ՇԱԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1
SAMEDI
1 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.526
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.526

ՊԱՊԻՆ ԱՃՑԸ ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ ՍԱՌՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ ՋՂԱԳՐԳՈՒԱԾ

Ցովհ. – Պօղոս Բ. Անգարայէն եաք Պոլսոյ մէջ ալ պաշտօնական զեռնի վրայ պատշաճ, բայց սառն ընդունելութեան արժանացած է: Թուրքերուն մօտ բա – ցարձակ անտարբերութիւն, իսկ Թրքա – կան մամուլը « ձեռնոց » չէ դրած ընակ – ցութեան մեծ մասին տրամադրութիւն – ներուն արձագանգը հանդիսանալու հա – մար: Հիւրիյէթ, Թերճիւման, Ճումհուր – իյէթ եւ այլ օրաթերթեր խիստ ոճով գրախօսած են Պապին այցելութեան դէմ: Առաջինը՝ Հիւրրիյէթ չէ վարա – նած « արտասահմանի Ցոյներուն » մասը մասնանչելու, գրելով թէ այս վերջին – ներուն ձգտումն է եղած « մրոտել » Թուրքիոյ անունը: Երկրորդը՝ Թէրճիւ – ման պապականութեան բոլոր խոչտանա – գութիւններուն պատմութիւնը նկարա – գրած է՝ Պորճիաներէն մինչեւ հատա – ռութեան ժամանակները: Ապա Պա – պին այցելութեան մէջ քաղաքական նկա – տառումներ նշմարած է: Բոլորն ալ դի – տեն եղեր այս իրողութիւնը, բայց Թուր – քիոյ Արտաքին նախարարութենէն:

Համաձայն Թէրճիւմանի՝ Պապին քա – ղաքական նպատակն է եղեր զօրացնել, ամրապնդել իր տիրապետութիւնը, զօ – րավիգ կենալ Ցոյներուն, միացնել Կա – թողիկէ եւ Օրթոտոքս աշխարհները, միութիւն մը ստեղծել քրիստոնեայ աշ – խարհին մէջ եւ զայն մղել Թուրքիոյ դէմ:

Ապա Թերճը, որուն տպաքանակը 300 հազարի կը հասնի եւ երկրորդ դիրքը կը գրաւէ Թրքական մամուլին մէջ, իր պահանջները ներկայացուցած է.

— Թո՛ղ ճանչնայ Կիպրոսի Թրքական Պետութիւնը, որ իր ինքնավարութիւնը պիտի հռչակէ:

— Թո՛ղ յանուն քրիստոնէութեան դա – դարակ Հայերուն եղեռնավարձերը Թուրք դիւանագէտներուն դէմ:

Վերջապէս՝ Թո՛ղ հրահանգէ իր լշխա – նութեան տակ գտնուող զրամատուներ – ուն, որպէսզի երեքէն հինգ միլիոն տո – լարի արժողութեամբ վարկեր յատկացնէ Թուրքիոյ: (Աւելորդ է ըսել, որ ամէն առիթով մուրացիկի հոզեբանութիւնը ակներեւ կը դառնայ Թուրքին մօտ):

Բայց դեռ կայ աւելին, որ այլեւս ծի – ծաղելին մրցանիշը կրնայ հաստատել: Թերթին պահանջն է, որ Պապը ներողա – մտութիւնը հայցէ Թուրք ժողովուրդին՝ նաչակիրներուն գործած խժդժութիւն – ներուն համար, զարերու ընթացքին Թուրքիոյ դէմ: « Մի լիոնաւոր Թուրքեր սպաննուեցան Խաչակիրներուն կողմէ »:

Դեռ կարելի է այլ մէջբերումներ ալ կատարել Թրքական մամուլէն աւելորդ տեղը հաստատելու համար, թէ մոլուցքը չափ եւ սահման չի ճանչնար Թուրքին մօտ:

Ցովհ. – Պօղոս Բ. սակայն իր առաքե – լութեան ոգին արտայայտած է Անգա – րայի իսլամական գեռապետատան մատու – ռին մէջ ընդգծելով անհրաժեշտութիւնը « հոգեւոր միութեան » քրիստոնեանե – րուն եւ մահմետականներուն միջեւ: « Հարց կուտամ, ըսած է Պապը, որ հրաժարած չէ՞ զարձած, յատկապէս այս – օր, երբ քրիստոնեաները ու մահմետա – կանները պատմական նոր փուլի մը մէջ մտած են, որպէսզի ընդունին եւ զար – գացնեն ջիրենք իրարու կապող Աբրա – համի շառաւիղներուն՝ քրիստոնեանե – րու, մահմետականներու եւ Հրեաներու հոգեւոր կապերը »:

Պապը, արդէն նախօրօք դիտել տուած էր լրագրողներուն, թէ յարգանք ունի մահմետականութեան հանդէպ, իբրեւ միաստուածեան կրօնք:

× Հերըլտ Թրիպիւն Նոյ· 30ի թիւով կը հաղորդէր, թէ Անգարայի մէջ 600 ցուցարարներ ձերբակալուած են, երբ ցոյց մը կը փորձէին կազմակերպել Պա – պին այցելութեան դէմ: Թերթը կ'աւել – ցնէ նաեւ, թէ եղեռնափորձի սպառնա – լիքներ եղած են « հայ ազգայնականնե – րուն » կողմէ:

× Պապին Պոլսոյ այցելութեան կարգ մը մանրամասնութիւնները կը ներկա – յացնենք յաջորդիւ:

× Ցովհ. – Պօղոս Բ. Պոլսէն եաք այ – ցելեց Եփեսոս:

× Պապը Հռոմ հրաւիրեց Տիեզերական Պատրիարքը՝ Տիմիտրիոս Ա.:

× Պոլսոյ լինը զրամատուներու մէջ ռումբեր պայթեցան: Պատասխանատու կը նկատուին ծայրայեղ մահմետական – ները:

———×———

ԻՐԱՆ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ – ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ուրբաթ օր Ջամարանը միշտ կը չա – րունակուէր Ուաշինկթընի եւ Թեհրանի միջեւ: Նախագահ Գարթըը անգամ մը եւս ազդարարութիւն մը կ'ուղղէր այա – թոլա Խոմէյնիի եւ մահմետական ուսա – նողներուն, յիշեցնելով, թէ Պարսկաս – տանի կառավարութիւնը « լրիւ պատաս – խանատու »ն է պատանդներուն ճակա – տագրին: Գարթըը կը յայտնէր, թէ որո – շած էր բոլոր միջոցներէն իւ գործ դնել, որպէսզի ազատ ձգուին ամերիկեան դես – պանատան պատանդները: Խաղաղ միջոց – ներուն կրնային յաջորդել « այլ գոր – ծողութիւնները »: Որոշումը ինք պիտի տար:

Անդին Թեհրանի մէջ մահմետական մո – լեռանդ ուսանողները, երիտասարդները կը սպառնային փուլթով դառել պատանդ – ները՝ լրտեսութեան ամբաստանու – թեամբ, եթէ Շահը Մեքսիկա « կամ աշ – խարհի այլ երկիր մը » մեկնէր:

Ցամենայն դէպս Մեքսիկա յատակ կը գարձնէր մտաղրութիւնը չընդունելու Շահը իր հողին վրայ, քանի ասիկա չէր համապատասխաներ իր շահերուն:

———×———

ՖՐԱՆՍԱ

Ազգային ժողովը 271ի դէմ 201 ձայ – նով քուէարկեց յղութեան կամաւոր ընդ – հատման օրէնքը՝ ծանօթ « Վէյլ օրէնք » անունով:

Ցայտնի է, որ այս օրէնքը հինգ տարի առաջ քուէարկուած էր իբրեւ փորձի ջրջան:

Այս անգամ եւս օրէնքը քուէարկուե – ցաւ չնորհիւ ձախ ընդդիմադիր կուսակ – ցութեանց երեսփոխաններուն: Այը առ – հասարակ դէմ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆի անտիպ յուշերը, համաձայն աւստրիական Տի Փրէս օրա – թերթին, Արեւմուտք ղրկուած են, պաղտնի ճամբով: Թերթը չէ ճշդած թէ ո՞ր, սակայն դիտել տուած է, որ Խա – չատրեանի յուշերը շատ քիչ նորութիւն – ներ կրնային բովանդակել, որովհետեւ, ըստ թերթին, երդահանը դիտցած էր համակերպիլ լշխանութեանց պարտադ – րութիւններուն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Նոյ· 20–23)

Մ· ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆի ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿ ԴՈՆԻ–ՌՈՍՏՈՎԻ ՄԷՋ

Դոնի մէջ նշուած է Միքայէլ Նալ – բանդեանի ծննդեան 150ամեակը: Դոնի Նախիջեւանի մէջ ծնած է Նալբանդեան եւ հոն անցուցած իր մանկութեան եւ պատանեկութեան տարիները: Հոն ձեր – բակալուած եւ փոխադրուած է Պետեր – բուրգ, ուր պինք նետած են Պետրոպաւ – լովեան ամրոցը: Ա.քսորավայրէն իր ա – ճիւնը բերուած է հոն եւ հողին յանձ – նուած: Ռոստովցիները յարգանքով կը պահեն իրենց համերկրացիին յիշատակը: Քաղաքի փողոցներէն մէկը կոչուած է Նալբանդեանի անունով: Ռուս – հայկա – կան բարեկամութեան յուշթանգարանին մէջ ստեղծուած է նոր ցուցադրութիւն մը, որ նուիրուած է Նալբանդեանի կեան – քին ու գործին: Հանդիսութեանց մաս – նակցելու համար Ռոստով գացած է Հա – յաստանէն պատուիրակութիւն մը՝ կար – լէն Դալլաքեանի գլխաւորութեամբ: Տե – ղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որուն բացումը կատարած է Համայնավար կու – սակցութեան Ռոստովի քաղաքային կո – միտէի Ա· քարտուղարը՝ Բ. Գոլովեց, չեշտելով Միք· Նալբանդեանի նպաստը հայ եւ ռուս ժողովուրդներու բարեկա – մութեան ամրապնդման կալուածին մէջ: Նալբանդեանի կեանքն ու գործը ներկա – յացուցած է Ռոստովի գրողներու կազ – մակերպութեան վարչութեան նախագահ Պ. Լեբեդենկօ: Խօսք առած է Հայաստա – նի Համայնավար կուսակցութեան կեդր· կոմիտէի քարտուղարը՝ Կարլէն Դալլաք – եան: Հանդիսութիւնը վերջ դրած է հա – մերգով մը, որուն մասնակցած են Ռոս – տովի եւ Հայաստանի խումբերն ու ար – ուեստագէտները:

×

Միքայէլ Նալբանդեանի ապրած տան առջեւ տեղի ունեցած է հանրաժողով մը, որուն ներկայ եղած են քաղաքի եւ մար – զի հանրային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, Ռոստովի գործա – տուներու աշխատաւորներ, արուեստա – գէտներ, գրողներ: Խօսք առած են Ակագ· Գէորգ Ղարիբջանեան, Ռոստովի պետա – կան համալսարանի դասախօս Վ· Զոլո – տով եւ ուրիշներ: Տան ճակատին գըր – ուած է յուշատախտակ մը, որուն վրայ պատկերուած է Միքայէլ Նալբանդեանի հարթաքանդակը՝ « Միքայէլ Նալբանդ – եանի 150ամեակին առթիւ: 14/11 – 1979 Թուական » մակագրութեամբ:

×

Հանդիսութեանց մասնակցողները այ – ցելած են ռուս – հայ բարեկամութեան յուշթանգարան՝ « Սուրբ Խաչ » եւ դիտած Նալբանդեանի ծննդեան 150ամ – եակին նուիրուած նոր ցուցադրութիւնը: Թանգարանի չէնքին մօտ կը գտնուի Նալ – բանդեանին զերեզմանը, որուն վրայ ծա – ղիկներ գրուած են: Ռոստովի գրադա – րաններուն մէջ բացուած են Նալբանդ – եանին նուիրուած ցուցահանդէսներ:

×

Մ· ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆի ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԸ ԱՐՏԱՇԱՏԻ ՄԷՋ

Արտաշատի մէջ տեղի ունեցած է Մի – քայէլ Նալբանդեանի ծննդեան 150ամեա – կին նուիրուած դիտական նստաշրջան մը,

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

Ա. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ՝ ՄԵՌԱԾ

Երեւանի մէջ Նոյ· 20ին յանկարծամահ եղած է Ալբեր Ստեփանեան, որ 1973էն ի վեր նախարարն էր Հայաստանի Ան – տառի եւ Փայտամշակումի արդիւնաբե – րութեան:

Ծնած էր Երեւան, 1924ին: Հետեւած էր նախ գինուորական ասպարէզին ու – սումը առնելով Թիֆլիսի հրետանիի ու – սումնարանին, ապա իբրեւ սպայ ծառա – յելով բանակին շարքերուն մէջ: Ապա վարած էր կուսակցական պաշտօններ Կոմերիտմիութեան մէջ Երեւան, Ալա – վերդի եւ այլուր:

1960ին ընտրուած էր Հայաստանի Հա – մայնավար կուսակցութեան Կեդր· Կո – միտէի անդամ:

կազմակերպութեամբ Հայաստանի Ակա – դեմիայի պատմութեան եւ տնտեսագի – տութեան բաժնի եւ կուսակցութեան Ար – տաշատի շրջանային կոմիտէի: « Նալ – բանդեանի աշխարհահայեացքի ինտեր – նացիոնալիզմը» նիւթին շուրջ զեկուցու – մով մը հանդէս եկած է Ակագ· Գալուստ Գալոյեան: « Հայ մեծ յեղափոխական դեմոկրատ Մ· Նալբանդեան» նիւթը ներ – կայացուցած է Ակագ· Գէորգ Ղարիբ – ջանեան, իսկ Փրոֆ· Մխիթար Բարսեղեան խօսած է Նալբանդեանագիտութեան նը – ւաճումներու մասին: Այս առթիւ, Ար – տաշատի շրջանի արդիւնաբերական ձեռ – նարկութիւններու, տնտեսութիւններու, դպրոցներու եւ մշակոյթի տուներու մէջ կազմակերպուած են երեկոյթներ եւ բացուած են ցուցահանդէսներ:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամառուան առաջին կի – րակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (34րդ) թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Մ· Ճեվահիրճեան՝ Պոնպէա

Զ· Մուրաթեան՝ Մտածումներ բնու – թեան եւ արուեստի մասին

Գ· Պըլտեան՝ Բառի սահմանները

Ուիլիըմ Սարոյեան՝ Կը սիրեմ չսիրել

եւ Հայաստանեան նոր բանաստեղծու – թիւն՝ Արա Թադեւոսեան

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻՆ ՍԿՍԵԱԼ՝

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆի
ՁՐՈՅՑԸ
Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆի
ՇԵՏ

ՈՎ Է ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ՝ ԱԻԺԱՆԻԻԹԻ ՆԵՐԿԱՑ ՏԱԳՆԱՊԻՆ

(Ր. և վերջ)

Գրեց՝ ՊԵՏՐՈՍ ԹԷՐԶԵԱՆ

1973ի Հոկտեմբերին ծագեցաւ Արաբ – իսրայէլեան չորրորդ պատերազմը : Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի նեցուկ կանգնելու համար, քարիւղ արտադրող մէւս արաբական Պետութիւնները զործադրե – ցին նաեւ «քարիւղի զէնքը», Ա– րեւմտեան երկիրներու ճամբով – մասնա– տորապար անդուզա Մ. Նահանգներու յաւելեալ ճնշում բանեցնելու համար Իս– րայէլի վրայ, որպէսզի այս վերջինը քաշուի 1967ին զրաւուած արաբական հո– ղամասերէն : Առիթէն օգտուելով, քա– րիւղ արտադրող երկիրները ուզեցին գի– ները բարձրացնել վերստին գտնելու հա– մար 1950ի մակարդակը՝ այս անգամ սա– կայն ոչ թէ անուանական արժէքով, այլ իսկական արժէքով, այսինքն նկատի առ– նելով այն արժէզրկումը որ քարիւղի գի– նը կրած էր 1950էն ի վեր համաչափ – հային Էնֆլասիոնի եւ ճարտարարուես – տականացած երկիրներու արտածումի գիներու բարձրացումին հետեւանքով : 1973 Նոյ· 16ին Սէուտի Արաբիոյ թէեթէ քարիւղին գինը հասաւ 5129 տոլարի· ապա 1974 Յունուար 1ին, 11·651 տոլար– ի : Արեւմտեան երկիրները, որոնք այն– քան մանրամասնօրէն կը հետեւին իրենց Էնֆլասիոնի ընթացքին ու ամսէ ամիս կը յայտարարեն գիներու միջին յաւելումի սակը, բնաւ նկատի չառին քա– րիւղի իսկական արժէքի նուազումի հար– ցը 1950էն մինչեւ 1974· գիներու ճշդում– մը, որոշուած ՕՓԷՓի կողմէ, քարիւղի իսկական արժէքին վերահաստատումը չէր քաւորդ զար եաք, այլ քառապատ– կում մը լոկ :

Ամէն ոք կը յիշէ, անշուշտ, այն ա– հազանդը որ ճարտարարուեստականացած երկիրները հնչեցուցին այդ չրջանին ՕՓԵՓի դէմ : Ոչ ոք լուրջի առաւ, սա– կայն, այն ազգարարութիւնները որ այս կազմակերպութիւնը կ'ուղղէր աշխարհի նուազեցնելու համար քարիւղի սպառու – մը :

Արեւմտեան Աշխարհը իր յոյսերը զը– րած էր Սէուտի Արաբիոյ վրայ : Այս վերջինին քարիւղի պահեստները անսպա– ռելի կը թուէին : Այդ չրջանին, Սէուտ– ցիները օրական 7էն 8 միլիոն տակառ քա– րիւղ կ'արտադրէին, մինչ անոնց արտա– դրական կարողութիւնը կը նկատուէր 10 միլիոն տակառ : Վերջապէս, Սէուտի Արաբիոյ զլուխ կը գտնուէր (ու կը գըտ– նուի տակաւին) Արեւմուտքի բարեկամ իշխանութիւն մը :

Արեւմուտքը, ուրեմն, չարունակեց քարիւղ սպառել անձարձակ կերպով, ա– ռանց կասեցնելու միջազգային էնֆլա – սիոնը, Սէուտցիներուն վստահելով ՕՓԷՓի գիներու «սառեցումի» պաշտօնը :

Մինչեւ 1978ի վերջերը, Սէուտցիները այս պաշտօնը կատարեցին ամենայն հա– ւատարմութեամբ : Այսպէս, օրինակ, երբ 1976ի Դեկտեմբերին ՕՓԵՓի միւս ան – դամ երկիրները ուզեցին քարիւղին գի– նը 15 առ հարիւր բարձրացնել, Սէուտ– ցիները մերժեցին հինգ առ հարիւրէն ան– ցին երթալ, ու ճնշում բանեցնելու հա– մար քարիւղի միջազգային գիներուն վը– րայ, Սէուտցիները իրենց արտադրու – թիւնը մէկ օրէն միւսը բարձրացուցին : Ի վերջոյ ամէն մարդ ստիպուեցաւ ընդունիլ այդ իրավիճակը : Մինչ այդ, սակայն, Արեւմուտքը անդամ մը եւս այն խարկանքը ունեցաւ թէ աշ– խարհ քարիւղի մէջ կը լողայ եւ թէ պատճառ մը չկայ սպառումը կասեցնե– լու :

Ու պատահեցաւ «աննախատեսելին» : Ժողովրդային անախորժութեան յեղափոխու – թիւն մը ծայր առաւ Պարսկաստանի մէջ, 1978ի երկրորդ կէսին : Նաֆթահորե – րու վրայ աշխատող բանուորները իրենց մասնակցութիւնը բերին յեղափոխու – թեան՝ նախ նուազեցնելով քարիւղի ար– տադրութիւնը, ապա վերջնապէս դադ – րեցնելով զանոնք : Շահին խարխլած վարչակարգը չդիմացաւ այս վերջին հարուածին : Ու տապալեցաւ :

Պարսկաստան կ'արտածէր օրական մօտ 5,3 միլիոն տակառ քարիւղ : Մէկ օրէն միւսը ուրեմն՝ ահաւոր ծակ մը բացուե– ցաւ քարիւղի միջազգային շուկային մէջ : Ու քարիւղին գիները երկնահասց բարձ – րացան ամենուրեք : Ազատ Շուկայի վրայ, ուր ամենաչուտ և ամենաչատ զգալի կ'ըլ– լան բոլոր տատնանքներու հետեւանքները, քարիւղի գիները զլեցին անցան ՕՓԵՓի կողմէ որոշուած պաշտօնական գինե – րը» : Արդ, այս «ազատ շուկան» ՕՓԼՓի իշխանութիւնէն դուրս կը գտնուի : Հոն՝ միջազգային ընկերութիւնները կը տիրեն ամբողջութեամբ : Անոնց համար ամէն տատնատ իտէալ առիթ մըն է յաւելեալ չահ ապահովելու :

1979ի Յունիս ամսուան ընթացքին, ՕՓԵՓը ժողովի դումարեց Ժընեւի մէջ ու որոշեց «գիներու առաստաղ» մը պար– տադրել, այսինքն մակարդակ մը, որ ոչ մէկ գին իրաւունք պիտի չունենար անց– նելու : Որպէս պաշտօնական «առաստաղ» որոշուեցաւ 23·50 տոլարի գին մը տա– կառ գլուխ, մինչ նոյն չրջանին «ազատ շուկայի» վրայ ընկերութիւնները քա – րիւղ կը ծախէին 37էն 40 տոլարի : Առա– ջին անգամ իր պատմութեան մէջ ՕՓԵՓը պայքար կը մղէր ո՛չ թէ գիները բարձ– րացնելու նպատակաւ, այլ՝ զանոնք տան– ձելու համար : Ժընեւի ժողովի աւար – տին, ՕՓԼՓը հանդիսաւոր կերպով ան– գամ մը եւս կոչ ուղղեց Արեւմտեան եր– կիրներուն, որպէսզի քարիւղի սպառումը կասեցնեն ու արդիւնս –իրենց ըն – կերութիւններուն, որ գիները տանձար – ձակ կերպով բարձրացնեն «ազատ շու – կայի» վրայ : «Կը պաղատինք որ մեր պահանջած գինէն աւելի բարձր գին չա– ռայարկէք մեզի» յայտարարեց ՕՓԼՓի նախագահը : Նման երեւոյթ մը եզակի չէ միայն անտեսագիտական գետնի վրայ, այլ պարզապէս անհեթեթ :

Ժընեւի ժողովին տազիս երկու տարի եաք, Նիւ Եորքի մամուլը յայտնեց թէ քարիւղի ընկերութիւններ, «սեւ ոսկի»ն պաշտօնական գինով գտնելէ եաք ՕՓԵՓի մօտ, 7 – 8 տոլար վրան դնելով կը ծա– խէին այլոց : Քանի մը չարաթ եաք, Քարիւղի Բրիտանական Ազգային Ընկե– րութիւնը (որ Անգլիական Կառավարու– թեան կը պատկանի) յայտարարեց թէ 1980ին իր ծախելիք քարիւղին համար Հիւսիսային Ծովի մէջ, կանխաւ կը պա– հանջէր 8 տոլարի յաւելեալ վճարում մը տակառ գլուխ :

Ճարահատ, ՕՓԵՓի կարգ մը երկիր – ներ, տեսնելով թէ «թաղաւորէն աւելի թաղաւորական» ըլլալը միայն ուրիշնե – րուն չահ կը բերէ, 2 – 3 տոլարի յաւե– լումներ յայտարարեցին քարիւղի պաշտօ– նական գիներուն վրայ :

×

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյնիսկ եթէ այսօր կացութիւնը «բը– նականոն» իր ընթացքը վերագտնէ Պարս– կաստանի մէջ քարիւղի արտադրութեան պետնի վրայ, բոլոր նշանները ցոյց կու տան, որ աշխարհը թեւակոխած է ու– ժանիւթի մնայուն տագնապի հանդրուան մը :

Աշխարհի քարիւղի պահեստները, որ 1971ին 37 տարուան արտադրութիւն մը կ'ապահովէին այդ չրջանի ընթացքով, այսօր միայն 29 տարուն ապահովութիւն կը չնորհեն : Այս ժամանակամիջոցը կա– րելի է երկարաձգել·

– Կամ նոր նաֆթահորեր փնտռելով ու գտնելով,

– Կամ քարիւղի սպառումը պակսեց– նելով թէ խնայողութեան միջոցաւ թէ՛ այլ ուժանիւթերու գործածութեամբ :

1979ի կէսերուն, Թոքիոյի մէջ կայա – ցած ժողովի մը եաք, աշխարհի 7 ամե– նահարուստ երկիրները, այսինքն նաեւ անոնք որոնք ամենաչատ քարիւղ կը զոր– ծածեն (կը վաստնեն, աւելի ճիշդ), խոս– տացան վերջ տալ քարիւղի իրենց սպա– ռումի վերելքին :

Մեր տրամադրութեան տակ գտնուող վերջին թուանչանները ցոյց կու տան որ անոնք իրենց խոսքը չյարգեցին· քարիւ– ղի սպառումը մէկ առ հարիւր համե – մատութեամբ աւելցած է :

Ահա իսկական եւ միակ պատճառը ներկայ տագնապին :

– Թերթերէն, հեռատեսիլէն եւ ձայ– նափիւռէն կ'լսուի ժողովուրդին, թէ Պարսկաստանի կողմէ որոշուած քարիւղի արտադրութեան նուազեցումի հետեւանք է այսօրուան եղածը : Սխալ : ՕՓԼՓի ան– դամ միւս երկիրները ո՛չ միայն լեցուցին Պարսկաստանի ձգած բացը, այլ աւելին· պաշտօնական թուանչանները ցոյց կու տան որ 1979ի առաջին վեց ամիսներու ընթացքին ՕՓԼՓի քարիւղի ընդհանուր արտադրութիւնը հինգ առ հարիւր աւել– ցած է 1978ի բազդատմամբ եւ ոչ թէ պակսած :

– Կ'լսուի թէ քարիւղի գիներու բարձրացումն է պատճառը էնֆլասիոնին եւ գիներու բարձրացումին Արեւմուտ – քէն ներս : Սխալ : Ֆրանսական պաշ– տօնական վիճակագրութիւնները ցոյց կու տան (օրինակ մը տալու համար), որ 1974էն 1978 երկարող չրջանին, մինչ Ֆը– րանսայի կողմէ ներածուած քարիւղի ընդհանուր դումարը (դրամական արժէք – քով) 14 առ հարիւր բարձրացած է, նոյն չրջանին Ֆրանսայի ազգային եկամուտը եւ արտածումները (Ֆէ·Ի·Պէ·) 60 առ հարիւրով աւելցած է : Այլ խօսքով, 1979ի սկիզբը քարիւղի կշիռը Ֆրանսայի տըն– տեսութեան մէջ 4,3 անդամ աւելի թեթեւ էր քան 1974ին, մինչ էնֆլասիոնը բնաւ չդադրեցաւ :

– Կ'լսուի թէ ՕՓԼՓի երկիրները աչ– խարհի ամենահարուստ երկիրներն են եւ թէ չեն գիտեր ուր զետեղել չահած դը– րամները : Սխալ : ՕՓԼՓի 13 երկիրները 315 միլիոն բնակչութիւն ունին : Ամոնց տարեկան միջին եկամուտը անձ դը– լուխ հազար տոլարէն պակաս էր 1978ին, մինչ Թոքիոյի մէջ ժողով գումարող եր– կիրներուինը կը հասնի 8800 ա·փ : Արեւմ– եան Գերմանիոյ ազգային եկամուտը կը– կինն է ՕՓԼՓի անդամ բոլոր երկիրներու միացեալ եկամուտէն, մինչ Արեւմտեան Գերմանիոյ բնակչութիւնը հինգ անդամ նուազ է քան ՕՓԼՓինը : Ինտոնեզիա, որ անդամ է ՕՓԼՓի, ունի 260 տոլարի ե– կամուտ մը անձ գլուխ : Նիժերիա՝ 400 տոլար : Անշուշտ, ասոնց կողքին կան նա– եւ քանի մը երկիրներ (Սէուտական Ա– րաբիա, Քուէյթ եւլն·) որոնց տարեկան եկամուտը 8000 – 9000ի կը հասնի : Պատճառը այն է որ փոքր բնակչութիւն ունեցող այս երկիրները (Քուէյթ երկու միլիոն բնակչութիւն ունի, Ս· Արաբիա՝ հինգ միլիոն) ստիպուած են չատ աւելի քարիւղ արտադրել քան ինչ որ իրենց իսկական կարիքները կը թելադրեն, պարզապէս որպէսզի Արեւմուտքը չա – րունակէ քարիւղ վաստնել : Ս· Արաբիա, օրինակի համար, այժմ օրական 9,5 մի– լիոն տակառ քարիւղ կ'արտադրէ մինչ 3 միլիոն տակառի արտադրութեամբ ան կրնայ աւելի քան գոհանալ : Այս երկիր– ները խորքին մէջ աղքատանալու վտան– գուած են : Արդարեւ, անոնք կը վատ– նեն իրենց իսկ միակ իսկական հարըս– տութիւնը, քարիւղը, Արեւմտեան եր – կիրներու «կապոյտ աչքերու սիրոյն», փոխարէնը դանձելով Թուղթ – դրամ մը որուն արժէքը օրէ օր կը նուազի Էնֆլա– սիոնի պատճառաւ : Արդարեւ, եթէ փոխ– ուին օր մը այս երկիրներու իշխանու – թիւնները ու փոխարինուին աւելի հայ– րենասէր զեկավարութիւններով, կասկած չկայ որ անոնց քարիւղի արտադրու – թիւնը պիտի պակսեցուի, ինչպէս պա – տահեցաւ Պարսկաստանի մէջ :

– Կ'լսուի, վերջապէս, որ քարիւղի գիները բարձրացնելով ՕՓԼՓը կը հար– ուածէ մանաւորապար միւս թերաճ եր– կիրները : Սխալ, ա՛յս եւս : Տեսանք նախ թէ ո՞վ է գիները բարձրացնողը : Հիմա նայինք թէ ո՞վ կ'օգնէ թերաճ երկիրնե– րուն : Միայն 1978ին ՕՓԼՓի երկիրները (որոնք, իրենք ալ թերաճ են, չմոռնանք) վեց միլիառ տոլար տրամադրեցին օգ – նելու համար երրորդ Աշխարհին : Նոյն տարին, աշխարհի 7 ամենահարուստ եր– կիրները տրամադրեցին 1,6 միլիառ տո– լարի օգնութիւն մը : Այլ խօսքով, եթէ նկատի առնենք ՕՓԼՓի եւ այս 7 երկիր– ներուն մէկ կողմէ բնակչութիւնը, միւս կողմէ ընդհանուր ազգային եկամուտը, կը տեսնենք որ ՕՓԼՓի տրամադրած օգ– նութիւնը երրորդ Աշխարհի երկիրնե – րուն 57 անդամ (այո՝ 57 անդամ) աւելի մեծ է քան միւս 7 երկիրներունը :

Աւելի'ն, ՕՓԵՓը այժմ կ'ուսումնասիրէ առաջարկ մը, անդամ երկիրներու կողմէ ներակայացուած, թերաճ երկիրներուն վճարելու ամէն տարի քարիւղի գիներուն յաւելումին փոխարժէքը : ՕՓԼՓը պաշ – տօնապէս հրաւիրեց ճարտարարուեստա – կանացած երկիրները որ իրենք ալ նոյ– նը ընեն, իրենց գիներուն փոխարժէքը վճարելով այս թերաճ երկիրներուն···

Եզրակացութիւնը պարզ է : եթէ Ա – րեւմտեան երկիրները վերջ չտան քարիւ– ղի վատնումին, ոչ մէկը կրնայ լուծել ուժանիւթի ներկայ տագնապը :

Այսօր, 1979ի ուարտին, Միացեալ Նա– հանգները առանձին կը սպառեն աշխար– հի քարիւղին արտադրութեան չման 1/3ը : Նման իրավիճակ մը անընդու – նելի է : Լաւ կ'ըլլայ որ Միացեալ Նա– հանգներու նախագահը մարդկանց իրա– ւունքներու մասին մտածելէ առաջ (կամ միաժամանակ, այդ ալ բաւական պիտի ըլլար) մտածէ իր երկրի պարտականու– թիւններուն՝ հանդէպ բովանդակ մարդ– կութեան :

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑ ՄԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ՀԻՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՊԱՏՄԱԳԻՐՔԵՐԸ·

—×—

Երեւանի Գրական թերթին (*) մէջ է, որ Ազատ Եղիազարեան այս չատ կարե– ւոր հարցը արծարծած է՝ պահանջելով մէաժամանակ, որ փութով լոյս ընծայ– ուին հայ հին եւ միջնադարեան պատ – մագրութեան ծերին մէջ մտնող աչխա– տասիրութիւնները՝ բնագրին լեզուով, քանի ատոնց պահանջը մեծ է, իսկ տրա– մադրելի միջոցներն ալ հազուագիպ են :

Յօդուածագիրը նախ պահուներակու – թեամբ արձանագրած է, որ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրակա – նութեան հիմնարկութեան եւ Մատենա– գարանին չնորհիւ « այսօր մենք ու– նենք միջնադարեան պոէզիայի քննական եւ այլ տիպի բազմաթիւ մեծարժէք հրա– տարակութիւններ, որոնց գոյութիւնը հնարաւոր է դարձնում նաեւ զրանք ռու– սերէն եւ այլ լեզուներով թարգմանելու գործը » :

Այլ է պատկերը սակայն հին եւ միջ– նադարեան գրականութեան այն լայն բնագաւառին մէջ, որ կ'ընդգրկէ պատ– մագրութիւնը, վարքերն ու վկայաբա – նութիւնները, ուղեգրութիւնները եւն· : « Այստեղ եւս չատ բան է արուել եւ ար– ւում է : Բայց, այսօրուայ պահանջ – մունքների համեմատ, եղածը խիստ ան– բաւարար է : Ներկայումս վաստօրէն հրատարակի վրայ չկան անդամ ե· դարի դասական պատմագրութեան մի չարք եր– կերի բնագրերը : Մենք չունենք Մորենաց Պատմութեան բնագրի ժամանակա – կից հրատարակութիւնը, անդամ մաս – նագէտը, որ այդ գործը միչտ պէտք է ձեռքի տակ ունենայ, կարող է յոյսը դնել միայն գրադարաններում եղած նախայեղափոխական հրատարակութիւն– ների հազուագիւտ օրինակների վրայ : Նոյնը վերաբերում է եւ Բուզանդին, Կորիւնին, Ագաթանգեղոսին, ուշ չրջանի բազմաթիւ պատմագիրների : Ձիշդ է, հայ պատմագիրների գործերը տպագըր– ւում են աչխարհաբար թարգմանու – թեամբ : Բայց արժէ՞ միչտել, որ բնա– գիրը չի կարող փոխարինուել նոյնիսկ ամենալաւ թարգմանութեամբ » :

Յօդուածագիրը անընական համարած է այն իրողութիւնը, որ Ղազար Փարպե – ցիի Պատմութեան եւ Թուղթին բնագիրն եւ աչխարհաբար թարգմանութիւնը այժմ մատչելի են իրենց ատոնց ժե· դարու կամ դարագիրքի հրատարակութիւննե– րով : Կամ Սեբէոսի Պատմութիւնը եւ Տարօնի պատմութիւնը հազարական տը– պագրանակով լոյս տեսած են պատերազ– մէն առաջ եւ, հետեւաբար, չատոնց անդ– մատչելի դարձած են ընթերցողներուն եւ մասնագէտներուն համար :

1957ին լոյս տեսած է Եղիչէի Մատ – եանին բնագիրը, իրրեւ հայ պատմագիր– ներու չարքին առաջին դիրքը : Բայց անցնող 22 տարիներուն ընթացքին ընդ– ամէնը միայն երկու հատորներ տեւցած են, մէկը Կիրակոս Գանձակեցիի, իսկ երկրորդը Աբիսաակէս Լաստիվերցիի դրչին պատկանող :

« 1978 – 79 թթ· վրաց ժողովուրդը չուրքով նչում է վրաց դրականութեան առաջին յուչարձանի՝ Շուչանիկի վարքի 1500ամեայ յոբելեանը : Այս երկը վրաս– տանում արդէն երկու անդամ արժանա– ցել է պետական հրատարակութեան՝ 30– ական թուականների վերջերին եւ յոբել– եանի առթիւ : Մատենադէտներին յայտնի

(*) Տե՛ս Գրական թերթ, 1979, Դեկտեմբեր 28, էջ 4 :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓՅՈՒՌՔԻ ՄԵՋ

(Վէպ)

= ՀԱՅԿԱԿ ԵՒՍԵԲԻՈՒ =

Ա

Մինչ Ֆրոյը ուշադրութիւն կը դարձնէր ուրիշ ուղեւորներու վրայ, որոնք կ՚ուզէին իջնել հոս, ես ալ ինծի համար տեղ մը գտայ ու նստայ։ Ֆրոյ ինծի ուղղուեցաւ եւ ըսաւ.

– Ներողութիւն, պարո՛ն, ես ձեզ կը ճանչնամ։ Դուք Ռուբէն Տէր-Յակոբեանն էք, չէ՞։

Ես գլխով հաստատեցի։

– Ես ալ ձեզ կը ճանչնամ, պարո՛ն Ֆրոյ, ըսի։ Ձեր անունը շատ լսած եմ։ Ինչպէ՞ս կը գտնէք Պոլիսը։

– Ա՛խ, պարո՛ն Տէր-Յակոբեան, ինչպէ՞ս կրնամ գտնել զայն, երբ ես ոչ մէկ անգամ ելած եմ հիւրանոցէս։ Ես ամբողջ օրերը անցուցած եմ հոս, սենեակիս մէջ, ուր ինծի համար ամէն բան կը բերեն։ Ես ոչ մէկ տեղ գացած եմ, ոչ մէկ տեղ տեսած եմ

ouverture le jeudi 30 novembre

PARIS-PARIS

CABARET GREC

Direction HOVANESSIAN

30, AVENUE GEORGE V TEL. 720 27 33 720 28 60

ambiance grecque

UN NOUVEAU CABARET DE GRANDE CLASSE

APRES SON PASSAGE TRIOMPHALE A LA

LA CAPPADOCE

Adiss HARMANDYAN

DE RETOUR
Du 6 Décembre au 16 Décembre

tous les soirs

DUO ACROPOLIS

DANSES et SHOWS GRECS

DANSEUSE ORIENTALE

ET

YORGANTZ

DINER DANSANT AVEC L'ORCHESTRE CAPPADOCE

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

ՄԱՌԱՆ

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՁԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Ֆաչի Իսիի մասնաճիւղը ցա – ւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ· Թ· Գալիքեանի, ինչպէս նաեւ իրենց աղջկան Հայկանոյշի, իրենց փեսային եւ ամուս– նոյն՝ Յարութիւն Ֆերիատեանի մահ – ուան առթիւ:

Ա Ց Ց

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կապ· Ֆաչի Իսիի մասնաճիւղը այցելու– թիւն մը կազմակերպած է մեր գոյք հանգստեան տուներուն, Կիրակի, Դեկտ· 9ին: Այս առթիւ օթոքառ մը վարձուած ըլլալով, փափաքողները կրնան մասնակ– ցիլ: Օթոքառը կը մեկնի ժամը ճիշդ 13·30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն, Իսի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Ֆաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչու– թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Աբրահամ Կարապետեանի հոգեհանգստ– եան առթիւ հեռեւեալ նուէրները.— Այրի Տիկ· Ալիս Կարապետեան եւ զաւակները Կարպիս եւ Ժանին 100 Ֆր·, Հայր եւ որ– դի Ասաղիկ եւ Մինաս Աչճեան 100, Ցով– հաննէս Տէրտէրեանի հոգեհանգստեան առթիւ այրի Տիկ· Արփինէ Տէրտէրեան 100 Ֆր·:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կեդրոնականցիները եւ համակիրները կը հրաւիրուին հաւաքաբար բաժակ բար– ձրացնել կեդրոնականին եւ կեդրոնական– ցիներուն կենացը, Դեկտ· 9, ժամը 13ին:

Հաւաքավայր·— Ակնք Մանուկեան Մը– չակութային կեդրոն, 118 Ռիւ տը Փուր– սել, 75017 Փարիզ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 60 Ֆր·

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին նաեւ համպանյով: Տեղերը ապահովել մինչեւ Դեկտ· 7, հեռաձայնելով՝ Փանոսեան 233·77·90 եւ 222·60·98

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1979-80

JOUR DE L'AN et NOEL ARMENIEN

DU 28 DECEMBRE AU 10 JANVIER

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).

. Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :

Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՍԻՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն Կապ· Ֆաչի մասնաճիւղի, Կիրակի, Դեկտ· 16, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ տեղւոյն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը:

Անակնկալները դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Ներկայ կ'ըլլայ կաղանդ պապան իր բազմաթիւ նուէրներով: Հիւրասի– րութիւն խաչուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուի ընդհանուր ներկայութիւնը անխափ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ· 9 ժամը 17էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31, Ave. George V, 75008 Paris

ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ խանդավառ նուագախումբը

Մուտք 40 ֆ· ուսանողներու կէս գին

Պարահանդէսին հասոյթը, ամբողջովին կը յատկացուի հայկ· վարժա– րաններուն

Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով 763·38·54

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ· ՖԱՉԻ ՇԸՉ· վարչութիւնը մէջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ իր փարիզեան մասնաճիւղերը, Ուրբաթ, Դեկտ· 7, ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրա– կարգ: Բացակայ մասնաճիւղերը նկատի կ'առնուին: Ճշդապահ ըլլալ:

MARANE

BIENTOT...

PRIX INTERESSANTS

ՆՈՒԷՐ

Լքս–ան–Փրովանսէն Տէր եւ Տիկ· Մի– քրան Միրզայեան Ս· Անթուանի Ս· Թա– դէոս եկեղեցւոյ մէջ կատարել տուած Հոգեհանգիստին առթիւ ի յիշատակ՝ Ազգ· բարերար Միհրան Գարակէօզեանի, Նո– րայ Հանդուցեալ Տիկին Գարակէօզեանի, նաեւ մայրիկ Արուսեակ Գասպարեանի (Վալանս) Տէր եւ Տիկին Ֆաչատուր Սարգիսեանի (Լեմիլ) հօր՝ Սարգիսի, մօր՝ Մարիամի եւ համայն ննջեցելոց 150 Ֆր· կը նուիրէ եկեղեցւոյ պայծա – ռութեան:

ՄԱՌԱՆ

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՀԱՐԱԻԱՃԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ա.ԶԳ· ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՅՑԿԵՐՈՅՔ

Կիրակի, Դեկտ· 9, ժամը 13ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահը ի յարգանս

ԿԱՐԱՊԵՏ ՋԱՆԻԿԵԱՆԻ

իր ազգային ու եկեղեցական 60– ամեայ գործունէութեան համար:

Գեղարուեստական բաժին

Ճաշագին՝ 60 ֆր·

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՑԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

ՎԱՐՈՒԺ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT

49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES

Tél. 793-64-02

Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ Մատչելի գիներով ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

FERMÉ LE LUNDI

ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
2
DIMANCHE
2 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.527
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.527

ԿԸ ՍԻՐԵՄ ԶՍԻՐԵԼ

Աչխարհը լինչ՞ պիտի նմանէր եթէ ժողովուրդներ թշնամութիւն չզգային իրարու դէմ: Կեանքը նոյնքան պիտի զարմացնէ՞ր մեզ՝ եթէ մեզմէ իւրաքանչիւրը չզգար որ դոնէ մէկ թշնամի ունի: Եւ յետոյ, որքա՜ն աւելի արագ պիտի վհատէինք բոլորս՝ եթէ չկարենայինք մեր թշնամիները մեզաղբելով ներել մի՛ր խակ ձախողութիւններուն՝ որոնք ուշ կամ կանուխ արդահատելի վիճակի մը կը հասցնեն մեզ. ձախողութիւններ՝ որոնք մեր ինքնութեան կեդրոնին, մեր նկարագրի՛ն կը պատկանին:

Ես կը հաւատամ որ աւելի պատրաստ եմ ընկերներս կորսնցնելու՝ քան բոլոր թշնամիները, մանաւանդ՝ Հայ թշնամիները:

Զանոնք սկսայ նշմարել աւելի քան 60 արի առաջ, Ծրէզնոյի փողոցներուն մէջ, թէեւ անոնք միշտ չէին նշմարեր զիս, ջոզ լացողներէն ամէնէն ծանօթն էր մօրեղբայրս, պիթլիսցի Աբրամը, որ այդ մակդիրով միայն կը ճանչնայի կարծեմ: Երբ ուրիշ ճառախօս մը բեմին վրայ կու լար, Աբրամ կ'ըսէր անոր,– «Դուն այս գործին պահանջած տաղանդը չունիս: Ապագային, խնդրեմ, ըսելիք պարապ բաներդ ըսէ՛, ու լալը ինծի ձգէ՛»:

Պէտք է խոստովանիմ նաեւ որ ինծի համար խոր հաճոյք մը կար այս մօտեցումին մէջ. Աբրամի նեղութեան մէջ կը փայլատակէր զօրաւոր ինքնահաւանութիւն մը՝ որ ծիծաղելի էր, ծիծաղելի ա՛յն տեսակէտէն՝ որ 15 տարեկան աղեկ մը կը սիրէ տեսնել հասուն մարդուն մէջ:

Բեմէն խօսողները ունեւոր մարդիկ էին, սահիբիչներու եւ դրամատուներու տնօրէններուն, ազարակապաններուն ու կառավարական դէմքերուն ծանօթ անձեր, եւ ունէին իրենց կարեւորութիւնը ցոյց տալու յատուկ ձեւ մը,– հանդիսութիւններու ատեն յաճախ ոտքի կ'ելլէին ու կը պոռային. «Ես հազար տոլար կը նուիրեմ»: Անշուշտ երբ երկար ճառ մը կը խօսէս, բեմէն կու լաս ու հազար տոլար կը նուիրես, ի՞նչ կրնայ ընել ամէն մարդ եթէ ոչ հիանալ քեզի եւ սիրել քեզ: Եւ հայրենասէր ճառախօսներու այս մեծ խուր տենչանքն էր, զոր անընդունելի կը գտնէի:

Սիրուելու, հիացմունք առանալու այս պապակն էր որ կամաց-կամաց զիս բեմ ելլող ամէն ճառախօսի թշնամին դարձուց: Գոնէ Աբրամ ընտանիքին կը պատկանէր, եւ ես զայն տանելի կը գտնէի, որովհետեւ ան իր տաղանդին հանդէպ դերասանի մօտեցում ունէր,– «ձայնը պէտք է լաւ կառավարել լացի ատեն», կ'ըսէր, «որպէսզի հարազատութիւն ունենայ»: Մանաւանդ այս մօտեցումով կը հպարտանայինք մենք իր զարմիկները, հպարտ էինք որ քաղաքին ամենալաւ լացողն էր, եւ իր ձիրքերը պատճառ կ'ըլլային որ մենք ալ որոշ կարգապահութիւն մը պարտադրէինք մեզի:

Մի՛այն Աբրամին հօրեղբայր կարապետը ծուռ աչքով կը նայէր անոր: Կապետի լուռ բայց խոժոռ նայուածքէն կը հասկնայինք որ Աբրամին խօսքերը ու լալու տաղանդը հաճոյք չէին պատճառեր իրեն: Ցաւակ էր նաեւ՝ որ համաձայն չէր ամբոխավար հարուստներու մօտեցումին, որով անոնք հանրօրէն կը պարտադրէին աղքատ աշխատաւոր մարդոց, որ իրենց կրցածէն աւելի դրամ նուիրէին զանազան հանդէսներու ընթացքին, եւ (աւելի՛ դէշ), ամօթ զգալ կու տային աղքատ մարդոց՝ որոնց մէկ տոլարը նոյնքան իմաստ ունէր, որքան իրենց հազարը:

Մի՛շտ թշնամի համարած եմ փաստաբաններն ալ. այս կրնայ տարօրինակ թուիլ, քանի որ դիտենք որ անոնք մարդկութիւնը փրկելու կարողութիւնը ունին,– սակայն դրամ դիզելով կ'անցընեն իրենց ժամանակը:

Կրնանք ցոյց տալ որ ո՞վ նոյնը չըներ. կա՞յ նման անձ: Հաւանաբար ոչ, բայց նշմարած եմ որ Հայերու մէջ դրամ դիզելու կիրքը դրեթէ նոյնքան զօրաւոր է, որքան Հրեաներու մէջ: Եւ որքան աւելի յաջողած էր Հայ մը դրամ դիզելով այնքան աւելի կ'ատէի զինքը: Կը զգայի թէ կ'անտեսէր իր նկարագրին չատ աւելի կարեւոր եւ նշանակալից երեւոյթները:

Ատենին, փաստաբաններու եւ ունեւորներու չափ կ'ատէի քահանաներն ու պատուելիները, սակայն յիսուն տարեկան դառնալէս եաք կրցայ հաստատել որ անոնք իրենց կարելին կ'ընեն, եւ ատկէ աւելի կարելի չէ պահանջել ոեւէ անձէ:

Փարիզ, Սեպտ. 10, 1979

Թարգմանեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

Գրեց՝ ՈՒԻԼԵԼՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

-ղուցէ անոնց հանդէպ զգացած բարկութեան պատճառներէն մէկն ալ ա՛յդ էր:

Այն թշնամին՝ զոր չատ կը սիրէի չսիրել, հարուստ ու ծանօթ մարդ մըն էր որ մէկ կամ երկու տարի զիս չտեսնելէ եաք յանկարծ բարեւ տուաւ ինծի երբ փողոցները թերթ կը ծախէի. այնպիսի հոլ մը ունէր՝ որ կարծես կամ Աստուած կը կարծէր ինքզինքը, կամ՝ արեւ, ու իր օրհնութիւնն էր որ կուտար ինծի: Ինչո՞ւ: Ինքնահաւան մարդ մըն էր, ուստի. միայն ներքնակին մասներով կարուած հագուստներ հագուող, կեանքի գործերուն մէջ յաջող, եւ ամէնուն ծանօթ՝ իր զգացական ճառերուն պատճառաւ: Կը ճառէր, մէկ կողմէն՝ Հայաստանի ու Հայութեան անունով, միւս կողմէն՝ Գալիֆորնիոյ խաղողի ագարակատէրերուն եւ չամիչի վաճառականներուն չահերը պաշտպանելու համար: Զինք առել սկսայ այն օրէն՝ երբ զիս «օրհնեց», հազիւ երկվայրկեան մը ընդհատելով այն դասախօսութիւնը զոր կը կարդար չամիչավաճառ «Սանմէյտ» ընկերութեան երեք վերակացուներու ըլլալուն: Աւելի զինք, ու միաժամանակ գոհ էի որ այսպիսի մարդ ունէի՝ իբր աւելութեանս նշանակ:

Առաջին թշնամիս չէր անշուշտ, բայց շրջանի հայ համայնքին հերոսներէն առաջինն էր՝ որ այդ դերը առանձնեց:

Ձեմ գիտեր ինչո՞ւ, այս «մեծ» մարդոցմէ ոչ իսկ մէկը կրնար իր կեղծիքը ծածկել երբ հանրութեան մէջ կը դիտուէր, կամ երբ կը մասնակցէր զանազան ընտրի ստացող հայկական ոճնակատարութիւններու, որոնք քա-ղաքին ղէմքը լաւարան – սրահին մէջ տեղի կ'ունենային: Իւրաքանչիւր մարդ որ ոտքի կ'ելլէր հոն՝ կը խօսէր մեր վերջին տարիներու պատմութեան անուշ-նով. մեր անտէր, բանակէ զուրկ ժողովուրդին տառապանքին մասին կը խօսէր, կը նկարագրէր այն ահռելի ոճիրները՝ որոնք գործադրուած էին մեր ժողովուրդին դէմ, կու տար ցանկը կորսուած հարստութիւններու, տեղահանութիւններու, սպանութիւններու,– այո՛, բեմ ելլող իւրաքանչիւր ճառախօս չուտով լալ կը սկսէր, եւ կը սար-սէր որ ամբողջ ունկնդիրը հառաչու-թիւնն ալ լայ,– բացի ինձմէ, իմ զար-միկներէն Զաւէնէն ու Սիրակէն, եւ ի-նց առեալ նաեւ՝ այն բոլոր 15էն վար եղող պատանիներէն, որոնք ներկայ էին: 15էն վեր պատանիները նման հանդէս-ներու չէին երթար արդէն:

Անշուշտ պէտք է ընդունիլ որ այս յա-

ԲԱՌԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Ալ. ԹՈՓՉԵԱՆ «Սովետական Գրող», 1978, 240 էջ:

Ալ. Թոփչեանի այս առաջին հատորը քննադատական յօդուածներու ժողովածոյ մըն է, գրուած՝ 1966էն 1976: Գրեթէ ամբողջովին յատկացուած է հայ գրականութեան ներկային: Քանի մը ընդհանուր առանցքներ. սովետահայ արդի արձակը եւ նոր բանաստեղծութիւնը, սփիւռքահայ ոտանաւորը Զ. Խրախունիի եւ Զահրատի արտադրութեան ընդմէջէն, Վ. Շուշանեանի արձակը (1) եւ վերջապէս Վահէ Քաջայի վէպը:

Քննադատի ընթերցումները աւելի դարձերու քննութիւններն են քան տեսաբանական վերլուծումներ եւ անմիջապէս կը կապուին ժամանակակից գրականութեան եղանակաւորումին: Իր-րեւ այդ՝ որոշ չափով միջամտութիւններ են գրական «առօրեան» մտահոգող հարցերու մէջ, դիրքորոշում բերող եւ բանավէճ յարուցող: Հայաստանեան քիչ մը հաստ, ծանրադնդաց քննադատութեան մէջ, որ չատ անգամ կը մտածէ բոլորիս յայտնի կաղապարներով, անանուն ու անդէմ, այս գրքի վերլուծումները կը բերեն ո՛չ միայն գրական դիտելիք «ազգային կամ միջազգային» այլեւ ճկուն նուիրում, գործերուն այլապէս մօտենալու փորձ:

«ԲԱՌԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ»ի գլխաւոր թեմաներէն մէկն է Սովետահայ նոր բանաստեղծութիւնը, որուն վերաբերող ընդարձակ յօդուածը իր անունը կու տայ հատորին: Քննադատը կը ձգտի այդ «նոր» բառի բանաստեղծական սահմանները գծել, որոշաչրել, յաճախ դառնալ բանաստեղծական սերունդին արձագանգը, առանց պատգամներ արձակելու փորձութեան: Ալ. Թոփչեանի կը հետեւին այն բանավէճին որ յայտնուեցաւ 70ական թուականներուն, Սովետահայ նոր բանաստեղծութեան շուրջ եւ որ տակաւին կը շարունակուի (2): Պէտք է ըսել, որ «երիտասարդ քննադատը» թէ բանավիճող է թէ ալ բանավէճը կազմալուծող, ստանձնելով «ծադումաբանի» դեր մը:

Նոր բանաստեղծութեան հանդէպ քննադատի դրական դիրքորոշումը բաւական անսովոր երեւոյթ է ինքնին, երբ նկատի առնենք որ քննադատութիւն կոչուած պաշտօնը կը խուսափի նոր արտադրութիւններու հետ չփումէն, կարծէք ինքզինք խնդրականացած զգալ կամ ալ վտանգուած: Արդէն քննադատութիւնը ուրիշ բան չըներ եթէ ոչ պահպանել դրական ընդունուած ճաշակ մը, զոր չափանիշ կը վերածէ: Այդ ընելով՝ ան կը ստանձնէ նուիրագործուած, «դասականացած» ստորագրութիւններու պաշտպանութիւնը: Պաշտօնական քննադատութիւնը հանրայայտ դեղագիտութենէ հաստատութիւնն է:

Հարցը այն է սակայն, որ աւանդականն ըմբռնումի ընձեռած միջոցներով «նոր» արտադրութիւնները կը մնան անընթեռնելի: Այստեղէն կը բխի անհրաժեշտութիւնը ստեղծելու ընկալումի տարբեր ձեւեր, բանաստեղծութեան մօտեցման – ընթերցման այլ մեթոտներ, կարելի՝ միայն այդ գործերով: Մեթոտներ ըսի, որովհետեւ անկարելի է այլեւս ընթերցման եղանակ մը սահմանել եւ անով մեքենայականօրէն կարդալ ամէն եկող երկ: Որով «նորին» ընթերցումը կը դառնայ արկածախնդրութիւն մը: Թոփչեան կ'անդրադառնայ հարցին երբ կը գրէ անցողակի կերպով.

«Բանաստեղծական այս նորութիւնը լսա երեւոյթին պէտք է դիտել որպէս քննութիւն մի լայն հարցի, որ կոչուում է պոեզիայի արդիական ընկալում թէ միւսթենական թէ միջազգային առումով» (էջ 77):

Բանաստեղծութեան արդիական ընկալման հարցը չի սահմանափակուիր միայն «նոր» բանաստեղծութեամբ: Արդիականը նոյնքան ընկալումին մէջ է որքան ընկալուած բանաստեղծութեան: Ինչ որ կը նշանակէ որ «աւանդականն» կոչուած բանաստեղծութիւնն անգամ պէտք է ենթարկել արդիական ընկալումի: Եւ արդէն միայն այդ արդիական ընկալումին մէջ է որ տասը դար առաջ ապրող բանաստեղծ մը, գրող մը, մտածող մը պարզապէս կը դառնայ կենդանի ու կենսական: Ո՛չ միայն «մեր» քննադատութիւնը, այլեւ այնքան փառաբանուած դրականագիտութիւնը – բոլոր Պարոն – եանագիտութիւնները, Նարեկագիտութիւնները, Դուրեանագիտութիւնը – րը միասին իրենց այլազան ներքութիւններով ու դրսեւորութեամբ – ուրիշ բան

Գրեց՝ Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

չըներ եթէ ոչ տեղեկութիւն հաւաքել, ամփոփել, համադրել արդէն գոյութիւն ունեցածը այնպէս ինչպէս որ էր: Հը – նգիտութիւն մը: «Մեր» քննադատութիւնը կը տառապի անդարմանալի տգիտութենէ ժամանակէն ու կեանքէն. կ'անդիտանայ գրականութեան ներկայի բազմաթիւ շերտերը, տեսութիւններն ու շարժումները, սեռերու, ոճի դաշտ – փարաբանութեան, լեզուի այլազան ուսումնասիրութիւնները եւ կրթանքները: Ի մի՛ւխ այլոց ըսուած՝ Հայաստանեան գրականագիտութիւնը ոչ մէկ ձեւով կը նպաստուի ռուսական հսկայ ու խակ-կան գրականագիտութենէն, զոր Արեւմուտքը արդէն տասնամեակ մը ի վեր կը ներածէ իր համալսարաններէն ներս: Ի հարկէ, նպաստներ ընդունելն ալ ըստեղծումի նշան է. իսկ քննադատութիւնը, «մերը» կը խօսի միայն ամբողջութենէ:

Ճիշդ է, որ քննադատութիւնը իրրեւ դրական «մարզանք» տաղնապի մէջ է քիչ մը ամէն տեղ: Այդ տաղնապի կարեւոր ազդակներէն մէկն է բոլոր գեղագիտութիւններուն եւ անոնց հիմնաւորած չափանիշներուն անկումը, որով այսօր անկարելի կը դառնայ որեւէ գեղագիտական համակարգի կամ ճաշակի հաստատում. նոյնիսկ ընկերվարական իրապաշտութիւն կոչուած մենաիրութիւնը չի կրնար ինքզինք պարտադրել:

Այս հատորը չի ձգտիր, չի ալ յաւակնիր նոր գեղագիտութեան մը տարածումին: Անիկա բռնուած է աւելի fոնմբէք մտահոգութիւններէ: Բայց ըստորերկրեայ կերպով կը յայտնուի քննադատութեան պաշտօնի մը սահմանափակ տարազում մը: Գրուած է.

«Քննադատութեան հիմնական օրէնքն է բանաստեղծական նոր մտածողութեան, նոր պատկերների հանդիպելիս՝ փորձանել դիտականօրէն բացատրելու դրանց ծագումաբանութիւնը, պատճառները» (էջ 69): Գրեթէ մտերմաբար ըսուած այս տողերուն մէջ քննադատութիւնը կը դադրի դատումի համակարգ ըլլալէ եւ կը որոշադրուի իրրեւ ծագումաբանութիւն: Ասիկա վերջին, յետին կէտի մը փնտռտուքը չէ, որքան միտումներու, պատճառներու բացայայտում, որ ի յայտ կը բերէ դրութիւններու միջգրութենական յարաբերութիւնները: Քննադատութիւնը կը զրկուի այլեւս «ապագայի» դուշակութենէն ու պատգամաւորի յաւակնութենէն, կը դառնայ յետադարձ ակնարկ, որուն գոյութիւնը կ'արդարանայ միայն գործերու յայտնութեամբ:

(Շար.ը կարդալ Դ.էջ)

ՀԱՅՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՄՊԷԱ

(79 - 1979)

Քանի՛ երկրորդ դարու սա վերջին քա–ռորդը կը ժառանգէ նախորդ դարերէն ե–կող յիշատակի տարեդարձներու բազմա–թիւ վերակոչումներ: Թերեւս՝ աւելի ճիշդ կ՚ըլլայ՝ ըսել թէ մարդկութիւնը այժմ՝ աւելի կը հետաքրքրուի՝ պիտուն–ներու, գեղարուեստագէտներու, գրա–կէտներու եւ պատմական իրադարձու–թիւններու տարեդարձները նշելու, տօ–նելու և կամ յիշատակը վերարծարծելու:

Այս տարեդարձներուն ամէնէն նշանա–ւորը եւ ամէնէն ողբալին է՝ Պոմպէա քաղաքի կործանումին 1900ամեակը, որ կը զուգադիպի այս՝ 1979 տարիին:

79 թուականին (Ց.Ք.), Հռովմի Տիտոս կայսեր օրով, Վեզիւվ հրաբխային լե–ռան խառնարանին պայթումովը՝ յան–կարծ՝ երկրիս երեսէն կ՚անհետանար, կենսունակ Պոմպէա քաղաքը, ուր կեան–քը անհոգ կը խայտար Միջերկրականի պայծառ երկինքին տակ, – լաւայի, հը–րաբխային փոշիի եւ քարերու աներեւա–կայելի եւ յանկարծական տարափ մը կը ծածկէը ամբողջ քաղաքը եւ անոր բնա–կիչները, 6–7 մեթր հաստութեամբ խաւի մը տակ:

Աղէտը անսպասելի եւ յանկարծա–կի էր եւ քաղաքին բնակիչներէն չա–տեր, վտանգին առաջքէն փախչելու իսկ ժամանակ չունենալով, երկինքէն թափող հրաբխային նիւթերուն տակ թաղուած մնացին, իրենց չուարումին եւ խուճա–պային դիրքերուն մէջ յանկարծ բըռ–նըւած: Իրենց հետ թաղուեցաւ նաեւ գեղարուեստի կեդրոն մը, որուն արտա–դրութիւնները այսօր կը կոչեն «Պոմ–պէական ոճ»: Աղէտին արագութիւնը ժա–մանակ չձգեց մեծ կործանումներու, հա–պա՝ ամէն բան իր տեղին թաղուեցաւ՝ դրեթէ՝ անվթար:

×

Հնադէտները կը խորհին թէ՝ այս քա–ղաքը, արդէն հին բնակավայր մը եղած ըլլայ: Ք. դարուն (Ն.Ք.) հիմնուած Կամբանիի «իթալիք» Oսբերէն: Արդէն՝ իր անունը «իթալիք» անուն մըն է, Oս–քեան լեզուով «Պոմպէոս»:

Զ. դարուն (Ն.Ք.), քաղաքը արդէն չափազանցուած էր պարիսպներով եւ հա–սած էր կատարեալ զարգացումի մը:

Եթէ Նէապոլիսը, այժմու Նափոլին եւ կումէն անժխտելի հելլենական քաղաք–ներ եղան, թէ իրենց անուններովը եւ թէ իրենց հիմնադիր բնակչութեամ–բը, Պոմպէան իսկական «իթալիք» քա–ղաք մըն էր:

Զ. դարուն (Ն.Ք.) է որ Նափոլիի ծոցը բոլորովին հելլենացաւ, յոյն նոր գաղթականութիւններով:

Օսքերու ոստանը՝ Պոմպէան, ետ–բուսկներու նուաճողական սպառնալիք–ներուն առաջ, ստիպուած՝ օգնութեան կը կանչէր Նէապոլիսի Ցոյները: Երեսուն հանուած հին տօրական տաճարին հետ–քերը եւ պարիսպներուն չինութեան ղը–րութիւնը՝ որ աւելի հելլենական են քան ««իթալիք», կը հաստատեն Հելլեններու ներկայութիւնը Պոմպէայի մէջ: Եւ Պոմպէա առեն մը կը մտնէ Կումէական մեծ պետութեան ծիրին մէջ:

Ե. դարուն (Ն.Ք.), լեռնական եւ չատ ռազմունակ ժողովուրդ մը՝ Սամիքները, որոնք «իթալիք»ներ էին, կը նուաճեն ամբողջ Կամբանին եւ Oսբերու այս քա–ղաքը:

Երկրին նոր տէրերը կը ձեռնարկեն Պոմպէայի վերակառուցումին եւ ընդար–ձակումին եւ անոր կու տան իրենց «ի–թալիք» դրոշմը՝ հելլենականին տեղ եւ հոն կը պարտադրեն իրենց օրէնքները, լեզուն, սովորութիւնները եւ կրօնքը:

Այդ թուականէն ապրին, Պոմպէա կը մտնէ Կամբանիի «իթալիք» համայնք–ներու շարքը, ուր կը կազմէ մեծ միաւոր մը:

Մինչեւ Դ. դար (Ն.Ք.), իր պատմու–թիւնը կը մնայ առանց մեծ իրադար–ձութիւններու:

310ին (Ն.Ք.), այս ծովեզերքներուն վրայ երեսուն կու գան Հռովմէացիք: Պոմպէա եւ Նիւսերացիք, ընդհարում–ներ կ՚ունենան, ծովու ճամբով եկած Հը–ռովմէացիներուն հետ եւ կը յաջողին երկար կռիւներէ վերջ՝ զանոնք ետ մը–ղել:

Պոմպէա՝ խոհեմութիւնը ունեցաւ, Հը–ռովմի եւ Կարթեգոնի մահացու պայքա–րին եւ Անիբալի Հռովմի դէմ ըրած ար–շաւանքին չխառնուելու:

Վերջին անգամ մը միայն Պոմպէա զէնք վերցուց՝ իրեն զինակից «իթալիք»ներուն հետ՝ Հռովմի դէմ, անոր չարունակա–կան միջամտութիւններուն դէմ կռուե–լու համար: Բայց 89ին՝ (Ն.Ք.) Սիլլա Սթապիան գրաւելէ վերջ, Նօլան ճակա–տամարտով վերջ դրաւ «իթալիք»ներու դիմադրութեան եւ տիրացաւ Պոմպէայի:

Այդ թուականէն ապրին՝ Պոմպէա եղաւ հռովմէական քաղաք մը եւ վերակա–ոուցեցաւ հռովմէական ոճով:

×

Պոմպէայի վերակառուցումը՝ հռովմէա–կան ոստանաշինութեան տեսութիւննե–րուն եւ հասկացողութեանը համաձայն ե–ղաւ: Ցուլիոս Կեսարի ճարտարապետ՝ Վիտրուվիոս, Ա. դարուն (Ն.Ք.) Di Ar-chitectura՝ իր գիրքին մէջ կը ներկա–յացնէ ոստանաշինական հռովմէական սկզբունքները եւ տեսութիւնները: Այս գիրքը գտնուեցաւ Ժե. դարուն (Ց.Ք.)՝ Մօնթէ Քասինոյի վանքին մէջ:

Քաղաքին վերաշինութիւնը՝ Հռովմէ–ացւոց կողմէ՝ մեծ յաջողութեամբ կա–տարուեցաւ: Հոն՝ իւրաքանչիւր կառու–ցում մասնաւորաբար հանրային շէնքերը նախապէս ծրագրուած իրենց մասնաւոր տեղերուն վրայ չինուեցան: Օրինակ՝ Ամփիթատրոնը՝ քաղաքէն մեկուսացած՝ չինուեցաւ ոստանին հարաւ – արեւելքի անկիւնը, մասնաւորներու բնակարան–ներէն անջատուած, Ֆորումի մեծ հրա–պարակը քաղաքին կեդրոնին չդրուեցաւ, այլ՝ անոր տեղը որոշուած՝ քաղաքին տափարակ եւ ամէնէն արեւոտ կողմը՝ հարաւ–արեւմուտքին եղաւ: Զուգահե–ռական եւ ուղղանկիւն փողոցներու ցանց մը՝ ըստ Վիտրուվիոսի կանոնին, ծածկեց ամբողջ քաղաքը: Փողոցներու դիրքե–րը այնպէս մը որոշուած էին որ՝ հիւ–սիսային հովը՝ ոչ մէկ փողոցի մէջ կը փչէր ուղղակի: Փողոցներու այս ցանցը կը կազմէր ճամբուբերան հրապարակներ (compita) ուրկէ կը մեկնէին երեք կամ չորս զլխաւոր փողոցներ (trivia, quadri–via) որոնք կը համապատասխանեն հին Cardinesներուն եւ Decumaniներուն: Գլը–խաւոր փողոցները եղերուած էին մայ–թերով եւ չրջապատութեան դիւրութեան եւ ապահովութեան համար հաստատուած էին, մէկ մայթէն միւսը, որոշ տեղերու վրայ՝ մասնաւոր անցքեր, ինչպէս՝ այ–սօր կը տեսնենք մեր քաղաքներուն մէջ: Այս անցքերը կազմուած էին բազման–կիւնի քարէ մեծ կտորներէ, որոնք փողոցին մակերեսէն քիչ մը չատ բարձր կը մնային եւ հետեւակ ժողովուրդին՝ մէկ մայթէն միւսը անցնիլը կը դիւրաց–նէին, կառքերու երթուղարձէն անվը–տանգ:

Վիտրուվիոսի ոստանաշինութենէն ուրիշ յաջող օրինակներ դեռ մինչեւ այսօր կը մնան: Զուլիցերիոյ մէջ՝ Լէման լիճին եզերքը՝ Նիօճ (Noviodunum) քաղաքի հին թաղամասը, աւելի հիւսիսին՝ Աւանճը (Avanticum) որ՝ հռովմէական Հելվետիա–յի մայրաքաղաքը եղաւ, Պոմպէայէն դէ–պի հիւսիս՝ ծովեզերեայ Հէրկիւլանում (Herculanum) եւայլն:

Հռովմէացած Պոմպէան ապրեցաւ եւ զարգացաւ խաղաղութեան մէջ: Հաշիւ թէ կը յիշուի 59ին (Ց.Ք.) կրկէսի խա–ղերու ընթացքին տեղի ունեցած ծանր կռիւը՝ Պոմպէացիներու եւ Նիւսերացի–ներու միջեւ, ինչպէս այսօր ալ կը պատահի երբեմն ֆութպոլի մրցումներու ընթացքին: Բայց՝ այն ատեն՝ Ներոն կայսրը արմատական միջոցով մը պատ–ժեց Պոմպէան: Հոն՝ տասը տարուան համար՝ կրկէսի խաղերը արգիլուեցան: Ինչ որ չատ ծանր պատիժ մըն էր Պոմ–պէայի նման քաղաքի մը համար, ուր կրկէսի խաղերը եւ ներկայացումները կը դերազանցէին միւս բոլոր զբաղումները: Մնաց որ պարագան նոյնն էր Հռովմի մէջ ալ եւ առհասարակ հռովմէական կա–րեւոր քաղաքներու մէջ: Զէ՞ որ ժողո–վուրդը կը պահանջէր «Հաց եւ կրկէսի խաղեր» (Panem et Circuses), ինչպէս այսօր ալ, ժողովուրդը կը պահանջէ՝ ապրուստի պետական օգնութիւն եւ չատ զուարճութիւններ:

Այս իրադարձութենէն քանի մը տարի յետոյ, 62ին (Ց.Ք.) քաղաքը եւ շրջա–կայքը ցնցուեցան զօրաւոր երկրաշար–ժէ մը որ մեծ վնասներ հասցուց քա–ղաքին: Բայց՝ առեւտուրով եւ ճար–տարարուեստներով ծաղկած Պոմպէան չուտով վերաշինուեցաւ: Նորոգուեցան եւ վերաշինուեցան մասնաւորներու բը–նակարանները, վիլլաները, տաճարները, յուշարձանները եւ հանրային շէնքերը, չատ աւելի գեղեցիկ եւ բազմաթիւ, ու զաղաքը վերադաս՝ չուտով՝ իր նախկին եռուզեռը՝ Գամբանիի գեղածիծաղ եր–կինքին տակ:

×

Հռովմի տիրապետութիւնը՝ Պոմպէայի վրայ բաւական հին չէր, որպէսզի ան կատարելապէս ազդէր անոր մշակոյ–թին եւ գեղարուեստական ըմբռնումնե–րուն վրայ, մասնաւորաբար չինարուես–տի մարզին մէջ:

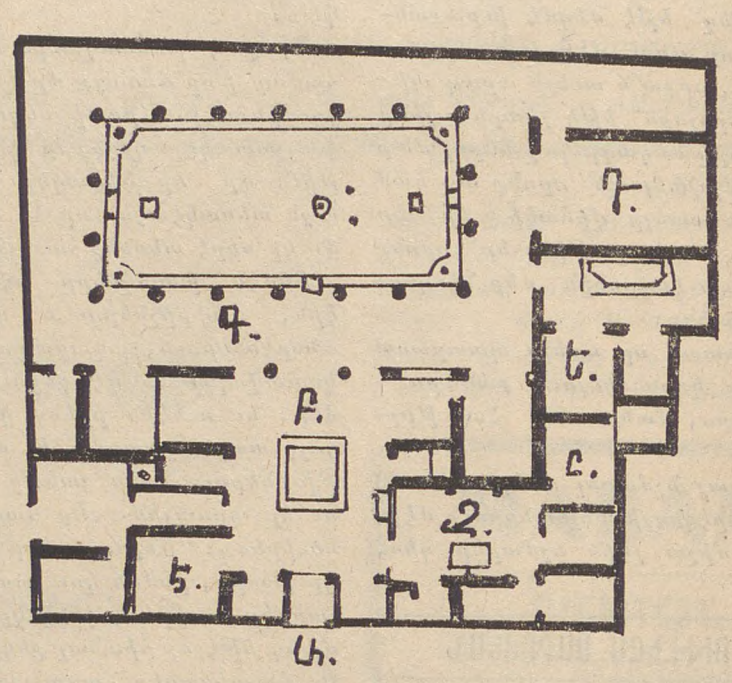
Հոն՝ հակառակ հռովմէական ոստա–նաշինութեան դրութեան եւ փողոցներու միօրինակ գծագրութեան, ճարտարա–պետական ձեւաւորումները կը վրիպին մասամբ՝ հռովմէական չինարուեստէն, մանաւանդ՝ մասնաւորներու բնակարան–ներու կառուցումներուն վրայ: Ասոնք կը ներկայացնեն նշանակելի այլազանու–թիւններ: Զանգուածային եւ վեհափառ շէնքերու ճակատներուն կը տեսնուին՝ սրբատաշ քարէ (opus quadratum), նօսէ–րայի տուֆէ եւ հրաբխային թեթեւ քա–րերէ (opus incertum) հիւսուած որմեր:

Պոմպէայի ճարտարապետները չատ վարպետութեամբ օգտագործած էին այս այլազան չինանիւթերը եւ գրեթէ միշտ յաջողած էին զանազան քարերու փոփո–խակի գործածութեամբ՝ ստանալ հա–ճելի ճարտարապետական մօթիֆներ, երկրաչափական պատկերներ: Ասոնք՝ նոյնիսկ գործածեցին եփած աղիւսներ եւ կճածեփ (stucs) եւ որմերու արտաքին ե–րեսներուն վրայ՝ որմնանկարներ դնելու սովորութիւն մը ծաղկեցուցին հոն:

Ոչ միայն չինանիւթերու այլազանու–թիւնը նշանակելի էր, այլեւ չէնքերու ճարտարապետական կազմաւորումը փո–փոխական էր՝ զանգուածներու դասա–ւորումի տեսակէտով:

Այս այլազանութիւնն է որ կու տայ Պոմպէական ճարտարապետութեան ինք–նատիպութիւնը եւ կը զանազանուի հը–ռովմէական ոճէն, նոյնիսկ կազմելով՝ այն ինչ որ կը կոչեն այսօր՝ «Պոմպէական ոճը»:

Կառուցումներու այլազան բնոյթը կը պատկերացնէ քաղաքին յարափոփոխ պատմութիւնը՝ քարերով գրուած, իր գոյութեան վեց հարիւր տարիներու ըն–թացքին, Զ. դարէն (Ն.Ք.) մինչեւ 79 (Ց.Ք.): Անոր ճարտարապետութիւնը կարելի է բաժնել հինգ գլխաւոր շըր–ջաններու:–

ՔԱՋԱ ՏԷՒ ՎԷԹԹԻԻ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾԸ.–

Ա.– Մուտք.

Բ.– Մուտքի Սրահը, Աթրիում.

Գ.– Սիւնազարդ Մեծ Սրահը, Բերիսթիլ.

Դ.– Ճաշասրահը, Թրիքլինիում.

Ե.– Կանանց Բաժինը.

Զ.– Փոքր Աթրիումը.

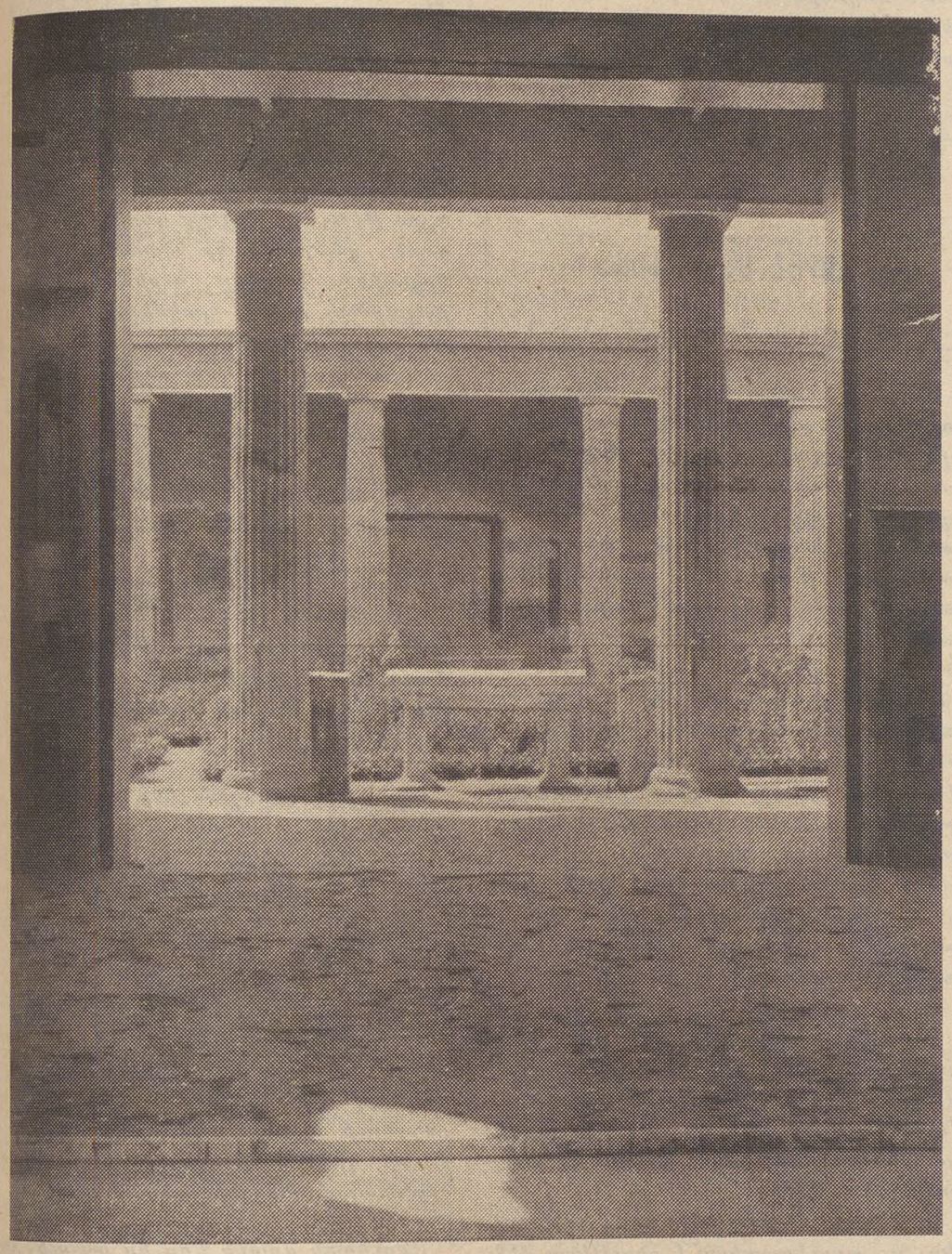
Է.– Մառան.

Ը.– Խոհանոց:

Գրեց՝ Ս. ՃԷՎԱՇԻՐՃԻԵԱՆ

POMPEI

(79 - 1979)

ՔԱՋԱ ՏԷԻ ՎԷԹԹԻԻ

Սիւնազարդ Մեծ Սրահը՝ Ադրիումէն Տեսնուած:

ա) Նախասամնիթեան շրջան, Զ.–Ե. դարերուն (Ն.Ք.) յատկանշուած կրա–քարի(opus quadratum) գործածութեամբ:

բ) Առաջին Սամնիթեան շրջան, Ե.–Գ. դարեր (Ն.Ք.) յատկանշուած կրա–քարի եւ հրաբխային նիւթերու զոր–ծածութեամբ (opus quadratum et opus incertum):

գ) Երկրորդ Սամնիթեան շրջան, 200–80 (Ն.Ք.):

դ) Հռովմէական տիրապետութեան սկիզբի շրջան, 80 (Ն.Ք.) – 14 (Ց.Ք.) որ գործածուեցաւ օշակաւոր որմածքը (opus reticulatum et quasi-reticulatum):

ե) Հռովմէական կայսերական շրջան 14–79 (Ց.Ք.), յատկանշուած աղիւսի եւ խառն նիւթերու (opus mixtum) գործա–ծութեամբ:

Ուրեմն՝ Պոմպէական ոճը, քարի՝ զուտ Տարտարապետութիւն մը չի ներկա–յացներ, ինչպէս է՝ օրինակ՝ հայկա–կանը: Հոն՝ ճարտարապետը խորու–թիւն չի դներ գործածուած նիւթերուն մէջնէ ինչպէս նաեւ անոնց գործածու–թեան պիտաուեւտուին մէջ: Անոր համար չէնքն է կարեւորը եւ ոչ սա կամ նա չի–նանիւթը: Ինչ որ իրեն կու տար յղա–ցումի լայն ազատութիւն: Պոմպէայի չէնքերու ներքին կարգաւորումին մէջ, զարդարանքը մեծ տեղ կը գրաւէր: Ար–դէն՝ Ք. դարուն (Ն.Ք.), որմնանկարնե–րու եւ գեհիններու խճանկար ծածկոյթի դրութիւնները լայնօրէն եւ յաջող կեր–պով տարածուած էին: «Քազա տէի վէթթի»ի յայտնաբերումովը, նոր շըր–ջան մը երեւան եկաւ Պոմպէական որմ–նանկարչութեան համար: Այս չէնքին՝ սիւնազարդ սրահին՝ «Թրիքլինում»ին (ճաչասրահ) որմնանկարները, Քազա տէլ Մէնանտո»ի բանաստեղծին որմնա–նկարը, «Ընկէր փախուստը», «Իկարիոսի թափչքը», «Աստղիկ Ջուրին վրայ»: «Վիլ–լա տէի Միսթէրի»ի խորհրդաւոր որմ–նանկարները,«Քազա տի Սալլուստիօ»ի, «Քազա տի Ֆաունօ»ի որմնանկարները կը ներկայացնեն Պոմպէայի նկարչութեան զանազան շրջանները, ուր ի յայտ կու գան՝ Հէլլէնօ – Հռովմէական եւ Եգիպ–տական ոճերու ազդեցութիւններ եւ մա–նաւանդ վառ գոյներու գործածութեան հակումները:

Որմնանկարներու քովն ի վեր, կճածեփի յաջող գործածութիւնները կ'ամբողջաց–նէին որմերու զարդարանքները:

Պոմպէական բնակարաններու զարդա–րանքին մէկ ուրիշ ձեւն էր նաեւ խճա–նկարներու առատ գործածութիւնը:Հոն՝ համեստ բնակարանէն մինչեւ մեծահա–րուստին «վիլլա»ն, չկար տուն մը որ չունենար իր խճանկարները: Պոմպէա–կան խճանկարներու զարդարուեստի «մո–թիվ»ները զրեթէ անհատնում են: Երկ–րաչափական ձեւեր, բուսական պատ–կերներ, որսորդական եւ ծովային տե–սարաններ, ընտանի կենդանիներ, քո–լորը առիթ են խճանկար զարդարանքի մը: Սա «կապուած շունի» խճանկարը, «մատրուակին կմախքը» խճանկարը կա–տարեալ թէքնիք մը կը ներկայացնեն եւ հակառակ մեծ միջոցներ ծածկելնուն, անոնք անթերի գործեր են: Խճանկար–ներէն ոմանք կը ներկայացնեն արեւել–եան բնոյթ մը՝ հաւանաբար անոնք՝ Աղէքսանդրիայի վարպետներու գործեր ըլլան: Աւելի վերջին ժամանակները, Ֆլաւիէններու շրջանին 69–79 Թուական–ներուն (Ց.Ք.), խճանկարէ սալայատակ–ները փոխարինուեցան բազմագոյն՝ հազ–ուագիւտ՝ մարմարներու կտորներու դրուագումներով (corpus sectile):

Պոմպէացիք՝ կեանքը սիրող ժողովուրդ մը ըլլալով, եղած են չատ գեղարուես–տասէր եւ մասնաւոր նախընտրանք մը ցոյց տուած են խճանկարներու: Այս պարագան՝ զիրենք՝ կը զանազանէ միւս Հռովմէացիներէն:

×

62 Թուականի (Ց.Ք.) երկրաշարժէն 17 տարի վերջ, երբ սկսած էին Վէ–զիւվը նկատել որպէս խաղաղ լեռ մը, այլիներով եւ անտառներով ծածկուած, ան՝ յանկարծ կ'արթննար 79 Թուականին (Ց.Ք.), Օգոստոս ամսուն եւ լեռան գա–գաթը կը ճեղքուէր ահագին որոտումով մը եւ երկրի ծոցէն դուրս կը նետէր՝ մոխիր, փուշ, քարէ կտորուանքներ եւ հրեղէն լաւայի մասնիկներ, որոնք օդին մէջ բարձրանալով եւ տարածուելով ա–րեւուն լոյսը կը խաւարէին եւ տեղա–տարափ անձրեւի մը նման՝ հովէն մըղ–ուած՝ կը թափուէին քաղաքին վրայ, աննկարագրելի աղէտ մը պատճառելով: Պլինիոս Կրտսեր՝ որ կը գտնուէր քա–ղաքէն դուրս Միզէնոսի հրուանդանին վրայ՝ «վիլլա»ի մը մէջ, եղելութիւնը կը նկարագրէ՝ Տակիտոսի գրած նամակի մը մէջ:

Եթէ՝ Վէզիւվի պայթումը աղէտ մը ե–ղաւ ժամանակակիցներուն համար, ան՝ գոնէ սա առաւելութիւնը ունեցաւ որ՝ անվթար պահպանած եղաւ՝ գրեթէ իր ամբողջութեանը մէջ՝ պատմական մեծ արժէք ներկայացնող վաւերական վկա–յութիւն մը հռովմէական կենցաղին եւ առաւ տեսքը հռովմէական քաղաքի մը որ յանկարծ քարացած էր իր չէնքերով, բնակիչներով, անոնց գործունէութեան իսկ ընթացքին, առանց որ հոն բան մը կորսուած կամ քանդուած ըլլայ:

×

Պոմպէա իր հաստ պատանքին մէջ մը–նաց դարեր, առանց որ մէկը հետաքըր–քըրուի անոր երբեմնի գոյութեամբը: Նոյնիսկ՝ ժամանակակից հռովմէացիք անտարբեր մնացին: Հաւանաբար՝ 6–7 մ. հաստութեամբ խաւի մը պեղումները ի–րենց կարողութենէն վեր նկատելով: Եւ մոռացումը պատեց ամէն բան: Բնական է՝ հռովմէական կայսրութիւնը կործա–նող բարբարոսները չէին որ պիտի հե–տաքրքրուէին թաղուած քաղաքով եւ ոչ ալ անոնցմէ իջնող՝ միջնադարեան ժողո–վուրդները, որոնք՝ արդէն գրեթէ կ'ան–պիտանային բարբարոսներուն գալէն ա–ռաջ գոյութիւն ունեցող մարդկութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնները:

Ժ.Ջ. դարուն էր որ, քաղաքին կործա–նումէն 1500 տարի վերջը, պատահմամբ՝ երբ Սարնօ հովիտին մէջ ջրաբաշխական աշխատանքներ կը կատարուէին եւ ջը–րանցքներ կը պեղէին՝ ճարտարապետ Ֆոնթանան գտաւ՝ պեղումներուն մէջէն՝ բազմաթիւ արձանագրութիւններ եւ պա–տեր որմնանկարներով զարդարուն:

Սակայն՝ իրական եւ կանոնաւոր պըր–պտումները եւ պեղումները սկսան 1748ին, Շարլը տը Պուրպոնի իշխանու–թեան օրով: Քանի մը տարիներ վերջը՝ 1750–1753ին, Հէրկիւլանումի մէջ՝ Վիլ–լա Բիզոնիի պեղումները երեւան բերած էին՝ պրօնզէ հիանալի արձաններ եւ մոզաղաթներ: Աւոնք մեծ հետաքրքը–րութիւն յառաջ բերած էին, բայց՝ Հէր–կուլանումի պեղումները կը զիջուէրա–նային չատ մը անյաղթելի խոչընդոտնե–րու պատճառով: Արդարեւ՝ Հին Հէր–կուլանումի վրայ հաստատուած էր նոր բնակավայր մը «Իրքօլանօ» անունով, ո–րը մինչեւ այսօր ալ կը մնայ եւ կը դըժ–ուարացնէ պեղումները, կալուածատէ–րերու պատճառով: Մինչդեռ՝ Պոմպէան մնացած էր ազատ եւ հոն՝ աւելի դիւ–րին եղած պեղումները, որոնք չարու–նակուեցան եւ ընդարձակուեցան:

Ժ.Ը. դարուն է որ այս պեղումները սկսան աւելի արագ գործել: 1806էն 1832 երեւան հանուեցան Պոմպէայի հանրա–յին շէնքերու մեծամասնութիւնը եւ քա–նի մը մասնաւորներու բնակարանները: Սակայն՝ գիտական գետնի վրայ, մաս–նաւոր ծրագրի մը համաձայն եւ կա–նոնաւորապէս կատարուած պեղումները սկսան 1860էն ասդին, ձիուզէպփէ Ֆիո–րէլլիի հսկողութեան եւ տնօրինութեան տակ:

Այս պեղումները երեւան բերին, փո–րքումը՝ 38 մեթրի վրայ 142 մեթր, Ա–րամազդի տաճարը՝ Թուսքանեան ոճով՝ կառուցուած 150 Թուականին (Ն.Ք.), Պազիլիքան, թատրոնը, Իրիսի տաճարը, Ամփիթատրոնը, բաղնիքները, Քազա տէլ Բօէթան, Լա Ֆունլլօնիքան, Քազա տի Բանսան, Քազա տի Սալլուստիօն, *որ նա–խահռովմէական բնակարանի մը նմոյշն է*, Քազա տէլլա Վէտթալէն, Քազա տի Ա–բօլլօն, Քազա տէլ Ֆաունօն, Քազա տէլ Լապիրինթօն, *նշանաւոր* Քազա տէի Վէթթիէն *իր գեղարուեստական որմնա–նկարներով*, Քազա տէկլի Ամօրինի Տօ–ւնաքին, Քազա տէլլէ Նօցցէ տի Արկէն–թօն, *Լուբանարը որ քաղաքին բոզա–նոցն էր, իր վրան բաց որմնանկարնե–րով*, Քազա տէլ Մէնանտրօն, Թէրմօթօ–լիում տէ Ասէլլինան՝ *որ խմելիքները ծա–խող կրպակ մըն էր, հոս՝ ամէն բան իր տեղը մնացած է՝ անշարժ, նոյնիսկ օր–ուան առուծախի դրամները*: Սէօլա Ար–մաթուրաում՝ *որ հաւանաբար զինուո–րական մթերանոց մըն էր*, Աստղիկի Տունը՝ *որ 1952ին երեւան բերին*, Վիլլա տէ Ճուլիա Ֆէլիչէն՝ վիա տէլլլ Ա–պօնտանցօյի վրայ, Վիա Նուչէ–բաի գերեզմանոցը,Վիլլա տէ Տիօմէտին, *եւ նշանաւոր* Վիլլա տէի Միսթէրին՝ *որ* 1909–1930ին երեւան հանուեցաւ: *Այս չէնքը մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է իր հռչակաւոր՝ Դիոնիսական ծիսա–կատարութիւնը ներկայացնող ընդարձակ որմնանկարովը որ կը գրաւէ՝ արագաս–ահ սենեակին կէտ գտնուղ՝ մեծ սրա–հին չորս որմերը: Այս որմնանկարը կը ներկայացնէ Դիոնիսական ծիսակատա–րութեան՝ իրազգածութեան (initiation) ամբողջ շարքը: Ան կու տայ անգտանե–լի նմոյշ մը նախնեաց նկարչութեան ար–ուեստին: Հաւանաբար՝ Գամբանիցի վարպետի մը գործը ըլլայ:*

Դիոնիսական խորհրդաւոր ծիսակա–տարութիւնը՝ Գամբանի մոտաւ Հէլլէն–ներու կողմէ եւ չատ շուտ տարածուե–ցաւ մինչեւ Հռովմ եւ Հարաւային Ի–տալիոյ մէջ, հակառակ՝ Հռովմի ծերա–կոյտին չատ ծանր արգելքին: Այս պատ–ճառով ալ կը կարծեն թէ Վիլլա տէի Միսթէրին ըլլայ՝ Դիոնիսական քրմու–հիի մը բնակարանը եւ կամ տեսակ մը վանք նոյն ծէսին:

Խորհուրդներու Վիլլան իր Դիոնիսա–կան մեծ որմնանկարովը, մեծ սրահո–վը, զանազան մասերուն ազնուական հա–մաչրութիւնովը, վայելուչ զարդարու–մովը, հոգատնտեսական իր մասնաւոր բաժանումներովը, բաղնիքովը, Աղրի–ումովը, սիւնազարդ մեծ սրահովը՝ կու տայ՝ խտացուած միեւնոյն չրջափակին մէջ, կործանած քաղաքին զանազան տես–քերը:

Այս «վիլլա»ին մէջ, հնախոյզները ե–րեւան բերին՝ զամէ կաղապարուած՝ բազմաթիւ զոհերու մարմինները, ի մէջ այլոց երկու որմնադիրներու մարմին–ները, որոնք աշխատելու վրայ էին երբ աղէտը յանկարծ իրենց վրայ իջաւ:

Վերեւը յիշուած՝ իւրաքանչիւր չէն–քի մանրամասնութիւններուն վրայ ա–ւելի ծանրանալը՝ թէեւ հետաքրքրական պիտի ըլլար արուեստի տեսակէտէն, բայց՝ ան մեզի չատ հեռուները պիտի տանէր, թերթիս սահմաններէն դուրս:

Տակաւին այսօր՝ Պոմպէայի պեղում–ները ամբողջութեամբ քաղաքը չեն յայ–տնաբերած, անոնք կը շարունակուին՝ միշտ նոր «քազա»ներ եւ «վիլլա»ներ յայտնաբերելով:

ԺՐՆԵՎ, Հոկտ., 1979

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՎՐԱՅ

Բնութի՛ւն, զեղեցիկի ու երազի դի – մագիծ: Հաղորդական՝ առանց բառի, բանաստեղծութիւն՝ արտայօժար նուի – րումի, երաժշտութիւն՝ տեսողական վա – յելքի: Վրաղ կ՝արձագանդէն զարնա – նային դայլայները լուսատենչիկ թռչնիկ – ներու, չքերթէն եաք աշնան հալող պեր – ճանքին: Խայտուն ընդերքիդ բաւիղնե – րէն բազմածին, կը ժայթքէ կեանքը բու – սական, թեւակարկառ առ Աստուած: Ներդաշնակութիւն՝ բազմակերպութեան, նմանելիութիւն իրերահաղորդ երեւոյթ – ներու, երկու տերեւները անտառին՝ չեն նմանիր իրարու: Զես ախորժիր կըրկ – նութիւններէ, որ առեղնաչարը երանգ – ներուդ նրբութեան, զառնայ համայք զե – զեցիկի, արբեցութեան մէջ ներշնչումին:

Ի մի կը ձուլես նկարիչն ու բանաս – տեղծը, մայրութեանդ մէջ սրբալոյս, ու կը մատուցես անոնց բազմահոյլ փա – ղանդին ներշնչումներ լիարուռն ու այ – լազան, որ քեզմով յագեցնեն սիրտն ի – րենց զեղեցիկի ծարաւին:

Վերնախաւը նկարիչներու բանակին, կոչումի ընդոծին բնականութեամբ պատ – ճառ կ՝ըլլայ, որ ուրիշներ նկարիչ զառ – նան: Լալ եւս է ըսել, թէ առեղծա – գործութիւններն անոր հրահանգիչ, ցոյց կու տան նուիրեալներուն ճամբան՝ ուր – կէ պէտք է անցնին, որպէսզի նկարչու – թեան վրայ զազափարներ ունենալէ ա – ւելի՝ զազափարներ ունենան նկարիչի, ճշդորոշեն ըսելիքը ձեւին մէջ ըսելու, ու հասնին սուտապատումի ճաճանչա – զեղին կատարելատիպին մօտենալու ճի – պին մէջ իրենց:

Բնութի՛ւն. կոչունքի առատաբուռն ընծայարան, երեւոյթ չես միայն, այլ նաեւ իմաստի տարբերակ: Բանաստեղծն ու նկարիչը քեզմէ կը առնեն իրենց կո – չումին համապատասխան ներշնչումներ: Ծխնելոյզի մը բարակ ծուխը վերսլացիկ, կամ կատուը զեղջկական մէկ տնակին, ամպի զաշտի մը մէջ յայտնուած, կը թրթռացնեն զգայնութիւնը բանաստեղ – ծին:

Որսորդները զեղեցիկին, աչակերտներ ուսումնասիրէ, քեզի յառած են աչքերն իրենց խուզական, իւրաքանչիւրը իր խառնուածքին յատուկ մօտեցումով, քիչ անդամ օժտուած՝ տեսնելու առաւելու – թիւններով: «Եթէ զտնուի մէկ հոգի հա – րիւրին մէջ որ գիտնայ մտածել, մէկ հո – գի չի գտնուիր հազարին մէջ որ գիտ – նայ տեսնել (Ռըսքին): Նայիլ ու գիտել՝ տեսնել ըսել չէ: Երեք աստիճանաւորու – մէն աչքին վերլուծումի ընդունակու – թեան՝ տեսնելն է միայն, որ կը պարու – նակէ հրճուանքը աչքին, նման երախա – յին, որ կը պարունակէ մտածումը ծը – նողքին:

Իրապաշտութիւն եւ խորհրդապաշտու – թիւն. երեւութապէս հակադիր իրարու, միացած են հզօր բնապաշտութեան մէջ Ռըսքինի: Դաշնակցութիւն են անոնք ա – ւելի՝ քան ներդաշնակութիւն համադր – րութեան:

«Պէտք է հետեւիլ բնութեան՝ առանց զայն տեսնելու» մտածումը արդի նը – կարիչներուն, հակասութիւնն է Պաքոնի տեսութեան, «բնութիւն՝ առաւել մարդ, հատասար է արուեստի»:

«Արուեստին զեղեցիկը կը ծնի բնու – թեան զեղեցիկէն» (Քանթ): «Այն ձեւա – կերպերը, որոնք չեն առեղծուած բնական երեւոյթներէն, տգեղ են» (Զոլա): «Զը –

Գրեց՝

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒՔԱՖԵԱՆ

կայ բան մը բնութեան մէջ, որ արուես – տին մէջ չըլլայ» (Հէկէլ): Որքա՞ն հա – կասական համոզումներ բնութեան ու արուեստին վրայ Պզատոնէն, Պաում – կարթէն, Տիտերոյէն արդի արուեստա – բաններըը: Մտածումին պատմութիւնը հարստացնող լմացական մարզանքներ՝ բոլորն ալ:

«Գեղեցիկը տխուրին մէջ է» խօսքը Պոտլէրի, բանաստեղծներուն համար ըս – ուած կը թուի: Արդարեւ, զուարթ արե – ւէն աւելի զրաւիչ է դալուկ ցայգալոյ – սը «Աստուածավառ Լապտերին»: Աչու – նը, երանգաւոն զմայլական, լաւ եւս է ըսել, երանգային խազերու երգիչ, որ կը մարի վերջալոյսի մը պէս, պերճ – ճազեղ, աւելի հմայք ունի, քան զա – րունը ծաղկուն:

Պոտլէր կ՝ատէր չարժումը որ «գիծեր կը տեղափոխէ»: «Որքա՛ն տխուր պիտի ըլլայինք, եթէ բնութիւնը անչարժու – թեան մէջ քարացած երեւոյթ մը ըլլար» կը պատասխանէ իրեն չարժումին բա – նաստեղծը՝ Տըկա:

Ինչ որ արուեստական է բնութեան մէջ, տգեղ է: Ինչ որ արուեստական է ար – ուեստին մէջ՝ զեղեցիկ է: Հրաշալի վար – դերը ծաղկավաճառին, ,կը յափշտակեն մեր տեսողութիւնը: Երբ հաստատենք թէ արուեստական են անոնք, կը կոր – սընդնեն մեր հիացումը:

Առանց ոճի նկարուած կտաւին վրայ գործ չունի արուեստը: Բնութիւնը լե – զուն մըն է, որ պէտք է թարգմանուի ար – ուեստի լեզուին մէջ, որպէսզի զեղեցիկը զգենու անճնատիպին տարազը:

Միջակութիւնը արուեստագէտին, պա – տրաստարանն է յատակնութեան, կը նմանի խենթին, որ ինքնիրեն հետ բարձրաձայն կը խօսի այն համոզումով՝ թէ կրնայ ազ – դել ուրիշներու վրայ:

Տեսարան եւ քննադատ, չատ քիչ տար – բերութիւն ունին տեսակէտի: Մէկը կը բացատրէ, միւսը կը դատէ: Առաջինը կապուած է ընդհանրականին, երկրորդը՝ զործին: Ո՛չ մէկը այնքան վստահ է իր տեսակէտի ուղղափառութեան, որքան ժամանակը, որ պատմութիւն կը չա – բաղրէ արժեւորելով եւ արժեզրկելով:

Երբ կը կարծուէր թէ Օսիան հին մըն է, կը բաղդատուէր Հոմերոսին հետ: Հաստատուելէն եաք թէ Մաք Ֆերսընն է, զրկուեցաւ իր պատճառած հիացումէն:

Նախորդ զարու քննադատութիւնը ան – խընայ ծաղրեց ու ճաղկեց Վան Կոկ եւ մանաւանդ Սեզան: Նկարչութեան այս ա – ռաքեալները հանճարին պարծանքներն են մեր զարու քննադատութեան:

Մինչեւ տեղ մը, նկարն է արժէք ներ – կայացնողը, անկէ անդին՝ առարկրու – թիւնը: Մեծարժէք զործ մը անծանո – թէ մը առարկրուած անտարբեր կը ձգէ արուեստասէրը. «Մեծարժէք առար – կրութիւն մը միշտ գործի տակ զըր – ուած, զմայլանք կը պատճառէ «հաս – կըցողին»: Դատելը, ուրեմն, չէ՛ կրնար բացարձակ ըլլալ, պահպանման համար ի – րեն համոզիչ յենարանը: Շատ անդամ բաղդատելով կը գնահատենք, խուսա – փելու համար վճիռին հաւանական մե – զանչումին: Կատակով կ՝ըսենք, ինչ որ չենք ուզեր ըսել լրջութեամբ, պատչա – ճութիւններէ թելադրուած, չվիրաւորե – լու համար դիւրագրգռութիւնը:

Կ՝ըսեն թէ ճաշակին օրէնքները հա – մամարդկային են: Ունի՞ ճաշակը օրէնք – ներ: Որո՞նք են. ճաշակին օրէնքը ամէն մարդ ինք կը ստեղծէ իր նախասիրու – թիւններով: Այնքան օրէնք կայ ճաշակի, որքան մարդ:

Ինչ որ կարդացած ենք յափշտակու – թեամբ մեր պատանեկութեան չրջանին, չենք կրնար կարդալ այսօր նոյն խան – դով: Ամէն ինչ կը փոխուի ու կ՝անցնի: Յաւիտենական է միայն այն՝ որ գոյու – թիւն չունի:

Չեմ ուզեր ըսել, թէ բարեչրջումը յա – ռաջդիմութիւն է միշտ, թէեւ կրնամ յանգուցուր նկատուիլ չըսելուս համար: Բարեչրջումը որոշն է անորոշին, կը յայտնուի իբր նորութեան հետաքրքրու – թիւն, կը նմանի օրուան դէպքերուն, ծերանալով կ՝անցնի պատմութեան:

Արուեստի մասին երբ կը խօսուի, զա – նազանելու համար է զեղեցիկը տգեղէն: Բնութեան վրայ խօսուած ատեն, զանց կ՝առնուի ամէն դաստւորում անոր հա – մար, որ բնութեան մէջ ամէն ինչ երե – ւոյթի այլազանութիւն է հրաշալիօրէն դաչնաւորուած: «Մէկու մը համար ըս – դեղ նկատուածը, կրնայ հրապուրիչ թը – ւիլ ուրիչի մը աչքին» (Ռըսքին): Բը – նութիւնը չընդունիր քմայքին կարգա – դրումները, որ կ՝ընդունի արուեստը, ստեղծագործութեան իբր նախապայման: Արուեստին զեղեցիկը, կարելիութիւննե – րուն ազատ վերթռումն է անդաստանին մէջ սրտի քնարին: Չի յանձնուիր տեսչասէր հոմանուհիի մը պէս ինքնակամ: Կը փըն – տռտի իրրեւ վերապահեալ դանձ:

«Տգեղը չի՛ կրնար տեղ գտնել արուես – տին մէջ» պիտի չըսէր կէօթէ, եթէ ճանչցած ըլլար Կոյա: Տգեղը անբաղ – դատելի զեղեցկութիւն կը զառնայ երբ հանճարեղ վրձինի մը մեկնաբանութեան ենթարկուի: Դէմքը չի վերածուիր դի – մանկարի, եթէ արուեստը չանդրադառ – նայ անոր վրայ: Բնութիւնը համայք կը առանայ, երբ արուեստին ընծայած մի – ջոցներովը պճնազարդուի: Արուեստին տգեղն է միայն, որ կը մնայ մի՛չտ ըզ – դեղ:

Տեսողական կոչունքին ընծայարանը «Արուեստ» անունով մկրատած, չուզեր ենթարկուիլ վերլուծումներու սահմա – նումին: Ազատ եւ անհատական արտա – յայտութիւնը արդի զործունէութեան, «Լուռ հիացում կը պահանջէ դիտողէն» (Վալերի):

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

(Շար. Ա. էջէն)

Երբ քննադատը կը կարդայ Դ. Ճովհաննէսի, Ճ. Գրիգորեանի, Հ. Էդոյեանի, Ա. Մարտիրոսեանի, Ա. Ճարուխեանի գործերը, կը փորձէ բացայայտել աւելցման այն կապերը, որով այդ ա – նուններով եկող էջերը մօտէն ու հեռուէն, զեղագիտական առարկայի չղումներով կը կապուին զրական աւանդութեան եւ այժմէականութեան: Անցման հետաքրքրական կապերէն մէկն է օրինակ «պոլեմիկային» եզրը այդ բանաստեղծական արտադրութեան, որ ուրիչ բան չէ եթէ ոչ ընդունուած մտեղներու հակադիրը: Աւով անիկա կը հաստատէ իր տարբերութիւնը բայց կը զրէ իր ենթարկումը մտեղին: Հասկնալի է թէ ին – չո՞ւ վերոյիշեալ զրողներու մօտ «բա – նաստեղծական բանավէճը» յաճախ կ՝առնէ բանաստեղծութեան տեղը: Եւ որով – հետեւ ընդունուած մտեղները իրենց տարողութեամբ սահմանափակ են, հա – կամտեղը իր կարգին կը մնայ սահ – մանափակ, կը զառնայ զրելակերպ: Կը յայտնուին էփիկոնները, հետեւակները:

Չեմ կարծեր որ «բանաստեղծական մը – տածողութեան» – ահաւասիկ «նոր» յը – ղաց մը, ուրիչներու կարգին – ծագու – մաբանութիւնը եղած է այս հատորին մէջ, ինչպէս կ՝առաջադրուի: Ո՛չ տե – սաբանական եւ ո՛չ ոճաբանական – կա – ուցային զիտողութիւններ կու գան վեր – լուծումը հարստացնել: «ԲԱՌԻ ՍԱՀ – ՄԱՆՆԵՐԸ» կը մնայ փորձառական եւ իրրեւ այդ՝ իր որոշ մասերուն մէջ, մի – այն ծրագրային զիրք մը: Ահա նաեւ այն ինչ որ զայն կը վերկէ՝ յոգնեցնող ճշմարտութիւններէն:

Գ. ՊԼԻՏԵԱՆ

---

(1) «ԵՐԱԶԱՆԴԻ, ԿՈՐՍՏԻ ԵՒ ՈՐՈՆՄԱՆ ՁԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԻՆ» կոչուած գրութիւնը հատորին ամէնէն երկար յօդուածներէն մէկն է, ուր Թոփչեան կ՝ուրուագրէ Շուշանեանի ընդմէջէն Ֆրանսահայ առաջին սերունդի պատկերը: Հակառակ իր մոռացումներուն կամ զեղչումներուն՝ այդ էջերը ճնշադատին ամէնէն հեռա – հայեաց վերլուծումը կը կազմեն եւ ա – ռաջին փորձը Ֆրանսահայ վէպի համապարփակ մօտեցումին:

(2) Ահա ինչ կ՝ըսէ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻ ՇՈՒՐՋ նստած ուրիշ ճնշադատ մը. «Ընթացիկ պոեզիայում իրեն զգացնել տուող երկրորդ խումբը վերոյիշեալի ծայրագոյն հակադրութիւնն է, որի ներկայացուցիչները իրենց գրական մուտքն սկսեցին բուռն բանավէճերով եւ մի զարմանալի յանդգնութեամբ արշաւեցին՝ Հելիկոնում աթոռ – ներ գրաւելու՝ առանց գրական արտադրանքի: Սրանք մեզանում դարձան «եւրոպական աւանգարտիզմի» ձախութիւնների մոլորեալ ջահակիրները, ժխտեցին յանգը, գլխատառերն ու կէտադրութիւնը շղարշեցին «մաթեմատիկական ճըճաթերգութեան» օտարածին լաթերով եւ սակայն ճորից հաստատելու ոչինչ չունէին». («Սովետական Գրականութիւն», թիւ 9, 1979, էջ 120): Ասիկա ճոյն ատեն ճմոյշ մըն է մեր մամուլին յատուկ աւանուն եւ անհասցէ, աճապազոյց ու խառնաբան «ճնշադատութեան»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Եթերի պէս, եթերի պէս անիրական,
Ես ուր գնում՝ իմ առջեւ է պատկերդ ջինջ,
Եթերի պէս, յաւերժական լոյսի նման,
Քո հայեացքը շրջում է միշտ:

Ու անշարժ են ճո շուրթերը յամառօրէն,
Սիրտդ երբեմ, երբեմ իմ դէմ դու չես բացի,
Հոգիդ անշուշտ գաղտնիք ունի իմ հոգու հետ,
Բայց ինչո՞ւ է հոգիս միշտ լուռ ու մտացին:

Եթերի պէս, եթերի պէս անիրական,
Ես ուր գնամ յայտնւում ես ու հմայում
Եւ ես զգոյշ, միշտ կարօտով մի դիւթական
Քեզ աչքերիս մէջ եմ պահում:

Թէկուզ երբեմ դու միտմ չունես հեռանալու
Ու կը մնաս եթերի պէս յաւերժօրէն,
Սիրտդ երբեմ, երբեմ իմ դէմ չես բացելու,
Չես թողնելու, որ ուրիշն էլ բացի իմ դէմ:

Ցնորմ է աշունը այս,
Լալիս է, ինչպէս երբեմ,
Եւ այնքան տխուր է նա,
Մօտ եկէմ, եկէմ երգեմ,

Եւ դու էլ երբ մենաւաս,
Եւ դու էլ երբ դառնաս ծեր,
Այս աշնան մասին երկար
Կը խորհես ցնորմ երգեր:

Որ եկաւ այնպէս հանգիստ,
Այնպէս լուրջ ու բնական,
Որ այդպէս դուրս չի գալիս
Եւ լուսինն իմը անգամ:

Ցնորմ է աշունը այս,
Տխրութեան մաճուր մի թեւ:
Մի աղջիկ չէկ մազերով
Երկնիռով անցաւ թեթեւ:

ԱՐԱ ԹԱԳԵՒՈՍԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
4
MARDI
4 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Առտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.528
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.528

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

Հակամարիական Շարժումը կը Տարածուի

—×—

ԹԵՀՐԱՆԷՆ ԵՏՔ ՏՐԻՊՈԼԻՍ

ՇԱՀԸ՝ ԹԵՔՍԱՍ ԹԱՄԱՆԵՑ — ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԻՍՏԸ — ՏՐԻՊՈԼԻՍԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՀՐԿԻԶՈՒՄԸ — ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուաշինկթընը – Թեհրան յարաբերու – թիւնները միշտ լարուած պատկեր կը պարզեն: Վերջին օրերու իրադարձու – թիւնները ցոյց կուտան, թէ եթէ Գարթըր դիանագիտական ճամբաներով լուծում մը կը նախատեսէ, առանց, բնականա – բար, ընթացք տալու Խոմէյնիի եւ մահ – մետական ուսանողութեան զլխաւոր պա – հանջին, անդին այս վերջինները ան – դրդուելի կը մնան իրենց պայմանին մէջ:

Ապահովութեան Խորհուրդը չաբաթա – վերջին քննութեան նիւթ դարձուց Թեհ – րանի ամերիկեան դեսպանատան պա – տանդներուն հարցը: Բոլոր ներկայացու – ցիչներն ալ, ըլլան անոնք արեւմտեան, խորհրդային թէ ոչ – ուղեկից աշխարհ – ներէն, պատանդներուն ազատ արձակու – մին լ նպաստ արտայայտուեցան: Աւե – լին հաստատեցին, թէ Պարսկաստան բռնաբարեց միջազգային օրէնքները դի – անագիտական մարզին ներս: Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Փորթուկալի, Նորվեկիոյ Լիպերիոյ, ինչպէս նաեւ Խոր – հրդային Միութեան, Չեխոսլովաքիոյ, Կապոնի, Նիժերիոյ, Զամպիայի, Զայի – րի, Պոլիվիոյ, Պենկլատէշի եւ այլ եր – կիրներու ներկայացուցիչները Միացեալ Նահանգներուն տեսակէտը պաշտպանե – ցին: Ուրիշներ ցաւ յայտնեցին, որ Պարս – կաստան չուզեց կամ մերժեց մասնակ – ցիլ Ապահովութեան Խորհուրդին նիս – տին:

Պարզ է այլեւս, որ Խոմէյնի ոչ մէկ ձեւով ուշադրութիւն պիտի դարձնէ մի – ջազգային հանրային կարծիքին: Արդէն Պարսկաստանի Արտաքին նախարարն եւ պատանդներն իրենց ձեռքին պահող մահ – մետական ուսանողութիւնը առաջին օրէն իսկ այդ խմաստով արտայայտուեցան:

Ուաշինկթընն այս հարցին քննութիւնը յանձնեց նոյնպէս Լա Հէյլի միջազգայինատեանին:

Կիրակի օր Ուաշինկթընէն հաղորդուե – ցաւ, թէ Շահը նիւ Եորքէն Թեքսաս՝ ա – մերիկեան զինուորական օդուժի կայան մը փոխադրուեցաւ: Այժմ մեծ հարցա – կանը կը մնայ, թէ Լէքլէնտի օդուժի կա – յանէն ո՞ւր պիտի երթայ, կամ թէ՝ ո՞ւր կրնայ երթալ, քանի, ինչպէս հաղորդած էինք առաջին, Մեքսիկա վերջին պա – հուն մերժեց վիզա տալ զահընկէց Շա – հին: Ասոք կ'ըլլայ կարգ մը երկիրներու մասին՝ Աւստրիա, Հարաւ. Աֆրիկէի Հանրապետութիւն, Պահամա, մանաւանդ Եգիպտոս: Նախագահ Սատաթ միշտ պարտաւոր է ընդունելու Շահը, նոյնիսկ իր անձնական, նախագահական օդանաւը ղրկելու, որպէսզի Շահը Գահիրէ ժա – մանէ:

Ցամենայն դէպս նման հաւանականու – թիւնը առաւել եւս չզգալիացուց վիճակ ստեղծեց այաթոլլայի շրջապատին մօտ: Աւելի մեծ սխալ պիտի ըլլայ, յայտա – րարեցին մահմետական ուսանողները, ե – թէ Մ. Նահանգները թոյլ տան, որ Մո – համմէտ Ռիզա Փահլաւի մեկնի երկրէն եւ հաստատուի այլուր:

Իրաց այս կացութեան մէջ Տրիպոլիսի ամերիկեան դեսպանատան վրայ կա – տարուած յարձակումը աստիճան մը ա – ռաւել լարեց մթնոլորտը, առնուազն Մ. Նահանգներուն մէջ:

Լիբիոյ մայրաքաղաքին ամերիկեան դեսպանատան վրայ խուժեցին երկու հա – զարէ աւելի ցուցարարներ, Կիրակի օր: Դեսպանատան անձնակազմը՝ 21 հոգի, յաջողեցաւ « եռանի դուռնէն » խոյս տալ: Տրիպոլիս պաշտօնական հաղորդա – կրութեամբ հերքեց այն լուրը, թէ ցու – ցարարները հրկիզեցին դեսպանատունը:

Անդին Պարսկաստանի մէջ, նոյն օրը ժողովուրդը հրաւիրուեցաւ հանրա – քուէով մը վաւերացնելու 175 կէտերէ կազմուած նոր Սահմանադրութիւնը: Համաձայն կարգ մը լուրերու՝ բազմա – թիւ նահանգներու մէջ բողոքի արտա – յայտութիւններ տեղի ունեցան կրօնական բնոյթի Սահմանադրութեան դէմ, յատ – կապէս փոքրամասնութիւններ ներկայա – ցնող շրջաններուն մէջ՝ Քիւրտիստան, Ազրբէյան, Բելուճիստան:

—×—

ԴԷՊԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀ.–ՊՕՂՈՍ Բ.ի ԵՒ ԴԻՄԻՏՐԻՈՍ Ա.ի

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ԲՈՒՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Պապը ողջ – առողջ Հռոմ վերադար – ձաւ Թուրքիա իր այցելութենէն ետք: Պէտք է ըսել որ այս ճամբորդութիւնը առաւելաբար կը խանդարէր Թուրքերը, քանի իր այս այցելութեամբ, Պապը նոր ուժ մը կը ներարկէր քրիստոնեայ հա – մայնքներուն: Ինչպէս գրած էինք, Հինգ – շաբթի օր կ'այցելէր Պոլիս ուրկէ կ'անց – նէր Իզմիր երթալու համար Եփեսոս, ուր կ'ըսեն, երկար տարիներ ապրած է Մարիամ: Հայոց Պատրիարքարանին եւ Ոսկեբերան եկեղեցւոյ այցելութեանց մանրամասնութիւնները թողուլ յետա – դային, անդրադառնանք այս այցելու – թեան բուն նպատակին, որ ուրիշ բան չէր քան քայլ մը դէպի Օրթոտոքս Եկեղեցին, վերջ տալու համար, հետզհետէ 9 դա – րերու պառակտումի մը, որ ունի վար – դապետական բնոյթ:

Յովհ. Պօղոս անհամբեր է այդ ուղղու – թեամբ եւ կ'ուզէ որ ժամ առաջ սկսին փոխադարձ բանակցութիւնները, հասա – րակաց յայտարարի մը հետանկարով:

Վարդապետական բնոյթ կրող խօսակ – ցութիւններէ դուրս Յովհ. – Պօղոս կ'ու – զէ նաեւ որ չօշափելի քայլեր առնուին փոխադարձ կերպով. « Պէտք չէ վախ – նալ, կը չեշտէ, վերանկատելու կանոնա – կան օրէնքները, որոնք թերեւս այլեւս չեն համապատասխաններ արդիւնքներուն»:

Դիմիտրիոս համամիտ է եւ հիացումով է, որ յունարէն, կը պատասխանէ Պա – պին.— « Գիտցար արժեւորել քեզի տըր – ուած ազատութեան արուեստը: Մինչ դուրս կ'ելլես քու Եկեղեցիդ պատերէն եւ բոլոր մարդոց անխտիր կը բերես խա – ղաղութեան բարի լուրը: Կը խորհինք որ կ'արտայայտես տեսիլքը զոր Եկեղեցին ունի Քրիստոսի, մարդուն եւ աշխարհի մասին »:

Յովհ. – Պօղոս Բ. գնաց Եփեսոս, որ լեցուն է քրիստոնէական յիշատակներով: Պօղոս հոն մնացած է 54էն 57 եւ կ'ըսուի որ Յովհաննէս հոն ղրած է իր Աւետարանը: Յարդ բացարձակապէս ըն – դունուած չէ թէ Մարիամ Աստուածածին ալ հոն ապրած ըլլայ, բայց ընդունուած է, որ Քրիստոս Խաչին վրայ կէս մնա – ցած նախադասութեամբ մը, ըսած էր Յովհաննէսի « որ մայրը մօտը առնէ »: Նաեւ Եփեսոսի տիեզերական ժողովն է 431ին, որ վերջ տուած է Նեստորիուսի իշխանութեան իբրեւ տիեզերական պատ – րիարք Կոնստանդնուպոլսոյ:

Պապը պատարագեց այն տունին մօտ, ուր ապրած է Մարիամ:

× Նախատեսուած է որ 1980ին Յովհ.– Պօղոս Յունաստան այցելէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ԳԱՅՍԷՐիի մէջ չաբաթավերջին 12 հո – գի սպաննուած եւ հինգ հոգի ալ ծանրո – րէն վիրաւորուած են արիւնալի միջա – դէպերու հետեւանքով: Առաջին առթիւ անծանօթներ կրակ բացած են արճարանի մը յաճախորդներուն դէմ՝ սպաննելով հինգ հոգի: Հակադարձութիւնը չէ ու – շացած: Համաձայն լուրերուն՝ պատաս – խանատուութեան բաժին ունի կուսակա – լը, որովհետեւ կողմնակալ դիրք բռնած է « հայրենասէր » նկատելով ծայրայեղ ազ տարրերը, իսկ « պատակոիչ հայրեն – նադաւ » ձախակողմեանները:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մահմետական ապըս – տամբներուն շրջանակներուն համաձայն բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Թա – խար նահանգին մէջ վերջերս: 800 զին – ուոր սպաննուած է: Նաեւ քանի մը խոր – հրդային խորհրդատուներ:

Էլ ՍԱԼՎԱՏՈՐ խզեց դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Հարաւ. Ափրի – կէի Հանրապետութեան հետ, հոն կի – րարկուող ցեղային խորականութեան քաղաքականութեան համար:

ԳԵՂԱՄ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, խորհրդային ե – րիտասարդ երդիչ մը (թենոր), որ Սքա – լայի մէջ Դիմիդրիի դերը պիտի ստանձ – նէր « Բորիս Գոդունով » օփերային մէջ, Դեկտ. 7ին, անհետացած է: Կը թուի, թէ քաղաքական ապաստանեալի իրա – ւունք խնդրած է Թրիէսթի մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Նոյ. 20–23)

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Մոսկուայի կեդրոնական ցուցասրահին մէջ բացուած է « Հայրենիքի կապոյտ ճանապարհները » համամիութենական ցուհանդէսը, որուն մասնակցած են Խոր – հրդային Միութեան այլ Հանրապետու – թիւններու կարգին նաեւ Հայաստանի եւ խորհրդային այլ քաղաքներու հայ ար – ուեստագէտները: Ցուցադրուած են նը – կարչական, քանդակագործական, կիրա – ռական արուեստի մօտ երկու հազար գոր – ծոյ՝ որոնք կը ներկայացնեն Խորհ. Միութեան ծովերը, լիճերը, գետերը եւ մարդիկը: Հայ արուեստագէտներու ներ – շնչման աղբիւրը եղած է Սեւանայ լիճը:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ՆՈՐ ՆԱԽՇԵՐԸ

Հայկական ժողովրդական նախշերու լաւագոյն աւանդութիւնները իրենց ար – տացոլումը գտած են «Հայգորգ» ար – հեստանոցի նկարիչներու եւ գործագործ հմուտ վարպետներու նոր աշխատանքին՝ «Արարատեան» գորգին մէջ: Ասիկա մէկն է այն քանի նորոյթներէն, որոնց ար – տադրութեան ձեռնարկած է արհեստա – նոցը այս տարի: Այս գորգերը նոյնքան որակաւոր են որքան «Երեւան», «Սե – ւան» եւ «Անահիտ» գորգերը, որոնք փնտռուած են ոչ միայն Խորհ.Միութեան մէջ, այլեւ Անգլիա, Աբեմտեան Գեր – մանիա, Շուէյտ, Պելժիա, Հոլանտա: Տարուէ տարի կը չատնան հայկական գորգերու տեսակները: Ներկայիս ար – հեստանոցը կ'արտադրէ մօտ 150 տեսակ ազգային գորգ:

×

ԵԴՈՒԱՐԴ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆի ՆՈՐ ԵՐԳԱՇԱՐՔԸ

Երաժիշտ Եդուարդ Աբրահամեան Հայնրիխ Հայնէի բանաստեղծութիւնե – րով յօրինած է երգերու շարք մը: Ա – կէ առաջ ալ ստեղծած էր կէօթէի խօս – քերով երգաշարք մը, որ առնուած է բազմաթիւ արուեստագէտներու երգա – ցանկին մէջ: 52 ամեայ երաժիշտը հե – ղինակն է 200է աւելի ռոմանսներու եւ երգերու, որոնց շարքին ուշադրութիւն կը գրաւեն Պօտլէրի խօսքերով յօրին – ուած երգերը: Ունի նաեւ սէնֆոնիք պո – էմներ, քոնչերթոներ, փրելիւտներ, ռափսոտիները, որոնք տեղ գտած են Խոր – հրդային բազմաթիւ մեկնաբան – ար – ուեստագէտներու եւ խումբերու յայ – տագիրներուն մէջ:

×

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՆՈՐ Շ�էՆՔ ՄԸ ԵԻՍ ԱՐՏԱՇԱՏԻ ՄԷՋ

Արտաշատի մէջ սկսած է բանիլ դպրո – ցական նոր շէնք մը, որ ունի 150 տեղ – նոց ժողովասրահ, ինչպէս նաեւ մարզա – կան դահլիճներ, արհեստանոցներ, տար – բալուծարաններ, ճաշարան եւ այլ յար – մարութիւններ: Ներկայիս քաղաքի ու շրջանի հանրակրթական 44 դպրոցները ունին յարմար շէնքեր:

×

ՄԻՆԱՍ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ԿԵՐԳԷ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ երկու երգահանդէս – ներ տուած է սուրիահայ երգիչ Մինաս Փալանճեան՝ «Ազատաստ» նուագախում – բի ընկերակցութեամբ: Երգիչը հանդէս եկած է նաեւ Ֆրանսա, Գորգանան եւ այլուր:

×

ԶՐՈՅՑ

ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ – ՆԷՐՍԷՍԵԱՆԻ

ՀԵՏ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ա.

Երկու տարի առաջ, Հայր Ներսէսի հետ ունեցած իմ առաջին հանդիպումիս՝ բառ մը եկած էր գրչիս ծայրը — խաղցրա – բոյր:

Այսօր, իմ նոր հանդիպումներէս հաք, համոզուեցայ թէ գործածած էի այն միա՛կ ածականը, որ ամբողջովին եւ ճչգրտօրէն կը բնորոշէր վենետիկեան այս զմայլելի վարդապետը, միա՛կը, որ կը վայլէր անոր:

Արդարեւ, Հայր Ներսէսէն քաղցրութիւն կը ծորի: Գեղահասակ է ու գեղադէմ, ուր մրցումի ելած են սեւն ու ճերմակը, հակառակ անոր որ ան քանի մը տարի ունի տակաւին վաթսունը թեւակոխելու համար: Այդ քաղցրութիւնը կու-գայ իր ամբողջ անձէն, ճայնէն, շարժուձեւերէն, ամէնէն աւելի իր ժպիտէն: Հասարակ ժպիտ մը չէ անոր ունեցածը, զոր յաճախ կը նշմարենք ամէն դէմքի վրայ, ամէն աչքերու մէջ, երբ անոնց տէրերը ուրախ են, աւելի ճիշդ զոհ եւ ուրախ կ'ուզեն երեւիլ: Հայր Ներսէսի ժպիտը հասարակ ժպիտ մը չէ, պարագայական չէ, ապսպրուած չէ: Ան արտայայտութիւնն է ներքին իրական ուրախութեան մը, ներքին խորունկ զոհունակութեան մը, երջանկութեան մը: Այդ ժպիտը ամբողջ օրը անպակաս է իր դէմքէն, լի՛նչ նիւթի մասին ալ խօսի որո՛ւ հետ ալ խօսի: Ինծի այնպէս կը թուի որ ան կը ժպտի նոյնիսկ իր քունին մէջ: Որո՞ւ արդեօք, իր հոգեւոր եղբայրներո՞ւն, իր բարեկամներո՞ւն. գուցէ նաեւ հրեշտակներուն:

Կրկնուած է յաճախ թէ մարդս որքա՛ն զարգանայ, որքա՛ն բարձրանայ ա՛յնքան աւելի համեստ կը դառնայ: Այս որակումը զմայլելիօրէն կը պատշաճի Հայր Ներսէսին: Հեզահամբոյր, բարի, համեստ, հակառակ իր լայնածիր զարգացումին: Քաջահմուտ գրաբարի եւ աշխարհաբարի, քաջահմուտ հին յունարէնի, լատիներէնի, ֆրանսերէնի ու իտալերէնի: Հմուտ երաժշտութե՛ան եւ չատ մը ուրիշ բաներու ալ հաւանաբար, զորս ես կ'անդիտանամ:

Հայր Ներսէսի հետ մեր այս համառօտ ծանօթացումէն հաք, ժամանակն է կարծեմ սկսելու մեր « զրոյց »ին:

— Սիրելի՛ Հայր Ներսէս, անցեալ օր ըսիմ թէ Բահանայի զաւակ էմ:

— *Զաւակ եւ թոռ:*

— Թո՞ռ ալ, կ'ուզէ՞ք պատմել ձեր մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը:

— *Սիրո՛վ: Առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին հայրս զգացած է Պերլին, բժշկութիւն ուսանելու: 1914ին ընդմիջուած պատերազմի յայտարարութեամբ: Զօրակոչի ենթարկուած է եւ կռուած գերմանական բանակին մէջ: Հետզհետէ բարձրացած սպայութեան աստիճանին: Գերմանական պատուիրակութեան կողմէ, ան իբրեւ թարգման մաս կազմած է « Պրեսք – Լիքովսքի » դաշնագրի սոցրագրութեան:*

Պատերազմէն հաք, բաւական առեն մնացած է Գերմանիա, ձեռնարկած ուսուցչական գործի մը: Ամուսնացած է, ծնած եմ ես: Դժբախտութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու մայրս:

— Ճիշդ ո՞ր թուականին ծնած էք:

— 1920ի Նոյեմբեր 16ին:

Հայրս ձգած է Գերմանիան եւ հաստատուած Ռումանիա: Ես իմ ամբողջ մանկութիւնս անցուցած եմ Պուքրէշի մէջ: Ապաստանած ենք մեծ հօրս տունը եւ տարիներ ապրած հետը: Մեծ հայրս քահանայ էր, ձեռնադրուած հոչակաւոր Յովակիմեան Սրբազանէն: Ան տարիներ պաշտօնավարած է Ատարապար, Իզմիր, Օվաճըք...

— Ահարոնի՛ ծննդավայրը...

— *Այո՛, յետոյ Թուրքիան ձգած եւ հաստատուած է Ռումանիա: Պաշտօնա – վարած է Սուչավա, Ռումանիոյ հիւ – սիսը: Ապա փոխադրուած Պուքրէշ, ուր 10 – 15 տարի աւագերէց եղած ու վախճանած բնական մահով, ութսունամեայ, 1942ին:*

Մինչ այս մինչ այն, հայրս ալ քահանայ ձեռնադրուած է: Զարգացած մարդ էր եւ իր դաստիարակութիւնը առացած Ամրաշ, 1910 թուականներուն: Ես յա – ճախած եմ Պուքրէշի ազգային վարժարանը, չորս տարի, մանկապարտէզ եւ նախակրթարանի առաջին կարդերը:

— Ուր կարծեմ ուսուցիչ ունեցած էք վազգէն վեհափառը:

— *Այո, Ամենայն Հայոց ապագայ Կաթողիկոսը, տակաւին երիտասարդ համալսարանական ուսանող՝ մեզի կը դասաւանդէր կարծեմ ռումաներէն: Կուտար նաեւ մարզանքի դասեր: Եւ մենք ուրախ էինք իրեն նման համակրելի ուսուցիչ մը ունենալով: Պուքրէշէն հաք, երկու տարի ալ յաճախած եմ Սոֆիայի Մեսրոպեան ճեմարանը, 1931–1933:*

— Ուրեմն փոխադրուած էիք Պուլկարիա՞:

— *Ո՛չ, ես առանձին դացած եմ, ընտանիքս միշտ մնացած է Պուքրէշ:*

— Ի՞նչպէս գացիք վենետիկ, ո՞վ թելադրեց, ո՞վ պատճառ եղաւ:

— *1933ին Հայր Մկրտիչ Պօղուրեանի հետ հանդիպումի մը իրրեւ արդիւնք, կոչումի զգայփարը ծնաւ մէջս եւ ծնողքներուս հաւանութեամբ գիս գրկեցին Ս. Ղազար: 1933ի վերջերն էր եւ ես հազիւ 13 տարեկան:*

— Իսկ Ձեր հա՞յրը:

– *Երկար տարիներ պաշտօնավարեց Քոստանցա, Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին: Անկէ վերջ ալ վախճանեցաւ բնական մահով:*

– Ուրեմն տեսաւ ձեր վարդապետ ըլլալը:

– *Աւա՛ղ, ո՛չ· այդ չրջանին չատ գրժուար էր Իտալիայէն դուրս ելլել, քաղաքական եւ այլ պատճառներով: Երբ կարելի եղաւ Ռումանիա երթալ 1965ին, հայրս վախճանած էր արդէն:*

– Հայր Մ· Պօղուրեանէն բացի, ո՞վ ճանչցած էք Ռումանիա, կ'ենթադրեմ գոնէ Յ· Ճ· Սիրունին:

– *Հայր Պօղուրեանը, ըսի արդէն, չատ մօտէն, մանկութենէս: Մեր տան մտերիմներէն էր, ամէն օր գրեթէ մեր տունը: Կարծեմ թերթ մըն ալ կը հրատարակէր՝ « Երկիր »: Սիրունին ծանօթացած եմ աւելի ուշ: 1965ին երբ առաջին անգամ կրցայ երթալ Ռումանիա, Սիրունին մեկնած էր Ս· Էջմիածին: Վերադարձին միայն հանդիպեցայ իրեն: Ձիս տարաւ վերնայարկի իր սենեակը, զոր « ճգնարան » կը կոչէր: Երկարօրէն խօսեցանք ազգային եւ գրական հարցերու մասին: Իր « ճգնարան »ին մէջ հաւաքած էր մեծ թիւով գիրքեր, թերթերու հաւաքածոներ, ձեռագիրներ: Իր մահէն հաք լսեցի թէ կառավարութիւնը գրաւած կամ գնած է զանոնք:*

– Վերադառնանք ձեզի, սիրելի Հայր Ներսէս: Քանի՞ տարի ուսանած էք վենետիկ եւ այլուր, եւ որո՞նք եղած են ձեր ուսուցիչները:

– *Վանք եկած եմ 1933ի Հոկտեմբերին, ինչպէս ըսի: Աշակերտական չրջանս տեւած է մինչեւ 1940, ուրեմն եօթը տարի: Իրրեւ ուսուցիչ ունեցած եմ Հ· Եղիա Փեչիկեանը եւ Հ· Վարդան Հայկունին: Վախճանած էր արդէն Հ· Աբսէն Ղազիկեանը իմ վենետիկ հասնելուս: Զայն կը ճանչնայի ի հարկէ իր գրած յօդուածներով:*

– Ո՞ր թուականին վարդապետ ձեռնադրուեցաք:

– *1940ին Մխիթարեան անդամ գրուած եմ եւ կատարած ուխտս: Անկէ յետոյ Հռոմի մէջ ըրած եմ համալսարանական ուսումս, իմաստասիրութիւն եւ Աստուածաբանութիւն, մինչեւ 1947: 1946ին, ուսմանս վերջին տարին ձեռնադրուեցայ, սկիզբը աբեղայ, տարիներ հաքն ալ, ինչպէս սովորութիւն է դարերէ ի վեր, Աբրահայրը լինի ալ տուաւ վարդապետական աստիճան:*

– Անկէ յետոյ ի՞նչ ըրիք, բնական է ուսուցչութիւն:

– *Այո՛, վանքին մէջ, նմանապէս Մուրատ Ռափայէլեան: Երկար տարիներ եղած եմ օգնական – խմբագիր « Բազմավէպ »ի, որուն խմբագրապետն էր Հ· Մեսրոպ Ճանաչեան:*

– Միջանկեալ հարցում մը ունիմ « Բազմավէպ »ի անուան մասին, բայց դուք նախ շարունակեցէք, ի՞նչ դասաւանդած էք:

– *Լա՛ւ, դասաւանդած եմ աշխարհաբար Հայերէն Լեզու, Գրաբար· նաեւ լատիներէն, յունարէն եւ երաժշտութիւն:*

– Երաժշտութի՞ւն ալ···

– *Այո՛, չատ կը սիրեմ: Մուրատ Ռափայէլեանի մէջ դասաւանդած եմ գրեթէ տարուընդ դասերէն երաժշտութիւն, մինչեւ 1947: 1946ին, ուսմանս վերջին տարին ձեռնադրուեցայ, սկիզբը աբեղայ, տարիներ հաքն ալ, ինչպէս սովորութիւն է դարերէ ի վեր, Աբրահայրը լինի ալ տուաւ վարդապետական աստիճան:*

– Ո՞վ հիմնած է « Բազմավէպ »ը, ո՞ր թուականին եւ ինչո՞ւ տուած էք այդ անունը ձեր միաբանութեան պաշտօնաթերթին: Այդ անուան կնճռահայրերը ի՞նչ կը հասկնային « Բազմավէպ » բառով:

– *« Բազմավէպ »ը հիմնած են Հ· Այվազովքի եւ Ալիշան, 1843ին:*

– Առաջինը ազգականական կապ ունի՞ աշխարհահռչակ ծովանկարիչին հետ:

– *Անոր հարազատ եղբայրն է:*

– Չէի գիտեր· կեցցե՛ն երկուքն ալ: Հապա « Բազմավէ՞պ »ը···

– *Բազմավէպ բառը կայ մեր դիցաբանութեան մէջ: Հիմնադիրներու մըտքին մէջ հաւանաբար կը նշանակէր թէ ամէն տեսակ նիւթ պիտի չօշափէը իրենց թերթը: Զուտ բանասիրական պիտի չըլլար ան, այլ այլազան հրատարակութիւն մը: Հոն պիտի երեւնային պատմուածքներ, բանաստեղծութիւն, օգտակար դիտելիքներ, հանելուկ, եւայլն, եւայլն···: Այսինքն մէկին դասակարգին յատուկ թերթ մը: 1843էն ի վեր մեր պաշտօնաթերթը ունեցած է վերելքի եւ վայրէջքի ժամանակաչրջաններ:*

– « Բազմավէպ » բառը ֆպղցրահնչիւն է· ականջս գոհացաւ բայց ոչ միտս··· Անգամի մը համար գոնէ պիտի ուզէի փոխել այդ անունը եւ մեծ սեբաստացիին կեանքին ու գործին նուիրուած երկու գեղատիպ հատորներուն վրայ « Բազմավէպ »ը փոխարինել « Դիւցազնավէպ »ով: Արդարեւ, ինչպէս գրած էի ուրիշ յօդուածի մը մէջ, Մխիթարի կեանքը հրթռչալի վէպ մըն է, լոյսով գրուած դիւցազնավէպ մը, ինչպէս էր Ս· Մեսրոպ Մաշտոցինը 13 դարեր առաջ:

– *Շնորհակալ եմ, սիրելի Հայր, Մխիթար Աբբահօր հանդէպ ունեցած հիացումիդ համար: Գեղեցկագոյն գնահատանքն է, զոր կրնայիր ընել այս իսկապէս մեծ, չատ մեծ Հայուն համար:*

(Շար· – 1)

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Արեւելեան Եւրոպայի Զուիցերիա՞ն

Հունգարիա սրճարանին որմնադիրը – ուաղներով հարուստ ձեզուներն տակ տիրական կը մնայ Ֆրանսուա – Եոզէֆ կայսեր չուքը: Սրճարանը, որ երբեմն Աւստրեւհունգար կայսրութեան խորհրդարանականներէն մէկը կը նկատուէր, ընկերվարական աշխարհի նոր քաղքենի – ներուն հաւաքավայրն է: Նաեւ՝ այլա – խոհ մտաւորականութեան: Պատերուն վրայ կախուած ծաղրանկարները այս իրողութեան վկայութիւնը կը բերեն:

Ժամանակաչրջանը իր հոլովոյթը կ'արձանագրէ: 1956ի ապերդութիւնը խոտ – վեց ամբողջ սերունդ մը, խորտակեց քիչ մը մխամիտ պատրանքները բազմութիւններուն եւ հարկադրեց, որ մտաւորականութիւն մը երազէ միայն « կարելութեան » մասին:

Ապաքաղաքականացումը յատկանիշներէն մէկն է եանոս Քատարի այժմու Հունգարիոյ: Վերջերս կատարուած հանրային կարծիքի քննութիւն մը՝ համայնավար երիտասարդներու ղեկավար չըրջանակներուն մօտ, ապշեցուցիչ նկատուելու ասպիճան պատկեր մը ցոյց տուաւ: Խրուչչե՞ւ: Արտերկիր ճամբորդած առաջին մարդը պատասխանեց համայնավար երիտասարդ մը: Դեռ կայ աւելին: Հարցաքննուած 800 երիտասարդ համայնավարներէն 17 տոկոսը հպանցիկ կարծիք մը արտայայտեց Լենինի մասին, 31 տոկոսը խոստովանեցաւ, թէ երբեք չէ լսած Ստալինի անունը· մէկը մրցանիշը կարեց պատասխանելով, թէ Ստալին գերման բանակի երբեմնի զօրավարներէն եղած է:

« Արեւելեան Եւրոպայի Զուիցերիան » նկատուող Հունգարիոյ մէջ գժուար է խօսիլ այլախոհութեան մասին: Հունգարիա ո՛չ Արեւելեան Գերմանիա, ո՛չ Պորհ· Միութիւն եւ ոչ ալ Չեխոսլովաքիա է: Իշխանութիւնները չատ ճարպիկ քաղաքականութեան մը կիրարկումով ցայսօր յաջողեցան « նահատակներ » չստեղծել: Ճիշդ է, որ այլախոհներէն ոմանք կորնգուցին իրենց պաշտօնները, սակայն ասոնք փոքրամասնութիւն մը կը ներկայացնեն: Բոլորն ալ, բնականաբար որոշ սահմանափակումներով, իրաւունք ունին ճամբորդելու արտասահման: Մեծ մասը այլախոհներուն « վերստին ձեռք ձգուեցան », քանի պաշտօններ ստանձնեցին համալսարաններու, պետական հաստատութիւններու, գիտահետազոտական հիմնարկութիւններու մէջ:

Հունգար ազատախոհութիւնը, անշուշտ, ազատութիւն չի նշանակեր: Օտար այցելուները կը զարմանան, երբ իրենց խօսակիցները ազատ համարձակ կ'արտայայտուին երկրին անտեսական տագնապներուն, ալքոլամոլութեան կամ անչափահասներու զանցառութիւններուն մասին: Օտարները նոյնպէս կը զարմանան, երբ նոյն խօսակիցները յանկարծ կը լռեն եւ չեն արտայայտուիր թագուհու նկատած նիւթերու մասին: Աստնցմէ են օրինակ Հունգարիոյ կապերը Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն եւ Պորհ· Միութեան հետ: Այս « ինքնագրաքննութիւնը » նկատելի է բոլոր ասպիճաններուն վրայ՝ պարզ քաղաքացիներէն մինչեւ մամուլ, որ ակնյայտնի կերպով ամէնէն ազատը կրնայ կոչուիլ խորհրդային աշխարհէն ներս:

Հունգար գրագէտներէն Գէորգի Քոնրատ կը բացատրէ պատճառը.— « Ռուսիկաճական մեբեճաճ ճերկայիս խոր բունի մէջ է, սակայն չէ ռճնեետացած: կը բաւէ, որ փոփոխութիւն մը կատարուի կուսակցութեան վերնախաւին մէջ, կամ՝ Մոսկուա իր ձայնը բարձրացնէ, որպէսզի բնաճ մեբեճաճ արքճնայ եւ վերստին շարժի »:

Իրաց այս մթնոլորտին մէջ, հունգար ընդդիմութիւնը իրրեւ ձայն որոշ արձագանգ կը ստեղծէ: 1977ին, 34 մտաւորականներ էին միայն, որ զօրավիգ կեցան Ուխտ-77ին, հրապարակուած Չեխոսլովաքիա: Այս տարի 250ի հասաւ բողոքողներուն թիւը: Քատարի ուշադրաւած նամակին մէջ պահանջեցին, որ

ԹԱԹՈՒԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ԵՐԳՈՒՊԱՐԻ ՀԱՄՈՑԹԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլ քան չաթաթ մըն է, որ Ֆրանսա կը զոհուի Հայաստանի « Թաթուլ Ալթունեան երգ ու պարի համոյթ »ը, փարիզ և զաւառի կարգ մը շրջաններու մէջ երեկոյթներ տալու նպատակով։

Առաջին երեկոյթը տեղի ունեցաւ Սալ Փլեյէլի մէջ· Նոյ· 22ին։ Երկրորդը՝ ո– րուն ներկայ եղանք, Նոյ· 26ին՝ նոյն սրահին մէջ։

Այս համոյթը, զոր հիմնած է Թաթուլ Ալթունեան 1938ին եւ դեկավարած զայն մինչեւ 1970, վերջին տարիները ունեցած է դեկավարներու եւ պատասխանատու – ներու փոփոխութիւն՝ հիմնադրի մահէն ետք (1973), ինչ որ ազդած է խումբի այս վերջինը միջամտէ Փրակայի դասա– վարութեան, որպէսզի այլախոհները ա– զատ արձակուին։

Հունգար այլախոհները կը հրատա – րակեն Սամիզդատ մը եւ կեանքի կոչած են « չարժուն համալսարան » մը, ուր առանձնակ մը փրոֆեսէօրներ եւ ուսա – նողներ չարկաբաժիններուն մէջ խըռ – նամած պաշտօնականէն տարբեր դասա– խօսութիւններու կը հետեւին։ Շարժումը կը տառապի իր « ահմանափակ » վի– ճակէն, սակայն համակրութիւնը կը վա– յելէ զանգուածներուն, յատկապէս ու– սանողական շրջանակներուն։

Ընդդիմադիրներուն մեծամասնութիւնը համակարծիք է քաղաքական բարեփո – խութեանց։ Նախ որովհետեւ կրնայ « կծիկը քակել » կուսակցութեան պահ– պանողական ապարաչիկներուն տարբեր– ացումին։ Հաւանաբար այս նկատումով է, որ այժմ կը խօսին «անկախ արհեստակ– ցականներ » հիմնելու մասին, իբրեւ լրա– ցուցիչ երեսը անհեսական մրցակցական կանոնին։ Որովհետեւ կ'ըսեն անոնք, « Արեւելեան աշխատավարձին փոխա – րէն, ներկայիս արեւմտեան գիները կը կիրարկեն։ » Այսուհանդերձ զգոյշ են։ «Ո՛չ 1956ի Փեշտան, ո՛չ 1968ի Փրական»։

Զարմանալի է, երբ Հունգարիոյ «Ֆին– լանդիականացման» մասին կը խօսին, իբ– րեւ ապագայի յոյս։ Կ'աւելցնեն անմի– ջապէս, թէ պէտք չէ երազել։

Որովհետեւ Լեհերուն նման պիտին, թէ ահմանագիծը չատ սեղմ է ազատախո– հութեան եւ խորհրդային գինուորական միջամտութեան մը միջեւ։ Այնքան ա– տեն, որ Մոսկուա կը յամառի մնալ իր առաջնեան գիծին մէջ, ոչ մէկ յոյս կայ բարեփոխութեան մարզին ներս։

Այս պեռնին վրայ բոլորն ալ լիովին համաձայն են իրենց դեկավարներուն հետ։

Թ. Ա. Թ.

որակին վրայ։ Նոյ· 26ի երեկոյթէն ստա– ցած մեր առաջին տպաւորութիւնը այս եղաւ։ Փաստօրէն, լսելէ ետք Ալթուն – եանի օրօք՝ 1958ին, խումբին Պէյրութի մէջ ունեցած ելոյթները եւ ապրելէ ետք հայ երգի, պարի ու ազգային տարազ – ներու փառատօնի մը առթած արուեստի իսկական վայելք մը, կարելի չէ չնչել, որ ժողովրդական երգի վարպետին հիմ– նած խումբը բաւական բան կորսնցուցած է իր որակէն, ուժականութենէն, տա – բաղներու եւ պարերու ազգային հարա– զատ նկարագրէն։ Մէկ խօսքով Թաթուլ Ալթունեանի անունը կրող համոյթէն կը պակսի հիմնադրին ոգին։

×

Օրուան յայտագիրը բաղկացած էր երկու մասերէ, որոնց ընթացքին հրամ– ցուեցան հայկական ժողովրդական, դու– դանական եւ հայրենասիրական երգեր, ամանց կ'ընկերանային պարեր։ Պարա – պիրը՝ Ազատ Ղարիբեան, կրցած է իւ– րաքանչիւր պար վերածել չարժուն դե– պանկարի մը, ցուցաբերելով վառ երե – ւակայութիւն եւ չարադրանքի ներգաշ – նակութեան վարպետութիւն։ Հայ տղաքն ու աղջիկները ալիք – ալիք կամ ոլորա– ձեւ պատյաններ ընելով կը կազմեն չըր – ջանակներ, չղթաներ, փունջեր, բուր – գեր եւ մերթ, սահուն քայլերով կամ ճկուն թռիչքներով, օղակ առ օղակ ի– րարմէ պոկուելով բեմին վրայ կը կեր– տեն դեղեցիկ պատկերներ։

Երգչախումբի բաղկացուցիչ տարբե – րուն միջեւ զգալի էր միաձուլումի բա– ցակայութիւնը։ Անդամներու մեծ մասը բաղկացած էր երիտասարդներէ։ Ցաւա– լի էր հաստատել որ խումբի նախկին « աստղերը » չեն փոխարինուած արժա– նաւոր նորերով։ Այս ըսելով չենք ուզեր թերագնահատել խումբին նոր մեներգիչ– ները, որոնք իրենց առջեւ ունին վերելքի լայն ասպարէզ մը։

Հաճելի էր ունկնդրել Ջիվան Գասպար– եանի դուդուկը, որ Տըլէ եաման մեղե– դիի հնչիւններով պարուրեց ներկանե – րու հոգիները։ Խումբին հին բայց չհին– ցող « վեթերան » մեներգչուհին՝ Լուսիկ Քոչեան, երկու երգերով վերապրեցուց մեր մէջ համոյթին հին օրերը։

Յայտագրի երկրորդ բաժնին խանդա– վառութեան չունչ մը բերաւ Հենրիկ Ալ– լավերդեան մեկնաբանելով « Զարթի'ր, լսո »ն եւ « կենաց երգ »ը։ Նկատի ու– նենալով յայտագիրը բաղկացնող երգե– րու եւ պարերու ընտրութեան մէջ ծան– րութեան եւ միօրինակութեան ներկա – յութիւնը, սրահը լեցուցած բազմութիւ– նը՝ կարծես սթափած, ջերմօրէն կը ծա– փահարէր Հենրիկ Ալլավերդեանը, ստի– պելով արուեստագէտին քանի մը անդամ կրկնել երգը։

« Թաթուլ Ալթունեան երգուպարի հա– մոյթ »ը, որ 1977էն ի վեր յանձնուած է Տիկին Էմմա Ծառուկեանի դեկավարու – թեան, իր առջեւ ունի կատարելութեան լուսաւոր ուղիներ։ Կը բաւէ թերեւս որ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՆՀԱՐԿԻ ԶԳԶԳՈՒՄ...

Լոնտոնեան Տէյլի Թելեկրաֆ օրաթեր– թին համաձայն, Համաշխարհային Բ. պատերազմէն 34 տարի ետք, դեռ հա– րիւրաւորներ ամէն տարի դիմումնագիր– ներ կը յղեն պատկան մարմիններուն, որպէսզի իրենց վերապահուած այս կամ այն չքանչանը ձեռք ձգեն։ Միշտ ալ պատասխանը նոյնը կ'ըլլայ.– պէտք է առնուազն երկու տարի սպասել։

Բանակին համապատասխան ճիւղին բաները բացատրած է ձգձգումներուն պատճառը։ Պատերազմին աւարտին աւե– լի քան երեք միլիոն նախկին զինուո – րականներ, ծառայողներ չքանչան ստա– նալու արժանի նկատուած են։ Ցայսօր բաւարարութիւն ստացած են 1·800·000 հոգի։ Դժուարութիւնն այն է, որ իւ – րաքանչիւր դիմումնագիր պէտք է քըն– նութեան առնուի լրջօրէն՝ ճշդուի զօրա– դունդը, վաշտը, բանակավայրը եւլն.։ Առանց էլեկտրոնիկ կարգաւորիչ մար – քերուն, աշխատանքները չատ դանդաղ կ'ընթանան։

Մինչ այդ հերոսները կրնան սպասել...

քիչ մը « հոգի » ներմուծուի, որպէսզի անկեղծօրէն եւ համոզուած խանդավառ– ուինք եւ ծափահարած չըլլանք միայն անոր համար, որ խումբը հայրենական է, ուրեմն՝ պարտադրաբար՝ պատուա – կան։ Մնաց որ, ինչպէս կը վկայէ Երե– ւանեան մամուլը, հոն ալ քննադատու – թիւնները չեն պակսիր ինչ կը վերաբերի փոլքլորիկ պարերու հարազատութեան եւ բազմիցս « Ցառաջ » արձագանգ եղած է։ Կարեւորը այն է որ Երեւան հրաժարի այն մտայնութենէն թէ՝ որովհետեւ ցերեցան ափիւռք մը կայ, հայրենիքի կարօտով ապրող, ուրեմն ի յառաջագու– նէ իր ճիտին պարտքն է միայն հաւնիլ, ոգեւորուիլ եւ երբեք քննադատական աչ– քով չմօտենալ, երբ հրամցնողը հայրե– նիքն է։ Ճիշդ է որ Սփիւռքի « կարօտ »ը մեծ ըլլալով, դադրած է հարկ եղածին պէս դժուարահաճ ու բծախնդիր ըլլալէ։

Այս արդէն ուրիշ ցաւոտ հարց մըն է եւ առանձին նիւթ։

×

Ի դէպ, խումբին փարիզ ժամանման առթիւ, Նոյ· 21ի երեկոյեան Ռիւթար սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելու– թիւն մը, որու ընթացքին խումբին զե– կավարներն ու անդամները ծանօթացան դաղութիս կազմակերպութեանց, միու – թեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ։

Ընդունելութեան ներկայ էր նաեւ «Ցա– ռաջ»։

ՇԻՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Արամ Խաչատրեան երաժշտական չոր– րորդ միջազգային մրցանակը տեղի պիտի ունենայ 1980 տարուան Փետր· 29 եւ Մարտ 2 թուականներուն Նիւ Եորք քա– ղաքի Քամի սրահին մէջ։

Բարեգործականի հովանաւորութեամբ կազմակերպուած այս ձեռնարկը առաջին առթիւ տեղի ունեցաւ 1969ին՝ նպատակ ունենալով հայ տաղանդաւոր երաժիշտ– ները քաջալերել։ Այդ թուականէն ա – ղին մրցանքի դափնեկիրներէն Ջուլթա – կահարներ Անի եւ Այտա Գալաֆեան, դաշնակահար Շահան Արծրունի, Ջուլթա– կահար Քիմ Քաչքաչեան եւ երգչուհի Աննա Երուանեան միջազգային համբաւի տիրացած են։

Ներկայ մրցանքին կարող են մասնակ– ցութիւն բերել այն հայ երգիչ – երգչու– հիները որոնց տարիքը առաւելագոյն 35 է, երաժշտական միջազգային մակար – դակի վրայ առանձին ելոյթ չեն ունեցած եւ երաժշտական կազմակերպութեան մը հովանաւորութիւնը չեն վայելեր։

Հետաքրքրուղները պէտք է անմիջա– պէս դիմեն Բարեգործականի վարչու – թեան՝

Aram Khachaturian Music Competition
Armenian General Benevolent
Union of America
628 Second Ave.
New York, N. Y. 10016, U.S.A.

ստանալու համար անհրաժեշտ յայտել – ուածական տեղեկութիւնները։ Ներկայ մրցանքի դափնեկիրներէն առաջինը 2000, երկրորդը 1000 եւ երրորդը 750 տոլար պիտի ստանայ։ Դատական կազմը ամ– բողջութեամբ պիտի բաղկանայ ոչ–հայ համբաւաւոր երաժիշտներէ։

Մրցանքի նախագահն է Շահան Ար – ծրունի, իսկ Ցանձնախումբի անդամ – ները՝ Անահիտ Աճէմեան, Լիլի Զուքաչ– եան, Ֆելիս Թաքաքճեան եւ Արա Պէր– պէրեան։ Խորհրդատու Մարմնին մաս կը կազմեն Լուսին Ամարա, Լուսիկ Պալաք– եան, Կրենթ Պեկկարեան, Քէթի Պէր – պէրեան, Ալան Ցովհաննէս, Փիրայր Գանթարճեան, Անի Գալաֆեան, Վահան Խանզադեան, Մխիթար եւ Վարուժան Գոճեան, Ռիչըրտ Եարտումեան եւ Հեր– բի Զարաֆեան։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Դ.

Վայրկեան մը նորէն ապրեցաւ այդ օ– րը՝ կայծակները այնքան յաճախ եւ ուժ– գին էին որ կարծես կը բզքտէին երկին– քը, դրեթէ միշտ կ'որոտար, հեռուհեռէ աւելի ազմկալի այնպէս որ հեղեղի պէս անձրեւին չառաչիւնը չէր լսուեր եւ մի– այն պատուհանները կը սեսնուէին ո – ղողած· դուռը ամէն բացուելուն նոր հիւանդ մը կը բերէին· անժամանակ եր– կունքներու պատճառաւ կիները չափա – զանց կը տանջուէին եւ այնպիսի ցաւի ա– ղաղակներ ունէին – մորթուող անասունի պոռումներ որ դայեակները ամէն վայր– կեան կու գային յանդիմանել կամ պաղա– ւել որպէսզի ա'նքան չպոռան չսար – սափեցնելու համար ապաքինութեան մէջ եղող կիները։

Հիւանդապահուհիները անփութօրէն կը կատակէին ծնող կիներուն հետ· անա – խորժ եւ լկտի խօսքերով· նորածիններ չտապով կը տեղաւորցնէին ֆուվէօզներու մէջ, անդին դրեթէ վիժած մը կը մեռնէր մօրը աչքին առջեւ եւ իր ճիշդ քովը կին մը քլօրօֆորմի ազդեցութեան ներքեւ մեռելի պէս ժպտուն երկնցած էր անկո– ղինին վրայ· բժիշկները ստիպուած էին ուշադրել որպէսզի մայրը ազատի· կը յիշէր դեռ արիւնոտ եւ անճեւ ան – դամները որ մէկիկ – մէկիկ իրարու վը– րայ կը դնէին ու այնքան եղերական էին այդ պզտիկ էակին ջարդուած կտորները որ զարշելի ու իմմոնտ դէպ մը կը կազ– մէին մայրիկին անկողնին քովը·ու կը յի– շէր նաեւ ամպերուն որոտումը, հիւանդ– ներուն զոչիւնը, քլօրօֆորմին հոտը որ մինչեւ իրեն կու գար բայց մանաւանդ կտրտուած նորածինին գլուխին տեսքը – կակուղ դրեթէ լպրծուն գլուխ մը թու– չին վրայէն կիսովին կտրուած – զոր ա– ւելցուցեր էին անոր մարմնին միւս կը– տորներուն վրայ, նուաղում պատճառած էր իրեն վերջապէս ու հազիւ ինքզինքին եկած առաջին անգամ ըլլալով տեսած էր Բրացը որ զինքը կը խնամէր եւ ալ չէր հեռացած քովէն մինչեւ վերջը։

Արդեօ՞ք ապականած (փերվերթի) ե– րախտապարտութեան մը զգացումն էր, թէ պարզապէս աւելի ուժովին հպատա– կութեան բնազդը կնոջ մէջ որ զինքը են– թակայած էր Բրացին· Էվա մտքէն ան– գամ չէր կրնար անցընել վերլուծել իր զղացումը միայն անդիմադրելիօրէն ինք– զինքը զգացած էր անոր հրապոյրին ներ– քեւ, այնպէս որ իր երկայն ապաքինու– մին մէջ միայն զայն տեսնելու յոյսը կ'ոսկեզօծէր հիւանդանոցի մռայլ կեանքը եւ համբերութեամբ կը տանէր դժուար ծննդաբերութեան մը ցաւոտ հետեւանք – ները· ասիկա դրեթէ զրաւում մըն էր եւ Էվա այնքան կը զգար թէ ինքն ա – նորն է որ կու լար երկարօրէն կատա – զութենէն եւ համոյքէն։

– Օ՛հ ինչպէս կզոտ է սա պզտիկ կինը կ'ըսէին հիւանդապահուհիները որ մըա– քերնուն անգամ չէր անցներ եղածը։

Օրեր եղած էին որ մոլեգնօրէն նա – խանձած էր որովհետեւ անիկա ուրիշ հի– ւանդով մը աւելի զբաղած էր եւ նոյն իսկ փափաքած էր աւելի հիւանդանալ եւ ցաւիլ, ցաւիլ դիշեր ցորեկ որպէսզի անիկա յաճախ քովը գար։

– Խենթ չէ՞ր արդեօք...

Ցեսոյ եկած էին տենդագին օրերը, չնչերակին զարկերը արագացած՝ եւ յան– կարծ փիէվր փիւէրփէրալը որ զինքը զրկած էր կաթէն· հրաշքով մը ազատած էր մահուընէ ու աղէկնալէն ետքը մէկէն ի մէկ անդրադարձած էր որ ապրելու ու– րախութիւնը զրաւած էր բոլոր էութիւ– նը եւ կարծած էր որ խենթ մտածում – ները բոլորովին մեկնած էին այլեւս տեն– դին հետ· ալ վերստին եղած էր հաւա– սարակչիռ կինը, ընտանիքի բարի մայրը եւ մայրական զգացումը այնքան բացար– ձակ էր իր մէջ որ բոլորովին ազատ – ուած կարծած էր։

Աւելի ուշ՝ Շարաթ օրերու քօնսիլ – թասիոնի միջոցին տեսած էր նորէն Բ– րացը հանդարտութեամբ, միայն միշտ պահած էր անոր համար ուժով համա – կրանք մը, այնքան աղնիւ եւ բարեացա– կամ էր ան բոլոր հիւանդներուն հետ։

(17 – Շար·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ս. Ընտրիկեան եւ զաւակները, Օր. Օտէթ Ընտրիկեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Թորոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Ընտրիկեան ինչպէս նաեւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակներով, դրաւոր եւ անձամբ մասնակից եղան իրենց սուգին՝

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Pour les fêtes de fin d'année offrez à vos amis français le captivant livre de HAGOP-KRIKOR

"LES ARMÉNIENS CONNUS ET INCONNUS"

(de Noé à nos jours)
deuxième édition
C'est un livre qui se lit d'une traite comme un reportage. Mais quel reportage !

LE MERIDIONAL
Editions de
LA PENSEE UNIVERSELLE
Paris 4e
Prix : 20 F. 50

DUO HARTAR
vous propose
l'animation de vos soirées, galas ou concerts arméniens.
Pour tous renseignements contacter le : 246 98-64 ou 271 93-07 (à partir de 18 h) ou écrire à : DUO HARTAR
31, RUE DE L'ÉCHIQUIER
75010 PARIS

LUCERNAIRE FORUM
Tél. : 544-57-34
53, Rue Notre Dame des Champs
75006 Paris
du 7 au 9 et du 14 au 16 Décembre
à 21 heures

Hasmig SURMELIAN
piano
James LYON
violoncelle

Vendredi 7 Déc. à 21 h. :
Prokofiev — Schubert
Samedi 8 Déc. à 21 h. :
Hindemith — Schubert
Dimanche 9 Déc. à 21 h. :
Gélalian — Webern — Martinu
Vendredi 14 Déc. à 21 h. :
Prokofiev — Martinu
Samedi 15 Déc. à 21 h. :
Chostakovich — Hindemith
Dimanche 16 Déc. à 21 h. :
R. Strauss — Schubert
Prix des places : 30 F.
(Réduction Etudiants et abonnements)

Ա Յ Ց

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կապ. Ծաչի Խաչի մասնաճիւղը այցելութիւն մը կազմակերպած է մեր զոյգ հանգստեան տուներուն, Կիբակի, Դեկտ. 9ին։ Այս առթիւ օթոքառ մը վարձուած ըլլալով, փափաքողներ կրնան մասնակցիլ։ Օթոքառը կը մեկնի ժամը ճիշդ 13·30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն, Խսի։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ա.Զ.Գ. Ա.Ռ.Ա.Ջ.ՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՅԿԵՐՈՅՔ

Կիբակի, Դեկտ. 9, ժամը 13ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վաստուրական սրահը ի յարգանս

ԿԱՐԱՊԵՏ ՋԱՆԻԿԵԱՆԻ

իր ազգային ու եկեղեցական 60-ամեայ գործունէութեան համար։
Գեղարուեստական բաժին
Ճաշագին՝ 60 ֆր.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
COMITE DES DAMES
U.G.A.B.

Arbre de Noël

Nous avons le plaisir d'inviter les parents et amis des enfants assistant à nos cours de mercredi après-midi à l'arbre de Noël traditionnel qui aura lieu cette année *le dimanche* 16 *Décembre à* 14 h. 30 *précises* dans la salle du Centre Culturel Alex Manoogian de l'U.G.A.B., 118 Rue de Courcelles, Paris 17ème.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 9 ժամը 17էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31, Ave. George V, 75008 Paris
ՊԵՌՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆԻ խանդավառ նուագախումբը
Մուտք 40 ֆ. ուսանողներու կէս գին
Պարահանդէսին հասոյթը, ամբողջովին կը յատկացուի հայկ. վարժարաններուն
Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով 763·38·54

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Alimentation Générale
Produits D'Orient

ARARAT

118 BIS, RUE ETIENNE DOLET
94140 ALFORTVILLE
TEL. 376. 27. 62 - 376. 51. 28

LIVRAISONS A DOMICILE

ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ - ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱՑՄԱՆ հանդէս դպրոցի թատերասրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտ. 16 ժամը 17էն սկսեալ։

Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բարեկամները, համակիրները եւ կրթասէր ազգայինները՝ հաճելի ժամեր անցընելու հայ կայտառ նոր սերունդի հետ։

Գեղարուեստական բաժին՝ սիրելի անուններով՝

ՆՈՐԱՑՐ, ՊԵՐՆԱՐ, ՆԱԻԱՍԱՐԴ

Արտասանութիւններ, կաղանդ պապան իր բերած նուէրները... մանուկներու։

Համադամ կերակուրներ։
Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon, 92310 Sèvres
PONT DE SEVRES

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇԸՉ. վարչութիւնը միջնամասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ իր փարիզեան մասնաճիւղերը, Ուրբաթ, Դեկտ. 7, ժամը 20·30ին։ կարեւոր օրակարգ։ Բացակայ մասնաճիւղերը նկատի կ'առնուին։ Ճշդապահ ըլլալ։

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՍԿՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն Կապ. Ծաչի մասնաճիւղի, Կիրակի, Դեկտ. 16, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ տեղւոյն կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը։

Անակնկալներ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։ Ներկայ կ'ըլլայ կաղանդ պապան իր բազմաթիւ նուէրներով։ Հիւրասիրութիւն խաչուհիներու կողմէ։

Կը հրաւիրուի ընկերական Հայութիւնը անխտիր։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ. « Մանուկներու Օր »ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 13, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կեդրոնականցիները եւ համակիրները կը հրաւիրուին հաւաքաբար բաժակ բարձրացնել Կեդրոնականին եւ Կեդրոնականցիներուն կենացը, Դեկտ. 9, ժամը 13ին։

Հաւաքավայր.— Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոն, 118 Ռիւ տը Քուրսէլ, 75017 Փարիզ։

Ծախքերու մասնակցութիւն 60 ֆր.

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին նաեւ չամփանյով։ Տեղերը ապահովել մինչեւ Դեկտ. 7, հեռաձայնելով՝ Փանոսեան 233·77·90 եւ 222·60·98

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Ատրպատականի Հայոց պատմական վայրերուն մասին լուսաբեմակ նկարներով երկիրը եւ Մշակոյթի կազմակերպութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի կողմէ։

Ուրբաթ, Դեկտ. 7, ժամը 8·30ին, Ազովեան մշակութային տան մէջ, Վիէն

CONFERENCE SUR LES MONUMENTS ARMENIENS DE L'AZERBAIDJAN IRANIEN

Une projection sur les monuments et villages arméniens de l'Iran du Nord est organisée par la section Lyon - Vienne de l'organisation Terre et Culture.

Vendredi 7 Décembre à 8 h. 30 Salle Abovian, 1 Quai Pajot à Vienne.

exposition de peintures
NORCHEN
ŒUVRES RECENTES
Du 5 au 23 Décembre
LES QUATRE SAISONS
Saulx-les-Chartreux 91160
Tél. : 448-94-23

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ ԽԱՂ

RALLY - PAPER

Կազմակերպուած
Հ.Մ.Ը.Մ.Ի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 9, Կիրակի ժամը ճիշդ 13ին։ Մեկնում Մշակ. Տունէն, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել ամէն օր ժամը 16էն 18·— 824·63·89

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE
des VOYAGES-ARMENIE
JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN
MOSCOU - EREVAN
2 nuits — 12 jours
CALENDRIER DES DÉPARTS
DEPART VENDREDI : — 28 Décembre
RETOUR JEUDI : — 10 Janvier 1980
PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS
Prix établi le 1er Février 1979
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART
Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.
programmes et calendriers 1980
nous consulter
Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12
et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France
Org. Lic. 97

ՀԱՐԵՒ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
5
MERCREDI
5 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.529
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.529

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՁԱԽՈՂ ՁԱԽԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

—×—

Գոնէ ժամանակի մը համար, յոյսերը մարեցան Փորթուկալի մէջ, ուր հինգ տարի է ոչ-համայնավար ձախին, Ընկերվարականներուն յանձնուած էր երկրին ճակատագիրը: Յոյսեր մարեցան կարելի է ըսել, վասնզի, սիպար յեղափոխութիւն մը յաջողեցաւ այդ երկիրը, որ սալազարեան մենաիշխանութենէն եաք, խաղաղօրէն ժողովրդավարութեան ճամբան բռնեց: Ազատութիւն ձեռք ձգեց ու 1974էն ի վեր վայելեց Մարիօ Սոարէսի Ընկերվարութիւնը: Ու այսօր, հինգ տարի յետոյ երբ ընտրութիւններ կը կատարուին, մեծ պարտուղը կ'ըլլայ Սոարէս ի նպաստ աջին եւ Համայնավար կուսակցութեան: Արդարեւ բուն յաղթողն է « ժողովրդավար Դաշնակցութիւնը » որ կը համախմբէ Ընկերային – Դեմոկրատները, կեդրոնը, Միապետականներ եւ Բարեփոխողները եւ որ 125 աթոռ ապահովեց 250ի վրայ: Ընկերվարական – ները ունին միայն 73 աթոռ (նախապէս 104), Համայնավարները կը ստանան 47 աթոռ (ձայներու 4,5 առ հարիւր յաւելում մը արձանագրելով), մէկ աթոռ ալ կ'ապահովէ ծայրայեղ ձախը: Ինչպէս ղեկուչ կուսայ Ֆիլիպ Թէսոն Ռոթիտիէն տը Փարիզին մէջ « Պատմական կանոնին մէջ է ինչ որ կատարուած է: Ձախը յեղափոխութիւն կ'ընէ, յոյսի ծագում կուտայ, ապատութիւնը կը վերադարձնէ ու կը գործէ կարծելով թէ այդքանը կը բաւէ: Ժամանակ կ'անցնի, կը պարզուի, որ չի բաւեր, որովհետեւ մնացեալը կայ: Այն առեն աջը կուգայ իշխանութեան գլուխ: Մնացեալով կը զբաղի եւ ետ չառներ ազատութիւնը, զայն կը մատակարարէ: Ասոր անունն է՝ ազատականութիւն...: Ազատականութիւնը աջին կողմէ ձեռք առնելն է ձախին յաղթանակին »: Եւ եղրակացութիւնն այն է, որ Արեւմուտքի ձախը դատապարտուած կը թուի, կառավարելու իր ահաւոր անպօրուութեամբ, երկու անիրականութեանց միջեւ (յոյս, յիշողութիւն) երթալ-գալու:

×

Ներկայիս ուրեմն կառավարութիւն կազմելու հոգը կը յանձնուի Ֆրանչիսքօ Սա Քառնէյրոյի, 12րդ վարչապետը Փորթուկալի « Մեխակներու յեղափոխութեան » ի վեր: Պարագլուխն է Ընկերային Դեմոկրատներու եւ « իր ժամուն » կը սպասէր: 44 տարեկան է եւ երբ 1968ին Սալազարի օրով, կը խորհէր թէ պիտի կարենայ վարչապետի ճկունութիւն մը պարտադրել: Իրեն կը մնայ հիմա աջ եւ կեդրոն-աջ հաւաքման կառավարութիւն մը կազմել:

ԹԵՀՐԱՆ

ՈՉ ՄԷԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թեհրան, ինչպէս ակնկալելի էր, ոչ մէկ կարեւորութիւն կուտայ պատանդ – ներուն ազատ արձակման ուղղութեամբ կատարուած դիմումներուն: Նիւ Եորքի մէջ, միշտ Պարսկաստանի ներկայացուցչին բացակայութեան, Ապահովութեան խորհուրդը բանաձեւով մը պատանդնե – րուն ազատ արձակումը պահանջեց: Անկասկած, գործնական իմաստով անար – ժէք որոշում մըն ալ այս մէկն է, քանի Թեհրան վերստին սպառնայ դատել պատանդները, իբրեւ Սէ. Ի. Ա.ի գործա – կալներ, այլ խօսքով՝ լրտեսներ:

Որոշ աղբիւրներու համաձայն, 50 Ամերիկացիներէն ոմանք դեսպանատունէն այլուր փոխադրուած են, կ'ըսուի նոյն – իսկ թէ շատեր բանտերը առաջնորդուած են: Մահմետական ուսանողութիւնը հերքեց անգամ մը եւս: Միւս կողմէ, սակայն, նոյն շրջանակները յայտարարե – ցին, թէ պատանդներէն մէկը՝ Ուիլիըմ Տոկըրթի, խոստովանած է Սէ. Ի. Այ.ի անդամ կամ գործակալ ըլլալը: Աւելին՝ Միացեալ Նահանգներու գործավարը՝ Պրիւս Լէյնկըն եւ անոր երկու աւագ գործակիցները, որոնք « առ ի ապահովութիւն » Արտաքին նախարարութեան հրամայուած էին « ապացուցանել ըրտեսներ են »: Ի դէպ, Պարսկաստանի Արտաքին նախարարը նախապէս յայտարարած էր, թէ ամերիկացի երեք դիւանագէտները ազատ էին մեկնելու. այսուհանդերձ, քիչ անց հակառակ իմաստով արտայայտուեցաւ, երբ մահմետական ուսանողները խնամիս բռնեցին: Արտաքին նախարարը՝ Սատեղ Ղոթպզատեհ « Խոթիտիէն տը Փարի »ի Թեհրանի թղթակիցին յայտարարեց, թէ իրենց պահանջն է, որ Շահը դատուի իրրեւ ոճրագործ եւ այս ուղղութեամբ կեանքի կոչուի միջազգային յանձնա – խումբ մը՝ քննելու համար ամբաստանութիւններուն թղթածրարը: Այս առաջարկը պէտք է նկատի առնուի Ամերիկացիներուն կողմէ: « Նման պարագայի մը կացութիւնը կրնայ փոխուիլ, քանի կրնայ բարելաւել երկու կառավարու – թիւններուն յարաբերութիւններուն մըթնոլորտը »: Ցամենայն դէպս Շահին արտաքսումը միշտ նախապայման կը մնայ:

Շահը ներկայիս « խաղաքարթ » մը դարձած է Մ. Նահանգներու նախագահական մրցավազքին մէջ: Գարթըր պըն – դեց թէ նախկին կայսրը թեքսասի հիւանդանոցը պիտի մնայ ապաքինելու համար: Մերժեց սակայն պատասխանել այն հարցումին, թէ Շահը մնայուն կերպով պիտի մնա՞յ Մ. Նահանգներ թէ ոչ: Ի. Քենըտի՝ Գարթըրին մրցակիցը, խիստ սճով մը դատապարտութեան խօսքեր ուղղեց Շահին հասցէին: « Շահին վարչակարգը, դիտել տուաւ ան, ամէնէն բիրտ վարչակարգերէն մէկն եղած է մարդկութեան պատմութեան մէկ »: Ըստ

ՀՐԴԵՀ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԵՐՔՆԱՅԱՐԿԸ

ՄԻԱՑՆ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐ

—o—

Երկուշաբթի օր, ժամը 17ի չուրջ հըրդեհ մը ծագած էփարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ Առաջնորդարանին ներքնայարկը, ելեկտրական թելերու խը – զումի հետեւանքով: Հրշէջները անմի – ջապէս փութացած են տեղւոյն վրայ եւ առաջքն առած ծանր հետեւանքներու: Ժամը 19ին ամէն ինչ արդէն վերջացած էր: Վնասները միայն նիւթական են (դոյք, կահ-կարասի):

Քանի մը օր է նաեւ եկեղեցւոյ հեռաձայնը խանգարուած է, ինչ որ այլ դըժուարութիւններ կը ստեղծէ:

Մասաչուսէթի ծերակուտականին՝ Շահը ահուսարօսի մթնոլորտ հաստատած էր՝ բռնաբարելով մարդկային իրաւունքները: Ծերակոյտը դժգոհ է Քենըտիի այս առնուազն « տարօրինակ » յայտարարու – թենէն երբ մարդ մտածէ թէ նման բան մը Իրանցին կրնայ ըսել բայց ոչ՝ Ամերիկացին, որ տասնեակ տարիներ « ապահովեց իր մարդուն » Շահին վարչակարգը...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Տիկին Թաչըր կը սպառնայ անելի մատնել Հասարակաց Շուկան: Տըպլինի վեհաժողովը արդէն, ծայրը ծայրին առաջքն առաւ հիմնական խզումի մը, որ մեծ տագնապի մը ծնունդ պիտի տար, երեք ամսուան յետաձգում մը ձեռք ձգելով: Տիկին Թաչըր չուզեր ընդունիլ իր « ցենզը » Հասարակաց Շուկայի, զայն չատ բարձր գտնելով իր երկրին համար, միւս ուժերը կը պնդէին, որ մէկը երբ կ'անդամակցի հաւաքականութեան մը, կ'ընդունի բոլոր կանոնները: Եւ որովհետեւ ոչ մէկը զիջում կ'ընէր, Տըպլինի մէջ, ի վերջոյ Տիկին Թաչըր առաջարկեց երեք ամսուան պայմանաժամ մը «մտածելու» համար: Հիմա ալ Պրիւսէլի մէջ է, որ Արտաքին նախարարներու ժողովին, Մեծն Բրիտանիակրկին գլուխ կը բռնէ, այս անգամ ձկնորսութեան օրակարգին վերաբերեալ, մինչ արդէն հոգ է տարա – կարծութեան հիմքն իսկ: Նոյնիսկ Տը Կօլի համակիր չեզոքները, չեն կրնար չյիշել անոր մէկ « պատմական » խօսքը՝ « Անգլիան կղզի մըն է »:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ թատրոնի եւ չարժար – ուեստի մեծ-Տիկինը՝ Կաթրիէլ Տոռզիա, մեռաւ 99 տարեկանին (Յունուարին պիտի տօնէր իր հարիւրամեակը): Մեծ տաղանդի եւ անհատականութեան տէր, անմոռանալի « ստեղծագործութիւններ » ըրած է որոշ դերերու մէջ, ինչպէս՝ Ֆոքթոյի թատերգութեանց: Խելացի, ուշիմ, զարգացած մինչեւ վերջը պահած էր մտքի իր արթնութիւնն ու նաեւ հիւմուրը:

ՕԴԱՆԱԻԱՑԻՆ ֆրանսական ընկերութեանց « երկնքի ուղեվարները » որոնք 40 օր է գործադուլ կ'ընեն, որոշեցին 48 ժամ ընդհատել, անմիջական բանակցութեանց պայմանով նախարարին հետ:

ՊՈԼԻՍ

ՊԱՊԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ Մ Է Զ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, ստորեւ կը տեսնաք Յովհ. – Պօղոս Բ. Պապին այցելութեան լրիւ պատկերը, Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը (*Մարմարա*, Նոյ. 30):

—×—

Հինգշաբթի, Նոյ. 29ին, Հայոց Ազգային Պատրիարքարանը պատմական ու անմոռանալի օր մը ապրեցաւ, Յովհ. – Պօղոս Բ. Պապին ընդհարեր այցելութեան առիթով:

Ժամը 15էն սկսեալ ապահովութեան ուժերը արտակարգ միջոցառումներու դիմած էին եւ անցորդներու փակած էին Գումպափուի Պատրիարքարանի ճամբան ու շրջափակը: Հարիւրաւոր ոստիկաններ ու զինուորներ կը հսկէին փողոցին մէջ. ոստիկանական փանձէր մը պատրաստ կը սպասէր ճամբուն սկիզբը եւ Պատրիարքարան փութացող մեր համայնական ներկայացուցիչները հազարումէկ արգելքներու կը բախէին Պատրիարքարան հասնելու համար: Շատեր արդէն չկրցան կըրկել ապահովութեան ուժերու արգելքը եւ ստիպուեցան վերադառնալ:

Իսկ Պատրիարքարանի ու Մայր եկեղեցիի մէջ մեծ յուզում մը կը տիրէր: Հոգեւորական դասը գլուխն ու – նենալով Շահան Եպիսկ.ը, ներկայանալի ու կարգապահ սպասումով մը շարուած էր մուտքի դրան երկու կողմերը: Պատրիարք Հայրը իր վերջին հրահանգները կուտար հոգեւորականներուն եւ կարգադիր յանձնախումբի անդամներուն, որոնք Պր. Եդուարդ Պէնկլեանի գլխաւորութեամբ կը հսկէին ընդունելութեան մանրամասնութիւններուն վրայ: Ցանձ – նախմբի մը եղաք որ սակայն չէր մտածած հրաւիրատոմս մը բաշխել հրաւիրեալ – ներուն, որպէսզի անոնք կարենային գալ մինչեւ Պատրիարքարան: Գրեթէ անպարտադրելի մնաց Պատրիարքարանի այն կարգադրութիւնը, որու համաձայն Մայր եկեղեցին բաց պիտի ըլլար հաւատացեալ ժողովուրդին: Ժողովուրդը չկրցաւ մօտենալ: Հակառակ ատոր, Մայր եկեղեցին նորէն ալ բաւական լեցուն էր արարողութեան ընթացքին:

Ուղղաթիռ մը անվերջ կը թռչէր Պատրիարքարանի շրջաններուն վերեւ ու կը հետապնդէր Պապին տեղափոխութիւնը: Ժամը 16·45ին շքախումբը երեւցաւ, առջեւէն գացող ապահովութեան ուժերու ազդարարութիւններէն եաք: Պատրիարք Հայրը արդէն կը սպասէր Մայր դրան առջեւ, հետն ունենալով ամբողջ հոգեւորականներու դասը: Երբ կառքը կանգ առաւ, Պապը իջաւ գոհունակ ժպիտով մը: Պատրիարքը մօտեցաւ ու Մայր դրան առջեւ երկու հոգեւորականները ողջագուրեցան, մինչ հոգեւորականներու դասն ու հրաւիրեալ ազգայինները կը ծափահարէին արժէքաւոր հիւրը:

Պատրիարքը բարի գալուստի երկու խօսք արտասանելէն վերջ ներս առաջնորդեց Պապը, որ քովն ունենալով Պատրիարք Հայրը, հոգեւորականներու թափօրով սկսաւ քալել դէպի վեր, օրհնելով ու ողջունելով ներկաները, մինչ նոյն ժամանակ դիտելով Հայոց Պատրիարքարանի պատմական ու գեղեցիկ շէնքը:

(Շար. – 1)

ՀԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԴԱՍԱՆ

ՀՈՒՇԵՐ

Կ. ՓՈՂՈՍՅԱՆ

Բ.

— Ինչպե՞ս կարող էր ինձ չհետաքրքրել այդ հարցը, երբ ես ինքս էի ականատես եղել նրա ծնունդին։ Ես ինքս էի նրան ընդունել մոր արգանդից։ Ես էի նրա առաջին հագուստները կարել։ Ես էի նրան առաջին անգամ լողացրել։ Ես էի նրան առաջին անգամ կերակրել։ Ես էի նրան առաջին անգամ օրորել։ Ես էի նրան առաջին անգամ ննջեցրել։ Ես էի նրան առաջին անգամ արթնացրել։ Ես էի նրան առաջին անգամ ժպտացրել։ Ես էի նրան առաջին անգամ լացացրել։ Ես էի նրան առաջին անգամ ծիծաղեցրել։ Ես էի նրան առաջին անգամ ոտքի հանել։ Ես էի նրան առաջին անգամ քայլեցրել։ Ես էի նրան առաջին անգամ վազեցրել։ Ես էի նրան առաջին անգամ ուսումնարան ուղարկել։ Ես էի նրան առաջին անգամ դպրոց ուղարկել։ Ես էի նրան առաջին անգամ համալսարան ուղարկել։ Ես էի նրան առաջին անգամ ամուսնացնել։ Ես էի նրան առաջին անգամ թաղել։ Ես էի նրան առաջին անգամ հարություն տալ։ Ես էի նրան առաջին անգամ հրաժեշտ տալ։ Ես էի նրան առաջին անգամ ողջունել։ Ես էի նրան առաջին անգամ ճանապարհել։ Ես էի նրան առաջին անգամ դիմավորել։ Ես էի նրան առաջին անգամ ուղեկցել։ Ես էի նրան առաջին անգամ հանդիպել։ Ես էի նրան առաջին անգամ բաժանվ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ – ԼՈՒԻՍԻԱՆԱ

ՋԱՐԿ ՏԱԼ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻՆ՝ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻՆ

Հոս ֆրանսերէն կը խօսին հանրազգը գետեղուած է մանկապարտէզի մը մուտքին: Եւ եթէ ճիշդն ու թիափը ակնկալուած արդիւնքը տայ, Ֆրանսերէնը կըրնայ կրկին իր գերակշիռ դիրքը գրաւել Լուիսիանայի մէջ:

Ֆրանսերէնի տարածումին համար 3,5 միլիոն տոլարի արտաքին օժանդակութիւն մը ապահովուած է: Ցատկացումները կատարած են Ֆրանսա, Պելժիա եւ Քվեպէք: Մինչեւ Նահանդներու Դէպ – ռնպէք՝ նախկին մարմինները, իրենց կարգին, իրենց յաւելեալ օժանդակութիւն տրամադրած են 290·000 տոլար սահմանած են: Ֆրանսերէնը տարածելու եւ Ֆրանսական մշակոյթը ծաղկեցնելու ծրագիրը մէկ – տեղ դրուած է 11 տարիներ առաջ Լաֆայէթի փաստաբանի մը նախաձեռնութեամբ: Ձէյմս Տոմէնկօ յաջողած է կեանքի կոչել կրթական – մշակութային մարմին մը ծանօթ Քոտոֆիլ անուանով (*):

Առաջին ուսուցիչները ժամանած են 1970ին եւ ասոնց յաջորդած են ուրիշներ: Միայն ներկայ տարեշրջանին աւելի քան 300 ուսուցիչներ ժամանած են Ֆրանսայէն, Քեպէքէն, Պելժիայէն եւ Թունուզէն: Ծրագիրը այնքան յաջողութիւն ձեռք ձգած է, որ Ժիմքար ա'խթէն Լաֆայէթ այցելած է 1976ին, երբ գտնուած է Միացեալ Նահանգներ: Աւելցնենք, որ Լաֆայէթ անպաշտօն մայրաքաղաքը նըկատուած է Ֆրանսական Լուիսիանային: Նախագահը Ֆրանսերէնով թելադրած է իր ունկնդիրներուն, որ ամուր կերպով պահպանեն իրենց կապը Ֆրանսայի հետ:

Ֆրանսա թէեւ հայրենիքը եղած է Լուիսիանայի հիմնադիրներուն կամ՝ ինչպէս սովորաբար կ'ըսուի՝ հայրերուն, այսուհանդերձ, Ֆրանսերէնը իրրեւ մայրենի լեզու պահպանելու ձգտումը միշտ չէ, որ վառ տրամադրութիւններ արթնցուցած է: Աղքատութիւն, տարիներու, տասնամեակներու ընթացքին չրջանի բնակչութիւնը՝ Մ. Նահանգներու արեւելեան չրջագիծին ազդեցութեան տակ, անգլերէնը դարձուցած է ընթացիկ լեզուն:

Թ. դարու կէսերուն, գործածական լեզուն տեսակ մը եւ ձեւով մը մէկ տարբերակը եղած է Ֆրանսերէնին. անդիը բարբառ մը խառնուած Ֆրանսերէն, անգլերէն եւ ամերիկեան Հնդիկներու բառերով. լեզուն ճանչցուած է իբրեւ Քաժուն: Ասիկա խօսակցական լեզուն եղած է Աքատիացիներուն, առաջին գաղթողներուն, որոնք Նովա Սկոտիայէն հոն խոնուած են երկու դար առաջ, երբ Անգլիացիք հալածելով դուրս մղած են զանոնք իրենց առաջին բնակավայրէն:

Քաժուն Ֆրանսերէնը երկար ժամանակ արհամարհուած լեզու մը մնացած է: Նոյնիսկ գպրոցներու մէջ աշակերտները պատիժներու ենթարկուած են, երբ փորձած են տան խօսակցական լեզուն գործածել: Այժմ, նահանգին պատկան մարմինները ընդունած են զայն եւ օրէնքով Ֆրանսերէնին տարածումը սահմանած են:

Քոտոֆիլի ծրագիրին առաջին նպատակն է անհրաժեշտ թիւով տեղացի ուսուցիչներ պատրաստել, որպէսզի կարելի ըլլայ հրաժարիլ օտար երկիրներու կրթական մշակներէն:

Այսպէս, ներկայ ուսումնական տարեշրջանին, Ֆրանսերէն սկսած են դասաւանդել քառասունէ աւելի տեղացիներ, բոլորն ալ չրջանաւարտ Քեպէքի, Փարիզի, Պրիւքսէլի կրթարաններէն:

Թ. Ա. Թ.

(*) Կազմուած է սկզբնատառերէն անգլերէն անունին՝ Քառնսըլ փոր տիը Տիվելոփմընթ օֆ Ֆրենչ ին Լուիսիանիա:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան կուսակցական կազմակերպութեան հաշուետու ընդհանուր ժողովը գումարուած է Հոկտ. 29ին: Զեկուցաբեր՝ Մ. Սարգսեան գոհունակութեամբ յայտարարած է, թէ նախորդ ժողովէն ի վեր գրական 60 դիրքեր հրատարակուած են: Թուելէ ետք լոյս տեսած դիրքերուն արձակագիր հեղինակներուն անունները, ընդգծած է, թէ ընդհանուր առումով բոլորն ալ յաջողած են լուծել « մեր գրականութեան առջեւ ծառացած արդիականութեան գեղարուեստական արտացոլման կարեւոր խնդիրը »: Ցատկապէս գնահատած է Ս. Մանուչարեանի «Թագուհին Հայոց» պատմավէպը, Հ. Մաթեւոսեանի « Ծառեր » խորագրուած վիպակներուն հատորը, Ս. Կապուտիկեանի « Իմ ժամանակը » եւ Զ. Բալայեանի « Երկու կրակներուն մէջ » հրապարակագրական դիրքերը:

« Հայաստան » հրատարակչականը լոյս ընծայած է մտաւորական Յովհ. Բաղրամեանի յուշերը ռուսերէն՝ « Իմ յուշերը »: Ասիկա, դիտել տուած է զեկուցաբերը, «հայրենասիրական սեմինչելի մի գործ է»:

Տուեալ ժամանակաշրջանին լուրջ յաջողութիւններէն եղած է Գիտութիւններու Ակադեմիային լոյս ընծայած « Հայ նոր գրականութեան պատմութեան » ծրագիրը:

Առարկայական մօտեցումով մը զեկուցաբերը կարգ մը թերիներ մատնանշած է: Այսպէս կոչուած տպագրական հունձքին մէջ նկատելի կշիռ ներկայացուցած

նունք իրենց առաջին բնակավայրէն:

Քաժուն Ֆրանսերէնը երկար ժամանակ արհամարհուած լեզու մը մնացած է: Նոյնիսկ գպրոցներու մէջ աշակերտները պատիժներու ենթարկուած են, երբ փորձած են տան խօսակցական լեզուն գործածել: Այժմ, նահանգին պատկան մարմինները ընդունած են զայն եւ օրէնքով Ֆրանսերէնին տարածումը սահմանած են:

Քոտոֆիլի ծրագիրին առաջին նպատակն է անհրաժեշտ թիւով տեղացի ուսուցիչներ պատրաստել, որպէսզի կարելի ըլլայ հրաժարիլ օտար երկիրներու կրթական մշակներէն:

Այսպէս, ներկայ ուսումնական տարեշրջանին, Ֆրանսերէն սկսած են դասաւանդել քառասունէ աւելի տեղացիներ, բոլորն ալ չրջանաւարտ Քեպէքի, Փարիզի, Պրիւքսէլի կրթարաններէն:

Թ. Ա. Թ.

(*) Կազմուած է սկզբնատառերէն անգլերէն անունին՝ Քառնսըլ փոր տիը Տիվելոփմընթ օֆ Ֆրենչ ին Լուիսիանիա:

ԳՂՋԻՒՔԻ ԳՂՋԻՒՔ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐ

ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Թեհրանի մէջ Նոյ. 17 – 20ին, « Արարատ»ի սրահին մէջ նչուած է Կոմիտասի ծննդեան 110ամեակը զանազան յայտագրերով: Շաբաթ, Նոյ. 17, բանախօսած է Լիդա Բէրբէրեան, որմէ ետք « Արարատ » Միութեան թիւ մէկ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Էդիկ Ցովսէփեանի, մեկնաբանած է Կոմիտասի գործերը:

Կիրակի, Նոյ. 18, դարձեալ յայտագիրը սկսած է Լիդա Բէրբէրեանի բանախօսութեամբ, որմէ ետք հայ արուեստագէտներով կազմուած քառեակը մեկնաբանած է Կոմիտասեան մեղեդիներ: Երկրորդ բաժնին « Արարատ » Միութեան « Անի » երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հրաչուհի Մակարեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Մազդա Մարդարեանի մեկնաբանած է հայկական երգեր եւ Կոմիտասի գործերը:

Երկուշաբթի, Նոյ. 19, Լիդա Բէրբէրեանի դասախօսութենէն ետք « Սասուն »

են նաեւ ժժգոյն, միջակ եւ երբեմն ալ անարժէք ստեղծագործութիւնները, ո – րունք, բնականաբար, չեն կրնար տեղ գրաւել հայ գրականութեան մէջ, ոչ ալ նպաստել անոր զարգացումին: Կրասեր սերունդին պատկանող բանաստեղծներուն մօտ յաճախ նկատելի դարձած է ձեւին եւ խորքին բացարձակ անտեսումը: « Մտահոգուելու լուրջ առիթներ է տալիս այն իրողութիւնը, որ երիտասարդներից ոմանք անտեսում են բանաստեղծական ձեւը, արհամարհում յուզական լիցքին տարրերը, ստեղծում բովանդակութեան մշուշ » եւայլն:

Այսուհանդերձ, ընդհանուր կերպով զարգացում մը արձանագրած է բանաստեղծական սեռը՝ երիտասարդ դրիչներուն մօտ: Անուններ դարձած են Արեւշատ Աւագեան, Յովհ. Գրիգորեան, Դաւիթ Ցովհաննէս, Գարուշ Հարեանց, Հրաչեայ Սարուխան, Արտեմ Ցարութիւնեան, Հենրիկ Էդոյեան, Եդ. Միլիտոն եան:

Զեկուցումին յաջորդած է միտքերու փոխանակութիւնը: Ապա ընտրուած է կուսակցական Բիւրօն: Առաջին քարտուղարուեցաւ եւ Ս. Մահակեան, քարտուղարներ:

Թաղամասի « Կոմիտաս » երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիգրան Սուքիասեանի մեկնաբանած է Կոմիտասի մեղեդիները: Երկրորդ բաժնին արտասանուած են հատուածներ Պարոյր Սեւակի « Անլուելի զանգակատուն » հատորէն:

Երեքշաբթի, Նոյ. 20, Նայիրի դպրոցի սրահին մէջ («Սասուն» թաղամաս) տեղի ունեցած մեծարանքի երեկոյթին, Լիդա Բէրբէրեանի դասախօսութենէն ետք « Արարատ » Միութեան թիւ մէկ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Էդիկ Ցովսէփեանի, մեկնաբանած է Կոմիտասի գործերը:

×

Կոմիտասի ծննդեան 110ամեակին նուիրուած հանդիսութիւնները տարբեր մը եղած են Թեհրանի հայկական միութիւններու եւ երգչախումբերու միջեւ համագործակցութեան ոգիի ստեղծումին:

ՍՊԱՀԱՆԻ ՓԵՐԻՍ. ՔԱՂԱՔԻ

ՀԱՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ ՆԵՐԿԱՑԻՍ

Փերիան Սպահան նահանգի միակ հայաբնակ գաւառն է, ուր ներկայիս կ'ապրին 880 Հայեր, եօթը գիւղերու մէջ, որոնցմէ միայն Բոլորանն է, որ զուտ հայաբնակ է (336 հոգի): Միւս գիւղերն են՝ Ցոյդան (297 Հայ), Ղալամելիք (61 Հայ), Ղարղուն (40 Հայ), Նամակերտ (24 Հայ), Մնկերտ (52 Հայ) եւ Սւարան (70 Հայ):

Վերոյիչեալ գիւղերէն Բոլորանն ու Ցոյդանը ունին հայ աշակերտներ, որոնց համար գիւղացիներու կողմէ կը նշանակուին ուսուցիչներ՝ 6 – 7 ամիս հայերէն սորվեցնելու նպատակով:

Նամակերտի մէջ կը գտնուի հայկական հիւանդանոցի նախկին չէնքը, որ ներկայիս յատկացուած է Նոր Ջուղայի ա – չակերտութեան իրրեւ ամառնային բնակավայր:

Գ.Հիրէի Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ, Նոյ. 11ին, տեղի ունեցած են Թեմական մասնակի ընտրութիւնները, որոնց մասնակցած են 350 հոգի (ընտրելու իրաւունք ունեցողներու թիւն էր 732 հոգի): Ընտրուած է « Միասնական ճակատ »ի ցանկը, որ կազմուած է «Արեւ»ի, «Ծուսաբեր»ի եւ «Ջահակիր»ի չրջանակներով: Համագործակցութիւնը ծայր տուած է չորս տարի առաջ:

Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ, Հոկտ. 28ին, կատարուած է քահանայական ձեռնադրութիւն: Պատարագած, քարոզած եւ ձեռնադրութիւնը կատարած է Ղեւոնդ Արք. Զէկիեան: Քահանայ ձեռնադրուած են Աւետիս Ս. Սրկ. Թորոսեան եւ Սարգիս Ա. Սրկ. Մխիթեան, վերակոչուելով Աւետիս եւ Ցակիւբ քահանաներ: Աւետիս Քհնյ. կը պաշտօնավարէ Հարաւային Ամերիկայի մէջ, իսկ Ցակիւբ Քհնյ. Պէյրութի մէջ:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Դ.

Ու ահաւասիկ որ հիմա իր ապշնակին մէջ նորէն կը զգար այն յիմարական ձըգտումը զէպ անոր, անահման տենչանքը անոր նայուածքին ներքեւ ըլլալու իրը թէ այդպէսով փար առնելու պիտի մոռնար իր բարոյական եւ ֆիզիքական ցաւերը ինչպէս այն առեն, երկայն սըրահին մէջ, որուտագին եւ փոթորկոտ օրով:

Մեքենայաբար գրկեց պզտիկը եւ ոտքի կենալով նայեցաւ պարտէզին մէջ ու հապի ցաւը կրցաւ զսպել. հոն ածուի մը քով ներքին բժիշկ մը՝ Պարոն Վալօն կը կատակէր Լէօնթինի հետ եւ Բրայ ալ անոնց քով կը խնդար:

Այս անհոգութիւնը այնպէս մը վիրաւորեց զինքը որ բոլորովին կարմրեցաւ եւ մինչեւ քունքերուն մէջ արագ տրոփմները զգաց. նայն միջոցին եաեւէն դուռը բացուեցաւ եւ կին մը ներս մտաւ պանդազօրէն, չուարած.

– Ա՛հ անսիրտը, մրմնջեց Էվա ինքզինքէն ելած:

– Ի՞նչ ըսիք հարցուց կինը վախկոտ ձայնով մը:

Եւ որովհետեւ Էվա չէր պատասխաներ՝ բոլորովին դրաւուած միւսին այս անա – կընկալ պարագային պատճառաւ՝ կինը ոտքի ելաւ եւ տիրութեամբ հարցուց.

– Հո՞ս պէտք է դալ:

– Ի՞նչ բանի համար...

– Երբ մէկը ցաւէ բռնուած է:

Զկրցաւ վերջացնել խօսքը. կողերուն վրայ ծռեցաւ եւ կը հեծեծէր սեղմուած եւ չարունակական ձայնով մը:

Էվա մեղքցաւ զայն եւ արդէն մոռցած նոր հարցուց բարութեամբ.

– Շատո՞նց է որ ցաւերնիդ բռնած է:

– Երէկ դիշերուընէ ի վեր. քառորդը մէյ մը կը սկսի կոր...

Ասիկա տարիքոտ կին մըն էր թառամած դէմքով եւ շատ խեղճ երեւոյթով. լքուած մը անտարակոյս. տիկա կ'երեւէր իր դառն բերանէն եւ համակերպած աչքերէն, որ ծեծ կերած չունի մը աչքերուն տխուր չեզոքութիւնը ունէին. ի՞նչ անծանօթ հրայրք մը բեղնաւորած էր այս գրեթէ պառաւ եւ անհրապոյր կինը որ մարդ կը զարմանար յղի տեսնելով... իր սեւ չրջազգեստին տակէն որ չափազանց գործածուելէն կանաչի կը զարնէր փորը կ'ուռէր, ահագին ու այս սգաւոր մայրութիւնը հոգեվարքի մը պէս տխուր էր:

Անիկա միշտ կը հեծեծէր եւ գրեթէ կ'ամչնար երկունքէն.

– Բայց Տիկին, հոս մնալը բանի մը չի ծառայեր, պէտք է Քոնսիլիքասիոնի սրահը մտնել:

Կատածոտ նայուածք մը ուղղեց դէռանը եւ մրմնջեց.

– Չեմ համարձակիր:

Էվա վեհանձնօրէն յառաջացաւ, դուռը հրեց եւ ըսաւ դայեակին.

– Օրիորդ, կին մը կայ որուն ցաւը բռներ է:

– Թող գայ:

– Չի համարձակիր կոր:

– Ահաւասիկ մէկը որ դժուարահաճ է:

Անշնորհք ձեւով մը մինչեւ դուռը եկաւ.

– Դո՞ւք էք ատնջուողը:

– Այո՛, օրիորդ:

– Երբէ՞ն ի վեր:

– Երէկ իրիկուընէ սկսաւ:

– Ինչո՞ւ աւելի կանուխ չեկաք. հոս եկէք: Ցետոյ դառնալով էվային հարցուց.

– Ի դուք ի՞նչ ընելու եկեր էք, առաւուընէ ի վեր հոս կը տեսնեմ կոր ձեզի:

– Պարոն Բրացին կը սպասեմ:

Դայեակը ծաղրական ձեւով մը աչքերը կէս մը դոցելով պատասխանեց.

– Ա՛հ, աղջիկս, երկար ատեն պիտի սպասէք, ձեզի մոտածելու երեւոյթ չունի: Հաւանականաբար չէր գիտեր թէ ինչ ցաւ պիտի պատճառէր. երբ տեսաւ էվան լեցուն աչքերով եւ դողդոջուն շրթունքներով, անմիջապէս սիրտը չարժած աւելցուց.

– Ինծի նայէ անգամ մը, պզտիկ, այսչափ քիչ բանի համար մարդ կուլա՞յ. հիմակ մէկը կը ղրկեմ զայն կանչելու. դուն ալ հոս եկուր:

(18· Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Անայիս Ընտրիկեանի կակծալի եւ անսպասելի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ռոմանէն այրի Տիկին Քէբէնէքեան Աբեգնազ 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կը ընծոպլէն Տիկ. Ա. Սիսլեան եւ իր ազգիկը իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Յովհ. Այանեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Գրիգոր Այանեանի մահուան տխուր առիթով եւ 100 ֆր. կը նուիրեն հանգուցեալին յիշատակին՝ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

VIENT DE PARAITRE

ESCAPADE SUR L'ARARAT

Premier 33T instrumental de

Bernard Dededjian

en vente : région parisienne
TELE CONDORCET
175, Av. Jean Jaurès, CLAMART
VIDEO-SON
49 rue Victor Hugo
ALFORTVILLE
LIBRAIRIE PALOUYAN :
9, rue de Trévise — Paris (9e)
Rest. ANOUCH :
12, rue Cadet — Paris (9e)

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

restaurant EREVAN

ՀԱՅԿԱՆՈՑ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ *ՁԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ*
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՑ՝ *ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՁԻ – ՔԼՕՃԹԻ*
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ *ՍՈՒ - ՊՒՕՐԼԿ*

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՑ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՁԱՇ ԿԸ ՀԱՑԹԱՑԹՈՒԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՑ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գրիգոր Զաքարեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, պրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ
Ա.ԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՅՑԿԵՐՈՅԹ

Կիրակի, Դեկտ. 9, ժամը 13ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահը ի յարգանս

ԿԱՐԱՊԵՏ ՁԱՆԻԿԵԱՆԻ

իր ազգային ու եկեղեցական 60-ամեայ գործունէութեան համար։

Գեղարուեստական բաժին
Ձաշագին՝ 60 ֆր.

ouvert depuis le jeudi 30 novembre

PARIS-PARIS

CABARET GREC

Direction HOVANESSIAN

30, AVENUE GEORGE V TEL. 720 27 33 720 28 60

ambiance grecque

UN NOUVEAU CABARET DE GRANDE CLASSE

Conférence - Debat

Organisé par la Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville, 9 rue de Madrid
VENDREDI 7 DECEMBRE à 20 H. 30
Thème : NATION et RELIGION
par Anahite TER-MINASSIAN
agrégée d'histoire

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղերը միասնաբար կը ոգնեն, Փրանսայի մէջ, Կապ. Խաչի հիմնարկութեան յիսնամեակը կիրակի, Դեկտ. 16 ժամը 3ին Հայ Մշակոյթի Վասպուրական սրահին մէջ։ Մուտքը ազատ է։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

pour la premiere fois en France

ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF

la tournée de l'ensemble national des chants et danses d'Arménie Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի – պարի պետական անսամպլի առաջին շրջապտոյտը

MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30

VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30

LYON : 9 Déc. à 15 h. 30

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 9 ժամը 17էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31, Ave. George V, 75008 Paris
ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ խանդավառ նուագախումբը
Մուտք 40 ֆ. ուսանողներու կէս գին
Պարահանդէսին հասոյթը, ամբողջովին կը յատկացուի հայկ. վարժարաններուն
Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով 763·38·54

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ատրպատականի Հայոց պատմական վայրերուն մասին լուսաթաղկ նկարներով երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութեան Լիոն – Վիէն մասնաճիւղի կողմէ։

Ուրբաթ, Դեկտ. 7, ժամը 8·30ին, *Աբովեան մշակութային տան մէջ, Վիէն*
CONFERENCE SUR LES MONUMENTS ARMENIENS DE L'AZERBAIDJAN IRANIEN

Une projection sur les monuments et villages arméniens de l'Iran du Nord est organisée par la section Lyon - Vienne de l'organisation Terre et Culture.

Vendredi 7 Décembre à 8 h. 30 Salle Abovian, 1 Quai Pajot à Vienne.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացաւ Պօղոսեան քոյրերէ 200 ֆր. իրենց սիրելի ուսուց – չուհիին՝ Տիկ. Փառանձեմ Երպիչեան (Ծնեալ Խազարեան)ի ցաւալի մահուան առթիւ։ Նաեւ հետեւեալ նուէրները.— Պ. Ժ. Մանասեան 1000 ֆր., Պր. Հ. Պուլղուրեան (Լիոն) 500, Պր. Պեկլարեան, Տիկ. Ա. Աւագեան 250ական, Պր. Պ. Ծրպէնկեան, Օր. Հ. Գալուստեան, Պր. Կ. Թօփալեան, Պր. Հ. Յարութիւնեան 100ական, Տիկ. Էքպէրեան 300, Պր. Տէտէեան, Օր. Է. Ճիվէլէկեան 50ական, Պր. Մ. Գազակեան 50 ֆր.։

Ա Ց Ց

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը այցելութիւն մը կազմակերպած է մեր զոյգ հանգստեան տուներուն, Կիրակի, Դեկտ. 9ին։ Այս առթիւ օթոբաս մը վարձուած ըլլալով, փափաքողները կրնան մասնակցիլ։ Օթոբասը կը մեկնի ժամը ճիշդ 13·30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն, Իսի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇԸՉ. վարչութիւնը մէջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ իր փարիզեան մասնաճիւղերը, Ուրբաթ, Դեկտ. 7, ժամը 20·30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակայ մասնաճիւղերը նկատի կ'առնուին։ Ձշդապահ ըլլալ։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կեդրոնականցիները եւ համակիրները կը հրաւիրուին հաւաքաբար բաժակ բարձրացնել կեդրոնականին եւ կեդրոնականցիներուն կենացը, Դեկտ. 9, ժամը 13ին։

Հաւաքավայր.— Ալեք Մանուկեան Մըչակութային կեդրոն, 118 Ռիւ տը Քուրսէլ, 75017 Փարիզ։

Ծախքերու մասնակցութիւն 60 Ֆր.

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին նաեւ շամփանյով։ Տեղերը ապահովել մինչեւ Դեկտ. 7, հեռաձայնելով՝ Փանոսեան 233·77·90 եւ 222·60·98

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՑԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

ՎԱՐՈՒԺ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT

49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES

Tél. 793-64-02

Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
FERMÉ LE LUNDI

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն Կապ. Խաչի մասնաճիւղի, Կիրակի, Դեկտ. 16, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ տեղւոյն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը։

Անակնկալներ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։ Ներկայ կ'ըլլայ կաղանդ պապան իր բազմաթիւ նուէրներով։ Հիւրասիրութիւն խաչուհիներու կողմէ։

Կը հրաւիրուի շրջանի Հայութիւնը ամբողջը։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
6
JEUDI
6 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատ : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.530

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.530

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ԼՈՒԾԵՐ

—o—

Որքան ալ տարօրինակ թուի Թեհրանի ամերիկացի պատանդներու հարցն է, որ վճռական դեր խաղալու կոչուած է Մուսթաֆա Նահանդներու նախագահական ընտրութեանց մէջ եւ մանաւանդ, 48 ժամէ ի վեր, Դեմոկրատներու մրցակցութեան։ Ալլ խօսքով Խոմէյնի օգտակար եղաւ Գարթըրի մինչ իր թեկնածուութիւնը դնէն ի վեր, Քենըտի ամէն հաւանականութիւն ունէր յաղթելու Գարթըրի դէմ, կուսակցութենէն ներս։ Տագնապալի չըրջաններու, ժողովուրդները բնականօրէն կը համախմբուին երկրին ղեկավարին շուրջ, այս պարագային՝ Գարթըրի, (հարցը հոն չէ թէ Գարթըրը իրաւացի է կամ ոչ) ուրեմն, բոլորը համաձայն են կաթ մը նկատելու է· Քենըտիի ամբաստնութիւնը Շահին դէմ։ Մնաց որ, ինչպէս ընկնք, ամէն մարդ կրնայ (եւ շատ աւելի դիւրին է երբ պարտուած է ենթական) լուսանք թափել Շահին դէմ բացի··· Ամերիկացիէն։

Քենըտի բառերը չէր ծամած ալ եւ յայտնած թէ Շահին վարչակարգը « սարսափ »ի վարչակարգ մըն էր, ուր « մարդկային իրաւունքները բռնաբարուած էին » ու աւելցուցած· « Ի՞նչպէս կրնանք մենք զմեզ արդարացնել մէկ կողմէ ապառատան տալով այդ արարածին որովհետեւ կ'ուզէ հոս մնալ իր անհատի միլիառներով, զորս գողցած է իր երկրէն եւ միւս կողմէ յայտարարել Միացեալ Նահանգներ անկանոն կացութեամբ դոնուող Սպանացի – Ամերիկացիներուն, որ ինը տարի պէտք է սպասեն իրենց կինն ու երախաները բերել մալու համար »։ Աւելորդ է չեշտել թէ Քենըտի, ինչպէս կը յիշէ, Ուաշինկթընի փասք իր խմբագրականին մէջ (արտատպուած Զորեքշաբթի օրուան Ինթերնէշընըլ Հերըլտին կողմէ), « պատմութեան չատ հետաքրքրական ըմբռնում մը ունի, կթէ ինչպէս կ'ըսէ ծերակուտական Քենըտի « Շահին վարչակարգը մարդկութեան ամէնէն բիրտերէն մէկն էր » ինչո՞ւ նախագահ Քենըտի պինդը ընդունեցաւ Ուաշինկթընն եւ ինչո՞ւ ծերակուտական Քենըտի այցելութիւն տուաւ անոր Թեհրան 1975ին »։

Կը թուի թէ ընտրապայքարի իր « հանգիստին » մէջ, Քենըտի սխալ հաշիւ մը ըրաւ եւ վճռեց թէ անուն մը չի բաւեր···։

Տեղւոյն վրայ կացութիւնը չատ յստակ չ՚է եւ հանդոյն լուրերը հակասական։ Կ՚ըսուի թէ ներքին պատակոում կայ եւ Իրիք Ռուլօ կը գրէ Մոնտին թէ իշխանութիւնը սկսած է նահանջել։ Յօդուածագիրը կը չեշտէ նաեւ· « Իրանցիք վստահ տուին թէ քաղաքական բացառիկ հանգունութիւն մը ունին։ Հանրաքուէին ընթացքին ցոյց տուին թէ իմամ Խոմէյնիի իրենց յարումը չի նշանակեր կոյր հնազանդութիւն »։ Արդարեւ կը թուի թէ 50 ան հարիւրը ձեռնպահ մնացած է եւ խանութպան մը կը յայտարարէ·— « Մեծ յարգանք ունիմ իմամ Խոմէյնիի հանդէպ, որ մեզ առաջնորդեց յաղթանակի Շահին եւ ամերիկեան աչխարհակալութեան — թեան դէմ, բայց կը խորհիմ որ այդ Սահմանադրութիւնը մեզի չի յարմարիր »։ Օրինակ Ազրբէյճանի մէջ միայն 70 ան հարիւրի կը հասնի ձեռնպահութիւնը մինչ Քիւրտիստանի եւ Պալուչիստանի մէջ գրեթէ աննշան է մասնակցութիւնը։ Նոյն աղբիւրներու համաձայն, Պանի Սատր Ղոմ պիտի երթայ համոզելու համար Խոմէյնին որ բարեփոխէ հիմնական օրէնքը այնպիսի ձեւով մը, որ պահպանուի ազգային միասնականութիւնը, լրջօրէն վտանգուած ըստ Սատրի։ Շատ հետաքրքրական երեւոյթներէն մէկն եղած է Սատրի դեսպան նատուածը զրաւող 200 ուսանողներու հետ իր բուռն ասուլիսը, որ տեղի ունեցած է ուսանողներուն իսկ հրաւէրով։ Ան հարցումին (ուսանողներուն) թէ՝ համաձի՞ա էք մեր ձեռքը դոնուող պատանդներու դատի քաչուելուն, Արտաքին նախկին նախարարը կը պատասխանէ·— «Ո՛չ, չէք կրնար դատի քաչել օտար պետութեան մը պաշտօնական ներկայացուցիչները, զորս դերի բռնած էք, չըշանակի մը մէջ որ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն կը վայելէ »։ Ուսանողները՝ « Բայց լրտեսներ են »։ Սատր «նոյնիսկ եթէ լրտես են, վիէննայի պայմանագրութիւնը կ'արգիլէ զանոնք պատժել այլ ձեւով քան արտաքսումը»։ Ուսանող մը կ'առարկէ· « Մտիպուած չենք գործադրել աչխարհակալներու չարաչարած պայմանագրութիւնը », բայց Սատր կը յիշէ Գուրանը, որ կ'ըսէ թէ նոյնիսկ fուփֆարներու (անհաւատ) հետ ատենագրուած համաձայնագրերը նուիրական են, պատուոյ հարց է։ Եւ ասիկա կը չարունակուի ասուլիսը, որ ինչպէս կ'երեւի չատ յատկանչական մէկ երեսն է ուրոյ կացութեան, մանաւանդ երբ Սատր պատասխանելով այն հարցումին թէ ի՞նչ կ'առաջարկէք, երբ դատապարտած էր պատանդներու հարցը, կ'ըսէ « կ'առաջարկեմ մեր պայքարը չարունակել այլ դեռնիներու վրայ քան՝ ձերը։ կ'առաջարկեմ որ դադրեցնէք պօյքոթ ընել ամերիկացի ժողովուրդը, համաչխարհային կարծիքը, Ապահովութեան Խորհուրդը։ ՄԱԿի մէջ բարեկամներ ունինք, որ պատրաստ են մեզի օգնելու, Շահին թղթածրարը բանալու··· կ'առաջարկեմ որ մեր ճայնատուփերն ու հեռատեսիլը դադրին ստելէ մեր ժողովուրդին հաւատացնելու անոր թէ առանձին ենք աչխարհի մէջ։ Արտաքին նախարարի իմ պաշտօնէս հրաժարեցայ, որովհետեւ այդ քարոզչութիւնը չայողեցաւ ղիս անչարժեցնել »։

× Իրան ամերիկեան հինգ դրամատուներէն կը պահանջէ երեք միլիառ տոլարի վերադարձնումը։

× Ապահովութեան Խորհուրդը 15 ճայնի միաճայնութեամբ պահանջեց պատանդներու ազատ արձակումը։

× Քոթիտիէնի թղթակիցը արձագանգ կը հանդիսանայ խռովիչ վիճաբանութեանց, զորս ուսանողները զոած են դեսպանատունը։ Մէկը նամակն է ամերիկացի պրօճավարին, որ Արտաքին նախարարութենէն երկու « պաշտօն » կ'ունէր Սէ· Ի· Այ·ի պատկանող իր երկու դործակիցներուն համար։ (Մնաց որ անոնք ընթացիկ բաներ են հաւանաբար, ամէն կողմ եւ քիչ թէ չատ ամէն դեսպանատան մէջ)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԼԱՆԴ. « խորհրդակցութեան » պարտուակով ետ կանչեց Փարիզի իր դեսպանը, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ մըն է երկու երկիրներու դիւանագիտական յարաբերութիւններուն կապակցութեամբ։ Լարուած կացութիւնը ծագեցաւ, երբ նախարարապետը հաղորդեց Հոլանդայի դեսպանին թէ կառավարութիւնը որոշած է Ազգ· Ժողովին ներկայացնել, առ ի վաւերացում, Պոնի մէջ 1976ին կնքուած միջազգային համաձայնագիրը Հռենոսի մասին։ Հռենոս ապականացած ըլլալով, վերոյիչեալ համաձայնագիրով կը ծրագրուէր վերջ տալ Ռուբերուն ապականութեան, միացեալ աչխատանքներով։ Մտորագրող Պետութիւններն են Ֆրանսա, Դաչնակցային Գերմանիա, Զուիցերիա, Հոլանտա եւ Լիւքսենպուրկ։ Հարկ էր որ Ալզասի գործատանց « աղտոտութիւնները » փոխանակ Հռենոս թափելու, յատուկ դրութեամբ մը հողին տակը ներմուծուին բայց այս պարագային ալ, Ալզասցիք համաձայն չեն։

ԻՍԼԱՆՏԱՑԻ խորհրդարանական ընտրութիւններուն դլխաւոր յաղթականները հանդիսացան պահպանողական եւ կեդրոն կուսակցութիւնները՝ միասնաբար 38 աթոռ դրաւելով 60ի վրայ։ Ամենք խոստացած էին 50 տոկոս սահմանափակել դրամատնօսութիւնը եւ պահպանել Ատլանտեան Ուխտին կայանները կղզիին մէջ։

ՍԻՆՍԻՆԱԹիի (Մ· Նահանգներ) անգլիական «Հուռ» ռոք երաժչտութեան նուագախումբը, 11 « Ֆան »ը մեռան, երբ մուտքին կատարուած խուժումին հետեւանքով ոտնակոխ եղան։ Պիթըլներուն տեղը դրաւող անգլիական ՏՀը Հուխումբն էր, որ կը ներկայանար 18·000 հանդիսականներուն։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ ժամանեց Ա· Գրոմիկօ։ Կը մասնակցի Վարչաւայի Ուխտի Արտաքին նախարարներու ժողովին։

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը Փեքին մեկնեցաւ։ Առեւտրական կարեւոր պայմանագրութիւններ պիտի կքուին երկու երկիրներու միջեւ։

ՊՈԼԻՍ

ՊԱՊԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹիՒՆՆԵՐԸ

Բ.

Դահլիճը արդէն գրեթէ ամբողջու– թեամբ լեցուն էր երբոր տեղերը զրաւած համայնական ներկայացուցիչներով, որոնք ծափահարութիւններով ընդունե– ցան Քահանայապետը։

Պապը ապա գրաւեց իր աթոռը։ Առոյգ ու զոհունակ երեւոյթ մը ունէր, հակառակ որ սպառիչ ճամբորդութեան մը մէջ էր եւ ծանր յայտագիր մը ունէր տակաւին իր առջեւ։ Հիացումով կը դիտէր դեղեցիկ դահլիճը եւ ժպիտներ կը բաշխէր ներկայ հրաւիրեալներուն։

Ապա բարի գալուստի խօսքը արտասանեց Պատրիարք Հայրը, որ խօսեցաւ անդլերէն լեզուով եւ հայ ժողովուրդի զոհունակութիւնը յայտնեց Նորին Սըբութիւնը Հայոց Պատրիարքարանի մէջ հիւրասիրելով։

Պատրիարքը դովեց Քահանայապետին աչխատութիւնն ու ազնիւ առաջադրութիւնը եկեղեցիներու միութեան եւ աչխարհի խաղաղութեան ի նպաստ։

Ամէնէն վերջ Պատրիարք Հայրը մաղթեց որ Տէրը անոր Թանկագին կեանքին պարգեւէ արեւչատութիւն, որպէսզի կարենայ իրագործել իր բոլոր բարի նպատակները։

Ցետոյ դարձեալ անդլերէն լեզուով պատասխան – ուղերձ մը արտասանեց Ս· Քահանայապետը, որ առաջին առթիւ իր անխառն ուրախութիւնը արտայայտեց Հայ Եկեղեցիին նուիրական այս յարկին տակ գտնուելով։ Ցիշեց Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա·ի այն այցելութիւնը, որ Վատիկանի մէջ տրուած էր իր նախորդներէն Պօղոս Զ· Պապին։ Ցետոյ յայտնեց թէ ինչու բացառիկ զոհունակութիւն մը կը զդար այս այցելութենէն, որովհետեւ լաւ կը ճանչնար Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ կը հաւատար նաեւ Եկեղեցիներու միութեան ու եղբայրութեան գաղափարին։

Իր խօսքը աւարտելէ վերջ Ս· Քահանայապետը Պատրիարք Հօր որպէս յիչատակ տուաւ դեղեցիկ տուփի մը մէջ յուչանուէր մը, որ դիմաւորուեցաւ ծափահարութիւններով։ Անմիջապէս պատաս– խանեց Պատրիարք Հայրը, որ ըսաւ թէ բարի կամքի մարդ մը Խեթան – պուլահայ նկարիչ մը, խնամարկ արուեստագէտ Էրոլ Սարաֆեան, պատրաստած էր Նորին Սրբութեան մէկ դիմանկարը, զոր Թրքահայ համայնքը ու Պատրիարքարանը կը խնդրէին որ ընդունէր որպէս յիչատակ այս Թանկագին այցելութենէն։ Նոյն պահուն, զահլիճին խորը դրուած տուփը բացուեցաւ ու ներկայացուեցաւ արժէքաւոր ու իսկապէս չատ դեղեցիկ դիմանկարը։ Պապը նախ զարմացաւ եւ ապա հետացումով նայեցաւ պատառէն, դլուխով յայտնելով իր զոհունակութիւնը։ Պատրիարք Հօր հրաւէրով մօտեցաւ Էրոլ Սարաֆեան որ Պապին ներկայացուեցաւ որպէս խոնարհ ու արժէքաւոր նկարիչ մը։

Ցետոյ, մինչ այս բոլորը յետին մանրամասնութեամբ կ'արձանագրուէին տեղացի թղթակիցներու ու մանաւանդ Իտալիոյ – Վատիկանի ներկայացուցիչներուն կողմէ, լիքէօր հրամցուեցաւ ներկանեուն եւ երկու բարձրաստիճան հոգեւոր – րականները պահ մը տեսակցեցան դլուխ դլխի։

Ցետոյ կրկին թափօր կազմուեցաւ, Պապը առաջնորդելու համար Մայր եկեղեցի։ Ելլելէ առաջ Պապը պահ մը մտեցաւ իր դիմանկարին ու անդամ մը եւս մօտէն դիտեց զայն, իր հետացումն ու գնահատանքը յայտնելով նկարիչին։

Մայր եկեղեցիի դրան առջեւ, ուր Պապը առաջնորդուած էր չորս քահանայ հայրերու կողմէ բռնուած ամպհովանիով, կրկին կազմուեցաւ նոր թափօր մը եւ Հրաչափառով հիւրը մուտք գործեց եկեղեցի։ Թագաւոր երկնաւորէն վերջ Պապը եւ Պատրիարքը խորան բարձրացան ու տեղի ունեցաւ կարճ արարողութիւն մը։ Արարողութենէն վերջ Պատրիարք Հայրը արտասանեց կարեւոր ուղերձ մը անդամ մը եւս ծանրանալով Պապին չնորհաբեր այս այցելութեան վրայ (ուղերձին ամբողջութիւնը պիտի տանք յառաջիկայ թիւով)։ Ցետոյ միաբերան երդուեցաւ Տէրունական աղօթքը, որմէ ետք Պապը զարձեալ խօսք առաւ ու չնորհակալութիւն յայտնեց։ Մաղթեց որ խաղաղութիւնը եւ Աստուծոյ օրհնութիւնը միչտ ըլլայ հայ ժողովուրդին հետ, հոս կամ Սփիւռքի մէջ։

Պատրիարքը հայերէնի թարգմանեց այս բարի մաղթանքը եւ յետոյ երկու հոգեւորականները լքան խորանէն, վերստին կազմուեցաւ թափօրը ու կրկին երդեցողութիւններու ընկերակցութեամբ հիւրը առաջնորդուեցաւ դէպի Մայր եկեղեցիի դուռը։ Դրան առջեւ Պապը ողջագուրուեցաւ Պատրիարք Հօր հետ եւ ուղղակի իր կառքը նստելով բաժնուեցաւ Պատրիարքարանէն։

(Շար· 2)

ԶՐՈՅՑ
ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ
ՀԵՏ

Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գ·

— Ուրիշ պզտիկ հարցում մըն ալ այս գրաբարի եւ աշխարհաբարի վերաբեր – եալ: Ս֊խիթ֊արեան վարդապետները, ը– սեմ֊ մինչեւ Հ· Աբսէն Ղազիկեան, որուն անունը ոսկի տառերով պէտք է գրել աշ– խարհաբարի այս յաղթանակին մէջ, ու– բեմն մինչ այդ, վարդապետները իրարու հետ գրաբա՞ր կը խօսէին թէ աշխարհա– բար:

— *Ո՛չ, խօսակցական լեզուն աշխար – հաբար էր, քիչ մը թրքերէն բառերով ալ համեմուած, այնպէս ինչպէս կը գոր – ծածէին զայն Պոյոյ կամ Հայահոծ եւ հայախօս գաւառներուն մէջ:*

Այս մարզին մէջ ամէնէն կարողն ու բծախնդիրը եղած է Հայր Աբսէն Բագ– րատունի: Մեծ թիւով հայերէն բառեր չինած է թրքականներուն տեղ: Բայց ան ամէնէն աւելի աշխատած է գրաբարին վրայ:

— Բանաստեղծ Ահարոն մեծ հիացում ունէր «Հայկ Դիւցան»ի անմահ հեղինա– կին վրայ եւ երբ անոր անունը արտասա– նէր կ'ըսէր « Սուրբ Աբսէն Բագրատու– նի »: Ահարոն կ'աւելցնէր նաեւ թէ եթէ երբեմ օր մը հայ լեզուն անհետանայ աշ– խարհի երեսէն եւ միայն « Հայկ Դիւ – ցան »ը մնայ կարելի է վերականգնել մեր Ս֊եծասքանչը: Ճի՞շդ է Ահարոնի ըսածը:

— *Շատ ճիշդ: Հայերէն լեզուին ամ– բողջ բառամթերքը օգտագործած է ան « Հայկ Դիւցան »ի մէջ: Զանազան դէր– ուշներ կամ տեսարաններ դրած է իր դիրքին մէջ, օրինակ որսորդական տե– սարան մը, կամ ալեկոծութիւն մը վա– նայ ծովուն վրայ, կարենալ նկարագրե– լու համար առագաստանաւի մը բոլոր մասերը, հոն գործածելով մի՛ միայն հայերէն բառեր: Իր գործածածները մեծ մասով գտած է մեր մատենագրութեան մէջ, կան ալ որ իր ստեղծագործու – թիւններն են: Ընդհանրապէս յաջող ըս– տեղծագործող մըն է Բագրատունի, ո– րովհետեւ ճաշակ ունի, դիտութիւն եւ բծախնդրութիւն: Միւթաններէը յաճախ իր սենեակը կ'երթայէին եւ կը տեսնէին գինք « Հայկ Դիւցան »ի ձեռագիրներուն վրայ հակած: Մինչեւ վերջին տարի– ները չէր ուզեր իր գիրքը հրատարակու– թեան յանձնել: Կը հարցնէին թէ ի՛նչ կ'ընէ, « կը լզեմ » կ'ըսէր: Լզել ըսելով կը հասկնար յղկել, աւելի ներշնչակո– րէն չարահիւսել նախադասութիւնները, տողերը, բառերը:*

— Բագրատունիի միւս գործե՞րը հա– պա, Հայր Ներսէս:

— *Ես կը խորհիմ թէ իր « Իլիական »ի թարգմանութիւնը իսկապէս գլուխ–գոր– ծոց մըն է: Ի՛նչ ի՛նչ էջեր կան հոն, ուր կարծէք թէ հայերէն չարադրուած են: Այնպիսի հայերէն բառախաղեր, նմա – նահնչիւն բառեր, իրարու եռեւէ չար– ուածքներ կան այնտեղ, որ միայն հայ հեղինակ մը կրնար տալ, հարազատ եւ ինքնատիպ հայ հեղինակ մը:*

Բագրատունի եղած է նաեւ հրաշալի սրբագրիչ մը, տպագրական սխալներու սրբագրիչ մը: Այնքան որ իր սրբագրած հատորներուն մէջ տպագրական սխալ գոյութիւն չունի:

— Բացի Իլիականէն ի՞նչ թարգմանած է: Ես իր Իլիականը ունիմ, բայց ոչ « Ոդիսական »ը:

— *Ոդիսականը չէ թարգմանած: Թարգ– մանած է Միլտոնի « Դրախտ կորուս – եալ »ը, Դեմոսթենէսի ճառերը, ինչպէս եւ Կիկերոնինները: Թարգմանած է Սո– փոկլէս, Պոսսիւէի նշանաւոր Դամբա– նականները (Լէ գ'Օռէզոն Ֆիւնէպրը): « Դրախտ կորուսեալ »ի օրինակ մը ու– նիմ ես, որուն առաջին էջին վրայ, մա– տիտով եւ իր գիրով գրուած է « Այս տպագրութեան, այս հատորին մէջ մէկ իսկ տպագրական վրիպակ չկայ »:*

Ունինք իրմէ նաեւ եղիշէ մը, որ իր բարձին տակ կը պահէ եղեր: Իր հրա – տարակած Աստուածաշունչին եռեւը, իր ձեռքով դարձեալ գրած է թէ սխալ չկայ:

— Բագրատունի ինչո՞ւ Աստուածա – շունչ հրատարակած է:

— *Որովհետեւ եղածները սպառած էին: Մխիթար Աբբահօրը չառնոց: Անկէ յե – տոյ, 1800ի սկիզբները, մեր վարդապետ– ներէն Հ· Յովհաննէս Զօհրապեանն ալ հրատարակած է, համեմատելով զանա – զան ձեռագիրներու հետ, մանանձելով անոնց տարբերակները: Այդ ալ սպառած ըլլալով, Բագրատունի ձեռնարկած է նոր Աստուածաշունչի մը հրատարակութեան: Մինչ այդ նոր ձեռագիրներ ալ հասած են վանք, որոնց օգտագործումով հրա– տարակած է իրը: Կրնանք ըսել որ Բագ– րատունիենը զուտ ոսկեդարեան հայե – րէն է:*

— Ինչո՞ւ, սիրելի Հայր Ներսէս, ՅԱդ դարու թարգմանութիւնը կը կոչենք « Թագուհի թարգմանութեանց »:

— *Հին Աստուածաշունչի թարգմանու– թեան մեր ծանօթութիւնը կուգայ Մխի– թար Աբբահօրմէ, Զօհրապեան վարդա– պետէն եւ Բագրատունիէն: Անոնցմէ ա– ռաջ Ոսկան վարդապետէն: Ասոնք մեծ, չորս մեծ հրատարակութիւններ են: Բնական է, բո՛ւն թարգմանութիւնը հին– գերորդ դարէն է, որմէ մեզի ձեռագիր– ներ չեն հասած: Մեր ունեցածները՝ 10րդ, 11րդ դարէն են:*

— Անկէ առաջ որեւէ ընդօրինակութիւն չունի՞ք ուրեմն:

— *9րդ դարէն Աւետարան մը ունինք, բայց ո՛չ Աստուածաշունչը լման: Մեր ձեռագիրներուն մեծամասնութիւնը մեզի կուգայ Կիլիկիայէն: Ձեռագիրներ հա– ւաքելու այս մարզին մէջ ալ ամէնէն ա– ւելի պարտական ենք Մխիթար Աբբահօր: Մեծ թիւով աշակերտներ ունէր, որոնք կը շրջէին Հայաստանի մէջ այս նպատա– կով: Իր գրած եւ ստացած նամակներէն կը տեղեկանանք թէ ի՛նչ հսկայ աշխա – տանք կատարած է ան այս մարզին մէջ:*

— Ե՞րբ ժամանակ ունեցած է այդ բո– լորը գլուխ հանելու համար: Երբ խոր– հիմ որ թէ ան ապրած է 74 տարի, կեան– քին կէսը ճամբէ ճամբա, երկիրէ երկիր թափառելով, չենք կրնար զսպել մեր հիացումը:

— *Շատ մեթոտիք մարդ եղած է Մխի– թար Աբբահայր: Նամակներէն եւ իր պզտիկ թղթիկներէն դիտենք թէ ի՛նչպէս աշխատած է: Ցաճախ կ'ըսէ թէ այսինչ թուականին Մատթէի մեկնութեան այս– ինչ տեղը պիտի հասնի· Աւետարանի այս– ինչ գլուխին այսինչ համարը, կամ Բառ– գիրքին այսինչ գիրը կրնամ հասցնել մինչեւ ամառ: Ցետոյ ձմեռուան ընթաց– քին ա՛յսքան պիտի աշխատիմ:*

— « Պլանաւորուած » աշխատանք պի– տի ըսէին այսօրուան մեր արեւելահայ եղբայրները:

— *Ճիշդ այդպէս: Գերազանցօրէն կ'օգ– տագործէր դիշերուան ժամերը: Կը պատ– մուի թէ մոմին տակը ջրոտ ման մը կը դնէր, որպէսզի եթէ քունը տանի եւ վա– ռած մոմը իյնայ, հրդեհ չպատահի, մա– րի ջրոտ ամանին մէջ:*

(Շար· – 3)

ԱԿԱԴ· Ց· ՄԱՆԱՆԴԵԱՆ

(ՑԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

—×—

Ցակոբ Մանանդեան ծնած է 1873 Նո– յեմբերին, Ախալցխա· Հոն է, որ ձեռք ձգած է իր տարրական կրթութիւնը: 1883ին ընդունուած է Թիֆլիսի դասական գիմնազիան եւ, յաջողութեամբ աւար – տելով միջնակարգ ուսումը, 1893ին մեկ– նած է Գերմանիա իչնայի համալսարա– նին պատմա – բանասիրական ճիւղը: Հոն հետեւած է Դելբրուկի, Հելդերի, Շրան– դէրի, Լեսկիէնի, Բրուգմանի եւ հայա– գէտ Հիւպշմանի դասախօսութիւններուն՝ իւրացնելով անոնց պատմագիտական ու– սումն ու աշխատանքին եղանակը:

Ց· Մանանդեան 24 տարեկանին գեր– մաներէն գրած եւ պաշտպանած է իր ատենաճառը՝ « Ազուանքի պատմու – թեան հարցերուն շուրջը » նիւթով, նը– ւիրուած Ժ· դարու հեղինակ Մովսէս Կաղանկատուացիի գիրքին պատմա–բա – նասիրական հետազօտութեան: Առաջին իսկ աշխատութեան մէջ ի յայտ բերած է քննադատական ձիրք մը պատմական աղբիւրներուն նկատմամբ, հերքած է արմատ դառ այն տեսակէտը, թէ Մ· Կաղանկատուացի է· դարու հեղինակ է– դած է, որ ան ապրած է Ժ· դարուն (քա– ջածանօթ ըլլալով Ռուսիոյ պատմու – թեան՝ ան յենած է նաեւ այն վիճակին վրայ, թէ Կաղանկատուացի արձանա – գրած է Ռուսերուն կասպիական 943ի ար– շաւանքը): Այնուհետեւ շարունակած է հետեւիլ Պետերբուրգի համալսարանին արեւելագիտութեան ճիւղին պասքնմծայք– նէրուն, իսկ 1898 – 1899ին աշխատած է Լոնտոնի, Փարիզի, Պերլինի եւ Վիէն– նայի գրադարաններուն մէջ: Վերադառ– նալով Հայաստան՝ ուսուցչական ասպա– րէզին նուիրուած է Էջմիածնի Գէորգ– եան ճեմարանը, իբրեւ հին յունարէնի, պրականութեան եւ փիլիսոփայութեան, գերմաներէնի եւ անգլիական գրականու– թեան դասատու: Ծանրաբեռն աշխատան– քը պատճառ չէ եղած, որպէսզի չաշ – խատակցի « Արարատ » եւ գերման պատ– մա – բանասիրական հանդէսներուն, ինչ– պէս նաեւ պրպտումներով չզբաղի Մա– տենադարանին մէջ:

1902 – 1903ին Հ· Աճառեանի հետ հրատարակած է « Հայոց նոր վկաները » հատածոն, ուր ցոյց տուած է հայ ժո– ղովուրդին պայքարը թրքական եւ պարս– կական Պետութիւններու դէմ: Իրրեւ « Արշալոյս » օրաթերթի խմբագիր՝ ան գրած եւ լոյս ընծայած է խմբագրական– ներ՝ 1890ական թուականներու հայկա – կան ջարդերուն եւ կարգ մը այլ հարցե– րուն մասին:

1903 – 11ին հրատարակած է միայն եօթը աշխատութիւն, ապա զբաղած է իրատարանութեամբ՝ ըրկուած ըլլալով առեղծագործական աշխատանքի պայ – մաններէն: Նամակներէն մէկուն մէջ գրած է·— « Տարիների ընթացքում ես անդուլ պատրաստուեցի գիտական գոր– ծունէութեան: Այդ նպատակով ես Գեր– մանիայում աշխատեցի լատգոյն բա – նասէրների մօտ, սովորեցի բոլոր նոր լեզուները··· բայց պարզուում է, որ կով– կասում գիտութիւնը եւ գիտական գոր – ծունէութիւնը գտնուում են ցածր մակար– դակում··· »:

Ինչպէս գիտենք տուած է Ակադ· Աշոտ Յովհաննիսեան, « հարկաւ անհատական կեանքի հետ կապուած մի մանուածո ե– րեւոյթ չէր այս իրողութիւնը, այլ ցցուն մի օրինակ, որը բացայայտում է, թէ ի՛նչ վիճակում էր գտնուում մեր երկրում հայ ազգային մշակոյթի եւ, մասնաւո – րապէս, հայագիտութեան գործը՝ նախ քան սովետական կարգերի հաստա – տումը »:

Հայաստանի մէջ Ց· Մանանդեան գի– տական լայն գործունէութեան մը լծա– ւած է: 1922ին հրատարակած է հա – մալսարանին մէջ կարդացած դասախօ – սութիւնները՝ « Հայաստանի պատմու – թիւնը Թուրք – Թաթարական արշաւանք– ների ըրջանում »: 1925ին համալսարանի « Գիտական տեղեկագրին » Թիւ 1ին մէջ հրապարակած է նոյնքան ուշագրաւ « Դի– տողութիւններ հին Հայաստանի չինա – կանների գրութեան մասին (Մարզպա – նական ըրջանում) » աշխատութիւնը, ուր պարզաբանուած եւ լրջոյ լուծումն են գտած աւատապետական կապերուն կարգ մը կնճռոտ խնդիրները: Ց· Մա– նանդեան արդարացի կերպով գրած է·— « Հայոց հնագոյն պատմութիւնը, որի ուսումնասիրութեանը նուիրուած են հայ եւ օտարազգի գիտնականների բազմաթիւ աշխատութիւնները, մինչեւ այժմ դեռ ու– նի ժամանակագրութեան բնոյթ· մատ – նանշուած են ժամանակագրական կար – գով Հայոց անցեալի փոքր ի շատէ ստուգուած քաղաքական ու կրօնական անցքերը եւ միանգամայն աչքաթող է արուած հին Հայաստանի ներքին կեան– քը՝ պետական, ընկերական (սոցիալա– կան) ու անտեսական »:

Հիմնուելով հայկական աղբիւրներուն ազօտ ակնարկներուն, միջնադարեան վիճա– կագրութիւններուն եւ քննութեան կարօտ վաւերաերուն վրայ՝ ակադեմականը յա– ջողած է պատմագիտական ճեւով մեկ – նաբանել իրաւական եւ ընկերային հին տարազները (« ազատ », « անազատ », « ազատագրութիւն », « սեփական » եւայլն) « որոնք չի կարելի բացատրել ժամանա– կակից իմաստով »: Այդ տարազները բա– նալիներ են, որոնց օգնութեամբ միայն կարելի էր թափանցել հայկական ա – ւատապետութեան հարցերուն խորքը եւ պատկերացում մը կազմել աշխատաւո – րութեան կացութեան եւ երկրին ընկե – րային – անտեսական յարաբերութիւննե– րուն մասին: Այնուհետեւ լոյս տեսած են Մանանդեանի նոր, աշխատութիւնները, որոնք ամբողջ բացած են Հայաստանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն կեանքին պատմութեան հարցերը լուծելու եւ ժո – ղովրդական շարժումներուն պատճառնե– րը բացայայտելու համար:

Մանանդեան առաջիններէն մէկն եղած է, որ ուշադրութեան առարկայ դար – ձուցած է հայ ազատագրական շարժում– ները: 1939ին հայերէն եւ ռուսերէն հրա– տարակած է « Ժողովրդական ազատամ– րութիւնները Հայաստանում արաբական տիրապետութեան դէմ » ծաւալուն յօդ– ուածը, իսկ 1940ին « Տիգրան Բ· եւ Հռոմ » մեծարժէք մենագրութիւնը:

Յառաջաբանին մէջ գրած է· « Ցայտ– նի է արդէն, թէ ինչպիսի մեծ վարպե– տութեամբ Հռոմը կարողացել է ստեղծել իրեն սպասարկող ներքոզական պատմա– գրութիւն, որը լռութեան է մատնել, հակառակ ճշմարտութեան, Հռոմի հա– մար աննպաստ փաստերը »: « Իմպերիա– լիստական Հռոմի մուտքը Ասիա··· ըս– կիզբն էր այն մեծ աւերուածութեան ու աղէտի, որն իր հետեւանքով ահաւոր եւ կործանարար եղաւ հելլէնիստական Արե– ւելքի անտեսական ու կուլտուրական յե– տագայ զարգացման համար »: Իսկ եւ – րոպացի պատմագիրները « հիմք են ըն– դունել հռոմէական ազգութիւների մի – ատումնասէր ու գունազարդուած վկայու– թիւնները, իբրեւ դէպի Արեւելքն ու արեւելեան ժողովուրդներն ունեցել են աշառու եւ անբարեացակամ վերաբեր– մունք: Նրանց համակրանքը ոչ թէ Միհր– դատի կամ Տիգրանի, այլ Հռոմի ու նրա զօրավարների կողմն է, որոնց նրանք աշխատել են հերոսացնել եւ իդէալակա– նացնել »: Հայաստան եւ Պոնտոս, որոնք միաժամանակ պայքար մղած են Հռոմի դէմ եւ պաշտպանած են իրենց անկա – խութիւնը, նոյնպէս ժամանակին ունե – ցած են իրենց պատմաբանները, որոնց աշխատութիւնները, դժբախտաբար, ո– չնչացած են Հռոմէական տիրապետու – թեան տարիներուն: Հիմնականին մէջ մնացած են միայն Հռոմէական միտում– նաւոր աղբիւրները, որոնցմէ օգտուած են եւրոպացի պատմաբանները: Ասոնք, դժբախտաբար, բաւարար չափով ու – շադրութեան չեն առած այն, որ Պլու– տարքոսի եւ Հռոմէացի միւս հեղինակ – ներուն տուտումուտ տեղեկութիւնները յաճախ հերքուած են փոքր ասիական – հելլէնական էզոք աղբիւրներու վկայու– թիւններով:

Հակառակ իր ալեւոր տարիքին եւ ա– ռողջական անբարեյոյս վիճակին յաջո – ղած է աւարտել հայ ժողովուրդին աւելի քան երկու հազարամեակներու պատ – մութեան նուիրած իր հիմնական ուսում– նասիրութիւնը՝ « Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան » երեք հա– տորները, որուն միայն Ա· հատորը լոյս տեսած է իր օրով, իսկ միւսները 50ա– կան թուականներու:

Ինչպէս գրած է հեղինակը, « այդ աշ– խատութեան նպատակն է սկզբնաղբիւր–

Խոսքի ներքո տասնվեցը

(Վ Ե Ր Ջ)

= ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՒԺԱՐԱՆ =

ՄԱՍՆԱԿԻ ՀԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՈՎ ՀԻՎԱՆԴԱՆՈՑ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀԻՎԱՆԴԱՆՈՑ ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԱՐԴԸ ՄԱՀՎԱՆ ՀԱՐՅՈՒՐ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԱՐԴԸ ՄԱՀՎԱՆ ՀԱՐՅՈՒՐ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

Այրի Տիկին Արշալույս Ալթունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Գա – լուստեան եւ զաւակները (Վիէն) ինչպէս նաեւ կարապետեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 4ին ժամը 20ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Դեկտ. 6, ժամը 14ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Վարդան Պեկեան, Օր. Արշալոյս Պեկեան եւ ընտանեկան համայն պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ եղբօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ՊԵԿԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 26ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Դեկտ. 6, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն – Փարիզիէնի պետզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը պահապան մը կը փնտռէ (այր ու կին կամ ամուրի մը) հայերէն եւ ֆրանսերէն խօսող: Բնակութիւնը ապահովուած:

Դիմել՝ վարի հասցէին.

OFFRE D'EMPLOI

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville recherche gardien (couple ou célibataire) bilingue arménien - français. Logement assuré.

ECRIRE : M. C. A. 9 Rue de Madrid
94140 Alfortville
ou tél. : Madame Kouyoumdjian
375-28-37 entre 18 et 20 h. sauf mercredi

24, rue Rodier
75009 Paris
tél. 280-35-84

DANSES et CHANSONS
avec
GRICHA GRINN
Pianiste virtuose et chanteur
arménien - russe - tzigane - blatnoï
de 20h.30 à 2h. (fermé le dimanche)

menu à 37F — Hors-d'œuvres variés avec brochette ou petites volailles en grillade

MARIAGE - BANQUET (50 couverts)
PARKING 7 rue Rodier 75009 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Ֆաշի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները, Նոյ. 11ի հոգեճաշին առիթով.— Տիկ. Տիրուհի Սէրքենկիւլեան 200 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Պարոյր Վարդանեան 120, Տէր եւ Տիկ. Արման Ֆաշատուրեան – Օր. Լուիզ Փափազեանի յիշատակին 100 (կայանին), Տիկ. Շինիկճեան – Փափազեան 100 (դպրոցին), Տիկիններ Վերժին Գորգիկեան, Լիւսի Ամիրեան, Մարի Գորգիկեան, Տէր – Պարսամեան, ամն 100ական, Տին. Մարի Մարտիկեան, Իսկենտէրեան Սրբուհի, Սիրվարդ Զաքարեան, Եւա Մուսալի 60ական, ամն 40, Յովսէփեան 20, Տիկիններ եւ Պարոններ Իւլիւսէյեան Մատլէն, Թադէոսեան Արշալոյս, Ֆաշատուրեան, Պենկեան, Պզըճեան Աննիկ, Գասպարեան Սրբուհի, ամն, Քէօլէեան, Սերոբեան Աւետիս, Քէօշկէրեան, Տէրտէրեան, Արթինեան, ամն 10ական ֆր.:

GALERIE DE LA PRESIDENCE
90, Fbg. St. Honoré
Du 4 au 22 Décembre
CARZOU
ŒUVRES : 1945-1965

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
Dimanche 9 Décembre
ALFORTVILLE
STADE MUNICIPAL
Quai Blanqui

Championnat de Paris
Match-aller :
ALFORTVILLE UJA -
VILLENEUVE-ALBON
à 15 heures
Match Réserve à 13 h. 30
Buvette

CHARLY - PARIS
Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
Ա.ԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՅԿԵՐՈՅՔ

Կիրակի, Դեկտ. 9, ժամը 13ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահը ի յարգանս

ԿԱՐԱՊԵՏ ՁԱՆԻԿԵԱՆԻ

իր ազգային ու եկեղեցական 60-ամեայ գործունէութեան համար:

Գեղարուեստական բաժին
Ճաշագին՝ 60 ֆր.

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ ԽԱՂ

RALLY - PAPER

Կազմակերպուած
Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 9, Կիրակի ժամը ճիշդ 13ին: Մեկնում Մշակոյթի Տունէն, 17 Ռիւ Պէօ, Փարիզ 9րդ

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել ամէն օր ժամը 16էն 18·— 824·63·89

Conférence - Debat

Organisé par la Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville, 9 rue de Madrid
VENDREDI 7 DECEMBRE à 20 H. 30
Thème : NATION et RELIGION
par Anahite TER-MINASSIAN
agrégée d'histoire

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

SPECIAL NOEL
LA CAPPADOCE
Saint Sylvestre · Noël Arménien
MENU SPECIAL A 200 F plus service

ORCHESTRE CAPPADOCE
DUO GREC ACROPOLIS
DANSEUSE ORIENTALE
✲
LIDYA VERKIN
MARTEN YORGANTZ

DISCOTHEQUE APRES 2 h. DU MATIN
Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Պօյաճեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ընարիկեանի եւ զաւակներուն, իրենց սիրելի աղջկան եւ քրոջ՝ Օր. Անայիսի վաղահաս ողբալի մահուան առթիւ: Եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարեգործութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
GEORGE V
AUTEUIL ET VENDOME
սրահներուն մէջ Փետր. 17ին
×
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան չաբաթօրեայ դպրոցի տօնածառը՝ Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ
Alimentation Générale
Produits D'Orient
ARARAT
118 BIS, RUE ETIENNE DOLET
94140 ALFORTVILLE
TEL. 376. 27. 62 - 376. 51. 28
LIVRAISONS A DOMICILE
ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ - ՄԱՏԱՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ իր փարիզեան մասնաճիւղերը, Ուրբաթ, Դեկտ. 7, ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բացակայ մասնաճիւղերը նկատի կ'առնուին: Ճշդապահ ըլլալ:

Ա Ց Ց

ՀԱՆԳԱՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կապ. Ֆաշի Իսիի մասնաճիւղը այցելութիւն մը կազմակերպած է մեր զոյգ հանդստեան տուներուն, Կիրակի, Դեկտ. 9ին: Այս առթիւ օթոբաս մը վարձուած ըլլալով, փափաքողներ կրնան մասնակցիլ: Օթոբասը կը մեկնի ժամը ճիշդ 13·30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն, Իսի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Դեկտ. 9 ժամը 17էն կէս պիչեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31, Ave. George V, 75008 Paris
ՊԵՌՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆԻ խանդավառ նուագախումբը
Մուտք 40 ֆ. ուսանողներու կէս գին
Պարահանդէսին հասոյթը, ամբողջովին կը յատկացուի հայկ. վարժարաններուն
Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով 763·38·54

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կեդրոնականցիները եւ համակիրները կը հրաւիրուին հաւաքաբար բաժակ բարձրացնել կեդրոնականին եւ կեդրոնականսյիներուն կենացը, Դեկտ. 9, ժամը 13ին:

Հաւաքավայր.— Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոն, 118 Ռիւ տը Ֆուրսէլ, 75017 Փարիզ:

Մասնակցութիւն 60 Ֆր.

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին նաեւ համպանյով: Տեղերը ապահովել մինչեւ Դեկտ. 7, հեռաձայնելով՝ Փանոսեան 233·77·90 եւ 222·60·98

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԵԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր նախկինները Մխիթեան տարեկան ընդհանուր ժողովին, որ կը գումարուի Դեկտ. 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին:

Le Comité de l'Union des anciens élèves du Collège invite tous ses membres à participer à l'Assemblée générale annuelle qui se tiendra le Dimanche 16 Décembre à 15 h. dans les salons du Collège Samuel-Moorat, 26 Rue Troyon.

La séance sera suivie de la traditionnelle fête de l'arbre de Noël.

Toutes les familles sont invitées à y participer.

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
7
VENDREDI
7 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ԴԱՐԻ — ԹԻՒ 14.531
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.531

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԷՀՐԱՆ

Տեղեակ Պահուելու Հարցին Մէջ

—o—

« ՊՐԱԻԴԱ » ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ընդհանուր ձեւով, կլիրակի օրուան հանրաքուէն ձախողութիւն մը կը նկատուի Խոմէյնիի համար : Արդարեւ կը հաստատուի որ մասնակցողներու թիւը 50 տարիքը չէ անցած ամբողջ երկրին մէջ եւ որոշ տեղեր ինչպէս Քիւրտիստանի մայրաքաղաքը՝ Մահապատ ձեռնպահութիւնը հասած է 95 առ հարիւրի : Այս թիւերն ալ սակայն պաշտօնական չեն եւ չեն ալ կրնար ըլլալ քանի որ ընտրական ցանկ չկայ Իրանի մէջ :

Արտաքին ճակատի վրայ, դլխաւոր նորութիւնը Յորդ. Միւնիխեան պաշտօնական դառապարտումն է ամերիկեան քաղաքականութեան, Պրաւդայի մէկնաբան : Արդարեւ Ալեքսէյ Պետրով առորագրեալ տակ (որ կեդր. Կոմիտէի հատուկան ծածկանունն է), խիստ դատապարտութիւնը կայ ամերիկեան քաղաքականութեան : Յօդուածը կ'ամբաստանէ Միացեալ Նահանգները « որոնք կ'ուզեն ծանրացնել կացութիւնը եւ զայն այլափոխել միջազգային պատերազմի վերածելով », ու չարունակելով կ'ըսէ նաեւ. « Անխոնջաց ծաւալի հակիրանեան ժամուլի արշաւանքով մը, Մ. Նահանգները ամերիկեան դեսպանատան միջադէպը կ'ուզեն վերածել գինուորական դրգռութեան մը, համաշխարհային խաղաղութեան սպառնացող » : Պրաւդա կ'ընդունի թէեւ, որ « անչուշտ, ամերիկեան դեսպանատան դրաւումը չի համապատասխաներ միջազգային պայմանագրութեան դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան եւ նախապատուութեան յարգանքին, բայց երբեք պէտք չէ մոռնալ, որ Միացեալ Նահանգներու արարքները Իրանի մէջ, համապատասխան չեն իրաւունքի եւ բարոյականի կանոններուն » :

Դեռ կայ Քատաֆիին, որ տեսակցութիւն մը տուած է Քոռիէրէ Տելլա Սէրա-ին, ուր կ'ըսէ « չատ լուրջ նեղութիւններ կրնանք տալ Միացեալ Նահանգներուն » : Քանի մը օր առաջ Լիբիա ներողութիւն խնդրած էր Ուաշինկթընէն Տրիպոլիի ամերիկեան դեսպանատան դէմ պատահած դէպքերուն առթիւ, իսկ Քատաֆիի տեսակցութիւնը եղած էր աւելի առաջ : Քատաֆի նախ կը չեշտէ որ « պատը եկած է ուր քարիւղը պէտք է օգտագործել իբրեւ քաղաքական զէնք » ու կը չարունակէ « Եթէ դէպի երրորդ համաշխարհային պատերազմ մը կ'երթանք, պէտք է մեր բոլոր ուժերը գործածել, արդէք հանդիսանալու համար որ դէպքերը գահավիժին : Նոյնիսկ ես, կը ջանամ համոզել Իրանցիք, որ թող տան պատանդները, բայց եթէ բան մը պատահի Իրանին, անտարբեր չենք մնար, Իրանցիք մեր եղբայրներն են » :

Նաեւ արտաքին ճակատի վրայ, Իրաք տարբեր դիրք կը բռնէ եւ կը սպառնայ Թէհրանի նոր իշխանութիւններուն : Պաղտատ պաշտօնապէս տեղեկացուցած է Յոմէյնիին, որ « պիտի կրէ հետեւանքները այն յարձակումներուն զոհ յեղափոխութեան պահապանները կ'ընեն ի բաքեան դիւանագիտական մարմիններուն դէմ » :

× Մեքքէի մեծ մզկիթին դէմ յարձակումն ու « մաքրագործումը » իշխանութեանց կողմէ բաւական ծանր հաշուեկշիռով մը փակուած է : 135 մեռեալ կայ եւ 170 ձերբակալուած : Չի խօսուիր ապըստամբութեան բուն պատճառներուն մասին բայց ապստամբներու պարագլուխը՝ Ալթանի սպանուած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԹԵՐԱՆ մամուլի ասուլիս մը տուած է առջի օր, ուր ընդհանուր ակնարկ նետած է Ֆրանսայի ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան վրայ : Դատապարտած է Ֆրանսայի « ախուր » դերը Պոքասայի մենատիրութեան մէջ : Մխա կողմէ խոմոն Մէռ, Սէ· Էֆ· Տէ· Թէ·ի պարագլուխը վերջնապէս « թաղած » է Ֆրանսայի ձախը, մէկ խօսքով՝ « Ձախը, լմընցած է » : Կը նախատեսէ ձախի պարտութիւնը 1981ի ընտրութեան ու կ'ըսէ՝ եթէ նոյնիսկ ձախի թեկնածուն ընտրուի, կրկին ձախողութիւն է :

ԻՍՐԱՑԻԼ անակնկալ կերպով ազատ արձակեց Նապլուսի պաղեստինցի քաղաքապետը՝ Պասսամ Շաքա : Ձերբակալուած էր Նոյ· 11ին, երբ իր համախոհութիւնը յայտնած էր ՊԱԿի ահաբեկչական գործունէութեան շուրջ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՑՈՂ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ· 30–Դեկտ· 3)

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԱՄԵՆ· ՀԱՑՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՁԱՒԸ Ի ՆՊԱՍՏ ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԴԱՏԻՆ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Էջմիածնի վեհարանին մէջ տեղի ունեցած է Մերձաւոր Արեւելքի նուիրուած Քրիստոնէական Խաղաղութեան ժողովի յատուկ յանձնախումբի նիստը, որուն նախագահած է Ժողովի Ա· քարտուղարը՝ Դոկտ· Լիւբոմիր Մերեժովսկի (Չեխոսլովաքիա) : Նիստին մասնակցած են Արեւմտեան Գերմանիոյ, Պուլկարիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Քուպայի, Հնդկաստանի, Հունգարիոյ, Զուիցերիոյ, Սրի Լանքայի, Ռումանիոյ, Յորդ· Միութեան աշխարհական եւ հոգեւորական ներկայացուցիչները :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա· բացման իր խօսքին մէջ ողջունած է նիստին մասնակցողները եւ նշած որ Քրակայի մէջ կազմակերպուած քրիստոնեական եկեղեցիներու խաղաղութեան չարժումը տարուէ տարի կը ծաւալի եւ արդիւնքներ կունայ : « Սոյն նիստի օրա – կարգի դլխաւոր հարցն է, — ըսած է Վազգէն Ա·, — Մերձաւոր Արեւելքի այսօրուան վիճակի քննարկումը : Դրժբախտաբար, տասնեակ տարիներէ ի վեր, աշխարհագրական այս չրջանում՝ Մերձաւոր Արեւելքում, տաղնապալի եւ խռովայոյզ կացութիւն է ստեղծուած : Եւ ինչպէս տարբեր աշխարհագրական չրջաններում, նաեւ այստեղ, այդ տագնապալի կացութիւնը հետեւանք է անարդարութիւնների : Այո, անարդարութիւն կատարուեց եւ կատարւում է արաբ ժողովրդի նկատմամբ, եւ յատկապէս պաղեստինեան դժբախտ ժողովրդի նկատմամբ : Կարծում եմ, որ մարդկութեան խիղճը անհանդիստ վիճակում է նաեւ այս անարդարութեան հետեւանքով : Մենք Յոմէյնին, որ « պիտի կրէ հետեւանքները այն յարձակումներուն զոհ յեղափոխութեան պահապանները կ'ընեն ի բաքեան դիւանագիտական մարմիններուն դէմ » :

ՊՕԼԻՍ

ՊԱՊԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Գ· եւ վերջ)

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

«Ձերդ Սրբութիւն,

Քիչ առաջ մեր Պատրիարքարանի սրբարահին մէջ, կարճ եւ ուրախալից բարի գալուստի երկու խօսք ըրինք : Այստեղ, այս Ս· Եկեղեցիին մէջ մենք խոնարհաբար անդամ մը եւս կ'ողջունենք Ձերդ Սրբութիւնը, եւ կ'աղօթենք որ ձեր գալուստը այս երկիր օրհնութեամբ լեցուն ըլլայ ամէնքի համար անխտիր :

Այսպիսի այցելութիւններ կը ծառայեն քրիստոնէական եկեղեցիի զանազան մասերուն միջեւ յարաբերութիւնները զօրացնելու նպատակին : Մենք չարունակ պիտի աղօթենք, որ Աստուած օրհնէ յարաբերութեանց այս վերանորոգութիւնը, որ կ'արտայայտուի այսպիսի այցելութիւններով : Ս· Հոգիի ներշնչումով, Քրիստոս Աստուած չնորհէ ամէնքիս յօժարութիւնը եւ պիտութիւնը, թէ ինչպէս մենք կրնանք աճել փոխադարձ հասկացողութեան, բարի կամեցողութեան եւ սիրոյ հաղորդութեան մէջ, եւ ընդառաջել որքան որ հնարաւոր է իր աղօթքին, թէ բոլոր անոնք որոնք իր անունը կը խոստովանին՝ ըլլան մէկ, ինչպէս Ինքը եւ Հայրը մէկ են, եւ կարենանք սրբազործել զմեզ ճշմարտութեամբ, որպէսզի իր ուրախութիւնը լեցուի ըլլայ մեր մէջ : (Յովհ· ԺԷ· 11 – 13) :

Անցեալին մէջ չատ չաճախ պայքարները եղած՝ ու պակսած է հասկացողութիւնը եկեղեցիի զանազան մասերու մէջ : Սիրոյ կապերը խզուելու աստիճան ձգտուած են եւ չարութեան ոգին որոմներ ցանած է եկեղեցիներու մէջեւ· եւ մարդկային տարբերը եւ նկատումներ ներմուծուած են եկեղեցիի մէջ աւրելու աստիճան եղբայրներու միասնաբար ապրելու դէպի կոչումը (Սղ· ՃԼԲ1) : Սակայն փառք Աստուծոյ, կան անկեղծ չանքեր վերահաստատելու համար այս դիպեցկութիւնը, եւ միասնաբար վայելելու քրիստոնէական հաւատքի եւ կեանքի հասարակաց գանձերը : Մեր եկեղեցւոյ Ծայրագոյն Կաթողիկոս Վազգէն Ա·ի Հռոմ այցելութիւնը 1970ին, անմոռանալի պիտի մնայ : Մենք վստահ ենք որ Աստուծոյ Ս· Հոգին կը գործէ բոլոր եկեղեցիներու մէջ, իրենց ներշնչեալ առաջնորդներով : Ու Ձեր Սրբութիւնը ամէնէն աչքի զարնողն է մեր ժամանակներու այս առաջնորդներուն մէջ :

Միութեան չատ աւելի զօրաւոր եւ չատ աւելի մեծ կապեր կան, քան տարբերութիւնները, մեր եկեղեցիներու մէջ : Ամէնքս ալ կը հաւատանք նոյն Ս· Գրքին, որ կը պարունակէ Աստուծոյ Սէրը եւ կամքը, ինչպէս նաեւ մեր փրկութեան աւետիսը : Ամէնքս ալ կ'ընդունինք երանելի առաքեալ Ս· Պետրոսի հաւատոյ դաւանութիւնը· «Դու ես Քրիստոս, Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ» (Մատթ· ԺԶ· 16)· Բոլորիս համար ալ՝ «Մի է Տէր, մի հաւատք, մի Մկրտութիւն, Մի Աստուած և Հայր ամենեցուն» (Եփես·Դ·5–6) : ինչպէս նաեւ՝ «Մի Մարմին եւ մի Հոգի» : Ուստի չանանք փութալ պահել զմիաբանութիւն Հոգւոյն յօդիւ Խաղաղութեան» (Եփես– Դ· 3–4) ու մենք պիտի ուզենք աւելցնել՝ պահենք ամէնէն առաջ կապը սիրոյ եւ հասկացողութեան : Միացած ենք նաեւ՝ առնուազն առաջին երեք Տիեզերական Ժողովներով, որոնք որոշադրեցին Հասարակաց Հաւատքի հիմնական եւ էական կէտերը : Աւելին· այնքան չատ հասարակաց տարբեր ունին եկեղեցւոյ Յորդուրդներու մէջ Մնացեալները երկրորդական են եւ արժանի չեն բաժանում ստեղծելու Քրիստոսի մէկ Մարմնին մէջ : Ուստի ամէնքս ալ ճգնինք ի վերայ հաւատոցն, որ միանգամ աւանդեցան սրբոց» (Յուդ· Հմր· 3) :

Թող Ձեր Սրբութեան այս այցելութիւնը ալ աւելի եւս նպաստէ փոխադարձ հասկացողութեան, զօրացնէ քրիստոնէական սիրոյ իրականացումը, և իր լրումին հասցնէ բոլոր եկեղեցիներու Միութիւնը» :

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՑՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

– ԱՒ ՈՐ ԱՆԿ Է –

« Յառաջ »ի խմբագրատունը փակ է, այս Շաբաթ, Դեկտ· 8, ամբողջ օրը :

ԶՐՈՑՑ
ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ
ՀԵՏ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գ.

— Քիչ առաջ խօսեցաւիք ձեռագիր – ներ հաւաքելու մասին: Ունիւիք ֆանի մը հատ անոնցմէ, որոնց միա՛յն հայերէն թարգմանութիւնը կայ, ուստի մեծ մեծ նպաստ կը բերեւիք համաշխարհային մատենագրութեան: Հայր Վահան ինծի պատմած է անոնցմէ մէկուն ի՛նչպէս գտնուած ըլլալը: Եթէ չեմ սխալիր նշանաւոր *Եւսեբիոս Կեսարացիի* « *Քրոնիքոն* »ն է: *Մեր*ահինի կողմերը գիշեր մը կը ծարաւնայ այդ տան հիւր վարդապետը: Մութին մէջ խարխափելով կ'երթայ կը գտնէ փարչը, որուն մէջ կը պահէին պաղ ջուրը: Կափարիչը վերցնելու ատեն կը նշմարէ մագաղաթը: Յաջորդ առաւօտ ի՛նչ որ կ'ընէ, այդ մարգուն ձեռքէն չի կրնար առնել զայն: Տարիներ ետք անոր հետքը կը գտնուի Պոլիս:

— *Այո՛, ընդօրինակութիւն մը կ'ընեն անմիջապէս, որ հիմա կը գտնուի մեր վանքին մէջ, իսկ բուն մագաղաթը Հայաստան է: Հ. Մկրտիչ Աւգերեան կը թարգմանէ զայն լատիներէնի: « Քրոնիքոն »ը այն հազուագիւտ գիրքերէն մէկն է որ աշխարհ կը պարտի հայերէն լեզուին: Յունարէն բնագիրը կորսուած է: Կան նաեւ Ասորի Ս. Եփրեմի գործերը· ասորերէն բնագիրները կորսուած են եւ դեռ ուրիշներ: Այսպէս ուրեմն հայ մատենագրութիւնը, ինչպէս ըսինք, մեծ ծառայութիւն կը բերէ համաշխարհային կրօնական գրականութեան: Այդ հրդ եւ ճրդ դարու մեր մատենագիրներն ալ ծառայութիւն կը մատուցանեն այս ուղղութեամբ: Խորենացին, Ագաթանգեղոսը, Փաւստոս Բիւզանդը: Ագաթանգեղոս իր ամբողջ պատմութիւնը յունարէն գրած է: Մեր պատմութեան կնճռոտ հարցերէն մէկն է այս: Սկզբնաղբիւրը ո՞ր լեզուով գրուած է: Ագաթանգեղոսի համար, դիտենք, ինչպէս ըսի, յունարէն: Վերջերս վրացերէնն ալ գտնուած է: Մեր մասին, մեր քրիստոնէութեան գարձի մասին՝ գնէ հայերէնը:*

— Այդ ձեռագիրը ունի՞ւիք:

— *Այո՛, բայց աւելի ուշ գտնուած: Խորենացիի, Կորիւնի ձեռագիրները մեզի կուգան 11րդ եւ 12րդ դարերէն: Եզնիկէն մէկ ձեռագիր կայ, 19րդ դարէն եւ կը գտնուի Հայաստան: Եզնիկէն բուսական ունինք: Պատառիկ մը ունինք վանքը, մէկ էջնոց մագաղաթ մը, որ 5րդ եղանակէն կաոր մըն է, երկաթագիր: Շատ հին կրնայ ըլլալ ուրեմն, 6րդ, 5րդ դարէն: Նոյնպէս պատառիկներ գտնուած են Խորենացիէն:*

— Օ՛, ձեռագիրներու այդ հրաշալի ու զարմանալի աշխարհը···: Բայց, սիրելի հայր Ներսէս, բուսական խօսեցաւիք մեր մատենագրական հարցերու մասին: Շատ հետաքրքրական ըլլալով հանդերձ, ես չեմ մոռցած իմ շատ կարեւոր, գլխաւոր հարցումս: Անոր լման բացատրութիւն մը չտուիք:

— *Ո՞րն էր մեծ հարցումդ:*

— Դուք իրրեւ լեզուաբան, բաւական հին թէ նոր լեզուներու, ըսէք ինծի թէ ի՞նչ առաւելութիւններ եւ ի՞նչ թերութիւններ ունի մեր լեզուն, միւսներուն հետ բաղդատած:

— *Հայերէն լեզուն միւսներուն վրայ մեծ առաւելութիւն մը ունի, որով ներկառնութիւն մը, բանզի «բեհականու – թիւն» մը: Այսպէս բառամթերքի տեսակէտով, նորակազմ բառեր կազմելու, բարդութիւններ ստեղծելու երկու բառով եւ առով հարստացնելու լեզուն: Այսպէսով ան կը պատշաճեցնէ եւրոպականին, նոյնիսկ հին լեզուներու համապատասխան նոյնիմաստ բառերուն դիմաց կը դնէ Հայերէնը:*

Ցունարէնը ուրիշ ճոխութիւն մը ունի: Նախամտանիկներով եւ ածանցումներով հարստացնելու արուած լեզուն, մտնորոյակս բայերու համար: Անոնց բազմապիսի իմաստներ տալու, ինչ որ մեր Ոսկեդարու Հայերէնը չունէր համապատասխանը: Ուստի մեր Թարգմանիչները ստիպուած են եղած երկու բառերով ներկայացնելու նոյն իմաստը ստանալու համար: Օրինակ առնենք յունարէն «ածել» բայը, տանիլ իմաստով: Փոքրիկ նախդիրներ աւելցնելով «ածել»ին վրայ կը ձեւանան վերածել, ներածել, արտածել: Այս բայերը այսօր աշխարհաբարի մէջ հրաշալիօրէն կը գործածուին: Բայց դրաբարը չէ որդեգրած այդ ձեւը եւ օրինակ, վերածել իմաստին համապատասխան գործածած է «ի վեր ածել» երկու բառով: Նոյնպէս «ի ներքոյ ածել», «արտաքոյ ածել»:

— Զարմանալի է:

— *Այո, բայց այդ ձեւերը յաջորդաբար, 6րդ դարուն, որ դրաբարի պատմութեան յեղաշրջութեան ընթացք կ'անուանենք, յունաբան շրջան: այդ բառերը ստեղծուեր են այդ նոր ձեւերով: Ան – շուշտ հին դրաբարը դէմ էր, Հայ Լեզուի հոգիին դէմ կը գտնէր զանոնք: Այդ յունաբան շրջանէն սկսեալ՝ դրաբարը յաջորդաբար դարձեալ թօթափեր է այդ ձեւերը: Անոնք կեանք են առեր սակայն, «արքունեաց», «յարութիւն» առեր մեր աշխարհաբարին մէջ, որուն համար անոնք չատ մաքուր եւ չատ գեղեցիկ բառեր եղած են: Երկրորդ օրինակ մըն ալ տամ· «մակերես» բառը դասական դրաբարի համար բարբարոս բառ մըն էր: Ցունաբան շրջանին ներս մտած է, յաջորդ շրջաններուն կամաց – կամաց յզկուեր եւ աշխարհաբարի մէջ մաքուր եւ գեղեցիկ բառ դարձեր է: Նման ուղիի հետեւած են բոլոր քերականական ձեւերը, սեռ, բայ, դերբայ, մակբայ, շաղկապ: Այս բոլորը Ոսկեդարու համար խորթ էին: Եզնիկ չատ լաւ յունարէն գիտնալով, յունարէնին բառերուն դիմաց յաճախ հայերէնները կը դնէր, բացատրութիւնն – բով: Այդ շրջանին սկսան յունարէնի պէս նախադաս եւ յետադաս ածանցներ գործածել:*

— Բայց, հայր Ներսէս, ըստ ձեր այս վերջին բացատրութիւններուն, թարգմանիչներու լեզուն, զոր սովոր ենք գե – դեցկագոյնը նկատել, այնքան ալ կա – տարեալ չէ, ֆանի որ անոր կը պակսէին որոշ բաներ եւ յետոյ միայն աւելցուեցան:

— *Հարցումը տեղին է, սիրելի կարօ, բայց երբ կը խօսինք մեր այս հին լեզուներու մասին, պէտք է դիտնանք թէ անոնք տուեալ շրջանի մը իրենց յատուկ բառամթերքը ունին: Այդ նոյն ժամանակաշրջանի իրենց իւրայատուկ արտայայտութեան եղանակները: Եւ մենք անշուշտ Ոսկեդար կ'ըսենք ո՛չ միայն այդ լեզուին կատարելութեան համար, այլ նաեւ որովհետեւ ան վայելուն սկիզբ մըն էր: Պէտք է չշփոթել թէ թարգմանութիւնը, զոր կատարեցին՝ իսկապէս կատարեալ թարգմանութիւն մըն էր: Այս կը նշանակէ ուրեմն թէ Հայերէնի հոգին հին ժամանակ այս ածանցումներուն հակառակ եղած է: Կ'ատէր նոյնիսկ այս նախածանցումները ու յետածանցումները, բայց անոնց փոխարէն բարդութիւններ ձեւերն ունէր եւ անոնց միջոցով կը յաջողէր արտայայտել Աստուածաշունչի ամբողջութիւնը, իր այլազան մասերով:*

— Ուրեմն մեր թարգմանիչները ստիպուած եղան ստեղծել շատ մը նոր բառեր, շատ մը բարդ բառեր:

— *Այո՛, ի հարկէ: Օրինակ «ներածութիւն» բառը չէին գիտեր որ հին ժամանակ համապատասխանն էր «առաջաբան»ին: Այս ձեւով լեզուն հարստացաւ: Քիչ մը առաջ տուած օրինակներէս եւ այս վերջինէն ամէնէն աւելի օգտուեցաւ մեր

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՑՅԱԼ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆ

ՕՏԱՐ ԲԱՀԱՐՅՈՒՆԻ ՀՈՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

Ներկայումս Հայաստանի գաղթական հարաբերությունները արտաքին հարաբերությունների համակարգում զբաղեցնում են կարևոր տեղ։ Հայաստանի Հանրապետությունը ակտիվ մասնակցություն է ունենում միջազգային կազմակերպությունների աշխատանքներին, որոնք զբաղվում են գաղթականների խնդիրներով։ Հայաստանի Հանրապետությունը միացել է գաղթականների մասին 1951 թվականի կոնվենցիային և 1967 թվականի արձանագրությանը։ Հայաստանի Հանրապետությունը ստորագրել է նաև ՄԱԿ-ի Գաղթականների հարցերով գերագույն հանձնակատարի գրասենյակի (ՄԱԿ ԳՀԳ) կանոնադրությունը։

Հայաստանի Հանրապետությունը ՄԱԿ ԳՀԳ-ի հետ համագործակցում է 1992 թվականից։ Այդ ժամանակ ՄԱԿ ԳՀԳ-ի գործունեության շրջանակներում Հայաստանում ստեղծվեց ներկայացուցչություն։ Ներկայացուցչության հիմնական խնդիրներն են՝

- Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գաղթականների և այլ հարկադիր տեղահանվածների պաշտպանության ապահովումը,
- Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գաղթականների և այլ հարկադիր տեղահանվածների կարիքների բավարարման կազմակերպ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կիրակի, Դեկտ· 9ին, ժամը 13ին, Հ· Բ· Ը· Մ·ի Մշակութային Կեդրոնին մէջ 118 Ռիւ տը Փուրսէլ, Կեդրոնականցինե-րուն հետ բաժակ կը բարձրացնէ՝

ՄԻՒՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Յաչէ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Նանիկ Ուստուլիկեանի եւ զաւակներուն եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագանե-րուն իրենց ամուսնոյն, հօր, Փաւոս Ուս-տիլիկեանի մահուան առթիւ։

Նոյն տխուր առթիւ Փ· Ուստիլիկեանի յիշատակին 300 Ֆր· ստացած է կայանին համար խումբ մը խաչուհիներէ։

ՓԱՐԻԶ Ս· ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Բ· ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկ· Սարգիս Պեռոյեան 20·000 Տէր եւ Տիկ· Մուշեղ Ձիւյէրճեան 5000 Տէր եւ Տիկ· Կարպիս Զրբաչեան 5000 Տէր եւ Տիկ· Պերճ Ձէղվէճի 2500, Տէր եւ Տիկ· Գառզու 2000, Տէր եւ Տիկ· Հրանդ Մարգարեան 1000, Պ· Միքայէլ Յակոբեան, ամն 500ական, Տէր եւ Տիկ· Կարապետեան 250, Օր· Ս· Քիւրքճեան, Տիկ· Լիւսի Աչճեան, Պ· Պ· Վազգէն Անդրէասեան, Յակոբ Սիրօղլու, Մեսրոպ Մարթայեան, Տիկ· Զապէլ Գալայճեան, Տիկ· Հայկուհի Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկ· Նիկողոս Սէմէրճեան 200ական, Տիկ· Վարդենի Գումրուլեան 150, Օր· Նուարդ Սարաֆեան, Տիկ· Թագուհի Մուֆլուկիան, Տէր եւ Տիկ· Ժաք Մու-բաճեան, Պ· Յակոբ Երանեան, Տէր եւ Տիկ· Հրանդ Տիւմէճեան, Պ· Կարապետ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկ· Արշամ Հէլվաճեան, Օր· Աբշալոյս Գրիգորեան, Պ· Օհաննէս Սարգիսեան, Իզմիրի եւ չըր-ջանի Հայր· Մխիթարեան, Տիկ· Մանուշակ Կէնճեան, Տիկ· Տէր-Յարութիւնեան 100-ական։ Գումար 39·700 Ֆր·։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՋԳ· ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՅԿԵՐՈՅՔ

Կիրակի, Դեկտ· 9, ժամը 13ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահը ի յարգանս

ԿԱՐԱՊԵՏ ՁԱՆԻԿԵԱՆԻ

իր ազգային ու եկեղեցական 60-ամեայ գործունէութեան համար։

Գեղարուեստական բաժին

Ճաշագին՝ 60 ֆր·

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՈՒՔ

Պուլ· Օտտոյլ Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ թաղական Խորհուրդը ստացած է հետե-եալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի·— Վահան Վարդանեանի թաղման առթիւ, Թէճիրեան ընտանիք 400 Ֆր·, Պօղոսեան ընտ· 300 (Փարիզէն), Վարդանեան ընտ· 200, եւ 100 «Ցառաջ»ի բարդաւաճման։ Մխիթարեան ընտ· (Փարիզէն) եւ Տօ-րումեան ընտ· 100ական, Մարսէյլի Հ· Մ· Ը· Մ· – Արծիւ մարզական, Սէֆէր-եան ընտ·, Պաղտասարեան ընտ·, Վար-դանեան Պերճ· Եկոյեան ընտ· Գարա-կօզեան եւ Մղեան ընտ·, Տիկին Մա-նուկեան, Մշակ· Տան Անիմասխոնի խումբ, այրի Տիկ· Մանուկեան 50ական, Մանուկեան ընտ·, Կիւլեան ընտ·, Տէր-Վարդանեան Վահագն, Պր· Տէրոյեան 30ական, այրի Տիկ· Փերուզ Կիրակոս-եան 20 Ֆր·։

×

Կապ· Յաչէ Վիէնի դպրոցին կը նուի-րեն·— Տէր եւ Տիկ· Միշէլ Մուրատեան, Կապ· Յաչէ յիսնամեակին առթիւ 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկ· Ցովհ· Թօփալեան, Պ· Թօփալեանի ապաքինման առթիւ 100, Տէր եւ Տիկ· Ցովհ· Այանեան (Կրընոպլը) եւ Տէր եւ Տիկ· Գրիգոր Բալոյեան իրենց հօրեղբօր Գ· Այանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100ական, Տիկ· Մարիամ Զոպոյեան 150, Անայիս Ընտ-րիկեանի յանկարծական մահուան առ-թիւ։

ԱՑՑ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կապ· Յաչէ Իսկի մասնաճիւղը այցելու-թիւն մը կազմակերպած է մեր զոյգ հանգստեան տուներուն, Կիրակի, Դեկտ· 9ին։ Այս առթիւ օթոբաս մը վարձուած ըլլալով, փափաքողներ կրնան մասնակ-ցիլ։ Օթոբասը կը մեկնի ժամը ճիշդ 13·30ին, Փլաս Լէոն Պլումէն, Իսկ։

VIENT DU PARAITRE

REVUE DES ETUDES ARMENIENNES

NOUVELLE SERIE
TOME XIII
Directeur : GEORGES DUMEZIL
de l'Académie Française
Secrétaire de la Rédaction :
J. P. MAHE

Association de la Revue des Etudes Arméniennes, 7 Rue Marx Dormoy 75018 Paris.
Abonnement France 160 F.
Etranger 200 F.

ouvert depuis le jeudi 30 novembre

PARIS-PARIS

CABARET GREC

Direction HOVANESSIAN

30, AVENUE GEORGE V TEL. 720 27 33 720 28 60

ambiance grecque

UN NOUVEAU CABARET DE GRANDE CLASSE

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ ԹԱՂ

RALLY - PAPER

Կազմակերպուած
Հ·Մ·Ը·Մ·ի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Դեկտ· 9, Կիրակի ժամը ճիշդ 13ին։ Մեկնում Մշակ· Տունէն, 17 Ռիւ Պէօ, Փարիզ 9րդ

Մանրամասնութեանց համար հեռա-ձայնել ամէն օր ժամը 16էն 18·— 824·63·89

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ· 9 ժամը 17էն կէս պիչեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31, Ave. George V, 75008 Paris
ՊԵՌՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆԻ խանդավառ նուագախումբը
Մուտք 40 ֆ· ուսանողներու կէս գին
Պարահանդէսին հասոյթը, ամբողջովին կը յատկացուի հայկ· վարժա-րաններուն
Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով 763·38·54

ՄԱՌԱՆ

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ· ՅԱՋԻ Շրջ· վարչութիւնը մէջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ իր ւիարիզեան մասնաճիւղերը, Ուրբաթ, Դեկտ· 7, ժամը 20·30ին։ Կարեւոր օրա-կարգ։ Բացակայ մասնաճիւղերը նկատի կ'առնուին։ Ձեղապահ ըլլալ։

ԳՈՐԳԻ ՎԱՀԱԹԱՏՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնէք արեւելեան յատագոյն գորգերը, մատչելի գիներով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient
importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine.
est un placement sur et agréable

ARMINE
ANTIQUITÉS - TAPIS
73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS
tél. 878 80 13

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՈՒՔ

Կապ· Յաչէ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հոգեճա-չին առթիւ նուէրները՝ ընդհ· գումար 5000 ֆրանք։

×

Կապ· Յաչէ Անկէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստա-ցած է Տէր եւ Տիկ· Տիգրան Տէվէճեանէ 200 Ֆր· եւ Տէր եւ Տիկ· Յարեթ Յարու-թիւնեանէ 100 Ֆր· փոխան ծաղկեպսակի կարապետ Նշանեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Պուլվ· Օտտոյլ Թաղական Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները·— Յա-րութիւն Գառագեանի թաղման առթիւ Պ· Յարութիւն Տէրոյեան 20, Տէր եւ Տիկ· Տէմիրճեան 50, Տէր եւ Տիկ· Գառագեան Կարապետ 20, այրի Տիկ· Գառագեան, Տէր եւ Տիկ· Սթեռնա, Տէր եւ Տիկ· Պաղ-տասարեան 100ական, Յարութիւն Գա-ռագեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկ· Լորիս Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկ· Կարապետ Գառագեան 30ական Ֆր·։

MARANE

BIENTOT...

PRIX INTERESSANTS

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիւներու Միութեան 49րդ տա-րեկան ցերեկոյթը Կիրակի, Մարտ 2ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Շիմիլի սրա-հը։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ, Ցունուար 13ին, նախա-ձեռնութեամբ Կապ· Յաչէի։

ՄԱՌԱՆ

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէս դպրոցի թա-տերասրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտ· 16 ժամը 17էն սկսեալ։

Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միու-թիւնը սիրով կը հրաւիրեն բարե-կամները, համակիրները եւ կրթա-սէր ազգայինները՝ հաճելի ժամեր անցընելու հայ կայտառ նոր սե-րունդի հետ։

Գեղարուեստական բաժին՝ սի-րելի անուններով՝

ՆՈՐԱՑՐ, ՊԵՐՆԱՐ, ՆԱԻԱՍԱՐԴ

Արտասանութիւններ, կազանդ պապան իր բերած նուէրները··· մանուկներու։

Համադամ կերակուրները։

Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon, 92310 Sèvres
PONT DE SEVRES

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
8-9
SAMEDI-DIMANCHE
8-9 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.532

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.532

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ· 30–Դեկտ· 3)

«ԻՆՔՄՕ» ԿՂ ՆՇԷ ԴԱՒԻԹ ԱՆՅԱՂԹԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1500–ԱՄԵԱԿԸ

Իւնեսքօյի չրջագիծին մէջ 1980 Մայիսին կը նշուի Հայ անուանի փիլիսոփայ՝ Դաւիթ Անյաղթի ծննդեան 1500ամեակը:

Այդ տարեդարձի տօնախմբութեան համար Մորհ· Միւթեան մէջ կեանքի կոչուած է Համամիութենական Յօբելենական Յանձնախումբ մը, որուն նախագահն է Ակադ· Պետար Ֆեդոսէյեւ: Նախագահը այս առթիւ արտայայտուելով ըսե– ւած է, թէ Դաւիթ Անյաղթ հայկական վաղ միջնադարեան փիլիսոփայութեան, տրամաբանութեան, դեղագիտութեան հիմնադիրներէն մէկն է: Տակաւին մեծ դիտանականին եւ մտածողին կեանքի օրերուն անոր փառքը տարածուած էր իր Հայրենիքին սահմաններէն դուրս հեռու: Աթէնքի եւ Ալեքսանդրիոյ մէջ փիլիսոփայական բանավէճերու ընթացքին տարած յաղթանակներուն համար ան արժանացած էր «Երիցս Մեծ եւ Անյաղթ Փիլիսոփայ պատուոյ անուան»:Դաւիթ Անյաղթի գլխաւոր աշխատութիւնը՝ «Սահմանք Իմաստասիրութեան»ը համաշխարհային փիլիսոփայական գրականութեան հռչակաւոր կոթողներէն մէկն է: Հեղինակը կը պաշտպանէ Հին Աշխարհիմաքի դիտական աւանդութիւնները, աշխարհի ճանաչումի հարցին մէջ բանականութեան իրաւունքները եւ կը ջանքի անկախ, ինքնուրոյն գոյութեան՝ փիլիսոփայութեան իրաւունքը: Դիտան մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէն իր անառարկելի վաստարկումները ի պաշտպանութիւն գիտութեան, ինչպէս նաեւ անդիտականութեան (ակնոսթիսիզմ) եւ փիլիսոփայական յոռետեսութեան խոր եւ սրամիտ քննադատութիւնը: Դաւիթ Անյաղթ գրած է նաեւ քանի մը աշխատութիւններ արամաբանութեան վերաբերեալ, որոնց մէջ ի յայտ կուգայ իրրեւ չարունակողն ու պաշտպանողը Արիստոտէլի տրամաբանական ուսումին:

«Սահմանք Իմաստասիրութեան» աշխատութիւնը եւ Արիստոտէլի գործերուն մեկնաբանութիւնը ազդեցութիւն գործած են միջնադարու բիւզանդացի եւ արաբ բազմաթիւ մտածողներու փիլիսոփայական միտքերուն վրայ: Ժ.Ը· դարուն Դաւիթ Անյաղթի գործերը գրաբարէ թարգմանուած են վրացերէնի: Իր աշխատութիւններու ռուսերէն թարգմանութիւնները հրապարակուած են «Փիլիսոփայական ժառանգութիւն» համամիութենական մատենաշարով:

Համաշխարհային մշակոյթի պատմութեան այդ կարեւոր տարեդարձը նչելու համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին նաեւ Հայաստանի մէջ, ուր յանձնախումբ մը կազմուած է վարչապետ Նաղեյ Սարգսեանի գլխաւորութեամբ: Մշակուած է հանդիսութեանց յայտագիրը, ըստ որուն Երեւանի եւ Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենան յոբելենական գիտական նստաշրջաններ՝ Մորհ· Միութեան եւ արտասահմանի երկիրներու փիլիսոփաներու, պատմաբաններու եւ բնագէտներու մասնակցութեամբ: Երեւանի մէջ կը հրատարակուին Դաւիթ Անյաղթի երկերը գրաբար եւ աշխարհաբար, իսկ Մոսկուայի մէջ լոյս կը տեսնէ իր գործերու հաւաքածոն՝ ռուսերէն: Կը հրատարակուին իր գործերուն նուիրուած մենագրութիւններ, զրքոյկներ, յօդուածներ եւ հանրութեան մատչելի երկեր: Արտասահմանի մէջ ալ, Իւնեսքօյի գծով տեղի կ'ունենան կարգ մը ձեռնարկներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ԽՈՒՎԱԻԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՅՈՅՑԵՐ

ՂՈՄ ԵՒ ԹԱԻՐԻԶ

ՄԱՏԱՐԻ – ԽՈՄԷՅՆԻ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Կացութիւնը բաւական չփոթ է Իրանի մէջ, մանաւանդ Ղոմ եւ Թաւրիզ, ուր ցոյցեր եւ բախումներ զոհեր ալ տուած են:

Ի՞նչպէս ծայր տուած է Խոմէյնի–Մատարի այս հակամարտութիւնը: Յանօթէ որ Շարիաթ Մատարի հափաւոր այաթոլլա մըն է, որ առջի օրուան հանրաքուէին համար ալ ոչ մէկ մասնաւոր հրահանգ տուած է « իր չարքերուն » բայց դիտել տուած է թէ հակասութիւն մը կայ Սահմանադրութեան այն յօդուածին մէջ, որ բացարձակ իրաւունքներու չարք մը կը չնորհէ Խոմէյնիի եւ այն միւսին, որ կ'ըսէ թէ « Իսլամ Հանրապետութեան ներքեւ ժողովուրդը տէրն է իր ճակատագրին »:

Կիրակի եւ Երկուշաբթի, Իրանցիք կը քուէարկէին նաեւ Թաւրիզ, որ ծննդավայրն է Մատարիի, բայց երեքի վրայ 2 հոգի չէին քուէարկեր եւ ցուցարարներ առժամապէս կը ղրաւէին ձայն – հեռատեսիլի կայանը: Ղոմի մէջ, զանգուածային մասնակցութիւն կայ բայց բախումներ ծայր կուտան երկու այաթոլլաներու կողմնակիցներուն միջեւ: Երեք չարթի ցոյցերը կը սկսին ծաւալիլ, Յունքշաբթի Ղոմի պազարը միջադէպերու տուն կուտայ եւ այս անգամ մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան: Նոյն օրը, յարձակում կայ Մատարիի բնակարանին վրայ, Ղոմի մէջ եւ նաեւ զոհ մը աւելի, իսկ Հինգչաբթի 100 հազար ցուցարարներ փողոց իջած են պոռալով· « Ղոթպզադ – տեհ, զրաքննութեան պատասխանատու պէտք է դնդակահարուի », « Արեւելքի ժողովուրդները պէտք է ձեռք առնեն իրենց ճակատագիրը »:

Մթնոլորտը այնքան լարուած է սակայն, որ Խոմէյնի ձեւով մը՝ « Գանոսա զացած է » քանի որ ի տես խռովարար կացութեան, Մատարիի տունը զարձած է, առաջին քայլը առնելով: Մատարի այն աստէն կը ջանայ հանդարտեցնել իր չարքերը բայց մարիկ ընդդէմ չկայ այլեւս եւ Խոմէյնի – Մատարի հակամարտ ճակատները կը չեչտուին:

Ընդհանուր ձեւով, ինչպէս դիտել կուտայ նաեւ Էրիք Ռուլօ, ազատամարտական մթնոլորտ մը կը տիրէ: Երբ լուր հասած է Թաւրիզ թէ Մատարի հաղիւ ազատած է մահափորձէ մը, հակախոմէյնի տրամադրութիւնները աւելի սաստկացած են:

Ընդհանուր յոռետեսութիւն ալ կը տիրէ եւ Արտաքին Նախկին Նախարար Պանի Սատր կը խորհի թէ միակ ելքը բարեփոխումն է Սահմանադրութեան:

× Ուրբաթ առտու հասած լուրերը կը հաստատէին թէ Թաւրիզի ձայն – հեռատեսիլը Մատարիի կողմնակիցներուն ձեռքն է: Խորհրդանշական է հոս տիրող կացութիւնը, որ փոքրամասնութիւններու ինքնավարութեան պահանջի կը տանի ինչ որ ցարդ պատահած է Քիւրտիստան բայց ոչ՝ Ազրբէյճան: Թաւրիզ զացած է նախկին վարչապետ Պազերկան « խօսք հասկցնելու » համար:

× Միացեալ Նահանգները որոշած են « առկախ » պահել Լիբիոյ հետ իրենց յարաբերութիւնները, անբաւարար գըտնելով Տրիպոլիսի « ներողութիւնը » ամերիկեան դեսպանատան դէմ պատահածին առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԸ չքուէարկեց անչուշտ արդելքի բանաձեւը, զոր ներկայացուցած էր ընդդիմութիւնը եւ ուրեմն կառավարական օրինագիծը, Ընկերային Ապահովութեան բացին համար դրամ գանձել հանգստեան կոչուած անձերէ, վաւերացուեցաւ: ՀՀՀ·ն կրկին դէմ էր, բայց վճռական քայլ չառներ իշխանութեան դէմ: Վաւերացուած է նաեւ գաղթող աշխատաւորներու վերաբերող օրինագիծը որ զգալի սահմանափակմներ կը հաստատէ:

ՅՈՒՇԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍԷՆ

– Քանի մը Դրուագներ –

Ո՛ր մէկը պատմել, ի՞նչպէս պատմել: Իր աչակերտներն էինք երեք տարի շարունակ ու այդ անմոռանալի տարիներէն ի՛նչ յիշատակներ կը խուժեն այժմ...

Պոլիսը 1910 – 1913 վարակուեցաւ հայ երգին տենդով: Վարդապետն էր բերեր զայն: Ու բերնէ բերան, սիրտէ սիրտ անոր արձագանգները չմարեցան երբեք նոյն հայ ժողովուրդին ու Վարդապետին սառապանքի օրերուն: Զինքը լսելու բախտը առաջին անգամ Խասեան ուսուցիչներուն էր վիճակուած: Լաւ էինք որ կուգայ, երեկոյ մըն ալ արձակուրդի պահուն ըսին որ եկեր է: Դասարանէ դասարան իր պատկէն վերջ հաւաքուեցանք սրահը դաշնակին քով ու խնդրեցինք որ բան մը երգէ մեզի: Ու աչնան այդ լրիկունը՝ կիսամութ սրահին խորէն յանկարծ բարձրացաւ « Տէր ողորմեա »ն, իր « Տէր ողորմեա »ն որ արցունքով ու յուզումով լեցուց բոլորիս աչքերն ու հոգիները: Մեր առաջին հաղորդութիւնն էր Վարդապետին անզուգական տաղանդին հետ: Կեդրոնականի ու Խասեանի աչակերտութիւնը ընտրութեամբ եւ դուրսէն երիտասարդներու խանդավառ բազմութիւն մը կազմեց իր առաջին երգչախումբը, « քերթէնքէլէններու » բանակ մը, ինչպէս ինք կը սիրէր անուանել զանոնք, այնքան զուարթ ու այնքան խանդակաթ չեչտով մը:

Վարդապետը հմայած էր այդ բազմութիւնը իր ձեռքերու պարզ չարժումնե– րով եւ իր ղէմքին յարաճուն ու մչտափոփոխ արտայայտութիւններով, համաձայն երգին բնոյթին, չարժում եւ արտայայտութիւն որոնցմէ միմիայն կախում ունէր յաջողութիւնը մեր երգածին: Այն հուժկու, գոռ ու մարտական թափը զոր կը ստանար « Սիփհանայ սարերը » իր ղէմքին խաղերը եւ ձեռքին չարժումներն էին որ կը ներչնչէին երգիչներուս, ինչպէս այն զուարթ, գինովի երգը « Լարի թմպըրըլաշա՛ հա հա՛ »ն որ կասկած կը ներչնչէր մեզի թէ Վարդապետը գինով է անպատճառ:

... Պատմե՞լ թէ ինչպէս կը դողայինք երբ հինգ վայրկեան կ'ուշանայինք դասերէն: Գիտէինք որ դաշնակին տեղ կկզած յանկարծ մեր ղէմացը պիտի գտնենք գինքը, գաղտնագողի մեր տեղը սպրդած ատեն:

Մէկ յաւ միայն կը խոցէր երբեմն մեզ չատերուն սիրտը, — լսել գոնէ մէկ անգամ համերգ մը հեռուէն: Շատ անգամ ծրագրած ենք փախչիլ Թատրոնին վերնայարկը եւ գոնէ « Հոռովել »ը լսել հեռուէն: Ու երբեք ալ չենք համարձակած: Իր աչքը ականջին նման մեր սարսափն էր: Որքա՜ն դիւրաթեամբ կը նըշմարէր երկու հարիւրէ աւելի երգիչներէն ուեւէ մէկուն սխալ ձայնը, յանցաւորը կը կարմրցնէր իր չեչտ ակնարկով կամ սրամիտ կատակով, այնքան եւ չատ աւելի անողոք կերպով կը բռնէր ականջը փախըստականին, եթէ մանաւանդ համերգի օրն էր իր բացակայութիւնը:

Չամերգներուն միչտ ներկայ կ'ըլլային երաժչտասէր բարձրատիճան անձեր, ինչպէս խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտը որ այնատեն գահաժառանգ էր: Կիրակիի ընդհանուր փորձերը եւս տեսակ մը համերգներ էին եւ չաճախ հիւրեր կ'ունենայինք ունկնդիր, ինչպէս Կիրակի մը Ֆրանսայի դեսպանը, Պ. Պոնփար, կնոջը հետ, որոնք սուգ ունէին այդ օրերուն եւ չէին կրնար հանդէսին ներկայ ըլլալ: Ուրիչ ընդհանուր փորձի մըն ալ տեսանք փոքրիկ կազմով մեծ անձնաւորութիւն մը, Եըլտըզի պալատին արարողապետն էր՝ Ալի Ճէնանի պէյ: Ուչադիր եւ ամփոփ ամբողջ երգերը մտիկ ընելէետք, խընդրեց Վարդապետէն քանի մը խօսք ուղղել տղոց ու ըսաւ բառ առ բառ.— « Ես ալ երաժչտասէր մարդ եմ, երկար տարի Եւրոպա եղած եմ, զանազան երկիրներ ու լսած եմ չատ մը երգչախումբեր, այսքան եւ աւելի բազմանդամ թերեւս, բայց առաջին անգամ է որ կը հանդիպիմ խումբի մը որուն ոչ մէկ անդամը ձայնափոր մը չճանչնալով այսքան ճիշդ կ'երգէ: Ես ասիկա ոչ միայն սովորական չեմ գտներ, այլ եւ կը նկատեմ բացառիկ բան մը »:

Ու գիտնալով որ այդ հրաչքը կապուած է հոն համեստ երեւոյթով կանգնած վարիչին ձեռքերէն, հիացումով ու յարգանքով գնաց սեղմեց զանոնք:

Այս խանդավառ օրերուն էր որ հեռացայ Պոլսէն, իսկ 1916ին գարնան Վարդապետը գտայ Նորէն: Վերադարձեր էր աքսորէն երեւութապէս հանպատ, բայց խորապէս ցնցուած:

Ճամբուն վրայ իր բնակարանին պաղչամը լուսաւոր կէտ մըն էր այդ մութ օրերուն անցորդներուն համար, երբ ժպտուն ու հիւրընկալ չարժուձեւերով կը սոխպէր որ վեր ելլենք: Միչտ կորովով ու նոր թափով լծուած կը գտնէինք գինքը իր սիրած աչխատանքին: Վերջին յիչատակը որ տասնըվեց տարի թարմ է մնացեր իրմէ, եղեր է այն կորովի եւ իմացականութեամբ յաղթական Վարպետը որ սեղանին կռթնած մտիկ կ'ընէր բանաստեղծ Մկհմկհա Էմինի ինքնագիր արտասանութիւնները, զանոնք դաչնակելու խնդրանք ստացած ըլլալով, մինչ ես կը խառնէի սեղանին վրայ իր սիրած « քերթէնքէլէ » գրիչները, քանակները, կազամարները, բոլորը նուէր Եգիպտոս իր այցելութենէն: Զէ՞ որ այդ ժիր, անխոնջ կենդանին էր իր նչանաբանը, անով կ'որակէր բոլորս, նկատելով գայն մարմնացումը չարքաչ եւ սակաւապէտ կեանքի: Իր կենցաղն ալ նոյնքան չարքաչ եւ սակաւապէտ իր տաղանդին պահն էր, այն տաղանդին որ քսան տարուան լուռ չիջումովն իսկ կը մնայ փայլուն ու յաղթական աստղը մեր մեծերու կամարին:

Իր հրաչագործ ձեռքերը որոնք բազմութիւններ վարեր են յոյզ, խանդ, սէր ժողվելով ու ցանելով, այսօր սառն ու անչարժ, մեր յարգանքի համբոյրներով պիտի ջերմանան ու չարժին թերեւս:

ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (*)

1935 Նոյ· 3

(*) ԽՄԲ·— Տիրուհի Շ· Միսաքեանի մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ (9 Դեկտ· 1964) կը հրատարակենք այս հին էջը, գրուած մահուան առթիւ Մեծն Կոմիտասի, որու ծննդեան 110ամեակը կ'ոգեկոչուի այս տարի:

ԶՐՈՑՑ

ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

ՀԵՏ

Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ե·

— Մեր զրոյցին լաւագոյն մասն է այս, սիրելի Հայր Ներսէս եւ կը խորհիմ թէ այս բաները պէտք է ըսուէին Մեծ Նեթաստացիին ծննդեան 300ամեակին առթիւ:

— *Այո՛, համաձայն եմ, պէտք է ըսուէին: Այս հանդիսաւոր օրերուն հարկ էր որ ծանօթացուէր նաեւ Ս· Ղազարի հետ, հիմնադրին ժառանգներէն վիէն – նական ճիւղի հայրերուն ալ վաստակը: Ես ուրախ եմ որ առիթը տուիր ինծի, սիրելի Կարօ, որ պզտիկ դեր մը կատարեմ այդ ուղղութեամբ: Հարկ էր ըսուիլ թէ մեծ սիրով եւ եղբայրական ոգիով կը շարժէ մեզ իրարու, Մխիթարի բոլոր ժառանգորդներս:*

— Ուրիշ աւելցնելիք ունի՞ք այս մասին:

— *Այո՛· 1887ին հրապարակ կ'ելլէ Վիէննայի Մխիթարեան տպարանէն Հանդէս Ամսօրեայի անդրանիկ թիւը, որ այսօր կը հաշուէ իր 90րդ հատորը, լի՝ ինչպէս միշտ, բանասիրական արժէքաւոր յօդուածներով, մանաւանդ եւրոպացի հեղինակաւոր հայագէտներու:*

— Որո՞նք են վիէննական դպրոցի մեծագոյն դէմքերը:

— *Այդ դպրոցին մեծագոյն բանասէրը կրնանք նկատել Հ· Յակոբոս Տաշեան, որու հնագրական եւ ճեռագրային հրատարակութիւնները իսկապէս կոթողային գործեր են, միջազգային արժէքով եւ արժանիքով: Ակնհեան անոր յաջորդն եղաւ, որ ուսումնասիրեց մեր հին դրականութեան դրեթէ բոլոր հեղինակները, պեղեց, քննեց ու քննադատեց անոնց հարազատութեան վերաբերող բազմաբարդ բոլոր հարցերը, թերեւս երբեմն չափազանցեց՝ յանդուգն ու անաչառ դատումներով եւ թուականի հակայ տեղաշարժերով, իր բազմակողմանի հմտութեամբ սակայն, իր մտաենոպլիտական մեծդի ծանօթութեամբ, պատնէշի վրայ մնաց մինչեւ իր մահը՝ իր հրատարակած յիսունի չափ հատորներով:*

— Գիտէք որ « զրոյց » մըն ալ ունեցած եմ անոր հետ, ուր այդ մեր ակնարկած «*տեղաշարժեր*»ը պաշտպանելէ ետք, *դոթական* գիրերու գիւտն ալ վերագրեց Ս· Մեսրոպին: Այս մասին իր բերած փաստերը լուրջ են եւ խելքի մօտիկ: Բենիամինի խնդրանքը՝ կովկաս գտնուող Գոթ – Ալաններէն իրենց ալ այբուբեն տալու: Գոթական գիրերու հնարիչին մասին եւրոպական շրջանակներու մէջ տիրող անստուգութիւնն ու շփոթութիւնը: Ու նաեւ գոթական գիրերու առաջին արձանագրութեան նմանութիւնը մեր երկաթագրերուն հետ, (պահուած Շուէտ, Իւփսալա, ծառի բունի մը վրայ փորագրուած):

— *Ճիշդ է, Ակինեան Ս· Մեսրոպի կ'ընծայէ գիւտը նաեւ գոթական այբուբենին: Սակայն իր այդ տեսութիւնը չատ ընդունելութիւն չգտաւ մեր բանասիրութեան մէջ: Ես մասնագէտի հանգամանք չունիմ այդ մասին դատաստան մ'ընելու հեղինակօրէն, որովհետեւ պատմական այլ խրթին հարցեր կուգան բարդել այս վարկածը:*

— Մեզի, Հայերուս կը մնայ հետապնդել այս վարկածը եւ եթէ նոյնիսկ նուազագոյն բախտ մը ունինք Ակինեանի ըսածը փաստելու, պէտք է փորձենք, հետապնդենք այս խնդիրը:

— *Հակառակ չեմ· կը կարծեմ սակայն որ թերեւս Ակինեան աւելի հայրենասիրութենէ մղուած է, քան բուն մտքէն, դառնալով տեսակ մը աշակերտ Կորիւնի, ինչպէս պիտի ըսէր Ադրալեան:*

— Հայր Ներսէս, եկանք հասանք մեր այս երկար զրոյցին ամէնէն դժուարին մասին: Մեծ եւ ինքնատիպ մտաւորական ինքն յարուցած երկու կենտրոն հարցերուն: Աւետ մասին մեր կարծիքները փոխանակելէ առաջ, հարցում մըն ալ ունիմ, զոր մոռցայ ուղղել Զեզի էիչ մը առաջ: Աճառեանի եւ Մալխասեանի բառարաններուն մասին ի՞նչ կը խորհիք: Հայկազեանի վրայ ի՞նչ կ'ուելցնէ մէկն ու միւսը:

— *Աճառեանի բառարանը որ մեծ արժէք կը ներկայացնէ, արմատական է: Ջրաղած է ամէնէն աւելի մեր լեզուի բոլոր բառերուն արմատներով, այսինքն անոնց ծագումով: Յունական, սաորա – կան, զուտ հնդեւրոպական, նոյնիսկ հաշուելով իւրաքանչիւրը իր թիւերով, տուեալներով: Այս տեսակէտով մեծ արժէք կը ներկայացնէ ան, համաչխարհային արժէք՝ իր մարզին մէջ: Սառպա – բանական տեսակէտով անշուշտ Հայկազեանի վրայ կարգ մը առաւելութիւններ ունի, որովհետեւ աւելի ճշդած է, աւելի չատ լեզուներու հետ բաղդատած: Հայկազեանի մտահղացումը լեզուա – բանական այդ ատուգաբանութիւնը չէր, որքան մեր լեզուին հարստութիւնը ամբողջութեամբ ներկայացնել մեր ժողո – վուրդին:*

Իսկ Մալխասեանը մեծ առաւելութիւններ ունի գաւառական բառերու մարզին մէջ: Հայկազեանէն եռք յայտնուած զանազան բառեր մտած են իր քառահատոր բառարանին մէջ:

Մեծ Հայկազեանէն եռք մենք ալ աշխատած ենք այս ուղղութեամբ: Վանք հասած նոր ճեռագիրներու լոյսին տակ՝ հրատարակած ենք Հայկազեանի « փոքրիկ առձեռն »ը, ուր մտած են չատ մը բառեր, որոնք չկային Մեծին մէջ:

— Սիրելի Հայր Ներսէս, այս ալ այսպէս: Շատ գոհ եմ մեր զրոյցէն: Ահա՛ հասանք անոր վերջին մասին: Օրակարգին վրայ մնացին երկու կարեւոր հարցեր, երկուքն ալ արծարծուած այն մեծ ու ինքնատիպ մտաւորականին կողմէ (*մտաւորական* իր ամբողջական իմաստով), որ կը կոչուի Նիկոլ Աղբալեան: Առաջինը կը վերաբերի հայ ժողովուրդի « *բարոյական նկարագրի* »ն: երկրորդը՝ *Կորիւնի եւ Եղնիկի հակընդդէմ տիպար – ներուն*: Երկու նիւթերն ալ կը մտնեն մեր զրոյցին ծիրին մէջ, իրաւ է թէ երկրորդը աւելի ուղղակիօրէն հան առաջինը:

Ընդհանուր ձեւով մը բանաձեւուած՝ առաջին խնդիրը հետեւեալն է: *Հայերը աւելի խելք ունին քան բարոյական նկարագիր*: Այս մասին երկարօրէն խօսած ենք, կը յիշէ՞ք, սիրելի Հայր Ներսէս, առանց յստակ եզրակացութեան մը յանգելու: Այդ նոյն խնդիրը արծարծեցինք վանքին մէջ, զով գաւիթին կամարնե – րուն տակ, սուրճի պահուն: Ներկայ վարդապետներն ալ մասնակցեցան խօ – սակցութեան, իրենց գլուխն ունենալով՝ Միսթարեան այժմու բանիմաց Աբ – բահայրը: Աբբահօրմէ մինչեւ սմէնէն երիտասարդ վարդապետները բոլորն ալ համաձայն էին հարցին առաջին մասին, թէ՝ Հայերը *խելացի* են: Իրաքանչիւրը տուաւ իր անձնական կեանքէն բաղուած վկայութիւններ, Սրբազան Պապէն մին – չեւ հրեայ հանճարեղ լեզուաբանը: « *Աստուած ժլատ չէ եղած Հայերու հանդէպ՝ խելքի տեսակէտով* »: Առաջին հարցի երկրորդ մասին վրայ կարծիքները բաժնուած էին — « *բարոյական նկարագիր* »: Այս վերջին որակումը, առաջին տպաւորութեամբ մեզի նեղսրտութիւն կը պատճառէ, կը վիրաւորէ մեր ազգային արժանապատուութիւնը: Հայ ժողո – վուրդը բարոյական նկարագիր չունի՞··· կարելի՞ բան է այդ, կարելի՞ է այդպիսի բան ըսել: Բայց եթէ աւելի երկար կանգ առնենք մեզ յուզող խնդրին շուրջ, բիչ մը աւելի խորանանք, կը զգանք թէ որոշ ճշմարտութիւն մը կայ Ադրալեանի մեծադրանքին մէջ: Ո՞րն է այդ ճշմարտութիւնը, ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Ադրալեան, որ ո՛չ միայն լայն հորիզոնով մտաւորական մըն էր, ինքնատիպ անպայման, բայց հայրենասէր: Ու մանաւանդ ճշմարտութեան հետամուտ, ճշմարտութիւնը ամէն բանէ վեր դասող, մտաւորական պարկեշտութեան տէր մեծ Հայ մը: Չէր կրնար թեթեւօրէն բանաձեւել այդ ծանր մեղադրանքը: Ընդունեցինք միասնաբար, սիրելի Հայր Ներսէս, որ Ադրալեանի ըսածը, հայ ժողովուրդի ամէնէն բարդ խնդիրներէն մէկն էր: Եւ մենք երկուքս ալ, ո՛չ դուք, ո՛չ ես յաւակնութիւնը չունինք դատաստան մը արձակելու այս մասին: Մեր կարծիքները կը փոխանակենք եւ ընթերցողներուն կը ձգենք խորհիլ այս մասին, իրենց անձնական տեսակէտները ներկայացնել հանրութեան, եթէ հարկ տեսնեն: Ադրալեան վերոյիշեալ միտքերը յայտնած է իրեն սիրելի Հայու մը մահուան առթիւ: Այդ յօդուածը, որ լոյս տեսած է «Հորիզոն» թերթին մէջ, 1912, թիւ 272, իբր խորագիր կը կրէ՝ « *Ա· Արապեանեան արի մարդու յիշատակին* »: Ադրալեան կը գրէ այս մասին·

« Անկուն իտէալիստ եւ շիտակ ու ազնիւ մարդու մահը թող առիթ դառնայ հասկանալու այս ճշմարտութիւնը եւ թող առիթ դառնայ բոլոր զօրեղ բազուկներին՝ կերտելու մի *հզօր եւ առաքինի ազգային նկարագիր*, որի սաղմերը ցրուած են Հայութեան հոգու մէջ անխնամ եւ խեղդւում են առօրեական ու ճղճիմ մտահոգութեանց փուշի եւ տատասկի փարթամ աճումից: »

Նոյն յօդուածին մէջ Ադրալեան աւելի յստակօրէն կը բանաձեւէ իր տեսակէտը· ... « Բայց եթէ մի ազգ շարունակէ յամառած այն կարծիքին կառչած մնալ, թէ մեծագոյն արժէքը մտային կարողութիւններն են, — « խելօքութիւնը », որ նա չի տարբերում խորամանկութիւնից — ապա նրա ապագայի նկատմամբ դժուար է յուսալից մնալ: Ազգերը բարձրանում են եւ ընկնում են նայած թէ որքան շիտակ բնաւորութիւններ կան նրա որդիների շարքում· պատմութիւնը մեզ տալիս է տեսուր ապացոյցներ եւ մեր կեանքը հաստատում է այդ ճշմարտութիւնն ամէն բայլափոխում: Սուրբ Գրքի պատմուածքը Սոդոմ եւ Գոմոր բազաքների մասին թէ՝ Աստուած պատրաստ էր երկու բազմի համար՝ խորին իմաստ ունի իր հիմքում: Եթէ տասն արդար է պէտք երկու բաղաք փրկելու համար, ապա մի ազգ փրկելու համար անհրաժեշտ են հազարաւոր ազնիւ բնաւորութիւններ »:

(Շար· - 5)

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ·

Լեհ իմաստասիրութեան եւ պատմա – դիտութեան մէջ վաստակ ունեցած է Մոզկեւիչ Կլեմենս, 1715 – 1797: Տպագրած է 26 գիրքեր: Ռուսիոյ Դոմինիկեան միաբանութեան գործունէութեան պատմու – թեան նուիրած իր լատիներէն աշխատութիւններէն մէկը՝ տպուած 1780ին, նը – կատուած է « Ռուսիայի կողմերի դոմինիկեաններուն պատմութեան կարեւորա – գոյն աղբիւրը »: Այս աշխատութիւնը բովանդակած է հայազգի Դոմինիկեաններու կենսագրութիւններ, օրինակ՝ Թո – մաս Կասպրովիչ եպիսկոպոսը՝ 1706 – 1776· նկատուած է « իր ժամանակի լաւագոյն ատտուածաբանը »:

1754ին, Հայաստանի հին շրջանի պատմութեան վերաբերեալ (Բարթուղիմէո – սէն Գրիզոր Լուսաւորիչ) 132 էջերէ կազմուած գրքոյկ մը լոյս ընծայած է Լվովցի գեղապործ Գլուչկեւիչ Անտոն:

Ժէ – ԺԸ դարերուն մեծ անուն ձեռք ձգած են հայ բժիշկները· սակայն չատեր արքունիքին մէջ աշխատած են, զարձած են հիւանդանոցներու հիմնադիրներ, ինչպէս նաեւ ուսուցչապետներ Կրակովի, Լվովի այլ համալսարան – ներու (անուններէն են՝ Ֆժիչտոֆովիչ, Ստեցկեւիչ, Եուզեֆովիչ եւ ուրիշներ): Յատկապէս անուանի զարձած է Բ· Եան Եաշկեւիչ: 1775ին մնայուն կերպով հաստատուած է Կրակով: Անդամ եղած է Փարիզի եւ Վիէննայի բժշկական միութիւններուն: Կրակովի համալսարանին մէջ հիմնած է տարրաբանութեան առաջին ուսումնարանը, որ նկատուած է առաջինը իր տեսակին մէջ Լեհաստանի հողին վրայ: Հիմնած է նաեւ Կրակովի բուսաբանութեան պարտէզը, մեծ աշխատանք կատարած է երկրին զանազան հանքայնուրերուն բուժիչ յատկութիւններուը ուսումնասիրելու եւ յայտնաբերելու գործին մէջ: Հայազգի բժիշկը Լեհաստանի մէջ բացած է մանկաբարձութեան եւ կազմախօսութեան անդրանիկ ամպիոնները, ինչպէս նաեւ բուժահետազօտական հիւանդանոցը: 1784 Ապրիլ 19ին Կրակովի բուսաբանական պարտէզէն օդ բարձրացած Լեհաստանի առաջին օդապարիկին երեք պատրաստողներէն մէկը եղած է: Առաւելագոյն բարձրութեան հասնելու եւ առաւելագոյն ժամով մնալու մրցանիշը հաստատուած է, աւելի քան Ֆրանսացիներուն արձակածէն:

Բարձրէն դրած է, թէ ժէ դարու Լվովցի Գժեգոժ Ամիրովիչ բժշկութեան արուեստը սորված է հայերէն գիրքերէն:

Ս· Լեհաստիա (մեռած է 1417ին կամ 1436ին) լեհ մշակոյթի արշալոյսին անուանի իմաստասէրը եղած է: Քսա երեւոյթին, այդ նոյն տոհմին մաս կազմած է նաեւ Լեհաստիա, որ լեհերէնի թարգմանած եւ Կրակովի Շափեներեզէլի տպարանին մէջ 1561ին լոյս ընծայած է Աստուածաշունչը (մինչեւ այդ թուականը լեհերէնի թարգմանուած էր միայն Նոր Կտակարանը):

Հոլուբեւիչ կժիչտոֆ լեհերէնով գրած է « Հայկական օրագիրը » եւ « Կանոնագիրք Հայոց Եկեղեցիին » աշխատութիւնները:

Բարձրելի աշխատութենէն քաղուած վերոյիշեալ դէմքերը ներկայացնելէ ետք, Ռաֆիկ Համբարձումեան դիտել տուած է, թէ ասոնց մեծ մասը կրօնական ուսուցիչներու միաբաններ եղած են. մեծ մասը ուսանած ըլլալով արտասահման, այսինքն՝ Լեհաստանէն դուրս, հասած են բարձր պաշտօններու, դիրքերու, աստիճաններու: Յաճախ յեղաշրջուղ յանդուգն միտքեր եւ տեսակէտներ արտայայտած են: Այս ուղղութեամբ գտնուած է երկու օրինակներ մատնանշելով « Յիսուսեան Ուխտի անդամ Գրիգոր Ադամեկովիչը Ստանիսլավի համալսարանի ուսուցչապետ էր, դասախօսում էր քնագիտութիւն, մետափիզիկա եւ նարտասանութիւն: Նրա երկու տպագիր աշխատութիւններից մէկը 1768 թ· նուիրուած էր Կոպեռնիկոսին, ուր խօսում է մեծ գիտնականի տեսութեան համամարդկային նշանակութեան եւ օգուտի մասին՝ Եկեղեցու կողմից Կոպեռնիկոսի տեսութիւնը պաշտօնապէս ընդունելուց տարիներ առաջ, կամ լեհական մսնկավարժութեան մեծագոյն երախտաւորներից Գժեգոժ Պիրամովիչը (1735 – 1801) եւս Յիսուսեան էր, ծնուել էր Լվովում: Ջնայած կրօնաւոր լինելուն, լեհական կրթական համակարգը յեղաշրջողներից էր եւ մտաւ լեհ մշակոյթի պատմութեան մէջ որպէս Լեհաստանի լուսաւորիչներից մէկը: Մինչեւ 1773 – 1775 թթ·, այսպէս կոչուած կրթական յանձնախմբի կատարած արմատական բարեփոխումները, Լեհաստանի կրթական – մանկավարժական գործը տնօրինում էին Յիսուսեանները: 1773 թ·, երբ Հռոմի Պապին կոնդակով փակուեց այդ միաբանութիւնը, Սեյմի հաստատած յատուկ կրթական յանձնախումբը Լեհաստանի կրթական գործի մէջ արմատական փոփոխութիւններ մտցնելու նախագիծ առաջարկեց, որն ընդունելուց յետոյ, բազմաթիւ դժուարութիւններ յաղթահարելու գնով, 1775 թուականից սկսեց կիրառուել ողջ Լեհաստանում: Այդ յանձնախմբի գլխաւոր մարմնի՝ « Տարրական դպրոցների ընկերութեան » երկու ղեկավարներից էր Պիրամովիչը »:

Մշակոյթի դէմքերուն շարքին Ռ· Համբարձումեան անդրադարձած է նաեւ Անտոնեւիչ դէ Բոլոզ Կարովի (1807 – 1852), ազգութ ունենալով անշուշտ Բոլոզի վարքը: Հայազգի բանասէղծ – արձակագիրը Հայաստանի պատմութիւնը գրելու մտադրութեամբ ճամբորդած է Արեւելք, սակայն վերադառնալէ ետք չէ իրականացուցած իր մտադրութիւնը:

ՄԱՍՍԱՆԻ ՂԱՀԱՐԻ ՄԵՋ

(Վէպ)

= ՀԱՅԿԱԶ ԼԱՓՉԵԱՆ =

Նկատելով իմ զարմացումը, ան ժպտաց ու ըսաւ. — Ես ալ ձեզի պէս զարմացայ, երբ առաջին անգամ լսեցի այդ անունը։ Ինչո՞ւ կոչուած է այդպէս, չեմ գիտեր։ Ամէն պարագայի մէջ, ան ունի ուրիշ անուն մը եւս, որ աւելի գեղեցիկ է։

— Ի՞նչ է այդ անունը, պարո՛ն Տիմիր, հետաքրքրութեամբ հարցուցի ես։

— Ես չեմ կրնար զայն արտասանել։ Ան կը կոչուի Ալ-Ղահար։

— Ալ-Ղահար, կրկնեցի ես։ Ինչ որ նշանակէ այդ անունը, ան ինծի համար միշտ պիտի մնայ Մասսանի Ղահարը։

— Ձեր ուզածը, ըսաւ ան ժպտելով։ Ես ալ ձեզ պիտի ըսեմ, որ ան ինծի համար միշտ պիտի մնայ Մասսանի Ղահարը։

Ես ալ ժպտեցայ։ Ան ինծի համար ալ Մասսանի Ղահարն էր։

Ան ինծի հետ ուզեց ճաշել։ Ես ալ ընդունեցի։ Ճաշի ատեն ան ինծի հետ խօսեցաւ իր ընտանեկան կեանքին մասին։ Ան ունէր կին մը եւ երեք զաւակներ։ Ան ինծի ցոյց տուաւ նաեւ իր ընտանիքին նկարները։ Ես ալ ցոյց տուի իմ ընտանիքիս նկարները։

Ճաշէն ետք, ան ինծի հետ ուզեց խաղալ շախմատ։ Ես ալ ընդունեցի։ Ան ինծմէ աւելի հմուտ էր շախմատի խաղին մէջ։ Ես երեք խաղերէն միայն մէկը շահեցայ։

Ան ինծի հետ ուզեց նաեւ խաղալ թուղթի խաղեր։ Ես ալ ընդունեցի։ Ան ինծմէ աւելի հմուտ էր թուղթի խաղերուն մէջ։ Ես ալ ինծի համար նոր բան մը սորվեցայ։

Ան ինծի հետ ուզեց նաեւ խաղալ նարտի։ Ես ալ ընդունեցի։ Ան ինծմէ աւելի հմուտ էր նարտի խաղին մէջ։ Ես ալ ինծի համար նոր բան մը սորվեցայ։

Ան ինծի հետ ուզեց նաեւ խաղալ տոմինօ։ Ես ալ ընդունեցի։ Ան ինծմէ աւելի հմուտ էր տոմինօ խաղին մէջ։ Ես ալ ինծի համար նոր բան մը սորվեցայ։

Ան ինծի հետ ուզեց նաեւ խաղալ զառախաղ։ Ես ալ ընդունեցի։ Ան ինծմէ աւելի հմուտ էր զառախաղին մէջ։ Ես ալ ինծի համար նոր բան մը սորվեցայ։

Ան ինծի հետ ուզեց նաեւ խաղալ ձեռքի խաղեր։ Ես ալ ընդունեցի։ Ան ինծմէ աւելի հմուտ էր ձեռքի խաղերուն մէջ։ Ես ալ ինծի համար նոր բան մը սորվեցայ։

Ան ինծի հետ ուզեց նաեւ խաղալ ոտքի խաղեր։ Ես ալ ընդունեցի։ Ան ինծմէ աւելի հմուտ էր ոտքի խաղերուն մէջ։ Ես ալ ինծի համար նոր բան մը սորվեցայ։

Ան ինծի հետ ուզեց նաեւ խաղալ գլխի խաղեր։ Ես ալ ընդունեցի։ Ան ինծմէ աւելի հմուտ էր գլխի խաղերուն մէջ։ Ես ալ ինծի համար նոր բան մը սորվեցայ։

Ան ինծի հետ ուզեց նաեւ խաղալ ուրիշ խաղեր։ Ես ալ ընդունեցի։ Ան ինծմէ աւելի հմուտ էր ուրիշ խաղերուն մէջ։ Ես ալ ինծի համար նոր բան մը սորվեցայ։

Ան ինծի հետ ուզեց նաեւ խաղալ ամէն տեսակ խաղեր։ Ես ալ ընդունեցի։ Ան ինծմէ աւելի հմուտ էր ամէն տեսակ

„Ց Ա Ռ Ա Զ"
կը նուիրեն

Վաղանօքն՝ այբի Տիկին Պերնազեան մէկ տարեկան « Ցառաջ » կը նուիրէ այբի Տիկին Մ. Մաթոսեանի, Վալանս։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարսէյլէն Կ. Պօլիկեան 100 ֆր. կը նուիրէ « Ցառաջ »ին իր կնոջ՝ Փառանձեմ Պօլիկեանի մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ։

exposition de peintures

NORCHEN

ŒUVRES RECENTES
Du 5 au 23 Décembre

LES QUATRE SAISONS

Saulx-les-Chartreux 91160
Tél. : 448-94-23

ԷՍԱՆԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆԻ

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտ. 24, Երկուշաբթի գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, Ալեք Մանուկեան սրահը։

Ընտիր ճաշ — 100 ֆր.
ժամը 23էն սկսեալ երիտասարդաց
35 ֆր.
ըմպելի պէօրէկով
ԵՐԳ — ՊԱՐ — ՏԻՍԿՕ
Հաւայքը կրթական հաստատութեանց
Մանրամասնութիւն հեռախօսով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10՝ 372-04-20
Փութով ապահովել սեղանները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՄԱՋի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ժողովը այս Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 13, ընկերուհի Փափազեանի բնակարանը, 13 Ռիւ Շառլ Միչէլս, Պանեէօ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԹԱՃԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կիրակի, Դեկտ. 9ին, ժամը 13ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային կեդրոնին մէջ 118 Ռիւ տը Քուրսէլ, կեդրոնականցինեբուն հետ բաժակ կը բարձրացնէ՝

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անդր Նաֆիլեան կը ղեկավարէ ժիւլվենիա նուագախումբը, յայտագիր ուներեակ Պախ Պրանտպուրժուա քոնչերթօներու ամբողջութիւնը, Շաբաթ Դեկտ. 8 եւ 15 ժամը 17·30ին վերապլի դպեակին արքայական մատրան մէջ եւ Երեքշաբթի ու Ջորեքշաբթի Դեկտ. 11 եւ 12 ժամը 20·30ին Նոթր–տամ–Պլան – Մանթօ եկեղեցին։

1969 - 1979 DIX ANS DEJA

CETTE ANNEE ENCORE...

Le CAMP d'HIVER de BELLEFONTAINE

aura lieu du 24 Décembre au 2 Janvier
PARTICIPATION AUX FRAIS :
Séjour complet 365 F.
Tarif à la journée 50 F. d'inscription
et 35 F. par jour

Week-End à partir du Vendredi 28 Décembre après-midi
tarif forfaitaire : 250 F. quelque soit la durée du séjour
Inscription à transmettre à : M. STEPANIAN Christian
6, rue de Trétaigne — 75018 Paris
(joindre un timbre à 1 F. 30 pour la réponse).

MARANE - Մ Ա Ր Ա Ն,

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏԱՒՆԸ

ԿԸ ԲԱՑՕՒԻ ՇԱԲԱԹ ԴԵԿՏ. 8

Ճոխ եւ ընտիր տեսակներ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Կ'արժէ այցելել

MARANE épicerie orientale
1 bis, rue de l'Arbalète, 75005 Paris tél. 535 - 85 - 26
métro Censier-Daubenton, sur la rue Mouffetard

SOIREE

Cinematographique

A L'U. G. A. B.
Vendredi 14 Décembre à 20 h. 30
118, Rue de Courcelles — Paris 75008
1. « VISION D'ARMENIE »
Film documentaire
2. Avant première d'une longue série diapos « *Pélerinage Nor Guessaria en ARMENIE* »
3. Réception de S. S. VASKEN 1er, Catholicos de tous les Arméniens à l'UGAB.

Réalisation GEORGES AYANIAN
Renseignements :
Tél. : 887-99-06
Participation aux frais.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
COMITE DES DAMES
U.G.A.B.

Arbre de Noël

Nous avons le plaisir d'inviter les parents et amis des enfants assistant à nos cours de mercredi après-midi à l'arbre de Noël traditionnel qui aura lieu cette année *le dimanche* 16 *Décembre à* 14 h. 30 *précises* dans la salle du Centre Culturel Alex Manoogian de l'U.G.A.B., 118 Rue de Courcelles, Paris 17ème.

SPECIAL NOEL

LA CAPPADOCE

Saint Sylvestre - Noël Arménien

MENU SPECIAL A 200 F plus service

ORCHESTRE CAPPADOCE
DUO GREC ACROPOLIS
DANSEUSE ORIENTALE
*
LIDYA VERKIN
MARTEN YORGANTZ

DISCOTHEQUE APRES 2 h. DU MATIN

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 ֆր. Տէր եւ Տիկ. Գայթերեանէ, 200 ֆր. Տիկ. Մխճեանէ իրենց ննջեցեալոց յիշատակին։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

NOEL ARMENIEN

DANS LES SALONS DE SOFITEL — SEVRES
Organisé par la Croix Bleue Arménienne d'Issy les Moulineaux

GRAND DINER DANSANT

Animé par l'orchestre

DES GAIDZAG'S

le Samedi 5 JANVIER 1980 à partir de 20 h. 30 jusqu'à l'aube
Réservation : 642-20-49 — 645-37-08 — 642-46-71

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979-80

JOUR DE L'AN
et NOEL ARMENIEN

DU 28 DECEMBRE AU 10 JANVIER

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(*Pour inscription par groupes de* 10, *nous consulter*).

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :

Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
11
MARDI
11 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.533

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.533

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

Եռբայրասպան Կռիւներ Թաւրիզի Մէջ

—o—

ՇԱՀԻՆ ՓՐՈՑ ՏՂՈՒՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր է, ժամը 13ին որ Փարիզի 16րդ թաղամասին մէկ փոքրիկ փողոցին մէջ կը սպաննուէր Շահին երկուսրեակ քրոջ՝ Աչրաֆի զաւակներէն մին՝ Շահ – րիար Շաֆիք 34 տարեկան : « Մանա – պէտի ոճիր » կը գրեն բոլոր թերթերը, մանրակրկիտ կերպով պատրաստուած, քանի որ մարզապանը, երիտասարդ մը, ըստ ականատեսներու ճիշդ ծոծրակին կրակած է եւ անմիջապէս եռք, տարճա – նակի երկրորդ հարուած մըն ալ պարպած գլխուն, տեղն ու տեղը սպաննելով Շա – ֆիքը : Զոհը, Աչրաֆի երկրորդ ամուս – ութեան զաւակն է եւ ժամանակին, Իրա – նի մէջ, ծանօթ եղած է իբրեւ ընդդիմա – դիր Շահին : Այդ իսկ պատճառով զինքը հետու պահած են արքունիքէն եւ հրա – մանատար նշանակած Ծոցին մէջ պարս – կական « Ջրասահ » նաւատորմին : Բա – ղաքականութիւն չէր ըներ բայց եւ այն – պէս Իրանի դէպքերէն ետք, հակախո – հէնի չարժումին մէջ գործունէութիւն ունեցած է : Կ'ըսուի թէ Փարիզ եկած էր մարոքեան անցագրով մը եւ համոզուած ըլլալով որ իր կեանքին սպառնացող կար, դիմում կատարած էր որ զէնք կրելու իրաւունք տրամայ բայց մերժուած էր : Մայրը՝ Աչրաֆ զոր Սթալին « ընտանի – քին միակ էրիկ մարդը » որակած էր, նիւ Եորքի մէջ առած է լուրը եւ զեկոյ – ցով մը դառապարտած զաւկին ահաբե – կութիւնը : « Ընտանիքս կեանքը նը – վիրած է Իրանի » : Փարիզի մէջ, զոհին քոյրը խիստ ոճով արտայայտուած է ինդրոյ առարկայ ընելով նաեւ Փարիզի դեսպանը : Ամէն պարագայի մէջ ինչ որ յստակ է, այն է որ ոճիրը պատրաստուած է մեծ բծախնդրութեամբ : Տէր եղած է այթոլա Խալխալի եւ կը կարծուի նոյն – իսկ թէ Իրանի գաղտնի սպասարկու – թեանց պատասխանատուն Փարիզ եկած է պատրաստելու համար մահափորձը : Արդէն հոս – հոն Խալխալի քոմանտոներ ղրկած է Շահին ընտանիքի անդամներուն դէմ : Կը կարծուի որ առնուազն կարեւոր թիւ մըն ալ Ֆրանսա կը գտնուի : Ասկէ զատ ալ արդէն 30 հազար Իրանցիներ Ֆրանսա ապաստանած են : Մահափորձէն քանի մը օր առաջ, Փարիզ եկած էին Սա – համայի (Սաւաքի յայորդը) երկու պե – տերը՝ Զօր. Ֆարապիան եւ Զօր. Ռահիմ, ինչպէս նաեւ Զօր. Ֆարտուզի զինուո – րական խորհրդատու :

Խոմէյնիի վարչակարգը առաջին օրերը զնդակահարել տուաւ Սաւաքի պետեր ու պատասխանատուներ բայց սակայն չյաջողեցաւ պահել մեծ մասը 3էն 4000 գործակալ, զանազան աշխատանքներու համար Սաւամայի մէջ, որ նոյն թիւով գործակալներ ունի : Խոմէյնիի ներկայ զինուորական խորհուր – դատուն Զօր. Ֆարտուզի ոչ միայն մահ – ապարտութեան ընկերն է Շահին այլեւ նոյն տարիներ շրջանաւարտ եղած են զինուորա – կան ակադեմիայէն եւ ամբողջ կեանքը անցուցած է կայսերական գաղտնի սպա – սարկութեանց մէջ եւ անմիջապէս իր ծա – ռայութիւնը առաջարկած է նոր վարչա – կարգին :

×

Տեղւոյն վրայ, կացութիւնը բաւական ծանր է մանաւանդ Թաւրիզ, ուր քաղաքացական բուռն կռիւներ ծայր տուած են կիրակի : Խոմէյնիի եւ Մատա – րիի կողմնակիցներն են որ կը կռուին եւ Խոմէյնիի մէկ ճառը լուր լեցուցած է կրակին վրայ : Ղոմէն, Խոմէյնի ճառ մը խօսած է ընդդէմ Թաւրիզի ձայն – հե – ռատեսիլը գրաւող տարրերուն, զորս « արտասահմանի գործակալներ » որա – կած է : Այսքանը բաւած է անդուլ, որ – պէսզի խոմէյնիստները յարձակին ձայն – հեռատեսիլի չէնքին վրայ ու գրաւեն եւ բախումներ ծայր տան : Նոյն իրիկունը Մատարիի կողմնակիցները կը վերագրա – ւին կայանը : Կռիւներու հետեւանքով մեռելներ եւ վիրաւորներ ալ կան թէեւ ճշդիւտ թիւ մը չկայ այս մասին : Ինչ որ յստակ է այն է որ Խոմէյնի – Մատարի տեսակցութիւնը գրական արդիւնք չէ տուած : Խոմէյնի ոտքը գացած էր մրցա – կիցին եւ այն տպաւորութիւնը թողած էր թէ պիտի ընելու տրամադիր է բայց յետագային պարզուած է թէ Խոմէյնի պղտով թէ Մատարի չատ լինքնավստահ չէ եւ անորոշ խոստումներու փոխարէն սահմանադրական բարեփոխման մասին, ձեռք ձգած է չօշափելի խոստում մը Մատարիէն, որ հանդարտեցնէ իր շար – քերը : Մինչ այդ « անպատասխանատու » տարրեր ինչպէս կ'ըսուի երբ մանաւանդ պատասխանատու տարրեր են թալանի տուած են, Թեհրանի մէջ, Մոզաֆար Մատաղէի տունը, այսինքն տունը անոր որ Ազրբէյճանի կառավարիչ պիտի նշա – նակուէր Մատարիի կողմէ : Թալանի տուած ատեն, « գտած են » ուիսկիի շի – շեր եւ վրան–բաց նկարներ ու պարբե – րականներ ինչ որ « կը փաստէ » որ են – թական զէշ մահմետական մըն էր :

Երկուշաբթի առաւ հասած լուրերու համաձայն, կռիւները դադրած էին Թաւ – րիզ եւ իբրեւ առաջին հաշուեկշիռ հե – տեւեալ թիւերը կը արուէին՝ հինգ մեռ – եալ եւ վաթսուն վիրաւոր : Նոյն օրուան, Փարիզի Քոթիտիէնը տեսակցութիւն մը հրատարակած էր Մատարիի հետ, որ կ'ըսէ, ի մէջ այլոց · « Ես անձնապէս, կը նախընտրէի որ այս ամբողջը առանց խռովութեան եւ արիւնահոսութեան ըլ – լար : Բայց պէտք է հասկնալ ժողովուրդը եւ իր պահանջները, մանաւանդ Սահ – մանադրութեան այն յօդուածին դէմ, որ զօրաւոր իրաւասութիւններ կուտայ լմամին » :

Ինչ կը վերաբերի Խոմէյնիի եւ իր յա – րաբերութեանց, Մատարի կ'ըսէ · « Ի – րաքանչիւրը կ'ուզէ բան մը ընել Աստու – ծոյ ծառայութեան համար : Ես, իմ ձեւս կ'օգտագործեմ, ինք՝ ի'րը : Աստուած է, որ պիտի դատէ : Աստուած է որ պիտի տեսնէ թէ մեր երկուքէն ո՞վ իրաւունք ունէր » :

Այլ աղբիւրներու համաձայն, Թաւրի – զի չարժումին գլխաւոր պատճառը յու – սահափութիւնն է :

×

Ուաշինկթըն սկսած է փոխել իրդիրքը եւ համամիտ կը թուի ըլլալ մասնակցե – լու միջազգային ընդհանուր քննութեան մը, ուր Շահը պիտի դատուի :

Թեհրանի մէջ պաշտօնապէս յայտա – րարուած է, որ պատանդներուն դատա – վարութիւնը պիտի սկսի : Իրանցիք ըսած են նաեւ թէ չեն ճանչնար Լա Հէյի Մի – ջազգային Ատեանը, որու դիմած են Մի – ացեալ Նահանգները պատանդներու հար – ցին համար եւ ուրեմն անոր տուած վճ – ռին համար եւ ուրեմն անոր տուած վճ – ճիռն ալ կարեւորութիւն չունի իրենց համար :

× Շահին յուշերը լոյս կը տեսնեն այս օրերս : Հոն Իրանի նախկին միապետը կը պարզէ Ուաշինկթընի դերը իր օրով եւ տարուած քաղաքականութիւնը ամերիկ – եան « թելադրանքով » :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ · 28–Դեկտ · 2)

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Ի ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին հրատարակութենէն չուրչ 140 տարի ետք Երեւանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսած է « Նոր բառգիրք Հայկազեան լեզուի » բառարանը, որուն հրատարակութիւնը պատճէնահանման ե – ղանակով իրականացուցած է Երեւանի պետական Համալսարանը : Հակառակ ա – նոր որ « Հայկազեան բառարան »ը մեծ տպաքանակով լոյս տեսած է, արդէն իսկ գործած է հազուագիւտ հրատարակու – թիւն մը : Իսկապէս հայագիտական հո – յակապ կոթող մը կերտած են Մխիթար – եան միաբանները Հ. Գաբրիէլ Աւետիք – եան, Հ. Յակոբոս Սիւրմէլեան եւ Հ. Մկրտիչ Ալգերեան, որոնք չուրչ չորուն տարի մեզուայնաշխատանք տարած են, ուսումնասիրելով Մխիթարեան Մխի – թարանութեան մատենադարանին մէջ եղած 1000 ձեռագիրները, մինչ այդ հրատա – րակուած գիրքերը, անոնցմէ քաղելով հայերէն բառերը, զանոնք բազդատելով այլ լեզուներէ առնուած բառերու հետ : Դժբախտաբար, նիւթական սուղ պայ – մաններու պատճառով կարելի չեղաւ ամ – բողջութեամբ հրատարակել 12 ձեռագիրը հատորէ բաղկացած բառարանը : Հեղի – նակները ստիպուած էին զայն համառօ – տել եւ ամփոփել միայն երկու հատոր – ներու մէջ :

Շուրչ 140 տարի « Հայկազեան բառա – րան »ը, որ կ'ընդգրկէ հայ հին մատենա – գրութեան՝ իր առեղին ծանօթ ձեռագիր ու տպագիր յուշարձաններու ամբողջա – կան բառագանձը, եղած է հայագիտու – թեամբ զբաղողներու ուղեցոյցը եւ ու – սուցիչը՝ գրաբարի դիտութեան, հայե – րէնի բառագիտական հետազօտութիւն – ներու եւ, առհասակ, հայագիտական ու – սումնասիրութիւններու մարզին մէջ :

« Հայկազեան բառարան »ի երեւանեան հրատարակութեան առթիւ Հայաստանի անուանի հայագէտները արտայայտած են իրենց կարծիքները : Երեւանի Մատենա – դարանի տնօրէնը՝ Ակադ. Լեւոն Խաչիկ – եան, ըսած է թէ « Հայկազեան բառա – րան »ը դասական հայերէնի ուսումնա – սիրութեան բանալին է, որ իր գոյութեան մէկուկէս դարու ընթացքին հսկայ ծա – ռայութիւններ մատուցանած է հայագի – տութեան : Բառգիրքին յաջող վերա – տպագրութիւնը, անկասկած, գնահատելի եւ յոյժ օգտակար նախաձեռնութիւն մըն է : Սակայն պէտք է նկատի ունենալ նաեւ այն հանգամանքը, որ կուտակուած հըս – կայական նոր նիւթը, դասական հայե – րէնի կարեւորագոյն յուշարձաններու վերջին տարիներուն իրականացած տպա – գրութիւնները, բազմաթիւ համաբար – բառներու գոյութիւնը, ինչպէս նաեւ հայերէն լեզուի պատմութեան զանազան հարցերու մասին գրուած մեծաքանակ մենագրութիւնները, ամուր պատուան – գան կը հանդիսանան Հայկազեան լեզուի նոր՝ աւելի կատարեալ բառարան մը ըս – տեղծելու համար :

Երեւանի պետական Համալսարանի ամ – պիոնի վարիչ եւ Հայաստանի Ակադե – միայի թղթակից անդամ Էդ. Աղայեան ըսած է, թէ « Հայկազեան բառարան »ը հայ բառարանագրութեան գլուխ գործոցն է՝ մեր հին մատենագրութեան ամբողջ բառապաշարի ընդգրկումով, բառերու ճշգրիտ բացատրութիւններով եւ գրաւոր յուշարձաններէ քաղուած վկայութիւն – ներով : Անիկա գրաբարի հարուստ բա – ռամթերքի գանձարանն է եւ անով իսկ՝ հայերէն լեզուի բառապաշարի մշակման ու հարստացման վստահելի ուղեցոյց :

Երեւանի պետական Համալսարանի հայ գրականութեան ամպիոնի վարիչ եւ Հա – յաստանի Ակադեմիայի թղթակից ան – դամ Մկրտիչ Մկրեանի կարծիքով, բա – ռարանին վերատպումը Երեւանի մէջ նը – շանակալից դէպք մըն է մեր ժողովուրդի մշակութային կեանքին ներս, քանի որ այս բառարանը սոսկ հոյակազ պատ – մական յուշարձան մը չէ, այլ նաեւ իր գիտական արժէքը եւ այժմէականու – թիւնը պահած, իր մէջ յետագայ հետա – զոտութիւններու համար ծաւալուն նիւթ ամբարած թանկագին աշխատութիւն մը : Բառարանը մեծ նշանակութիւն ունի ոչ միայն հայերէնի պատմութիւնը ուսում – նասիրողներու, այլեւ այսօրուան լեզ – ուաբանութեան եւ գրականութեան հա – մար, քանի որ բառերու դիմաց նշուած են նաեւ այն հեղինակներու անունները, որոնք առաջին անգամ օգտագործած են այս կամ այն բառը : Եթէ այսօր մէկը անհրաժեշտութիւնը զգայ գիտնալու, թէ մեր մատենագրութեան եւ գրականու – թեան անուանի դէմքերէն ով ի՛նչ գեր կատարած է հայերէն լեզուի հարստաց – ման ու բառաստեղծման մէջ, կրնայ ամ – բողջական պատկերացում ունենալ « Նոր բառգիրք Հայկազեան լեզուի » բառարա – նին միջոցով :

×

ՀԱՑ ԼՈՒՂՈՐԴՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ – ՆԵՐՔ ԽՈՐՀ. ԱՄՈՑԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Զրացատքի խորհրդային ախոյենու – թեան մրցումներուն Դաւիթ Համբար – ձումեան չհած է ախոյեանի իր 7րդ ոս – կէ մետալը : Ոսկէ մետալ մըն ալ չհած է Սիլվարդ Սմիրզեան (աշտարակացատ – քի մէջ), իսկ 15ամեայ Արուսեակ Սար – գսեան արժանացած է պրոնզէ մետալի : Երեք հայ լուղորդները Խորհ. Միութեան ազգային խումբի թեկնածուներ են եւ յառաջիկայ մրցումները կ'որոշեն Ոլիմ – պիականի խումբին մէջ անոնց տեղ ու – նենալու կարելիութիւնները : Մրցաշար – քին յաղող արդիւնք ձեռք ձգած են Հա – յաստանի « Աչխատանք » մարզական ըն – կերութեան անդամները, որոնք խմբա – կան դասաւորման մէջ գրաւած են 4րդ տեղը :

×

ԱՐՄԻՆԷ ԿԱԼԵՆՑԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ԱԼԲՈՄԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է պատկերա – կիրք մը, որ նուիրուած է Արմինէ Կա – լենցի նկարչութեան : Գիրքին մէջ տեղ գտած են նկարչուհիին լաւագոյն գործե – րը, ինչպէս նաեւ տրուած է անոնց վեր – լուծումը :

ԶՐՈՅՑ
ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ
ՀԵՏ

Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Զ· եւ վերջ

— Պարզացուցիր այդ հարցը մէջբէ – բումներովդ, սիրելի Կարօ· սկսայ հա– կրնալ Ազբալեանը: Ան կ'ուզէ որ մեր մէ– ջէն ծնին բարոյական մեծութիւններ քան իմացական:

— Այո՛: Մեզի պակսածը, կ'ըսէ Ազ– բալեան, պարկեշտ, անվախ, միայն ճըշ– մարտութեան ախոյեան՝ բարձր բարո – յական ունեցող անձնաւորութիւններն են: Ուրիշ խօսքով թերեւս կ'ուզէ ըսել թէ մենք սկսած ենք *Լըվանթէնեներ* դառնալ, փոխանակ բարոյական անշեղ սկզբունք– ներով զեկավարուելու: Որոշ նշմարտու– թիւն չկա՞յ այս ըսուածին մէջ, Հայր Ներսէս· ես կը կարծեմ թէ այո՛:

— Ես ալ սկսայ համոզուիլ թէ ընդհա– նուր ձեւով իրաւունք ունի Ազբալեան, մատնանշելու այդ ազգային թերութիւնը:

— Դժբախտաբար շատ բան չէ փոխ – ուած Ազբալեանի գրածէն ասդին: Ընդ– հակառակն, ի'նչ որ ցնորք էր 1912ին ա– ւելի ցնորք է այսօր: Մեր ժողովուրդին պակսածը ո՛չ տաղանդաւոր գրագէտն ու բանաստեղծն է, ո՛չ բոլոր մարզերու մէջ փայլող արուեստագէտներու հոյլը, ո՛չ խելացիները, ո՛չ գիտնականները, *այլ սեւին սեւ եւ ճերմակին ճերմակ ըսող* անվախ, անկաշառ, *չիտակ* հայ մարդը: Եթէ կ'ուզէք, սիրելի Հայր Ներսէս, այս հարցն ալ փակենք: Մեր համեստ կար– ծիքը յայտնեցինք մենք, ուրիշներ, աւելի ճեռնհասներ՝ քոյ մտածեն եւ լուծեն այս փշոտ խնդիրը: Կ'անցնինք ուրեմն Ազբալ– եանի երկրորդ նիւթին եւ Ձեր պատաս– խանով ալ կը փակենք մեր այս զրոյցը: Ազբալեան կ'ըսէ թէ մենք աւելի ժառան– գորդներն ենք Կորիւնի, Փաւստոսի ու Եղիշէի, բան Ս· Սահակի ու Եզնիկի: Ան կ'աւելցնէ նաեւ թէ՝ « *Աստուած Հրեա – ներին տուաւ Մովսէս, իսկ Հայերին Մաշտոց* »: Ի՞նչ կը խորհիք այս մասին, Հայր Ներսէս:

— Նիկոլ Ազբալեան, այդ քու ակնար– կած յօդուածին մէջ, *խորունկ վերլու – ծում* մը կը ներկայացնէ հայ ժողովուր– դին մասին· բայց չեմ կարծեր թէ ուզէ մեր ցեղը պատկերացնել պարզեցնող եւ ինքնահաւան նկարագրով: Այո՛, Ազբալ– եան կ'ըսէ թէ՝ մեր մտաւորականութիւնը զարերով ժառանգն է եղած աւելի կո– րիւնին ու Փաւստոսին, քան Սահակին ու Եզնիկին եւ թէ Կորիւնի « ծաղկաբեր ոճ »ը, այսօր ալ մեռած չէ ու Հայը կը չարունակէ նոյն « ծաղկեցնող ու չարա– խոյս » մտայնութեամբ ապրիլ ու գրել, իր հերոսներուն տալով նոյնիսկ « Նիա– կարայի չափերը »: Թերեւս Ազբալեան քիչ մը կը չափազանցէ: Այո՛, Կորիւնը, Փաւստոսը, յետոյ Եղիշէն ալ պանծա – ցուցած են մեր Աբրահը, Մեսրոպը, Վար– դանը եւ դաղափարապաշտ չափերով ո– գեւորած են մեր հերոսները, նմանապէս Աբովեան եւ Րաֆֆի: Նոյնիսկ հայրենիքի պատառաններուը, Մեհրուժան ու Վասակ, իրենց սեւ գործին մէջ, մեծդիօրէն ներ– կայացուած են:

Ճիշդ է որ մեր Հայկը, Արա Գեղե– ցիկը, Ցարդուղը, Սասունցի Դաւիթը, Սմբատ Բագրատունին, Ասպետ Լիպարի– տը աքանչելի հերոսներ են, առինքնող ու հմայիչ, ու զարերով հրահրած են մեր բանաստեղծներու երեւակայութիւնը: Թերեւս մինչեւ Պարոյր Սեւակի « Անլռե– լի զանգակատունը »՝ ուր դրեթէ աստ– ուածացած է անմահ Կոմիտասը:

Բայց ինչո՞ւ մեղադրենք մեր դրիչներ– ը: Այդպէս չէի՞ն ըներ միթէ հին Յոյ– նները, Հոմերոսը, առաջին ողբերգակ– ները կամ հերոսապատում երգիչները: Յետոյ, զարերով հարստահարուած եւ կեղեքուած ժողովուրդ մը, մանաւանդ Կլիմկիոյ թագաւորութեան անկումէն ասդին՝ զուրկ նաեւ պետականութենէ, տե– ւականօրէն կարօտ էր իր հերոսներով ապրելու, տոկալու եւ գոյատեւելու հա– մար սպառիչ սփիւռքի յորձանուտին մէջ, եւ ինչո՞ւ չըսենք՝ նաեւ հայրենիքին մէջ:

— Հրաշալի են Ձեր բոլոր բացծները, սիրելի Հայր Ներսէս, խնդրեմ շարու – նակեցէք:

— Նկատմամբ Կորիւնին, բան նաեւ, *ինչպէս* համօրէն վեր կը հանէ Վենեւթ– կի բանասէրը Աբրահայր՝ Հ· Պօղոս վար– պետ Անանեան, որ «Վարբ Մաշտոցի» այդ դրուագը լոյս տեսած է ո՛չ թէ իբր պատմագիրք, այլ՝ իբր ներբողեան, մեծ վարդապետին մահուան տարեդարձի մը առիթով, կատարելու համար « հայ– րենատուր հրաման » մը՝ որ կուգար օր– ուան կաթոլիկոսական տեղապահէն: Ու ներբողական գրուագին մը ունէր անշուշտ իր գրական պահանջները, ծաղկուն ո– ճով գծելու Մեսրոպի նկարը, որ անտա– րակոյս չատ աւելի չքեղ ու մեծ է՝ իրա– կանութեան մէջ:

— Իսկ Խորենացի՞ն, Հայր Ներսէս, չի՞ պատկանիր այդ խումբին:

— Ո՛չ, Կորիւնի հակառակ՝ իրապաշտ ոճի մեծ վկայ մըն է Խորենացին՝ մեր պատմահայրը, զերազանցօրէն հայրենա– սէրը ու խանդավառ, որ սակայն պիտի՝ զուսպ ոճով՝ մեր ամբողջ պատմութիւնն ու ցեղը կոչել « փոքր ածու », ուր յի– շատակութեան արժանի բաղմաթիւ ա– րարքներ են գործուած:

— Պիտի ուզէի լսել Ձեր կարծիքը հա– յերէն գիրերու գիւտին մասին: Գիտեմ որ Ս· Մեսրոպ նախ գտաւ 24 գիրեր, յե– տոյ աւելցուց 12 ուրիշներ: Գիտե՞մ թէ որոմէ էին առաջինները եւ երկրորդները:

— *Եթէ ձուլենք Կորիւնի եւ Խորենացիի հաղորդած տեղեկութիւնները՝ զրերու պիտին պատմութեան մէջ, պիտի նշմա– րենք թէ ինչպիսի անխոնջ ճիգերով Մես– րոպ ինք հնարած է մեր այբուբենը, մեծ ազգասիրութենէ առաջնորդուած, մարդ– կային հնարամտութեան բոլոր միջոց – ներն ի գործ դնելով (ուղեւորութիւն – ներ, օրուան մեծանուն պիտանականներու դիմումներ, զեզակրական փորձեր, թարգմանութեան ձեռնարկներ, կրկնակի այլ աշխատանքներ եւն…)*:

Եթէ Մովսէսի օրով, Աստուած ինք քարէ տախտակներու վրայ զրոշմեց տա– սը պատուիրանները, Մեսրոպ իր սե – փական ձեռքով կերտեց ու ձեւեց մեր այբուբենը, պարսկական հողի վրայ, յունարէնի կարզով եւ անուններով: Ա– սիկա հրաշք չէ, ինքնին մարդկային գի– տցողութիւն է:

Մաշտոց, այո՛, տասներկու նոր զրեր աւելցուց, որոնց առեղծուածը դեռ բո– լորովին չէ լուծուած: Ու պէտք է որ բան մըն ալ մթին մնայ: Նոյնիսկ տա– կաւին պնդողներ կան նախամաշտոցեան զրի ու զրականութեան գոյութեան մա– սին, ինչպէս Հայաստանէն Ա· Գ· Աբրա– համեանը: Բայց կը կարծենք թէ Էդ· Ազբալեան հեղինակօրէն պատասխանած է անոնց, վերջերս, Մեսրոպեան այբուբենի արժէքը բնորոշելով աքանչելիօրէն:

— Վերջին հարցում մը, սիրելի Հայր Ներսէս· այսօրուան ակնոցով դիտուած՝ կարելի կը գտնէ՞ք որ Ս· Մեսրոպ այբու– բեն գտնէ եւ *անմիջապէս*, Աստուածա – շունչի նման մեծ ու զանազան գրական եւ փիլիսոփայական էջեր պարունակող գործ մը թարգմանուի, այդքան գեղեցկու – թեամբ: Հաւատալի՞ք բան է, գաղտնիք մը չկա՞յ այս գործին մէջ:

— *Մեր Աստուածաշունչի թարգմանու– թիւնը՝ գլուխ գործոց մըն է, թագուհի թարգմանութիւններու: Բայց առիկա պատճառ չէ որ նախամաշտոցեան զրա– կանութեան մը գոյութիւնը հաստատենք: Գիր չկար, բայց լեզուն կար, որ զրերու պիտով՝ յանկարծօրէն հսկայացող մար– դու մը կերպարանքն առաւ: Յոյն զրա– կանութեան սկզբնաւորութիւնն ալ այդ– պիսի երեւոյթով մը չէ՞ յայտնուեր մի– թէ, իլիականի դիւցազներգակ արշալոյ– սով: Ցետոյ մեր Գողթան երգերու մնա– ցորդները, անպիր բանահիւսութեան ըս– քանչելի նմոյշներ, աստղերն են մեր ա– կեղէն զրականութեան երկնակամարին, ոսկեզարու արեւածագէն առաջ յայտ – նուող, որպէս անոր աւետաւոր կարա – պետ:*

— Ես ալ բոլորը մէկ բառով կ'որակեմ — *հրաշք*, հայկական հրաշք: Ու կը հաւատամ նաեւ, որ ան ո՛չ առաջինն է եւ ո՛չ ալ վերջինը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Գ· և վերջին Մաս)

Ռ· Համբարձումեան, որ մանրամասն ուսումնասիրած է Բարոնչիի աշխատա – սիրութիւնը եւ, միաժամանակ, դէմքե– րու շարք մը քաղած ու զանոնք ներկա– յացուցած է իր գրութեան մէջ, դիտել տուած է հետեւեալը.— Բարոնչիի զիր– քին մէջ մեծ տեղ է յատկացուած բա– նաստեղծներուն, որոնցմէ ամենք զանա – զան լեզուներէն առաջին անգամն ըլլալով լեհերէնի թարգմանած են միջազգային քերթողութեան այս կամ այն կտորները:

Մեր կարդին, քաղելով Ռ· Համբար– ձումեանի երկար յօդուածէն, կը ներկա– յացնենք քանի մը դէմքեր:

Ստեփան Վարդանովիչ ծնած է Լվով· քահանայ ձեռնադրուելէ եւ իմաստասի– րութեան վարդապետի կոչում առանալէն ետք զրկուած է էջմիածին, ուր ապրած է մինչեւ իր մահը:

Լեհահայ Բայդուլովիչի հետ Լվով ու– զարկած է 1662ին իր ձեռքով արտադրած հայերէն Աւետարան մը եւ Յիսուս Որդի քերթուածը:

Անուանի բանաստեղծ եղած է 26 տա– րեկանին մեռած Զիմորովիչ Շիմոն: Մա– հէն ետք անոր բանաստեղծութիւնները եւ Անակրէոնէն ու յոյն այլ հեղինակներէ կատարած թարգմանութիւնները լոյս տե– սած եւ տեղ գտած են լեհ դասական բանաստեղծներու հատընտիրներուն մէջ:

Տըամենից ծնած եւ Լվովի համալսա – րանը աւարտած Շադրեյ Գժեզոժ Իլնացի (ծն· 1796ին) զրած է բանաստեղծու – թիւններ, հինգ արարով լսարիներէն ոգ– եւորուած ողբերգութիւն մը եւ յունարէնէ կատարած է թարգմանութիւններ: Լոյս ընծայած հինգ գիրքերէն երեքը զեմմաներէն, մէկը՝ լսարիներէն, իսկ մէւսը՝ լեհերէն զրուած են: Այս վերջինը հրատարակ – ուած է Վիլենայի Մխիթարեան ապարա– նը հետեւեալ վերնագիրով՝ « Իգնացի Շադրեյ· հէքեաթներ, էպիկրամներ, արիոլեաններ եւ թարգմանութիւններ Ա– նակրէոնէ »:

Ականաւոր դէմք մը եղած է նաեւ Մի– նասովիչ Եուզեֆ Դիմոխ (1792 – 1849): Իրաւաբանական բարձրագոյն ուսում ըս– տանալէն ետք պետական պաշտօնեայ զարձած է 22 տարեկանին: Երեք տարի ետք լեհ թագաւորութեան (Լեհաստանի այն մասը, որ Վիլենայի 1815ի համա– ժողովին որոշումով Ռուսաստանի կըց– ուած է որոշ ինքնավարութեան մը տա– մանումով, իսկ 1830ի լեհ ապստամբու– թենէն ետք ջնջուած է) պաշտօնական թարգմանը եղած է: Անկէ ետք ուսուց– չապետը զարձած է Վարշաւայի համա– լսարանին իրաւաբանական բաժինին: Ե– ղած է նախարար լեհական թագաւորու– թեան. երեսփոխան ընտրուած է· զրած է բանաստեղծութիւններ եւ կատարած է թարգմանութիւններ Ֆրանսերէնէ, իտա – լերէնէ ու զերմաներէնէ: Նկատուած է Շելլէրի բազմաթիւ քերթուածներուն ան– զրանիկ թարգմանը:

Նոյն տոհմին պատկանած է բանաս – տեղծ, իմաստասէր, պատմաբան եւ հրա– պարակագիր Եուզեֆ Էպիֆան Մինաս– վիչ (1718 – 1796): Հրատարակած է 41 հատոր պատմագիտական, թարգմանա – կան գիրքեր, որոնցմէ չատերը վերատին հրատարակուած են: 1777ին թարգմանա– բար լոյս ընծայած է եզովպոսի առակ – ները: Լատիներէնէ, Ֆրանսերէնէ, իտա– լերէնէ թարգմանած բանաստեղծութիւն– ները, նորավէպերը, ողբերգութիւնները եւ երգիծական էջերը տպագրուած են առանձին հատորով 1766ին: Իտալերէնէ թարգմանած է Տիգրանես երեք արարնոց թատերախաղը Տիգրան Մեծի մասին. երկու հրատարակութեանց թուականները եղած են 1767 եւ 1773: Հնգկական իմաս– տասիրութիւնը Լեհերուն ծանօթացնող անդրանիկ գէմքերէն եղած է քանի 1769ին լեհերէն չարադրած է հնդիկ փիլիսոփա– յութիւնը կամ մարդկային կեանքին եր– ջանկութեան հնարաւորութիւնները խո– րագրուած աշխատասիրութիւնը:

Անոր աշխատասիրութիւններէն մէկը նուիրուած է Լվովի հայ եպիսկոպոսնե– րուն կենսագրութեանց, տպ· 1662ին:

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Իտալահայ Մշակոյթին Նուիրուած Երեկոյթ

—o—

ՄԻԼԱՆՕ (Յառաջ).— Ժողովուրդներու պատմութեան մէջ պատահած է որ պարզ դէպք մը ունենայ աննախատեսելի հե– տեւանքներ: Նման դէպքերէն մին կարելի է նկատել Հայ Արուեստին նուիրուած միջազգային Ա· Սմբատեանեան ծնունդը 1975ին Պերկամոյի մէջ: Այդ առաջին ձեռնարկին արձանագրուած մեծ յաջողու– թիւնը, նամանաւանդ երբ նկատի ունե– նանք որ փոքրաթիւ խումբի մը նախա – ձեռնութիւնն ու կազմակերպութիւնն էր, իր արձագանգը ունեցաւ Մայր հայրե – նիքին մէջ ուր՝ 1978ի Սեպտեմբերին, քաղաքամայր Երեւանի մէջ, պետական չափանիշով եւ աննախընթաց պատրաս – տութեամբ տեղի ունեցաւ Հայ Արուես– տին նուիրուած երկրորդ Սմբատեանը:

Այդ առթիւ Իտալիայէն կազմակեր – պուած էր ճամբորդութիւն մը դէպի Երե– ւան, Լենինգրատ – Մոսկուա գիծով, ո– րուն մասնակցեցաւ Իտալացիներէ եւ Հայերէ բազկացած 30 հոգինոց խումբ մը:

Այդ պատմական օրերու տարելիցին, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան յատուկ նախաձեռնութեամբ, Նոյ· 25ի կիրակի օր, տեղի ունեցաւ վերապրումի երեկոյթ մը նուիրուած վերոյիշեալ Սմբատեանին որ, մասնաւորաբար նպատակ ունէր Հայ մշակոյթը ծանօթացնել մեր իտալացի բարեկամներուն եւ նոյն ժա – մանակ հոգեպէս մասնակից ընել անոնք որոնք չէին կրցած մասնակցիլ ճամբոր– դութեան եւ ներկայ ըլլալ Երեւանի մէջ կազմակերպուած բացառիկ ընդունելու – թիւններուն: Նախատեսուած ըլլալով մեծ թիւով օտար հիւրերու ներկայութիւնը, վարչութիւնը յարմար գտած էր այս *անգամ* բացառաբար միայն իտալերէն լեզուով կատարելու հանդիսութիւնը:

Ժամը 5ին Հայ Տան սրահները ոլոր– ուած էին հոծ բազմութեամբ մը որուն մէջ նշմարելի էին Փաւովայէն, Վենե – տիկէն, Ռեճիոյէն, Թորինոյէն եւ Մի –

Ձեռագիրը վիճակի մէջ մնացած լսարիներէն երկու աշխատութիւններէն մէկը Հա– յոց թագաւորական տոհմերուն պատ – մութիւնն է՝ քաղուած զանազան հեղի – նակներէ: Երկրորդը կոչուած է Անուանի Լեհահայերուն վարքագրութիւնը:

Ռ· Համբարձումեան արձանագրած է, թէ Բարոնչ իր դիրքին վերջաւորութեան ներկայացուցած է Լվովի Բենեդիկտեան Հայագիներուն մենաստանին տարեդրու– թիւնը 1680էն մինչեւ 1851: Այս առթիւ դիտել տուած է, թէ Լեհաստանի մէջ հայ միանձնուհիներու գոյութեան հետ– քերը գտնուած են 1590էն սկսեալ, յամե– նայն դէպս, 1660էն չատ առաջ հաստա– ուած են Կամենեց, Եպպովեց եւ առաջին օրէն իսկ կոչուած են Հռիփսիմեանք: Լվովի մէջ սկսած են կեդրոնանալ 1670ին վերջերը: Պաշտօնապէս ճանչցուած են Վատիկանի կողմէ: Պապին 1690ի կոնդակով Բենեդիկտուհիները ենթակայ մնացած են Լվովի Հայոց Արքեպիսկոպոսին իշխանութեան, որ– տօնութիւն ձեռք ձգած են լեհահայ եկեղեցիին պատարագամատոյցով առաջ– նորդուելու եւ ծէսեր կատարելու Գր· Լուսաւորիչին նուիրուած:

Հիմնական կարեւորութիւնն այն է ե– զած, որ անուանի զպրոց մը զարձած է ամբողջ Լեհաստանի մէջ աղջիկներուն համար: Տարեգրութեան 1781 թուակա – նին տակ գրուած է.— « Վանք կը մըտ– նէին օրիորդներ Մրիմէն, Կաֆայէն, Պո– լիսէն, ամբողջ Թաթարիստանէն եւ Լե– հաստանէն. կը պահէին իգական զպրոց, ուր գրել – կարդալէն զատ կը սորվէին նաեւ զանազան ձեռագործներ հիւսել, եւ այդ զպրոցը քաղաքին միակն էր:

Ռ· Համբարձումեանի կարծիքով, « Թէեւ զպրոցում հայերէն անցնելու մա– սին ոչ մի ուղղակի յիշատակութիւն չկայ, բայց տարեգրութեան որոշ անուղ– դակի փաստերից կարելի է ենթադրել, թէ վանքը 1781 – 85 թթ· առաջ էլ է կըր– թարան ունեցել, ուր հատանարար սո – վորել են նաեւ գրաբար »:

ՔԱՂՀԱՆ

լանոյի ՀԸՋակայ քաղաքներէն եկած ազգակիցներ եւ Իտալացիներ: Սրահին պատերը զարդարուած էին Սիմբոզիումը յիշեցնող լուսանկարներով, յուշանուէրներով եւ ցուցանկարներով (բոսթըը):

Մշակութային Միութեան նախագահ Հրանդ Բամպակեանի բացման խօսքէն յետոյ, սկիզբ կ'առնէ հանդիսութիւնը երեւանի համազումարին զեկուցարեր Հ. Լեւոն Զէքիեանի բանաստեղծական յունչով զրուած « Ճամբորդութեան յուշառեր »ի ընթերցումով որուն կ'ընկերանար նկարագրուած տեսարաններու եւ յուշարձաններու լուսապատկերային ցուցադրութիւնը եւ Լուսինէ Զաքարեանի կրծնաչունչ եւ քաղցրալուր երաժշտու – թիւնը: Այսպէս ունկնդիրը հանդիսականները կրկին անգամ կը փոխադրուէին Սիմբոզիումի վայրը, վայրկեան մը եւս ապրելու համար ճամբորդութեան բոլոր մանրամասնութիւնները, որ այնքան հաճելի եւ տպաւորիչ էին հայրենի արեւին պէս ջերմ, երկնքի նման ջինջ, մրզի նման համեղ:

Երաժշտական մէջնաբար մը՝ որու ընթացքին հայկական ժողովրդական երգերուն մանակից կը դարձնէ օվերային երգիչ՝ Թենոր՝ Ժան Անդրեան Արմենց հանդէս գալով Անոյշ օվերայէն Սարոյի մեներգով, Կանաչեանի « Ալվարդի երազը », Կոմիտասի « Կռունկ »ը, Կոմոյեանի « Ինչպէս երազ »ը երգերով զգայուն ներշնչումով արտայայտուած:

Յաջորդաբար կը կարդացուին Տոքթ.ներ Պոքալիի, Եիլմայի, Ուլուհոճեանի Հայաստան Համբորդութեան եւ Համագործակցութեան տպաւորութիւնները, Տոքթ.ներ Ա. Մազպեանի, Տիկ. Վ. Բամպակեանի եւ Տիկ. Ա. Նէնէլինէի կողմէ վերոյիշեալներու բացակայութեան պատճառով, ապա հանդէս կուգայ Տիկ. Աբշ. Պէքմէզճրեան ամբողջացնելով պատկերը:

Այս բոլոր վերոյիշեալ տպաւորութիւններու ընթերցման ընթացքին կը լուսարձակուէին Սիմբոզիումի եւ Հայաստանի տեսարժան վայրերէն տեսարաններ ուր այցելած էին բոլոր մասնակիցները, ընկերացուած մեղմ երաժշտութեամբ ա – ռվլ ցայտուն եւ կենդանի զարձնելով մթնոլորտը:

Հանդիսութիւնը կուգայ փակել մեր բոլորիս ծանօթ ճարտ. փրոֆ. Ատրիանօ Ալբակո Նովելլօն որ, իր խօսքին մէջ կ'ընդգծէ Սիմբոզիումին դերն ու նշանակութիւնը հայկական մշակութային տպարէզէն ներս, ինչպէս նաեւ այդ գծով Միլանոյի կատարած « համեստ » աշխատանքը: Միլանօն է դարձեալ որ իր հանգուցեալ նահապետին եր. հիւսիսհանի ցանկութեամբ իր հարազատներու միջոցաւ ստանձնած է Երեւանի Ս. Ցովհաննէս եկեղեցւոյ վերաշինութիւնը: Առիթը ներկաներուն պաշտօնապէս կը յայտարարէ որ հայկական մշակոյթին նուիրուած Գ. միջազգային Սիմբոզիումը տեղի պիտի ունենայ Իտալիոյ մէջ 1982ին: Երկարատեւ ծափահարութիւններով կ'ընդունուին փրոֆ. Ալբիակոյի խօսքերը:

Հանդէսը կը փակուի ունկնդրութեամբ Արամ Խաչատրեանի սենֆոնիք երաժշտութեան « Ջօն ցնծութեան » որ կատարուեցաւ Երեւանի մէջ ղեկավարութեամբ Ցովհաննէս Չէքիճեանի:

Տիկիններու կողմէ եղած հիւրասիրութիւնով լաւագոյն տպաւորութիւններով հանդիսականները բաժնուեցան Հայ Տունէն:

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԿ.

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՀԻՆԳ ՆՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ

Ամերիկահայ Ցարութիւն Հազարեան հայերէն հինգ ձեռագիրներ եւս նուիրած է Երեւանի Մատենադարանին, ուր յատուկ Փոնտ մը կայ իր անունը կրող: Այսպէսով, վերջին քանի տարիներու ընթացքին Մատենադարանին նուիրած իր ձեռագիրներու թիւը կը հասնի 400ի: Ձեռագիրներէն մէկը ԺԳ դարու «Աւետարան »է, որուն էջերուն մեծ մասը կորսուած է: Երկրորդը՝ 1419ին ստեղծուած նկարազարդ « Ծիսարան » մըն է, որ ուշագրաւ է « Մաշտոց »ները ուսումնասիրելու համար: Աւետարանի կազմի ներքին երեսները պատած են հնագոյն հազուագիւտ գործուածքի լաւագոյն նմոյշով: Գրիչը՝ Աթանասիոս, աշխատած է Սամսոն քաղաքին մէջ: Այս երկու ձեռագիրները զրուած են թուղթի վրայ: Միւս երեքը մաշալաթեայ « Աւետարաններ » են, որոնք զրուած են ԺԷ դարուն եւ կը պատկանին Պոլսոյ գպրոցին: Հարուստ են մանրանկարներով: Ծաղկողները տեղ-տեղ օգտագործած են այնպիսի գոյներ, որոնց հազուագիւտ կը հանդիսանք այդ շրջանի հայկական մանրանկարներուն մէջ: Անոնցմէ երկուքը ընդօրինակուած են կաուց անապատի գպրոցին մէջ եւ ունեցած են արծաթէ կազմեր, որոնք, դժբախտաբար, չեն պահուած:

×

ՊԱՏԱՆԻ ԾԱՆՐԱՔԱՐՁՆԵՐՈՒ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լենինականի Շինարարներու Մշակոյթի պալատին մէջ տեղի ունեցած են ծանրարձութեան Հայաստանի պատանեկան մրցումները (15 – 17 տարեկաններու համար): Իրենց համապատասխան ծանրութեան մէջ յաղթական ելած են Ս. Ղազարեան (Երեւան), Պ. Եղիկեան, Հ. Ոսկանեան, Եու. Կարապետեան, Ա. Քեանդարեան, Ռ. Գալոյեան, Ա. Նազարեան (բոլորն ալ Լենինականէն), Վ. Ցակոբեան, Ե. Զաքարեան եւ Ա. Սահակեան (Երեւանէն): Խմբական դասաւորման մէջ յաղթած է Լենինականի առաջին խումբը: Երկրորդ տեղը զրաւած են Երեւանի Ա. եւ Կիրովականի խումբերը:

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՆիՆԵՐԸ ՇԱՀԱԾ ԵՆ ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱԿԸ

Տաճիկիստանի Լենինաբատ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած « Սպարտակ » մարզական ընկերութեան կեդր. Խորհուրդի կազմակերպած հեծելարշաւի մրցումնե – րուն բաժակը շահած են Հայաստանի պատանիները:

×

ՀԱՑ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ ՑԱՂԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Անդիջանի (Ուզպեկիստան) մէջ տեղի ունեցած մարմնամարզութեան համա – միութենական մրցումներուն յաղթական հանդիսացած են երեւանցի մարզիկները: Առաջին տեղը զրաւած են Աբշակ Սիմոնեան, Հրաչեայ Ստեփանեան՝ իրենց ճիւղերուն մէջ:

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՊՈԼՍՈՑ էսաեան Սանուց Միութիւնը, Նոյ. 25ին, կատարած է իր գեղարուեստական նոր եղանակին բացումը: Վարչութեան Բ. տաճնապետ Երուանդ Կոպէլեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք երգի ու պարի խումբին պատասխանատուն՝ Պետոն Գուզուպաշի, որոշ բացատրութիւններ տուած է ներկաներուն յառաջիկայ աշխատանքներուն մասին:

ԳՈՒՒԻՆԻՈՑ «Զաւարեան» սրահին մէջ, Նոյ. 23ին, տեղի ունեցած է Դաշնակցութեան Օրը: Հանդիսութեան բացումը կատարած է ընկ. Արամ Աւագեան: Բանախօսած է ընկերուհի Լիզա Աւագեան անդրադառնալով Դաշնակցութեան գործունէութեան՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: « Զաւարեան » պարախումբի ներկայացուցած տոհմիկ պարերէն ետք հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանքով:

ԳՈՒՒԻՆԻՈՑ ծերանոցին մէջ, Նոյ. 29ին, պատարագած եւ քարոզած է տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Վարանդ Քհնյ. Ամիրալեան: Ցաւարտ պատարագի զոյց տեղի ունեցած է ծերունիներու եւ հասատութեան մեկնող անօրէն Վաքըրլիի հետ: Ծերանոցին նոր անօրէնուհին է Օր. Աղաւերի, որ ծանօթ է գաղութին՝ Քասթրըլի կաղղուրման կայանի մէջ իր տարած աշխատանքներուն շնորհիւ:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԴԵՂԵՐ...

Հերքլտի Նայրոպիի Թղթակիցին համաձայն, Սեւ Ցամաքամասը Թիրախ դարձած է չհոս եռեւէ վազող օտար ընկերութիւններու մրցապայքարին: Դեղագործական ընկերութիւնները ծանուցումներով ողողած են չուկան՝ մամուլով, շարժանկարի սրահներու եւ, նոյնիսկ, պաշտօնաատուներու ցուցատախտակներուն վրայ փակցուած յայտարարութիւններով: Կը մատնանշեն այս կամ այն դեղին « յատկանիշները »: Մէկը կ'ապահովէ երիտասարդական կորով ծերերուն, ուրիշ մը՝ սեռային արտակարգ կարողութիւններ, երրորդ մը՝ միտքի արթնութիւն: Ծոստումները, պարզ է, որ չեն համապատասխաներ իրականութեան, թղթակիցին բառերով պարզ սուտեր են:

×

ՓԻՂԵՐԸ ՉԵՆ ՄՈՌՆԱՐ

Խորհրդային Թաս գործակալութիւնը հետեւեալ լուրը հաղորդած է: Խարկովի կենդանաբանական պարտէզին պաշտօնեաներէն Լֆիմ Բորոնեճ, 51 տարի անասուններուն մէջ աշխատելէ ետք, 85 տարեկանին հանգստեան կոչուած է: Ակռէ նաեւ տռամբ: Աստմ անունով փիղը անմիջապէս կամաւոր ծոմ պահած է, սկսած է խորտակել չորս կողմ գտնուած ձողերը, զոչիւն՝ ամբողջ ուժով: Անասունը իր հանդարտութիւնը վերադտած է, երբ պահապանը վերստին երեւցած է: Փիղը գղուանքով իր պաշիճով սեղմած է ծերունին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ձեռնարկ Հովուական Աստուածաբանութեան, գրեց՝ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, Անթիլիաս 1979:

×

LIVRES REÇUS :

REVUE DES ETUDES ARMENIENNES, nouvelle série, Tome XIII, 1978/79 485 pages. Fondateurs : E. Benveniste et H. Berberian.
Directeur : G. Dumézil de l'A. F.
Secrétaire de la Rédaction J. P. Mahé.

×

LA MORT AU BORD DU LAC
ET AUTRES CONTES
de NANE CARZOU
Couverture : CARZOU
Ed. Galilée, Paris 1979.

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Ե.

Ջիչ մը առեն կինը կը լռէր. հեկեկանքները կը մարէին բայց նորէն ան – նուաճելի վիշտով մը յիմարացած ոտքի կ'կանգնէր եւ կը պոռար, խենթի պէս լալով եւ ինքզինքը ապտին անդին զարնելով ու արցունքներէն խեղդուած ձայնին մէջ բառերը կը լսուէին, կիսատ եւ թերի բառեր:

— Մարիկ ըրէք օրիորդ... Հիմակ բոլոր ճշմարտութիւնը պիտի ըսեմ ձեր երեսին.. Ո՛չ, թողուցէք որ խօսիմ... թող դաս հիւանդ էր երէկուընէ ի վեր... հարկաւ ես ամէնէն աղէկ դիտէի աղիկա... ձեզի ըսելիք չունիմ, դուք մայրը չէք որ հասկնաք, հէ՞... ես միայն տղուս նայելով կը զգայի որ կը տանջուէր կոր, նայն ցաւը իմ մէջս ալ կար.. դեռ քանի՞ օր է որ իմ մարմինէս բաժնուեցաւ. դեռ ծանրութիւնը կը զգամ փորիս մէջը. այսպէս ես վտահ էի որ ցաւ ունէր իմ խեղճ պզտիկս. աղիկա ըսի այն լկրտած հիւանդապահուհիին. վրաս խնդաց...ա՛հ աչքերը պիտի փորեմ անոր:

— Հանդարտե՛ աղջիկս, մենք արդէն վռնտեցինք զայն հիւանդանոցէն, կ'ու – զե՞ս լինձի մարիկ ընել:

Կինը արցունքէն կուրցած աչքերը դարձուց օրիորդ Էլուարին:

— Հարկաւ օրիորդ, դուք, դուք բարի էք, դուք չէք ծաղրեր խեղճ մարդիկը, աղէկը դիտեմ, ձեզի դէմ քէն չունիմ, հաւատացէք, բայց օրիորդ մարիկ ըրէ՛ք..

— Օ՛հ դիտեմ, դիտեմ, մի յոդնիք, դեռ հիւանդ էք:

— Աւելի գէշ, տղուս պէս պիտի մեռնիմ ես ալ:

Էվա չատ բան չէր հասկնար եղածէն. մինակ սիրտը սեղմուած կը տեսնէր այդ մայրը ցնորքի մէջ դեռ քանի մը օրէ ի վեր միայն ծննդաբերութեան ցաւերէն ազատած եւ այնքան տժգոյն որ մարդ կը զարմանար զայն ոտքի վրայ տեսնելով. մութ կարմիր շալ մը խաչաձեւ կապած էր կուրծքին վրայ եւ այնքան նիհար եւ կմախային երեւոյթ մը ունէր որ կարծես իր յախուռն չարժումներուն մէջ կտոր կտոր պիտի իյնար:

Տօքթէօռ Բարօն բոլորովին յուզուած ապտին դարձաւ եւ տեսնելով բազմութիւնը հրամայեց որ ամէնքը իրենց դործին երթան. Լէվրէ սրահին մուտքը պարպուեցաւ երկվայրկեանի մը մէջ ու Էվա կրցաւ տեսնել սրահէն ներս ճերմակ անկողիններու շարքը որոնց մէջէն դլուխներ երկնցած կը չահագրգռուէին իրենցմէ մէկուն դժբախտութեանը:

Այն տեն վերջապէս Տօքթ. Բարօն հարցուց այնպիսի ձայնով մը որուն մէջ հազիւ թէ խորին վրդովմունքը զսպուած էր եւ ասով իսկ մեռապական եւ ծանր չեչա մը կ'առնէր:

— Քանի՞ օր է որ տղան ծնած է այս կինը:

— Աւիկա թիւ 10ն է Տօքթէօռ. վեցերորդ օրն է այսօր:

— Պէտք չէ թոյլ տալ որ մեկնի. ուրիշ սրահ մը փոխադրեցէք. ու իրացին դառնալով ըսաւ.

— Ուժով տենդ մը պիտի ունենայ. ձեզի կը յանձնեմ:

Կինը ապուշցած մտիկ կ'ընէր. վերջին բառերը միայն ցած ձայնով արտասանուած չլսեց. բայց այլեւս առանց դիմադրութեան թոյլ տուաւ որ զինքը հեռացընեն. դռանը առաջքը միայն եթին դարձաւ եւ անասհման վստահութեամբ գրեթէ ջերմեռանդութեամբ հարցուց Տօքթէօռ Բարօին:

— Տօքթէօռ, տղաս պիտի ազատէ՞ք արդեօք:

— Այո՛ աղջիկս:

Հազիւ թէ կինը աներեւոյթ եղած էր երբ Տօքթէօռ Բարօ տղուն քով չտապեց. սեղանի մը վրայ դրեր էին եւ սաւանով մը ծածկուած էր. դեռ խանձարուրին մէջ էր անիկա եւ կուրծքին վրայ կաթի ածուռներ կային. բժշկապետը տղան մեր – կացուց եւ ուշադրութեամբ քննելէ ետքը հարցուց.

— Ե՞րբ մեռաւ այս տղան:

— Որոշ չենք գիտեր. այս առաւօտ մայրը մեռած է գտեր զայն, ըսաւ օրիորդ Էլուա:

Տօքթէօռ Բարօ դէպի սրահը դարձաւ եւ գոչեց.

— Պէ՛րթ:

(22 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Մարուքէ Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօյաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Նիկողոսեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Պերճ Նիկողոսեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ժանփիէր Մարքոլա եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պօյաճեան եւ զաւակները, Օր. Ժանին Մազլումեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պիլլորեան (Պէյրութ), Սարայ - ատրեան եղբայրները եւ իրենց ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր եւ զարմիկին՝

ՅԱԿՈԲ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 5ին, 76 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի, Դեկտ. 11, ժամը 14·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն Փարիզիէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Հերմինէ Մերանկիւլեան խոր կսկիծով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ԵՂԻՇԷ ՄԵՐԱՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբթի, Դեկտ. 12, ժամը 13·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ընտանեկան մանրամասն մահազդը՝ մեր յաջորդ թիւով։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Դեկտ. 16ին Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ, որու կը յաջորդէ հոգեհանգստեան պաշտօն զաղութիս մէջ ծառայող հանգուցեալ հոգեւորականներու, զոհերու, ազգային եւ կրօնական սպասաւորներու հոգիներու խաղաղութեան համար։ Պիտի կատարուի նաեւ մատաղի օրհնութիւն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կ'երգէ կամերտաս երգչախումբը բաղմաձայն, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի։

Այս առթիւ ժամը 12·30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ ի պատիւ զպրաց դասու եւ երգչախումբի անդամներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՅԱՐԲԵՐԴՅԱՆ Մխիթեան

Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը կ'իրակի, Դեկտ. 16, առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ տեղւոյն վրայ։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին ժողովը այս Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 13, ընկերուհի Փափազեանի բնակարանը, 13 Ռիւ Շառլ Միչէլս, Պանեէօ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Էրիքնազ Մկրտիչեանի իրենց զաւակներուն՝ Պր. Հայկազ Սարգիսեանի, Պր. Տաղէս Պետրոսեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց զաւկին, կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, խնամիին, մեր նախկին Սանուհի Ազաքսի Սարգիսեանի անակընկալ մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկ. Էրիքնազ Մկրտիչեան, Պր. Հայկազ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Սարգիսեան, Պր Խաչիկ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Բիւր Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Յակ Սարգիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Մազդիկ եւ Ֆրեեռիկ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Նիքոլա Մկրտիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ Մկրտիչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Կիրակոս Յակոբեան եւ զաւակները, Տաղէս Պետրոսեան եւ զաւակները եւ համայն Սարգիսեան, Մկրտիչեան, Տէրտէրեան, Յակոբեան, Պետրոսեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութեան, Պուլ. Օտոյի, քաղաքի Կապ. Խաչի մասնաճիւղերուն եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ ծաղկեպատկով, նամակով, հեռագրով եւ փոխան ծաղկեպատկի նուէրներով մասնակցեցան իրենց անակնկալ սուգին, իրենց զաւկին, կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, զոքանչին, կեսուրին, հարսին, հօրեղբօր կնոջ, մօրեղբօր կնոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՐԱՔՍԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Մկրտիչեան, Տարօնցի)

դառնակսկիծ կորուստին առթիւ։

×

Այս կսկծալի կորուստին առթիւ, ողբացեալին մայրը՝ Տիկին Էրիքնազ Մկրտիչեան «Յառաջ»ին կը նուիրէ 75 ֆր.։

50ème Anniversaire de la Croix Bleue

A MARSEILLE

Les sections de Marseille organisent le Dimanche, 16 Décembre à 15 heures à la Maison de la Culture Arménienne, 12-14 Rue St. Bazile, 13001 Marseille
Le 50ème ANNIVERSAIRE de la Fonda tion de la Croix Bleue des Arméniens de France

Sous la présidence d'honneur de :
Mmes DIROUHI SERINGULIAN et HEREPSIME BAGHDASSARIAN
Prendra la parole Maître HOVIG EGHIAZARIAN
Alexandre Siranossian dirige l'Ensemble instrumental de Romans avec le concours d'*Angèle Garabedian* (cantatrice)
Danses folkloriques par *Eva Arzouian* et le groupe *Ani* de Marseille
ENTREE LIBRE

ouvert depuis le jeudi 30 novembre

PARIS-PARIS

CABARET GREC

Direction HOVANESSIAN

30, AVENUE GEORGE V TEL. 720 27 33 720 28 60

ambiance grecque

UN NOUVEAU CABARET DE GRANDE CLASSE

ԱՌՆՈՒԻՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅԻ Ս. ԽԱՉ

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ նորոգութեան նուիրատուներու Բ. ցանկ.—

Նախկին գումար 22·300։ Տէր եւ Տիկ. Նշան Քիւրիշճեան (Սեւրան), Տիկին Ալիս Ասատեան 1000ական, Տէր եւ Տիկ. Վարդան Գումրու 500, ժառանգութիւն 200, Լեժէ հաստատութիւն 150, Պր. Պարսամ Ազատիկեան, Տիկ. Ատրինէ Պազալօղլու, Տիկ. Թագուհի Ապայեան, Պր. Յակոբ Երանեան, Տէր եւ Տիկ. Տիւմճեան, Ալֆորվիլէն ընտանիք մը 100ական, Տիկ. Ճերանեան, Պ. Ս. Սերթ, ամն 50ական։ Ընդհ. գումար 25·900։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
COMITE DES DAMES
U.G.A.B.

Arbre de Noël

Nous avons le plaisir d'inviter les parents et amis des enfants assistant à nos cours de mercredi après-midi à l'arbre de Noël traditionnel qui aura lieu cette année *le dimanche* 16 *Décembre à* 14 h. 30 *précises* dans la salle du Centre Culturel Alex Manoogian de l'U.G.A.B., 118 Rue de Courcelles, Paris 17ème.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾՈՒԻ հանդէս դպրոցի թատերասրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտ. 16 ժամը 17էն սկսեալ։

Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բարեկամները, համակիրները եւ կրթասէր ազգայինները՝ հաճելի ժամեր անցընելու հայ կայտառ նոր սերունդի հետ։

Գեղարուեստական բաժին՝ սիրելի անուններով՝

ՆՈՐԱՑՐ, ՊԵՐՆԱՐ, ՆԱԻԱՍԱՐԴ

Արտասանութիւններ, կաղանդ պապան իր բերած նուէրները... *մանուկներու։*

Համադամ կերակուրներ։
Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon, 92310 Sèvres
PONT DE SEVRES

ՃԱԽՈՒ Է
Ա.ՑՎԱԶՈՎՍԿԻ ՄԸ

Սոխպողաբար ծախու է Այվազովսքիի ծովանկար մը 081×054։ *Դիմել՝*
Antiquités-Tapis ARMINE
73, Rue Lafayette — 75009 PARIS
Tél. : 878-80-13

DUO HARTAR
vous propose
l'animation de vos soirées, galas ou concerts arméniens.
Pour tous renseignements contacter le : 246 98-64 ou 271 93-07 (à partir de 18 h) ou écrire à : DUO HARTAR
31, RUE DE L'ÉCHIQUIER
75010 PARIS

ՅՍԱՅԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆԻ

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտ. 24, Երկուշաբթի գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, Ալեֆ Մանուկեան սրահը։

Ընտիր ճաշ — 100 ֆր.
Ժամը 23էն սկսեալ երիտասարդաց
35 ֆր.
ըմպելի պէօքէկով
ԵՐԳ — ՊԱՐ — ՏԻՍԿՕ
Հասոյթը կրթական հաստատութեանց
Մանրամասնութիւն հեռախօսով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10՝ 372-04-20
Փութով ապահովել սեղանները։

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՒԻ ԿԱՑԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

Վ Ա Ր Օ Ւ Ժ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
FERMÉ LE LUNDI

1969 - 1979 DIX ANS DEJA

CETTE ANNEE ENCORE...

Le CAMP d'HIVER de BELLEFONTAINE

aura lieu du 24 Décembre au 2 Janvier
PARTICIPATION AUX FRAIS :
Séjour complet 365 F.
Tarif à la journée 50 F. d'inscription et 35 F. par jour

Week-End à partir du Vendredi 28 Décembre après-midi
tarif forfaitaire : 250 F. quelque soit la durée du séjour
Inscription à transmettre à : M. STEPANIAN Christian
6, rue de Trétaigne — 75018 Paris
(joindre un timbre à 1 F. 30 pour la réponse).

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
12
MERCREDI
12 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԱՔ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.534
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.534

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

2 ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՀՌՈՄԻ ԿԵՆՏՐՈՆԸ

—o—

Տեր եղած են և՛ Հայեր եւ՛ Իտալացիներ

ԻՆՔ. ՎԻՐԱՒՈՐ

Կիրակի իրիկուն է, որ Հռոմի ամէնէն բանուկ շրջանը, Վիա Վէնեթոյի կից, յաղորդաբար կը պայթէին երկու ռումբեր, բաւական վնաս, իրարանցում եւ նաեւ անմեղ զոհեր պատճառելով։

Ֆրանսական մամուլին մէջ, Երկուշաբթի իրիկուն Մոնտը հեռաւեալ ձեւով կը հաղորդէր լուրը խորագրելով՝ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՄԸ ՀՌՈՄԻ ԿԵՆՏՐՈՆԸ, — ՊԱՀԱՆՋՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ «Հայկ· Դիմադրութեան Նոր Շարժում մը պատասխանատուութիւնը այն երկու ռումբերուն, որոնք պայթած են կիրակի իրիկուն, Դեկտ· 9, Վիա Պիսաթի, Հռոմի ճիշդ կեդրոնը, 9 հոգի վիրաւորելով։ Ժամը 22·30ի չուրջ մէկը հեռաձայնած է Ռոյթըր գործակալու – թեան եւ արձագանգ հանդիսացած՝ «զինեալ պայքարին ընդդէմ Քաշիզմին Թուրքիոյ մէջ եւ աշխարհակալութեան ա – խարհի մէջ»։ Մոնտ կ'աւելցնէ թէ «այս պայթուցիկները զետեղելով չատ բանուկ փողոցի մը մէջ, որ կ'երկարէ Վիա Վենեթօն, եղեռնափորձին հեղինակները վիրաւին անկասկած, որ ողբերգութիւն մը հրնային ստեղծել։ Երկու ռումբերը արդէն պայթած են տասը մեթր տարբերութեամբ էլ Ալ եւ Պրիթիշ Էռ Ուէյզ ընկերութեանց գրասենեակներուն առջեւ։ Անցորդներ, որոնք կը փութային առաջին պայթումին վայրը, երկրորդին զոհերը պիտի ըլլային։ 9 վիրաւոր կայ որոնց մէջ մին տարիքի իտալացի զոյգ մը, չատ ծանրօրէն վիրաւորուած, նաեւ երկու Մալթացի, երկու Քանատացի, մէկ գերման քահանայ եւ երկու իտալացի ոստիկան։ Մոնտ, այս առթիւ կը յիշէ նաեւ «Հայ դիմադրականները են» որոնք սպառնացած էին մահափորձ մը կատարել Պաղին Թուրքիա ճամբորդութեան առեն։ Իրենց կը վերագրուի նաեւ Վատիկանի Բուրք դեսպանին սպանութիւնը 1977 Յունիսին։

Երեքշաբթի առաւ փարիզեան օրաթերթերը կ'արձագանգէին հետեւեալ ձեւով.—

Ֆիկարօ (էջ 16) քանի մը տողով մեայն կուտայ լուրը, ըսելով.— Կրկնակ եղեռնափորձին, որ 9 վիրաւոր պատճառած է կիրակի իրիկուն, Վիա Վենեթօ, տէր եղած է անանուն մէկը, յանուն «Հայկ· Դիմադրութեան Նոր Շարժում»ի մը։ Աւելցուցեր է «կը ցաւինք որ անմեղ զոհեր կան», նախքան բացատրելը թէ իր կազմակերպութիւնը կը պայքարի «Քրիստեան Քաշիզմին եւ համաշխարհային աշխարհակալութեան դէմ»։

Քոթիտիէն տը Փարի (էջ 6) կը խորագրէ. «Հայերը Հռոմ կը հարուածեն»։ Նոյն մանրամասնութիւնները տալով, ինչ կը վերաբերի պայթումներուն, թերթը կը ճշդէ թէ այս եղեռնավորձին տէր եղած են նաեւ «Իտալական Յեղափոխական Ոմբակները» դիչերը հեռաձայնելով Իլ Մեսաճեռօ օրաթերթին։

Իւմանիթէ (էջ 12) չատ կարճ ձեւով կ'արձանագրէ «Ահաբեկում Հռոմի մէջ» խորագրին տակ եւ կ'ըսէ թէ առաջին ռումբը դրուած էր իտալական դրամատան մը առջեւ, երկրորդը օդանաւային Փիլիպպեան ընկերութեան դրասենեակին։ Եղեռնափորձին տէր եղած են երկու կազմակերպութիւն՝ Հայկ· Դիմադրական եւ Իտալական Յեղափոխական Ոմբեր։

Լիպերասիոն (էջ 20) երկու ռումբեր կը պայթին Վիա Վէնեթօ, խորագրելէ ետք կը նկարագրէ պայթումները ժամը առաւօտեան մէկին (մինչ այլ ազբիւրները կը ճշդեն 22·30 ինչ որ աւելի ալ տրամաբանական է երբ նկատի առնուի զոհերու թիւը) եւ կ'ըսէ· «Տարօրինակ կերպով, էլ Ալ եւ Պրիթիշ Էռ Լայնզի գրասենեակները թիրախ էին, բայց իտալական դրամատուն մը եւ Փան Ամը վնասներ ունեցան»։ Ապա կ'ըսէ նաեւ թէ նախ Հայկ· դիմադրութիւն մը, ապա Իտալական Յեղափոխական Ոմբերը տէր եղած են եղեռնափորձերուն։ Իլ Մեսաճեռօ օրաթերթը, որու հեռաձայնած են իտալացի պահանջատէրերը, կ'ըսէ թէ աղբամանի մէջ դրուած ռումբը յատկապէս վտանգաւոր, կը յիշեցնէ 1974 Մայիս 28ի Պրեշիայի եղեռնափորձը, զոր կատրած էր ծայրայեղ–աջ չարժում մը։

Օռռո (վերջին էջ) լայն տեղ կուտայ, դատապարտող խորագրով մը՝ «Զոհեր դիպուածով ընտրուած» նկարներ ալ հրատարակելով։ Կը գրէ թէ Հայկ· Դիմադրութեան Նոր Շարժումը ցաւ յայտնած է որ անմեղ զոհեր կան, ինչ որ կը չեչտէ թերթը, առնուազն անպատեհ է։ Ապա կը նկարագրէ թէ ինչպէս պատահած է դէպքը։ Ժամը 21·15ի չուրջ երբ ժողովուրդը կը փութար սինեմա։ Ցանկարծ պայթումը եւ Պանքօ տի Նափոլիի ապակեփեղկերը ջարդուփշուր կ'ըլլան, երկու կառք, մէկ սրճարան, եւ էլ Ալ մեծ վնասներ կը կրեն։ Օռռո արձագանգ կը հանդիսանայ ոստիկանի մը կարծիքին «Բացայայտ է որ ուզած են արեան լոգանք մը յատուկ բերել»։ Իրենա տը Շիքով, որ ստորագրած է թղթակցութիւնը կ'ըսէ նաեւ, դատապարտելէ ետք ահաբեկիչները ընդհանրապէս· «Գալով Հայերուն, առաջին անգամը չէ որ իրենք պերճեր ցոյց կուտան։ Վերջերս փոխվրէժի սպառնալիք ըրին Պապին Թուրքիա իր այցելութեան համար»։

Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն (էջ 2) արձագանգ կը հանդիսանայ Ռոյթըր հեռագրի մը եւ սկիզբէն իսկ նախ կը յայտնէ՝ 9 հոգի, մէջէն ըլլալով երկու քանատացի զբօսաշրջիկ, մէկ գերման քահանայ վիրաւորուած են ռումբերէ էլ Ալի եւ Պրիթիշ Էռ Լայնզի առջեւ պայթած։ Կը կրկնէ թէ Հայկ· Դիմադրական Շարժում մը տէր եղած է, ցաւ յայտնելով անմեղ զոհերուն համար։

—×—

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Քոռիէրէ տէլլա Սեռա Դեկտ· 10ի իր թիւով, առաջին էջին վրայ կուտայ լուրը խորագրին մէջ իսկ ճշդելով 9 վիրաւոր, երկուքը՝ ծանրօրէն։ Կը նկարագրէ եղեռնափորձը։ Ռումբերը պայթած են Վիա Պիսաթի Պանճա տի Նափոլիի մէկ գործակալութեան առջեւ եւ Վիա Սան Նիքոլա տա Թոլէնթինո, ուր կը գտնուի Փիլիպպեան օդանաւային գրասենեակը։ Ինչ վիրաւորներուն մէջ, կը գրէ Միլանի նոյն օրաթերթը, զոյգ մը՝ Ֆրանչեսքօ Պրունի 48 տարեկան եւ Աբքանճելա Կըռանոյ 44 տարեկան չատ ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած են զոհութեան եղերարկուելու համար։ Թերթը կը յիշէ թէ Իլ Մեսաճեռօն հեռաճայնի հաղորդակցութիւն մը ստացած է «Յեղափոխական Իտալական Ոմբակներու» անունով, որոնք տէր եղած են ահաբեկչական արարքին։

Իլ Թեմփօ, առաջին էջը նկար մըն ալ կը հրատարակէ, խորագրելով «Երկու ռումբ կեդրոնը, Պանքօ տի Նափոլիի եւ Պրիթիշ Էռ Ուէյզի գրասենեակներուն դէմ», ապա 5րդ էջը 2րդ նկար մը եւս լոյս կ'ընծայէ երեք սիւնակ նուիրելով դէպքին։ Կը ճշդէ որ առաջին ռումբը պայթած է ժամը 21·12ին Ֆիամմա սինեմային դիմաց, Պանքօ տի Նափոլիի առջեւ, վնասելով նաեւ Փան – Ամերիքան գրասենեակին։ Երկրորդ ռումբը պայթած է 21·13ին Վիա Սան Նիֆոլօ տա Թոլենթինօ։ Թերթը կ'ըսէ թէ երկու ծանր վիրաւորներուն վիճակը անյոյս է։

«ՄԱՓԷՆ»Ի ՎԱՌ ԵՐԵՒԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԸ ՏԵՍԵՐ ԷՐ ԱՌՋԻ ՕՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՅԵՏԱԳԱՅԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ՄԻԱՅՆ՝ ՈՒԺԻՆ Է ԵՂԵՐ...

Երկուշաբթի առաւօտուն «Դեկտ· 10) փարիզեան Մաթէն օրաթերթը չատ հետաքրքրական եւ անսպասելի ձեւով «զգայացունց» լուր մը կուտար։ Սեւ – ճերմակի վրայ կը գրէր «Սերժ Պարաճանով կրցաւ անձամբ ներկայ ըլլալ ցուցադրութեան, իր Նռան գոյնը Փիլմին, զոր ներկայացուց «Խեղդուած Փիլմին փառատօնը» ՓՆԱՔի Օրլեթորիում (մինչեւ Դեկտեմբեր 15ին)։

Հետաքրքրական է դիտնալ թէ ի՞նչպէս կրնան գրուիլ նման յերիւրածոյ բաներ, թերթի մը մէջ, որու աշխատակիցը՝ Քաթրին Քլէման, ներկայ ալ եղած էր, ներկայացման անցեալ Ուրբաթ երեկոյեան։ Փիլմին մասին թերթը կը գրէ· «Խորհրդաւոր գործ, խորհրդանչական, սիրոյ երգ եւ պեղեցկութեան փառերգ, աւելի կ'ուզեկոչէ ամերիկեան յառաջապահ չարժանկարին հետազոտութիւնները քան՝ ռուսական չարժանկարը»։

Երեքշաբթի օր, Դեկտ· 11ին, նոյն թերթը վրիպակ չէր դներ, այլ անուղղակի ձեւով, Քաթրին Քլէմանի ստորագրութեան տակ իր սխալը կը ճշդէր ըսելով.— «Պարաճանով, եթէ անշուշտ ներկայ չէր սրահին մէջ, քանի որ իր ազատագրումէն ի վեր կ'ապրի իր ծննդավայրը՝ Թիֆլիզ, իր ստեղծագործող անձնաւորութեամբ իր ղրօնմը կը գնէր վիճաբանութեան»։ Այլ խօսքով ոգին չէր ներկայացած էր մարգուն հետ...։

Կը հաղորդէր նաեւ թէ Փիլմին ցուցադրութենէն ետք մարմին մը կազմուած էր ի նպաստ Պարաճանովի, որ այսօր չի կրնար այլեւս Փիլմ պատրաստել եւ եթէ կը չարունակէ ստեղծագործել, միայն նկարչութեան մարզին մէջ է, ան ալ առանց ցուցահանդէսի, անշուշտ։

Կազմուած մարմինը պիտի ջանայ յաջողցնել Պարաճանովի ելքը Խորհ· Միութենէն։

×

Նոյն ներկայացման առթիւ, Դեկտ· 10ի Լիպերասիոնը կը խորագրէր՝ «Պարաճանով Ֆրանսա դալ կ'ուզէ», աւելցնելով նոյնիսկ թէ Ֆրանսա գաղթելու վիզայի դիմում կատարած է։ Կը տեղեկացնէ թէ ժան Վիտալ ժապաւէն մը ստացած է Պարաճանովի բանտէն արձակման մասին եւ թէ այդ կարճ ժապաւէնը (5 վայրկեան կը տեւէ) պէտք է սիրուի հետաքրքիր թէ· էֆ· 1 կայանէն, ի մօտոյ, ժամը 20ի լուրերու յայտարերին մէջ, ներկայացուած Ռոժէ Ժիքէլի կողմէ, ժան Վիտալի մեկնաբանութեամբ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

—o—

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր· Կոմիտէն եւ Նախարարաց Խորհուրդը, քննութեան առնելով գրականութեան, արուեստի, ճարտարապետութեան եւ քաղաքաչինութեան մարզերու մէջ պետական մրցանակներու յանձնախումբի առաջարկները, որոշած են Հայաստանի 1979ի պետական մրցանակները շնորհել հետեւեալներուն։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հրաչեայ Կարապետի Յովհաննիսեան՝ «Հայրական երգ» հատորէն «Աչուն թափուհին» եւ «Արեւոտ կղզու երգը» բանաստեղծութիւններու շարքերուն համար։

Վարդգէս Համազասպի Պետրոսեան՝ «Հայկական էսքիզներ» եւ «Վերջին ուսուցիչը» վիպակներու համար։

Սուրէն Բարդուխի Աղաբաբեան՝ «Եղիչէ Չարենց երկու հատորնոց մենագրութեան համար։

ԱՐՈՒԵՍՏ

Գէորգի Գրիգորի Տիգրանով՝ «Հայկական երաժշտական թատրոն» երեք հատորնոց աշխատութեան համար։

Լուսինէ Յարէթի Զաքարեան՝ 1977 – 1978 թուականներու համերգներու եւ ելոյթներու համար։

Ժորա Սաղաթելի Յարութիւնեան, Հրաչեայ Նիկիտի Ղափլանեան, Էդգար Գէորգի Ելբակեան, Վաղինակ Խաչատուրի Մարգունի, Սօս Արտաշէսի Սարգսեան, Վարդուհի Կարապետի Վարդերեսեան՝ «Խաչմերուկ» թատերախաղին համար։

Եուրի Արամայիսի Երզնկեան, Արմէն Բորիսի Զիգարխանեան՝ «Սպասուր ճիւնը» չարժանկարին համար։

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Աշոտ Սուրէնի Ալեքսանեան, Ֆելիքս Սահակի Յակոբեան, Եդուարդ Արամի Սափարեան, Վլադիմիր Գուրգէնի Աթաճեան, Արամազդ Յովհաննէսի Շիրազ (Կարապետեան)՝ Երեւանի «Դուին» պանդոկին համար։

ԲԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Կորիւն Յարութիւնի Յակոբեան, Գուրգէն Ներսէսի Մուշեղեան, Եդուարդ Ներսէսի Թօսունեան, Պետրոս Երուանդի Թումանեան, Աբշաւիր Միհասի Միհասեան՝ Երեւանի «Հրազդան» մարզաշաւին համար։

Ուրիքա (համայնավար պաշտօնաթերթ) առաջին էջին վրայ քանի մը տողով կուտայ լուրը նոյն մանրամասնութիւններով։

×

Շահեկան է թերեւս նկատել թէ մեր տեսած իտալական այս երեք օրաթերթերուն մէջ Հայու խօսք չկայ (Հայերուն վրայ ծանրացողը փարիզեան մամուլն է)։ Կը յիշուին իտալական յեղափոխական խումբեր։ Ճշդենք սակայն թէ իտալական հեռատեսիլը (Ռայ) երկուշաբթի ցերեկ կ'անդրադառնար Հայերուն ծանրանալով ցեղասպանութեան վրայ։ Ամէն պարագայի մէջ եւ խուսափելով կրկնութիւններէ, ըսենք միայն թէ մեզի համար՝ նման գործեր՝ Հայու գործ չեն։

ԷՋԵՐ Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Նոր Նախիջեւանի հիմնադրութեան առաջին տարիներուն իսկ, Ռուսիոյ Հայոց Թեմին Առաջնորդը՝ Յովսէփ Արք. Արդուեթեան, նկատի առնելով Ղրիմէն գաղթած օգնութեան կարօտ իր ազգակիցներուն վիճակը, կը դիմէ Հնդկաստանի հայ գաղութին ազդայիններուն, որպէսզի նիւթական օժանդակութեամբ սատարեն նոր հիմնուած հայաբնակ քաղաքին բարգաւաճումին՝ հիմնելով դպրոցներ, բանալով տպարաններ, հաստատելով հիմնարկութիւններ, վերջապէս գոհացնելով գաղութին պահանջները:

Հնդկաստանի Հայերը կ'արձագանգեն կոչին: Մեծ գումարներ կ'ուղարկեն, կարեւոր նուիրատուութիւններ կը կատարեն: Բազմաթիւ կտակներ կը յատկացնեն: Դժբախտաբար, կտակներուն հարցով եւ կարգադրութեամբ ոչ ոք կը հետաքրքրուի աւելի քան 60 տարիներ:

Առաջին զգաղողը կ'ըլլայ Միքայէլ Նալբանդեան, որ մանրամասն ուսումնասիրելէ եռաք գանոնք, 1859ին քնադատական յօդուած մը լոյս կ'ընծայէ Հիւսիսափայլին մէջ. միաժամանակ կոչ կ'ուղղէ, որպէսզի տուեալ գումարները փըրկուին կորուստէ:

Մ. Նալբանդեան՝ Հնդկաստան մեկնելու կարգադրութեամբ, միջոր – ներկայացուցիչ կ'ընտրուի Նոր Նախիջեւանի Հայ Համայնքին ժողովին կողմէ, 1860 Յուլիս 15ին: Ձեռքի տակ կը գտնուի Գ. Պատկանեանի արտասանած խօսքերը Նալբանդեանի թեկնածութեան մասին.— « ... Նալբանդեանը ոչ միայն Նախիջեւանցի է, այլեւ հռչակաւոր ազգասէր: Նորա բարի անունն իրեն առաջնորդ կը լինի, նորա գիտութիւնն իրեն ուղեկից եւ նորա ճարտարութիւնն ամենայն տեղ օգնական եւ գօրավիգ. ոչ խօսելու ժամանակ թարգման կը կարօտի, ոչ գրելու ժամանակ օբէնագրի, ոչ վիճաբանելու ժամանակ օբէնագէտի »:

1860 Նոյեմբերին, բազմաթիւ դժուարութիւններու դէմ դնելով, Մ. Նալբանդեան կը ժամանէ Կ. Պոլիս, որպէսզի ինքնութեան թուղթերը վաւերացուին տեղւոյն անգլիական եւ ռուսական դեսպանատուներուն կողմէ: Յաջորդաբար կը ներկայանայ ռուս Ա. Լոբանով–Ռոստովսկիի եւ անգլիացի Պոյլվէր դեսպաններուն: Կը պարզուի, որ անոր ինքնութեան թուղթերը կրնան վաւերական նկատուիլ Կալկաթայի մէջ, եթէ երբեք անոնք վաւերացուած ըլլան Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան կողմէ, Լոնտոն: Որով կը մեկնի Լոնտոն: Վաւերացումը ստանալէն եռաք կը մեկնի Հնդկաստան:

Կալկաթա հասնելով կը տեսնէ, թէ կտակներուն հետ կապ ունեցող հարցերը այնքան ալ պարզ չեն: Կը դիմէ գաղութին տարեց մարդոց, ազգայիններու, կը թղթատէ օրուան հայկական մամուլը, կ'ուսումնասիրէ Կալկաթայի Հայոց Ս. Նազարէթ եկեղեցիին մէջ ի պահ դրուած վաւերաթուղթերը:

Ծանօթ ազգայիններէն մէկը կ'ըլլայ Հնդկաստանի եւ Արեւելքի մէջ գործատնութիւններ կատարող Յարութիւն Աբգարը՝ համանուն ընկերութեան հիմնադիրն ու տնօրէնը: « Ծերունիս այս բաները » մեծ սիրով կ'ընդունի այցելուն եւ կը յայտնէ, թէ Մատեհ Պապաճանեանի կտակած տունը, խանութները, չհաւաքած գումարները կը գտնուին Կալկաթայի քաղաքապետարանի Խորհուրդին վարիչ – դումարները կը գտնուին Կալկաթայի քաղաքապետարանի Խորհուրդին վարիչ – չին անօրէնութեան տակ: Կալկաթայի Հայերը կ'աւելցնեն թէ Զարլզ Հակ գործուար թէ առանց դատարանին վճիռին կտակարարներուն ժառանգութիւնը յանձնէ, քանի ասոր եկամուտին տասը տոկոսը կ'ապահովէ:

Յաջորդ օր Նալբանդեան կ'այցելէ Զարլզ Հակի եւ կը ներկայացնէ իր փաստաթուղթերը: Հակ, ինչպէս կ'ակնկալուր, կը պատասխանէ, թէ հարցը կըրնայ լուծել միայն անգլիական դատարանը:

Յարութիւն Աբգարի կարգադրութեամբ Մ. Նալբանդեանի գործակիցը կ'ըլլայ Ընկերութեան փորձառու խորհրդատուն, հայազգի Պօղոս Պալ, ճանչցուած անուն մը Կալկաթայի մէջ: Պալ անգլերէնի կը թարգմանէ փաստաթուղթերը եւ զանոնք վաւերացնել կուտայ իրաւական մարմիններուն կողմէ:

1861 Յունիս 5ին Նալբանդեան բոլոր փաստաթուղթերը կը յանձնէ Հակի: Այս վերջինը կը յայտնէ, թէ պատասխանը կուտայ եօթը օրէն:

Մ. Նալբանդեան սակայն ձեռքերը չի ծալեր: Քրանոլեան աշխատանքով կարճ ժամանակի մը մէջ կը պարզէ Մատեհ Պապաճանեանի կտակին բոլոր կէտերը եւ զանոնք կը ներկայացնէ պատկան մարմիններուն:

Կատերինէ Յովհաննէսեանի կտակին կապակցութեամբ կը պարզէ, որ կտակարարին Նոր Նախիջեւանին բաժին հանած գումարը կը հասնի 21·000 ռուբլիի: Կը յաջողի գտնել նաեւ կտակարարին ժառանգորդը:

Երրորդ կտակը առաւել բարդ պատկեր կը պարզէ: Պաթմավիաբնակ Յակոբ Եղիազեան, Նոր Նախիջեւանի մէջ տպարան մը հաստատելու համար 50·000 ռուբլի կտակելէ եռաք, Ինոսնեզիայէն Հնդկաստան անցնելով կը մեռնի, անծանօթ պայմաններու մէջ:

Մ. Նալբանդեան կը յաջողի երեւան հանել նաեւ, որ Սարգիս Յովսէփ Ագավելեան 1808ին 250·000 ռուբլի կը ձգէ Նոր Նախիջեւանի եւ Գրիմ գորիոպոլի հայ գաղութներուն:

Հակառակ «օտարութեան դժնդակ ծանրութեան», դատական մարմիններուն քաշքշուկներուն՝ Նալբանդեան չի վհատիր: Նոյնիսկ ամէնէն ծանր պահերուն լատաս բնոյթի նամակներ կը յղէ իր բարեկամներուն: Օրինակ, 1861 Յուլի – սի սկիզբները կը գրէ Ան. Սուլթան – չահին, թէ « ... գործերս բաւականին լաւ են գնում, բայց դեռ աւարտելու աստղ ծագած չի հորիզոնում: Երեւում է թէ ամիս ու կէս կամ երկու ամիս դեռեւս կը մնամ այստեղ: Առայժմ այստեղ ծայրագոյն դատարանի մէջ (Սիւփրիմ Քորթ) երեք դատ ունիմ: Ես մարգարէութիւնը միշտ կատարուում է, թէ ես պրոցեսից ազատուելու չեմ, բայց վերջը յաջող է եւ Նախիջեւանի մէջ մի հոյակապ դպրոց տեսնելու յոյսը բաջալերում է ինձ եւ զօրացնում է իմ ֆիզիկական թուլութիւնը պատճառած դժոխային ջերմութենից »:

Երկար քաշքշուքներէ եռաք, վերջապէս Կալկաթայի գատարանը կ'արձակէ իր վճիռը:

Օգտուելով Նալբանդեանի ձերբակալութենէն, անոր գաղափարական հակառակորդները զրպարտութիւններ կը յօրիւրեն ըսելով, թէ ան կ'իւրացնէ իր բերած գումարին կէսը եւ թէ անոր եղբայրը կը հարստանայ Հնդկաստանի գըրամներով եւայլն:

Ամէնքին նիստին անգլերէն վաւերացուած ատենապետութիւնը հնարաւորութիւն կուտայ վերջնապէս լուծելու այս հարցը եւ զայն ազատելու նենգ զրպարտութիւններէն: Կը պարզուի, որ Պապաճանեանի կտակած չարժական գոյքին վաճառքէն գոյացած գումարը կը հասնի 70·000 ռուբլիի: Դատարանը սակայն օրինական չհամարելով 1795 Ապրիլ 1ի կտակին կցուած յաւելուածը, կ'որոշէ Նալբանդեանին յանձնել 60·000 ռուբլի, այսինքն ան ինչ որ Նալբանդեան կ'բձայ նպրէ իր նամակներուն եւ հաշուետարմաններուն մէջ:

Դեռ Հնդկաստան երթալէ առաջ, հեռաւոր Մոսկուայի մէջ Նալբանդեան ուշի ուշով կը հետեւի Հնդկաստանի իրադարձութիւններուն, յատկապէս մեծ համակրանքով կ'արտայայտուի հնդիկ ժողովուրդի մղած ապստամբական չարժումին, գրելով, որ «այդ հպարտահարուած մարդիկ աշխատում են իւրեանց սեփականն ազատութիւնը ձեռք բերել»:

Կալկաթա գտնուած ժամանակ Նալբանդեան չի սահմանափակուիր միայն գատական գործով եւ հայկական գաղութին առօրեայ հարցերով: Ուշադիր կ'ուսումնասիրէ նաեւ բուն հնդկական կեանքը, հնդիկ ժողովուրդին ընկերային – տնտեսական եւ իրաւական ծանր ու անմխիթար վիճակը:

Հնդկաստանէն վերադառնալէն եռաք, Եւրոպա գտնուած միջոցին, երբ կը գրէ «Երկրագործութիւնը Որպէս Ուղիղ Ձանապարհ» աշխատասիրութիւնը, կ'օգտուի իր նօթերէն, որպէսզի մերկացնէ քաղքենի տէրութիւններուն գաղթային վայրագ չահագործումը: « Անգլիան Հնդկաստանի մէջ որոշ կշիռ ափիոնի գնում է ժողովրդից 25 լիբրէ սթերլինգի իսկ իմինը ոչինչ կշիռը վճարում է 250 լիբրէի, եւ կառավարութիւնից աւելի ոչ ոք իրա – ւունք ունի շինականից գնելու, ոչնչպէս եւ շինականը իրաւունք չունի ուրիշի վաճարելու»: Անգլիա Հնդկաստանէն գնած թմրեցուցիչէն ամիսը «...երեք նաւ ներս է տանում Չինաստան, թունաւորում է մարդկութեանը եւ այդ ոչնչի փոխարէն ամիսը երեք շոգենաւ արծաթ է տանում»: Եւ այս անբարոյական կեցուածքը քաղքենիութիւնը առանց ամչնալու «բարոյախրատական տարածում» կը համարի, «եւ ոչ ոք չի հարցնում աշակերտի կամքը, կամի՞ արդեօք ուսանել թէ ոչ»:

Հնդկաստանէն ձեռք բերած տպաւորութեան տակ է, որ Մ. Նալբանդեան մարգարէաբար կը նախատեսէ թէ «պիտի գայ օր, երբ այն պատռաւ Ասիան պիտի մանկտնայ եւ ասիական ազգերը պիտի ըմկըսանեն իւրեանց պատմութիւնը»: Ան մօտալուտ կը համարի այդ օրը:

Մոր կ'ըլլան նոյնպէս Նալբանդեանի ըստացած տպաւորութիւնները հնդկահայ գաղութէն: Անոր հանդիպումները գաղութին այլազան խաւերուն հետ՝ «գաղտատ Ռաֆէոսիից» մինչեւ առեւտրական նաւատորմի տէր Արզար Սէթ, խօսակցութիւնները կ'ընդլայնեն Նալբանդեանի քաղաքական տեսադաշտը: Փաստեր կը մէկտեղէ Հնդկահայ եւ Նոր Ջուղայի հայ աշխատաւորներուն վերաբերեալ՝ առանց անմխիթար վիճակին մասին, ինչպէս նաեւ հոգեւորականութեան պահպանողական, յետադիմական խաւին բռնութիւններու եւ չհատատակութիւններուն մասին «...երանի թէ չէր իմ տեսեալ եւ լուեալ զխտմճելիս, զահարկու ասեմ ըզտատապանաց ազգիս...»:

Մ. Նալբանդեանի ճամբորդութիւնը կը տեւէ երկու տարի: Կատարելով իր քաղաքացիական եւ հայրենասիրական պարտականութիւնները, մեծ չանքերու չը – նորհիւ կը յաջողի յաղթահարել անգլիական իշխանութիւններուն եւ Կալկաթայի գատարաններուն յարուցած դժուարութիւնները, մին – միանակը կը յաղթէ, կը չահի գատը եւ ձեռք ձգած գումարը ամբողջութեամբ կը յանձնէ Նոր Նախիջեւանի բնակչութեան:

Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

«Գրական Թերթ»
(Արեւմտահայերէնի վերածուած)

ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿ

ԼԱՌ – ՄԱՐԳԱՐ

– ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ –

1.

Նրա համար ամէնից մեծ հաճոյքը այդ էին ու արտերը Ջրէն էր : Երբ բորիկ, արեւից խանձուած ոտքերով քայլում էր առուի եզերքով, բահով ճամբերը առուից դէն գցում, որ Ջրի հոսանքը սահուն լինի,– Լառ – Մարգարին այնպէս էր թըւում, թէ Ջրի պապակ արտերն ու ծարաւ այդիները տապ արած, իրեն են սպասում:

Առուով Ջուրը կապելիս նա Ջրի հետ էլ գնում էր, մինչեւ Ջուրը այգուն հասնէը : Արեւից չորացած հողը, տեղ – տեղ ճաքճքած, ագահութեամբ ծծում էր Ջուրը, ճեղքերից օդի պղպջակներ էին դուրս գալիս, ձայն հանում, ասես հողը հազար պռոշ ունէր եւ անյագ ծարաւ:

Ջուրը ծառերի տակ կապելիս յետոյ Լառ – Մարգարը պառկում էր ծառի շըւաքի տակ, երկար բահը կողքին, աչքերը կիսախուփ անում, ննջում, մինչեւ Ջուրը հասնէը : Ցետոյ վեր էր կենում, Ջուրն ուրիշ առուով անում, էլի Ջրի հետ գնում:

Ամռան չոգին, երբ արեւն այնքան մօտ է, Ջերմութիւնը չատ, երբ չները չոգից տան տուներին պառկում են, լեզուն հանած թինչին տալիս,– առուի եզերքին միշտ էլ կարելի էր տեսնել Լառ – Մարգարին, ոտքերը մինչեւ ծնկները բաց, գլխին ըսպիտակ չոր, բահն ուսին:

– Լառ – Մարգարը լռզլռզի պէս Ջրերից ձեռք չի քաշում,– ասում են գիւղացիք : Եւ ճիշդ որ, Լառ – Մարգարը մի քիչ նման է արտզելին, ոտքերը բարակ ու երկար, ասես ոտքի վրայ երկու ծունկ կայ:

Լայն առուի վրայից չատերը չէին կարողանում անցնել, իսկ Լառ – Մարգարը մի մեծ քայլ էր առնում եւ առուի միւս ափին կանգնում: Արեւից խանձուած դէմքի վրայ սրածայր քիթը երկար կըսուցի էր համեմատ, եթէ սպիտակած բեղերը չլինէին:

Գիւղի Ջուրն էր : Գիշերը – ցերեկ առուների վրայ է լինում, հսկում առուներին, Ջուրը բաժանում, առուների մաքրութեան նայում:

– Լառ – Մարգար, արտս խանձուեց, Ջուր հասցրու,– դանդաղում էին երբեմն:

— Կեցիր գէտ, կրակ չեղաւ, արագ Ուրբաթ է,– ասում է Լառ – Մարգարը:

Լառ – Մարգարը տեղացի չէ : Պղտոր հեղեղի բերանն ընկած տաշեղի պէս Լառ Մարգարը չատ ափերի էր զարկուել,վերջը ալիքը լափուլ է տուել եւ Լառ – Մարգարին իր Թոռան հետ դցել այդ գիւղը:

Անցեալ գարունքին էր այդ : Գիւղը նրան Ջրուղը էր վարձել:

– Ղարիբ մարդ է ապէ ու բարեկամ չունի, Ջուրը արդար բաժին կ'անի:

Երբ առաջին անգամ առուով Ջուր էր կապել, ոտքերը մինչեւ ծնկները վեր քաշած, բահը ուսին անցել առուով, գիւղում մի հանաքչի ասել էր.

— Տեսէք հա՛, գաղթական բիձէն լառի լաղլաղ վինի կ'ասես:

Գիւղը նորեկին աւելի անուն էր դրել՝ Լառ – Մարգար:

Քիչերն էին փորձում Ջրուորին խաբել, հերթից դուրս Ջուր դողանալ: Վայ թէ իմանար Լառ – Մարգարը· կը թոնթորար, կը կանչէր, բահը պետնով կուտար:

– Ծառդ պտուղ չի տար, եավրիս, գողութեան մի վարժեցուր:

Լառ – Մարգարի համոզումն էր այդ: Եւ երբ բարկանար, այդ խօսքը կ'ասէր, իսկ եթէ խօսքին կասկածող էր լինում, աւելացնում էր.

– Էս հասակս քաշեր, նո՞ր պիտի սուտ խօսիմ...

Այդ ասելիս Լառ – Մարգարը յանկարծ խեղճանում, ձայնը երերում էր: Թող – նում էր խօսակցին, բահն առնում եւ առուի հետ գնում, թէկուզ գնալն էլ միտք չունենար:

Հեռու չէր գնում: Նստում էր առուի մօտ, նայում Ջրի հանդարտ հոսանքին, չոր ծղոտներին, որոնք գալիս էին հեռուներից եւ Ջրի հետ գնում: Նայում էր առուի եզերքին բուսած կանաչին, եւ մտքերը նորից հանդարտւում էին:

(Շար. – 1)

ԱՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գերագոյն Խորհուրդին Նստաշրջանը

—o—

երեսփոխան Լ. Սահակեանի ճառը

Պորհ. Միութեան « Տասներորդ դուռմարման Գերագոյն Սովետի երկրորդ նստաշրջան »ին, Ազգութիւններու Պորհուրդին նիստին, Նոյ. 28, Հայաստանի անտեսութեան զարգացումին համար կենսական նկատուած հարցեր արծարծած է երեսփոխան Լ. Սահակեան :

Մասնաւոր հարցերուն՝ մեքենանեռու եւ գործիքներու չինութիւն, առօրեայ ապրանքներ, կապի մասակարարում, բարեւք լուծումը առաւելաբար կապուած է միութենական նախարարութիւններուն, այսինքն կեդրոնական մարմիններուն հետ : Ընդհրն այն եղած է, որ կեդրոնին նախարարութիւնները հարկ նկատուած նիւթական յատկացումները չեն կատարած, յատկապէս վերջին տարիներուն եւ, հետեւաբար, հնդամեայ ծրագիրները դատապարտուած են ձախողելու :

Մեքենաշինութիւն. — Հայաստան կատարելագործուած մեքենաշինութեան Հանրապետութիւն է : Այս յիշեցումէն ետք, երեսփոխանը յայտարարած է, թէ պէտքատարը այս ճիւղը ցայսօր հնարաւորութիւն չէ ունեցած հնդամեակին սահմանած աճը ապահովելու : Որովհետեւ, դիտել տուած է Հայաստանի երեսփոխանը՝ նիւթական յատկացումները եւ լիներական եւ տարբերու չինութեան չարք մը ձեռնարկութիւններուն, անբաւարար եղած է :

Հայաստան կարելիութիւններն ունի արտակարգ ճիւղով բացը գոցելու եւ մինչեւ 1980 իրագործելու տուեալ ճիւղին նախատեսուած ծրագիրը : Պայման է սակայն, որ նիւթական անհրաժեշտ յատկացումները կատարուին Պորհ. Միութեան պետպլանին եւ համապատասխան միութենական նախարարութիւններուն կողմէ :

Առօրեայ սպառումի ապրանքներ. — Մինչեւ այսօր մեծ աշխատանք կատարուած է այս ապրանքներուն արտադրութիւնը աւելցնելու եւ տոնոյ որակը բարձրացնելու ուղղութեամբ : Սակայն արտադրութիւնը ընդլայնելու տահմանուած կարելիութիւնները լրիւ չափով չեն իրացուած : Հայաստանի պատկան մարմինները « կենտրոնական տնտեսական մարմիններէն կոնկրետ առաջարկութիւններ են արել աւելացնելու ժողովրդական սպառման ապրանքներու արտադրութեան ծաւալները » :

ԴԱՂԱՒԹԷ ԴԱՂԱՒԹ

ՀՈՂԻՎՈՒՏԻ « կարապետեան » սրահին մէջ, Նոյ. 10ին, տեղի ունեցած է քոքթէյլ – ճաշ մը, Պէյրութի ճեմարանին ի նպաստ հանդանակութիւն կատարելու նպատակով : Ներկայ եղած են 150 հոգի, մեծ մասամբ նախկին ճեմարանականներ : Հանդիսութիւնը վարած է Բարգէն Սաունի : Բանախօսած է Քրիստափոր Բաղրատունի ներկայացնելով ճեմարանին դերը անցնող չիսուն տարիներու ընթացքին : Այնուհետեւ կատարուած հանգանակութիւնէն դոյացած է 10 հազար տոլար :

ծաւալները » :

Երեսփոխանը յոյս յայտնած է, որ Պորհ. Միութեան պետպլանն ու համապատասխան նախարարութիւնները ուշադրութեամբ քննութեան կ'առնեն ներկայացուած առաջարկները, « որուն իրագործումը թոյլ կը տայ աւելցնել ժողովրդական սպառման ապրանքներու արտադրութիւնը արդէն 1980 թուականին եւ ոչ ալ նախադրեալներ կը ստեղծի 11րդ հնգամեակում դրանց զգալի աճի համար » :

ԴՈՐԾԻՔՆԵՐ. — Արդիւնաբերութեան մասնագիտական մակարդակը բարձրացնելու եւ զարգացնելու մարզին մէջ կարեւոր դեր վերապահուած է հաստատ-գործիքներու չինութեան ձեռնարկութիւններուն արտադրութեան : « Սակայն հէնց Հայաստանի տերիտարիայում գրտնուող հաստոցագործիքաշինական ձեռնարկութիւնների տեխնիկական գիտուածուքեան մակարդակը մեծ բարելաւման կարիք ունի » : Մանրամասնութեանց մէջ մանելով երեսփոխանը հաստատած է, թէ դանդաղ ասիճանով կը վոխարինուին հինցած, ժամանակավրէպ սարքերը : Ասոր հետեւանքով հաստոցներուն ընդհանուր սարքերուն աւելի քան կէսը հինցած են 10, 20 եւ նոյնիսկ աւելի երկար տարիներով :

ԿԱԶԻ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄ. — Վերջին տարիներուն մատակարարումը որոշ չափով անկայուն եղած է, ինչ որ բացատական անդրադարձներ ունեցած է թէ' տնտեսութեան, թէ ընտանեկան վրայ, մասնաւորաբար ձմրան եղանակներուն :

« Մեր կարծիքով, ըսած է Լ. Սահակեան, Հանրապետութեան կայուն վառելիքամատակարարման հարցը պէտք է դառնայ ՍՍՀՄ պետպլանի, համապատասխան մինիստրութիւնների եւ գերատեսչութիւնների յատուկ ինանարկման առարկան : Հարկաւոր է արագացնել Հանրապետութեանը լրացուցիչ կերպով բնական կազով ապահովելու միջոցառումներու մշակումը » :

ՀԱՅՆԵՐ ԳԵՒԱՌԷՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Հայ Աւետարանական Գեղարուեստական Պումբը, Դեկտ. 1ին, տուաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, նուագահանդէս մը : Ներկայ էր մոխիկ հասարակութիւն :

Այս խումբին նպատակն է ամէն տալ հայ արուեստագէտներու, արուեստաւարժ կամ ոչ, մանաւանդ այս վերջիններուն մշակել, զարգացնել իրենց արուեստն ու պիտելիքները, հրապարակ դալ ու զեղարուեստի իրենց սէրը փոխանցել հասարակութեան : Գեղարուեստական բարձր յատկանիշներով տարուած չէ խումբը : Գիտէ իր կարողութիւններն ու սահմանները : Ինչ որ արդէն լաւ նչան է, եւ յուսալ կուտայ ապագայ բարելաւում – ներ, յառաջդիմութիւններ եւ յաջողութիւններ : Այս տեսակէտէն բարեղէպ է ձեռնարկը եւ դնահատելի են կատարուած ջանքերը որոնք չատ յաճախ իրենց բարոյական վարձատրութիւնն իսկ չեն ստանար : Կան նաեւ նիւթական դժուարութիւններ, անկասկած :

Հայ Աւետարանական Գեղարուեստական Պումբի առաջին երեւումը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբերին՝ Փարիզ, Փլէյէլ Տըպիւսի սրահը, ելոյթ որ արձանագրեց, իր մակարդակին, նկատուելի յաջողութիւն մը : Քաջալերուած, խումբը իր երկրորդ հրապարակային ձեռնարկը կազմակերպեց Մարսէյլ, ուր ելոյթ ունեցան՝ Մարգրիտ Վէքիլեան (դաշնակ), Ժոզէֆ Երեմեան (ջութակ) եւ Մարի Տէր-Պոմայեան (երգ) :

Յայտագրի Ա. մասը նուիրուած էր դասական երաժշտութեան, ընդհանրապէս : Մեկնաբանուեցան առանձին դաշնակով կամ ջութակով, դաշնակով եւ ջութակով միասնաբար եւ երգուեցան դաշնակի ընկերակցութեամբ, երկեր Վիվալտիէն, Շուիէնէն, Շուպէրթէն, Պախէն, Սաննէէն, Փերկոլեզէն : Երկրորդ մասը զուտ հայկական էր, Կոմիտասով, Աղայեանով, Մելիքեանով, Սարգսեանով, Սայաթ Նովայով եւ նաեւ Պաչատուրեանով : Դաշնակի վրայ Մ. Վէքիլեան, որ Լիոնի երաժշտանոցը դասատու է, ցոյց տուաւ լաւ թեքնիք եւ զգայականութիւն իր մեկնաբանութիւններուն մէջ : Աւարտած է Մարսէյլի եւ Լիոնի երաժշտանոցները ստանալով առաջին մրցանակներ եւ աշակերտած է Ժընեւի մէջ Հիլթպրանտին : Ժ. Երեմեան, որ բացայայտօրէն լաւ օրուան մը մէջ չէր, հիւանդ էր եւ այդ իսկ պատճառաւ չկրցաւ աւարտել իր յայտագիրը, չատախած ու լրացուցած է Մարսէյլի երաժշտանոցը առաջին մըր-

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՊՐԱՋԻԼԵԱՆ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿՆԵՐ

Պրազիլական կառավարութեան որոշումով՝ ծառի չաբաթօրեակները տահմանուած են, որպէսզի զարկ տրուի կանաչեան, ծառ ու ծառաստանին : Բայց, երբեմն, տարօրինակ բաներ ալ կը պատահին : Մայրաքաղաքին մեծագոյն օրթոթերթերէն եռրնալ տօ Պրազիլ այդ տարօրինակութիւններէն մէկուն արձագանգը հանդիսացած է : Ահա նկարագրածը կարճ խօսքերով.

Փարայիպա նահանգին մէկ փոքր քաղաքին դպրոցի անօրէնուհին լուր առած էր, թէ Ծառի Շաբթուան առթիւ նահանգապետը դպրոց պիտի այցելէ : Որհրդանշական հանդիսութեամբ փօպրա – պիւի ծիլ մը պիտի տնկէ : Այս ծառը տարածուած է երկրին հիւսիսը : Հանդիսութենէն քանի մը ժամ առաջ, քաղաքապետարանի պաշտօնեաներ փութացած են, որպէսզի փոսը փորեն, չրջակայքը յարդարեն : Արդ, պաշտօնեաներէն մէկը նկատել տուած է, թէ նչենիի մը չուքը կրնայ արգելք հանդիսանալ ծիլին ծլարձակումին : Տնօրէնուհին վճռական պատասխանով կտրեցէ՛ք հրահանգած է : Կարած են նչենին : Ապա նկատուած է, որ կողքին բուսած երկու երէնոսներ կրնան, նոյնպէս, չուքի մէջ ձգել նորաբողբոջ ծիլը : Նորէն պատասխանը եղած է չէշտակի — կտրեցէ՛ք : Նչենիէն եւ երէնոսներէն « ազատած » չրջապատը չքնին ծառ մըն ալ (աքասիա) ունեցած է, բաւականին մեծ եւ տարածուն : Եւ քանի որ քաղաքապետարանին անձնակազմը այդքան բարեհամ դիրք ցոյց տուած էր, ուրեմն կարելի էր այս մէկն ալ արմատախիլ ընել պարզ հրահանգով մը : Այդպէս ալ կ'ըլլայ :

Նահանգապետը, վերջապէս, առաւօտեան ժամը 10ին ժամանած է եւ ծափերու մէջ տնկած է նոր ծիլը : Անդին չորս հատուն ծառեր, բնականաբար, ողբացած են իրենց ճակատագիրին վրայ : Տխուր անշուշտ :

գանակով եւ կը մշակէ Ջութակը ռուսական երաժշտութեան Երաժշտանոցը Փարիզ : Իսկ Մ. Տէր-Պոմայեան, մեծծօռատրանօ, աշխատած է երգը Օր. Մարգարիթա Պապայեանի ուսուցչութեան տակ :

Ինչ ըսել համերգի զուտ երաժշտական մակարդակի մասին, եթէ ոչ, տեսանք հոն բաբի կամքերու համադրում մը, երաժշտութիւնը եւ գեղարուեստը սիրող ու ապրող անձերու համակրելի ջանքերու արտայայտութիւն մը : Այս տեսանկէտէն կը քաջալերենք ու կը դնահատենք : Կը մաղթենք յարատեւ կամք եւ հաւատք չարունակելու այս ճանապարհը եւ ձգտելու համար միշտ դէպի աւելի յաջող արդիւնքներու :

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Ե.

Հիւանդապահուհին չտապով եկաւ :

– Երէկ ժամը քանիսի՞ն մայրը իմացուց որ տղան հիւանդ էր :

Օրիորդ Էլուա տեսնելով Պէրթին չուարտմը ինքը պատմեց.

– Պէրթը արձակուրդով մեկնած էր երէկ, Սիւզանը հոս էր. կ'երեւայ թէ հակառակ խեղճ մօրը պաղատանքներուն մէկը չէ գացեր կանչելու. ընդհակառակն ամէն կարգի թշնամանքներով պատսպարեր է մօրը տիպումներուն. գիշերը կինը դիտելով որ տղան պաղած է, քովը առեր է որ տաքցնէ մարքէն իսկ չանցնելով որ մեռած է արդէն : Այս առաւօտ դայեակ մը կանուխէն ինծի կանչեց երբ արդէն բան մը չէինք ընելիք բայց եթէ ջնջել մայրը մխիթարելու :

– Ո՞ւր է Սիւզանը զոչեց անհամբերութեամբ բժշկապետը :

– Մեկնեցաւ, անմիջապէս վռնտեցինք :

– Ա՛հ, չըլլիկը... լսելի եղաւ եւ Տօքթէօռ Բարօ հեռացաւ չուտով առանց եւրին դառնալու. ամէնքը անչուշտ անոր հետեւեցան. դեռ սանդուխներուն վրայ քայլերուն աղմուկը չէր դադրած երբ Ժրանսուա ներս մտաւ :

– Վարպետը նեղացեր է. զուարճանալու երեւոյթ չունէր հէ՞ :

Ուրիշ սրահներէ հիւանդապահ կիներ ներս խուժեցին պիտալու համար թէ ի՞նչ դարձաւ իրենց մեկնելէն ետքը. եւ վայրկեանէ մը ամէն բան մոռցած կը խնդային, կը կատակէին, մինչեւ իսկ մէկը յանդգնութիւնը ունեցաւ ըսելու.

– Խեղճ Սիւզան, վռնտեցին այնպէս չէ՞. բախտ չունեցաւ. գործը դէշի դառնալու չէր :

– Է՛հ կը կարծես թէ չատ հոգն է այս ղիակը նորէն օրօրել թեւերուն վրայ : Ֆէ տո – տո, մօն փըթի Փիէրրօ, փէ տո–տո...

Ներսէն հիւանդապահ կիները կը խընդային :

Փըթի լափէն պլան, փէ տո–տո...

Ցեռոյ էվային դառնալով.

– Աղէկ կը քնանայ կոր, էհ՞. ալ պիտի չարթննայ :

Այնչափ դէշ հնչեց ականջին, այնչափ սինիք թուեցաւ էվային այս կատակը, երբ արդէն բոլոր հոգւովը կը տանջուէր չատ մը պատճառներով որ՝ մէկէն ի մէկ մեկնեցաւ տղան առնելու եւ հեռանալու կարելի եղածին չափ չուտ այս դժոխային միջավայրէն :

(Շար. – 28)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻ

Այրի Տիկին Հերմինէ Մերանկիւլեան Տէր եւ Տիկին Ֆրէյվիս եւ զաւակները, Պ. Վահան Խալըշլեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սալավանեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տիկին Հեղինէ Սարեան (Մոսկուա), Տիկին Իրա Ռոզոմովա եւ զաւակները (Մոսկուա), այրի Տիկին Շուշանիկ Չաքարեան (Երեւան), այրի Տիկին Վավա Խաչատուրեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան, այրի Տիկին Տիւրան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ակոբոֆ, այրի Տիկին Թաթուլ Ինճէեան, այրի Տիկին Ազատ Քէօչկէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճակոբեան եւ զաւակը Սագօ, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սապունճեան եւ զաւակները, Տիկին Հերմինէ Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Աճէմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Քայեան (Ամիէնք), Տէր եւ Տիկին Կարօ Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան, Պ. Օննիկ Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Նոէլ Գամպուրեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, մօր-եղբօր եւ ազգականին՝

ԵՂԻՇԷ ՄԵՐԱՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Դեկտ. 7ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Դեկտ. 12, ժամը 13·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէօ-Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ըրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Մերանկիւլեանի եւ ընտանեկան համայն պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարի Գարանֆիլեան եւ զաւակները՝ Օր. Ալբաքսի Գարանֆիլեան եւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Գարանֆիլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Դեկտ. 16, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՐՍԷՑԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, ուր է Ս. Ճակոբայ Մըծբնայ հայրապետին եւ այդ առթիւ եպիսկոպոսական պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ Ճակոբ Եպիսկ.:

Ճեռ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

եկեղեցւոյ բարերար ասպետ վահան Խոթասանճեանի ինչպէս նաեւ բոլոր քահանայ հայրերուն, սարկաւագներուն եւ վարչութեան անդամներուն յիշատակին:

Սկիզբ ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ՝ ժամը 11:

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ

Կիրակի, Դեկտ. 16 Պուլ. Օտտոյի Հայոց եկեղեցիի պաշտպան Ս. Յակոբ Մըծբնացիի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պատարագի՝ մատաղօրհնութիւն կը կատարուի: Կը պատարագէ և կը քարոզէ Թաղիս հովիւ՝

ՆՇԱՆ ՔՀՆԳ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Pour les fêtes de fin d'année offrez à vos amis français le captivant livre de HAGOP-KRIKOR

"LES ARMÉNIENS CONNUS ET INCONNUS"

(de Noé à nos jours)
deuxième édition

C'est un livre qui se lit d'une traite comme un reportage. Mais quel reportage !

LE MERIDIONAL
Editions de
LA PENSEE UNIVERSELLE
Paris 4e
Prix : 20 F. 50

Sous le haut Patronage de
Le Prince Souverain et
la Princesse de Monaco
en présence de Son Excellence
M. André Saint-Mleux ,Ministre
d'Etat de la Principauté
et de M. Pierre Lambertin
Préfet des Alpes Maritimes
FORUM ART GALLERY
présente

carzou

toiles, aquarelles, dessins, lithographies, livres, céramiques, sculptures
du 13 Décembre 1979 au 13 Janvier
Vernissage Cocktail le Jeudi 13 Déc.
à partir de 17 heures, en présence de
l'Artiste qui signera ses œuvres
Le Bahia - Bord de Mer
39 Avenue Pincesse Grace
Monte - Carlo
Tél. . 30-12-42

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ կը նուիրեն

Պորտոյէն՝ Պետրոս Քէնտիրեան 200 Ֆ. կը նուիրէ « գաղութիս օգտակար Թերթին » բարգաւաճման համար:

×

Իտալիայէն Պ. Արտաշէս Գարիպեան 20 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լիոնի գաչնակցական հին ընկերներ ողբացեալ ընկ. Պաղտասար Ալթունեանի մահուան առթիւ 150 Ֆրանք կը նուիրեն իր այնքան սիրած « Յառաջ »ի բարգաւաճման համար:

RAPHY

A l'occasion des fêtes, présente ses toiles à son atelier, Samedi 15 Décembre
Prière de téléphonner 936-32-53
34, Allée de la Chapelle
93390 Clichy-sous-Bois

MARANE - ՄԱՌԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԸՆԹԱՑՔ ԴԵԿՏ. 8

Ճոխ եւ ընտիր տեսակներ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
կ'արժէ այցելել

MARANE épicerie orientale
1 bis, rue de l'Arbalète. 75005 Paris tél. 535 - 85 - 26
métro Censier-Daubenton, sur la rue Mouffetard

50ème Anniversaire de la Croix Bleue

A MARSEILLE

Les sections de Marseille organisent le Dimanche, 16 Décembre à 15 heures à la Maison de la Culture Arménienne, 12-14 Rue St. Bazile, 13001 Marseille
Le 50ème ANNIVERSAIRE de la Fondation de la Croix Bleue des Arméniens de France

Sous la présidence d'honneur de :
Mmes DIROUHI SERINGULIAN et HEREPSIME BAGHDASSARIAN
Prendra la parole Maître HOVIG EGHIAZARIAN
Alexandre Siranossian dirige l'Ensemble instrumental de Romans avec le concours d'*Angèle Garabedian* (cantatrice)
Danses folkloriques par *Eva Arzouian* et le groupe *Ani* de Marseille

ENTREE LIBRE

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Դեկտ. 16ին Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ, որու կը յաջորդէ հոգեհանգստեան պաշտօն զաղութիս մէջ ծառայող հանգուցեալ հոգեւորականներու, դպիրներու, ազգային եւ կրօնական սպասաւորներու հոգիներու խաղաղութեան համար: Պիտի կատարուի նաեւ մատաղի օրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը բազմաձայն, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի:

Այս առթիւ ժամը 12·30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ ի պահիւ դպրաց դասու եւ երգչախումբի անդամներուն:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր նախկինները Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովին, որ կը գումարուի Դեկտ. 16, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին:

Le Comité de l'Union des anciens élèves du Collège invite tous ses membres à participer à l'Assemblée générale annuelle qui se tiendra le Dimanche 16 Décembre à 15 h. dans les salons du Collège Samuel-Moorat, 26 Rue Troyon.

La séance sera suivie de la traditionnelle fête de l'arbre de Noël.

Toutes les familles sont invitées à y participer.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէս պըրոցի թատերասրահին մէջ, կիրակի, Դեկտ. 16 ժամը 17էն սկսեալ:

Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բարեկամները, համակիրները եւ կրթասէր ազգայինները՝ հաճելի ժամեր անցընելու հայ կայտառ նոր սերունդի հետ:

Գեղարուեստական բաժին՝ սիրելի անուններով՝

ՆՈՐԱՑՐ, ՊԵՐՆԱՐ, ՆԱԻԱՍԱՐԴ

Արտասանութիւններ, կաղանդ պապան իր բերած նուէրները... մանուկներու:

Համադամ կերակուրներ:

Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon, 92310 Sèvres
PONT DE SEVRES

SOIREE Cinematographique

A L'U. G. A. B.
Vendredi 14 Décembre à 20 h. 30
118, Rue de Courcelles — Paris 75008

1. « VISION D'ARMENIE »
Film documentaire
2. Avant première d'une longue série diapos « *Pélerinage Nor Guessaria en ARMENIE* »
3. Réception de S. S. VASKEN 1er, Catholicos de tous les Arméniens à l'UGAB.

Réalisation GEORGES AYANIAN
Renseignements :
Tél. : 887-99-06
Participation aux frais.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պանէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ժողովը այս Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 13, ընկերուհի Փափազեանի բնակարանը, 13 Ռիւ Շառլ Միչէլս, Պանէօ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, Դեկտ. 16 ժամը 15ին Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան մէջ, 9 Ռիւ սը Մառիւս: Շատ կարեւոր օրակարգ:

×

ՀԱՄԱԽԱԲՐԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի, Դեկտ. 16, առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ամանորի առթիւ, Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան վարչութիւնը բացառիկ ցայգահաշ մը կը կազմակերպէ 9, Ռիւ սը Մառիւս, Ալֆորվիլ, Երեքշաբթի, Դեկտ. 31 ժամը 22էն սկսեալ:

RESTAURANT ARMENIEN
NORAÏR
DINER DANSANT
Orchestre sabra
24 RUE RODIER (9e) 280 35 84 Ouvert tous les jours

24, rue Rodier
75009 Paris
tél. 280-35-84

DANSES et CHANSONS
avec
GRICHA GRINN
Pianiste virtuose et chanteur
arménien - russe - tzigane - blatnoï
de 20h.30 à 2h. (fermé le dimanche)

menu à 37 F
Hors-d'œuvres variés
avec brochette ou petites volailles en grillade

MARIAGE - BANQUET (50 couverts)
PARKING 7 rue Rodier 75009 Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
13
JEUDI
13 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.535

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.535

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ԹԱԻՐԻԶ ՀԱՆԴԱՐՏ Է

ԱԼԱՇԻՆԿԲՐՆ ԿԸ ՀԵՐՔԷ ԹԷ ՔՆՆԸՏԻ ՆԱՄԱԿՈՎ ՄԸ ԴԻՄԱԾ ԸԼԼԱՑ ԽՈՄԷՅՆիի ԻՐԱՆ ԵՐԹԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կացութիւնը թէեւ չատ յստակ չէ բայց Շորեքշաբթի օր, հաստատ կը թուէր որ ամէն ինչ հանդարտած է Թաւրիզի մէջ թէեւ մթնոլորտը միշտ լարուած է եւ նոր կռիւներու սպառնալիքը կը մնայ։

Գալով Թեհրանի զեղպանատան պատանդներուն, լաւատես լուրեր կ'ընդհին։ Կ'ըսուէր թէ Դեկտ. 24ին, Մըտնդի նախօրեակին ազատ պիտի արձակուին ցոյց տալով որ իսլամական Հանրապետութիւնը ներումի վարչակարգ մըն է։ Բայց զեղպանատունը գրաւող ուսանողները, որոնք բուն տէրը կը թուին կացութեան, բան մը չեն ըսած այս մասին։

Միւս կողմէ, Շորեքշաբթի առտու Իրանեան մամուլը կը հաղորդէր որ ծերակուտական Թէտ Քենըտի, որ մրցակիցն է Գարթըրի Դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ, նախագահական ընտրութեան համար, նամակ մը գրած է Խոմէյնիի, ուր փափաք կը յայտնէ Իրան երթալ, Խոմէյնի տեսնելու իսլամական յեղափոխութիւնը, զօրավիդ կենալու համար նոր վարչակարգին։ Ուշադրութիւնէն սակայն Արտաքին նախարարութիւնը բոլորովին կը հերքէ նման նամակի մը գոյութիւնը, մանաւանդ՝ բովանդակութիւնը։ Նոյն հերքումը կատարած է ծերակուտականին բաները։

× Սայրըս Վէնս եւրոպական մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք բարոյական հակոտնեայ մը կ'փնտռէ Արեւմտեան Գաուութեանց Թեհրանի հարցին կապակցութեամբ։ Փարիզէն անցաւ Հռոմ, ապա Պոն եւ Պրիւսէլ։

× Ֆրանսա կը մտածէ վիզայի դրութիւն վերահաստատել Իրանցիներուն համար, որպէսզի հսկողութիւնը աւելի դիւրին ըլլայ սահմանապուհները։ Փարիզի Իրանցի դեսպանը սակայն զգուշացուցած է Ֆրանսան, որովհետեւ « զրպարտիչ քարոզչական արշաւ մը կայ սուտերու վրայ հիմնուած եւ Սէ. Ի. Ա.ի ու նախկին վարչակարգին կապուած տարրերու մասնակցութեամբ »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍԿԱՐԻ պաշտօնապէս յանձնուեցաւ Նանսէնեան չքանչանը, ժըլնեի մէջ։ Ինչպէս դրած էինք աւելին, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին ընծրհուեցաւ այս մեծագոյնը ի գնահատութիւն զաղթականներու ի նպաստ Ֆըրանսայի բերած նպաստին մրցանակին արժէքը՝ 50 հազար տոլար պիտի յատկացուի Քամպոճի զաղթականներուն (կէսը) մինչ կէսն ալ զպրոցի մը հինութեան Ափրիկէ։

ՄԱՑՐ ԹԵՐԵԶԱ ստացաւ Օսլոյի մէջ խաղաղութեան Նոպէլի մրցանակը « յանուն աշխարհի բոլոր աղքատներուն »։

ՀՌՈՄԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐԸ

ԻՏԱԼԻՈՑ ՀԱՅՈՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՂԱԾ ՎԵՐԱԳՐՈՒՄԸ

Միլանօ («Յառաջ», հեռաձայն).– *Երկուշաբթիէն ետք, երեքշաբթի ալ, ցերեկ թէ իրիկուն իտալական հեռատեսիլը իր լրատուութեան բաժիններուն մէջ ան – դրադարձաւ Հռոմի եղեռնափորձերուն։*

Առաջին քանալէն (կայանը) այս առթիւ ըսաւ ի միջի այլոց· « Կիկոս հակահա – բեկչական սպասարկութիւնը կը չարու – նակէ իր քննութիւնները։ Վատահելի կը նկատուի հեռաձայնային հաղորդումը զոր ըրած է Հայկ· Դիմադրութեան Նոր Շարժում կոչուող խումբը։ Այս նոյն խմբակն է որ անցեալին տէր զարձած էր Թրքական օդանաւային ընկերութեան դէմ եղեռնափորձին եւ Վատիկանի Թուրք դեսպանին սպանութեան։ Երկուշաբթի երեկոյեան Իտալիոյ Հայոց Միութիւնը հաղորդագրութիւն մը հրապարակեց ո – րու մէջ անհիմն կը նկատէ որ Հայկ· նըման կազմակերպութիւն մը կատարած ըլլայ այդ եղեռնափորձը։ Ձայն կը վերագրէ խմբակցութիւններու, որոնք չահ ունին վարկաբեկելու Հայութիւնը։ Կը մերժէ այդ արարքները զորս ոճրային եւ աննպատակ կը նկատէ »։ Հեռատեսիլի խօսնակը յիշած է նաեւ թէ հաղորդագրութեան մէջ, Իտալիոյ Հայոց Վարչութիւնը ցաւ յայտնած է անմեղ զոհերուն համար եւ արագ ապաքինում մաղթած վիրաւորներուն։

Հեռատեսիլին Բ· քանալէն (կայանը) Երեքշաբթի օր ալ, ցերեկին եւ իրիկունը հետեւեալը ըսած է· « Ահաբեկիչները կը պատկանին Հայկ· Նոր Դիմադրութեան, որ կ'ըսէ թէ կը պայքարի Թուրքերու կողմէ զործադրուած Հայոց բարոյական եւ քաղաքական ճնշման վտանգին դէմ։ Անոնք նպատակ ունին սպանութիւններ զործելու եւ միայն պատահականութեան չնորհիւ է, որ աւելի մեծ արիւնահեղութիւն տեղի չունեցաւ։ Իտալիոյ Հայոց Միութիւնը զեկոյցով մը կը հաղորդէ թէ ըստ իրենց եղեռնափորձը Հայերու զործ չէ եւ անոնք որեւէ չահ չունին ահաբեկչական զործունէութիւն ունենալու Իտալիոյ մէջ »։

Իտալիոյ Հայոց Միութեան հաղորդագրութիւնը կուտանք առանձին։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐՈՒ ԹՂԹԱԾՐԱՐԸ

—o—

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ

Մարդկային Իրաւանց Միջազգային Դաշնակցութիւնը եւ « Հայ Ժողովուրդի Իրաւունքներու Հսկողութեան Կոմիտէն (*), հրապարակային ասուլիսի մը ընթացքին, Երկուշաբթի օր, ներկայացուցին զոյգին չահեկան թղթածրար մը, որ կը վերաբերի Մոսկուա գնդակահարուած երեք Հայ երիտասարդներուն։

Թղթածրարը, որ խնամքով պատրաստուած է զոյգ կուտայ թէ երեք Հայերը Զատիկեան, Ստեփանեան եւ Պազտասարեան ոստիկանական եւ զատական իրենց մեքենայութիւններու զոհ զացած են։ Փաստաթուղթերը ամփոփած է Մոսկուայի « Հելսինքի խումբ »ին անդամ – ներէն՝ Տիկին Մարլա Լանտա։

Ցիշենք, եթէ հարկ է, որ երեք Հայերը դնդակահարուեցան « զաղտնի » դատավարութենէ մը ետք, 1979 Փետր· 1ին, 1977 Յունուար 8ի Մոսկուայի փոստուպիին եղեռնափորձին համար։ Երբեք չփաստուեցաւ թէ իսկապէս երբեք էին հեղինակները։ Դնդակահարումէն անմիջապէս ետք, Սախարով կոչ մը ըրաւ վերաքննութիւն կատարելու համար դատավարութեան։ Ներկայիս, այս մանրամասն թղթածրարը հիմ կը ծառայէ, որպէսզի նաեւ քննիչ յանձնախումբ մը կազմուի, Մորհ· Միութենէն ալ դուրս։ Այդ առընչութեամբ, հրապարակային հաւաքոյթին իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին Ֆըրանսայի Փաստաբաններու Սենոիքան, Դատական Գործունէութեան Շարժումը ինչպէս նաեւ խորհրդային այլախոհներ՝ Պլուչ եւ Ֆէյնպերկ։

Երկուշաբթի օրուան մամուլի ասուլիսին եւ թղթածրարին ներկայացման լայնօրէն կ'արձագանգէր Լիպերասիոն (Երեքշաբթի Դեկտ· 11ի թիւ) աւելի ամփոփ ձեւով՝ Մոնտ (Դեկտ· 12ի թիւ)։

× Քանի մը տող ալ չնորհած էր Ֆիկարօ Շորեքշաբթի օրուան իր թիւով։

Թղթածրարին կարգ մը կէտերուն կ'անդրադառնանք առանձին։

Comité de Vigilance
pour les Droits du Peuple Arménien
c/o S. Becard
54, rue des Abbesses — 75018 PARIS

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ· 2–10)

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՁՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւան գացած է Թիֆլիսէն (Եուկոսլաւիա) պատուիրակութիւն մը, որ ընդունուած է քաղաքապետ Մուրադ Մուրադեանի կողմէ։ Եուկոսլաւ պատուիրակութեան զեկավարը, ունկնդրելէ ետք Երեւանի քաղաքապետին ողջոյնի խօսքը, չնորհակալութիւն յայտնած է ցոյց տըրուած ջերմ ընդունելութեան համար։ Հիւրերը այցելած են Երեւանի ալիւմի – նիումի զործատունը, պատմութեան թանգարան, Մատենադարան եւ տեսարժան այլ վայրեր։

×

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱԻԹԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Գրողներու Տան մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Արեւմտահայ բանաստեղծութեան։ Իր խօսքին մէջ Վահագն Դաւթեան նշած է թէ, Արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը բազմադարեան մշակոյթի, բանաստեղծական բազմադարեան արուեստի ամէնէն բարձր ու ամէնէն վառ երեւոյթներէն է։ Անոր արմատները կ'երթան դէպի Հայ բանաստեղծութեան ամէնէն նախնական չերտերը, իսկ բարձունքները կը հասնին ժամանակի՝ այսինքն ԺԹ· դարու վերջաւորութեան եւ Ի· դարու սկիզբի համաշխարհային գեղարուեստական ո – լորտները։ Ընդլով Հայ Ազգային Ազատագրական Պայքարի չեփորահարը, ընդլով խորապէս ազգային, այդ բանաստեղծութիւնը նոյն ատեն համամարդկային է։ Պայքարի ու Ազատութեան ամէնէն ըմբռստ կոչերու կողքին կարելի է տեսնել սիրոյ քնքշագին տաղեր, բնութեան գեղեցկութեան ձօնուած դունագեղ աղօթքներ, ապագայի լուսաւոր երազներ։ Ամէնէն բուռն կիրքերու եւ ամէնէն քնքուշ զգացումներու, բարձրաթռիչք սլացքներու եւ ներհուն խոհերու ներդաշնակ եւ բարդ համաձուլուածք մըն է այդ բանաստեղծութիւնը, որ լաւ թարգմանուելու պարագային իր արժանի տեղը կը զրաւէ համաշխարհային զբ – նարերգութեան մէջ։

Դուրեան, Պէշիկթաշլեան, Սիամանթօ, Մեծարենց, Վարուժան, Թէքէեան· ա – նոնցմէ իւրաքանչիւրը բանաստեղծական մեծ անհատականութիւն է, ուրոյն աշխարհ մը, որ ամբողջացնելով զիրար կը ստեղծեն բանաստեղծական հսկայ ցամաքամաս մը, որ Արեւմտահայ բանաստեղծութիւն կը կոչուի, չեչտած է Վահագն Դաւթեան։ Հանդամանօրէն վերլուծելով յիշեալ բանաստեղծներուն ստեղծագործութիւնները, Վահագն Դաւթեան նշած է, թէ Արեւմտահայ բանաստեղծութեան ժողովրդականացման եւ տարածման գործին մէջ մեծ դեր ունի Սիրվարդ Մեսրոպեան, որուն կատարած աշխատանքը աչքի կը զարնէ իր յատակութեամբ, խորութեամբ, զգացումով եւ լեզուական բարձր մշակոյթով։

Այնուհետեւ խօսք առած է Սիրվարդ Մեսրոպեան, ունկնդիրներուն ներկայացնելով Արեւմտահայ քնարերգութեան խորութիւնն ու վեհութիւնը, կախարդանքն ու զեղեցկութիւնը, անոր աղնուական լեզուի հարստութիւնը։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Հայ նոր քնարերգութեան ամենահմայիչ դէմքերից մէկի՝ Միսաք Մեծարենցի (1886 – 1908) կեանքի ու գործունէու – թեան, ինչպէս նաեւ ստեղծագործու – թիւնների հաւաքման, հրատարակման եւ ուսումնասիրութեան բնագաւառում անուրանալի ծառայութիւններ ունի ըս – փիւռքահայ բանասէրը ու բանաստեղծ Թորոս Ազատեանը (1898 – 1955)։ Մա – նաւանդ, 1922ին տպագրուած նրա « Միսաք Մեծարենց (իր կեանքը) » եր – կասիրութիւնը յարդ մնում է մեծ գրողի կենսագրութեան միակ եւ չատ կոմպերով ամենայուսալի աղբիւրը։ Այսօր էլ, ուե – լի քան կէս դար անց, Մեծարենցի կեան – քի ու ստեղծագործութեան ամէն մի բա – րեխիղճ ուսումնասիրող կարող է կրկնել այդ աշխատութեան դրախօսներից մէկի՝ Սիմէոն Յակոբեանի խօսքերը. « Շնոր – հակալ լինենք Պ. Թորոս Ազատեանին, որ իր գրքոյկով մեր ժամանակի ընթերցո – ղին գէթ որոշ միջոց կապում է Բիւնկեանի վաղամեռիկ բանաստեղծի կեանքի հետ »։

Սա բնաւ չի նշանակում, թէ Մեծա – րենցի կենսագրութեան այդ անդրանիկ փորձում առաջադրուած ու լուծուած են բոլոր հարցերը։ Այդ աշխատանքը գրողի գիտական կենսագրութեան ստեղծման ճանապարհին առաջին քայլն է։ Բնորոշ է, որ ինքը՝ Թ. Ազատեանը տարիներ յետոյ խոստովանել է, որ ոչ միայն ան – հրաժեշտ է հրատարակել « ամբողջական հաւաքածուն անոր (Մեծարենցի – Ա.Շ.) գրչի արտադրութիւններուն », հաւաքել « դեռ ցանուցիր, մոռցուած նշխարնե – րը », այլեւ լոյս ընծայել « նոր, անտիպ գրուածներով, դասակիցներու եւ ժամա – նակակիցներու պատմածներով ու վկա – յութիւններով ճոխացած անոր ընդարձակ կենսագրութիւնը »։ Ուզում ենք նշել, որ բանասէրն սկսել էր այդ շնորհակալ գոր – ծը, բայց վերահաս մահը խանգարեց, եւ նրա հայթայթած ուշագրաւ շատ փաստեր մնացին ուսումնասիրողներին անծանօթ։

Ներկայ յօդուածում փորձ է առնում համակողմանիօրէն ներկայացնել Մեծա – րենցի ուսումնառութեան պատկերը։ Ջա – նացել ենք ոչ միայն ճշգրտել փաստա – կան առանձին սխալներ, այլեւ գրողին շմեկուսացնել դպրոցական միջավայրից (ընդհանուր առմամբ տարբեր հաստա – տութիւններում նա սովորել է 12 տարի), օգտուելով դասընկերների եւ մտերիմնե – րի յիշողութիւններից ու այլ նիւթերից, խօսել նրա առաջադիմութեան, հակում – ների, աշակերտական գործունէութեան մասին, նորովի լուսաբանել գրական սկզբնաւորման խնդիրը։

Միսաք Մեծարենցը (Մեծաուրեան) սկզբնական կրթութիւնը ստացել է իր ծննդավայրում՝ Խարբերդի նահանգի (վիլայէթ) համանուն գաւառի (սանճակ) Ակնայ գաւառակի (Դազա) Բիւնկեան (Բենկա, Բինկա, Բենկեան) գիւղում։ Շնորհիւ աշխարհագրական նպաստաւոր դիրքի (շրջապատուած էր անմատչելի լեռներով եւ Արածանի գետով), Բինկեա – նը երկար տարիներ ապահովուած է եղել ասպատակութիւններից, ապրել է խաղաղ ու բարեկեցիկ կեանքով, իսկ բնակիչները հնարաւորութիւն են ունեցել աւելի շատ ուշադրութիւն դարձնելու կրթական գոր – ծին։ Արդէն անցեալ դարի 40ական թթ – ականներին գիւղում գործել են Մես – րոպեան արական, իսկ աւելի ուշ նաեւ Նունեան իգական վարժարանները, որ – տեղ դասաւանդուել են հայերէն, թուր – քերէն, ֆրանսերէն, կրօն, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, թուաբանութիւն, բնագիտութիւն, երաժշտութիւն եւ մար – մնամարզութիւն։ Մեծարենցի ծննդեան տարում (1886) ուսուցչական կազմը բաղկացած է եղել հինգ մարդուց։ Մես – րոպեան վարժարանը եռայարկ էր, ունէր ընթերցասրահ, ուր « կը գտնուէին հա – յերէն լրագիրներ եւ հանդէսներ »։

Բանաստեղծի հօր՝ Մեծաուրեանների եւ մօր՝ Աւագեանների գերդաստանները Բինկեանում հեղինակութիւն են վայելել։ Նրանցից շատերը ստացել են լուրջ կըր – թութիւն եւ մասնակցել հանրային գոր – ծերին։ Գրողի հօրեղբայրը՝ Պաղտիկը, օրինակ, 1884ին Բինկեանի գիւղապետն (միւդիր) էր, ազգականներից Գարեգին Մեծաուրեանը բարձրագոյն երկրա – գործական կրթութիւն էր ստացել Փա – րիզում, մեր դարասկիզբին հիմնել էր « Գուրթան » հանդէսը, ուրիշները տար – բեր ժամանակներում վարել են տեղի վարժարանի տեսչի պաշտօնը։ Մանուա – րապէս, Մեսրոպեան վարժարանի տեսուչ Աստուածատուր Մեծաուրեանը 1869ին գիւղում ստեղծել էր « Սանուց Ընկերու – թիւնը »՝ նպատակ հետապնդելով հարըս – տացնել գրոցական գրադարանը։ Ըն – կերութիւնը գոյատեւել է մինչեւ 1884 թ. եւ վարժարանի համար ձեռք է բերել թէ՛ ուսումնական ու ընթերցանութեան գրքեր, թէ՛ գրենական պիտոյքներ։ Մե – ծարենցի աւագ եղբայր Գէորգ Մեծա – տուրեանը Բինկեանի վարժարանն աւար – տելուց յետոյ կրթութիւնը նախ շարու – նակել է Կ. Պոլսում, Յակոբ Գուրգէնի « Հայկական կրթարանում », ապա վեր – ջացրել օսմանեան լրատւարանական հա – մալսարանը եւ 1891ից հաստատուելով Սեբաստիայում, աշխատել է իբրեւ փաս – տաբան եւ ծառայել հանրային բեղնաւոր գործունէութիւն։ Գրողի պապը (մօր կողմից)՝ Գասպար Աւագեան Բինկեան – ցին, նոյնպէս կիրթ ու ուսումնասէր մարդ էր։ 1863ին Կ. Պոլսում հրատարա – կել էր « Սաաս մօլութեանց » բարոյա – խրատական ոտանաւորների ժողովածուն (նախատեսուած մանուկների համար), իսկ գիւղում ունէր անձնական ճոխ գրա – դարան, որ յայտնի էր « Աւգենց գրա – դարան » անուամբ։

Մինչեւ դպրոց յաճախելը Միսաքը « կրթուել է » նման մարդկանց ընդ – պատում, նրա առաջին « ուսուցիչները » եղել են գիւղական մամիկները, որոնք, յատկապէս ձմեռուայ երկիւներին, հա – ւաքւում էին Մեծաուրեանների ընդար – ձակ տանը, պատմում հէքեաթներ, եր – գում Ակնայ անուանիները։ Զարմայր Մեծաուրեան յիշում է. « Միսաք ալ շատ կ'ախորժէր հէքեաթներէն, մին էր ա – նոնցմէ, որ թախանձագին կը խնդրէին, կը տիպէին հէքեաթ մ'ըսել... Միսաք աչք – ականջ կտրած մամիկ կ'ընէր... Այդ պատմութիւնները, ով գիտէ քանի ան – գամ կրկնուած, գոց կը սորվէր, ու երբ դարձեալ մամիկը զանոնք պատմելու ա – տեն սխալ մ'ընէր կամ պատմուածքին կարգը չէրէր, կը միջամտէր, կ'ուղղէր »։

« Հազիւ վեց տարեկան », Միսաքին տալիս են Մեսրոպեան վարժարանը։ Ըստ կենսագրի, ապագայ բանաստեղծը ունե – նալով « երազկոտ, հեզիկ եւ լուռ » բնա – ւորութիւն, դասերի ժամանակ իրեն պա – հել է կաշկանդուած, դժուարացել յստակ արտայայտելու մտքերը, զերազանել է աւելի շատ լռել, քան պատասխանել։ « Դպրոցին տնօրէնն Յարութիւն Տէրա – տուրեան եւ ուսուցիչ Զարեհ Գասեան (Տ. Պետրոս Ա. Քհնյ.) վերջապէս կը հար – կադրուին ծնողքին յայտարարել Միսաքի ծոյլ, անընդունակ ու հետզհետէ ապուշ աշակերտ մը դառնալը։ Միսաք կարծես դասերը պատրաստելէ աւելի հաճոյք կը զգայ ու կը նախընտրէ կատարել տրուած պրաւոր ծանր պատիժները իր ծուլու – թեան համար։ Այդ անհատնում ընդօրի – նակութիւնները պահանջուած ժամանա – կին հասցնելու գերագոյն ճիգը տատա – պանքէ աւելի բան մը կ'ըլլայ իրեն հա – մար »։

Այս պնդումները բացատրութեան ու ճշգրտման կարիք ունեն։

Ճշմարիտ է, որ վարժարանում Միսաքն իր ընդունակութիւններով չի փայլել։ Զ. Մեծատուրեանը Մեծարենցի « ման – կութեան շրջանին ընդունակութեան եւ աշխատասիրութեան մասին » ուսուցիչ – ների բացատական կարծիքը համարել է « սխալ ու անարդարացի » եւ պարզա – բանել է. « Յ. Տէրատուրեան, Սանատա – եանէ շրջանաւարտ, երբ Բինկեանի վար – ժարանին տնօրէնութիւնը կը ստանձնէ, աշակերտական հին կարգերը կը լուծէ, դասարանական դրութիւն կը հաստատէ եւ առանց նկատի առնելու աշակերտնե – րու տարիքի եւ ուսման աստիճաններու տարբերութիւնները, աւելի ու պակաս տարիքաւորներով դասարան կը կազմէ։ Փոքրերը, բնականաբար, մեծերու հետ դժուարաւ կը հետեւին դասերու, այդ պատճառաւ ալ խոստութիւններու եւ պա – տիժներու կ'ենթարկուին։ Միսաքն ալ այդ անմիտ կարգադրութեան զոհերէն մին եղած է »։

Մեսրոպեան վարժարանում Մեծարեն – ցի ուսումնառութեան վերաբերեալ հե – տաքրքիր տեղեկութիւններ էհատղորդում նրա ազգական եւ մանկութեան ընկեր վ. Աբօլանեանը (Պրիմակ)։ Վերջինս լինե – լով Մեծարենցի դասակիցը, հաստատում է, որ « ծաղկոցէն մինչեւ աւարտական կարգ » իրենց կրթութեանն ու զարգաց – մանը Զ. Գասեանի ու Յ. Տիրատուրեանի հետ հետեւել է նաեւ բժիշկ Հաճի Մել – քոնը։ « Դպրոցին մէջ, — պատմում է նա, — ծաղկոցը, երբ էջերմկը վրնե – լուս անցուցած, ժամուն կողէն դպրոց կը բարձրանայինք, մեզի ամէնէն սար – սափ ազդող դէմքը Հաճի Մելքոնն էր։ Ծաղկոցին մէջ դրատեղաններուն վրայ դղրդալէն նատած՝ սարսափով կը նա – յէինք իր ծաղկոտած դէմքին, թաւ պե – խերուն ու ձեռքերուն մէջ ճօճացող գա – ւազանին. անոր ազդած արհաւիրքը այն – քան աչքառու էր, որ տունը դեղեցկօրէն ահուն կերպով արտատանած Ա, Բ, Գի ճանաչողութիւնը անդամ կը մոռնայինք սեւ գրատախտակին առջեւ դասի համար հատակ ձգած առեններս. եւ այդ երկչո – տութենէն, այդ սարսափէն դիմ մը մնա – ցեր էր դեռ պատանեկան մեր տարիքին մէջ ալ, շատ ազէկ կը յիշեմ »։ Պատիժ – ների սիրահար է եղել նաեւ մայրենի լեզ – ուի, թուաբանութեան ու գրավարժու – թեան ուսուցիչ Զ. Գասեանը (մահացած 1915ին), որը « ահարկու ապատութիւն թողած էր իր ապտակելու շուտիկ, արագ եւ ընդունակ կարողութիւնով »։

Վ. Աբօլանեանը հաւատում է, որ Լ – րենն ու Միսաքին պատժել են ոչ միայն ծուլանալու, այլեւ... դասերից փախչե – լու համար։ Նա յիշում է, թէ ինչպէս են լքել դասերը, գնացել թուզ ուտելու կամ ձուկ բռնելու։ Իմանալով այդ մասին, ուսուցիչները սխալել են դասերից յետոյ մնալ դպրոցում եւ երկու ժամ զբաղուել գրաւարժութեամբ։

Թ. Ազատեանի հաղորդմամբ, Միսաքը ծննդավայրում ուսանել է երկու տարի եւ 1894ին մեկնել Սեբաստիա։ Բայց նրա « դպրոցական շրջանը » չէր կարող աւար – տուած լինել այդ տարում, քանի որ, ինչպէս հաստատում են թէ՛ Զ. Մեծա – տուրեանը, թէ՛ Վ. Աբօլանեանը, պա – տանին գիւղից հեռացել է Բինկեանի վե – րայ յարձակման առաջին փորձից յետոյ, իսկ դա տեղի է ունեցել 1895 թ. Հոկ – տեմբերի 27ին։

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԾՆՆԴԵԱՆ ՅՕԱՄԵԱԿ

ԼԱՌ – ՄԱՐԳԱՐ

– ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ –

2.

Լուսնեակ գիշերներին, երբ գիւղը քը – նած էր բէզարած մրափով, հովը սառ – նութիւն էր բերում ցերեկուայ չոփից խանձուած դաշտերին, լուսնեակ գիշեր – ներին, երբ բարդու վրայ իր բոյն մէջ հան – գըստանում է արագիլը, որ լուսաբացին լառ – լառ թեւերը փռած իջնի ճահ – ճուտի վրայ, — Լառ – Մարգարը մին – չեւ լուսաբաց աշխատում էր։

Զրուռքի այդ գիշերներին լուսինը չոլք էր գցում առուի մէջ, Ջրուռքի պող – պատ բահի վրայ, արծաթ փայլով պըս – պըղում էին սերկեւէնու տերեւները, հո – վից հասկերը քուում էին իրար, խշիըչ – չում։ Ամայի արտերի միջով անցնում էր Լառ – Մարգարը, Ջուր տալիս ծարաւ հասկերին։

Լուսաբացին արտատէրը արդը Ջրած պիտի տեսնի, պիտի ժպտայ եւ կառնայ, մատներով արդրի թաց հողը, տեսնի՝ խո՞րն է ծծել Ջուրը, Լառ – Մարգարը Ջուրը վարար չի՞ կապել։

Լուսաբացին հալւում էին ասղերը ձիւնի գնդերի պէս, չատագնում էր արեւելքը, արեւի առաջին շողերը խա – ղում էին ամպերի հետ, ասես մի ան – տես ձեռք բիւր շողերով ամպի սպիտակ քուլաների վրայ հազարաւոր նախիռներ էր նկարում, որ մի քիչ յետոյ աւրի նոյն շողերով, մի ուրիշը նկարի, մինչեւ ա – րեւը ծագի։

Արեւի առաջին շողերի հետ գոլորշի էր բարձրանում տերեւների վրայից, ծա – ղիկների գունաւոր թերթերից, արտե – րից ու այգիներից գիշերուայ խոնաւու – թիւնն էր գոլորշիանում։ Գիւղատակ ծա – ղիկները բարձրացնում էին իրենց գը – լուխը, նայում արեւին, որ կէսօրին, երբ արեւը թեժանայ, նորից խոնարհեն։

Լառ – Մարգարը գիշերուայ Ջրուռքից բեզարած պառկում էր բարդիների տակ, ոտն ու ձեռը փռում, լայն ու հանգիստ։ Բարդիների մօտ հերուայ չորացած գե – րաններ կային, փչակով գերաններ։

Եւ երբ Լառ – Մարգարը պառկում է գերաններին մօտ, բարդիների տակ, այն – պէս էր թուում, թէ ինքն էլ փչակով մի գերան է, չորացած բարդի։

Լինում էին օրեր, երբ Լառ – Մարգարը Ջուրը տալիս էր հերթի համաձայն, ին – քը չէր Ջրում։

– Քեֆըզ եմ,– կ'ասէր եւ կը պատ – ւիրէր, որ հերթով Ջրեն մինչեւ ինքը գար։

Առուի ափնիվեր քայլում էր, մինչեւ մօտակայ ձորակը, ուր ծիրանիներ կա – յին։ Պառկում էր ծիրանու տակ կամ քնում ժայռի շուքում, կամ էլ մէջքի վը – րայ գառնում, ոտքերը ձգում, հսկայ մկրատի պէս։ Կարծես մէկը խաչել էր ծիրանու տակ։

Ծառի ճղների արանքից վեր էր նայում Լառ – Մարգարը երկնի կապոյտին։ Մի ճերմակ ամպ, թափանցիկ ու անճեւ, հանգարտ լողում էր լազուրի մէջ։ Լառ – Մարգարին թուում էր, թէ երկինքը մի հսկայ տաշտ է, մէջը լի լեղակած Ջուր եւ ամպը՝ լուացքի մոռացուած կտոր տաշտի Ջրի մէջ։ Լառ – Մարգար նայում էր ամպի կտորին, ինչքա՜ն հանգարտ էր լողում, ձեւը փոխում, մերթ պռունկը ձգում, մերթ եաքաշում։

Եթէ բարձրանար ամպի վրայ, Լառ – Մարգարը հեռու տարերի եաեւ պահուած իրենց գիւղը կը տեսնէր, կատուները ե – ղեգով ծածկած, գիւղի մօտ բարդիները, իր ծիրանուտը, տան դռնակը, որի մօտ կարասի կտոր կար, մէջը Ջուր՝ հաւե – րի համար։

Ամէն առաւօտ կանուխ Լառ – Մարգա – րի կինը հաւաքնի դռնակը բաց էր անում, հաւերը կղկղալով վազում էին նրա հա – տեւից մինչեւ կարասի կտորը, ուր պա – ռաւը հաւերին կուտ էր տալիս։

Մի հաւք թռչում էր, օդի ալօրտում պտոյտներ անում։ Եւ երբ Լառ – Մար – գարը նայում էր ծիրանի ճղների արան – քից, նրա ծերացած աչքերին այնպէս էր թուում, թէ հաւքը լազուրի վրայ մեյ – նակ տահոզ ամպի կտորի հետ է խաղում։

...Կատաւատը կապոյտ ծաղիկներն էր բացել, ծիրանն արդէն դեղնել էր։ Վար էր անում, արօրը փախուկ հողում ամ – ռան ցեխի ակօսներ էր ծռում։ Երբ մի ան – գամ էլ դարձաւ, աչքն ընկաւ արահետին։ Մարբենու մօտ պառաւը կանգնել, ձեռ – քով էր անում։

– Գեղը խռովուած կայ, մարդ,– կան – չում էր պառաւը։

(Շար. 2)

ԱԼՊԱՆԻԱ

ԹՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ (1944 ՆՈՅ.) 35 ՏԱՐԻ ԵՏՔ ՁԳՏՈՒԻՄ՝ ՎԵՐՋ ՏԱԼՈՒ ԿՂԶԻԱՑՈՒԻՄԻՆ

Ալպանիա, որ կը սիրէ լինքզինք նկատել « ամէնէն բիւրեղն ու կարծրը » համայնավար աշխարհին մէջ, ժամանակէ մը ի վեր կը ձգտի զգոյշ, բայց հետեւողական ձեւով խզել իր առանձնացումը՝ կղզիացման քաղաքականութեան փոխարէն կիրարկելով մերձեցման, զործակցութեան նոր ուղեգիծ մը, յատկապէս Արեւմուտքին հետ :

Առանձնաշնորհեալ նախկին դաշնակիցը եւկոսլաւիոյ (1945 – 48), Խորհ. Միութեան (1948 – 1961) եւ Չինաստանի (1961 – 1978), Ալպանիա ճիշդ կամ սխալ ըմբռնումով միշտ այն համոզումն ունեցած է, թէ բոլորն ալ չեչաած են մարքսլենինեան – ստալինեան ուղղափառ դիծէն : Հոկէ նաեւ Ալպանիոյ կղզիացած դիրքը մէյազդային թատերաբեմին վրայ :

Ի տարբերութիւն Խորհ. Միութեան հետ արձանագրուած խզումին, 1961ին, որ ամբողջական եղաւ, չենեւալպան բախումին « պաշտօնականացումը » 17 տարիներ եաք, դիւանագիտական խզում չստեղծեց : Չին նոր դեսպանը Ապրիլէն ի վեր իր պաշտօնին գլուխը կը գտնուի, իսկ անոր ալպանացի պաշտօնակիցը Փեքին ժամանեց Հոկտեմբերին :

Թիրանայի ուշադրութիւնը ակներեւ է դէպի երկիրներուն նկատմամբ : Կը շարունակէ մերձենալ Աֆրիկէի : Գալով Եւրոպայ՝ մէջ – պետական ասպիճանի կապը կը շարունակուի բարեփոխուած հոլովոյթով : Եւ ասիկա հակառակ այն փաստին, որ Թիրանա կը քննադատէ միշտ Պելկրատի կիրարկած լինքնայանձնման դրութիւնը : Եուկոսլաւ կառավարական անդամի մը այցը վերջերս Թիրանա, առաջին անդամն ըլլալով 31 տարիներէ ի վեր, լինչպէս նաեւ առեւտրական կարեւոր պայմանագիրի մը կնքումը (յառաջիկայ տարուան փոխանակութիւնները աւելի քան 80 միլիոն տոլարի կը հասնին), թերեւս անկիւնադարձ մը կազմեն երկար ժամանակաշրջանի «պաղ պատերազմ»էն եաք : Յամենայն դէպս, Պելկրատ մտադիր է քայլերելու այս հոլովոյթը :

Միւս կողմէ, տարօրինակ կերպով որոշ « պաղութիւն » մը նշմարելի է Թիրանա-Փուքրէշ յարաբերութիւններուն միջեւ : Տարօրինակ ըսուեցաւ, որովհետեւ Ջաուչեսքուի դիրքը Մոսկուայի նկատմամբ, այնքան ալ տարբեր չէ ենվեր Հոճայի դիրքէն : Այս վերջինը իր քաղաքական օրապրութեան Բ. հատորին մէջ, լոյս տեսած Հոկտեմբերին, Ջաուչեսքուն կ'որակէ « խրուշչեւեան տիպի արկածախնդիր » մը : Աւելին՝ « կատաղ մը, որ կ'ապրի, առանց խորհրդային նեղութիւններուն ենթարկուելու եւ, հաւանաբար, վայելելով Մոսկուայի օժանդակութիւնը՝ այս վերջնոյն ընծայած անոր ծառայութիւններուն համար » :

Պալքանեան չրջապիծէն դուրս, միակ հաւանական կարելիութիւնները Արեւմտեան Եւրոպան կը պարզէ : Առաջին անդամն ըլլալով 1945էն ի վեր, ալպանացի ուսանողներ ժամանեցին Ատարիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Շուէյց : Արդէն Թիրանայի չհաղորդակցութիւնը առաւել չափով այս չորս երկիրներուն ուղղութեամբ է, իբրեւ առեւտրական գործակից : Չին օժանդակութեան յանկարծական դադրումը — հիմնական ազդակ մը ապահովելու դիւրարեկ հաւասարակշռութիւնը ազգային անաեսութեան — 1979 Ապրիլ 15ի չարժը եւ օդերեւութաբանական աննպաստ տարին, անկայուն կացութիւն մը ստեղծեն, հակառակ բոլոր մարզերէն ներս արձանագրուած յատկանչական նուաճումներուն : Անկասկած, ժողովուրդին նուիրումին չնորհիւ, ազէտին անդրադարձները քիչ թէ շատ անհետացան : Սակայն, երկրին միջոցները սահմանափակ են : Ցայսօր Ալպանիա նախընտրեց հետեւիլ ինքնաբաւ տնտեսութեան սիզդ – րունքին, լ հեռուկս նիւթական անմիջական առաւելութիւններուն : Զգիմեց օտար դրամագլուխին, ոչ ալ զարկ տուաւ դրօսաչրջիկութեան :

Այժմ, քաղաքական դէտերու հատատումով, Թիրանա վարդապետական դետնի վրայ, ըստ առաջնոյն, մնալով հանդերձ անզիջող, « կարծր », աստիճանական չեղումներով մերձեցման փորձեր կը կատարէ արեւմտեան դրամական չրջանակներուն ուղղութեամբ, որպէսզի վարկեր եւ դրամագլուխներ ապահովէ :

Ապահովաբար մօտ ապագային այս իրողութիւնը չօչափելի փոփոխութեամբ հատատուի :

Թ. Ա. Թ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԿԼԷՆՏԷՒԼի (Լոս Անճելըս) «Հայ Սքաուլ»ի սրահին մէջ, Նոյ. 18ին, նչուած է Հ. Ը. Դ.ի 89րդ տարեդարձը, որուն ներկայ եղած են չուրջ 1400 հոգի : Բացման խօսքը արտասանած է ընկ. Սահվան Գարամարեան : Հ. Ե. Դաշնակցութեան կողմէ խօսք առած է ընկ. Վիդէն Ցովսէփեան : Բանախօսները՝ ընկ. Աբօ Պօղիկեան (հայերէն) եւ ընկ. Սերժ Սամոնեանց (անգլերէն), անդրադարձած են Դաշնակցութեան անցեալի ու ներկայի գործունէութեան եւ չեչտած հայ ժողովուրդի քաղաքականացման եւ յեղափոխականացման անհրաժեչտութիւնը : Խօսք առած է նաեւ ՀՕՄի կողմէ Զապէլ Ալահայոյեան, իսկ Հ. Ը. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի խօսքը փոխանցած է ընկ. Մկրտիչ Մկրտիչեան : Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեան, ասմունքող Յաչիկ Աբարատեան, երաժիչտ Խոլ Հօչարեան եւ երգիչ Գառնիկ Սարգիսեան :

ՆիւՃԸրՋիի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Նոյ. 9ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ Հ. Ը. Դ. « Վարդգէս » կոմիտէի : Բացման խօսքը արտասանած է Պապ Տէրեան : Բանախօսած է Աբամ Թալուտեան (Պոսթընէն) անդրադառնալով համաչխարհային քաղաքական դէպքերու, Լիբանանի վերջին զրգռութիւններուն եւ հակահայ բռնամիջոցներուն, Հայկ. Դատին եւ միասնականութեան ամրապնդման անհրաժեչտութեան :

ԹԷՀՐԱՆի Բազմարուեստից համալսարանին մէջ, Նոյ. 25ին, տեղի ունեցած է կանանց քաղաքական եւ օրինական ազատութիւններու հարցերու նուիրուած սեմինար մը : Նկատի ունենալով որ Բանիմացներու ժողովին կողմէ վաւերացուած Պարսկաստանի Սահմանադրութեան մէջ անտեսուած է կանանց եւ ազգային փոքրամասնութիւններու իրաւունքները, սեմինարը զբաղած է կանանց իրաւունքներու պաչտպանութեամբ : Կարդացուած են թիւրքմէն կանանց, Քիւրտերու, Ազգային Դեմոկրատիք Ճակատի եւ այլ կազմակերպութեանց տեսակէտները արտայայտող զեկուցումները : Ժամանակի կարճ ըլլալուն պատճառով, կարգ մը զրութիւններու կարդին չէ կարդացուած նաեւ « Մի խումբ հայ կանանց » կողմէ պատրաստուած զեկուցումը, ուր ի մէջ այլոց ըսուած է հետեւեալը. « ... Խերեզանի ժողովը կարեւորութիւն չտուեց Հայութեան պահանջին, որն էր՝ ճանաչում գտնել որպէս ազգային փոքրամասնութիւն. եւ մինչ փոքրամասնութիւններին վերաբերող օրէնքներն էլ վաւերացրեց ամէն տեսակ ընդդիմութեան տակ թողնելով : Ներկայումս աչխատանքները ազամարդկանց եւ կանանց միջեւ բաժանման ձեւով հայ հասարակութեան խոշոր մասին անպործութիւն է սպառնում :

« Կառավարական եւ ազգային գործակատեղիներում սահմանափակութիւններ են ստեղծւում Հայերի եւ մասնաւորապէս հայ կանանց համար. խորհուրդներ կազմելով՝ եւ դրանց յատկապէս իսլամական կոչում տալով, գործնականապէս ձեր հայ հայրենակիցներին մի կողմ դնելով՝ նրանց անուանում են օտար ու աւելորդ տարրեր : Պատասխանատու եւ ոչ պատասխանատու անձնաւորութիւններ հայկական երկսեռ զուրցներին անարգում են. հայ արուեստագէտ կանայք պարտադրած են իրենց գործունէութիւնները սահմանափակել միայն հայկ. չրջանակներում. որոշ կազմակերպութիւններ վտարում են հայ աչխատաւորներին, հայ լինելու մեղադրանքով եւ վերջապէս ընդհանուր կերպով երեւում է թէ՝ վերջնական նպատակը Հայերի անչատելն ու օտար ներկայացնելն է, որպէս ազգային փոքրամասնութիւն՝ երկրի միւս բոլոր դասերից : ... Շեչտում ենք, որ ոչ մի ուժ չի կարող հայ կանանց եւ մայրերի ընթացքը կասեցնել, իրենց ունեցած պատմական առաքելութեան մէջ՝ կենդանի պահելու եւ փոխանցելու համար իրենց ազգային մչակոյթը » :

ՀՈԳԼՎՐՏՒԿ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լիոն.— Դեկտ. 6ին յուրտ հոգին յանձնեցինք հեռու հայրենի աչխարհէն Լիոնի զաղափարապաչտ եւ զոհաբերող ընկերներէն մէկն ալ, յանձին ընկ. Պաղտասար Ալթունեանի :

Ծնած աւելի քան եօթը տասնամեակ առաջ Պէյնի, լինքն ալ իր պատկանած սերունդին նման ունեցաւ թափառական կեանք մը, քիչ մը ամէն տեղ : Ճաչակած էր զառնութեան բաժակը եղեռնի օրերուն. զեռ պատանի լինքզինք կը գտնէ Այնթափ այն օրերուն, երբ տեղւոյն Հայութիւնը լինքնապաչտպանութեան կռիւը կը մղէր. իր տարեկիցներուն հետ բաւական օգտակարութիւն կ'ունենայ այդ կռիւներուն, պաչարման շրջան յաճախ ճեղքելով փամփուչտ եւ ուտելիք հասցնելով ռազմիկներուն :

Տարիներ եաք լինքզինք կը գտնէ այս հիւրընկալ ափերուն, ընտանիք կը կազմէ, յետագային կ'անդամակցի տեղւոյն Դաչնակցութեան : Այդ օրերուն պէտք է ըսել որ չատ ալ դիւրին չէր կուսակցական ըլլալ եւ մանաւանդ՝ Դաչնակցական : Ընկ. Ալթունեեան մնաց միչտ պատնէչ – չին վրայ մինչեւ իր վերջին օրերը : Գաղափարապաչտ եւ պարտաճանաչ՝ իրեն վրայ դրուած պարտականութիւնները լիուլի կատարեց, խորապէս համոզուած՝ որ լինք ու իր զաղափարակից ընկերները կը ծառայեն Հայութեան գերագոյն շահերուն :

Սակայն, ատ՛ղ, վերջին տարիները իր առողջական վիճակը քայքայուեցաւ, տառապեցաւ անողոք հիւանդութեամբ եւ Դեկտ. 4ին հոգին աւանդեց, չրջապատուած իր հարազատներով, սուգի մատնելով իր ընտանեկան պարագաները եւ զաղափարի ընկերները :

Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 6ին : Ներկայ էին երիտասարդ ընկերներ եւ բարեկամներ՝ Վիէնէն, Տէսինէն եւ այլ վայրերէ : Արարողութիւնը կատարեց տեղւոյս հոգեւոր հովիւը Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան, նոյն տեղ զամբարանականով մը վեր առնելով ողբացեալ ընկերոջ բարեմասնութիւնները :

Սիրելի ընկեր, այս տխուր առիթով ուրիչ բան չունինք ըսելիք երկար տարիներու քու զաղափարակից ընկերներդ, եթէ ոչ հանդիստ ննջէ, Թող Դեկտեմբերի ցուրտ հողը թեթեւ զայ վրադ :

Կ. ՑՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Անտէ դրեթէ բարկութեամբ ըսաւ այս վերջին բառերը, զլուխը ցնցելով բայց հազիւ թէ անունը արտասանուած էին, յանկարծ նստաւ անկողնին մէջ եւ անսահման ակարութեան մը՝ դրեթէ լինքնալլկումի մը մէջ իր հոգին չարչրկող հոսդերը յայտնեց կնոջը. անիկա տղու մը պէս կու լար, երկայն հեծկլտանքներով ու բառերը կը խեղդուէին կոկորդին մէջ ու ձայնը խռպոտ, մածուցիկ լորձուն – քէն խոնաւ ձայնը յուսահատօրէն կը հաստատէր սրտին խորը պահուըտած կասկածը. այդ կասկածը իրականութիւն էր այլեւս իրեն համար, այնքան ողնայարին վրայ կը զգար պաղ քարինքի մը, դրեթէ աննչմարելի բայց չատ քարին – քին սարսուռը :

– Էվա՛, դուն չես պիտեր, ես կոր – սուած եմ, բոլորովին, ա՛հ, բոլորովին. ալ ձայն չունիմ, իմ միակ ուժս, միակ յոյս : Էվա՛, ես պիտի մեռնիմ, ես պիտի մեռնիմ, չատ աղէկ գիտեմ որ պիտի մեռնիմ :

(Շար. 24)

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

= ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Ջ.

Երկայն, երկայն տաեներ է վեր՝ գետինը օրօրոցին քով նստած էր Էվա. կէս պիչերը չատոնց անցած էր արդէն, դուրսէն կը լսուէր ծանր սայլերուն թաւալումը, միայն որ վայրկեան մը գիչեր – ուան լռութիւնը վրդովելէ եաքը կ'ան – հետանային քաղաքին հեռաւորութիւններուն մէջ : Կանթեղին ժպտայն եւ պլպլուն լոյսը հազիւ թէ մութին ստուար սե – ւութիւնը կ'անօսրացնէր, այնպէս որ կատասները կ'երկննային իրենց ստուերներուն մէջ ու անկիւնները բոլորովին մութ կը մնային :

Էվա գլուխը բարձր բռնած, աչքերը սեւեռուն տեղ մը՝ կը մնար. յայտնի էր թէ խոէ փիէս մը կ'անչարժացնէր գինքը. եթէ մէկը կարենար զայն տեսնել այդ պահուն, մեռելի պէս ժպտայն դէմքով՝ որուն վրայ աչքերը չափազանց բացուած իրենց սեւ նայուածքը կը յորդէին, եթէ մէկը տեսնէր սեղմուած շրթունքները եւ իր ամբողջ երեւոյթին սարսափի եւ վըրդովմունքի արտայայտութիւնը՝ զայն հիւանդ պիտի կարծէր անչուշտ : Երբեմն յանկարծ կը սթափէր ցուրտէն որուն սարսուռները ուսերէն՝ վերէն վար կը տահէին ամբողջ մարմինը ցնցելով եւ մեքենաբար՝ կռնակն ի վար ինկած չալին քով զտնուած աթոռին վրայ եւ պահ մը գլուխը կը հանդչեցնէր : Կանթեղը կը քթթէր իր լոյսը եւ հետզհետէ կը տժգունէր, կը խեղդուէր խառնող մութին մէջ. պատուհանին առաջք մեղմօրէն անձրեւը կը մրմնջէր. յետոյ խորին լռութիւն մը կը համբացնէր ամէն չշուկ : Այդ պահուն Էվա կէս թմրութեան մը մէջ ամոքուած կը զգար արդէն երբ Անտռէ սկսաւ հազալ :

Նախ պզտիկ հազ մը, ընդհատուած, որուն միջոցին անկողինը կճռտաց Անտռէի անհանդիստ չարժումներէն. յետոյ հազի տագնապ մը զայն խեղդեց. մէկ – կէն անկողնին մէջ նստաւ եւ հազիւ տագնապէն ազատած դեռ խռպոտ ձայնով մը ըսաւ.

– Ինչո՞ւ չես պառկիր, Էվա՛ :

Հարցումը՝ որ անպատասխան մնաց, լուռ սենեակին մէջ կարծես թէ երկարաձգուեցաւ. պահ մը ետքը կրկնեց.

– Էվա՛... պիտի մխա հոս :

Հազը նորէն խեղդեց ձայնը եւ այս անգամ այնքա՛ն ուժգնօրէն որ Անտռէ կը ցնցէր դրեթէ անկողինը եւ ձեռքերովը կը բռնէր կուրծքը որ կարծես պիտի քանդուէր : Սրտի բաբախումներէն չըն – չասպառ եղած գլուխը ձգեց բարձին վրայ :

Էվա այս անգամ քովը եկած էր. յուզմունքէն ձեռքերը կը դողդողային երբ թաչկինակով անոր ճակատը կը սրբէր. պեխերը լորձունքէն դեռ խոնաւ էին եւ անոր ճերմկած ու բարակ չրթներուն վրայ կը փակչէին. Էվա կամաց մը հարցուց.

– Բան մը կ'ուզե՞ս Անտռէ՛, ըսէ :

– Չէ՛ Էվա, հիմա կ'անցնի :

– Ցաւ մը ունի՞ս, Անտռէ :

– Ո՛չ, ա՛չ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Սրբուհի Մըսըրլը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա – տարուի Կիրակի, Դեկտ. 16, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին իր ամուս – նոյն՝

ԳԵՂԱՄ ՄՐՍԸՐԼԸԻ

քրոջ եւ եղբօր՝

ՄԱՐԻԱՄ եւ ՄԻՆԱՍ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցներուն ինչպէս նաեւ Մըսըրլը եւ Պարսամեան ընտանիք – ներու ննջեցեալոց յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն։

×

Պ. Տիրան Զոլաքեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Սարաֆեան կը ծանուցանեն թէ հո – գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 16, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐՎԱՐԴ ԶՈԼԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ինչպէս նաեւ Զոլաքեան, Սարաֆեան, Հալաճեան ըն – տանիքներու ննջեցեալոց յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Դ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, Դեկտ. 15, ժամը 18ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ։

Օրակարգ.— *Ա. Դիւանի ընտրութիւն, Բ. Նախորդ ընդհ. ժողովի տառնագրու – թեան ընթերցում եւ վաւերացում։ Գ.Մի – ամեայ նիւթա – բարոյական գործու – նէութեան տեղեկագրերու ընթերցում, քննութիւն եւ վաւերացում։ Դ. Առա – ջարկներ նորընտիր վարչութեան։ Ե. Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Մասնաճիւղի սահմաններու մէջ բնակող նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ սիրով կը հրաւիրուին խորհրդակցական ձայնով մասնակցելու ընդհ. ժողովին։*

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւ – ղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, Դեկտ. 16 ժամը 15ին Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան մէջ, 9 Ռիւ տը Մասրիա։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

×

ՀԱՄԱԽՄԲԵՐԴՅԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամա – կան ժողովը կիրակի, Դեկտ. 16, առա – ւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքա – տեղին։ Օրակարգ տեղւոյն վրայ։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌի հանդէս դպրոցի թա – տերասրահին մէջ, կիրակի, Դեկտ. 16 ժամը 17էն սկսեալ։

Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միու – թիւնը սիրով կը հրաւիրեն բարե – կամները, համակիրները եւ կրթա – սէր ազգայինները՝ հաճելի ժամեր անցընելու հայ կայտառ նոր սե – րունդի հետ։

Գեղարուեստական բաժին՝ սի – րելի անուններով՝

ՆՈՐԱՑՐ, ՊԵՐՆԱՐ, ՆԱԻԱՍԱՐԴ

Արտասանութիւններ, կաղանդ պապան իր բերած նուէրները... մանուկներու։

Համադամ կերակուրներ։

Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon, 92310 Sèvres
PONT DE SEVRES

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, ուր է Ս. Յակոբայ Մըծ – բնայ հայրապետին եւ այդ առթիւ ե – պիսկոպոսական պատարագ կը մատուց – ուի։ Կը պատարագէ Յակոբ Եպիսկ.։

Յետ պատարագի մասնաւոր հոգեհան – գիստ՝

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ

եկեղեցւոյ բարերար ասպետ Վահան Խո – րասանեանի ինչպէս նաեւ բոլոր քահա – նայ հայրերուն, սարկաւագներուն եւ վարչութեան անդամներուն յիշատակին։

Սկիզբ ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ՝ ժամը 11։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան փոխան ծաղկեպսակի եղիշէ Մերաքնկիւլեանի մահուան առթիւ, 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Զուլալ Գազանճեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, ի յիշատակ Անձայիս Ընտրիկեանի եւ Մարտիրոս Մուրատեանի։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)

×

Այրի Տիկին Մարի Շերինեան ի յիշա – տակ Շերինեան եւ Սարաֆեան ընտանիք – ներու նահատակներուն, հեռեւեալ նուէր – ները ըրած է.— 100 Ֆր. Շաւիլի եկեղե – ցիին, 50 Կապ. Խաչի Շաւիլի մատա – հիւղին եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատ – րան մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մա – տուցուի Շաբաթ, Դեկտ. 15, առաւօտ – եան ժամը 10·45ին։

Կը պատարագէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ներկայ կ'ըլլան Աղքատախնամ Ընկերակ – ցութեան վարչական խորհուրդի անդամ – ները։

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ 1979ի ընթաց – քին մահացեալ պատսպարեալներու հոգ – ւոյն ի հանգիստ։

Պատսպարեալներու ընտանեկան պա – րագաները կը հրաւիրուին ներկայ գըտ – նուելու արարողութեանց։

ԳՈՐԳԻ ՎԱՀԱՆԻԱՆԻՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնէք արեւելեան յատագոյն գորգերը, մատչելի գիներով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient

importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine.
est un placement sur et agréable

ARMINE

ANTIQUITÉS - TAPIS

73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS
tél. 878 80 13 métro Cadet

50ème Anniversaire de la Croix Bleue

A MARSEILLE

Les sections de Marseille organisent le Dimanche, 16 Décembre à 15 heures à la Maison de la Culture Arménienne, 12-14 Rue St. Bazile, 13001 Marseille
Le 50ème ANNIVERSAIRE de la Fondation de la Croix Bleue des Arméniens de France

Sous la présidence d'honneur de :
Mmes DIROUHI SERINGULIAN et HEREPSIME BAGHDASSARIAN
Prendra la parole Maître HOVIG EGHIAZARIAN
Alexandre Siranossian dirige l'Ensemble instrumental de Romans avec le concours d'*Angèle Garabedian* (cantatrice)
Danses folkloriques par *Eva Arzoui an* et le groupe *Ani* de Marseille

ENTREE LIBRE

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Alimentation Générale

Produits D'Orient

ARARAT

118 BIS, RUE ETIENNE DOLET
94140 ALFORTVILLE
TEL. 376. 27. 62 - 376.51.28

LIVRAISONS A DOMICILE

ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ - ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատ – րան մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մա – տուցուի Շաբաթ, Դեկտ. 15, առաւօտ – եան ժամը 10·45ին։

Կը պատարագէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ներկայ կ'ըլլան Աղքատախնամ Ընկերակ – ցութեան վարչական խորհուրդի անդամ – ները։

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ 1979ի ընթաց – քին մահացեալ պատսպարեալներու հոգ – ւոյն ի հանգիստ։

Պատսպարեալներու ընտանեկան պա – րագաները կը հրաւիրուին ներկայ գըտ – նուելու արարողութեանց։

ՎՐԻՊԱԿ.— Կ. Փոլատեանի Հ. Ներսէս Տէր–Ներսէսեանի հետ զրոյցին Դ. յոդ – ուածին մէջ (Ուրբաթ, Դեկտ. 7) Բ. սխ – նակին Ա. պարբերութեան վերջին երեք տողերը պէտք է ըլլան.— « ... Համա – պատասխան գործածած է «ի վեր ածել» երկու բառով։ Նոյնպէս «ի ներքս ածել», «արտաքս ածել»։

ՇԱՐՐՇԱԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստա – ցած է 5·000 Ֆր. Պ. Ժիրայր Մանասեանէ ի նպաստ իր մանկապարտէզին։

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՍԷն ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն Կապ. Ինաչի մասնաճիւղի, Կիրակի, Դեկտ. 16, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ տեղւոյն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը։

Անակնկալներ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։ Ներկայ կ'ըլլայ կաղանդ պապան իր բազմաթիւ նուէրներով։ Հիւրասի – րութիւն խաչուհիներու կողմէ։

Կը հրաւիրուի ջրջանի Հայութիւնը ան – խտիր։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
COMITE DES DAMES
U.G.A.B.

Arbre de Noël

Nous avons le plaisir d'inviter les parents et amis des enfants assistant à nos cours de mercredi après-midi à l'arbre de Noël traditionnel qui aura lieu cette année *le dimanche* 16 *Décembre à* 14 h. 30 *précises* dans la salle du Centre Culturel Alex Manoogian de l'U.G.A.B., 118 Rue de Courcelles, Paris 17ème.

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր նախկինները Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովին, որ կը գումարուի Դեկտ. 16, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին։

Le Comité de l'Union des anciens élèves du Collège invite tous ses membres à participer à l'Assemblée générale annuelle qui se tiendra le Dimanche 16 Décembre à 15 h. dans les salons du Collège Samuel-Moorat, 26 Rue Troyon.

La séance sera suivie de la traditionnelle fête de l'arbre de Noël.

Toutes les familles sont invitées à y participer.

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Դեկտ. 16ին Ս. Յակոբ եկե – ղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ, որու կը յաջորդէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն զաղութիս մէջ ծառայող հանգուց – եալ հոգեւորականներու, զոհերու, ազգային եւ կրօնական սպասաւորներու հոգիներու խաղաղութեան համար։ Պիտի կատարուի նաեւ մատաղի օրհնութիւն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը բազմաձայն, ղե – կավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի։

Այս առթիւ ժամը 12·30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ ի պատիւ զպրաց դասու եւ երգչախում – բի անդամներուն։

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՑԻ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ

Կիրակի, Դեկտ. 16 Պուլ. Օտտոյի Հա – յոց եկեղեցիի պաշտպան Ս. Յակոբ Մըծ – բնացիի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պա – տարագ կը մատուցուի եւ յաւարտ պա – տարագի՝ մատաղօրհնութիւն կը կա – տարուի։ Կը պատարագէ և կը քարոզէ Թաղիս Հովիւ՝

ՆՇԱՆ ՔՀՆԾ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
14
VENDREDI
14 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վերջամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.536 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.536

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՌՈՄԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՕՏ

Ջորեքշաբթի, Դեկտ. 12ի Քոռիէռէ տէլլա Սեռաո, կրկին կ'անդրադառնայ կիրակի օրուան եղեռնափորձին հետեւեալ յառաջիկայ խորագրին տակ՝

ՀՌՈՄԻ ՎԻՍ. ՊԻՍՈԼԱԹԻ ԵՐԿՈՒ ՌՈՒԲԵՐՈՒ ՊԱՁԹՈՒՄԷՆ ԵՏՔ՝
ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՓՆՏՐԷ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԷՋ ԴԻՄԱԳԻԾ ՄԸ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Ապա, Միլանոյի օրաթերթը կը գրէ թէ խուզարկութիւններ, քննութիւններ, հարցապնդումներ կը կատարուին Հռոմի հայ գաղութին մօտ « դիմագիծ » մը տալու համար այն ահաբեկիչներուն, որոնք կիրակի օր երկու ռումբերը դրած էին Վիա Պիսոլաթի ինը հոգի վիրաւորելով (ի դէպ պայթումներէն փշրուած էին նաեւ Լեւոնեան հայկ. վարժարանի կից Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ ապակիները)։ Թերթը կը ճշդէ թէ եղեռնափորձին պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր Հայկ. Դիմադրութեան Նոր Շարժումը եւ առայժմ միակ հետքն է զոր ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ։ « Սկիզբը, ըսած է Տիկոսի (ոչ՝ Կիկոսի ինչպէս սխալմամբ գրած էինք երէկ։ Տիկոս Իտալիոյ հակահաբեկչական սպասարկութիւնն է) մէկ պաշտօնատարը, խորհեցանք թէ նորփաչիստներու գործն է, յետոյ հեռաձայնի անանուն հաղորդակցութիւնը եկաւ Ռոյթըրի, ուր Հայերը տէր կ'ըլլային երկու պայթումներուն։ Հեռաձայնողը անգլերէն կը խօսէր, այս ալ համոզեց մեզ որ իսկապէս օտար ահաբեկիչներ են։ Բայց ոչ ոք տեսած է քոմանտոն, այդ ժամերուն, 21ի չուրջ, չաս մարդկայ Վիա Պիսոլաթի եւ ոչ ոք օգտակար հետք մը գտած է։ Տակաւին ճշդրտօրէն չէ ալ հաստատուած թէ ի՞նչ նպատակներ ունէին ահաբեկիչները։ Ցանուն Հայկ. Դիմադրական Շարժումին հեռաձայնողը հաստատած է թէ ռումբերը զետեղուած էին էլ Ալ եւ Պրիթիչ Էռ-Լայնզի դէմ եւ աւելցուցած է. « Ասիկա մաս կը կազմէ մեր պայքարին փաշիզմին դէմ Թուրքիոյ մէջ եւ աշխարհակալութեան՝ աշխարհի։ Կը ցանկինք անմեղ զոհերուն»։ Առաջին ռումբը սակայն, պայթած է Պանքօ տի Նափոլիի ներքը եւ ոչ՝ էլ Ալի գրասենեակին մէջ »։

Իտալական այլ թերթեր ալ կը ծանրանան « Հայկ. հետքերու » վրայ եւ ոմանք, առանց որեւէ համակրութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԻՏՈՄՆԵՐՈՒ ընտրութիւնները նախատեսուածէն աւելի մասնակցողներ ունեցան։ Ծանօթ է որ այս քուէարկութիւնը կոչուած էր դատարաններ ընտրելու, որոնց պաշտօնն է վճռել գործատէր-աշխատաւոր առկախ հարցերը։ Հաւատարակներ կազմուած են աշխատաւորներու եւ գործատիրութեան ներկայացուցիչներէ։ Ձորեքշաբթի օրուան արդիւնքները կը հաստատեն որ ղեկավարը կը մնայ Սէ. Ժէ. Թէ.ն (44,8) կը յառաջդիմէ Էֆ. Օ.ն (17,8), Սէ. Էֆ. Տէ. Թ.է (22,7) կը պահէ իր դիրքը, Սէ. Էֆ. Թէ. Սէ. կը ստանայ 7 առ հարիւր, Սէ. Ժէ. Սէ.՝ 4,6 եւ Ապատ Սենտիքաներու Ընկերութիւնը 2,6։

« ՓՆՏՐՏԻ ՆԱՄԱԿ »Ը բաւական մեծ թափով կուտայ տակաւին։ Ուշադրութեան պարագան է որ պետական հեռատեսիլի Ա. կայանէն)։ Ամէն մարդ սակայն համոզուած չէ եւ Քոթիտիէն տը Փարիի մէջ Հինգշաբթի առտու Քրիսթիան Շաուիէռ չատ խիստ կ'արտայայտուէր « Քենըտի խարդախը » խորագրին տակ մարդու մը մասին, որու չի բաւեր « անուն » մը կրել։ Թեհրանի մէջ ալ ընդունուեցաւ թէ չինծու նամակ մըն է մինչ տեղւոյն մամուլը պատճէնը կը հրատարակէր, բայց բովանդակութիւնը բնաւ « հաւաստի » չէր։ Քենըտի կ'ըսէր թէ 100էն 100 Խոմէյնիի կողմն է եւ պատրաստ է արիւնն իսկ թափելու իրանեան յեղափոխութեան համար... Ոմանք, ամերիկացի անշուշտ, կատակով կ'ըսեն թէ նամակին հեղինակը կրնայ Գարթըրի բանբերն ըլլալ, որ լաւագոյն ձեւը գտած է վերընտրել տալու համար նախագահը։

ՔՈԼՈՄԲԻԻ մէջ չատ զօրաւոր երկրաշարժ մը պատահած է երկրին հարաւ-արեւմտեան շրջանը։ Շարքօ քաղաքը հիմնայատակ քանդուած է 300է աւելի մեռեալ կայ ըստ առժամեայ հաշուկշիռի մը եւ հազարաւոր վիրաւորներ եւ անապաստան մարդիկ։

ՍԻՆԹ ԷԹԻԷնի ֆութպոլի խումբը Սելանիկի մէջ 3 – 3ով յաղթեցաւ որակուել Իւ. Էֆ. Ա.ի քառորդ աւարտականներուն համար (երթի մրցումին 1ի դէմ 4 յաղթած էր, իր դաշտին վրայ)։

ԻՎ ԿԵՆԱ, անդամ ըլլալով հանդերձ ՀՀՀի բնաւ համաձայն չէ անոր (Շիրաք) հետ, որու նախկին խորհրդատուն էր։ Կը գտնէ թէ կուսակցութեան առած ճամբան սխալ է եւ ինքզինքը աւելի մօտ կը զգայ Շապանի քան Շիրաքի։ Այս գնացքով, կ'ըսէ կենա, ՀՀՀն կրնայ ըսել « ափոճալիփս՝ թու-մորօ »։

ՊՐԻՍՏԼԻի մէջ դժուարաւ համաձայնութիւն գոյացաւ ամերիկեան հրթիռներ հաստատելու հարցին շուրջ եւրոպական երկիրներու մէջ, մանաւանդ Պելճիա եւ Գերմանիա, Ֆրանսա ունենալով իր ինքնուրոյն հիւլէական պաշտպանութիւնը։

ՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. ԿԻՒՐԵՂ Վ. ՓԻՊԱՐԵԱՆԻ

ԲԱԶՄԱՇՈՒՐԻՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ, ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԽՈՆԱՐՀ ՎԱՆԱԿԱՆ,

Հ. ԿԻՒՐԵՂ ԱՉՔԵՐԸ ՓԱԿԵՑ ԴԵԿՏ. 12-ԻՆ

Շաբաթներէ ի վեր դիտէինք արդէն թէ դատապարտուած է, մեր այնքան յարգելի Հայր Կիւրեղը։ Օրէ օր կը հիւծէր քիչ մը աւելի, Ս. Ղազարէն փոխադրուած էր հիւանդանոց, ուր յաճախ իրեն կ'այցելէին Մխիթարեան իր եղբայրները։ Դեռ քանի մը օր առաջ էր, Նոյ. 26ին, որ Հայր Ներսէս կը գրէր մեզի.— « Հիւանդանոցն է, ստէպ կ'այցելեմ. երկնային Մարգարէի նման յաճախ կը պատգամէ գերբնական կեանքի գաղտնիքներէն ու գաղափարական վերացումներով՝ էրբիստնեայ Սոկրատի մը նման »։

Ու Ձորեքշաբթի գիշեր, վենետիկէն կը հեռաձայնէին թէ նոյն երեկոյեան, իր աչքերը յաւէտ փակած էր Հայր Կիւրեղ Վ. Փիպարեան։ Սոորեւ կուտանք իր կեանքին ու մանաւանդ վաստակին վերաբերող մանրամասնութիւններ.—

Ծնած է Պանտրմա, 1891 Փետրուար 28ին։ Աւազանի անունով՝ Ստեփան, որդի՝ Գրիգորի եւ Թագուհի Մակարեանի։

Ս. Ղազար մտած է 1903, Սեպտ. 27ին։ Ուխտերով անդամակցած է Մխիթարեան Թեան՝ 1910 Նոյեմբեր 13։ Քահանայ ձեռնադրուած ի Ս. Ղազար 1915 Մայիս 23, Գերպ. Իշնատիոս Աբգէպս. Կիւրեղեան Աբբահօրմէ, Հ. Մանուէլ Թաշճեանի (մեռ. 1977) եւ Հ. Սրապիոն Ուղուհճեանի (մեռ. 1965) հետ, վերջինս ապագայ Աբբահայր՝ 1935 – 1964։

1916 – 1919 *ուսանող աստուածաբանութեան, ի Հռոմ*

1920 – 1922 *օգնական « Բազմավէպ »ի խմբագրութեան*

1923 – 1925 *ուսումնապետ Մուրատ – Ռափայէլեանի վարժարանի*

1926 – 1927 *փոխ-տեսուչ եւ մատակարար Մխիթարեան վարժարանի*

1927 – 1929 *խմբագրապետ Բազմավէպի*

1929 – 1935 *ընդհ. քարտուղար Միաբանութեան*

1935 – 1958, 1964 – 1970 *ընդհ. խորհրդական Միաբանութեան*

1948 – 1954 *տեսուչ Մխիթարեան տպարանի*

1923 – 1973 *անընդհատ ուսուցիչ հայ, յոյն եւ լատին գրականութիւններու, նախ Մուրատ – Ռափայէլեանի մէջ, ապա ի Վանս*

1927 – 1967 *գրեթէ անընդհատ դաստիարակ եւ հոգեւոր հայր վանքի աւագ աշակերտներուն*

1934ին *ժամանակաւորապէս՝ ընդհ. նուր մատակարար Միաբանութեան*

1935 – 1964 *վանքի ամարանոցին՝ Ս. Ձենոնի կալուածներուն մատակարար։*

Միաբանութեան 45 անդամներէն 33ը՝ իր ձեռնասուն սաներն են եղած, Ս. Ղազարի մէջ, երկնց պատանի եւ երիտասարդ տարիքին։

×

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— 1927ի սքանչելի « Գեղունի »ն, աշխատակցութեամբ Հ. Վահան Ծովհան – նէսեանի։

2.— Թարգմանած է տրամախօսութիւն մը « Ֆրից Հենրի կամ Խենթը », 1933, էջ 62 (դրազարան Թատերական, թիւ 27)։

3.— Գրական Ծոլքերու չարքէն՝ թիւ 1, Հայրունի (Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի), 1944, էջ 108, յառաջաբանով եւ ծանօթութիւններով։

4.—Ստեփան Սապպաղեան, Ս. Ղազրու Ընծայարանէն զոհաճօնուած երկնքի, ցաւերու սեղանին վրայ, 1950, էջ 23։

5.— Պատմութիւն հայ դրականութեան 1944, էջ 367, Ա. հատոր (սկիզբէն մինչեւ 1300)։

6.— Ունի չատ արժէքաւոր յօդուածներ (Ինտրայի ու Մեծարենցի մասին), դրական ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ (Նարեկացիի եւ Ալիշանի մասին), բանասիրական պրպտումներ (Նարեկացիի ու Մայրագոմեցիի մասին), խորունկ դրախօսականներ, « Բազմավէպ »ի եւ « Գեղունի »ի էջերուն մէջ։

7.— Ձեռագիր կը թողու Հայ Գրականութեան ընդարձակ պատմութիւն մը, մինչեւ կեանքին վերջին օրերը՝ աչքին լոյսին պէս խնամուած ու գուրգուրան – քով եւ բծախնդրութեամբ վերամշակուած։

Կազմով տկար այլ տոկուն, ժուժկալ ու սակաւապետ, Հայր Կիւրեղ որպէս ճշմարիտ արժէքի տէր մշակ, ծայրայեղօրէն բծախնդիր էր ինք իրեն հանդէպ։ Իր բոլոր աշակերտները կամ դաստիարակութիւններուն ունկնդիրները խորապէս տպաւորուած են հայ հեղինակներու մասին անոր տուած վերլուծում – ներէն, խորացումներէն, դրական սքանչելի հայերէնով ներկայացուած։

Ոչ եւս է Հայր Կիւրեղ՝ Աստուծոյ եւ ազօթքի մարդ, խոնարհ վանական, վաստակաւոր դաստիարակ, բազմահմուտ ուսուցիչ՝ մինչեւ այժմեական։

Այլեւս կը հանդչի Ս. Ղազարի այն փոքրիկ գերեզմանատան մեծ մեռելներու կողքին, հոն ուր գրուած է՝ վաստակեցաւ եւ աստ հանգչի։

———×———

« Ցառաջ » ցաւակցական հետեւեալ հեռագիրը ղրկեց Ս. Ղազար, Մխիթարեան Միաբանութեան.— « Ձեզի հետ կ'ողբանք կորուստը Հայր Կիւրեղի՝ մեծ սպասարկու հայ մշակոյթին, վաստակաւոր բննադատ ու դաստիարակ եւ խոնարհ վանական »։

ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Սեբաստիայում Մեծարենցի ուսումնասիրութեան վերաբերեալ տեղեկութիւնները շատ սուղ են: Այստեղ նա չի սովորել Արամեան ազգային վարժարանում, ինչպէս գրել է Թ. Ազատեանը, այլ «Սահակ էֆ. Սերայտարեանի վարժարանում» (« Սահակեան »), որի վիճակն աւելի բարւոք էր, քան Արամեանինը, եւ Զ. Մեծատուրեանի վկայութեամբ դասերին « կը հետեւի ուշադրութեամբ »՝ փարատելով «կարծեցեալ անընդունակութեան» մասին կասկածները: Աւենք նաեւ, որ այս ղպրոցը 1888ին ունեցել է հարիւր աշակերտ, դասաւանդուել է չորս լեզու:

Մեծարենցը ուսումը չարունակել է Մարզուանի « Անատոլիա » ամերիկեան քոլէճում: Այս հաստատութիւնը բացուել էր 1886 Թ. Սեպտեմբերին՝ ստեղծուելով Կ. Պոլսից Մարզուան տեղափոխուած աստուածաբանական ճեմարանի հիման վրայ: Հիմնադիրը ու տնօրէնն կարոլոս Զ. Թրէյսին (1838 – 1917) ունէր «քաջ հայազէտի» համբաւ: Ուսման տեւողութիւնը չորս տարի էր: Կրտսերադոյն, կրտսեր, երէց եւ երիցագոյն կարգերին յատազոյում աւելացուել են նախապատրաստական երկու դասարան: Քոլէճում դասաւանդել են հայերէն, թուրքերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն ու գերմաներէն, ինչպէս նաեւ կրօն, պատմութիւն, փիլիսոփայութիւն, աշխարհագրութիւն, մաթեմատիկա, աստղագիտութիւն, քիմիա, անատոմիա, գեղարուեստ ու երաժշտութիւն: Աշակերտներին սրտում էր հիմնաւոր կրթութիւն, ուսուցիչների ճնշող մեծամասնութիւնը Հայ էր, սաներին չէր արգելւում հայկական եկեղեցի յաճախելը: Ահա ինչու Գէորգ Մեծատուրեանը եղբօր համար կրթօճախ էր ընտրել Անատոլիա քոլէճը (չմոռանանք նաեւ, որ Մարզուանը մտնում էր Սեբաստիայի կուսակալութեան մէջ, եւ այստեղ, յատկապէս 1895 – 1896 Թթ. կոտորածներից յետոյ, Բինկեանցի ընտանիքներ էին ապաստանել):

Ե՞րբ է սկսուել Մեծարենցի ուսում – նառութիւնը Մարզուանում: Այս հարցում հետազօտողներն ու յուշագիրները տարամիտուում են: Կենսագիրը յայտնում է, որ « Մինաք 10 – 11 տարեկան էր տաքսիին », երբ ընդունել է քոլէճ, ընդ որում « ընդունելութեան պայմանները լրացնելու համար » « 12 տարեկան ցոյց կը արուի », որ երեք տարի ուսանելուց յետոյ, « նախապատրաստական չրջանը հաղիւ աւարտած, 1901ի արձակուրդին կուգայ Սվազ եւ ալ չի վերադառնար »: Եթէ գրողն իրօք քոլէճի սան է դարձել 1896 կամ 1897 Թթ., ապա նաեւ պէտք է հետացած լինէր 1899ին կամ 1900ին, մի բան, որ չի հաստատուում հէնց Թ. Ազատեանի վաստակմամբ: Վ. Արսլանեանը եւս որոշակի պատասխան չի տալիս եւ նշում է միայն, որ Մեծարենցը Մարզուան է մեկնել Սեբաստիա տեղափոխուելուց մի քանի տարի յետոյ: Զ. Մեծատուրեանը այդ տարեթիւն է համարում 1897ը, իսկ Վ. Նարլեանը պընդել է Թէ «Մեծարենց 1899ի չրջանին ամերիկեան քոլէճը աշակերտութեան կուզար»: Թւում է որ այս վերջին կարծիքը ընդունելի պէտք է լինէր, քանի որ հեղինակը (յետագայում Տրապիզոնում հրատարակուող «Փեթակ» հանդէսի խմբագրիչն էր) ոչ միայն Մեծարենցի դասակիցն էր քոլէճում, այլեւ իր յուշերը հրապարակել էր բանաստեղծի կենդանութեան օրօք: Այս խնդրում համերաշխ են բոլոր յուշագիրները. եթէ Մեծարենցը Մարզուանում մնացել է երեք տարի եւ 1901 Թ. արձակուրդներին (քոլէճում դրանք տրւում էին Յունիս – Օգոստոս ամիսներին) գնացել Սեբաստիա, ապա պարզագոյն հաչուումներով նա քոլէճում ուսանել է 1898ից:

×

Մարզուանում Մեծարենցի ուսումնառութեան երեք տարիները համընկան քոլէճի գործունէութեան խաղաղ ու արգասաւոր չրջանին: Եաեւում էր մնացել 1893ի ճմեռը, երբ Թրքական իշխանութիւնները չինծու մեղադրանքով ձերբակալել եւ կախաղանի էին պատապարտել (այդ վճիռը փոխարինուեց վտարումով) «ուսուցչական կաճառն» նախագահ, պատմութեան եւ փիլիսոփայութեան դասախօս Կարապետ Թումայեանին (1852 – 1939) եւ Հայոց Լեզուի եւ Գրականութեան ուսուցիչ Յովհաննէս Գայայեանին (1864 – 1934), ասես մոռացուել էր 1895 Թուի Նոյեմբեր 15ը, երբ Ջարդարները Մարզուանի Հայոց Թաղերն աւերելուց եւ 125 Հայ սպաննելուց յետոյ յարձակուել էին նաեւ քոլէճի վրայ: Աստիճանաբար կեանքը հունի մէջ էր մըտնում: Իր գործունէութիւնը վերսկսեց 1888ին կազմակերպուած հայ ուսանող – ների «Գրական Միութիւնը», որի աշխատանքները գլխաւորում էր Թուրքերէնի դասախօս, լեզուաբան Յովհաննէս Յակոբեանը, երաժշտութեան եւ գեղարուեստի դասատու Արշակ Տաշլեանի ջանքերով ստեղծուեց նուագախումբ, նորից կազմակերպուում էին զեկուցումներ, բեմադրւում թատերական ներկայացում – ներ: Մեծարենցը մասնակցել է այդ միջոցառումներին, յատկապէս «Գրական Միութեան» հանդէսներին եւ, ինչպէս պարզել է Թ. Ազատեանը, Վոլտէրի «Ալզիր» թատերախաղում կատարել համանուն հերոսուհու դերը: Ինչ վերաբերում է առաջդիմութեանը, ապա Զ. Մեծատուրեանի վկայմամբ «յաջողակ է առհասարակ բոլոր դասերուն մէջ: Հետամուտ է հայերէնի զարգացման, որուն կը նպաստէին հայերէնի ուսուցիչ Աւետիս Կիւլպէնկեանի դասերը եւ գրական զրոյցները»: Յուշագրողի մի ակնարկից կարելի է եզրակացնել, թէ գրողը ի՞նչ վերաբերմունք է ունեցել քոլէճի իր ուսուցիչների հանդէպ: Վերյիշելով Սեբաստիայից (1901ից յետոյ) իրեն ուղղուած ընկերոջ նամակների բովանդակութիւնը, Վ. Արսլանեանը հաստատում է. «Ան իր նամակներուն մէջ կը ներկայացնէր գրանկարները քոլէճի փրոֆէսօր – ներէն Սիվազեանի (դասաւանդել է մաթեմատիկա – Ա. Շ.) եւ Յակոբեանի, երկու աչքառու տիպարներ, մինչ խոր – չանք կը զգար Մանիսացեանէն (դասաւանդել է բնական գիտութիւններ–Ա. Շ.) որուն հանդէպ ամէն ուսանող բնազդական տաելանք մը կը սնուցանէր մեր օրերուն»:

Մարզուանում Մեծարենցը մտերմութիւն է հաստատել քոլէճի սաներ Կեսարացի Մանուկ Խաչեանի (յետագայում առեւտրական), Շապինգարահիսար – ցի Գագիկ Օշականեանի (յետագայում բանասէր, մանկավարժ ու պատմաբան, նահատակուել է 1915ին), Մարզուանցիները Գրիգոր Ապըլեանի, Յովհաննէս Թումայեանի (նահատակուել են 1915ին) եւ այլոց հետ: «Այս խմբակը, — հաստատում է Զ. Մեծատուրեանը,– արտասահմանէն գաղանիօրէն Զօպանեանի «Անահիտ»ը կը ստանար կանոնաւորապէս ու կը կարդար»:

Բայց մարզուանեան տարիները Մեծարենցի համար նշանակալի էին թերեւս ամէնից առաջ նրանով, որ նա Անատոլիա քոլէճում սկսեց իր ստեղծագործական նախափորձերը: Այս առթիւ չափազանց հետաքրքրիր յուշեր է թողել Վ. Նարլեանը. «Առաջին ամիսներին տակաւին նորեկ ու անվարժ ըլլալուն, միայն քաղքենիներու չրջանակին մէջ կը տահմանափակէր, բայց հետզհետէ իր սրամտութեան պատճառաւ ճանչցուեցաւ թէ՛ աշակերտներէն, թէ՛ ուսուցիչներէն. մանաւանդ գրական – բանաստեղծական քանի մը ինքնագիր փորձերէ վերջ ամէնէն սիրուած էր: Այս տարիքէն գրական արժանիք մը, կարողութիւն մը կը յուսադրէր, դասարանին մէջ գրիչը ձեռքը պիրքերուն կողքերը ոտանաւորներով կը մրոտէր, նոյնպէս սերտարանին մէջ դասերը ձգելով թուղթիկներու դէմը կը բանար ու կը գրէր չարունակ. խաղալ, լսնդհալ երբեք չունէր, միշտ առանձին, բակին մէջ, պատերուն տակը կը պտըտէր ու երբ քիչ մը ձանձրանար՝ ննջարան կ'երթար քիչ մը անկողնին վրայ երկըն – նալու, յետոյ կ'ելլէր ու սեւ մատիտը ձեռքը՝ մահճակալին եռեւի պատին վրայ ժամերով կը չարժէր. ամէն կողմ սեւցուցած էր: Քանի մը անգամ իր այս սովորութեան համար պատժուեցաւ հըրապարակաւ, սակայն ան չէր յուսահատեր. քիչ մը կու լար ու ժամ մը վերջ սրբուած պատին վրայ նորէն երկու տող կը գրէր: Դասերու վրայ որոշ ժամանակ մը հարեւանցի, մէյմէկ անգամ կը նայէր ու անկէ վերջ անոր համար այլեւս գիրք ձեռք առնել չկար. այնպէս դասարան կը մտնէր ու կը յաջողէր»:

Աւելորդ չենք համարում վկայակոչել մի փաստ եւս: Թ. Ազատեանի արխիւում (յատելուած, Թիւ 56) Թղթի մի պատառիկի վրայ գրուած է. «Տքթ. Թրէյսի (տնօրէնն) հեզ, բարի տղայ մըն էր, ակնախօս. աշակերտական Թերթ(«Սոխակ») 1900 – 01, ոտանաւորներ կը գրէր խըմորատիպ: Արձակ կը գրէր այն առեն»: Ոչ մի կասկած, որ բանաստէրը գրառել է գրողի դասընկերներից մէկի հազորդած տեղեկութիւնները: Ուրեմն, Մեծարենցը քոլէճում աշխատակցել է «Սոխակ» աշակերտական խմբագրատիպ Թերթին, չափածոյ գործերի հետ հեղինակել նաեւ արձակ ստեղծագործութիւններ: Վ. Արսլանեանի խոստովանութեամբ, 1902ին երբ ինքը մեկնել է Մարզուան ուսանելու, «քոլէճի չրջանակին մէջ Միսաք Մեծատուրեան գրական սիրուն անուն թողեր էր արդէն ու թերաւարտ մեկնած անկէ...»:

Ու թէեւ Վ. Արսլանեանը հաստատում է, թէ «քոլէճ մեկնելէս առաջ ան (Մեծարենցը – Ա. Շ.) չի մոռցաւ իր ատելութեան մօտեցող խորչանքը յայտնելու ինձի, առաւելապէս անոր կրօնաբոյր տափակ մթնոլորտէն ու կաչկանդումներէն», այնուամենայնիւ Մեծարենցի կեանքում Անատոլիա քոլէճում ուսումնառութիւնը երեւոյթ էր: Այս իմաստով լիովին արդարացի է Թ. Ազատեանը, երբ նկատում է. «...Մաքի կենսատու մնունդը կը ստանայ Մարզուան, ուր ընտանեկան միջավայրէն հեռու կ'ընտելանայ արտաքին կեանքի պայմաններուն եւ իր ուշադրութիւնը ամբողջովին կը նուիրէ ընդհանուր զարգացման... կը ծանօթանայ անգլիական դրականութեան, կը կարդայ հետաքրքրական վէպեր, թատերական ու բանաստեղծական երկեր, ու կը փորձէ թարգմանութիւններ ը – նել: Իր լուրջ ու կանոնաւոր աշխատութիւնը քոլէճէն կու գայ, որ ուշադրաւ կը դառնայ կեդրոնականի մէջ»:

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

(Շար. 2)

ԾՆՆԴԵԱՆ ՅՕԱՄԵԱԿ

ՀԱՌ – ՄԱՐԳԱՐ

– ԱԿՍԵԼ ԲՕԿՕՒՆՑ –

2.

Եղներն արձակեց, արօրը հողի մէջ խըրած թողեց: Վարից բերւարած եղները եւ բեկոյեան տան իրերով բարձած սայլն էին քաշում դէպի անծանօթ հեռուները:

Տեղահանութեան օրերն էին:

Սայլը ճռնչում էր օր ու գիշեր, փոշի կար ճանապարհին, շիվար դէմքեր: Գիւղերը խառնուել էին իրար, ճանապարհին նոր խմբեր էին միանում քարավանին, նորեկներից հարցնում էին եա մըներացած հարազատների մասին, հարցնում էին գնալիք ճանապարհի մասին: Եւ ոչ ոք հաստատ ոչինչ չէր .ասում, մարդիկ կասկածից աւելի էին չուարում:

– Մա՛րդ, թոնրին քարը մոռացայ վրայ դնել,– ասաց պառաւը սայլի վրայից:

Լաւ – Մարգարը որդու մասին էր մըտածում ամէն անգամ, երբ սայլին նայելիս տեսնում էր կնոջը՝ թոռանը գրկած:

– Ամուր նստէ, նայէ ,Թորոսիկը չըմըսէ...

Թորոսիկը մերթ քնում էր տատի գըրկում, մերթ զարթնում, զարմացած հարցնում.

– Պապէ՛, դէտ կ'երթանք... Հո՛, ա՛ս ինչ երկէն գացինք, պապէ...

Եւ երբ պապից պատասխան չէր ստանում, Թորոսիկը խռովկան էր դառնում, չուրթունքը կախում, նայում սայլի վրայից գլխիվայր կախած հաւերին:

Սայլը ճռնչաց չարաթներ, փոշին ճամբի վրայ անպակաս էր գիշեր – ցերեկ: Ուրիշ ջրեր էին, ուրիշ երկրներ: Մարդարը ինչքան էլ խմում էր, ծարաւը չէր յագենում:

Երբ չունչ առան մի ամայի աւազուտում ,ոչ սայլ կար, ոչ գոյզ եղները: Փոքրիկ կապոցներ էին մնացել, Թորոսակի երեսն այրել, մաշկահան էր արել: Պառաւի մազերի վրայ ճամբի փոշին էր նստել մազերը դեղնել, աղօտ գոյն էին ստացել: Մարգարը տեսաւ, որ ալէտը կնոջ դէմքին նոր ակօսներ է ծրել:

... Լաւ – Մարգարը երբ «քէֆիպզ եմ» կ'ասէր ու ծիրանուտի տակ պառկած՝ ցերեկուայ չոգին ծիրանի ճղների արանքով կը նայէր երկնքի կապոյտին, ամպի սպիտակ քուլային, որ ճերմակ լաթի պէս սուզւում էր, մէկ էլ պառնկները հանում, թռչուններին, որոնք բարձրում պատյաներ էին անում եւ հազիւ երեւում սեւ կէտի չափ,– Լաւ – Մարգարը մը – տաբերում էր հարաւի աւազուտները, չարուճչաղ վրաններ, վրանների վրայ պունաւոր լաթեր, որ տարագիրները բերել էին հեռաւոր պիւղերից: Աւազուտի մէջ հատուկէնտ ծառեր կային, որ Մարգարի աչքին մեծ աւելներ էին թւում՝ խրուած աւազի մէջ:

– Քար պիլա չկայ, մարդ, աս ո՞ւր բերին մեզ,– գանգատւում էր Մարգարի կինը, որ ամէն իրիկուն իր տան բանալիներին նայելիս ափսոսում էր հաւերին, տանը թողած իրերը:

– Գիտեմայի նէ, հետս կ'առնէի,– ասում էր:

Մի անգամ Մարգարը փորձեց որդու մասին խօսել, բայց պառաւը փղձկաց, հեծկլտոցը կոկորդը սեղմեց, գոգնոցի ծայրով աչքերը սրբեց եւ պինդ, շատ պինդ գրկեց Թորոսիկին: Մարգարն էլ խօսք չասեց որդու մասին:

Ձմեռն անցաւ, բայց ոչ ոք նկատեց գարնան գալը: Աւազուտների վրայ կոչ, փշոտ բոյսեր կանաչեցին, յետոյ չորացան: Նրանց հետ էլ անցաւ հարաւի կարճատեւ գարունը, աւազուտները նորից լերկացան, կեծացան հրաւառ արեւի տակ:

Մարդահաւաք արին, վրանների աշխատող ձեռքերը հանեցին նոր չինուող ճամբի վրայ բանելու: Մարգարն էլ գնաց: Աշխատում էին օրնիբուն, հեռուներից քար էին կրում, հող էին բերում: Հազարաւոր բահ ու բրիչ ամէն օր փորում էին, ճանապարհը սարքում: Միւսների հետ Մարգարն էլ էր աշխատում: Ծանօթներ կային, չինականներ: Խիճ էին պատրաստում, եւ երբ արեւը պահւում էր չրջակոյտների հետեւ, ծառերը երկար ստուերներ էին ձգում, վերադառնում էին վրանները, որ արեւածագին նորից գնան:

(Շար. – 3)

եղնիկները կը հեծկլտա՞ն...

Մշտաժպիտ Անայիսիս

Ու ես կ'երթամ, փուշ ու տատասկ կոխկռտելով, հովիտներէն, պարտէզնե – րէն եւ քարերէն պահուըռտող կենդանի – ներէ, թէ չտեսա՞ն իմ մշտաժպիտ հո – գիիս զոհարը, որ թիթեռնիկի մը պէս լոյս քաղաքին խաւարին մէջ — սիրտը ծաթած, լինա՛ծ է:

Լոյս քաղաքին վարդաժպիտ ծաղիկնե – րը տիրութեան հովերը առին ու հովերուն հետ, Աստուածամօր տաճարին մէջ, մահուան հոտը ցոյց տուին:

Ես իմ կեանքէն հալածուած, խաւա – րին մէջ արտասուելով — օ՛, ինչ տես – նեմ Աստուած իմ, իմ արցունքներս ցամքեցա՞ն, մեր մշտավազ աղբիւրին պէս հին:

Հովերուն հետ, եղնիկները լալագին, փուշ եւ տատասկ կը ժողվեն...:

Ու աստուածներու օրհնութեամբ, եւ լութեան խորհուրդը սրտիս, ես աստ – ուածներուն դիմեցի:

— Ըսէ՛ք, ո՛վ ժայռեր, ո՞ր չար հովը անտառներու կողերէն, զալտնօրէն եկաւ, իմ վարդաժպիտ ճաղուկս տարաւ: Դար – նային վարդաբոյր ծաղիկը չհամբու – րած, ձմեռնային ցո՛ւրտ հողը ղրկեց:

— Ըսէ՛ք, ո՛վ հովիտներ, դուք որ կեն – դանական աշխարհի ամէնէն անմեղ, ա – մէնէն հեզ եղնիկները, ձեր ծոցը կը պա – հէք, որպէսզի չար մարդու գնդակը չվի – րաւորէ այդ հեզահամբոյր անմեղները հովիտներուն:

— Ըսէ՛ք, ո՛վ անտառներ, դուք չլսե – ցի՞ք հովին ձայնը, փոթորկահիչ, որ եկաւ իմ անպահակ ծաղիկս առա՛ւ, տա – րաւ ծաղիկներու պէս ծաղկած:

— Ըսէ՛ք, ո՛վ վայրի նռենիները, դուք չտեսա՞ք անտառապահ եղնիկները, որ կը հեծկլտան լալագին, ու չար մարդերէն խելապար, կը պահուըտին անտառներու ծոցը:

Համբերութիւն տուր ինծի, եթէ կա՛ս Աստուած, ես անտառներէն կուգամ փուշ եւ տատասկ ժողվռտելով. տո՛ւր ինծի սիրտ՝ քու անսահման տաճարէդ:

Տէ՛ր, արցունքներս ցամքեցան, ցամ – քեցան մեր աղբիւրին պէս հին:

Անտառներու եղնիկները կը հեծկլտան վերստին:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՕՂԱԹՈՒՐՄ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

(Քերթուածներ)

Գրեց՝ Շուշանիկ Մանոյեան, Մարսէյլ 1979

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՑՈՑ ԹԵՀՐԱՆԻ ԹԵՄԻ Ի Ր Ա Ն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԻՐԱՆԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԱԾՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

—o—

Ներկայիս յայտնում ենք թէ՝ կիրա – կի օրը Նոյ. 25ին, առաւօտեան Պատա – րագիչ յետոյ Թեհրանի Ս. Սարգիս ե – կեղեցում, նախաձեռնութեամբ թեմիս բարեխնամ առաջնորդ Տ. Արտակ Աբգ. Մանուկեանի, տեղի ունեցաւ հոգեհան – գստեան արարողութիւն, Իրանի յեղա – փոխութեան ճանապարհին նահատակ – ուածների առաջին տարելիցի առթիւ:

«Հայր Մեր»ից առաջ քարոզեց սրբ – բազան հայրը, եւ անդրադարձաւ Իրանի ժողովրդային եւ կրօնական յեղափոխու – թեան. «Իրանահայութիւնը, ասաց սրբ – բազան հայրը, յեղափոխութեան սկզբնա – կան օրերից կանգնեց Իրանի ժողովրդի կողքին, մասնակցեց ժողովրդային յոյ – ցին, ինչպէս նաեւ տեղի ունեցող դոր – ծադուլներին, եւ մինչեւ իսկ անցեալ տարի ի յարգանս իսլամական սուգի տո – ներին հրաժարուեց ամանօրեան խրախ – ճանքներից եւ տօնախմբութիւններից: Հիմա որ աւարտել է նաեւ հիմնական օ – րէնքի մշակումը, պարտ ենք համարում յայտարարելու որ մեր անձնական իրա – ւունքին վերաբերող հարցերը դրական լուծում են ստացել եւ Իրանի իսլամական Հանրապետութեան սահմանադրու – թեան մաս են կազմել: Մեր եկեղեցա – կան, կրթական, ընտանեկան եւ ժառան – գական իրաւունքները օրինական ուժ են ստացել: Մխիթեանական, մշակութա – յին եւ մարզական ձեռնարկները ապա – հով կերպով կարելի է կատարել: Այժմ մեր ժողովրդին է մնում արժեցնել իր իրաւունքները: Յատկապէս Իրանի խորհրդարանում երկու Հայ պատգամա – ւորներ եւս պիտի ներկայացնեն մեր հա – մայնքը:

Այս հանդիսաւոր առիթով երբ յիշում ենք Իրանի յեղափոխութեան ճանապար – հին նահատակուածներին, մի անգամ եւս մեր հաւատարմութիւնն ենք յայտնում Ի – րանի ժողովրդին, եւ մեր նուիրական պարտականութիւնը կատարելու խոստում Իրանի վերելքին նպաստող ամէն տեսա – կի աշխատանքներում:

Ինչ էլ լինեն պայմանները, մեր ժողովրդի մեծամասնութիւնը պիտի մնայ այստեղ, մեր եկեղեցիներն ու կրթական հաստա – տութիւնները, ինչպէս նաեւ ամէն տե – սակի միութիւններ եւ կազմակերպու – թիւններ պիտի շարունակեն իրենց նը – ւիրական գործը, նպաստելու համար Հայ մշակոյթին, եւ ազգային նուիրական գործերին:

Այսու կոչ ենք ուղղում մեր ժողովուր – դին, որ փոխադարձաբար միմեանց յար – գեն ու սիրեն եւ լծուեն դրական ու շի – նարար գործերի, մեր բոլորի նպատակը մէկ է եւ նոյնը. զօրացնել մեր եկեղեցին ու պայծառ պահել, բարեկարգել մեր կրթական հաստատութիւնները եւ ուժ տալ հայեցի դաստիարակութեան ու կըր – թութեան, քաջալերել մշակութային ձեռ – նարկները, եւ ազգապատկանման նպաս – տաւոր ազդակներին բոլորանուէր մասնակ – ցութեան բերել եւ հետապնդել մեր նը – ւիրական գործը:

Աստուած լուսաւորէ Իրանի յեղափո – խութեան ճանապարհին նահատակուած – ներուն հոգին, եւ խաղաղ ու անդորը մը – նայ Իրանը եւ մեր ժողովուրդը. եւս խա – ղաղ պայմաններում նուիրուի արդիւ – նաւոր գործերի»:

Պատարագին եւ հոգեհանգստեան ա – րարողութեան ներկայ էր հոծ թիւով բազմութիւն եւ դպրոցական աշակերտ – ներ:

Արարողութեան եւ քարոզին անդրա – դարձաւ նաեւ տեղական մամուլը, ձայ – նասփիւռն ու հեռատեսիլը:

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՑՈՑ ԹԵՄԻՆ (ԿՆԻՔ)

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՄՈՑԹԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Վեներա» մանկական երգի եւ նուա – գախումբի համոյթը յաջող երեկոյթ մը տուած է Երեւանի մէջ: Երգացանկը բաղ – կացած է խաղաղութեան, գարնան, ման – կութեան յիշատակելի պահերու եւ զգա – յումներու մասին յօրինուած գործերէ: Խումբին ամէնէն փոքր անդամները՝ եօթնամեայ երգչուհիները Անուշ Դարբի – եան եւ Ռոզիտա Շահինեան, լաւ կը նը – ւագեն նաեւ ելեկտրական կլիթառ եւ հա – րուստական նուագարանները: Համոյթին ղե – կավարներն են Արամ եւ Պօղոս Նազլիկ – եան: Խումբը բազմաթիւ հրաւէրներ ըս – տացած է Սորհ. Միութեան զանազան քաղաքներէ:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԴԵՐԱՍԱՆ ՎԼԱԴԻՄԻՐ ԹԱԹՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

Տարիներու բացակայութենէ ետք երե – րանգինները դարձեալ հանդիպում ունե – ցած են ճազի, չարժանկարի եւ թատրոնի կալուածներու մէջ ծանօթ արուեստագէտ Վլադիմիր Թաթոսովի (Թաթոսեան) հետ, որ Երեւան գացած էր «Հայ համերգ»ի կազմակերպած արուեստի տօնահանդէս – ներուն մասնակցելու համար: Հայ ար – ուեստագէտը, որ դերեր ստանձնած է «Հայֆիլմ»ի երկու չարժանկարներուն մէջ՝ «Ճանապարհ դէպի կրկէս» (Ա – չան) եւ «Մէօսիէօ Ժաք եւ ուրիշները» (Մէօսիէօ Ժաք), ծնած է Մոսկուա, ման – կութիւնը անցուցած է Բաքու, իսկ պա – տանեկութիւնը՝ Լենինգրատ: Հոն առած է իր ուսումը, իսկ 1947ին աւարտելով թատերական Հիմնարկի դերասանական ճիւղը, ընդունուած է տեղւոյն Կոմերիա – միութիւն թատրոնը: Ապա մաս կազմե – լով Լենինգրադի տռամաթիք թատերա – խումբին թափռուով հանդէս եկած է Լոն – տոն, Փարիզ, Հելսինկի, Պերլին, Փրա – կա, Վարշաւա, Պուքրէշ եւ այլ քաղաք – ներու մէջ: Դերեր ստանձնած է խորհըր – դային երեսուն չարժանկարներու մէջ:

Ս. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆԻ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Մալիչ» («փոքրիկ») հրա – տարակչականէն 300 հազար տպաքանա – կով լոյս տեսած է Սուրէն Մուրադեանի (Երեւանէն) մանկական բանաստեղծու – թիւններու հաւաքածոն՝ «Հնարամիտ Արտօն» խորագրով: Հատորը ռուսերէնի թարգմանած է մանկավէր Իրինա Տուկ – մակովա, որ ասկէ առաջ ալ թարգմա – նած էր նոյն բանաստեղծին «Փոստատա – րի երգը», «Նապաստակի մուշտակը» հաւաքածոները եւ «Մկնիկի հարսնա – ցուն» պոէմը: Տուկմակովայի դրէքին կը պատկանին հայկական ժողովրդական հէքեաթներու, Յովհ. Թումանեանի, Սիլվա Կապուտիկեանի մանկական բա – նաստեղծութիւններու թարգմանութիւն – ները:

ՅՈՒՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՄԱՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԵՄԱԴԻՐ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆԻ

Հայաստանի Շարժանկարի տան մէջ տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նը – ւիրուած՝ համր չարժանկարի բեմադիր Պատուական Բարխուդարեանի, իր ծնըն – դեան 80ամեակին առթիւ: Ասոք առած են բեմադիր Ստեփան Կեւորգով, Գարեգին Զաքոյեան, Ժիրայր Վարդանեան եւ ու – րիշներ: Պ. Բարխուդարեան վեց տար – ուան մէջ (1927 – 1933) եօթը չարժանկար պատրաստած է: Մեծ յաջողութիւն ու – նեցած է 1933ին նկարահանուած «Կի – կոսը» ժապաւէնը, որ մինչեւ այսօր կը ներկայացուի պատահառներուն վրայ: Իր ժապաւէններուն մէջ դերեր ստանձնած են Հրաչեայ Ներսիսեան, Համբարձում Պաչեանեան եւ այլ դերասաններ:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՆԿԱՐԻՉՆԵ – ՐՈՒ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Դամասկոսի Սորհ. Գիտութեան ու Մը – շակոյթի տան մէջ կը բացուի Հայաս – տանի երիտասարդ նկարիչներու գործե – րուն ցուցահանդէսը, կազմակերպու – թեամբ արուեստահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակ. կապերու հայկ. ընկերութեան: Առ այդ, արդէն լսկ Դամասկոս ղրկուած են հայ նկարիչ – ներու գործերը:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վէպ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Զ.

Թէեւ Լվա բնազդով կը զգար Անառէին խօսքերուն ճշմարտութիւնը բայց այս յանկարծական հարուածէն չընկճեցաւ. զերմարդկային ուժ մը կը զգար իր մէջ – ը, իբր թէ երկրորդ անձ մը ըլլար հոն՝ իր անձին խակ ուրուականը Անառէի ան – կողնին քով, մինչ անդին զեռինը բուն Լվան կ'երազէր միշտ իր ոսկեղէն երա – զը: Աւոր համար թերեւս առանց յուզ – մունքի պատասխանեց.

– Անառէ՛, խենթ բաներու մի՛ խորհիր, ունեցածդ բան մը չէ, վստահ եմ:

Անառէ մէկէն չպատասխանեց անյա – զորէն լսելով այդ յուսատու բառերը որ իրեն կարծես կեանք կը բաշխէին, բայց նորէն տիրող դադարը ճակատը կընճ – ռտուեց:

– Մի՛ խաբեր ինծի Լվա՛, անօգուտ է, ես չե՞մ գիտեր. այս խուլ ցաւերը կուրծ – քիս եւ ուսերուս մէջ, գիշերները՝ քընա – տինքս, տկարութիւնը որ կը զգամ ամ – բողջ մարմնոյս մէջ ու հազը՛, ա՛խ... հազը:

– Անառէ՛ կը հասկնամ որ տկար ես. բը – նական է, այնքան յոգնեցանք, այն – քան տառապեցանք այս վերջին օրերս. բայց ինչո՞ւ կը յուսահատիս, ծանր բան մը չկայ, ապահով եղիր:

Ցամառութեամբ անլիկա կը կրկնէր.

– Հազը... հազը՛...

– Հազը՛, բայց հարբուխ է, պիտի անցնի:

Անառէ սպառած՝ թողուց որ կինը զին – քը պառկեցնէ. Լվա խնամքով վերմակ – ները կը բարձրացնէր մինչեւ անոր ու – սերը եւ հոն ոտքի վրայ կեցաւ մինչեւ որ քունէն ծանրացած արտեւանունքները ծածկեցին աչքերը, արհաւիրքով եւ տեն – դով լեցուն աչքերը: Այն տեղն էվա վըր – դոված գնաց տղուն օրօրոցին քով, տղան անհոգ՝ կը քնանար. մայրը սրտ – բուութեամբ կը ժպտէր գլուխը դէպի իրեն հակած երբ վերջապէս թողուց զայն եւ նորէն գետինը տարածուեցաւ օրօրոցին քովը եւ գլուխը դրաւ թեւերուն, աթո – ռին վրայ:

Հակառակ իրեն յայտնուած տարտափելի իրականութեան՝ Լվա անմիջապէս չը – խորհեցաւ անոր, նորէն որոշ զգայնու – թիւնը ունեցաւ ուրիշ անձ մը ըլլալու որ միայն լսած էր մինչեւ խօսքերը Ան – առէի անկողնին քով եւ նոյնիսկ կը զգար այս միջոցին արտասանուած խարեբայ խօսքերուն բոլոր ունայնութիւնը:

Աւելի ուշ երբ կը խորհէր այդ ցուրտ եւ անձրեւոտ գիշերուան ուր առաջին անգամ էվային ներկայացած էր իբրեւ սպառնացող դերապոյն չարիքը, չէր կըր – նար բացատրել թէ ի՛նչ հրէշային ան – տարբերութեամբ խորհած, դրեթէ մէկ կողմ նետած էր այդ զազափարը եւ մին – չեւ լոյս ալ չէր մտաբերած անգամ զայն:

Իրականութիւնը այն էր որ երբ Լվա գլուխը դրաւ թեւերուն վրայ եւ աչքերը սկսաւ գոցել անմիջապէս իր ընդհատ – ուած երազանքները զինքը գրաւեցին, ասիկա յարատեւումն էր հեշտագին ըզ – գայնութեան մը որ զինքը կը պահէր մըշ – տնջենական յուզումի մէջ: Առաւօտուն հիւանդանոցէն գալէն ի վեր անհամար անգամներ վերյիշած էր եղելութիւնը ու այս անգամ ալ նորէն իր տղուն օրօրո – ցին եւ հիւանդ ամուսնոյն քով կը խոր – հէր անոր, դրեթէ ալ առանց խղճմտանքի այնքա՛ն ամբողջովին գրաւուած էր այ – լեւս ու ինքզինքը կը զգար վերջնակա – նապէս նուաճուած, ինչպէս վիրաւոր թռչուն մը որսորդին ձեռքին մէջ:

Երկվայրկեանէ մը կարծես երազի մէջ նորէն ինքզինքը տեսաւ որ կ'իջնէր լէվ – րէ սրահէն. ճամբան կորսնցուցեր էր եւ առաջին հանդիպած սանդուխէն իջաւ, հիւանդանոցէն հեռանալու ճամպարան – քին մէջ խորհելով թէ վերջապէս պար – տէզ պիտի իջնէր, երբ կրկին ինքզինքը գտաւ ուրիշ նրբանցքի մը մէջ. քիչ մը անդին նորոգութեան համար գործաւոր – ներ զեռինը կը քակէին. անոնց պիտի հարցնէր ճամբան երբ միւս կողմէն տե – սաւ Բրացը որ Լէոնթինին հետ կաթի չիչեր կը տեղաւորցնէր կողովի մը մէջ. երկուքն ալ զբաղած՝ գինքը չտեսան. եր – բեմն Լէոնթինին ձայնը կը լսուէր, սուր եւ անհանդիստ ընդղ ձայնը որ խնդալով կ'ըսէր.

— Ա՛հ, Պարոն Բրաց, ի՛նչ զարմանալի էք:

(25 – Շար.)

Այրի Տիկին Հմայեակ Աչճեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Աչճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մասիս Կիւրեղեան եւ զաւակները, Մանուկեան ընտանիքը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աղգականին՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԱՉՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 12ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Դեկտ. 14ին ժամը 10·45ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, Կոմիտաս փողոց, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նոժան սիւր Մառնի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

50ème Anniversaire de la Croix Bleue

A MARSEILLE

Les sections de Marseille organisent le Dimanche, 16 Décembre à 15 heures à la Maison de la Culture Arménienne, 12-14 Rue St. Bazile, 13001 Marseille
Le 50ème ANNIVERSAIRE de la Fondation de la Croix Bleue des Arméniens de France

Sous la présidence d'honneur de :
Mmes DIROUHI SERINGULIAN et HEREPSIME BAGHDASSARIAN
Prendra la parole Maître HOVIG EGHIAZARIAN
ALEXANDRE SIRANOSSIAN dirige l'Ensemble instrumental de Romans
avec le concours d'ANGELE GARABEDIAN (cantatrice)
Danses folkloriques par *Eva Arzouian* et le groupe *Ani* de Marseille
ENTREE LIBRE — *AUCUNE COLLECTE*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պաղտասար Ալթունեանի յիշատակին կը նուիրեն.— Տիկին Ա. Ալթունեան 50 Ֆր. «Հայաստան»ի (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Ցառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Սողոմոն Կիւլէզեան (Կոնէօէն) 50ական «Ցառաջ»ին, Փարիզի Հայ Մշ. Տան եւ «Հայաստան»ին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱՀԱՅԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անգամական ժողովը կ'բացուի, Դեկտ. 16, առաւօտեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ տեղւոյն վրայ։

CELIGNY

POUR LES FETES DE FIN D'ANNEE

OFFREZ

LE BEAU FOULARD

'ALPHABET ARMENIEN'

EN VENTE AU PRIX DE FRS. 75,00 *CHEZ*

M. S. DER BALIAN, 221, rue Saint-Honoré, Paris 1er
Librairie PALOUYAN, 9, rue de Trévise, Paris 9e
Maison de la Culture Arménienne, 9, rue de Madrid, Alfortville

Par correspondance :
Contre-remboursement Celigny *s.a.r.l.* B.P. 9, 94130 Nogent-sur-Marne

le restaurant

TAMAR

spécialités arméniennes

présente
les vendredi 21 et samedi 22 décembre en soirée

Adiss HARMANDYAN

et l'orchestre ANI de la m.c.a.d.

réservations : 5, rue Ferrandière 69002 Lyon tél. 842 20 24

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՍԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի, Դեկտ. 16 ժամը 15ին Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան մէջ, 9 Ռիւ տը Մառիա։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

UNIVERSITE PARIS III
DAUPHINE
Institut national des langues orientales vivantes

LITTERATURE ARMENIENNE DE LA DIASPORA

Programme des cours 1979-80

Lundi 17 Décembre
La Revue MEHIAN 1914
Lundi 7 Janvier
Diaspora et Critique H. Ochagan(I)
Lundi 21 Janvier
Diaspora et Critique (II)
Lundi 4 Février
Première larme, H. Ochagan (III)
Lundi 18 Février
La revue MENK
Histoire et idéologie
Lundi 3 Mars
Ch. Chahnour (I)
La Retraite sans Musique
Lundi 17 Mars
La Retraite sans Musique
Ch. Chahnour (II)
Lundi 31 Mars
Le Bois de Vincennes
N. Sarafian (I)
Lundi 14 Avril
Le Bois de Vincennes
N. Sarafian (II)
Lundi 28 Avril
Un jour comme les autres
Z. Vorpouni (I)
Lundi 12 Mai
Un jour comme les autres
Z. Vorpouni (II)

Les cours ont lieu tous les 15 *jours de* 17 *à* 19 *heures au centre Dauphine, Salle B-*111.

Imprimé sur les Presses
du Journal « **Haratch** »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

1969 - 1979 DIX ANS DEJA

CETTE ANNEE ENCORE...

Le CAMP d'HIVER de BELLEFONTAINE

aura lieu du 24 Décembre au 2 Janvier
PARTICIPATION AUX FRAIS :
Séjour complet 365 F.
Tarif à la journée 50 F. d'inscription
et 35 F. par jour

Week-End à partir du Vendredi 28 Décembre après-midi
tarif forfaitaire : 250 F. quelque soit la durée du séjour
Inscription à transmettre à : M. STEPANIAN Christian
6, rue de Trétaigne — 75018 Paris
(joindre un timbre à 1 F. 30 pour la réponse).

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Ռաչէլ Պօմոնի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Ժաք Գասապալեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Եաւուզեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրեցեալ հօր, աներհօր, մեծ հօր եւ աղգականին՝ Յարութիւն Աբգարեանի մահուան առթիւ։

×

Ցաւակցութիւններ նաեւ Տիկ. Փանոսեանի եւ պարագաներուն իրենց ամուսնոյն՝ հօր եւ աղգականին՝ Գրիգոր Փանոսեանի մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Դեկտ. 15, առաւօտեան ժամը 10·45ին։

Կը պատարագէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ներկայ կ'ըլլան Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչական խորհուրդի անդամները։

Ցաւերս պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ 1979ի ընթացքին մահացեալ պատասպարեալներու հոգւոյն ի հանգիստ։

Պատասպարեալներու ընտանեկան պարագաները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուելու արարողութեանց։

Maison de la Culture
Arménienne d'Alfortville
9, Rue de Madrid, Tél. 376-55-89

SOIREE
SPECIAL JEUNES

SAMEDI 22 DEC. à partir de 20 h.
BAR — BUFFET

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՍԷն ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն կապ. Ռաչէլ մասնաճիւղի, կիրակի, Դեկտ. 16, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ տեղւոյն Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը։

Անակնկալներ պլրոցի աշակերտներուն կողմէ։ Ներկայ կ'ըլլայ կաղանդ պապան իր բազմաթիւ նուէրներով։ Հիւրասիրութիւն խաչուհիներու կողմէ։

Կը հրաւիրուի շրջանի Հայութիւնը անխտիր։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Դ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, Դեկտ. 15, ժամը 18ին, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ։

Օրակարգ.— Ա. Դիւանի ընտրութիւն, Բ. Նախորդ ընդհ. ժողովի տեղեկագրութեան ընթերցում եւ վաւերացում։ Գ. Միամսեայ նիւթական – բարոյական գործունէութեան տեղեկագրերու ընթերցում, քննութիւն եւ վաւերացում։ Դ. Առաջարկներ նորընտիր վարչութեան։ Ե. Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Մասնաճիւղի սահմաններու մէջ բնակող նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ սիրով կը հրաւիրուին խորհրդակցական ձայնով մասնակցելու ընդհ. ժողովին։

restaurant

EREVAN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՁԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՑ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՁԻ – ՔՂՕՃԹՂ

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊՂՕՐՂԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՑ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՁԱՇ ԿԸ ՀԱՑԹԱՑԹՈՒԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՑ։

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
15-16
SAMEDI-DIMANCHE
15-16 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատ : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.537

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.537

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

Ուաշինկթըն Անհամբեր Կը Դառնայ

—o—

ԽԱԼԽԱԼԻ ԿԸ ՄԱՂԹԷ ՈՐ ՈՉ ՄԷԿ ՊԱՏԱՆԴ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԻ

Սպառողական վիճակը դեռ կը տեւէր, ուրեմն առաւօտ եւ յայտնի չէր թէ ի՞նչ ելքի պիտի յանգի ի վերջոյ ամերիկեան դեսպանատան պատանդներու հարցը: Այդպէս Խալխալի, որ իրրեւ յեղափոխական դատարանի նախագահ անզիջող եւ աջունարբու մէկը կը թուէր, բաւական մեղմ յայտարարութիւն մը ըրած է, մաղթելով որ պատանդներէն ոչ մէկը զնդակահարուի « որովհետեւ Գարթըրը, Ֆորը եւ Քիսինկէրն են զորս պէտք է զննդակահարել »: Այս ձեւով, Խալխալի Ջանի Սաորի հետ, նոյն լեզուն գործածած կ'ըլլայ: Այս հարցէն զատ Քիւրտերու հետ բանակցութիւնները լաւ փուլի մէջ չեն: Մահապատի մէջ, քիւրտ պարագլուխ՝ Ղասեմլու կ'ըսէր թէ « ապագան աւելի քան անորոշ է », չեշտելով թէ իւիճակի են ֆեոտալական կռիւները վերսկսելու:

X Ուաշինկթըն յայտնած է իրանեան դեսպանատան գործակալին, որ պէտք է զեղչեն իրենց դիւանագիտական պաշտօնութիւնը: Մինա կողմէ կ'ըսուի թէ նախագահ Գարթըրի համբերութիւնը անսահման չէ: Արդէն իսկ բողոք մը ներկայացուած է Թեհրանի իշխանութեանց, առարկելով թէ քան հաղար նամակ ու ծրար պատանդներուն ղրկուած՝ չեն յանձնուած:

X Իրան այլեւս միայն գերմանական մառք կ'ուզէ իր քարիւղին փոխարէն: Այս առընչութեամբ տեղեկացուցած է Ֆնտսպանքը որ Արեւմտեան Գերմանիոյ քանկ յանձնած իր քարիւղին փոխարէն: Այդ կ'ուզէ հետեւեալ ձեւով՝ 60 առ հարիւրը ոսկի–մառք, 20 առ հարիւրը Ֆրանք եւ 20 առ հարիւրն ալ՝ իէն: Ակնկալուած Գերմանիոյ քարիւղային ազդային ընկերութիւնն է, որ գնած իրանեան քարիւղը պէտք է ամբողջովին ոսկի–մառքով վճարէ մինչ որ կը հասնակէ 1980ի համար 26 միլիառ մառքի չափ մը...: Լիբիան ալ յայտարարած է թէ Իրանի պիտի հետեւի եւ ուրեմն Ֆնտսպանքը արդէն իսկ կը նախատեսէ 30 միլիառի յաւելեալ գումար մը, առանց նոր դրամ հրապարակ հանելու մինչ որ մեծ անդրադարձ կրնայ ունենալ գերմանական դրամին վրայ:

X Շաֆիքի քոյրը երկու տեսակցութիւններով, Քոթխուէնի եւ Ֆրանս – Նատոյի կ'ամբաստանէ Ֆրանսական ոստիկանութիւնը որ բարձի թող կ'ընէ եղբօր սպանութեան քննութիւնը: Ինք երդում ըրած է որ պիտի գտնէ մարդասպանները: Կ'ըսէ թէ մահափորձը մանրակրկիտ կերպով պատրաստուած էր Իրանեան գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ: Մարդիկը որ Փարիզ եկած էին, ծանօթ են ու անունները կուտայ:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ· 2–10)

ԿԻՓԱՄԱՐՏԻԿ ԱԼԲԵՐ ՆԻԿՈՂԵԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Պելկրատի մէջ տեղի ունեցած կռիւ – մարտի « ոսկէ ձեռնոցներ » միջազգային մրցումներուն, խորհրդային չորս մարզիկներ յաղթական հանդիսացած են: Ա–նոնց մէջ կը գտնուի Ալբեր Նիկոլեան (Ե–րեւան), որ հանդէս կուգար կէս – ծանր կշիռքի դասակարգին մէջ: Հայ կռիւ – մարտիկը Խորհ· Միութեան ազգային խումբին մաս կազմելով վերջերս մաս – նակցած էր նաեւ Նիւ Եորք տեղի ունե–ցած աշխարհի բաժակի խաղերուն եւ պրաւած երկրորդ տեղը:

×

ՀԱՅ ԸՄԲԻՇՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Ութ տարիէ ի վեր Լիէպայայի մէջ (Լատ–վիա) տեղի կ'ունենայ Նելսոն Ստեփան–եանի (խորհրդային օդաչու) յիշատակին նուիրուած դասական ոճի ըմբշամարտի համամիութենական պատանեկան մրցա – շարքը: Այս անգամ մասնակցած են խոր–հրդային Հանրապետութիւններու, իչ – պէս նաեւ Մոսկուայի եւ Լենինկրատի 300է աւելի ըմբիշները: Ամբողջ դասա–ւորման մէջ առաջին տեղը գրաւած են էջմիածնի շրջանի մանկա – պատանեկան մարզական դպրոցի աշակերտները· երկ–րորդ հանդիսացած են Լիէպայայի, իսկ երրորդ՝ Ռութայիսիի ըմբիշները: Անհա–տական կարգաւածէն ներս, վեց տարբեր ծանրութիւններու դասակարգին մէջ յաղ–թական հանդիսացած են էջմիածնի շըր–ջանի եւ Երեւանի պատանի ըմբիշներու մարզական դպրոցի աշակերտները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՒՄԻ

ՍԹՐԱՋՊՈՒՐԳի մէջ եւրոպական Խոր–հրդարանը առաջին մեծ տաքնապը ստեղ–ծեց մերժելով 1980ի պիւտճէն: Այս քուէարկութեամբ, Խորհրդարանը նախ եւ առաջ կ'ուզէ զգացնել իր գոյութիւնը եւ ձեւով մը ընդդիմութիւնն ալ արտա–յայտել հողագործական քաղաքականու – թեան դէմ, որ պիւտճէին 75 առ հարիւրն է:

ԲԱՐԻԻԼի նոր յաւելում մը որոշած են Սաուտի Արաբիա, Էմիրանները եւ Վենե–ցուելա: Ֆրանսա ուրեմն կրկին պիտի բարձրացնէ էսանսին դինը, « քիչիկ – քիչիկ » ինչպէս կ'ընէ շրջանէ մը ի վեր որպէսզի « հասը նուազ լեզի » ըլլայ: Կը կարծուի սակայն որ Ճունուար մէկէն, իբրեւ նոր տարուան նուէր, գերին (սիւ–փէր) լիթրը 3,30ի կրնայ հասնիլ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ օդանաւային սպասարկու–թեանց « երկնքի ուղեվարները » ոչնե–րու առթիւ որոշեցին փոխել զործադուլի եղանակը եւ զայն վերածել « փուլկո – տութեան զործադուլի » մը, ինչ որ իր–րեւ հետեւանք կ'ունենայ յապաղումներ, բայց բոլոր օդանաւերը կը մեկնին: Նաեւ կարգով, ամէն անգամ վեց հոգի, կա – մաւոր ծոմ պիտի բռնեն բժշկական հըս–կողութեան տակ, ինչ որ նաեւ անձնա – կազմը պիտի պակասեցնէ: Ցաջորդ հան–դիպումը նախատեսուած է Ճունուար 3ին եւ բայց ի՞նչ բանակցութեան համար, յայտնի չէ:

ՕՐՄՈՒՋի նեղուցին մէջ քարիւղատար նաւ մը կրակ առած է: Անունն է Էնէռժի–Տեքերմինասիոն, ինչ որ բաւական յատ–կանշական կը նկատուի: Քննութիւն բաց–ուած է ճշդելու համար պատճառը:

ՊԱՊԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

—o—

Ստորեւ կուտանք, իբրեւ նիւթ պատ–մութեան համար, Յովհ· – Պօղոս Բ· Պա–պին անգլերէն արտասանած ուղերձին թարգմանութիւնը (կատարուած Պատ – րիարքարանին կողմէ): Ինչպէս ծանօթ է, Պապը Գումգարուի Պատրիարքարանը այ–ցելեց, Հինգշաբթի Նոյ· 29ին·—

Սիրեցեալ եղբայր ի Քրիստոս,

Սրբազան յուզումով է, որ մտայ սեմէն ներս այս չէնքին որ կը ներկայացնէ ինծի համար ձեր Հնաւանդ Առաքելական Հայ Եկեղեցին:

Կը կրկնեմ « սրբազան յուզումով » բառերը, որովհետեւ ձեր Եկեղեցին իր պատմութեամբը, անցեալ ու ներկայ, միշտ ինծի համար այնպէս երեւցած է, որ մեծ եւ խորհրդաւոր միացումն է Արե–ւելքի եւ Արեւմուտքի հոգեւոր եւ մշա – կութային հարստութեանց, այս եզերու ամէնէն լայն իմաստով:

Ու այժմ ես հոս եմ: Եկած եմ ողջու–նելու Ձեզ, եղբայր իմ Տէր մեր Ցիսուս Քրիստոս: Եկած եմ Ձեր անձին մէջ ող–ջունելու ձեր Եկեղեցիի նուիրապետու – թիւնը եւ մասնաւորաբար Նորին Սրբու–թիւն Վազգէն Ա·ը, Ծայրագոյն Պատ – րիարքը եւ Կաթողիկոսն Ամենայն Հա – յոց: Ես եկած եմ ողջունելու ձեր Եկե–ղեցիի բոլոր իմ եղբայրներս եւ քոյրերս:

Իմ այսօրուան Ձեզի տուած այցելու – թիւնս ինքնին վկայութիւն մըն է այն միութեան որ արդէն իսկ գոյութիւն ունի մեր միջեւ, ու վկայութիւն մըն է միա–ժամանակ իմ այն հաստատ որոշմանս, որով պիտի հետապնդեմ, չնորհօքն Աս–տուծոյ, մեր Եկեղեցիներու միջեւ լման հաղորդութեան հասնելու նպատակը: Եւ այս առիթով երկու պատճառներ կը քա–ջալերեն զիս այս հաւաստումը ընելու:

Առաջինը շատ բնական պատճառ մըն է եւ այնպիսի պատճառ մը, որ յաճախ կրնայ մոռցուիլ երբ մակերեսային փորձ մը կ'ըլլայ գտնելու, թէ ինչո՞ւ Հռոմի Եպիսկոպոսը այնքան բնականօրէն կը զուգորդէ Կաթոլիկ Եկեղեցիի հովուա – կան հոգածութեան իր յանձնառութիւնը բոլոր քրիստոնեաներու միութեան իր պատասխանատուութեան հետ: Պատաս – խանը սա խօսքին մէջն է նոյնինքն մեր Տիրոջ եւ Փրկչին, որ աղօթեց իր հետե–ւորդներուն համար, « որ բոլորը մէկ ըլ–լան, ինչպէս դուն Հայր, իմ մէջս ես եւ ես քու մէջդ »: (Ցովհ· ԺԷ· 21): Ցիսուս Քրիստոս մեծապէս կը փափաքի որ լման միութիւն եւ հաղորդութիւն հաստատուի բոլոր քրիստոնեաներու միջեւ: Որչափ ատեն որ մենք բաժնուած ենք, չենք դոր–ծադրեր մեր կոչումին այս էական տար–բը: Հետեւաբար պէտք չէ ուրիշ տեղ նա–յինք գտնելու համար պատճառը մեր ա–րտօնութեան մեր Եկեղեցիներու միջեւ ըս–տեղծուելիք կատարեալ հաղորդութեան համար:

Երկրորդ պատճառը սա է, մենք քա – ջալերուած ենք արդէն իսկ ձեռք ձգուած արդիւնքներէն ի խնդիր լման քրիստո–նէական միութեան վերանորոգութեան: 1970ի Մայիսին, Նորին Սրբութիւնը Վազգէն Ա·ի այցելութեան առիթով, որ կուգար Ս· Էջմիածինէն իմ նախորդին՝ Պօղոս Զ–ին, Պապը եւ Կաթողիկոսը հա–սարակաց յայտարարութեան մէջ ըսին· «Միութիւնը չի կրնար իրականանալ մին–չեւ որ ամէն ոք, հովիւներ եւ հաւատաց–եալներ, ճիգ չթափեն իրար ճանչնալու: Ուստի անոնք կը տեսեն աստուածա – բանները, որ լծուին հասարակաց ուս–մունքի մը, որուն նպատակն ըլլայ աւելի խորապէս ճանչնալ մեր Տիրոջ Ցիսուս Քրիստոսի խորհուրդը··· »:

ՄԱՀ

ԽԱՉԻԿ ՄՈՒՐԱԴՈՎԻ

« Սովետական Հայաստան » օրաթերթի Դեկտ· 6ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Դեկտ· 4ին Երեւանի մէջ մեռած է բանաստեղծ եւ թարգմանիչ Խաչիկ Շարաբի Մուրա–դով (ծածկանունը՝ Կաչախ Մրադ): Ծնած էր 1914ին՝ Կարս: 1938ին աւարտ – ելէ ետք Երեւանի ռուսական մանկա – վարժական հիմնարկը մինչեւ 1958 ծա–ռայած է խորհրդային բանակին մէջ: 1960 – 1973 եղած է «Ռեա Թագա» քրտե–րէն թերթի պատասխանատու քարտու – ղարը, իսկ 1974ին մինչեւ իր մահը՝ խմբ–բագրի տեղակալը: Մեծ վաստակ ունի քրտական գրականութեան զարգացման մարզին մէջ: Քրտերէն լոյս ընծայած է « Հէքեաթ Միրզա Մահմուդի մասին » (Թիֆլիս, 1957), « Կանթեղ » (Երեւան, 1959), « Գիւլիէրի (Երեւան, 1962), « Նոր գարուն » (Երեւան, 1965), « Զոր–բորդ քայլը » (Երեւան, 1972) հատորնե–րը: Ն· Մուրադով Միքոյէ Աասաի հետ պատրաստած է նաեւ քրտերէն լեզուի դասագիրքեր:

Աւոնք դատարկ խօսքեր չէին: Անոնք համապատասխան անկեղծ դիրքաւորում առաջ բերին հաւատացեալներու եւ հո – գեւորականներու կողմէ, ինչպէս նաեւ երկու եկեղեցիներու աստուածաբաննե – րու կողմէ, որոնք լրջօրէն կը փորձեն կիրարկութեան դնել զանոնք: Աստուա – ծաբանական դեռնի վրայ գաղափարի փոխանակութիւններ տեղի ունեցած են: Միասնաբար սերտելու փորձեր եղած են: Ուսանողներու փոխանակութիւններ կա–տարուած են: Աւելի յաճախակի կը դառ–նայ մեզի համար մասնակից դառնալը Իրարու ուրախութեանց եւ վիշտերուն, համագործակցելու որպէսզի Քրիստոսի խօսքը աւելի լաւ ճանչցուի եւ սիրուի « որպէսզի Տիրոջ խօսքը արագ տարած–ուի եւ յաղթանակէ » (Բ· Թես· Գ· 1):

Այսօր երեկոյին մենք պիտի միանանք միասին աղօթելու համար: Թող ասիկա ըլլայ մեր բաղձանքին արտայայտութիւ–նը, թէ մեր համագործակցութիւնը զար–գանայ ու աճի Հայր Աստուծոյ օրհնու–թեամբ եւ Ս· Հոգիի օգնականութեամբ, զոր Քրիստոս խոստացաւ մեզի իբրեւ Մխիթարիչը, որ կը սորվեցնէ մեզի ամէն բան, եւ կը յիշեցնէ ամէն բան որ Քրիս–տոս ըսաւ մեզի: (Բղդ· Ցովհ· ԺԴ· 26):

—×—

ՊԱՊԻՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Նորին Ամենապատուութիւն
Շնորհիմ Գալուստեան, Հայոց Պատրիարք
Գումգապու, Իսթանպուլ

Հռոմէ վերադարձած՝ կը փափաքիմ շնորհակալ ըլլալ Ձեր Ամենապատուու – թեան եւ Ձեր եկեղեցիին Ձեր ջերմ ըն–դունելութեան համար:

Այն յոյսով որ մեր հանդիպումը պիտի կարենայ զօրացնել յարաբերութիւնը ընդ մէջ համայն Հայաստանեայց եկեղեցիի եւ կաթոլիկ եկեղեցիի, կը մատուցանեմ իմ ջերմագոյն եղբայրական զգացում–ներս:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՊՕՂՈՍ Բ· ՊԱՊ

×

ՅՈՎՀ· ԱՐՔ· ԶՈՂԱՔԵԱՆԻ

Շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ Ձեր Արիի· Գերապայծառ Տէրութեան եւ ձեր եկեղեցւոյ անձին վերապահուած ընդու–նելութեան ինչպէս նաեւ ազօթքի արա – րողութեան համար կատարուած Ս· Ցով–հաննու Ոսկերերան եկեղեցւոյ մէջ նորոգե–լով եղբայրական սիրոյ զգացումներուս հաւաստիքը:

ՅՈՎՀ· – ՊՕՂՈՍ Բ· ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ

ՄԻՍԱԿ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

(Գ. և վերջին Մաս)

Մեծարենցը Սեբաստիա վերադարձաւ՝ պատրաստուելով մեկնել Կ. Պոլիս, ուր նրա հայրը՝ կարապետը եւ հօրեղբայրը՝ Պօղոսը, դրեթէ 15 տարի առաջ էին պանդխտել եւ սեզամաւոր էին: Մինչ կը յաղթահարուէին « անցագրային դժուարութիւնները », Մեծարենցը աշխատանքի է անցնում եղբօր՝ Սարգսի եւ հօրեղբօրորդու՝ Վարդան Մեծաուրեանների վառ ճառատան Սեբաստիայի մանաճիւղում որպէս հսկիչ եւ միայն մէկուկէս տարի անց, 1902 թ. Սեպտեմբերին, ճանապարհ ընկնում մայրաքաղաք:

Կ. Պոլսում Մեծաուրեանները հաստատում են Ղալաթիա թաղում, ուր 1886ից գործում էր նշանաւոր Ազգային Կեդրոնական վարժարանը: 1896ի ողբերգական դէպքերի ժամանակ վարժարանը փակուել էր, բայց յաջորդ տարում վերաբացուել՝ կրելով կազմակերպչական փոփոխութիւններ: Եթէ մինչ այդ հաստատութեան տնօրէնները էին եղել պատրիարք Ներսէս Վարժապետեանը, մշակութային ու կրթական գործիչներ Մկրտիչ Զերազն ու Յարութիւն Մոսուիչեանը, ապա քաղաքական ծանր պայմաններում սկսուեց « խնամակալութեան շրջանը »: Մինչեւ 1909 թ. տնօրէնի պարտականութիւնները ղրուեցին « ընդհանուր հսկող » Գառնիկ Բարունակեանի վրայ, որը, ինչպէս Ա. Ալպօյաճեանն է վկայում, « մանկավարժութեան համար յատուկ պատրաստութիւն մը չունէր եւ ոչ ալ փորձառութիւն դպրոցական գործին մէջ »: Հէնց այս անձնաւորութեան օրօք էլ, 1902 թ. աշնանից, Միսաք Մեծարենցին վիճակուեց դառնալ Կեդրոնականի սան (նրա աշակերտական համարն էր՝ 166):

Կեդրոնական վարժարանում Մեծարենցի առաջադիմութեան ու վարքի մասին ունենք վաւերական տուեալներ՝ 1902 – 1903 եւ 1903 – 1904 տարիների նրա առաջադիմութեան « Վիճակացոյցները », որոնք հետաքրքիր դիտարկումների հնարաւորութիւն են ընձեռում: Ուսումնական տարին տեւել է տասը ամիս եւ բաժանուել երեք եռամսեայ (Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր, Դեկտեմբեր – Յունուար – Փետրուար, Մարտ – Ապրիլ – Մայիս) եւ մէկ միամսեայ (Յունիս) շրջանների: Գնահատման բարձրագոյն նիշը (« Թիւ ») «10»ն էր: Իւրաքանչիւր շրջանից յետոյ առարկաները նախ գնահատուել են ըստ « դպրութիւնների » (սրա տակ հասկանալի նկատի են առնուել հումանիտար առարկաները) եւ « վիճակութիւնների » (ճշգրիտ ու բնական գիտութիւնները), ապա արտածուել է « միջին թիւը », ինչպէս նաեւ որոշուել ամէն մի աշակերտի առաջադիմութիւնը տուեալ դասարանի սովորողների մէջ: Այդ « վիճակացոյցներից » երեւում է, որ Մեծարենցի առաջադիմութիւնը առանձնապէս բարձր չի եղել: Եթէ նկատի ունենանք երկու տարուայ գնահատականների « միջին թիւը », ապա այն կը կազմի 5,84: Բայց զգեստի է մի օրինաչափութիւն որպէս կանոն նրա առաջադիմութիւնը « դպրութիւններից » աւելի բարձր է, քան « վիճակութիւններից »: Առանձին դէպքերում այդ տարբերութիւնը ճչացող է (Ֆ. կարգի երկրորդ եռամսեակում՝ 8,15 եւ 1,57), իսկ երկու դասարանների տուեալներով համապատասխանաբար միջին թիւն է՝ 7,26 եւ 4,14: Մեծարենցը « թոյլ » կամ « անընդունակ » չէր բնական ու ճշգրիտ գիտութիւններից. նա ըստհաշուի վատակել է «0» նիշ, բայց ցանկութեան դէպքում հասցրել է « 7 »ի: Կարելի է պնդել, որ այդ առարկաները նրա նախասիրութիւնը չէին: Իսկ « դպրութիւններ »ում յաճախ դրսեւորուել է փայլուն առաջադիմութիւն՝ ստանալով « 8 » եւ աւելի նիշեր, նոյնիսկ մի անգամ Հայոց աշխարհագրութիւնից նրա գիտելիքները գնահատել են « 10 + »:

Փաստերը ցոյց են տալիս նաեւ, որ վարժարանի տնօրէնութիւնը սկզբնապէս յոյսեր է կապել Մեծարենցի հետ: Այդ է հաստատում Ա. կարգի « Վիճակացոյց »ի առաջին եռամսեակի առթիւ « Դիտողութիւն » բաժնում Գ. Բարունակեանի գրառումը. « Գովելի վարք: Թէեւ աւելին կը սպասէինք ուսմանց մէջ, սակայն նկատելով որ ուշ սկսած է վարժարան գալ, կը յուսանք որ գալ եռամսեայի մէջ յառաջադիմութիւն կրնայ ընել »: Նոյնպէս, երբ Մեծարենցը կեդրոնական աշակերտ էր, Գ. Բարունակեանը չարունակել է խստութիւնները: Այս առումով բնութագրական է Յ. Ճ. Սիրունու մի վկայութիւնը (նա եւս նոյն տարիներին սովորել է կեդրոնականում): Դպրոցը թողնելուց յետոյ, 1905ին, երբ Մեծարենցը փորձել է հանդիպել իր դասընկերներին, « Գառնիկ Բարունակեանի — մեր ընդհանուր հսկողին — ակնարկն կը վախնար ու կը սպասէր վարը, որպէսզի իր ընկերները տեսնէր, երբ արձակուէին անոնք: Համիտի այդ դաժան տարիներուն՝ դպրոցին դուռները չէին բացուեր օրուան ընթացքին... »: Զնայած արզելքներին, « արտասահմանէն պալիս սպրդած գիրքերը եւ թերթերը կ'անցնէին ձեռքէ ձեռք... Բայց պաշտօնական մատենադարանէն... գաղտնի գրադարան մը եւս կը պտըտցնէինք մեր դրպաններուն մէջ »: Աւելին, դպրոցի պատերի ներսում կեդրոնականցիները ոչ միայն ծանօթանում էին օտար հրատարակութիւններին, այլեւս լոյս էին ընծայում ձեռագիր պարբերականներ: Մեծարենցը, երբ արդէն Գ. կարգում էր, ինքն էլ նախաձեռնում է աշակերտական մի ձեռագիր երգիծաթերթի հրատարակութիւնը՝ այդ գործում ներգրաւելով գաղակիցներ Գառնիկ Թուղլաճեանին, որ գարձաւ խմբագիր ու մանկավարժ եւ գրախօսեց Մեծարենցի բանաստեղծութիւնները (նահատակուել է 1915ին), յետագայում ճանաչուած նկարիչ ու արուեստագէտ Ռաֆայէլ Շիշմանեանին եւ ուրիշներին: Այս մասին Թ. Ազատեանին պատմել է գրողի դասընկերներից մէկը, որի անունը բանաւէրը, ցաւօք, չի յիշատակել. « Գ. դասարանին աշակերտած ատեն, — գրում է նա, — երբ կ'աշխատակէր գրական հանդէսներու, Մեծարենց « Քահ–քահ » անուն երգիծաթերթ մը սկսաւ հրապարակել դպրոցին մէջ: Խմբագիրն ինքն էր, իր ծրագով կը պատրաստէր եւ օրինակն լոյս կը տեսնէր: Երգիծական նկարները կը գծէր Ռաֆայէլ Շիշմանեան, գլխաւոր աշակիցն էր Գառնիկ Թուղլաճեան, որ Սանասարեանէն եկած էր: Երգիծաթերթը ամէն մարզի յատուկ նկիթեր կը պարունակէր: Գլխաւոր աշխատակիցը ինքն էր Շաւասպ Միհրդատ Ծածկանունով եւ իր ստորագրութեամբ: Հոն կ'երեւնային ոտանաւորներ եւ արձակ գրութիւններ: Ամէն բանէ կը հասկնար եւ ամէն բանէ հաճոյք կը զգար: Մէկէկ աւելի թիւեր խմբագրած ըլլալը կը յիշեմ »: Մէկ ուրիշ դասակից՝ Վահրամ Պէրպէրեանը, որ գպրոցն աւարտելուց յետոյ զբաղուել է առեւտրով, կենսագրին յայտնել է. « Քահ–քահ » երգիծաթերթը Մեծարենցի նախաձեռնութեամբ իր ձեռագրով ու խմբագրութեամբ — միայն մէկ օրինակ — ամիսը մէկ անգամ մը հրապարակ կ'ելլէր, Գ. դասարանին թերթն է: Աշխատակիցները, որոնք իր դասակիցներն էին (իրմէ զատ 12 աշակերտ), օր առաջ իրենց գրութիւնները կը յանձնէին Միսաքի, որ կ'ընդօրինակէր, կը դասաւորէր ու լոյս կ'ընծայէր: Այն հոն կը կիրարկէր տաղաչափական նախանձ աշակերտ էր, Գ. Բարունակեանը չարունակել է խստութիւնները: Այս առումով բնութագրական է Յ. Ճ. Սիրունու մի վկայութիւնը (նա եւս նոյն տարիներին սովորել է կեդրոնականում): Դպրոցը թողնելուց յետոյ, 1905ին, երբ Մեծարենցը փորձել է հանդիպել իր դասընկերներին, « Գառնիկ Բարունակեանի — մեր ընդհանուր հսկողին — ակնարկն կը վախնար ու կը սպասէր վարը, որպէսզի իր ընկերները տեսնէր, երբ արձակուէին անոնք: Համիտի այդ դաժան տարիներուն՝ դպրոցին դուռները չէին բացուեր օրուան ընթացքին... »: Զնայած արզելքներին, « արտասահմանէն պալիս սպրդած գիրքերը եւ թերթերը կ'անցնէին ձեռքէ ձեռք... Բայց պաշտօնական մատենադարանէն... գաղտնի գրադարան մը եւս կը պտըտցնէինք մեր գրպաններուն մէջ »: Աւելին, դպրոցի պատերի ներսում կեդրոնականցիները ոչ միայն ծանօթանում էին օտար հրատարակութիւններին, այլեւս լոյս էին ընծայում ձեռագիր պարբերականներ: Մեծարենցը, երբ արդէն Գ. կարգում էր, ինքն էլ նախաձեռնում է աշակերտական մի ձեռագիր երգիծաթերթի հրատարակութիւնը՝ այդ գործում ներգրաւելով գաղակիցներ Գառնիկ Թուղլաճեանին, որ գարձաւ խմբագիր ու մանկավարժ եւ գրախօսեց Մեծարենցի բանաստեղծութիւնները (նահատակուել է 1915ին), յետագայում ճանաչուած նկարիչ ու արուեստագէտ Ռաֆայէլ Շիշմանեանին եւ ուրիշներին: Այս մասին Թ. Ազատեանին պատմել է գրողի դասընկերներից մէկը, որի անունը բանաւէրը, ցաւօք, չի յիշատակել. « Գ. դասարանին աշակերտած ատեն, — գրում է նա, — երբ կ'աշխատակէր գրական հանդէսներու, Մեծարենց « Քահ–քահ » անուն երգիծաթերթ մը սկսաւ հրապարակել դպրոցին մէջ: Խմբագիրն ինքն էր, իր ծրագով կը պատրաստէր եւ օրինակն լոյս կը տեսնէր: Երգիծական նկարները կը գծէր Ռաֆայէլ Շիշմանեան, գլխաւոր աշակիցն էր Գառնիկ Թուղլաճեան, որ Սանասարեանէն եկած էր: Երգիծաթերթը ամէն մարզի յատուկ նկիթեր կը պարունակէր: Գլխաւոր աշխատակիցը ինքն էր Շաւասպ Միհրդատ Ծածկանունով եւ իր ստորագրութեամբ: Հոն կ'երեւնային ոտանաւորներ եւ արձակ գրութիւններ: Ամէն բանէ կը հասկնար եւ ամէն բանէ հաճոյք կը զգար: Մէկէկ աւելի թիւեր խմբագրած ըլլալը կը յիշեմ »: Մէկ ուրիշ դասակից՝ Վահրամ Պէրպէրեանը, որ գպրոցն աւարտելուց յետոյ զբաղուել է առեւտրով, կենսագրին յայտնել է. « Քահ–քահ » երգիծաթերթը Մեծարենցի նախաձեռնութեամբ իր ձեռագրով ու խմբագրութեամբ — միայն մէկ օրինակ — ամիսը մէկ անգամ մը հրապարակ կ'ելլէր, Գ. դասարանին թերթն է: Աշխատակիցները, որոնք իր դասակիցներն էին (իրմէ զատ 12 աշակերտ), օր առաջ իրենց գրութիւնները կը յանձնէին Միսաքի, որ կ'ընդօրինակէր, կը դասաւորէր ու լոյս կ'ընծայէր: Այն հոն կը կիրարկէր տաղաչափական

«ՕՐՀՆԵԱԼ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԷՆ» ԶԱՊԷԼ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

Անցնող Սեպտեմբերին, Նիւ Եորքի մէջ, դրեթէ հարիւր տարեկանին մահացաւ ծանօթ բարերար Մխիթարեան Գարագաշեանի կինը՝ Զապէլ: Ազնուական ոգիով օժտուած, կեանքի ընկերը եղած էր Մխիթարեան: Երկուքն ալ խոհակ ունեցող անձեր էին: Երկուքին ալ այրող փափաքը եղած էր օգտակար հանդիսանալ հայ ազգին: Հպարտ էին հայ ժողովուրդի զաւակ ըլլալնուն: Զապէլ եւ Մխիթարն պոյդը, լրիւ գիտակից էր ազիւռքի հայութեան դժուար պայմաններուն: Անոնք չսպասեցին պանդուխտ կոչերու իրենց գրամը տալու համար: Պէտք չունեցան հանգանակիչ յանձնախումբերու այցելութեան: Իրենք գացին եւ լիարուն տուին հոն ուր կարիքը կար: Առանց փողի եւ թմբուկի: Համեստօրէն: Հայօրէն: Հիմա իրենք չկան: Կայ սակայն իրենց տեղծածը՝ Գարագէօզեան Մանկախնամ Հաստատութիւնը որ կը գործէ Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Յունաստանի մէջ: Կ'սպասի իրենց աղջիկը՝ Օրիորդ Լէյլան, Հաստատութեան նախագահուհին որ կը շարունակէ, իր հօր եւ մօր գծած ճամբով ընթանիք մըն էին: Պարմանի Զապէլ կ'սպրէր :Հայութեան օրուան չունչով 95ի Յարդերը կը ցնցեն դեռատի Զապէ-

Ներշնչումի աղբիւր՝ կեանքի ընկերը

Զապէլի պատանեկութիւնը եւ երիտասարդութիւնը կը զուգադիպի Հայութեան ամէնէն ալեկոծ շրջանին, անցեալ դարու վերջին քառորդին: Հայութիւնը կ'եռար: Մշակութային զարթօնք, ազգային գիտակցութեան ծաւալում: Հայաստանը՝ Վան, Մուշ, Տարօնի աշխարհ խուժած էր Պոլիս: Երիտասարդ, երիտասարդուհիներ եռանդով կը կարդային Րաֆֆի, Թլկատինցի, Միքայէլ Կիւրճեան, Զրմեան Հայրիկ եւ ուրիշ ազդայնացուցչ գրքոյներ: Զապէլի ծնողքը՝ Արսինէ եւ Մխիթարի Մանուկեան երեւելի եւ հարուստ

նոր գրութիւն մը, զոր սրբագրեց յետոյ իր քերթուածներուն մէջ: Գլխապրի թըշնամի էր... Մեծարենց իր երգիծաթերթով վերի կարգի աշակերտութեան նախանձը կը գրգռէր: Անոնք ալ կը գնահատէին իր բացառիկ կարողութիւնը: «Քահ-քահ»ը հինգ թիւ լոյս տեսաւ եւ ընդհատման պատճառը Միսաքի հիւանդութիւնը եղաւ »:

Բժիշկների խորհրդով Միսաք Մեծարենցը Կեդրոնական վարժարանում ուսումնառութիւնը կիսատ թողեց 1905ի Փետրուարի վերջերից: Բայց այնտեղ անցկացրած տարիներն անհետեւանք չեզան: Հէնց Կեդրոնականում էր, որ 1903ի գարնանը, Սեբաստիայում եւ Մարզուանում հեղինակած 13 քերթուածները ամփոփեց « Բաբախումներ » խորագրով աշակերտական տետրում եւ յանձնեց հայերէնի ուսուցիչ Հրանտ Ասատուրի դասատանին, նոյն տարուայ Մարտից սկսեց Կ. Պոլսի պարբերականներում տպագրել իր չափածոյ անդրանիկ ստեղծագործութիւնները: « Հիւանդ, հանճարեղ պատանին » հեռացաւ դպրոցից, բայց ոչ դրականութիւնից: Սկսուեց նրա ստեղծագործութեան կարճատեւ, բայց բեղնաւոր շրջանը:

×

Մենք հետեւեցինք Մեծարենցի ուսումնառութեանը Բինկեանի Մեսրոպեան, Սեբաստիայի Սահակեան (Սեբաստարեանի), Մարզուանի Անատոլիա եւ Ղալաթիայի Կեդրոնական վարժարաններում: Ճշմարիտ է, այլ եւ այլ պատճառներով նրան չյաջողուեց աւարտել այդ հաստատութիւններից եւ ոչ մէկը, սակայն սրան ցից իւրաքանչիւրը, վկայելով Մեծարենցի կենսագրութեան մի գրուագը, իրովի, այս կամ այն չափով զարգացրել է նրա իմացական կարողութիւնները, ընդլայնել մտահորիզոնը եւ, վերջին հաշուով, նպաստել բանաստեղծական մեծ տաղանդի հասունացմանը:

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՅՕԱՄԵԱԿ

ԼԱՌ – ՄԱՐԳԱՐ

– ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ –

2.

Մի իրիկուն էլ պառաւն իրեն վատ ըզգաց, դանդաղուեց սրտի ծակոցից: Մարզարը ելաւ վրանի առաջ քար փընտռելու, տաքցնելու, պառաւի կրծքին դնելու: Իրենց պիւղում այդպէս էին անում: Փնտռեց, ձեռնունայն ներս մըտաւ:

– Քար պիտի չկայ, մա՛րդ, աս ո՛ւր եկանք,– անքաց պառաւը: Էլ չխօսեց:

Եթէ այն ժամանակ այդիներից մի մարդ ձայն էր տալիս, թէ՝

– Լառ – Մարգա՛ր, Լուրը բարակեց...

Լառ – Մարգարը յանկարծ վեր էր թռնում տեղից, բահն առնում եւ դէպի Ըրի բանդը գնում: Եւ ոչ ոք չգիտեր, որ Լառ – Մարգարը առուի բանդը տարբեր ժաքով ուրիշ տեղ էր, պիւղից հազարաւոր վերաստեր հարաւ:

Մարզարն էլի խիճ էր ջարդում, պառաւն ա՛ջքի առաջին: Ի՞նչ լաւ կը լինէր, եթէ ճամբի քարերից գիշերով գողանար, պառաւի գերեզմանին վրայ դներ: Աւազուտը կը բացուէր, շնագայլերը կը ըզըղըռէին պառաւին: Քար պիտի գնել, ծանր քար՝ աւազի չեզջակոյտի վրայ:

Իր կեանքում Մարգարը երկու անգամ է ծեծ կերել. մէկ երբ տղայ էր, չանպռչից ցախաւել էր կապել, մէկ էլ պառաւի գերեզմանին քար գնելուց յետոյ:

Էլի արեւի տակ խիճ էր կտրում, երբ երկու հոգի մօտեցան իրեն:

– Այս ծերո՞ւկը,– հարցրեց մէկը, եւ երբ մէւսը գլխով նշան արեց, գինուրականը կրունկը մեխած սպզոզը կըրծքին զարկեց, կրծքի տախտակը զնգաց պարապ կարասի պէս: Քիթից արիւն եկաւ, եւ երբ երկրորդ անգամ սպզոզովը խփեցին, խիճը ձգեց Մարգարի բուժ մատը:

Բահով առուն մաքրելիս, հիմա էլ, երբ Մարգարի աչքին է ընկնում բուժ մատի սպին, մատները աւելի պինդ են սեղմում բահի կոթը, բայց զայրոյթն անցնում է, երբ միտն է բերում չեղջակոյտի վրայ դրած քարը:

– Կը մնա՞յ դեռ, քամին չմաշե՞ց, չըպղացա՞ն: Շատ կտար Լառ–Մարգարը, թէ հարցին պատասխան առուղ լինէր:

Երբ վրանները հաւաքուեցին, եւ վրանների տակ ծուարած ժողովուրդը ուրիշ երկրների ճամբան բռնեց, Մարգարն էլ չալակեց մնացած կապոցները, Թորոսիկի ձեռքը բռնեց:

Մարգարի չալակին՝ վնասջ ալուրի մէջ ծիրանի կորիզներ կային: Գիւղի ծիրանենուտում մի ծիրանի կար, պառաւը մեծ ու համեղ: Պառաւն այդ ծիրանի կորիզներն էր հաւաքել, պահել, որ գալ տարի անկի տան առաջ: Ծիրանի կորիզներն էլ պառաւի հետ ճնշեան սայլին վրայ չաքաթներ էին լուսացրել մինչեւ հեռաւոր աւազուտները:

Երբ վրանները հաւաքեցին եւ հեռացան, Մարգարը երկու մլուք ունէր՝ Թորոսիկին պահել եւ ծիրանի կորիզները պահ տալ մի ապահով հողում:

(Շար.– 4)

լը, կ'արիւնի իր սիրտը ի տես սպանդին եւ որբացող Հայերուն: Տուեալ պայմաններուն մէջ Հայութեան պարտաւորութիւնն էր բոլոր կարելիութիւններով օգնել ազգին եւ սատարել անոր վերքին: Զապէլ չուտով առիթը պիտի ունենար օգնելու իր ազգի զաւակներուն մինչեւ իր կեանքի վերջակէտը: Ան ծնողքին հետ կը հաստատուի Անգլիա, Մանչեսթր ուր հայրը վաճառականութեան պատեհակ մը ունէր: Այս քաղաքը կը դառնէին նաեւ Գարակէօզեան եղբայրները: Միհրանի հետ իր հանդիպումը կ'ըլլայ ճակատագրական: Քաջութեամբ կեանքին նայող երիտասարդը կը համակրի եւ կ'ամուսնանան: Գարակէօզեան Միհրան գործի բերումով կը հաստատուի Նիւ Եորք ուր կը հիմնէ արեւելեան գորգերու վաճառատուն մը, յետագային կը հիմնէ նաեւ մեքենական գորգերու գործարան մը: Մեծ յաջողութիւն կը գտնէ կարճ ժամանակի մը մէջ, կը գտնայ միլիոնատէր: Գարակէօզեան զոյգը կ'ունենայ երկու զաւակ, տղայ մը՝ Հաւսբրա – Կարապետ եւ աղջիկ մը՝ Լէյլա: Երջանիկ զոյգ մը: Սակայն երջանկութեան մէջ չմոռցան ապերջա – նիկները: Միշտ տուին իշխանական կերպով: Միհրան բազմաթիւ անգամներ վճռած է որ Զապէլ իր բնաւորութեամբ եւ ազնիւ մտքերով եղած է իր ներչնչման իսկական աղբիւրը:

×

Հայասէր նախագահին՝ Ուիլսընի մօտ

Միհրան եւ Զապէլ, դարուս սկիզբը եղան Հայ Բարեգործական Միութեան հիմնադիրներէն եւ ղեկավարներէն Նիւ Եորքի մէջ: Զապէլ երկար տարիներ եղած է Տիկնանց Յանձնախումբի գանձապահը եւ եռանդուն անդամուհին: Որբերու եւ այրիներու համար անվերջ հաւաքոյթներ եւ ձեռնարկներ կազմակերպած են եւ չափելի գումարներ հանգանակած են: Ցիշենք որ երեսունական թուականներէն սկսած Միհրան գանձապահն էր Լիբանանի ազգային Ազունիէի Բուժարանի Յանձնախումբին: Ի՜նչ Յանձնախումբ: Ամէն ինչ ինք եւ կինն էին: Ե՛ւ կազմակերպիչը եւ ապիւծի բաժին նուիրողը: Նիւ Եորքի գործակիցներուն վկայութիւնն է այս:

Եղեռնէն եաք նոր յոյսեր կային զաշնակից Պետութիւններու յաղթանակով: Միհրան Գարակէօզեան քաղաքական դէմք մը չէր, սակայն Հայութեան օգտակար ըլլալու իզձը ամէն վայրկեան իրեն համար քաղցը պարտականութիւն մըն էր: Հայրենասէր մըն էր: Կ'ուզէր որ Հայութիւնը տէր ըլլայ իր պապերու հայրենիքին: Ասոր համար ինք եւ կինը Զապէլ իրենց դրամը եւ ժամանակը չխնայեցին: Մանակից դարձան Փարիզի Հայոց ազգային հիմնադրամին, Հայաստան – Ամերիկա Ընկերակցութեան օժանդակեցին: Միհրան մասնաւոր տեսակցութիւններ ունեցած է Պոլսոյ ամերիկեան նախկին դեսպանին Հէնրի Մորկընթայուի հետ Կիլիկիոյ հարցով, իսկ 1917ին յատուկ պատուիրակութեամբ այցելած են Հայաստէր նախագահ Ուտրօ Ուիլսընի: Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Միհրան եւ Զապէլ Գարակէօզեան, Հայ նկարիչ Փուշման եւ ուրիշներ: Նախագահին նուիրած են Փուշմանի « Ցոյսը » պատառը որ կը ներկայացնէ Հայ պարմա – նուհի մը ազգային տարազով: Արուեստի գործ մը, այն ալ Հայ նկարիչի մը գործը. նուիրելու զաղափարը, կ'ըսեն, Զապէլինը եղած է:

Այդ տարիներուն ուրիշ բազմաթիւ Հայ ունեւորներ ունեցան ենք աշխարհի տարածքին որոնք ապշած են լսելով Գարակէօզեան ընտանիքի ըրած յայտնի բարերարծութիւններու մասին. տարեկան աւելի քան մէկուկէս միլիոն Ֆրանք կը յատկացնէին որբերու եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան նպատակներուն: Զարմացող հարուստներու անունը անհետ կորսուած է: Գարակէօզեան կ'ապրի:

Կը պատմուի թէ օր մը Միհրան եւ Զապէլ ներկայ եղած են Նիւ Եորքի մէջ, Ամերիկեան Գեղարուեստից Ակադեմիային ամավերջին հանդէսին: Հոն կը կարգացուի Հայու մը անունը որ նկարչութեան մրցանակ կը ստանար: Հանդէսէն վերջ Միհրան եւ Զապէլ մօտենալով այդ երիտասարդին կը հարցնեն.— Դուք Հա՞յ էք: — Այո: — Ո՞վ ունիք: — Ո՛չ ոք: — Ի՞նչ կը փափաքիք ունենալ: — Կը փափաքիմ ուսումս կատարելագործել Եւրոպայի մէջ: — Լա՛ւ, փափաքդ պիտի իրագործուի, կ'ըլլայ Միհրանի եւ Զապէլի խօսքը: Եւ իրաւ ալ այդ երիտասարդը կը ղրկուի Փարիզ ուր կը հետեւի նկարչութեան եւ յետագային եթէ չի դառնար հռչակաւոր նկարիչ մը կ'ըլլայ սակայն լինքնաբաւ Հայ մը:

×

Որդեկորոյս մայրը

Միհրան եւ Զապէլ ղժբախտութիւնը կ'ունենան տասնեւչորս տարեկանին կորսընդունելու Հաւսբրա – Կարապետը: Հարուածը ծանր էր Միհրանին եւ Զապէլին: Մէկ հատիկ մանչը հիւանդութեան զոհ կ'երթար: Անմխիթար է ծնողքին վիճակը: Քանի մը տարի կը տեւէ հոգեկան բեկումը: Զապէլ եւ Միհրան կը գտնեն զաղանիքը վերստին երջանիկ գառնալու, կ'որոշեն որբանոց մը հիմնել եւ խնամքի տակ առնել բազմաթիւ կարապետներ լրիւ վաղամեռիկ Հաւսբրաին տեղ: Կը հիմնուի որբանոցը նախ Պոլսոյ մէջ ապա Ֆրանսա, Փարիզի մօտ: Շուրջ երկու հարիւր հայ որբեր անունդ եւ ուսում կը առնան, կը դառնան լաւ արհեստաւորներ եւ կը կազմեն առողջ հայ ընտանիքներ: Հաստատութիւնը կը շարունակէ գործել փոխադրուելով Միջին Արեւելք, Յունաստան, Սուրիա, եւ առաւելաբար Լիբանան: Որբանոց տունը կը ծագկի Տօքթ. Գրիգոր Դաւիթեանի տնօրէնութեամբ, ազնուական Հայու տիպար մը, Միհրանի օրհնեալ գերդաստանի փեսայ: Միջին Արեւելքի մէջ հաստատութիւնը կը շարունակէ հայ մանուկներու բժշկական խնամքը մինչեւ այսօր: Տօքթ. Դաւիթ – եանի մահէն եաք գործը շարունակած է աւելի քան կէս դար, իր զաւակը Պր. Նուպար Դաւիթեան, իր կնոջ՝ Անահիտի ալակցութեամբ:

Վաղամեռիկ Հաւսբրա առիթ տուաւ Միհրանի եւ Զապէլի որ իրենց հարստահոտչալը լաւ կազմակերպուած ձեւով կեանքի կոչեն մանկախնամ հաստատութեան մը ձեւին տակ: Որդեկորոյս մայրը՝ Զապէլ ի տես բազմաթիւ փրկուած հայ մանուկներուն, մոռցաւ իր ցաւը եւ գոհ սրտով բաժնուեցաւ այս աշխարհէն:

Զապէլ եղաւ տիպար հայ մայր մը:

ԼԵՒՈՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ
(Գարակէօզեան Հաստատութիւն)

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հանգրուանային Մրցարշաւը

Կիրակի, Դեկտ. 9, Փարիզի Մշակոյթի Տան չրջափակը այս անգամ այլ արտասովոր եռուզեռ մը կը ներկայացնէր: Արդարեւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Ընկերային Ցանճնախումբի կազմակերպած հանգրուանային մրցարշաւին մասնակցողներն էին պատանի, երիտասարդ, ընտանեօք, երկսեռ համախմբում մը մեկնումի ազդանշանին սպասող իրենց ինքնաշարժերով:

« Հայկական ժամադրութիւնը » անգամ մը եւս ներկայացաւ կէս ժամ յապաղում մը արձանագրելով տհամ երեւոյթ մը, որ, բարեբախտաբար, միակը եղաւ ամբողջ օրուան լաւագոյնս կազմակերպուած մրցարշաւին:

Մեկնումի ազդանշանին աւելի քան յիսուն մրցորդներ իրենց ինքնաշարժերով ճամբայ ելան յաջորդաբար գտնելու ութ կայաններ որոնք զոյ պահարաններով եւ ծածկագիր իմաստով պէտք էր լուծել:

Երկրորդ կայանը առիթ մը տուաւ մասնակցողներու, այցելելու իրենց վերջին թագաւորին, հաճելի անակնկալ մը եղաւ բոլոր անոնց համար որ ցարդ չէին խոնարհած Լեւոն Թագաւորի գերեզմանին վրայ:

Մրցարշաւի առաջնութիւնը վիճակուեցաւ Վարդգէս Միրոյեան – Բաֆֆի Գալֆայեան զոյգին, որոնք ինչպէս մինչեւ եօթներորդ հանդիսացողները բուռն ծափերու տակ սացան իրենց բաժակներն ու արժէքաւոր պարգեւները՝ նուիրուած Հ. Մ. Ը. Մ.ական հաստատութիւններու կողմէ:

Պարզեւաբաշխման հանդիսութենէն վերջ մասնակցողներն ու հետաքրքիրները կազմակերպողներուն կողմէ հրաւիրուեցան ճոխ սեղանի մը շուրջ ուր խանդավառութեամբ շարունակուեցան կայանները գտնելու, զանազան հաճելի խօսակցութիւններով:

Հ. Ս.

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ՆՈՐ ՖԻԼՄԸ՝ "I COMME ICARE,, de Henri Verneuil

Դեկտ. 19ին է, որ հրապարակ կ'ելլէ Աշոտ Մալաքեանի (Անրի Վերնէօյլ) նոր մեծ ֆիլմը՝ ի ինչպէս իգաք, որ կոչուած է կարեւորագոյններէն մէկն ըլլալու բեմադրիչին արտադրութեանց մէջ: Նախքան հրապարակ ելլելն իսկ, մամուլը լայն տեղ կուտայ՝ ֆիլմին եւ հարցազրոյցներ կը հրատարակէ, ուր կը չեշտուի մանաւանդ այն իրողութիւնը որ այս չարժանկարը անկիւնադարձ մըն է Մալաքեանի ասպարէզին մէջ: Պատմութիւնը նկարագրութիւնը չէ ձոն ֆենոմենի մը սպանութեան եթէ նոյնիսկ դէպքը հիմ ծառայած է պատմութեան մը, զոր դրած է բեմադիրը: Երեք տարի է կը պատրաստէ այս գործը, « որու հետ կ'ապրիմ վեց տարիէ ի վեր » կը խոստովանի Վերնէօյ: Կարդացած է անպլերէն լոյս տեսած 118 գիրքերը Քենըտիի սպանութեան մասին: Երեւակայական երկրի մը մէջ փոխադրած է դէպքը եւ գաղափարին դերը յանձնած է Իվ Մոնթանի, որ կը բաժնէ նաեւ արտադրութեան նիւթական պատասխանատուութիւնը:

Ի՞նչպէս կը սահմանէ այս նոր ֆիլմը, կը հարցնէ լրագրողը, ոստիկանակա՞ն ֆիլմ մըն է թէ քաղաքական: « Պարզապէս ֆիլմ մը, կ'ըսէ Մալաքեան: Ինծի համար ֆիլմ մը բան մըն է, որ հանդիսատեսին մէջ յուզումի ծագում կուտայ, չարք մը յուզումներ՝ ինչպէս խնդուքը, ցրդռութիւնը, սիրտը որ կը զարնէ կամ խոնաւ ձեռքեր: Ֆիլմ մը, բան մըն է որ կը ցնցէ մարդիկ, որ զիրենք աւելի ուժգնօրէն ապրիլ կուտայ ցուցադրութեան մը ժամանակաշրջանը եւ եթէ յաւելեալ, խորհրդածութիւն մը սահած է մէջը, այն ատեն՝ աւելի լաւ »:

Մամուլի վերապահուած ներկայացութեան եաք, հեռաձայնը չէ դադրած հնչելէ Վերնէօյի տունը, ի՞նչ ածականներ գործածել չեն զիտցած յաճախ լրագրողները, մէկը ըսած է «Ի՞նչ ֆիլմ, քրիստոնեայ առի»...:

Ֆիկարօ–Մակազին եւ կիրակնօրեայ Ֆիկարօն սիւնակներ նուիրած են այս առթիւ, Վերնէօյի որ այս անգամ ոչ միայն բեմադիրն է այլեւ՝ սենարիսթը, գրուցագիրը հուսկ՝ արտադրողը: Լրագրողը կ'ըսէ թէ երջանիկ ըլլալու համար, կը բաւէ Վերնէօյի, որ յիշէ: Ընտանիքը, գաղթած Մարսէյլ 1924ին եւ այսօր Նէօյիի անձնական տունը եւ տնօրէն – նախագահի գրասենեակը, ուր շարուած են ծխամօրճեր, յատկապէս իրեն համար չինուած Սէն–Քլօտ: 180 հատ ունի: Երկրորդ յարկը՝ գաւակները: Պարտէզի առանձնատան մէջ 86ամեայ մայրը, «որ կ'ապրի իշխանուհիի մը պէս»:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
(Վ Է Պ)
= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Զ.

Եվա կը տեսնէր որ Բրաց ալ կը խըղար. ի՞նչ կրնային ըսել իրարու այնքան մտերմութեամբ. ինչպէ՞ս Բրաց կրնար խնդալ այդ աղջկանը հետ երբ պիտէր թէ ի՛նչպէս չար էր անիկա. օ՛հ թերեւս եթէ Սիւզանին ալ հանդիպէր, անոր հետ ալ պիտի խօսակցէր, խնդար առանց խորհելու որ այդ անսիրտը թողուցած էր որ վերը պզտիկ մը մեռնի մօրը քով, անօգնական...

Նորէն մտքին ներկայացաւ պզտիկ դիակը Ֆրանսուայի թեւերուն մէջ նշաւակ իրենց անհեթեթ կատակներուն, ու իրեն այնպէս թուեցաւ թէ ամէնքն ալ, ա – մէնքն ալ, հիւանդապահներէն մինչեւ բժիշկները պատասխանատու էին այդ մահուան մէջ, այդ նորածին եւ ան – պաշտպան էակին սպանութեան մէջ ու այդ պահուն հասկցաւ թէ ինչո՞ւ ժողովուրդն իր բնազդին մէջ կասկածով կը նայի այդ հաստատութիւններուն:

Իր միսին մէջ կը զգար տարաբախտ մօրը ցաւը, անմխիթարելի ցաւը ի զուր զաւակը կորսնցնելուն. երակներուն մէջ ջէն զգաց ըմբոստացող արիւնը որ կը խուժէր գլուխը պինքը խուլցնելով ու կուրօրէն կը յառաջանար դէպ անոց չը – պիտնալով իսկ թէ ի՞նչ պիտի ըսէր:

Անտարակոյս ինքզինքը բոլորովին կորսընդունած պիտի ըլլար, այդ պահուն եւ սընցուցած պիտի ըլլար թէ ոտքի կը զարմանար երբ կը յիշէր թէ ոտքի վրայ էր հոն կիսովին քանդուած դերանի մը վրայ, ապուշցած, առանց խօսքի, բոլոր գործաւորները կը պոռային.

– Մի՛ շարժիք, վար պիտի իյնաք:

Ոտքերուն ներքեւ դերանը առկախ կը տատանէր, որոշակի լսեց որ գործաւորները կը խնդային իր վրայ:

– Ինչո՞ւ կ'ուզես որ ես ալ իյնամ:

– Ես կ'ըսեմ թէ դիչերաշրջիկ է:

– Լոյս աւե՛ն. ահաւասիկ զուարճալի պատմութիւն մը:

– Այնչափ ալ զուարճալի չէ. խե՛ղճ կինը:

Րոպէի մը մէջ հասկցաւ իր ըրածին ախամրութիւնը. չէր կրնար յառաջանալ որովհետեւ դերանը հետզհետէ հեռանալով բաւական տեղ բաց էր ձգած. զգեստները որ Լէոնթին եւ Բրացը վրան կը խնդային բոլորովին չուարեցուց զինքը բայց նոյն րոպէին իսկ տեսաւ Բրացը որ հանդարտութեամբ կը յառաջանար դէպ իրեն. անոր աչքերուն մէջ հեգնութիւն չկար, օ՛հ, ոչ, ընդհակառակն չատ լուրջ եւ տխուր կ'երեւէր իրեն եւ մա – նաւանդ զգալի կերպով յուզուած. դեռ իրեն չհասած՝ վատահեցնող եւ հան – դարտ չեչտով մը ըսաւ.

– Հիմա պիտի գամ, Տիկին Էվա, մի՛ չարժիք:

Եւ կարծես ներում խնդրելու համար.

– Ձեր կաթը պատրաստելու վրայ էի. կը տեսնէք թէ ինչո՞ւ ուշ մնացի...

Ձայնը զողզղաց հիմակ զիմացը կեցած կը խորհէր. մէկէն թեւերը երկընցուց, զործաւորները պոռացին նորէն. բայց անոնք մտիկ չըրին:

Աւիկա պարզ բայց զգլխիչ բան մը եղաւ. Էվա խելայեղօրէն կը զգար անոր տաք չունչին փայփայանքը իր զէմքին վրայ. հիմակ Բրաց բռնած էր զինքը մէջքէն եւ զէմքը հակած էր անոր զնմքին. ու այսպէս յամրաբար Էվայի զգըզուած էութեան մէջ կը հոսեցնէր իր նայուածքին զինովցնող թոյնը:

Գործաւորները բանէ մը չկասկածելով իրենց գործին զացին. այսպէս ինք – զինքնին բոլորովին մինակ կը զգային նրբանցքին ցած եւ սեւցած կամարներուն ներքեւ այնքան իրարու մօտ, որ իրենց էութենէն արտաչնչուող չերմութիւնը կը խառնուէր իրարու ու իրենց սեղմուած կուրծքերուն տակէն փոխադարձաբար կը զգային սիրտերնուն անկանոն եւ արագ բաբախումները. րոպէ մը հազիւ տեւեց և Բրաց միչտ Էվայի մէջքէն բռնած մեզմօրէն յառաջացուց նրբանցքին մէջէն եւ իրարու ոչինչ, ոչինչ կ'ըսէին, այնքա՜ն յուզուած էին եւ մանաւանդ զիրար արզէն այնքա՜ն լաւ կը հասկնային:

Լապտերաքուառին առաջքն հարկ եղաւ բաժնուիլ. Բրաց զայն անգամ մըն ալ սեղմեց իր վրայ եւ ասիկա իրենց հրաժեշտը եղաւ առանց խօսքի, առանց չարժումի, երկուքն ալ չափազանց ժպտուն, ուրուականներու նման:

(Շար.– 26)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ա.ԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկ· Նուռնիկ Ուստուլիկեան, այրի Տիկ· Ալիս Շախոֆ եւ զաւակները իրիք եւ Սահեան, Օր· Սեդա Ուստուլիկեան եւ ընտանեկան պարագաները չափազանց ազդուած չնորհակալութիւններ կը յայտնեն Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Սեբուվէ Արք· Մանուկեանի, հոգեւոր հայրերուն եւ ղպրաց դասին, որոնք արժանի կերպով մեծարեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին, աղբացեալ

ՓԱՆՈՍ ՈՒՍՏՈՒԼԻԿԵԱՆԻ

յիշատակը, երկարամեայ սպասարկութեանը համար Ալֆորվիլի եկեղեցիին:

Նոյնպէս չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր այն անձերուն եւ կազմակերպութիւններուն որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ· « Մանուկներու Օր »ը տեղի կ'ունենայ Ցունուար 13, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ· Տան սրահը:

le restaurant

TAMAR

spécialités arméniennes

présente

les vendredi 21 et samedi 22 décembre en soirée

Adiss HARMANDYAN

et l'orchestre ANI de la m.c.a.d.

réservations : 5, rue Ferrandière 69002 Lyon tél. 842 20 24

YORGANTZ

NOUVEAU !
MAXI 45 t. INTERNATIONAL
est paru

DISCOTCHARI
REGGAE

Cappadoce Productions 3750530

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Բնակարանի զանազան առարկաներ, նոր վիճակի մէջ ինչպէս նաեւ կարի մեքենաներ, մասչելի գիներով:

Դիմել՝ ՉԵՐՔԻԶԵԱՆԻ:
Հեռաձայնել՝ 827-33-89
826-09-72

MARANE - ՄԱՌԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏԱՒՆԸ

Ճոխ եւ ընտիր տեսակներ

ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Կ'արժէ այցելել

MARANE épicerie orientale

1 bis, rue de l'Arbalète, 75005 Paris tél. 535 - 85 - 26
métro Censier-Daubenton, sur la rue Mouffetard

SPECIAL NOEL

LA CAPPADOCE

Saint Sylvestre - Noël Arménien

MENU SPECIAL A 200 F plus service

ORCHESTRE CAPPADOCE
DUO GREC ACROPOLIS
DANSEUSE ORIENTALE
*
LIDYA VERKIN
MARTEN YORGANTZ

DISCOTHEQUE APRES 2 h. DU MATIN

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌի հանդէս դպրոցի թատերասրահին մէջ, Կիրակի, Դեկտ· 16 ժամը 17էն սկսեալ:

Տեսչութիւնը եւ Ծնողաց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրեն բարեկամները, համակիրները եւ կրթասէր ազդայինները՝ հաճելի ժամեր անցընելու հայ կայտառ նոր սերունդի հետ:

Գեղարուեստական բաժին՝ սիրելի անուններով՝

ՆՈՐԱՁՐ, ՊԵՐՆԱՐ, ՆԱԻԱՍԱՐԴ

Արտասանութիւններ, կաղանդ պապան իր բերած նուէրները... մանուկներու:

Համագամ կերակուրներ:

Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon, 92310 Sèvres
PONT DE SEVRES

Maison de la Culture
Arménienne d'Alfortville
9, Rue de Madrid, Tél. 376-55-89

SOIREE
SPECIAL JEUNES

SAMEDI 22 DEC. à partir de 20 h.
BAR — BUFFET

ԷՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆԻ

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտ· 24, երկուշաբթի գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, Ալեֆ Մանուկեան սրահը:

Ընտիր ճաշ — 100 ֆր·
Ժամը 23էն սկսեալ երիտասարդաց
35 ֆր·
ըմպելի պէօրէկով
ԵՐԳ — ՊԱՐ — ՏԻՄՓՕ
Հասոյթը կրթական հաստատութեանց
Մանրամասնութիւն հեռախօսով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10՝ 372-04-20
Փութով ապահովել սեղանները:

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979-80

JOUR DE L'AN
et NOEL ARMENIEN

DU 28 DECEMBRE AU 10 JANVIER

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(*Pour inscription par groupes de* 10, *nous consulter*).

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :

Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

1969 - 1979 DIX ANS DEJA

CETTE ANNEE ENCORE...

Le CAMP d'HIVER de BELLEFONTAINE

aura lieu du 24 Décembre au 2 Janvier
PARTICIPATION AUX FRAIS :
Séjour complet 365 F.
Tarif à la journée 50 F. d'inscription
et 35 F. par jour

Week-End à partir du Vendredi 28 Décembre après-midi
tarif forfaitaire : 250 F. quelque soit la durée du séjour
Inscription à transmettre à : M. STEPANIAN Christian
6, rue de Trétaigne — 75018 Paris
(joindre un timbre à 1 F. 30 pour la réponse).

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
18
MARDI
18 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ա r տ ա ս ա հ մ ա ն : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆ r ա ն ց ա ս : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.538 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.538

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Հ. Յ. Դ. Օրուան Շուրջ)

Պատմութեան դատակնիքը առաւել յայտուն եւ, միաժամանակ, վճռական կը դառնայ տարուէ տարի, տասնամեակներէ ի վեր : Հ · Յ · Դաշնակցութեան ծննդեան՝ զործածած ըլլալու համար ժողովրդական ընթացիկ բառը, պատմական տվրդեան մը բնականոն երեսը կազմեց : Այլ խօսքով՝ անհրաժեշտութեան մը արտայայտութիւնն եղաւ :

Նպատակը՝ ազգային – ազատագրական պայքար տարազով ծանօթ առաջին օրէն սկսեալ ձեռք ձգեց համաժողովրդական դիմագիծ : Որովհետեւ սերմերը նետուած էին պարարտ հողերու վրայ երկար ժամանակէ մը ի վեր : Ազգին երկու հատուածներուն մէջ հաւասարապէս : Մտաւորական փաղանգ մը՝ Ստ · Նազարեանցէն Մ · Նալբանդեան, Պալեան, Օտեան, Պէշիկթաշլեան, Րաֆֆի, Փորթուկալեան եւ դեռ ուրիշներ, ուղիներ եւ առաջադրութիւններ հրապարակ դրած էին : Աստիճանական փուլերով, յառաջընթացով : « Եղբայր եմք մեք »էն, լեզուական՝ մինչեւ Խենթին Երազը, որ ազգային ձգտումին խորհրդանիշը դարձաւ : Ազատութեան խտչալին, ապագայ բարօր հայրենիքին դրաւականները :

Այս լմաստով յատկանշական է 1890ին Թիֆլիսի մէջ հիմնուած Կազմակերպութեան անդրանիկ Մանիֆեսթին հետեւ – եալ պարբերութիւնը.— « Հայ Յեղափոխականներուն Դաշնակցութիւնը, թէեւ նոր է հանդէս գալիս իբրեւ կազմակերպութիւն, բայց նա վաղուց գործող խմբերի միութիւնն է, խմբերի, որոնք նոյնիսկ հայ ժողովրդի ձգտումներուն ծնունդ են : Դաշնակցութիւնը ձգտելու է միացնել բոլոր ուժերը, կապելով իր հետ բոլոր կենտրոնները՝ նպատակ դնելով Թուրքաց Հայաստանի քաղաքական եւ տնտեսական ազատութիւնը » :

Ազատութիւն կամ մահ նշանախօսքին տակ հազարներ նետուեցան մարտի դաշտ, անհաւասար եւ դժնդակ զօսեմարտերու : Հայաստանի ամբողջ տարածքին : Նոր Հայութիւնը կերտուեցաւ արեան մկրտութիւնով, զիտակցական ըմբռնումներ – րով : Դաշնակցութեան դերը բացառիկ եղաւ այս զետնին վրայ : Ազատ Հայաստանին կողքին, իբրեւ ազգային դաշնակ, Անկախին ու Միացեալը աստիճանական կերպով իրենց կնիքները դրոշմեցին հայ մարդուն ճակատին վրայ :

Պատմութեան իսկ հաստատումով՝ Հ · Յ · Դաշնակցութիւնը դարձաւ եւ մնաց ժողովուրդի մը ազգային, քաղաքական եւ ընկերային երազներուն, ձգտումներ – րուն հարազատ արտայայտիչը : Դարձաւ ոգի՝ համազգային տարողութեամբ :

Այսօր եւս, այդ ոգին կը մնայ կենսունակ : Կը ներկայացնէ պարունակը մեր հաւաքական խոհաններուն : Ամբողջական Հայաստանի մը իրականացումը ազատ կարգերով, զերիչխան իրաւունքներով եւ ընկերվարական դրոշմով, ժողովրդավարական կարգ ու սարքերով, ազգային հայեացք մըն է, հանդանակ մը՝ ամուր, կորովի, հաստատակամ :

Դաշնակցութեան Օրուան յիշատակութիւնները ամէն տարի, այս եղանակին, դաղափարախօսութեան մը վերարծար – ծումին, վերահաստատումին կը ծառայեն : Նախ յեղաղարձ ակնարկով մը դէպի երկիր՝ հոնկէ քաղելու համար նոր ոստումներուն սահմանուած ուխտը : Ան – կեալը իր սրբացած դէմքերով եւ մեծ ու փոքր սխրանքներով, միշտ լաւագոյն դերասոյցը կը մնայ յաջորդական սերունդներուն համար : Ասպա առիթ մըն է, որպէսզի հարկ եղած նշումներով, դասումներով պատկերացնենք այսօրուան մեր վիճակը, գծենք մեր աշխատանքի ուղին տեւական կերպով մեր աչքերը սեւեռելով հայ իրականութեան վրայ՝ Հայրենիք թէ Սփիւռք :

Որովհետեւ նպատակը նուիրական է, քանի ժողովուրդի մը պատմական իրաւունքներուն վերահաստատումին կը ծառայէ :

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԻԼ ԾՆՈՒՆԴԷՆ ԱՌԱՋ

ՇԱՀԸ ՓԱՆԱՄԱ ԳՆԱՑ

Թեհրանէն հասած լուրերը, ինչպէս միշտ, հակասական են : Արդարեւ, Ատաքին նախարարը՝ Ղոթպզատեհ յայտարարեց թէ պատանդները պիտի չդատուին եւ անոնք ազատ կրնան արձակուիլ ծնունդէն առաջ : Ասիկա կը հերքէ ուսանողներու յայտարարութիւնը, ըստ որուն պատանդները արագօրէն պիտի դատուին : Երբ հարց կը տրուի իրեն թէ « քանի՞ գնդակահարում հրահանգած է », Խալխալի կը պատասխանէ. « եթէ կը կարծէք, որ կը հաշուեմ, պէտք է լրագրող ըլլալ նման հարցումներ ընելու համար : Երկու հարիւր, կարելի է աւելի, հաշիւ չպահեցի : Ամէն պարագայի մէջ, իմ դատարանս աւելի յեղափոխական էր քան Նիւրեմպերկինը » : Ու այս ձեւով կը շարունակուի տեսակցութիւնը, որմէ այս մէկ նմոյշը արդէն բաւական խօսուն է :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՁՈՐՍ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՍՐՁԱՐԱՆԸ

5 ՄԵՌԵԱԼ, 20 ՎԻՐԱՒՈՐ

Ձորս Ամերիկացիները, որոնց երկուքը՝ գինուորական տեղն ու տեղը սպաննուած – ցան առջի օր, Պոլսոյ մօտ՝ երբ վար կ'իջնէին Զաքմաքլըի հանրակառքէն տուն երթալու համար : Այս մահափորձին տէր եղած է, հեռաձայնելով Մթլիէթին « Ջիհատիա » կազմակերպութիւն մը՝ « կուսակցութեան զինեալ քարոզչութեան Մարքս – Լենինիստ միաւոր եւ Թուրքիոյ ժողովրդական Ազատագրութեան Ճակատ » : Շարժումին հրապարակած զեկոյցը կը չեշտէ թէ այդ Ամերիկացիները պատժուեցան « դատապարտելու համար ամերիկեան աշխարհակալութեան խաղերը Մէջին Արեւելքի ժողովրդական շարժումներուն վրայ, մանաւանդ՝ Իրանի» աւելցնելով թէ Մէջին Արեւելքի եւ Թուրքիոյ ժողովուրդները այդ ջրջանը պիտի վերածեն « ամերիկեան աշխարհակալութեան դերեզմանատան մը » : Ուշչինկ – Թըլնի Արտաքին նախարարութեան մէկ պաշտօնական բանբերը դատապարտելով արարքը, ըսած է թէ « քաղաքակրթուած ժողովուրդները, ամէն տեղ, նախատուած են բռնութեան նման վատ արարքներէ » : Այս մահափորձին յաջորդ օրն ալ, Շաբաթ, ահաբեկիչները ռումբ մը դրած էին սրճարանի մը մէջ : Հինգ մեռեալ կայ եւ քանի հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորուած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՎ

ԾԵՐԱԿՈՑՏ 101ի դէմ 113 ձայնով մերժեց յղութեան կամաւոր ընդհատման օրինագիծը : Ընկերվարականները, որոնք ի նպաստ քուէարկած էին Ազգ · Ժողովին մէջ, այս անգամ ձեռնպահ մնացին :

Ա.ՌԻԱՆ եւրոպական հրթիռը, որ կիւանէն պիտի արձակուէր Շաբաթ օր եւ որու արձակման համար այնքան լրատ – անցում առեղծուած էր եւ բոլոր մասմեխանները՝ զօրակոչի ենթարկուած, ճամբայ չելաւ . . . : Այս առթիւ Հանրապետութեան Նախագահը, լրագրողներէն զատ հազար հոգի ալ հրաւիրած էր Էվրիի « Անձրպետային Ուսումնասիրութեանց Ազգ · կեդրոնը » չորս պատառներու վրայ հետեւելու համար այս սխրագործութեան : Ցոյս կայ որ տասը օրէն ճամբայ ելլէ :

ՓՈԹՈՐԻԿԸ աւեր գործեց Ֆրանսայի հիւսիսային ափերուն վրայ : Հովը կը փչէր 180 քիլոմեթր ժամը եւ նաւաստիներ կրկին զոհ գացին : Երկու նաւերէ լուր չկար երկուշաբթի եւ վախ կար որ մէկուն վեց հոգինոց կազմը անհետացած ըլլայ, քանի Անգլիացիք պարապ նաւը գտած էին : Ճամբաներու վրայ ալ զոհեր կան, տապալած ծառերէ կամ չինարական աշտարակներէ :

ՔԱՐԱՔԱՍԻ մէջ երկուշաբթի օր բացուեցաւ քարիւղ արտադրող երկիրներու կազմակերպութեան (ՕՓԵՓ) ժողովը : Հոն պիտի որոշուին նոր յաւելումներ :

ԿԱՌԵՐՈՒ fոտ լոյսերը պարտադրաբար գործածելու որոշումը կը չարունակէ ընդհանուր իրարանցում ստեղծել բայց որոշումը տուողը ձայն չի հաներ մինչ « հաւարակ մահկանացուներէն » զատ երեսփոխան, քաղաքապետ, կուսակցապետ դէմ են : Նիսի քաղաքապետը մէկ թաղապետական հրամանագրով ջնջեց պարտադրութիւնը բայց Ալփ – Մարի – Թիմի նահանգապետարանն ալ հրամանագիրը ջնջեց . . . : Մինչ այդ անցորդները կը չարունակուին ճզմուիլ, մանաւանդ անձրեւին, անտեսանելի դարձած կառքերուն . . . :

ՏԵՐՈՒՆԻ.—

Եդուարդ Սիմֆէհեան

Ցաւով կ'իմանանք թէ Դեկտ · 10ին, Պոլսոյ իր բնակարանին մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Ծանօթ դերասէտ եւ հրապարակագիր, Մարմարաի վաղեմի խմբագիր՝ Եդուարդ Սիմֆէհեան :

Ծնած էր Պոլիս 1904ին, յաճախած Մայր վարժարան եւ Պէզազեան, ապա վկայուած իբրեւ առաջնաթոյժ Պոլսոյ համալսարանէն :

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է Շաբաթ, Դեկտ · 15ին Պէյօղլուի Ս · Երրորդութիւն եկեղեցին եւ մարմինը փոխադրուած Շիշլիի գերեզմանատունը :

Իր կեանքին եւ գործին մասին, մանրամասնութիւնները կուտանք մեր վաղուան թիւով :

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ Ա · ԿԱՑԱՆ

- ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ -

Հինգշաբթի իրիկուն է, ժամը 20ի լրատուութեան հաղորդումի վերջաւորութեան, որ ներկայացուեցաւ շատ կարճ (հինգ վայրկեան) ժապաւէն մը նուիրուած Ս · Պարաճանովի : Հայերէն խորագիրը՝ « Աշխարհումս » վերածուած էր՝ ան սը պա մռնտի բայց եւ այնպէս շատ հարազատ ու խօսուն փաստանկար մըն էր, որուն կ'ընկերանար Սայաթ–Նովայի երաժշտութիւնը : Ժան Վիտալ, որ կը մեկնաբանէր նկարները, յայտնեց թէ անոնք որոնք նկարահանած են Պարաճանովի կեանքին այս բաժինը, բանտէն արձակումէն ետք, գիտեն որ այս սըփռումը կրնայ բանտարկութիւն արժել իրենց, բայց այդ վտանգը յանձն առած են : Եզրակացութեան մէկ, Վիտալ յայտնեց թէ պէտք է ամէն ինչ ընել — եւ այդ ուղղութեամբ յանձնախումբ մը կազմուած է — որպէսզի « Հայ Ֆելլինին » Ֆրանսա գայ եւ կարենայ ստեղծել :

- ՎԷՐՆԷՕՑԼ -

Կիրակի կէսօրէ ետք, Միշել Տրուքէրի յայտագրին շարժանկարի բաժինը նուիրուած էր միայն մէկ Ֆիլմի՝ Անրի Վերնէօյլի « Ի ինչպէս Իգար », ինչ որ հազուագիւտ կը պատահի :

Ընդհանրապէս 2–3 Ֆիլմերու մասին կը խօսուի բայց, ինչպէս բացատրեց Տրուքէտ, միայն մէկ Ֆիլմ կը կազմէ իր յայտագիրը երբ ատիկա « դէպքն » է : Վերնէօյլ եւ Իվ Մոնթան խօսեցան այս նոր ժապաւէնին մասին, որ Քենըտիի սպանութիւնն ունենալով իբրեւ հիմ, հանդիսատեսը կը տանի պարզ դէպքէն անդին՝ խորհրդածութեան մը : Աչոտ Մալաքեան նաեւ բացատրեց թէ քիչ կարգ մը խաղեր, զորս գտած էր արդէն Մելիէս եւ որ այսօր թոյլ կուտայ միաժամանակ եւ յատակօրէն նկարելու երկու դէմքեր :

Մալաքեանի նոր Ֆիլմին մասին լոյս տեսած առաջին քննադատութիւնները կը չեշտեն արդէն անոր ճշդրիտ, տրամաբանական բեմադրութիւնը, ուր զգալի է արհեստին գաղտնիքներուն ծանօթ վարպետը եւ նաեւ գլխաւոր դերակատարին՝ Իվ Մոնթանի ստեղծագործութիւնը, դատախազին դերին մէջ :

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐԲՆՈՑԸ

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Ա.

Թէեւ Ռոմանովներուն նպատակը միշտ էլ դէպի հարաւ՝ տաք ջրեր տարածուելն էր, սակայն ռուսական բանակի կողմից Անդրկովկասի խանութիւնների, յատկապէս Երեւանի դրաւումը Պարսից դերիշխանութիւնից 1827 թուի Հոկտեմբերին, փաստօրէն հանդիսացաւ պատմական այն կարեւոր նախաքայլը, որը իննսուն փոթորկալի անդուլ ոգորումներից յետոյ պիտի պսակուէր հայ ազգային ազատագրական պայքարի յաղթանակով Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակումով: Մահմետական մոլեռանդ ու սպառնալից ծովում ընկած Հայութիւնը միշտ էլ իր յոյսերը քրիստոնեայ Ռուսին՝ հիւսիսի « Մեծ Քեռուն » է կապել որպէս ապաւէնի ու պաշտպանի: Եւ յաճախ է յուսախաբուել, երբ ամէնից ճակատագրական պահերին ցարական Ռուսաստանը, մերթ իր ազգային շահերը գերադասելով եւ մերթ էլ պատմական իրադրութիւններից ելնելով, լքել ու թշնամու ճիրաններին է թողել Հայաստանը: Եւ եթէ աշխարհա – քաղաքական տեսակէտից Ռուսաստանի շահերը համընկել են Հայաստանի շահերին, ապա նոյնը չենք կարող ասել Եւրոպայի մեծ տէրութիւնների՝ Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի կամ Աւստրօ – Հունգարիայի նկատմամբ, որոնք Հայութեան եւ այլ անլուսաւած փոքր ժողովուրդների իրաւունքների արծարծումը միջազգային վէճա – ժողովներում լոկ միջոց են ծառայեցրել ի շահ իրենց գաղութատիրական նպատակների՝ միանգամայն ուրանալով ի – րենց երբեմնի « Փոքր դաշնակցին »:

×

Պարսից լուծի խորտակումով ազգային զարթօնքի ճամբան բռնեց Հայութիւնը: Դպրոցների ցանցեր հաստատուեցին ամէն կողմ: Ջանք թափուեց Հայոց լեզուն ազատագրել հնամենի կաշկանդումներից ու օտարամուտ տարրերից: Բազմաթիւ հայ երիտասարդներ պատեհութիւն ունեցան Ռուսաստանի եւ Եւրոպայի լուսաւոր կենտրոններում ուսանելու եւ տոգորուելու 19րդ դարի մարդասիրական ու ազատագրական գաղափարներով: Ցարական իշխանութեան հաստատած ազգ. խարանութեան քաղաքականութեամբ հանդերձ, բազմաթիւ Հայեր կարեւոր պաշտօնների ու դիրքերի հասան Ռուսաստանի զինուորական ու պետական կառոյցում: Արդէն հնչել էր Աբովեանի սթափեցուցիչ ձայնը, Նալբանդեանի կրակոտ մարտակոչն ու Րաֆֆու մարդարէաշունչ կոչը: Ամէնուր, Արեւելեան Հայաստանից մինչեւ Արեւմտեան Հայաստանի ծայրագոյն գաւառները, կազմաւորում էր յեղափոխութեան հրաբուխը: Աւելի ուշ, Բալկանեան երկրների, յատկապէս Բուլղարիայի ազգային ազատագրական պայքարները ընդդէմ Օսմանեան հետզհետէ քայքայուող կայսրութեան, էլ աւելի բորբոքեց հայ գաղափարապաշտ երիտասարդութեան ազգային դիտակցութիւնը:

×

Արեւմտեան Հայաստանի ինքնավարութեան երազը արդէն փշրուել էր 1829 թուականին Ադրիանօպոլսում կնքուած ռուս – օսմանեան դաշնագրով եւ ռուսական բանակի հեռացումով Էրզրումի ու Կարսի նահանգներից: Կէս դար յետոյ նոյն ֆիասկոյի առջեւ պիտի կանգնէր հայ ժողովուրդը, երբ Սան Սթեֆանոյին պիտի յաջորդէր Բեռլինի վեհաժողովը, երբ բարենորոգումների ու ինքնավարութեան խոստումները ոչ միայն պիտի անամօթաբար խախտուէին, այլ նաեւ պատճառ պիտի դառնային կոտորածների նոր մի շարանի՝ Արեւմտեան Եւրոպայի աչքի առջեւ, այդ նոյն քաղաքակիրթ Պետութիւնների, մասնաւորապէս Բրիտանիայի որդեգրած քաղաքականութեան հետեւանքով:

Կրկին անգամ յուսախաբուած Ռուսաստանից եւ բազմիցս խաբուած արեւմտա – եւրոպական հզօր Պետութիւններից, Հայութեանը այլ ելք չէր մնացել եթէ ոչ իր սեփական ուժերին ապաւինելը: Հայ յեղափոխութեան գուբան այլեւս եռում էր: Հայ ազատագրական շարժումը իր կրակէ լեզուների մէջ էր առել ողջ Հայաստան երկիրը: Ամէնուր սուեղծում էին յեղափոխական բջիջներ, կազմուում հայդուկային խմբեր: Օրուան կարգախօսը ոչ միայն ինքնապաշտպանութիւնն էր, այլ եւ վճռամտոյն նպատակը՝ ազգային ազատագրութիւնը: Վանը միշտ էլ հանդիսացել է Հայոց ինքնապաշտպանութեան ղեկուսոր բերդերից մէկը: Եւ հէնց Վանում էր, որ Արմենականները հայ այլ յեղափոխականների հետ միասին քաջարի պայքարի դուրս եկան Թուրք Ջարդարարների դէմ՝ անձնազոհութեան փայլուն էջեր արձանագրելով Վասպուրականի ու Շատախի չրջանում: Սխրագործութիւնների վարակիչ օրինակ եղաւ Հնչակեանների անձնուէր գործունէութիւնը թէ՛ մարտի դաշտում եւ թէ գաղափարական պատերազմում: Ռամկավարները, ինչպէս նաեւ հայ Սոցիալ – Դեմոկրատները իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերեցին Արեւմտեան Հայաստանի կազմակերպման գործում, յատկապէս Արեւմտահայ Առաջին Համագումարի աշխատանքներին: Սակայն հայ ազատագրութեան պատմութեան պրոմեթեւսը եղաւ Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւնը, որ իր բազուկով ու ղրչով վեց հարիւր տարուան ննջից արթնացրեց հայ ժողովրդին, կամք ներշնչեց, զինեց ու առաջնորդեց դէպի ազատութեան ճանապարհը: Դաշնակցութիւնը եղաւ հայ յեղափոխութեան դարբնոցը: Այնտեղ կուռուեց հայ յեղափոխականը, փեղային ու մտաւորականը: Եւ որովհետեւ իր համակառոյցը լայն էր՝ համընդհանուր, ուստի իր չարքերում տեղ գտաւ թէ՛ ռանչպարն ու բանուորը, թէ ընկերվարականն ու արհեստաւորը եւ դեռ բանաստեղծն ու արմատականը: Ամբողջ ժողովուրդը:

(Մնացեալը ցաջորդիվ)

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՍԵՐՄՆԱՅԱՆՆԵՐԸ

(Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ)

Հայ ժողովուրդի տառապանքի ընդերքէն ծնունդ առած, անոր ազատատենչ ոգորումներուն մասնակցած, յաջողութեան եւ ձախորդութեան պահերուն միշտ անոր կողքին գտնուած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կանգնած է իր ծննդեան 90ամեակի սեմին:

Իր գոյութեան 30ամեակի սեմին էր, երբ Հայ ժողովուրդը լինել – չլինելու ճղնաժամային օրեր կ'ապրէր: Հայոց պատմութիւնը Դաշնակցութեան ուսերուն դրաւ ազատ հայրենիք մը կերտելու դժուար եւ պատասխանատու պարտականութիւնը:

Հայոց ազատագրական բազկին վրայ Դաշնակցութիւնը չվարանեցաւ իր լատզոյն զաղափարակիցները զոհելու. փաստ՝ մեծն Քրիստափոր: Տեսլապաշտ բազմաթիւ երիտասարդներ, Չան Ֆետա – յիներ անձնուրաց նուիրումով նետուեցան հայկական ազատագրական օրհասական պայքարի դաշտ, իրականացնելու համար Հայուն դարաւոր երազը:

Ժողովուրդներու տեւականացումը եւ ազատօրէն ստեղծագործումը կախում ունին իրենց զաւակներու զոհողութեան ոգիէն: Այս է եղած պատմութեան անխախտ վճիռը: Կ'ապրին այն ժողովուրդները՝ որոնք հատուած ունին իրենց վրայ:

64 տարիներէ ի վեր հոգմացրիւ ընկերեալ Արեւմտահայութիւնը, մեր գարաւոր Թշնամին նոսած է տակաւին մեր երեքհազարամեայ պատենական հողերուն վրայ. սակայն կը հաստատենք՝ որ արեւամուտին պիտի յաջորդէ արեւածագը:

Այս հաստատով է որ կ'ողջունենք Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր 90ամեակի սեմին:

Դաշնակցութեան հաստատամքը այս կամ այն անհատին սեփականութիւնը չէ եղած եւ չի կրնար ըլլալ. անիկա կը պատկանի բոլոր անոնց՝ որոնք կը հաստատան արմենական ցեղի յաւերժութեան որոնք կ'ընդունին թէ Հայը իրաւունք ունի իր ոտքերուն տակ ունենալու հայրենի կենարար հողը, իր ճակատագիրը ինք տնօրինելու ազատութիւնը:

Երէկ, հայրենի լեռներուն մէջ, Չան Ֆետային կ'երգէը՝ « Մենք չենք ուզեր ազատ կամքի բռնութիւն »: Այսօր, այդ երգին արձագանգները մեր հողիներուն մէջ՝ կը զգենք.

— Փա՛ռք, հազար անգամ փառք զէնքի ու գրիչի բոլոր հերոս հայորդիներուն՝ որոնք ազատութեան սերմնացանները հանդիսացան մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ եւ առիթ տուին ճաշակելու եւ տեսնելու, թէ որքան քաղցր է ազատութիւնը:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԴՐՕՇԱԿԻՐԸ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԻ

1890: Բախտորոշ թուական մը Հայոց պատմութեան: Հանդիսանալով արտայայտութիւնը հայ ժողովուրդի ազատագրութեան պահանջին, մեկնելով պատմական անհրաժեշտութենէ մը, Թիֆլիսի մէջ յայտարարուեցաւ կազմութիւնը Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան:

1880ական թուականներուն սկսած զարթօնքի չարժումը իր ղրական ցոլացումը գտաւ ժողովրդական խաւերուն մէջ: Ազգային ինքնութեան հաւաքական գիտակցութիւնը աստիճանաբար զարգացաւ հայ ժողովուրդի մօտ ու թափ առացան յեղափոխական խմբակումներ եւ հոսանքներ որոնց համադրումը եւ կազմակերպումը հետզհետէ դարձաւ անհրաժեշտ դարաւոր տարկուսեան սեւ քօղը պատռելու համար եւ հայկական հարցը թուղթէն փոխադրելու կեանքի դաշտ: Եւ այդ դերը վերցուց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ժողովրդածին կազմակերպութիւն մը որ առաջացաւ իր ժողովուրդին ցաւերով եւ հրճուեցաւ անոր յաղթանակներով: Իր անդրանիկ ծրագրով նուիրագործեց « աշխատաւոր մեծամասնութեան » բոլոր իրաւասութիւնները եւ դարձուց կենսական պահանջ անոնց ազատագրումը « շահագործող փոքրամասնութեան » տիրապետութենէն: Հռչակեց « յարատեւ կռիւ » հասարակաց թշնամիին դէմ « ազատութիւն կամ մահ » ընտրելով:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ընտրեց յեղափոխական պայքարի ուղին, միակ ուղին հայ ժողովուրդի ամբողջական ազատութեան: Տուաւ զոհեր: Այդ զոհերը բարձրացան անմահութեան սանդուխներէն ի վեր: Մենք կ'երգենք ու կը հիւսենք անոնց փառաբանութեան օրհներգը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հաստատեց որ Հայութեան ուժը իր մէջ է, իր միութեան մէջ, եւ այդ հաստատը դարձաւ համազգային ապրում:

1890ին հրատարակած իր Մանիֆեստով, ան կոչ ուղղեց բոլորին՝ պիւզանդ, քաղաքացի, հարուստ, աղքատ, երիտասարդ, ծերունի, կին, հոգեւորական համախմբելով մէկ դրօշի տակ, ազատութեան դրօշին: Այս ոճին հաստատիմ մնաց Դաշնակցութիւնը ամբողջ 89 տարի, առանց տկարանալու:

Այսօր, երբ այնքան հեռուէն ու այսօրուան պայմաններու լոյսին տակ կը դիտենք անցեալը, կը զգանք թէ ինչ փոփոխութիւն բերած է Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը մեր ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ինքը, իր ամբողջութեանը մէջ

ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿ

ԼԱՌ – ՄԱՐԳԱՐ

– ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ –

3.

Տարիներ անցան: Մի տեղ չգտաւ Մարգարը, որ չուէ առնէր: Հեզեղի բերանն ընկած մրջիւնի պէս վեր ու վար էր անում, մագլցում մի ծղոտի վրայ, բայց հեզեղը ծղօտն էլ էր քշում, մրջիւնին էլ: Մարգարն աշխատում էր, ղրկում իրեն եւ բերանի պատառը պահում Թորոսիկի համար, որ պապի թեւի տակ մեծանում էր: Մի օր էլ Թորոսիկը չոզենալի տախտակամածի վրայ ելաւ:

Պապն էլ էր, ուրիշ հարեւաններ էլ, որոնք կաւալայի մօտերքն էին ապրում վրանների տակ, պատմում անցած – դրնացած առասպել – օրերից, ցերեկով աշխատում ագարակներում, նաւահանգստում, քաղաքում:

Մարգարն ուրախ էր, երիտասարդացել էր: Եւ երբ Թորոսիկը հարցրեց, թէ՝

– Պապէ, նաւը մեզի ո՞ւր պիտի տանի:

Մարգարը նայեց Թոռան կայտառ աչքերին, աչքին մէջ տեսաւ անհետ կորած որդու պատկերը եւ զսպելով իրեն՝ ասաց.

– Մեր երկիր, եավրիս...

Այդ երկրի համար Մարգարը Թորոսիկից եւ ծիրանի կորիզներից բացի ուրիշ ոչինչ չունէր ընծայ տանելու:

Նաւը օրօրալով ալիքների էր ճեղքում իր սուր քթով, ալիքները հեռանում էին մի պահ, յետոյ մօտենում, զարկում նաւին, փշրւում կոհակների:

Մարգարը տախտակամածից նայեց ծովերի լեռնաշղթային, որի սրածայր գագաթներին ամպը նազով էր նստել, նայեց եւ իր հին տան բանալիները կամացուկ հանեց գրպանից, տրորեց բուռ մէջ, նետեց ծովը: Փոքրիկ օղակներ եղան նետած տեղից, օղակները լայնացան, հալւեցին, մի մեծ ալիք եկաւ, ծեծկեց բանալու ընկած տեղը: Բանալիներն արդէն սլուել, ընկել էին անդուն:

Լառ – Մարգարը ոչ ոքի չասեց, թէ ինչու արցունքներ երեւացին աչքերին, երբ առաջին անգամ դնացքի պատուհանից Արարատի ձիւնոտ գագաթը տեսաւ: Այդ երկրում պիտի ծլէին ծիրանի կորիզները:

... Եւ եթէ մէկը հերթից դուրս ջուր էր զողանում, զայրանում էր Լառ – Մարգարը, խրատում.

– Ծառդ պտուղ չի տայ, եավրիս...

Եթէ իր իսօքին կաւածոզ էր լինում, եւ Լառ – Մարգարն ասում էր, թէ՝

– Էս հասակս քաշեր, նո՞ր պիտի սուտ խօսիմ, — ի հարկէ զիւղում շատ քիչերն էին իմանում, թէ ինչ դառնութեամբ է Լառ – Մարգարն այդ հասակը քաշել:

Իսկ զպրոցից մի քիչ հեռու, իրենց զում անել, Լառ – Մարգարը ժպտալով ասում էր.

– Կեցէք, ծիրաններս բոյովանան, քեզ մէկ հատ պիտի տամ: Նայէ՛, ինսոը հա – մեզ են: Աստեղուանքը հիչ չհայ իմինիս պէս ծիրանի:

Լառ – Մարգարի փոքրիկ, ջրակալած աչքերում փայլատակում էր մի մեծ հրճուանք, մանաւանդ, երբ զարնան ջրերուքին, առուի բանդը սարքելու համար զպրոցի մօտովն էր անցնում եւ ցեխապատի ճեղքից նայում, թէ ինչպէս զլոզրոցի բակում վազվզում են երեխաները, խաղում, կանչում, եւ երեխաների հետ խաղում է Թորոսիկը:

Իսկ զպրոցից մի քիչ հեռու, իրենց տան առաջ, ծիրանու տունկերն են ձըզւում արեւի տակ...

(Շար. 5 և վերջ)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

Սելանիկի « Մալաքեան – Գասպարեան » սրահին մէջ, Նոյ· 29ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը հայրենի մատակարարներու եւ դիտնականներու խումբի մը հետ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Համազգային Մշակութային Միութեան : Միութեան մաս կազմած են Երեւանի համալսարանէն ինը դասախօսներ : Բացման իր խօսքին մէջ Համազգայինի առենապետը՝ Ժիրայր Նաւասեան, ողջունած է հայրենի հիւրերու ներկայութիւնը : Միութեան վեկավարը՝ Ակադ· Երուանդ Սարգսեան, խօսք առնելով անդրադարձած է Հայաստանի մէջ կատարուող պատմագիտական աշխատանքներուն, չեշտելով մասնաւորաբար հայ ժողովուրդի պատմութեան 10 հատորնոց հրատարակութիւնը, որուն եօթը արդէն լոյս տեսած է : Երեւանի համալսարանի օտար դրականութեան դասախօս Բելա Խաճանեան խօսած է Հայաստանի մէջ տարուող տարբական, մէջին եւ բարձրագոյն կրթութեան աշխատանքներու մասին, իսկ պրոֆեսոր Սեդրակ Սրապեան տեղեկու – թիւններ տուած է բժշկական եւ յատկապէս պրոֆեսիոնական աշխատանքներու մասին : Հանդիպումի ուսարթին հիւրերը այցելած են Ս· Աստուածածնին եկեղեցին, որմէ ետք տեղի ունեցած է ճաշ մը :

Թեհրանի Զարմահալի Ուսումնասիրաց Միութեան մշակոյթի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 1ին, տեղի ունեցած է «կլոր սեղան», Պարսկաստանի նոր Սահմանադրութեան մասին : Բացումը կատարած է Անդրանիկ Բարսումեան : Առաջին բանախօսը՝ Դոկտ· Օննիկ Սահակեան, անդրադարձած է սահմանադրութիւններու եւ սահմանադիր ժողովներու պատմականին, պարզելով Պարսկաստանի նոր Սահմանադրութեան ընդհանուր կառոյցն ու չրջագիծը : Երկրորդ բանախօսը՝ իրաւաբան Այդա Յովհաննիսեան, վերլուծած է Սահմանադրութեան ընդհանուր կառոյցը եւ այլազան վարչակարգերու իրաւական սիւները կազմող երբեակ ուժերը եւ անոնց փոխ – յարաբերութիւնները : Բանախմացներու ժողովի հայ ներկայացուցիչը՝ Հրայր Խալաթեան, վերլուծած է Իրանի ժողովրդական չարժման էութիւնը եւ ներկայացուցած նախ Պարսկահայութեան վերաբերող Սահմանադրութեան յօդուածները եւ ապա այն դիտութիւնները, որոնք անտեսելով բազմաթիւ կարեւոր հարցեր, կը խօսին միայն կրօնավարդապետական դրոյթներու մասին :

ԴՈՒՄԳԱՓՈՒԻ (Պոլիս) Աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտ· 2ին, նշուած է Սկիւտարի Ս· Խաչ Դպրեվանքի հիմնադրութեան 25ամեակը : Պատարագած եւ քարոզած է Շնորհք Պատրիարք ոսկեհչելով Դպրեվանքի հիմնադիր Գրիգորին Պատրիարք Խաչատուրեանի յիչատակը : Յաւարտ պատարագի հոգեհան – գստեան պաչօն կատարուած է Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեանի եւ Դպրեվանքի սաստրոգներու յիչատակին : Ապա սարքուած է սիրոյ սեղան՝ յարակից « Պէզճեան » սրահին մէջ : Բացման խօսքը արտասանած է Յակոբ Տէմէհեան : Նըախագահութեան ատենապետը՝ Յարութիւն Սվաճեան, կարդացած է գործունէութեան տեղեկագիրը : Ուղերձ մը արտասանած է Դպրեվանքին անօրէնը՝ Հայկ Նչան : Դպրեվանքին ի նպաստ նուիրատուութեանց բացումը կատարած է Շնորհք Պատրիարք 100 հազար Թրքական լիրայով : Գոյացած է չօչափելի գումար մը : Փակման խօսքը արտասանած է Շնորհք Պատրիարք :

ՆԻՒ ՅԸՐՋԻ Հ· Յ· Դ· « Վարդվէս » կոմիտէութեան 75րդ տարեդարձը նըշուած է Դեկտ· 1ին, Ս· Վարդանանց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, աւելի քան 300 հոգւոյ ներկայութեամբ : Հանդիսութիւնը վարած է ընկ· Պապ Տէրեան : Ողջոյնի խօսք արտասանած է ընկ· Եղուարդ Մելիքեան անդրադառնալով կոմիտէութեան 75 տարիներու գործունէութեան : Բանախօսած է ընկ· Արթըր Կիրակոսեան ներկայացնելով Հ· Յ· Դ·ի անցեալի ու ներկայի գործունէութիւնը :

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ « Թերհանեան » սրահին մէջ, Դեկտ· 1ին, տեղի ունեցած է Հ· Յ· Դ·ի ժողը : Հանդիսավարը՝ ընկ· Կոստան Պոզաճեան, արտասանածէ է բացման խօսքը, որմէ ետք բանախօսած են ընկերներ Ալպէռ Պէկեան (անգլերէն) եւ Վռամ Եղբայրեան (հայերէն) :

ՖԻՒՍԻ (Ամերիկա) « Յակոբեան» վարժարանի սրահին մէջ, Դեկտ· 2ին, նըշուած է Հ· Յ· Դ·ի 89րդ տարեդարձը, խրախճանքով մը : Սեղանը վարած է ընկ· Ս· Շեմմաս, որուն բացման խօսքով սկսած է հանդիսութեան պաչօնական բաժինը : Փիքսի երիտասարդականի կողմէ ուղերձ մը կարդացած է ընկ· Յ· Պետոյեան : Բանախօսած է ընկ· Կ· Գալֆայեան (Սելանիկէն), անդրադառնալով Դաչնակցութեան ոդիին, վճռականութեան եւ իրագործումներուն :

ՖՐԻԶՆՈՅԻ Ս· Երրորդութիւն եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Նոյ· 3ին, տեղի ունեցած է Համազասպրական Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշ – հանդէսը : Բացման խօսքը կատարած էատենապետը՝ Վանիկ Պլուեեան : Բանախօսած են Ֆրէգնօ Քուրիէր թերթի խմբագիր Տոքթ· Արթըր Մարկոսեան եւ Գուրգէն Քհնյ· Եարալեան, առաջինը անդրադառնալով Լիբանանի հայ երիտասարդութեան ցուցաբերած դիմադրութեան կորովին, երկրորդը՝ գրուատելով Միութեան հայրենանուէր ծառայութիւնները : Ի դէպ, Միութիւնը 50 հազար տոլար արամադրած է Հայաստանի մէջ բարձրանալիք Վանի հերոսամարտին նուիրուած յուշարձանին :

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Ս· Աստուածածին եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 76րդ տարեդարձը նչուած է Նոյ· 25ին, թեմակալ առաջնորդ Սահակ Արք· Այվազեանի նախագահութեամբ : Առաջնորդը Նոյ· 24ին գացած է Սելանիկ, ուր երեկոյեան նախագահած է Թաղական Խորհուրդի նիստին եւ քննած համայնքը հետաքրքրող հարցերը : Յաջորդ առաւօտ պատարագած է Սահակ Արք·, որ քարոզով մը վեր առած է հայկական տաճարու դիւտին նըշանակութիւնը : Յաւարտ պատարագի ներկայ բազմութեան բաժնուած են մատաղի ծրարիկներ : Ապա եկեղեցւոյ գահլիճին մէջ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը, որուն ներկայ եղած են Ելմտական փոխ–նախարարը՝ Պոզովոս եւ պաշտօնական այլ անձինք, որոնք սիրալիր ըղյյ ունեցած են առաջնորդի եւ Թաղական Խորհուրդի անդամներուն հետ :

ՔԼԻՎԼԷՆՏի (Միացեալ Նահանգներ) Հայ Կեդրոնին մէջ, Նոյ· 10ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄի հրապարակային ճաշ–ժողովը : Միութեան տեղւոյն մասնաճիւղին ատենապետուհին՝ Տիկին Արմենուհի Խորասանճեան դրուատած է ՀՕՄի դերը : Բանախօսած է Տորոթի Պէնկոյեան անդրադառնալով Միութեան համազգային չափանիչով գործերուն : Ապա եղած են արտաբուխ նուէրներ ի նպաստ Միութեան :

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏի Հայ Կաթողիկէ Ս· Փրկիչ եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտ· 2ին, հանդիսաւոր պատարագով եւ հոգեհանգստեան պաչօնով ոգեկոչուած է քառասունօր առաջ Հռոմի մէջ վախճանած Իլնաթիոս – Պետրոս ԺԲ· Պաթանեան Պատրիարք Կիլիկիոյ Հայոց Կաթողիկէ Ազգին : Բոլոր ճամբան նուագումներ կը զգար եւ կը սարսափէր հանդիսելու Պուլըլմառին նոտարանները ուն վրայ, այնքան յիչատակը անոր փայփայանքին ամբողջ անձը կը թրթռացնէր եւ կարծես կը զգար հիւլէ առ հիւլէ զէպ անոր երթալը, իր բոլոր ներքին անչօչափելի եւ վըր – դովուած էութիւնով· այսպէս ամբողջ օրը արիւնը երգած էր իր սրտին կուրցընող և սպաննող հրայրքը եւ բոլոր օրը չնչաղատ բարախումներէ բան մը չէր կրցած ընել· հազիւ թէ պզտիկովը զբաղած, միշտ կրկնելով սիրելի անունը մեքենաբար·

– Բրաց, Բրաց···

Իրիկունը զգացած էր որ ամուսնոյն հարցաքննող նայուածքը կը ծանրանար վրան, Աստուածս, ի՛նչպէս ցաւոտ, ընկճուած երեսոյթ մը ունէր· բոլոր ասոնք տեսած էր տարտամօրէն, նայուածքը հեռուն կորսուած, երազի մը մէջ· բնաւ չէր ընթրած եւ աւելի ուշ չէր ուզած պառկիլ ամուսնոյն քով, գեռ մարմինը չատ բարախուն ուրիշի մը գըզուանքներէն···

– Էվա՛, Էվա՛···

Աբիկա զերազոյն, յուսահատական կոչ մըն էր· զժուարաւ Էվա աչքերը բացաւ, երկարատեւ քնասուեցէն արտեւանունքները ծանրացեր էին եւ ֆիզիքապէս ցաւ կը զգար զանոնք բանալու համար :

– Ա՛խ, Էվա, հիմա հասկցայ, ամէն բան կը հասկնամ···

Տմոյն լոյս մը ճերմկցուցած էր պատուհանները· կանթեղը կը կուրնար ծագղող լոյսին մէջ· եւ Էվա սառած էր աչնան այդ ցուրտ առաւօտուն· մէկէն ոտքի ելաւ :

Անառէ անկողնին մէջ ծունկերուն վրայ նստած էր· չապիկը կլոռվին բացուած՝ կը ցուցնէր նիհար եւ կապտորակ կուրծքը· երկնցած վիզը դուրս կը ցայտեցնէր ուռած երակները եւ աչքերը· կղակը սեղմուած կը հեծեծէր խուլօրէն, այրող արցունքի կաթիլներ երեսն ի վար կը գլորէին :

– Ա՛խ, Էվա, հիմակ է որ կը հասնիկամ··

Էվան ալ ժժգոյն էր· աչքերը շրջնակուած էին ծիրով մը որուն սեւութիւնը մինչեւ այտերը կը տարածուէր· ամօթէն եւ գթութենէն չէր համարձակեր ամուսնոյն մօտենալ· աւելի պիտի ընդրկը կատաղութիւնը նոյնիսկ կոպիտ բարկութիւնը քան այս բացարձակ ընկճումն իր ամուսնոյն՝ որուն հիմա կը զգար թէ ինչպէս կապուած էր հակառակ ամէն բանի· հետեւաբար անկեղծութեամբ էր որ եկաւ ղէպ անոր, ծածկեց վերմակներովը եւ զայն քնացուց անոյշ բառերով որոնց մէջ չեչտը կար զառն ցաւին եւ անդարմանելի յանցանքին որ մահացու կերպով վիրաւորած էր հոգին :

Անառէ ակռաները կափկափէր վեր – մականերուն տակ եւ կը թողուր որ կինը ուզածը ընէ ինքզինքը ձգելով անոր սըրտուն մը պէս, զժբախտ եւ տկար տղու պէս, արդէն յոգնած ապրելէն եւ պայքարելէն :

Արշալոյսը հետզհետէ կը ճերմկցնէր առարկաները եւ մէյտ անձրեւը կ'իջնէր ապակիներէն վար· կաթնավաճառներու կառքերը կ'անցնէին թիթեղեայ անօթներու ազմուկովը խանգարելով առաւօտեան հանդարտութիւնը :

(Շար· – 27)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԿԱՄՔԻ ՏԷՐ ՄԱՐԴԸ···

Պրուսէլի Լը Սուար օրաթերթը ներկայացուցած է Ցիւրիխաբնակ մը, որ բառին իսկական իմաստով կամքի տէր մէկն է··· կամ՝ պարզապէս պինդ գլուխ մը : Ութ տարիէ ի վեր ի զուր կը փորձէ վարորդի արտօնաթուղթ մը ձեռք ձգել : Վերջին քննութեան քիչ է մնացեր, որ ոստիկան մը զգեստէ· երթեւեկի հսկողութեան պաչօնեան հազիւ հաղ ազատեր է, այն ալ չնորհիւ քննութիւնը կատարող մարդուն արթնութեան :

Ցայսօր, գրած է թերթը, մեր մարդը աւելի քան երկու հարիւր դաս առած է յատուկ մանեթէօրի մը կողմէ : Նախատեսուած է, որ դեռ քանի մը հարիւր դասերու եւս հետեւի, մինչեւ որ նորէն ներկայանալու իրաւունք ունենայ : Յատկանչական դէպք մարդը, որ չէ ուզած իր անունը տալ պաչօնատան մէջ քաչքը չուքի առարկայ չդառնալու համար, յայտարարած է, թէ մէկ անդամ եւս պիտի փորձէ· ձախողելու պարագային՝ երկաթուղիի «ապոնըման» մը պիտի ապահովէ···

Սելանիկի «Մալաքեան – Գասպարեան» սրահին մէջ, Նոյ· 18ին, դասախօսութիւն մը տուած է Մուշեղ արեղայ Մարտիրոսեան՝ « Հայ գիրերու գիւտի պատմութիւնը եւ հայ մտքի զարթօնքի չըրջանը » նիւթին չուրջ : Կազմակերպիչ Միութեան՝ Համազգայինի առենապետը՝ Ժիրայր Նաւասեան, բացման իր խօսքով յայտնած է, թէ Միութիւնը ծրագրած է հայագիտական դասընթացք մը եւ դասախօսութեանց չարք մը : Դասախօսը ներկայացուցած է Ոսկեդարու քաղաքական, մչակութային պատկերը, հայկական տառերու գիւտն ու անոր դերը հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ :

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկ. Արշալոյս Ալթունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Գալուստեան եւ զաւակները (Վիէն), Տէր եւ Տիկ. Սողոմոն Կիւլէզեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Կարապետեան եւ զաւակները, Պր. Պօնպուչ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Մաթէոսեան եւ զաւակները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակներով, հեռագիրներով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց սիրեց եալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկ. Աչոտ Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վարդան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Պարգեւ Փիլիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Մարսէլ Թէմիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Մուրատ Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Վարդանեան եւ զաւակները, Պիւլպիւլեան, Տօնիկեան եւ Մխիթարեան ընտանիքները եւ համայն ազգականական պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, անձ առ անձ մխութիւն, որոնք անձամբ, մամուլով, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակցեցան իրենց սուգին՝

ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

1969 — 1979
ՊԷԼՖՕՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԸ ԿԸ ԲՈԼՈՐԷ ԻՐ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի եւս Պէլֆոնթէնի բանակումը տեղի կ'ունենայ 1979 Դեկտ. 24էն *մինչեւ* 1980 Յունուար 2

Ծախքերու մասնակցութիւնը
Լման կեցութիւն 365 Ֆր. *Արձանագրութեան տուրք* 50 Ֆր. *Օրական ծախք* 35 Ֆր.: *Շաբաթավերջէն սկսեալ Ուրբաթ* Դեկտ. 28, *կէսօրէ եաք* 250 Ֆր.

Inscription à transmettre à : M. STEPANIAN Christian
6, rue de Trétaigne — 75018 Paris
(joindre un timbre à 1 F. 30 pour la réponse).

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ. « Մանուկներու Օր »ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 13, *կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը* 3ին, *Ազգ. Տան սրահը:*

ԼՕԹՕ
ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ս. Դրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Լօթօի խաղ մը Շաբաթ, Դեկտ. 22 երեկոյեան ժամը 20·30էն սկսեալ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահներուն մէջ:

Հարկաւոր կերմ մթնոլորտ, արժէքաւոր նուէրներ: Տոմսակները ապահովեցէք Հոգաբարձութեան անդամներու քովէն:

Maison de la Culture
Arménienne d'Alfortville
9, Rue de Madrid, Tél. 376-55-89

SOIREE
SPECIAL JEUNES

SAMEDI 22 DEC. à partir de 20 h.
BAR — BUFFET

Pour les fêtes de fin d'année offrez
à vos amis français le captivant livre
de HAGOP-KRIKOR
"LES ARMÉNIENS
CONNUS ET INCONNUS"
(de Noé à nos jours)
deuxième édition
C'est un livre qui se lit d'une traite comme un reportage. Mais quel reportage !
LE MERIDIONAL
Editions de
LA PENSEE UNIVERSELLE
Paris 4e
Prix : 20 F. 50
Դիմել.— H. K. Djirdjirian
3, Rue du Gén. Lasalle
75019 PARIS

CELIGNY *POUR LES FETES DE FIN D'ANNEE OFFREZ*

LE BEAU FOULARD

'ALPHABET ARMENIEN'

EN VENTE AU PRIX DE Frs. 75,00 *CHEZ*

M. S. DER BALIAN, 221, rue Saint-Honoré, Paris 1er
Librairie PALOUYAN, 9, rue de Trévise, Paris 9e
Maison de la Culture Arménienne, 9, rue de Madrid, Alfortville

Par correspondance :
Contre-remboursement Celigny *s.a.r.l.* B.P. 9, 94130 Nogent-sur-Marne

ԳՈՐԳԻ ՎԱՀԱՆԻՍՏՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնէք առեղեական յատագոյն գորգերը, մատչելի գիներով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient
importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine.
est un placement sur et agréable

ARMINE
ANTIQUITÉS - TAPIS
73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS
tél. 878 80 13 métro Cadet

ouvert depuis le jeudi 30 novembre

PARIS-PARIS

CABARET GREC
Direction HOVANESSIAN

30, AVENUE GEORGE V TEL. 720 27 33 720 28 60

ambiance grecque

UN NOUVEAU CABARET DE GRANDE CLASSE

Յիսնամեակ
Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ

Ս. Թադէոս եւ Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը կը ծանչ եկեղեցւոյ չինութեան եւ անուանակոչութեան 50րդ տարեդարձը Կիրակի, Դեկտ. 23, բարձր հովանաւորութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ

ՍԵՐՈՎԲԷ Ա.ՐԴ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիրներուն՝ Գրիգոր Նպս. Պալաքեանի, եկեղեցւոյ կնքամայր Օր. Նունիկ Տէր-Ղեւոնդեանի, ինչպէս նաեւ հոգեւոր հովիւներուն եւ Թաղական Խորհուրդի անդամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս սատարած են եկեղեցւոյ չինութեան եւ որոնցմէ շատերը այսօր առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ:

Այս պաշտօնական հանդիսութեանց ուրբաթ առթիւ, եկեղեցւոյ քարտուղար Պր. Ասատուր Կարապետեան, ի դնահատանք իր երկարամեայ եկեղեցասէր եւ ժրաջան գործունէութեան, կրօնական իշխանութենէ կողմէ կը վարձատրուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը պիտի կատարէ Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Խաչիկ Եըլմազեանի:

Ժամանակացոյց արարողութեանց

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8, *պատարագ* 10, *քարոզ* 11: *Մատաղաբաչխում եւ ընդունելութիւն* 12·30 *եկեղեցւոյ Խորհրդարանին մէջ:*

Կրօնական հանդիսութեանց կը յաջորդէ ճաշ մը, ի պատիւ Սրբազան Հայրերուն եւ հոգեւոր հովիւներուն:

Château de Fabrégoules à Septèmes
(Maison de Repos de la R.A.T.V.M.)

Ճաշը կը սկսի ժամը 13·30ին:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակից ըլլալ ճաշին, թող հաճին արձանագրուիլ հետեւեալ հասցէներուն մօտ.—

Թաղականութեան մօտ եւ կամ եկեղ. հոգեւոր հովիւ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան, հեռ. 60·86·75

Ատենապետ Պ. Մ. Տէլի-Ղազարեան, հեռ. 51·29·27

Պ. Երուանդ Պապոյեան 60·62·50

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՒԻ ԿԱՑԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

վ ա ր ո ւ ժ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻՆ
FERMÉ LE LUNDI

ՀՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
19
MERCREDI
19 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍԱՆ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.539
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.539

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՈՐՈՇ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԾՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՓՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

—o—

Քիւրտ ղեկավարները կառավարութե – նէն չահեկան առաջարկներ ստացած են, ի վերջոյ, որոնք եթէ նոյնիսկ բոլորովին համապատասխան չեն ինքնավարութեան իրենց պահանջներուն, չօչափելի նորու – թիւններ կը բերեն : Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ղասըմլու յայտարարելով հանդերձ թէ եղած առաջարկները հեռու են գոհացու – ցիչ ըլլալէ կ'ընդունի որ « գոնէ գոյու – թիւն ունենալու արժանիքն ունին » : Զորս ձեռագիր էջնոց փաստաթուղթ մըն է, ուր կը պարզուի որ նախատեսուած է դաշնակցային դրութիւն մը, եւելի ճիշդ՝ վարչական ապակեդրոնացում մը : Այս առընչութեամբ ծրագիրը 14 կէտերով կը սահմանէ ցեղերու իրաւունքները : Նա – հանգային Խորհուրդը պիտի վարչ բը – նակչութեան այն գործերը որոնք դուրս են կառավարութեան ձեռնհասութենէն, ինչպէս արտաքին քաղաքականութիւն, ազգ. պաշտպանութիւն, դրամ, եւայլն : Կարգն ու ապահովութիւնը կախում պի – պի ունենան նահանգային պատասխանա – տուներէ, նահանգային Խորհուրդն է մի – այն որ լիազօրուած է օրինադրելու իր վարչութեան ներքեւ գտնուողներուն կը – րօնքի, բարքերու եւ աւանդութիւններու հարցերուն մասին : Նահանգին բնակիչ – ներու մեծամասնութեան կրօնքը պիտի նկատուի « պաշտօնական » այնպէս ինչ – պէս իսլամ չիին է Պեռութեան կրօնքը : Իրենք պիրենք մատակարարող այս նա – հանգները պէտք է ապահովեն արտայայ – տութեան, կազմակերպութեան եւ գոր – ծունէութեան ազատութիւն քաղաքական կազմերուն, արհեստակցական, կրօնա – կան եւ մշակութային միութեանց ըստ իսլամական Հանրապետութեան Սահմա – նադրութեան : Լեզուներու ուսուցման ազատութիւնը (քրտերէն, պալուչ, ազա – րի, հայերէն, ասորերէն, եբրայերէն, ա – րաբերէն եւ թրքերէն) երաշխաւորուած է բոլոր քաղաքացիներուն : Գլխաւոր լե – զուները՝ քրտերէն, պալուչ եւ ազարի, կրնան դասաւանդուիլ նախնական դպրո – ցներէն սկսեալ հասասար կերպով պարսկերէնին հետ՝ « պաշտօնական լե – զու եւ հասարակաց բոլոր ցեղերուն » : Լեզուէն եւ դրականութենէն դուրս նիւ – թերը պէտք է պարսկերէն դասաւան – դուին : Իւրաքանչիւր նահանգ իր համա – լսարանը պիտի ունենայ, նաեւ իր հարա – զատ ձայն – հեռատեսիլի կայանը : Թեհ – րանի համալսարանը նաեւ լսարանները (ֆաքիւլթէ) պիտի ստեղծէ, որոնք պի – տի նուիրուին փոքրամասնութեանց լե – զուներու ուսուցման :

Ասոնք են գլխաւոր կէտերը ընդհանուր ծրագրին, որու համար Ղասըմլու կ'ըսէ նաեւ « չահեկանութենէ զուրկ չէ բայց անընդունելի է իր ներկայ ձեւին մէջ » : Գլխաւոր թերութիւնը քիւրտ ղեկավա – րին համար այն է որ չի ճանչնար Քիւր – տերուն խալէֆի (ժողովուրդ) հանդաման – քը այլ զայն կը նչէ իբրեւ կավն (ցեղ կամ ցեղախումբ) : Ղասըմլու լեզու գտնելու համամիտ է սակայն, որովհետեւ զինեալ բախում մը որ այս վարչակարգին տա – պալման յանգի, իշխանութեան գլուխ կը բերէ պահպանողական վարչակարգ մը, աւելի աննպաստ Քիւրտերուն :

×

Պատահմներու հարցին չուրջ, միշտ տագ ու պաղի քաղաքականութիւնն է, որ կը չարունակուի : Մինչ Արտաքին նախա – րարը՝ Ղոթպզատեհ կ'ըսէր թէ դատա – վարութիւն չկայ եւ Ծնունդէն առաջ ո – մանք կրնան ազատ արձակուիլ, Խոմէյնի հեռատեսիլէն ելոյթ մը ունեցաւ եւ յայտ – նեց թէ դեսպանատունը լրտեսներու բոյն մըն է եւ ոչ մէկ պատանդ ազատ պիտի արձակուի, ընդհակառակն՝ բոլորն ալ պիտի դատուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԱՔԱՍԻ մէջ քարիւղ արտադրող երկիրներու կազմակերպութեան ժողովը տարակարծիք է եւ 13 անդամ Պեռու – թիւնները յաւելումի նոյն սակին չուրջ չեն համաձայնիր : Ոմանք իրենց որոշու – մը տուին ժողովին իսկ առաջ, ինչպէս՝ Իրան, Վենեզուելա, Սաուտի Արաբիա, Իրաք, Քաթար, Արաբ Իշխանապետու – թիւնները :

ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐ կուսակցութիւնը որո – շած է ցոյց մը կազմակերպել Հինդչաբ – թի, Պաթիլի հրապարակը, բողոքելու համար « Եւրոհրթիռներ »ու հասատանման դէմ, ինչ որ կը փաստէ, եթէ հարկ էր, թէ այնքան ալ « անկախ » չէ Մոսկուա – յէն... :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ անդամ մը եւս Սահմանադրութեան 49րդ յօդուածին են – թարկուեցաւ եւ 1980ի պիւտճէն « անցաւ » առանց քուէարկութեան, ինչ որ աննա – խընթաց էր ե. Հանրապետութեան մէջ : Ծանօթ է որ ՀՀՀն դէմ էր այս պիւտ – ճէին, ուստի չի քուէարկեր, բայց դէմ ալ չի քուէարկեր, ուրեմն Պառ կը դոր – ծածէ (եւ քիչ մը չատ յամախ ըստ ընդ – դիմութեան) 49րդ յօդուածը, որ թոյլ կուտայ իրեն կառավարութեան պա – տասխանատուութիւնը խնդրոյ առարկայ ընել : Այս պարագան կը տիպէ ընդդի – մութիւնը որ արդելքի բանաձեւ ներկա – յացնէ կառավարութեան դէմ : Բայց ո – ջոյնէ կառավարութեան դէմ : Բայց ո – վհետեւ ՀՀՀն այս բանաձեւն ալ չի քուէարկեր, դէմ ալ մեծամասնութիւն չի գոյանար եւ Պառ ուզածը պարտադ – րած կ'ըլլայ :

ԿՐԹԱԿԱՆ նախարարը արձակուրդի « տարածման » դրութիւն մը կ'ուզէ կի – րարկել եթէ ոչ՝ 1980էն գոնէ 1981էն սկսեալ : Այլ խօսքով դպրոցական ար – ձակուրդը Ցունիս 15էն Հոկտ. 15 տա – րածել երկու գօտիի բաժնելով երկիրը : Արդէն իսկ բողոքները չատ են :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԻՄՔԷՉԵԱՆ

—o—

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐ

Մեր երէկուան թիւով, հաղորդած էինք եդուարդ Սիմքէչեանի մահը : Ստորեւ կենսագրական մանրամասնութիւններ. —

—×—

Պոլսահայ դրագէտ – քննադատ, բա – նաստեղծ եւ հրապարակագիրը, եւ մա – մուլի երկարամեայ աշխատաւոր :

Ծնած է 1904ին, Պոլիս, ըլլալով երէց զաւակը ողբացեալ ուսուցչապետ Գէորգ Սիմքէչեանի : Նախակրթութիւնը ստա – ցած է Մայր վարժարան, ուր հայերէնի իր առաջին ուսուցիչը եղած է Մելքոն Կիւրճեան, աւելի վերջ ընթացաւարտ Պէզազեան Լիկէոնէն, ուր պատանեկան տարիքի մէջ իսկ ծնունդ առած է դրա – կան կիրքը, քերթողական թռիչքը եւ մտաւորական զարթօնքը իր մէջ : Աչա – կերտած է հոն Դուրեան Սրբազանի, Տի – րան Զրաքեանի, Արմէն Տօրթեանի եւ մասնաւորաբար Յակոբ Օշականի, եւ ե – ղած է ինքնաչխատութեան եւ ինքնակիր – թումի իսկական տիպար մը :

Հայերէնէն անկախ, սերտած է նաեւ ու իւրացուցած Ֆրանսերէն եւ այլ լեզու – ներ, եւ 1921ին առաջնութիւն չհած է Ֆրանսական կառավարութեան կազմա – կերպած Ֆրանսական դրականութեան մրցումին մէջ : Հազիւ 15ամեայ, իր առա – ջին տաղերը, չատեր տրամարոյր, լոյս տեսած են « Ոստան » եւ այլ պարբերա – թերթերու մէջ, եւ օրուան վարպետնե – րէն Վահան Թէքէեան, Մ իքայէլ Շամ – տանճեան, Շաւարշ Միսաքեան ջերմ չա – հագրգռութիւն եւ գուրգուրանք ցոյց տը – ւած են իրեն հանդէպ :

Եղած է անվհատ ընթերցող մը եւ յա – մառ ուսումնասէր մը միջազգային մատե – նագրութեան եւ մասնաւորաբար Ֆրան – սական գրականութեան եւ զայն զուգոր – դած տոհմային եւ հայրենական դպրու – թեան :

Իր գրական եւ գեղագիտական անհա – տականութիւնը կազմուած եւ հասունցած է չատ երիտասարդ տարիքի մէջ, մշա – կած է արձակ եւ չափածոյ քերթողու – թիւն, քննադատութիւն, վերլուծումի եւ փորձագրութեան բոլոր տեսակները, եւ սերտած է գեղապաշտները, խորհրդա – պաշտները, խորքի եւ ձեւի երջանիկ ներ – դաշնակութիւնը եւ անոր ամենազգի ա – խոյեանները, ոճի եւ քնարերգութեան վարպետները :

1927ին վկայուած է բժիշկ – ատամնա – բոյժ եւ իր ասպարէզին զուգահեռ, ոգե – ւորութեամբ փարած է գրականութեան եւ մամուլի աշխատանքին, եւ աւելի քան կէս դարէ ի վեր լեռնակուտակ էջեր պարգեւած է արեւմտահայ մշակոյթին եւ գրականութեան, հետզհետէ հասուն – նալով եւ թափանցելով նաեւ վերլուծումի յանդուգն փորձարկութիւններուն, քնա – րերգական, նկարագրական, տպաւորա – կան որոնումներուն, ըլլալով միաժամա – նակ ուքնաչան օրագրող մը եւ բծախնդ – դիր թարգմանիչ մը : Ցիշենք իր գեղա – գիտական վերլուծումներէն մէկ քանին, որոնք իրարու կը նոյնացնեն արուեստի հանդանակները մարդկային ճակատա – գրին հետ, ինչպէս « Մեր ներքին Համ – լէթը », « Վախնէր եւ իմացականութիւն », « Վաղուան գրականութեան ճակատա – գիրը », « Ոճ եւ կեանք », « Անհատ եւ թատրոն », « Մարդը ովկիանին առջեւ », « Աստուած Արուեստին առջեւ », « Ար – ուեստ եւ Ցիսուս », « Վէպ եւ ճակատա – գիր » եւայլն :

Այս նախանձախնդրութեամբ՝ քննական լոյսի տակ գրած է հայ թէ օտար բազ – մաթիւ դէմքեր եւ շրջաններ, ինչպէս Գրիգոր Նարեկացի, Գրիգոր Զօհրապ, Յակոբ Օշական, Միսաք Մեծարենց, Վահան Թէքէեան, Սեւակ Իսահակեան, Յովհաննէս Թումանեան, Վահան Տէր – եան, Մ. Զարիֆեան եւայլն, նաեւ Անա – թոլ Ֆրանս, Շէյքսփիր, Թոմաս Ման, Թոլսթոյ, Անտրէ Ժիտ, Րոմէն Ռոլան, Փօլ Քլոտէլ, Փօլ Ֆօր, Անտրէ Մորուա, Անրի Պէրնշթայն եւ ուրիշներ :

Աշխատակցած է Պոլսոյ եւ Սփիւռքի բոլոր կարեւոր թերթերուն եւ պարբե – րականներուն, Ֆրանսերէն հանդէսներու, եղած է մնայուն աշխատակից « Անդա – ման »ի, անոր հայերէն եւ Ֆրանսերէն բաժիններուն, ուր տորդրած է քնա – կան եւ գեղագիտական խորաթափանց էջեր :

Ունի նաեւ մամուլի երկարամեայ եւ համբերատար աքնութիւն մը, որով 1944– 1954 խմբագրած է Մարմարան եւ 1964էն մինչեւ վերջերս կը չարունակէ այդ աշ – խատանքը : Անկախաբար իր գրական աշ – խատակցութենէն, Մարմարայի մէջ տը – ւած է քրոնիկներ, Միջեռնական ծածկանուա – նին տակ, նաեւ քաղաքական ամէնօրեայ վերլուծումներ՝ Ս. Վարդեան ծածկանուա – նով : Մեր թերթին մէջ թարգմանած է նաեւ Սարոյեանի Մարդկային Կատակեր – գութիւնը եւ հունգար դրագէտ Զիլահի Լայոշի ցնցող վէպը, երկու գերիներ :

1954ին խմբագրած է Ծողովուրդ օրա – թերթը, վարչական դժնդակ պայմաննե – րու տակ, 1933ին՝ հրատարակութեանց տնօրէն Բանբեր համայնավարական չա – բաթաթերթի : Եղած էր իր մէկ ավագներն փնտռուած եւ խանդավառ բա – նախօսը եւ քառորդ դարէ ի վեր տուած է աւելի քան վաթսուն բանախօսութիւն, գրական դէմքերու եւ հոսանքներու, մը – տաւորական այլազան հարցերու մասին :

Իր գործերուն մեծագոյն մասը անտիպ կը մնայ : Վերջին անդամ հրատարակած է իր կարեւորագոյն երկասիրութեան, Չահակիրներու առաջին հատորը, որ արտակարգ չահագրգռութիւն արթնցուց :

Ունի Ֆրանսերէն երկհատոր անտիպ աշխատանք մը, « Հայ բանաստեղծներ » խորագրին տակ, որուն Մաթիէոս Զա – րիֆեանի նուիրուած բաժինը գրքոյկի մը ձեւով հրատարակուեցաւ 1971ին, Պէյրութի մէջ : Իր չափածոյ քերթուած – ները ամփոփած է Գարնացացան հատո – րին մէջ, որ լոյս տեսաւ 1978ին : Ունի ուրիշ անտիպ հատորներ, որոնք կը կոչ – ուին Ճակատագրին աստղերը, Գինեճառ, Գիրք լիճերուքեան, իր փորձագրութիւն – ները եւ վերլուծումները՝ Մարդուն մե – ծագոյն բաղաճակրքութիւնը եւ Գրա – կանութեան համար չարքերը : Ունի ան – տիպ թատերախաղ մըն ալ, Փոքրիկէն յետոյ եւ սիրային վիպերգութիւն մը, Սպիտակ Էջը :

Հայացուցած է Շէյքսփիրի Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ ողբերգութիւնը, Մէթիէրլինկի Բելէաս եւ Մելիզանտ քնարախաղը, Ռո – լէթի Որքատուներին պատգամիները, Ան – րի Պաթայի Ցայգաքիքեռը, Ճան Շեթայնպէքի Մուկեր եւ մարդիկը :

Վերջերս մեծարանքի սրտայոյզ հան – դիսութիւն մը սարքուած էր ի պատիւ իրեն :

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐԲՆՈՑԸ

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

(Ք. և վերջ)

Սակայն նախ անհրաժեշտ էր ժողովրդի մէջ վերացնել « ռայայի » սոլկամիտ հոգեբանութիւնը: Ազգային ազատագրական շարժումը չէր կարող յաջողել առանց ընկերային յառաջդիմութեան, առանց մարդկային ու ազգային իրաւունքների պիտակցութեան: Գիւղացու վատակը գիւղացուն պիտի մնար: Աչխատաւորը իր ճակատագրի տէրը պիտի լինէր: Եւ հայ շինականը պիտի վայելէր իր քրտինքի արդիւնքը: Այլ խօսքով, տնտեսական ապահովութեան հետ զուգընթաց առաջ պիտի տարուէր հայ քաղաքական հարցի լուծումը՝ նախ ընկերային բարեկարգումների գծով, ապա քարոզչութեան ու պինեալ ինքնապաշտպանութեան միջոցով՝ մինչեւ վերջնական յաղթանակ:

Կուկունեանի արշաւանքից մինչեւ Վասպուրական, Սասուն եւ Տարօն, Շապին Գարահիսարից մինչեւ Ուրֆա, Մուսա լեռ ու Սարդարապատ՝ հայրենի հողը սրբացած է հայ յեղափոխականների արիւնով՝ ամէն մի պատառ հողը վկան անձնուէր հերոսների պիտակից քայլա – գործութեան: Անդրանիկ ու Սերոբ Աղբիւրը, Գէորգ Զաւուշ ու Մուրատ լոկ խորհրդանշաններ են: Ամբողջ մի չքնաղ սերունդ զոհուեց Հայ Յեղափոխութեան ճանապարհին՝ ամէն մի զոհ մի մի հեքեաթ: Նրանք գինուորականներ էին ու պարզ հայդուկներ, աղուամազ կամաւորներ էին ու զազափարապաշտ ուսանող – ներ: Յեղափոխութեան կոչը ելեկտրական հոսանքի պէս ցնցել էր բոլորին, ոտքի հանել երբեմնի երկչոտ ու ղլխիկոր ժողովրդին: Յեղափոխութիւնների համաշխարհային պատմութեան մէջ « Ազատութիւն կամ մահ » մարտակոչը երբեք այնպիսի հաւատքով ու ուժգնութեամբ չի հնչել ինչպէս Հայոց լեռներում՝ հայ մարտիկների կրծքում: Հայը ոչ միայն կռուել գիտէր, այլ նաեւ զոհուել, յաղթել ու ապրել: Իսկ Արեւելեան Հայաստանում, երբ Թաթարները փորձեցին յափշտակել Ղարաբաղը, Զանգեզուրը, Նախիջեւանն ու Արարատեան դաշտը, նորից գլխաւորաբար Դաշնակցութիւնն էր, որ իր հայդուկային ուժերը ռազմադաշտ հանեց ու պարտութեան մատնեց զազազած թշնամուն: Այսօրուան Հայաստանը պարտական է Դումանին, Համազասպին, Մեհոյին, Սմբատին, Վարդա – նին եւ բիւրաւոր այն ֆեդայիներին, որոնք իրենց կուրծքը ցցած՝ անապարա պահեցին հայրենիքի հողը թաթար խուժանի կրունկներից:

Իր յեղափոխական ու ազատագրական առաքելութեան հետ զուգընթաց Դաշնակցութիւնը խոշոր դեր կատարեց նաեւ հայ իմացական մտքի ու մշակոյթի զարգացման գործում: Ազգային գաղափարներով տոգորուած մտաւորականների ու արուեստի մշակների մի ամբողջ սերունդ ծաղկեց, որը եկաւ մշակութային նոր վերածնունդի հիմքը դնելու որպէս լեզուու ոճ, նիւթ ու ձեւ: Թումանեան ու Իսահակեան, Շանթ ու Ահարոնեան, Դեմիրճեան ու Լէօ, Մեծարենց ու Թէքէեան, ու դեռ Սիամանթօ, Վարուժան, Զօհրապ, Եսայեան, Օշական ու Զարեան եւ ամբողջ փաղանգը հայ արդի դասականների — եկան նոր աւիւն ու աւիշ ու այսպէս ասած՝ առնականութիւն պարգեւելու հայ գրականութեան: Ամէն գրագէտ թէ՛ ուսուցիչ էր եւ թէ դաստիարակ, երբեմն խմբագիրը, իսկ միշտ՝ յեղափոխական: Ռոստոմը միաժամանակ անօրէնն էր Սանասարեան վարժարանի, Զաւարեանը՝ Տարօնի ու Սասունի զպրոցական ցանցի: Քրիստափոր Միքայէլեանը բզիկ բզիկ եղաւ Վիտօշի լանջին Սուլթան Համիտի ահաբեկման փորձնական պայթիւնի ժամանակ ու զարձաւ լեգենդ: Ծաղկեց Փոլկլորը եւ հայդուկի տիպարը առաս – պելական տարածք ստացաւ: Ժողովուրդը ծնեց իր հերոսներին եւ փոխադարձաբար հերոսները վերածնեցին ժողովրդին:

1908ի Թուրքիոյ սահմանադրական յեղափոխութիւնը յոյսի նոր շող ցանեց Հայոց երկնակամարում: Ու մինչ ցարական կառավարութիւնը իր երկաթէ կապանքների տակ ճզմում էր Արեւելեան Հայաստանը, Պոլիսը զարձաւ հայ մտքի ու մշակոյթի զենիթը՝ իր շուրջ կենտրոնացնելով հայ մտաւորականութեան ընտրանին: Ազատութեան ալիքը հասաւ Էրզրում, Վան, Մուշ, Խարբերդ, Սեբաստիա, Իզմիր ու դեռ այլ զաւառները Արեւմտեան Հայաստանի: Ծաղկեց մամուլը, ազատագրական փեթակների վերածուեցին զպրոցները: Հայ յեղափոխութիւնը պրկեց իր մկանները: Հայկական Հարցը աւելի ազդեցիկ կերպով դրուեց միջազգային ասպարէզի օրակարգի վրայ: Հայը այլեւս խնդրարկու չէր: Իր արեան գնով նա չահել էր պահանջատէրի իր արդար իրաւունքը: Եւ Դաշնակցութիւնը եղաւ այն ուժը, որ երէկուայ կորսքամակ Հային պէզասեան թռիչքներ պարգեւեց՝ միանգամ ընդմիշտ նրա հոգուց մաքրելով հնազանդի ստորացուցիչ արատը: Գրողը որեւէ կուսակցութեան սեփականութիւնը չէ, ոչ էլ նրա խօսնակը: Նա պատկանում է իր ժողովրդին եւ աւելի լայն առումով՝ համայն մարդկութեանը: Ու սակայն Դաշնակցութեան ազգային գաղափարականը իր անջինջ դրոշմն է թողել հայ արդի դրականութեան վրայ: Որովհետեւ գեղեցիկ գպրութիւնից առաւել՝ դրականութիւնը կեանք է, պայքար ու յարատեւութիւն: Ազգակները, որոնց անխոնջ գործիքը եղաւ Դաշնակցութիւնը՝ հաւաքականութեան գիտակցութեան ու ենթագիտակցութեան մէջ պեղելով մարդկային իրաւունքի ու ազատութեան հրամայականը:

Ու մինչ Հնչակեանները, Սոցիալ Յեղափոխականները, Սոցիալ Դեմոկրատները, Կոմունիստները ու Արմատական այլ կուսակցութիւնները Մարքսեան գաղափարներով տոգորուած պայքարում էին յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան, Դաշնակցութիւնը, ընկերվարական սկզբունքներ որդեգրած լինելով հանդերձ, մնաց ազգ· իր նկարագրով, համոզուած լինելով որ հայ ազգին ծառայելով, ծառայում է նաեւ համաշխարհային համայնքին՝ հակասութիւն չզտնելով իր ազգային ինքնաւարութեան առաջադրանքի ու սոցիալիստական զաւանանքի միջեւ: Ահա եւ իր ժողովրդականութեան գաղտնիքը: Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանի անկազմակերպ ու ցիրուցան համայնքները ազգային ինքնաճանաչման դիմագիծ պիտի ստանային պայքարելու համար չովինիստական Ռուսաստանի ու Թուրքիայի դէմ՝ յանուն տնտեսական, ընկերային, մշակութային ու քաղաքական իրաւունքների: Եւ գլխաւորաբար Դաշնակցութիւնը եղաւ յեղափոխական այն ձուլարանը, ուր կոփուեց ժողովուրդի կամքն ու պիտակցութիւնը:

×

Բալկանեան երկիրների ազատագրութիւնը Օսմանեան սիրապետութիւնից կրկին անգամ ինքնավարութեան չեմին կանգնեցրեց Հայութիւնը: Օսմանեան կայսրութիւնը քայքայւում էր արտաքին ու ներքին ճնշումների ներքոյ: Մինչ այդ ժողովրդային բուռն ընդվզումների էր հանդիպել Աբդիւլհամիտ ռուսականացման ցարական ծրագիրը եւ յաղթութեամբ պատուել Հայոց եկեղեցապատկանների պրաման Գալիցինեան քաղաքականութեան դէմ հիմնականում Դաշնակցութեան նախաձեռնած պայքարը: Մատնոդուած Արեւելեան Հայաստանում ինքնավարութեան հետզհետէ ուռճացող ալիքներից, ցարական իշխանութիւնը խոհեմութիւն համարեց կրկին հրապարակ հանելու Արեւմտեան Հայաստանի բարեփոխումների իր ծրագիրը: Ռուսաստանի պահանջով Թուրքիան ու արեւմտեան Պետութիւնները համաձայնուեցին Արեւմտեան Հայաստանը երկու չրջանների բաժանել՝ բարենորոգումների ու ինքնավարութեան խոստումներով: Կեանքի կոչուեց Հոփ – Վէսթենէնկ առաքելութիւնը՝ գործադրելու համար համաձայնութեան պայմանները: Անսահման էր Հայութեան խանդավառութիւնը: Դաշնակցութիւնը ընդունելով հանդերձ որոշումը, թերահաւատութիւն դրսեւորեց Թուրքիայի անկեղծութեան նկատմամբ եւ պինեալ ինքնապաշտպանութեան կոչ յղեց ժողովրդին: Մի քանի ամիս յետոյ պայթեց Համաշխարհային Առաջին Պատերազմը: Թուրքիան պատերազմ յայտարարեց Ռուսաստանի դէմ: Նորից յօդս ցնդեց Հայաստանի ինքնավարութեան երազը: Այս չորրորդ անգամն էր, որ ինքնավարութեան արշալոյսի առջեւ էր կանգնել Հայութիւնը եւ չորս անգամ էլ յուսախաբուել՝ ի հետեւանս զօր ուժերի չահագրգիռների չահադիտական խաղերի ու միջազգային իրադրութիւնների չար դասաւորման:

Սակայն այլեւս փլուզման նշաններ էին յոյժ տալիս Օսմանեան ու Հռոմանովեան կայսրութիւնները, Ռուսաստանում խոր ժորում էր յեղափոխութիւնը, իսկ Թուրքիան մի չարք պարտութիւններ կրելով արեւմտեան ճակատում ու Միջագետքում՝ հայեացքը յառել էր արեւելք՝ իրագործելու համար համաթուրանական մի նոր կայսրութիւն ստեղծելու էնվէրեան ծրագիրը: Իթթիհատականների այդ երազի առջեւ կանգնել էր Հայութիւնը, քրիստոնեայ այդ կղզեխումբը, Ռուսաստանի հաւատարիմ բարեկամը եւ միջազգային ասպարէզում Թուրքիային չարունակ անարգանքի սիւնին գամող այդ երբեմնի էրմէնի միլլէթը: Եւ երբ համաշխարհային պատերազմի բոցերի մէջ վառւում էր աշխարհը, 1915 թուի գարնանը Թուրքիան պահը պատեհ նկատելով գործադրեց հայ ժողովրդի ընաջնջման իր մանրակրկիտ ծրագիրը: Այդպիսով մէկ անգամ ընդմիշտ պիտի « լուծուէր » Հայկական Հարցը:

Ու թէեւ էրզրումի խորհրդաժողովում Դաշնակցութիւնը նախատեսելով մօտալուտ պատերազմը չէզոքութիւն էր խոստացել Թուրքիային, Արեւելեան Հայաստանում սակայն տենդագին գործունէութեան էր լծուել, Ռուսաստանի օժանդակութեամբ կազմելով հայ կամաւորական գնդեր: Կամաւորական չարժումը լայն տարածք ստացաւ ամբողջ Անդրկովկասում: Ազգային Բիւրոյի գեկավարութեամբ կամաւորական յատուկ կենտրոններ ստեղծուեցին Թիֆլիզում, Երեւան – նում ու Ալեքսանդրապոլում: Անդրանիկի գունդը ռուսական ուժերի հետ անցաւ Հիւսիսային Պարսկաստան, Դրօն չար – ժուեց Իղդիրի ուղղութեամբ, իսկ Համազասպի ու Քեռիի գնդերը դիրք գրաւեցին Սարիղամիշից Օլթի երկարող ճակատում: Էնվէրը փաչայի համաթուրանական մոլուցքը չարաչար փշրուեց 1914ի ձմրանը, երբ իր գլխաւորած ուժերը ամբողջացուեցին կովկասեան ճակատի ռուսական համեմատաբար թոյլ բանակի կողմից: Հայ կամաւորական գնդեր քաջարար կռուեցին: Շուտով չորս նոր կամաւորական գնդեր ստեղծուեցին՝ մէկը Հնչակեաններից, իսկ երեքը Դաշնակցականներից կազմուած՝ Վարդանի, Արզուխեանի ու Աւշարեանի հրամանատարութեան ներքոյ: Հայ ազատագրական կազմակերպութիւնները յատկապէս Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը ապացուցեցին, որ ոչ միայն կռուել գիտեն, այլ նաեւ յաղթել: Մեծ եղեռնի օրերին, հայ յեղափոխականներն ու փեդայիները գինեալ ինքնապաշտպանութեան վայրկեան օրինակներ արձանագրեցին Վանում, Շապին Գարահիսարում, Ուրֆայում ու Կիլիկիայում: Ժողովուրդների ինքնապաշտպանութեան պատմութեան մէջ ոսկի տառերով պիտի գրուի Արամ Մանուկեանի անունը: Վանի հերոսամարտը եղաւ հայ ազատագրութեան առաջին լուսեղէն պահը: Ոչ միայն հնչել էր ազատութեան զանգը, այլ ընթացք առել պատմական այն հակառակութիւնը, որ թուրք – ռուսական պատերազմի հոլո – վոյթը պիտի յանգեցնէր Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման:

Ճակատագրական տարիներ էին: Արեւմտեան Հայաստանի բնակչութեան մի մասը կոտորուել էր, մի մասը բռնի տեղահանուել դէպի Տէր–Զօր, իսկ մնացեալը բռնել գաղթաբշուի ճանապարհը՝ ազատատն գտնելով Արեւելեան Հայաստանում: Զինական գործունէութեան հետ զուգընթաց Դաշնակցութեան ուսերին էր ծանրացած բազմահոգ զանգուածների վերաբնակեցման ու պարենաւորման հարցը: Դաշնակցութիւնը միաժամանակ իջել էր զինանպատիտութեան ու զինանպարտութեան ասպարէզ՝ չանալով իրագործել միացեալ ու ինքնավար Հայաստանի նպատակը: Ու մինչ 1916 թուին ռուսական զօրքերի հետ հայ կամաւորական խմբերը զրաւում էին Վասպուրականը, Տարօնը, Սասունը, Թիֆլիզը, Էրզրումը, Երզնկան, Բաբերդն ու Տրապիզոնը, Ռուսաստանը Անգլիայի, Ֆրանսիայի ու Իտալիայի հետ կնքած գաղտնի համաձայնութեամբ արդէն որոշել էին մի – եանց մէջ բաժանել Օսմանեան կայսրութիւնը, ներառեալ Հայաստանը: Ֆրանսան իր հովանաւորութեան տակ պիտի առնէր Կիլիկիան, Սեբաստիան, Խարբերդն ու Տիգրանակերտը, իսկ Ռուսաստանը իր սիրապետութեան գօտին պիտի տարածէր Սեւ ծովից մինչեւ Բիթլիս ու Տաւրոսեան լեռնաշղթան: Կրկին փոխուել էր Պետրոգրադի քաղաքականութիւնը: Նոյնիսկ Հայկական Լեգէոնի սխրագործութիւնները Պաղեստինեան, Սուրիական եւ Կիլիկեան ռազմադաշտերում ազդեցութիւն չունեցան դաշնակիցների խղճի վրայ: « Հայաստան առանց Հայերի » լոզունգը այժմ իրագործել էր Ռուսաստանը: Դաշնակցութեան ամէնից փորձառու գիւանագէտ՝ Զաւրիեւին սրբուած խոստումները մնացին խոստում: Ցնցումը համաստրած էր՝ Պոլսից մին – չեւ Թիֆլիզ ու Երեւան: Ամէնուր յուսախաբութիւն, զաղթ, սով ու անորոշութիւն:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Վ. ԹՈՓՈՎԵՆՑԻ ՓԱՌԱԲԱՆԱՆՔԸ

Սեպտեմբերին Փարիզ տեղի ունեցած Հայկական Առաջին Համագումարին, գումարտերներէն մէկը իրաւամբ մատնանշեց, թէ ինչքան հազուագիւտ երեւոյթ էր հրատարակչական որեւէ մեծ տան մը համար՝ թարգմանաբար լոյս ընծայել հայ գրականութեան գլուխ գործոց մը:

Վահան Թոթովենցի կեանքը հին Հռոմէական ճանապարհի վրայ վէպը, արդարեւ, նման բացառութիւն մը կազմեց դէռ 1962ին, երբ Օքսֆորա համալսարանի հրատարակչականը հրապարակ հանեց այս գործը, անգլերէնի թարգմանուած Միլա Գիւտեանի կողմէ, Պատկերներ Հայու մը մանկութենէն խորագրուած: Գրական արտակարգ յաջողութիւն մը արձանագրեց՝ արժանանալով Անգլիոյ գլխաւոր թերթերուն գրախօսականներուն, մէջն ըլլալով Լոնտոնի Թայմզ օրաթերթին յատկացածը, ինչպէս նաեւ այլ երկիրներու մէջ:

Պատկերներ Հայու մը մանկութենէնը իրրեւ գաստպիրք գործածուեցաւ Գալիֆորնիոյ գոլէժներէն մէկուն մէջ, եւ ատոր հիման վրայ հարցումներ ալ եղան տարեվերջի գրաւոր քննութիւններուն: Վերատին, իրրեւ անգլերէնի ուսուցման չարք, քանի մը տարի առաջ օգտագործուեցաւ Երուսաղէմի Երբայական համալսարանին մէջ:

Ապա, Լոնտոնի չատ ծանօթ Հայագիտական հրատարակչականը, — ծաւալուն խումբ մը հրատարակիչներու, — գաստպիրքերու երկու առանձին օրինակներ լոյս ընծայեց, իրրեւ անգլերէն գրականութեան նմոյշ՝ օգտագործուելու համար Հատարակագիտութեան բոլոր երկիրներուն երկրորդական վարժարաններուն մէջ: Զոյգ գաստպիրքերն ալ այս պիրքէն պատմուած քներ բովանդակեցին: Ատոնցմէ մէկը գպրոցական քննութիւններու նիւթ ծառայեց Անգլիոյ մէջ, կրթական չատ ծանօթ մարմնի մը կողմէ: Տարօրինակ թուի (եւ, անչուչտ, չափազանց ընթատապարտ), որ հայ գրականութենէն թարգմանուած ստեղծագործութիւն մը այսպիսի նպատակի մը ծառայէ:

Մօտ հինգ տարի առաջ, Պատկերներ Հայու մանկութենէն քաղուած հատուած մը տեղ գրաւեց Պ. Պ. Սիլի

ԴԱՂՁԻԹԷ ԴԱՂՁԻԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍԻ « ՊԷՔՄԷՆ » սրահին մէջ, Նոյ. 13ին, տեղի ունեցած է « Զէյթինկիրեան » քառեակի (Լոնտոնէն) նուագահանդէսը: Ցայտագրերին մաս կազմած են Հայրենի, Պրահմի, Կորնկոլտի, Իւկօ Ուոլֆի գործերը: Տեղական մամուլը ջերմահաճոյքով արտայայտուած է երեկոյթին մասին:

Ուսնգդրութիւն եւ Շարադրութիւն անգլերէն լեզուի ուսուցման դասընթացքներուն չարքին: Առնցմէ իւրաքանչիւրը 20 վայրկեան կը տեւէ: Մեծնոյն առեն, Պի. Պի. Սի.ի նախաձեռնութեամբ պատմուածքը լոյս տեսաւ առանձին գրքոյկով, առնկակ հազար տպաքանակով, ձրի բաժնուելու համար դպրոցներուն: Նաեւ հրատարակեց ուղեցոյց մը՝ ուսուցիչներուն առմանուած: Երկուքն ալ մաս կազմեցին հաղորդումներուն չրջանակին եւ առնոց հիման վրայ առմանուեցան քննութեանց հարցումները: Ուսուցիչներուն համար պատրաստուած ուղեցոյցին մէջ ընդգծուեցաւ, թէ « նիւթը կոչուած է ներկայացնելու չարադրութեան կապրելի լաւագոյն որակը »: Բայց այս պարագային ամէնէն յատկանչական իրողութիւնն այն եղաւ, որ առիկա ընդհանուր չարքին մէջ օգտագործուած միակ թարգմանութիւնը հանդիսացաւ, քանի մնաց եալ բոլորը անդլերէն բնագիրներ պարզելն, լինքնուրոյն գրութիւններ:

Դեռ վերջերս, Նոյեմբեր 16ին, պերքէն քաղուած պատմութիւն մը՝ Արաբական զամբիկը՝ Մարաւ, վերատին ձայնասփռուեցաւ Պի. Պի. Սի.էն, նոյն չարքին չրջագիծին մէջ: Այս անգամ սակայն, թատերականացած ձեւով, աքանչելի ներկայացումով՝ ամբողջացած անհրաժեշտ նկատուած համապատասխան երաժշտութեամբ:

Պատկերներ Հայու մը մանկութենէն պերքը, որ իր իսկական արժէքով պատկան գործ մը գարձած է, սպառած է երկար տարիներէ ի վեր: Սակայն, վերատրակութիւնը ապահովուած է Մաշտոց հրատարակչութեան միջոցով, լոնտոն: Կարելի է յիշատակել հոս, թէ Թայմզի գրական յաւելուածը, ազգեցիկ իր տեսակին մէջ, այլ պերքի մը՝ Նարեկի Մատեան Ողբերգութեան նուիրուած գրախօսականով մը մատնանչեց վերջերս, թէ « թարգմանութիւնը յատկանչուած է իր ճշգրտութեամբ, վայելչութեամբ եւ ընթեռնելիութեամբ. կէտեր, որոնք մեր հիացումին արժանացած էին արդէն Մաշտոց հրատարակչութեան նախորդ հատորներուն ժամանակ »: Հրատարակչականը գոյութիւն ունի չուրջ տասը տարիէ ի վեր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Առևտուրի հաց քոցրերուն

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ամէն տարի, Դեկտ. 9ին, Անարատ Ցղութեան տօնին առթիւ հայ քոյրերը կը սիրեն հրաւիրել իրենց նախկին սանուհիները հանդիպելու համար իրենց հիմնադրութեան տարեդարձը: Նախկին սանուհիները, որ այսօր ընտանիքի մայրեր եւ մեծ մայրեր դարձած են, հոն կը դիմեն մեծ ուրախութեամբ, վերյիչելու համար մանկութեան եւ երիտասարդու թեան քաղցր օրերը միանգամայն յայտնելու իրենց երախտագիտութիւնը հայ քոյրերուն տուած կրթութեան հայեցի եւ բարոյական դաստիարակութեան:

Այս անգամ եւս, անոնք հաւաքուեցան առաւել բազմութեամբ որովհետեւ լսած էին որ հայ քոյրերը կը ծախեն իրենց սեփական չէնքը եւ կը հեռանան Փարիզէն, հաստատուելու համար այլուր: Ըստ ընկալեալ սովորութեան ժամը 11ին ներկայ էին ձայնաւոր պատարագին, զոր կը մատուցանէր Հայր Աթանաս Վրդ. Քէսկճեան եւ կը քարոզէր: Նախկին սանուհիները երբ ի մի կը հաւաքուին, զեղեցիկ երգչախումբ մը կը կազմեն եւ տակաւին կրնան բազմաձայն երգել եւ ներդաշնակ, որովհետեւ ժամանակին սորված են հայկ. պատարագի չարականները երգի մանադէտ քոյրերէ: Բնականաբար կէսօրուան մոտերիմ եւ ընտանեկան ճաշի սեղանին չուրջ խանդավառութիւնը իր զագաթնակէտին կը հասնի, կը յիշենք Ամատունի Եպս. առաջնորդին, որ ամէն տարի այս առթիւ հոն կը պատրագէր եւ կը նախագահէր ճաշին, իր հայրական ժպիտը դէմքին յաւուր պատշաճի իմաստալից եւ ճաշակաւոր խօսքերով ներկաներուն արամադրութիւնը կը բարձրացնէր:

Այս առթիւ Տիկին Սաթենիկ Ճէնտոյեան ուղերձ մը կարդաց ընկերուհիներու անունով եւ չեշտեց ի մէջ այլոց.— «Մինչ ամէն տարուան պէս, Անարատ Ցղութեան տօնը մեզ հոս հաւաքածէ, մենք նախկին սանուհիներու հաւատարիմ խումբը, այսօր կուգանք յատկապէս մեր երախտագիտութիւնը յայտնելու, մեր ներկայ եւ բացակայ ընկերուհիներու անունով, ձեզ, սիրելի քոյրեր, որ կը ներկայացնէք բոլոր այն քոյրերը, ողջ թէ հանդուցեալ ի Տէր, որոնք մայրական գուրգուրանքով առաջնորդեցին մեզ դէպի այս կեանքը աշխարհի, մեր մանկութեան դժբախտ եւ անոէր օրերուն: Շնորհակալ ենք, մեծապէս ալ գոհ ենք ձեզմէ, անոր համար որ մեզի տալով նախնական անհրաժեշտ ուսումը դիտութեան, չամբեցիք նաեւ եւ գրոչմեցիք մեր սրտերուն մէջ, գիտութեան եւ կրթութեան ամէնէն կարեւորը, Քրիստոսի ճշմարիտ հաւատքին վարդապետութիւնը. որով մենք դիտցանք եւ կրցանք դիմագրաւել պատահարները կեանքի բոլոր հոլովումները, դարձանք համեստ եւ արժանավայել հայ ընտանիքի մայրեր, երբեք չմոռցանք ձեզ եւ ձեզմով մեր մանկութեան քաղցր օրերը, թէեւ այս տարի կը հանդիպ Փարիզի չրջանէն, սակայն մենք գոհ ենք եւ ուրախ, քանի որ մեր բազմարդիւն քոյրերու հաստատութիւնը կը զարգանայ եւ կը մնայ Ջրանասյի Մարսէյլ եւ Լիոն քաղաքներուն մէջ: Անարատ Ցղութեան քոյրերը տարուէ տարի զարգանալով բազմաթիւ վարժարաններ հաստատեցին Մերձաւոր Արեւելքի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, հոն 15 հազար հայ աղջիկներ կը դաստիարակուին, վերջերս անոնք սկսան իրենց բազուկը երկարել դէպի արեւմտեան երկիրները, ուր հոծ հայ գաղութներ խմբուած են. երկու վարժարաններ Հիւսիսային, Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ վերոյիչեալ Ջրանասյի երկու կեդրոնները, զերթ լաստեր ազգապահպանման: Կը մաղթենք եւ կ'ափսոսանք մեր քոյրերուն յաջողութիւնները, մեր ազգին զաւակներուն յառաջդիմութեան համար »:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

« ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ » ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի զանազան չրջաններէ հաւրիւրաւոր աշակերտներ մեկնած են պատմութեան եւ ճարտարապետութեան վեր – բաբերեալ տեսարժան վայրերը, պիտանականներու խնդրանքով որոշ աշխատանքներ առնելու համար: Հայաստանի մէջ կը գտնուին անցեալի հազարաւոր վկայութիւնները, նախնադարեան նկարիչնե – րու ժայռապատկերներով քարանձաւա – յին բնակարաններէն մինչեւ միջնադար – եան ժողովրդական ճարտարապետու – թեան գլուխ գործոցները: Գիտնականներուն ծանօթ է ընդամէնը 4170 յուշար – ձան, սակայն անոնցմէ միայն 200ի մասին է, որ մանրամասն տեղեկութիւններ հաւաքուած են: « Ցուշարձան » գործո – ղութեան մանակցողները կ'օգնեն այդ պակասը ամբողջացնելու: Անոնք կ'այցե – լեն հնադարեան ամրոցներ ու վանքեր, կը նկարեն հին բնակիչներու կողմէ քարերու վրայ փորագրուած գաղափարա – գրերը, կը կազմեն իրենց երկրի բոլոր տեսարժան վայրերու մանրամասն նկարագրութիւնները: Պատանի ազդագրա – կիտները զբի կ'առնեն հնաբնակներու պատմած նիւթերը, պատմական կառուցուածքներու վերաբերեալ աւանդութիւն – ներն ու հէքեաթները, զանոնք կերտող – ներու անունները: Պատանի հետազօտող – ներու հաւաքած եւ դասաւորած տուեալ – ները կը յանձնուին էլեկտրանիք հաշուիչ մեքենային:

×

« ՄԿՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ » ԺԱՊԱՒԷՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Կիեւի մէջ տեղի ունեցած տէսէն աւիմէ չարժանկարներու Շրջ համամիութենական փառատօնին առաջին մրցանակը չնորհուած է « Հայլֆիլմ » արուեստանոցի պատրաստած « Մկների ժողովը » ժապաւէնին: Ներկայացուած են 60 ժապաւէններ: Սենարիօն գրած է Լեւոն Բուդաղեան, Ա.Թաբէկ Խնկոյեանի համանուն գործին հիման վրայ: « Մկների ժողովը » ժապաւէնը բեմադրիր Լիւդմիլա Սահակեանի առաջին լինքնուրոյն գործն է: 1938ին էր, որ երեւանի մէջ ստեղծուեցաւ առաջին տէսէն աւիմէն, ըսած է Հայաստանի չարժարուեստագէտներու մի – ութեան յիշեալ ճիւղի նախագահը՝ Ստեփան Աղդրանիկեան: Ժապաւէնը « Շունն ու կատուն » էր, Յովհ. Թումանեանի թեմայով: Շարժանկարի այդ սեռը Հայաստանի մէջ սկսաւ զարգանալ 60ական թուականներու կէսերէն: Ստեղծուեցան « Մի կաթիլ մեղր », « Ջուրակը լռանգլուում », « Փարվանա », « Պուլ-պուլ մուկիկը », « Արեւի հարսնացուն » եւ այլ ժապաւէններ:

×

ՀԱՑ ՎԱՐՊԵՏԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԻՏԱԼԻՈՑ ՄԻԶԱԶԳԱՑԻՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Իտալիոյ մէջ տեղի ունեցած ջութակ պատրաստող վարպետներու Բ. միջազգային մրցումին մոսկուացի Ալեքսանդր Մուրադովի (Մուրադեան) ալթօն չահած է ոսկէ մետալը: Մրցումին մաս նակցած են 23 երկիրներէ մօտ 200 վարպետներ, որոնք խստապահանջ գատա – կամքին ներկայացուցած են 400 ալթօ, ջութակ եւ թաւջութակ: Բոլոր նուագարանները ձեւի, չափերու եւ կառուցուածքի հիմունքներով պէտք է ունենան – յին հարիւրամեակներ առաջ իտալացի անուանի վարպետներու ստեղծած գործական նմոյշներու լաւագոյն գիծերը, այսինքն աչքի զարնէին դեղարուեստական կատարեալ ձեւաւորումով, նրբութեամբ, ձեւերու ներդաշնակութեամբ, փայտի ընտրութեամբ, փայլով եւայլն: Մրցումը տեւած է տասը օր, երեք հանգրուան –ներով: Վերջին հանգրուանին քննուած է նուագարանին հնչողութիւնը: Գոց վարպետին եաեւ արուեստագէտը նուագած է եւ գատակազմին անդամները, առանց տեսնելու եւ գիտնալու, թէ որու նուագարանն է, տուած են իրենց գնահատականը: Աւարտական եւած եօթը ալթօներէն առաջին հանդիսացած է հայ վարպետին պատրաստածը: Մրցումին ներկայացուած է նաեւ Երեւանէն Սամուէլ Երիցեանի պատրաստած ջութակը, որ արժանացած է վկայականի:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Զ.

Միչա Անառէ կը զողզդար եւ յամառութեամբ կը կրկնէր առանց դադրելու:

– Ա՛խ հասկցայ, հասկցայ...

Իվա չէր ըմբռներ իսկ ճշդիւ այս խօսքերուն իմաստը ու կը չանար հանդարտեցնել զայն տեսնելով որ արդէն ո՛րքան տհայնել էր, չատ աւելի քան լինքը կարծած էր. ու այդ աւրուած ու անճանաչելի դէմքը որ մէկ դիչերուան մէջ կարծես տարբալուծուած էր, անանկ սուր ցաւ մը կը պատճառէր լրեն որ միտքը դրաւ ամէն միջոց գործածել զայն հանդարտեցնելու, եւ առոր համար քաջութեամբ հարցուց.

– Անառէ՛, ի՞նչ հասկցար:

– Ա՛խ հասկցայ որ ինձմէ կը զզուես, կը տեսնե՞ս որքան հիւանդ եմ արդէն եւ պիտեմ թէ իրաւունք ունիս իմ քովս չգալու, լինձմէ դանելու, դուն այնքան առողջ...

Իվա որքան որ չփոթեցաւ այս յայտնութենէն, միւս կողմէ գոհ եղաւ ներքնութենէն իր հոգւոյն պաղտնիքը մատնուած չըլլալուն. ու բոլոր սրտովը, վեհանձնաբար մխիթարեց Անառէն անոր այնպէս բար միխիթարեց Անառէն անոր այնպէս վատահութեան ապացոյցներ տալով որ քիչ մը ամոթուած՝ հանդչեցաւ: Անիկա չէր քնանար սակայն, աչքերը խոշոր բացած ձես զայն լրտեսելով երբ անիկա տուերի մը պէս կ'երթար կու գար սենեակին մէջ անչշուկ:

Հազի տպնապ մը նորէն ցնցեց Անառէն. բայց այս անգամ աւելի սկար. ուժաթափութենէն չկրցաւ թաչկինակը պահել եւ Իվա տիպուեցաւ սրբել թուքը բերնին վրայէն. հազիւ թէ հանդարտած մրմնջեց.

– Ա՛խ, ի՞նչ պիտի ընենք, ի՞նչ պիտի ընենք Իվա՛:

– Հոգ մի ըներ Անառէ. դեռ 5 Ֆրանք ունինք. դուն պէտք չէ որ այսօր դուրս ելնես այս անձրեւոտ խոնաւ օդով, աչնան մէջ հարբուխը պէտք է լաւ խընամել. դուն պառկէ ես հիմա քեզի տաք թէյ կը պատրաստեմ:

Իվա, սիրելիս, ինչպէ՞ս պառկիմ երբ այնքան բան կայ ընելիք յետոյ, վաղը՞...

Վաղը՞... պահ մը վարանեցաւ Իվա յետոյ քաջութեամբ աւելցուց.

– Նախ հինգ Ֆրանքը վազուան ալ կը բաւէ եւ վերջապէս վաղը՞, վաղը կը մտածենք:

– Բարեբախտաբար պղտիկին կաթը ապահովուած է, այնպէս չէ՞ Իվա՛:

Անիկա չպատասխանեց. բայց Անառէ չտեսնելով անոր վրդովմունքը չարունակեց.

– Պիտի երթա՞ս այսօր կաթ առնելու:

Այս անգամ Իվա պլուխը դարձուց եւ դէպի պատուհանը գնաց. Անառէ լինքն ալ աչքովը հետեւեցաւ անոր եւ պիտեց: Պատուհանէն դուրս գորշագոյն հորիզոնը կ'երեւէր խճողուած՝ ապարքըմանների տանիքներէն սլացող ծխաններով: Աղին անդին մուխի սեւ պիծ մը կը բարձրանար եւ կը տարածուէր սեւ պրօշի մը պէս խոնաւ տանիքներուն վրայ ու երկինքը ամպերով փոթորկալից, կ'ինչնէր, կ'ինչներ դէպի վար ճնշելով կարծես ամբողջ քաղաքը իր սպաւոր կուրծքին ներքեւ:

Է.

Դեռ սպասման սրահը չմտած՝ սանդուխներուն վրայէն Իվա լսեց աղմկալից խնդուք մը, յետոյ երգի կտոր մը.

– Իրաւ որ այսօր գուարթ են, կը զարմանան մտածեց լինքնին:

Դեռ չհասած դուռը իր դէմը բացուեցաւ:

– Բարի եկաք պզտիկ մայր:

– Ա՛հ դուք էք, Տիկին Մարսէլ ըսաւ Իվա բարեւելով եւ ժպտելով. այնքան ծիծաղաշարժ ձեւ մը ունէր այդ Մարսէլը:

Անիկա թեւերուն մէջ կ'օրօրէր խանձրուրուած տղեկ մը. երբեմն իր վրայ կը դառնար պարելով եւ միչա դողդոջ խօսքեր կ'ընէր պզտիկին:

– Լսէ՛ նայիմ, ի՞նչ ալ սիրուն ես, հէ՞ թող չեմ տար որ լաս:

Առնք կ'ըսէր զէմքի անանկ ծամածռութիւններով որ բոլոր սրահը կը խնդար:

– Ի՛նչ խենթուկ մըն է սա Մարսէլը:

(Շար.— 28)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ
„ՅԱՌԱՋ"
կը ներկայանայ

Տէր եւ Տիկին Աբելեան (Սէն Շամոնէն) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց կնքահօր եւ կնքամօր՝ Տէր եւ Տիկին Սահակեանի (Սէնթ-Էթիէն)։

×

Օր. Մոնիք Լալայեան, ինչպէս ամէն տարի, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Շահանդուխտ Լալայեանի (Մարսէյլ)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պոլէնէն, Պ. Առաքելեան 80 ֆր. կը նուիրէ՝ սիրելի «Յառաջ»ին։

NOUVELLES ARTISTIQUES

Centre National d'Art et de Culture Georges Pompidou

Musée National d'Art Moderne

Jacques Minassian

« ATELIER PHOTOS XV »

Exposition ouverte au public du Jeudi 20 Décembre au Dimanche 27 Janvier, Salon Photos du Musée, 3ème étage.

« Une prairie du Maine gagnée par la brume, un escalier, la lisière d'un parc, une plage... Entre ces lieux étrangers — une trentaine au totaal — une lumière argentée se propage irisant chaque contour, donnant à ces arbres, ces vallons un caractère spectral et éphémère : inhabités, ces espaces sont pourtant imprégnés d'une présence, parcourus par les les rafles successives de la mémoire. Ces zones d'ombre, creusant le paysage autour duquel le regard du photographe s'organise, provoquent dans la rigoureuse beauté de ces images un tremblement. Aucune de ces photographies n'est accidentelle. »

PATRICK BENSART

12 Novembre 1979

ԼՕԹՕ
ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Լօթոի խաղ մը Շաբաթ, Դեկտ. 22 երեկոյեան ժամը 20·30ին սկսեալ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահներուն մէջ։

Հայկական ջերմ մթնոլորտ, արժէքաւոր նուէրներ։ Տոմսակները ապահովէ – ցէք Հոգաբարձութեան անդամներու քովէն։

ՅԻՇԱՄԱՏԵԱԿ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ս. Թադէոս եւ Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ Թաղական Մարհուրդը կը մօնէ եկեղեցւոյ հինութեան եւ անուանակոչութեան 50րդ տարեդարձը կիրակի, Դեկտ. 23, բարձր հովանաւորութեամբ Ա. Գերապայծ. Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ հիմնադիրներուն՝ Գրի – գորիս Եպս. Պալաքեանի, եկեղեցւոյ կնքամայր Օր. Նունիկ Տէր-Ղեւոնդեանի, ինչպէս նաեւ հոգեւոր հովիւներուն եւ Թաղական Մարհուրդի անդամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս, բարոյապէս եւ փիլիքապէս աատարած են եկեղեցւոյ հինութեան եւ որոնցմէ շատերը այսօր առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ։

Այս պաշտօնական հանդիսութեանց ուրբաթ առթիւ, եկեղեցւոյ քարտուղար Պր. Աատուր Կարապետեան, ի գնահատանք իր երկարամեայ եկեղեցասէր եւ ժրաջան գործունէութեան, կրօնական իշխանութեան կողմէ կը վարձատրուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը պիտի կատարէ Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Խաչիկ Եըլմազեանի։

Ժամանակացոյց արարողութեանց

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8, պատարագ 10, քարոզ 11։ Մատաղաբաշխում եւ ընդունելութիւն 12·30 եկեղեցւոյ Խորհրդարանին մէջ։

Կրօնական հանդիսութեանց կը յաջորդէ ճաշ մը, ի պատիւ Սրբազան Հայրերուն եւ հոգեւոր հովիւներուն։

Château de Fabrégoules à Septèmes
(Maison de Repos de la R.A.T.V.M.)

Ճաշը կը սկսի ժամը 13·30ին։

Գեղարուեստական ընդ բաժին

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակից ըլլալ ճաշին, թող հաճին արձանագրուիլ հետեւեալ հասցէներուն մօտ.—

Թաղականութեան մօտ եւ կամ եկեղ. հոգեւոր հովիւ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իշնա – տիոսեան, հեռ. 60·86·75

Աթենապետ Պ. Մ. Տէլի-Ղազարեան, հեռ. 51·29·27

Պ. Երուանդ Պապոյեան 60·62·50

SPECIAL NOEL

LA CAPPADOCE

Saint Sylvestre - Noël Arménien

MENU SPECIAL A 200 F plus service

ORCHESTRE CAPPADOCE
DUO GREC ACROPOLIS
DANSEUSE ORIENTALE

*

LIDYA VERKIN
MARTEN YORGANTZ

DISCOTHEQUE APRES 2 h. DU MATIN

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեհոյի Հայաշատ արուարձանին մէջ ծախու է երկրորդ յարկի վրայ, բոլոր յարմարութիւններով բնակարան մը՝ երեք սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, հանդերձարան, մառան, կեդրոն. ջեռուցիչ, եւայլն։ Դիմել Լեւոն Տօնիկեանի.

53, Rue G. Courbet
92220 Bagneux — Tél. 663-38-83

DUO HARTAR
vous propose

l'animation de vos soirées, galas ou concerts arméniens.

Pour tous renseignements contacter le : 246 98-64 ou 271 93-07 (à partir de 18 h) ou écrire à : DUO HARTAR
31, RUE DE L'ÉCHIQUIER
75010 PARIS

UGAB - JEUNE
THEATRE

URGENT : pour débuter le plus rapidement possible nos répétitions (qui auront lieu au Centre Culturel Alex Mannogian de l'UGAB les Samedi ou Dimanche après-midi) nous attendons vos candidatures.

La pièce choisie sera un œuvre arménienne comique.

Pour vous inscrire, adressez-vous à l'UGAB, 118 Rue de Courcelles Paris 17e — Tél. 227-12-26

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻՆՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Դեկտ. 24ին ժամը 21ին Ճրագալոյցի պատարագ կը մատուցուի Ֆրանսացի քոյրերու Քարմելի մատրան մէջ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

Կոմիտաս Վրդ. Զարբհանաճ

Maison de la Culture
Arménienne d'Alfortville
9, Rue de Madrid, Tél. 376-55-89

SOIREE
SPECIAL JEUNES

SAMEDI 22 DEC. à partir de 20 h.
BAR — BUFFET

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ ԵՐԳԻՉԸ

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ԳԻՇԵՐ ԿԵՐԳԷ

կիրակի, Դեկտ. 23 ժամը 20·30էն սկսեալ

RESTAURANT

sevana lidge

274, Route Nationale, ST ANTOINE
13015 MARSEILLE
Tél. : (91) 51-03-34

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Եղիշէ Մերանկիւլեանի մահուան առթիւ, Madame Peskof 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի։

ԷՄԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆԻ

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԹԱՌԸ

Դեկտ. 24, երկուշաբթի պիչեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, Ալեֆ Մանուկեան սրահը։

Ընտիր ճաշ — 100 ֆր.

Ժամը 23էն սկսեալ երիտասարդաց

35 ֆր.

ըմպելի պէօրէկով

ԵՐԳ — ՊԱՐ — ՏԻՍԿՕ

Հասոյթը կրթական հաստատութեանց Մանրամասնութիւն հեռախօսով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10՝ 372-04-20

Փութով ապահովել սեղանները։

MARANE - ՄԱՌԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏԱՒՆԸ

Ճոխ եւ ընտիր տեսակներ

ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Կ'արժէ այցելել

MARANE épicerie orientale

1 bis, rue de l'Arbalète, 75005 Paris tél. 535 - 85 - 26
métro Censier-Daubenton, sur la rue Mouffetard

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

1969 — 1979

ՊԷԼՖՕՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԸ ԿԸ ԲՈԼՈՐԷ ԻՐ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի եւս Պէլֆոնթէնի բանակումը տեղի կ'ունենայ 1979 Դեկտ. 24էն մինչեւ 1980 Յունուար 2

Ծախքերու մասնակցութիւնը

Լման կեցութիւն 365 ֆր. Արձանագրութեան տուրք 50 ֆր. Օրական ծախք 35 ֆր.։ Շաբաթավերջէն սկսեալ Ուրբաթ Դեկտ. 28, կէսօրէ ետք 250 ֆր.

Inscription à transmettre à : M. STEPANIAN Christian
6, rue de Trétaigne — 75018 Paris
(joindre un timbre à 1 F. 30 pour la réponse).

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը յայտնել Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Գալուստեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց հօր՝ Պաղտասար Ալթունեանի մահուան առթիւ։

Յաւակցութիւններ նաեւ Տէր եւ Տիկ. Պ. Ուլուսուզեանի իրենց հօր եւ աներհօր մահուան առթիւ։

Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. իր պէրոցին համար, Տէր եւ Տիկ. Պ. Ուլուսուզեանէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԱԳԻՐ

Խելի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան, Վահան Ալանեանի մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Եսթեր Մինասեան 500 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Օսքար Ալանեան 500։ Իսկ՝ ի նպաստ Լիբանանի աղէտեալներուն, Տիկ. Սիրանույշ Պաղտասարեան եւ Տիկ. Վարդանույշ Նալպանդեան 100 ֆր.։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
20
JEUDI
20 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.540

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.540

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ԱՅԱԹՈԼԱ ՄՈՖԱԹԵՀ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

—o—

ԽԱԼԽԱԼԻ ԿԸ ՀՐԱՀԱՆԳԷ՝
«ՇԱՀԸ ԳԱՁԻՔ ՍՊԱՆՆԵՑԻՔ ՓԱՆԱՄԱ»

Ընդհանուր ձեւով ոչ մէկ նորութիւն կայ իրանեան կողմն աշխարհի ինչ կը վերաբերի պատանդներու հարցին : Բայց այաթոլա Մոթաֆիէհի սպանութիւնը քիչ մը աւելի լարեց մթնոլորտ մը, որ ատոր պէտք չունէր : Մոթաֆիէհ աստուածաբան մըն է, մտերիմ Խոմէյնիի եւ անոր սպանութիւնը անմիջապէս վերագրուեցաւ նախկին Սաւաքին եւ ուրեմն՝ ամերիկեան աշխարհակալութեան : Թեհրանի մէջ է, իսլամական վարժարանին առջեւ որու տեսուչն է, որ մահափորձի ենթարկուած է, իր կառքին մէջ, Մոֆաթեհ, երեք անծանօթներու կողմէ : Անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուած, երկու ժամ տեւող գործողութենէ մը ետք մեռած է : Մեռած են նաեւ իր երկու թիկնապահները, երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուած են մինչ զէնք պարպողները փախած են : Մահափորձին տէր եղած է բոլորովին անծանօթ չարժում մը՝ Իֆ. Իմ. : Խոմէյնի ճայնասփիւռ–ճառ մը արտասանած է այս առթիւ, ամբաստանելով Միացեալ Նահանգները, եւ ըսելով անոնց հասցէին. « Թող իրենք զիրենք մխիթարեն այն գաղափարով թէ կրնան պատակոծում մը յառաջացնել այն պայքարին մէջ, զոր մեր երիտասարդները կը մղեն Աստուծոյ համար իրեն սրբազան կռիւով : Ինչ որ չեն հասկնար այն է որ մահուան վախը անոնց համար է որ նիւթապաշտ են » : Պետական ճայնասփիւռն ալ, հաղորդելով թէ Մոֆաթեհ եւ իր թիկնապահները սպանուած են ամերիկեան ատրճանակներով, աւելցուցած է թէ « այդ յարձակումը լաւ չէ Սպիտակ Տան բնակիչներուն համար » :

Միւս կողմէ այաթոլա Խալխալի հրահանգած է որ « երթան փանամա սպանելու Շահը, ինչ որ ալ ըլլան վտանգները » :

×

Ինչ կը վերաբերի պատանդներուն, ուսանողները յատուկ զեկոյցով մը, յատակ կերպով ըսած են որ Արտաքին նախարարը Ղոթպզատեհ սխալ յոյսեր տուած է թըշնամիին յայտարարելով թէ պատանդները պիտի չդատուին : Զեկոյցը կը չեշտէ. « Ցոյս տուած է (իմա՛ նախարարը) թըշնամիին ըսելով չատ աւելին քան պէտք էր լսուեներուն, անոնց դատավարութեան, անոնց ազատագրութեան կամ չորհազուրկ Շահին եւ անոր յանձնումին մասին կամ չատ ուրիշ բաներու, որոնք ներդաշնակ չեն յեղափոխութեան երդին եւ իմամին ճամբուն հետ : Այսօր, իշխանութիւնները պէտք է չափեն իրենց խօսքերը : Մէկ պահանջ ունինք՝ Շահին եւ իր դրացած ինչքերուն վերագարձը Իրան : Եթէ Միացեալ Նահանգները չենթարկուին իրանեան ժողովուրդին արդար եւ մարդկային պահանջներուն, նուազագոյնը զոր կրնանք ընել պատանդները դատելն է » :

× Իրաք – Իրան սահմանային միջադէպերը քէպէն ետք, երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները լաւ չեն : Մէկը միւսը կ'ամբաստանէ ըսելով թէ կը նպաստէ Ամերիկային : Լեզի – կծու խօսքեր կը փոխանակուին, բայց խորքին մէջ պատատի դլխաւոր մտահոգութիւնը՝ չիի վարակում մըն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌՔԵՐՈՒ fոտ լոյսերու աղմուկը երթալով կը բարձրանայ : Մեծ քաղաքնե – րու բոլոր քաղաքապետները դէմ են : Շերբոլ բոլոր քաղաքապետները դէմ են : Շերբ րաք յայտարարած է այս առթիւ թէ ոչ միայն այդ լուսաւորումը անպատեհ է, այլեւ ամէն բան կանոնի վերածելու այս դրութիւնը անհամ դարձած է : Անհատը սկսած է դադրիլ նախաձեռնութեան իրաւունք ունենալէ եւ պատասխանատու անձ չի նկատուիր ինչ որ չի համապատաս – խաններ մեր ուզած ազատական ընկերութեան : Բայց նախարարը՝ Լը Թէօլ ըսաւ որ փորձը (որու ձախողութիւնը այլեւս հաստատուած է գրեթէ միաձայնու – թեամբ) պիտի չարունակուի մինչեւ Մարտ 31, ինչ որ դրել կուտար լրագրողի մը, որ զարմանալի ոչինչ կայ, որովհետեւ երբ կը փաստուի որ անհեթեթ որոշում մը տրուած է անհրաժեշտ է անհեթեթութիւնը աւելի չեշտել զայն չջնջելով :

ՀԱՒԱՏՈՑ Տարածման Միաբանութիւնը յատակ վճիռով մը յայտնեց թէ զուիցերացի Հանց Քիւնկ չի կրնար այլեւս կաթողիկէ աստուածաբան մը նկատուիլ եւ ուրեմն չի կրնար իրրեւ այդ դասաւանդութեան պաշտօն վարել : Հարցը նոր չէ, հինգ տարի է որ Վատիկան ծուռ աչքով կը նայի մէկուն որ « վարդապետական ինքնամատակարարում » կը կիրարկէ : Քիւնկ քանիցս եւ դեռ վերջերս մերժած է Վատիկան երթալ եւ բացատրուիլ իր պարզած տեսակէտներուն չուրջ : Ինդրոյ առարկայ կ'ընէ երկու հատորներու մէջ ոչ միայն Պապին այլ եւ Եկեղեցիին անսխալականութիւնը :

ԺԱՒ ՄԻՆԱՍԵԱՆի մասին, որու գեղարուեստական լուսանկարները կը ցուցադրուին այս միջոցին Փոնփիտու կեդրոնը Ֆիկառոյի մէջ գնահատական տողեր լոյս տեսան Զորեքշաբթի օր : Կը չեշտուի թէ Մինասեան կը ներկայացնէ հանդարտ եւ անոյշ երբեմն մշուշով ողողուած բնանկարներու ամբողջութիւն մը, ուր մարդուն ներկայութիւնը, երբեք բացայայտ, կ'արձանագրուի հետքի մը նման :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 7–13)

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի դրոշներու տան մէջ տեղի ունեցած է Գէորգ Էմինի ծննդեան 60ամեակին նուիրուած երեկոյթ մը, ուր ներկայ եղած են Հայաստանի նախագահը՝ Բարկէն Սարկիսով, մտաւորական Յովհաննէս Բաղրամեան, Հայաստանի Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղարը՝ Վարդգէս Պետրոսեան եւ զանազան պատուիրակութիւններ խորհրդային Հանրապետութիւններէ եկած : Բացման խօսքը արտասանած է Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղարը՝ Եու. Սուրովցեւ : Խօսք առած է ռուս գրագէտ Ա. Կեչոկով : Քննադատ Արամ Գրիգորեան ներկայացուցած է Գ. Էմինի բանաստեղծութիւններուն մէջ ազգային եւ համամարդկային թեմաներու միաձուլումը : Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են բանաստեղծներ եւ դրագէտներ : Գէորգ Էմինի չնորհակալութեան խօսքերէն ետք երեկոյթը վերջ գտած է Հայաստանի արուեստագէտներու համերգով :

×

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ՑԱՌԱԶԱՑՈՂ ԿԱՐԻՔՆԵՐԸ

Արտասահմանի երկիրներու մէջ օր ըստ օրէ կ'աճի հետաքրքրութիւնը Հայաստանի հանդէպ եւ զբօսաշրջիկութիւնը մեծ թափով կը զարգանայ : Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր արտասահմանեան զբօսաշրջիկութեան վարչութեան պետ Արտաւազդ Աչէիկեանի տուած տեղեկութեանց համաձայն, անցեալ տարի Հայաստան այցելած են 49 երկիրներէ զբօսաշրջիկներ, իսկ այս տարի՝ տասը ամսուան ընթացքին, 76 երկիրներէ, այդ կարգին՝ 4000 հոգի Ֆրանսայէն, 3096 հոգի Միացեալ Նահանգներէն, 2077 հոգի Լիբանանէն : Զբօսաշրջիկութեան զարգացմամբ յառաջացող կարիքներուն գոհացում տալու նպատակով որոշուած է կառուցանել նոր պանդոկներ : Երեւանի « Արմենիա » պանդոկէն քիչ մը անդին կառուցուելու վրայ է արդէն 450 տեղնոց պանդոկ մը :

×

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆի ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ մեծ հանդիսութեամբ նչուած է Միքայէլ Նալբանդեանի ծննդեան 150ամեակը : Ներկայ եղած է Խորհ. Միութեան Մշակոյթի նախարարը՝ Պեսոբը Դեմիչեւ : Խօսք առած են բանաստեղծ Ալեքսէյ Սուրկով, արձակագիրը Անատոլի Ալեքսին, Գրիգոլ Աբաշիձէ, որոնք վեր առած են Նալբանդեանի դերն ու արժէքը իբրեւ բանաստեղծ ու արձակագիր, հրապարակագիր ու փիլիսոփայ, քննադատ եւ լեզուաբան :

×

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է նաեւ դիւանական նիստ մը, կազմակերպութեամբ Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի Գրողներու Միութեանց, Մոսկուայի եւ Երեւանի գրականութեան հիմնարկներու : Դասախօսած է Ակադ. Գէորգի Լոմիձէ, չեչտելով Միքայէլ Նալբանդեանի քնարականութիւնը, մարդկայնութիւնը :

×

ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆի ՆՈՐ ՆՈՒԷՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՑԻՆ

Հայաստանի Ակադեմիան ստացած է եօթը արժէքաւոր քարէկներ, զորս նուիրած է Զատիկ Խանզադեան : 92ամեայ Ֆրանսահայ քարտիսագէտը նախապէս ալ նուիրած էր զանազան նիւթեր, որոնք դասաւորուած են իր անունը կրող յատուկ Ֆոնտի մէջ :

×

ՎԱՐԴԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆի ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԼՊՈՄ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Վարդան Աճէմեանի նուիրուած գիրք – ալպոմ մը, որուն մէջ կը ներկայացուի բեմադիրին 50ամեայ գործունէութիւնը, նկարներով եւ իր ժամանակակիցներու ստորագրած յօդուածներով ու վկայութիւններով :

×

ՊԱՐՈՑՐ ՍԵՒԱԿԻ « ՄԱՐԴԸ ԱՓԻ ՄԷՋ »

ՀԱՏՈՐԸ ՈՒԿՐԱՆԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Կիեւի « Մոլոդ » (« Երիտասարդութիւն ») հրատարակչականը լոյս ընծայած է Պարոյր Սեւակի « Մարդը ափի մէջ » բանաստեղծութիւններու հատընտիրը, Իվան Դրաչի թարգմանութեամբ : Այդ առթիւ պրակական հանդիպում մը կազմակերպած է Ուկրանիոյ Գրողներու Միութեան մէկ յանձնախումբը, ուր խօսք առած են բանաստեղծ Ալեքսանդր Բոժկո եւ Իվան Դրաչ, իսկ Վիկտոր Կոչեւակի կարդացած է (հայերէն եւ ուկրաներէն) Սեւակի բանաստեղծութիւններէն նմոյշներ :

×

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԸ ՊԱՐԳԵՑ – ԻԱՏՐՈՒԱԾ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՈՎ

Կիեւի մէջ տեղի ունեցած « Երիտասարդութիւն–79 » չարժանկարի փառատօնին դլխաւոր մրցանակներէն մէկը չնորհուած է Երեւանցի բեմադիր Գեղամ Մելքոնեանի « Թթենի » ժապաւէնին : Երեւանի գեղարուեստա – թատերական հիմնարկի շրջանաւարտ հայ բեմադիրին անդրանիկ լինքնուրոյն աշխատանքը պատրաստուած է Զօրայր Խալափեանի « Թթենի » վիպակի հիման վրայ :

×

ԵՐԵՒԱՆՑԻ ՄԱՐԶԻԿԻՆ ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԱՐՄՆԱ – ՄԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՒՈՑԵՆՈՒ – ԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Միացեալ Նահանգներու մէջ տեղի ունեցած մարմնամարզութեան աշխարհի առաջնութեան մրցումներուն ոսկէ մետալ չահած է 18ամեայ Արթուր Ցակոբեան (Երեւանէն), որ մաս կը կազմէր Խորհ. Միութեան ազգային խումբին :

×

ԱՆՈՑՇ ՕՓԵՐԱՑԻՆ ԶԱՑՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան եւ ձայն – հեռատեսիլի պետական կոմիտէի նախաձեռնութեամբ կ'իրակացուին հայկ. դասական օփերաներու ձայնագրութիւնները : Արդէն վերջ գտած է Արմէն Տիգրանեանի « Անոյշ » օփերայի ձայնագրութիւնը, Մոսկուայի հեռատեսիլի խումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Լեւոն Կոջոյեանի : Դերերը ստանձնած են Գոհար Գասպարեան (Անոյշ), Տիգրան Լեւոնեան (Սարօ), Արշաւիր Կարապետեան (Մոսի), Գոհար Գալուչեան (Սարոյի մայրը) : Ղեկավարն է Ցակոբ Ոսկանեան, երգչախումբը վարած է Ռուբէն Այվազեան : Ցատաղիկային կը ձայնագրուին նաեւ Ա. Տիգրանեանի « Դաւիթ Բէկ », Տիգրան Զուլալեանի « Արշակ Բ. » եւ Ալ. Սպենդիարեանի « Ալմաստ » օփերաները :

ԼՈՐԱ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Գերագոյն Խորհուրդի « տասներորդ գումարման երկրորդ նստաշրջան »ին նախօրէին, Նոյ· 27ին, տեղի ունեցած է կեդր· Կոմիտէի լիակատար նիստը: 1980ի տնտեսութեան եւ պետական պիւտճէին նախագիծերը ներկայացուցած են Պետպլանի նախագահը՝ Ն· Բայբակով եւ Ֆինանսական նախարարը Վ· Գարբուզով (*):

Նոյն նիստին խորհրդային տնտեսութեան վերջին չորս տարիներուն պատկերը պարզած է, առաւելաբար քննադատական մօտեցումով, Լ· Բրեժնեւ: Հասկընալի է թէ ինչո՛ւ: Տասներորդ հրգումեակի ծրագիրը դատապարտուած է նախորդին նման ձախողելու, քանի անցնող չորս տարիներուն արդիւնքները ակնկալուած եւ նախատեսուած չափանիշերը չեն արձանագրած: Արտակարգ ճիգ մը պէտք է ի գործ դրուի, որպէսզի յառաջիկայ տարեշրջանին բացը գոցուի եւ ծրագիրը դլուխ ելլէ: Ասիկա առաւել քան թէական կը մնայ:

Բրեժնեւի հիմնական հաստատումը այն եղած է, որ հակառակ արտադրուած լայն միջոցներուն, արդիւնքները սահմանափակ պատկեր պարզած են: « Բայց եթէ խօսելու լինենք տնտեսութեան մէջ ներ տեղերի պահպանման եւ թերութիւններուն գլխաւոր պատճառի մասին, ապա դա այն է, որ արտադրութեան արդիւնաւէտութեան եւ աշխատանքի որակի յետագայ բարձրացման քնագաւառում չյաջողուեց առաջ ընթանալ այնպէս, ինչպէս նախատեսուում էր պլանով »:

Բրեժնեւ, որ չէ վարանած յականէ անուանել պատասխանատուութեան կանչելու տակաւ ճիւղերուն նախարարները, կէտ առ կէտ յիշատակած է բացերը: Յանկը արդէն ծանօթ է·— Փոխադրութիւն, վառելանիւթ եւ էլեկտրուժ, մեքենաշինութիւն, բնակչութեան պարէնաւորում — մասնակարարում:

Պատկան մարմինները երկար տարի — ներէ ի վեր արտակարգ միջոցներու դիմած են ճարտարարուեստականացնելու համար Սիպերիան եւ Ծայրագոյն Արեւելքը: Պարզ է, որ հաղորդակցութիւնը կամ՝ ինչպէս կ'ըսեն արտնպորտը նշանակալից դեր կը կատարէ այս ուղղութեամբ: Արդ, համաձայն Բրեժնեւի, պատկերը առաւել քան բացասական է: Եւ այս հակառակ կեդր· Կոմիտէի 1977 Յունուարի յատուկ որոշումին՝ կանոնաւորելու հաղորդակցութեան — տեղափոխութեան միջոցները: « Բայց ոչ հաղորդակցութեան ճանապարհների միմիս — տրութիւնը, ոչ էլ պետպլանը չապահովեցին նրա պատշաճ կատարումը: Հետեւանքը եղաւ այն, որ կոպիտ կերպով խախտուում են կարեւորագոյն բեռների փոխադրումների պլանները: Դրանցից են վառելիքը, հանքաքարը, բնափայտը, հացահատիկը »:

Վառելանիւթին եւ էլեկտրուժին մասին խօսելով, Բրեժնեւ նախ դիտել տուած է վերակշիռ դիրքը Խորհ· Միութեան, աւելցնելով անմիջապէս, թէ « տնտեսութեան յաբաւուն պահանջ — մունքները քաւարարուում են դժուարութեամբ », որով անհրաժեշտ նկատած է հաւասարակշռութեան բարելաւումը եւ լեկտրուժին մէջ նուազեցնելով քարիւղին բաժինը եւ աւելցնելով հիւլէական էլեկտրակայաններուն տարողութիւնը, կապին արդիւնահանումը եւ մազութին փոխարինումը կազով: « 80ական թուականների համար նախատեսուած խնդիրն այն է, որ էապէս բարելաւուի երկրի վառելիքէներգետիկ հաշուեկշիռը եւ առաջին հերթին կրճատուի նաւթի՝ որպէս էլեկտրակայաններուն վառելիքի բաժինը... Դրա համար անհրաժեշտ է աւելի վճռականօրէն արագացնել գազի արդիւնահանման տեմպերը, յատկապէս Արեւմտեան Սիբիրում, եւ ապահովել լայն մասշտաբներով մազութի փոխարինումը գազով: Երկրորդ, հարկաւոր է աւելի արագօրէն զարգացնել ատոմային էներգետիկան »:

Մի քանի կէտ աւելցնենք որ կազի մատակարարումին անկայունութիւնը վերջին քանի մը տարիներուն յատկապէս զգալի դարձած է Հայաստանի մէջ: Գլխաւոր պատճառը Պարսկաստանէն ներածուած կազին քանակին նուազումն է եղած, ծանօթ իրադարձութեանց հետեւանքով: Արդ, երբ այդ վիճակին մէջ զործատուները չաթթներով հնարաւորութիւն չեն ունեցած բանելու, իսկ մասնաւորաբար ձմրան ամիսներուն բնակարաններուն ջեռուցումը դադրած է: Գերագոյն Խորհուրդի վերջին նստաշրջանին, Նոյ· 28ին, երեւոխան Լ· Սահակեան վերյիշեալ մատնանշումները կատարելէ ետք դիտել տուած էր, թէ « Հարկաւոր է ապագացնել Հանրապետութեանը լրացուցիչ կերպով բնական կազով ապահովելու միջոցառումների մշակումը »: Աւելցնենք, որ հնգամեայ ծրագրով 1980ի համար նախատեսուած էր 4,2 միլիառ խորանարդ մեթր բնական կազ ապահովել Հայաստանի:

Սննդեղէնի պարենաւորումը անկայուն վիճակ կը ներկայացնէ: Բրեժնեւի հաստատումով « արդէն մսի արտադրութիւնը շատ դանդաղ է աճում »: Հակառակ պետպլանտեսութեան մարզէն ներս կատարուած մեծ աշխատանքներուն, նիւթական յատկացումներուն, ոռոգելէնին եւ կաթնեղէնին արտադրութիւնները չեն բաւարարած բնակչութեան պահանջները: « Օրինակ, ըսած է Բրեժնեւ, ինչո՞ւ է կրճատուում հացաբուլկեղէնի եւ հրուշակեղէնի տեսականին: Կամ ինչո՞ւ են կաթնամթերքերի, կարագի, պանրի մատակարարման ընդհատումներ թոյլ տրուում են այն դէպքում, երբ հսկայական բանակութեամբ կաթ է արտադրում »:

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱՏՐԻՏԻ ԵՒ ՀՌՈՄԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐԸ

Իտալական Մամուլը եւ Հայկ. Հակազդեցութիւնը

ԽՄԲ·— Օրը օրին արձագանգ հանդիսացաւ իտալական մամուլի յօդուածներուն նախ Մատրիտի, ապա՝ Հռոմի եղեռնափորձերուն առթիւ: Իրրեւ նիւթ պատմութեան համար, յայտնապար կուտաւ, Հայերու (անհատ թէ միութիւն) հակազդեցութիւնը, իտալական մամուլի մէջ լոյս տեսած պատասխան – գրութիւն մը եւ հաղորդագրութիւններ·—

ՄԱՏՐԻՏԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐԸ ԵՒ ՄԻԼԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՆՀԻՄՆ ՎԵՐԱԳՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Վօլթիլա Պապին Թուրքիա ճամբորդութեան նախօրեակին Մատրիտի մէջ կատարուած եղեռնափորձերը զանազան մեկնարանութիւններով ներկայացուեցան օտար մամուլին մէջ, առաջացնելով մեծ յուզում մը հայաչատ պաղութիներէն ներս: Եւ ոչ մէկ տեղ, սակայն, նշմարուեցաւ բազոքի զանգուածային արտայայտութիւն մը ըլլայ պաշտօնական մարմիններու, ըլլայ անհատներու կողմէ, հերքելու համար այդ յերիւրածոյ տեղեկութիւնները որոնք Հայերու կը վերագրէին կատարուած ահաբեկումները օտար օդանաւային ընկերութիւններու դրասենեակներուն դէմ: Կարծես ուզեցինք մեր « լռելեայն » լռութեամբ իւրացնել Թուրքիոյն կողմէ սադայէլականօրէն լարուած թակարդը որուն մէջ բարեմտօրէն կամ պիտակցաբար ինկան միջազգային լրատուութեան զործակալութիւնները: Պահ մը ընդունինք թէ Թրքական հաստատութիւններու դէմ կատարուած եղեռնափորձերը թէեւ արդարանալի չեն, սակայն բացատրելի են: Հեռաճայնային հաղորդութիւն մը, զոր ունէ անպատասխանատու մէկը կրնար կատարել ազատ երկիրներու որեւէ հեռախօսային զործիք մը, որպէս վաւերական աղբիւր եւ վստահ նկատել ամբողջ ժողովուրդ մը ամբաստանելու համար, ցոյց կուտայ այդ տեղեկատուութիւններու դիտումնաւոր բնոյթը: Ինչո՞վ ուրեմն բացատրել ոչ-թուրք օդանաւային ընկերութիւններուն դէմ կատարուած եղեռնափորձերը, երբ նկատի ունենանք թէ Հայերը որեւէ պահանջ չունին այդ երկիրներէն ուր լայն ասպնջականութիւն եւ ազատութիւն կը վայելեն: Պարզ եւ տրամաբանական կը դառնայ որ այդ ահաբեկումները կազմակերպուած ըլլան Թուրքերու կողմէ, անուղղակի կերպով արդելք հանդիսանալու նպատակաւ Պապին դէպի Կ· Պոլիս ճամբորդութեան զոր չէին կրնար պաշտօնական ճամբով մերժել· եւ եթէ վաւերական տեղի տար, դիւրին կ'ըլլար ճամբորդութեան ձախողութեան պատասխանատուութիւնը ամբողջութեամբ վերագրել Հայերուն, անոնց հանդէպ ստեղծելով բնական հակակրութիւն մը ամբողջ կաթոլիկ աշխարհին մէջ: Բարեբախտաբար վաւերական չինկաւ այդ թակարդին մէջ, սակայն արուեստականօրէն ստեղծուած այդ մթնոլորտը առիթ տուաւ Թուրք իշխանութիւններուն որ ապահովութեան պատրուակին տակ խիստ հակակշռի ենթարկեն եւ քաղաքավարական սառն ընդունելութիւն մը վերապահեն Պապին այցելութեան ըլլայ Անգարայի թէ Պոլսոյ մէջ: Նման պարագաներու առթիւ ահա ակնառու կ'ըլլայ Սեւրէսի մէջ միջազգային մամլոյ հետ կապեր պահելու սահմանուած հայկական յարաբերական կեդրոնի մը չզոյութեան անհրաժեշտ հետեւանքները:

Իտալական մամուլն անշուշտ անմասն պիտի չմնար լրագրական աղմուկէն, եւ գլխաւորաբար Քոռիէրէ Տէլլա Սերան իր Նոյեմբեր 27ի թիւին մէջ, առաջին էջին վրայ մեծ խորագիրներով կը հրապարակէր Մատրիտի իր թղթակիցին հաղորդած լուրը, Հայերու հանդէպ վիրաւորիչ վերագրումով մը: Նոյն օրը « Իլ Ճիորնալէ »ն բաւականացած էր Թօյթէր զործակալութեան տեղեկատուութիւնը հաղորդելով առանց յերիւրածոյ մեկնաբանութիւններու: Այդ լուրին հրատարակութեան օրն իսկ, Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան կեդրոնին կողմէ յղուած հաղորդագրութիւն մը զոյգ Թերթերուն, կը մերժէր Հայոց մասնակցութիւնը նման արարքներու: Ցաջորդաբար, Միլանոյի մօտակայ Գանթուի զիտական լիսէի ուսանողուհի Օր· Լիմէճեանի նախաձեռնութեամբ կը խմբագրուէր Քոռիէրէ Տէլլա Սէրայի ուղղուած բազոքի նամակ մը, որուն տակ կը տորագրէին Լիւկէոնի վերատեսուչը, ուսուցչական կազմը եւ դասարանի աշակերտութիւնը:

Քոռիէրէ ընթացք չէր տար հրատարակութեան· այս մերժումին համար Սր· Քառատուն Մանկունք եկեղեցւոյ Հոգեւոր հայրը պատմութիւններ կը պատմէր, ճանապարհը հազար ու մի յիշողութիւն կ'արթնացնում: Շէն տներին ու փիւռեին նայում ու պատմութիւն էր պատմում: Հիմա ձայն չի հանում: Առաջուան նման չասաց՝ աւերուած երկիրը ո՞նց է ծաղկում, յիշո՞ւմ էք, մի խնճորի պէրի հինք մնում, որ խնճորն էլ հիւանդին չըլաւացնէր, ուրեմն նա ապրելու հիւանդ չէր, ճամբորդ էր: Իսկ հիմա դեռ ծառ-ծաղկոց, դեռ ծաղկեթափ՝ չուկան լիքը խնճոր է, պետութիւնը մինչեւ պարուն խնճոր է վաճառում: Հայրը լուռ ու առնարձագանդ էր այս անգամ: Բայց հենց պիւռեն երեւաց, մեքենան պահել տուեց: Նայե՛ց, նայե՛ց...

– Աւեւտ,– ասաց որդուն,– երեխեն ձորը տար, երեսին բռով ջուր տուր՝ Թող հովանայ...

Իսկ ինքը երկար նայեց պիւռէ տեսք ու դիրքին... « Ես ինքս պիւռացու տղայ եմ, ջազացպան եմ եղել, հող ու արտի հետ եմ գործ ունեցել: Պատերազմ եմ դնացել, քանի տեղից վիրաւորուել: Եկայ՝ գործ, տուն – տեղ: Աչքատես, որ հասցնես, երեխայ մեծացնես, նպատակի հասցնես»:

(Շար· – 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆ ՏՈՒՆԸ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

ՀՐԱՉԵԱՅ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

Ծերունի Մանուկը ինքն էլ զարմացաւ իր յանդուգն մտքի վրայ· էս մտիկ պիւռերում, լեռնափէշերի պիւռերում մի տուն կ'առնի, լաւ հողով, ծառերով տուն: Պիտի տուն առնի ու էս երեխաներին, էս թոռներին, էս իր ժողովրդին, ազգ ու տակ բարեկամութեանը պիտի համ տայ: Ինքը արմատով պիւռացի է, հիմա՝ փառք, պիտի վերադառնայ իր արմատին ու իր հետ մի ամբողջ ժողովուրդ է տանելու: Էս լոյսի պէս թոռներն, օրինակ, ինչո՞ւ պիւռական օդ չընչեն, ինչո՞ւ պիտի չաղ չուտի նրանց ոտքերը, ինչո՞ւ պիտի տաք հողի վրայ, ծառերի տակ մի մեծ զրոյց չսկսի, հոգի դասը չպատմի երեխաներին: Ջորս տեղից աղջիկ է ուզել եւ լաւ պիտի, ամէն մարդու աղջիկ չեն ուզի, ամէն մարդուց տուն չեն առնի: Մինչեւ հիմա – նա ո՞վ է նա՝ ծախողը, ովքե՞ր են ապրել, տան հիմքն ո՞վ է դրել...: Ապրած եօթանասուն տարուան մէջ մի զատարկ օր չունի: Մի փուչ օր չունի: Բայց բոլորի նման ինքն էլ վշտի դէպքում եղածից զոհանալ չգիտէ...:

Փոքր տղան զգաց, որ հայրը մեծ զորձի է պատրաստւում: Միայն թէ ըզդոյչ, հայրիկի սիրտը էս տարիքում կոտրել չարժէ: Ուզում է տուն առնի, Թոզ առնի, դրանից ի՞նչ վնաս: Աւենք թէ խնայած փողը բաժանեց վեց մասի, հինդը երեխաներին, մէկն էլ իրեն՝ վերջին ծախսի համար: Փառք, ի՞նչ է եղել, ոչ մէկը հայրիկի ձեռքին չի նայում, հայրիկն էլ չի նայում: Հիմա էլ սիրտը տուն առնել է ուզում՝ Թոզ առնի: Հարցուփորձել է Գառնու կողմերը, Արզականի կողմերը, Աշտարակի կողմերը: Ուզում է ջուր լինի, կարեւորը՝ այգի լինի: Այգի էլ չլինի, ոչինչ, իրենք իրենց ուզած ծառը կը անկեն: Կորած հարա – զատների անունները է պարզեւել երեխաներին, Թոզ իրենք էլ հողին ծառ պարզեւեն... Հարցուփորձեցին ու հիմա դընում են էն բարի մտքով, որ անպայման առնեն: Տեղը լաւ, ամէն ինչը լաւ: Թոզ մի տունը յալոզի... Թոզ հայր Մանուկը մի երկու օր ու երեկոյ Թինկը տայ պատշգամբում, քայլի այգու մէջ, մրգերը հաւաքի, էն ժամանակ տղաները, Թոռները, բոլորը կը հասկանան, Թէ ո՞վ է Մանուկը: Տունը ինչո՞ւ պիտի չը – յալոզուի: Դժուարը տուն առնողի համար փող հաւաքելն է: Քրտինք – քրտինք հաւաքած փողը մեծ նպատակի համար հեշտ է հաշուբռւում: Դժուարը տա՞լն է: Այնքան վերջին պահուն կասկածը զողում է մատների վրայ՝ արժէ՞ – չարժէ՞: Մանուկի ոչ մատները կը զողան, ոչ էլ սիրտը: Սրտո՛վ կը տայ, Թոզ նախկին տանտէրը նպատակին, ուրախ օրով ծախսի:

Հայրը լուռ ու մունջ, ամբողջ ճանապարհին մի բառ չասաց: Փոքրիկ Մանուկին սեղմած կրծքին՝ մտածում էր: Առանց Թոռների մի օր չի ապրի: Տղաները զան – գնան, տանուտէր Թոռներով զան – գնան, ում սիրտը որ կպաւ, Թոզ նա էլ ապրի այս տանը: Տնից մի ժամի չափ ճամբայ եկան: Առաջ լինէր, հայրը պատմութիւններ կը պատմէր, ճանապարհը հազար ու մի յիշողութիւն է արթնացնում: Շէն տներին ու փիւռեին նայում ու պատմութիւն էր պատմում: Հիմա ձայն չի հանում: Առաջուան նման չասաց՝ աւերուած երկիրը ո՞նց է ծաղկում, յիշո՞ւմ էք, մի խնճորի պէրի հինք մնում, որ խնճորն էլ հիւանդին չըլաւացնէր, ուրեմն նա ապրելու հիւանդ չէր, ճամբորդ էր: Իսկ հիմա դեռ ծառ-ծաղկոց, դեռ ծաղկեթափ՝ չուկան լիքը խնճոր է, պետութիւնը մինչեւ պարուն խնճոր է վաճառում: Հայրը լուռ ու առնարձագանդ էր այս անգամ: Բայց հենց պիւռեն երեւաց, մեքենան պահել տուեց: Նայե՛ց, նայե՛ց...

– Աւեւտ,– ասաց որդուն,– երեխեն ձորը տար, երեսին բռով ջուր տուր՝ Թոզ հովանայ...

Իսկ ինքը երկար նայեց պիւռէ տեսք ու դիրքին... « Ես ինքս պիւռացու տղայ եմ, ջազացպան եմ եղել, հող ու արտի հետ եմ գործ ունեցել: Պատերազմ եմ դնացել, քանի տեղից վիրաւորուել: Եկայ՝ գործ, տուն – տեղ: Աչքատես, որ հասցնես, երեխայ մեծացնես, նպատակի հասցնես»:

(Շար· – 1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏ

(Ա Կ Գ)

= ԶՈՒԳԱԿԻՑ ԲՈՒՅԵՐԸ =

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԻ ԱՐՎԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՑՈՒՑԱԿԸ

Ա. Ա. Ալեքսանյան, Ա. Ա. Ալեքսանյան-Ռոստոմյան, Ա. Ա. Ամիրխանյան, Ա. Ա. Ասլանյան, Ա. Ա. Ասրյան, Ա. Ա. Ավետիսյան, Ա. Ա. Ավետիսյան-Ռոստոմյան, Ա. Ա. Աղաբեկյան, Ա. Ա. Աղաբեկյան-Ռոստոմյան, Ա. Ա. Աղաբեկյան-Ռոստոմյան, Ա. Ա. Աղաբեկյան-Ռոստոմ

URGENT

STE IMPORT-EXPORT TEXTILE
PARIS 9e

Recherche homme sérieux dynamique
Manutentionnaire
avancement rapide
Tél. : 526-35-32

ՀՍԱՏԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆԻ
ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Դեկտ. 24, երկուշաբթի գիշեր ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, Ալեք Մանուկեան սրահը :

Ընտիր ճաշ — 100 ֆր.
Ժամը 23էն սկսեալ երիտասարդաց
35 ֆր.
ըմպելի պէօրէկով
ԵՐԳ — ՊԱՐ — ՏԻՍԿՕ
Հաստատութեանց
Մանրամասնութիւն հեռախօսով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10՝ 372-04-20
Փութով ապահովել սեղանները :

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՎԻԼԼԷՕՐՊԱՆ.— Տէր եւ Տիկին Դ. Փ. Մուրատեան իրենց սիրեցեալ հօրեղբօր՝ Յովհան Մուրատեանի մահուան հինգ – րորդ տարելիցին առիթով 200 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլլէն Պ. Արշակ Մկրեան 40 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Զատիկ Կոչեանի եւ Փաւնոս Ուստուլիկեանի մահուան առ– թիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

YORGANTZ

NOUVEAU !
MAXI 45 t. INTERNATIONAL
est paru

DISCOTCHARI
REGGAE

Cappadoce Productions 3750530

restaurant
EREVAN
ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

reveillons

LES LUNDIS 24 ET 31 DECEMBRE
Avec
LE DUO HARTAR

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՁԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Բնակարանի զանազան առարկաներ, նոր վիճակի մէջ ինչպէս նաեւ կարի մե– քենաները, մասչելի գիներով :
Դիմել՝ ՉԵՐՔԻԶԵԱՆի :
Հեռաձայնել՝ 827-33-89
826-09-72

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Դեկտ. 24ին ժամը 21ին Ձրագալոյցի պատարագ կը մատուցուի Ֆրանսացի քոյրերու Քարմելի մատրան մէջ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
Կոմիտաս Վրդ. Զարբհանեան

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Alimentation Générale
Produits D'Orient

ARARAT

118 BIS, RUE ETIENNE DOLET
94140 ALFORTVILLE
TEL. 376. 27. 62 - 376.51.28

LIVRAISONS A DOMICILE

ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ - ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

1926 — ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԿԻՍԱԴԱՐ ԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ — 1979

Կը չնորհաւորէ իր յարգոյ բարեկամ եւ յաճախորդներուն Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը, եւ այս առթիւ կը յիշեցնէ թէ, այս տարի եւս ճոխ պատրաս– րու, մխրճերու, անուշեղէններու եւ ըմպելիներու այլազան տեսակներով պատ– րաստ է սպասարկելու եւ զարդարելու Ամանորի իրենց սեղանները :

N. NIGOGHOSSIAN

121, Ave. Henri-Barbusse — 95400 Arnouville - les - Gonesse
Tél. : 985-04-46

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի, Դեկտ. 24 Ձրագալոյց Ծնունդեան : *Ժամը 17ին, երեկոյեան ժա – մերգութիւն եւ մարգարէական թուղթե – րու ընթերցում : Ժամը 18ին, ձայնաւոր պատարագ : Կը մատուցանէ*
ՀԱՅՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ. ԱՓԼԼԵԱՆ
(Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի)
Երեքշաբթի, Դեկտ. 25, Ծնունդ Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : *Ժամը 11ին, Հայրապետական պատարագ զոր կը մա– տուցանէ*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
(Առաջնորդ կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի)
Երեքշաբթի, Յունուար 1, Կպ. տօն տնօրէնութեան Քրիստոսի : *Ժամը 11ին, ձայնաւոր պատարագ :*
Կիրակի, Յունուար 6, Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն Քրիստոսի : *Ժամը 11ին, Հայրապետական պատարագ եւ կարգ մկրտութեան Քրիստոսի զոր կը կատարէ*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
(Առաջնորդ կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի)

ԼՕԹՕ
ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե– ղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակեր – պած է Լօթօի խաղ մը Շաբաթ, Դեկտ. 22 երեկոյեան ժամը 20·30էն սկսեալ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահներուն մէջ :
Հայկական ջերմ մթնոլորտ, արժէքա– ւոր նուէրներ : Տոմսակները ապահովե – ցէք Հոգաբարձութեան անդամներու քո– վէն :

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»*

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 50 Ֆ.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
«ԲՈՒՒՒ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(25 Ֆ.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

«ՅԱՌԱՋ 50» (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԻՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ ***ԳՕՌԾԱՆՈՒ***
100 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ
«ԱՆԿԱՊ ԻՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

Թղթատարի ծախքերուն համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ :

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ ԵՐԳԻՉԸ
ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ԳԻՇԵՐ Կ'ԵՐԳԷ
Կիրակի, Դեկտ. 23 ժամը 20·30էն սկսեալ

RESTAURANT
sevana lidge
274, Route Nationale, ST ANTOINE
13015 MARSEILLE
Tél. : (91) 51-03-34

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վաստուրականի Հայը· Միութեան կեդր. Վարչութիւնը չնորհա– կալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ժանօ Կարապետեանէ, Տէր եւ Տիկ. Օն– նիկ Տաւուտեանէ 100ական ֆր. Պ. Ար– չաւիր Հրաչեանի յիշատակին :

Maison de la Culture
Arménienne d'Alfortville
9, Rue de Madrid, Tél. 376-55-89

SOIREE
SPECIAL JEUNES

SAMEDI 22 DEC. à partir de 20 h.
BAR — BUFFET

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
21
VENDREDI
21 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.541

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.541

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԻԹԵՐԱՆ՝

«ՄԷԿԸ ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԸԼԼԱԼ, ԹՈՂ ԸԼԼԱՑ »

———×———

ՇԱՊԱՆ՝

« 49ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ՊԻՏԻ Ի ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱՑ »

———

Հինգշաբթի օր, փարիզեան մամուլը երկրորդական դեռնի վրայ թողած էր իրանն ու Ֆարաքասի ժողովը, զբաղելու համար առաւելաբար Ֆրանսական ներքին հոգերով: Գլխաւոր քաղաքական լուրին պատասխանատուն էր՝ Միթերան, որ նախորդ իրիկունը Ֆրանս – Ինթէօ ձայնասփիւռի կայանէն ձեւով մը ասպարէզ կարգացած էր Միշէլ Ռոքարի երբ կ'ըսէր.— « Ոեւէ ընկերվարական, որ կը փափաքի թեկնածու ըլլալ նախագահութեան թեկնածուութեան, կրնայ ըլլալ: Ապրիլին՝ եթէ քաղաքական ինքնատիպ գիծ մը ունի՝ պարտի ըլլալ: Թեկնածուի մը ընտրութիւնը ոչ քաղաքավարութենէ կախում ունի ոչ ալ դուշակութիւններէ, ոչ հիւրանոցի մը մէջ կը կատարուի ոչ ալ՝ ճիարշաւարան: Կը կատարուի Ընկերվարական կուսակցութեան հինգ հազար մասնաճիւղերուն մէջ: Ոչ ոք ինձմէ արտօնութիւն առնելու պէտք ունի, իսկ եթէ արտօնութիւնս ուզող կայ՝ կու տամ, ով որ յանձնառութիւն մը կը զգայ ինծի հանդէպ, ազատ կ'արձակեմ »: Այլ խօսքով Միթերան ըսել կ'ուզէ Ռոքարի· « Թեկնածու կ'ուզէիր ըլլալ, եղի'ր, պոյդ տեսնեմ »···: Ի վերջոյ Միթերան հին քաղաքագէտ է եւ այս ձեւով առաջը կ'առնէ կուսակցական ներքին մըրցակցութեան մը եւ վէճերու, որոնց կրնար չյաղթել:

×

Ուրիշ ճակատի մը վրայ, մեծամասնութիւնը կրկին ցոյց տուաւ իր ներքին անհամաձայնութիւնը, որուն կուտայ արտաքին չինծու համաձայնութեան երեսյթ մը: Գրած էինք առջի օր, թէ Նախարարապետ Պառ ուրիշ ելք չէ գտած կառավարական ծրագիրները վաւերացնել տալու քան տեւական կերպով օգտագործել 49րդ յօդուածին երրորդ պարբերութիւնը որու չնորհիւ ուզածը կ'ըլլայ առանց քուէարկութեան: Այս դրութիւնը ուրիշ բան չէ քան լռութեան դատապարտել Ապր· Ժողովը, որ այլեւս փիկիւռանի տեղ դրուած է:

Նատաշրջանի վերջաւորութեան նախորեակին է, որ Ժողովին նախագահը՝ Նպաստ – Տելմաս զգուշացուց կառավարութիւնը տեւական կերպով օգտագործելէ Սահմանադրութեան այդ յօդուածը: Նկատեց.— « Ապաւինիլ սահմանադրական արտադրութեան մը, որ կը ձգտի ի վերջոյ, Ժողովին հաւանութեան լռութիւնը կերտել, պէտք է միշտ մը ըլլայ որ սահմանափակ մնայ: Չի կրնար օրինազրելու սովորական միջոց մը դառնալ »:

Պառ իր ծանօթ պաղարիւնութեամբ (դնէ՝ արտաքնապէս) պատասխանեց թէ ամէն անգամ, որ անհրաժեշտ գտնէ, պիտի օգտագործէ այդ յօդուածը, խընդրոյ առարկայ ընելով կառավարութեան պատասխանատուութիւնը: Ապր· Ժողովի նախագահը դեռ ուրիշ բան մըն ալ ըրած է, դիմած է Սահմանադրական Խորհուրդին հասկնալու համար թէ օրինաւո՞ր է ինչ որ եղաւ 1980ի պիւտճէին վերաբերեալ, քանի « անցաւ » նոյն ձեւով եւ ծախքերը որոշուեցան մուտքերէն առաջ··

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԱՔԱՍԻ մէջ, քարիւղ արտածող երկիրներու կազմակերպութեան ժողովը դեռ կը ձգձգուէր Հինգշաբթի, հասարակաց մէկ որոշումի մը անկարելիութեան պատճառով: Կ'ըսուէր թէ ի վերջոյ միջին ճամբայ մը պիտի գտնուի. համաձայնելով տակաւին նուազագոյն սահմանին չուրջ 24 տոլար եւ ազատ ձգելով Պետութիւնները իրենց դիները որոշելու: Ոսկին հակայ յաւելումներ կ'արձանագրէ օնսը հասնելով 500 տոլարի:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ պետական հաշիւներու քննիչ Ատեանը հրատարակած է իր վերջին քննութիւններուն արդիւնքները պետական ծախքերու մասին ուրիկ կը պարզուի թէ « Պարոն Կասիի »ի ձայնը միայն

դէսը բաղկացած է երկու բաժիններէ: « Լազարեան ճեմարանի նշանաւոր սաները » խորագրին տակ դրուած են Ալեքսանդր Միասնիկեանի, Վահան Տէրեանի, Կարապետ Մելիք – Օհանջանեանի, Յովսէփ Խանզադեանի, Կարապետ Կուսիկեանի եւ այլոց նկարները: « Լազարեան ճեմարանի նշանաւոր մարդկանց աշխատութիւններից » վերնագիրը կրող երկրորդ բաժնին մէջ ցուցադրուած են Վահան Տէրեանի, Սմբատ Շահազիզի, Ռաֆայէլ Պատկանեանի երկերը, Յովսէփ Խանզադեանի « Յօդուածների հաւաքածոն »: Կարապետ Կուսիկեանի « Գրական դէմքեր » աշխատութեան մէջ քննուած են Ս. Աբովեանի, Ս. Նազարեանցի, Ռ. Պատկանեանի, Մ. Նալբանդեանի, Ս. Շահազիզի գործերը: Այդ գիրքը լոյս տեսած է 1912ին, Մոսկուա:

×

ՅԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀ· ԱԽՈՑԵ – ՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ՓՐՈՒՆԶԷի ՄԷՋ և ՀԱՑ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փրունզէի մէջ (Կիրգիզիա) տեղի կ'ունենան Յանրաբարձութեան Խորհ· Միութեան բաժակի եւ ախոյենութեան մըրցումները: Առաջին իսկ օրէն 52 եւ 56 քիլօ Յանրութեան դասակարգին, հայ մարզիկները յաջող արդիւնքներ ձեռք ձգած են: Այսպէս, Եուրի Սարգսեան 265 քիլօ բարձրացնելով չահած է ոսկէ մետալ եւ իր դասակարգի (56 քիլօ) բաժակը: Անդրանիկ Պապիկեան (60 քիլօ) 270 քիլօ բարձրացնելով ոչ միայն չահած է Խորհ· Միութեան ախոյեանի ոսկէ մետալը, այլեւ հաստատած է երիտասարդական համաշխարհային նոր մրցանիշ մը:

×

ԿԱՐԷՆ ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ ԵՒ ԱՆՈՑՇ ՆԱՎՈՑԵԱՆ ԿՐ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՁԱՏՐԱԿԻ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Երեւանի Մայակովսկի դպրոցի 10րդ դասարանի աշակերտ Կարէն Մովսիսեան իրաւունք ստացած է մասնակցելու Խորհ· Միութեան պատանի ճատրակ խաղացողներու ախոյենութեան: Իր տարեկիցներու մէջ տեղի ունեցած մըրցաշարքին ան 9 կարեվիութիւններէն չահած է ութը միաւոր եւ ոչ մէկ պարտութիւն կրած է:

Աղջիկներու մրցաշարքին նման արդիւնք ձեռք ձգած են Անոյշ Նավոյեան եւ Նարինէ Զիլֆուղարեան, որոնց մէջէն միակ յաղթականը որոշելու համար տեղի ունեցած է լրացուցիչ մրցաշարք մը, զոր չահած է Անոյշ Նավոյեան: Ցուն – ուարին Կարէն Մովսիսեան եւ Անոյշ Նավոյեան կը մեկնին Կիրգիզիոյ մայրաքաղաքը՝ Ֆրունզէ, ուր տեղի կ'ունենան ճատրակի համամիութենական պատանեկան մրցումները:

×

ՀԱՑ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Նկարիչներ Կարօ Եղիազարեան եւ Ցասմիկ Ղազարեան « Ծաղկիր, մեր երկրա – մաս » կոպլըչկին համար արժանացած են Խորհրդային Միութեան Գեղարուեստից Ակադեմիայի 1978ի վկայականին: Անոնց միասնաբար պատրաստած գործը, որ կը ներկայացնէ բուրդի մանուածքէ կերտուած 142 քառակուսի մեթր մակերեսով գեղեցիկ եռանկար մը, զարդարած է արեւելեան Ղազախստանի Ուստ Կամենոգորսկ քաղաքի մետաղագործներու մշակոյթի պալատի բեմը:

ՀԱՅՏՈՑ ՂԱՀ

(ՊԱՏՄՎԱԾՔ)

ՀԱՍԱԿ ՄԱՆՈՒԿԻ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻ

Երկարկ տան ամուլ ձերուկ Մանուկը, որդի մի հեց ձրկ մի հին ախրտնքի, որդի որդոց տաղ

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱՏԻՒՏԻ ԵՒ ՀՌՈՄԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐԸ

Թագաւոր Մամուլը եւ հայկ. հակազդեցութիւնը

(Բ. եւ վերջ)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹ – ԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԻ ԿԵՆԴՐՈՆԻՆ

«Քոռիէռէ»ի այսօրուան (Նոյ· 27) թիւին մէջ, « Հայերու սպառնալիքը Պալին » խորագրով երեւցած յօդուածին անդրադառնալով, հարկ կը նկատենք առ ի պիտութիւն հաղորդել թէ Մլանոյի ուսումնասիրութեան կեդրոնը որ, ինչպէս ծանօթ է, երկար տարիներէ ի վեր առանձնած է հայ մշակոյթի արժեւորումը եւ ծանօթացումը, չմոռնալով հանդերձ ցաւալի անցեալը, կը մերժէ բուռն եւ ծայրայեղ միջոցներու գործածութիւնը:

Հայ ժողովուրդը, իր մշակութային, քաղաքակրթական փառաւոր անցեալով, եւ հաւատարիմ ասպնջականութեան եւ խաղաղ ու գործօն կենակցութեան մըշտական աւանդութեան, կը դիմէ ամէն միջոցներու պահպանելու համար իր սեփական ինքնութիւնը եւ նպաստելու համար իր սեփական ու նաեւ ընդհանուր հիւրընկալող համայնքներու յառաջդիմութեան, առանց սակայն ցածնալու ահաբեկիչներու եւ մարդասպաններու մակարդակին:

Ի մասնաւորի, Պալին Թուրքիա ճամբորդութեան պարագային, կը գնահատենք ամէն մի էքսմենիք նախաձեռնութիւն որ կը ձգտի ժողովուրդներու միջեւ հաշտ գործակցութեան:

Միլանո, 27 Նոյ· 1979

×

ՖԱՆԹՈՒԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԼԻՍԷԻ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԲՈՂՈՔԻ ՆԱՄԱԿԸ «ՔՈՌԻԷՌԷ ՏԷԼԼԱ ՍԷՐԱ»Ի

«Քոռիէռէ Տելլա Սէրա »ն իր 1979 Նոյ· 27ի թիւին մէջ, առաջին էջին վրայ հրատարակած է միւռմնաւոր եւ խաբեպաիր յօդուած մը, տալով անոր նշանակալից խորագիրներ, ինչպէս՝ « Հայերու սպառնալիքները Պալին », « Հայերը չեն ուզեր որ Պալը Թուրքիա երթայ », « Միայն Հայերը կը պակսէին բարդացնելու համար աշխարհիս կեան – քը »: Ասոնց կը յաջորդեն չարք մը հաստատումներ որոնց ոճը կը տարուբերի բացայայտ տգիտութեան եւ կամովի յանդիմանքին միջեւ: Կ'ուզենք մի քանի ճշդումներ կատարել յօդուածին պարունակութեան մասին.—

1· Հայերը յիշուած են որպէս «ազգային փոքրամասնութիւն»:

Հայերը ազգային փոքրամասնութիւն մը չեն: Կը կազմեն ժողովուրդ մը որ ունի իր սեփական լեզուն, մշակոյթը, պատմութիւնը եւ պատմականօրէն ճըշդուած աշխարհագրական հողամաս մը: (Այսպէս կոչուած « մեծ Հայաստանը » կամ պատմական Հայաստանը որ կը ըստնուի այսրկովկասեան դաշտավայրին, Հայկական Բարձրաւանդակին, Սեւ ծովուն եւ Միջագետքի հարթավայրին մի– ջեւ): Թերեւս Թուրքիոյ մէջ բնակող Հայերն են որ, բաղդատմամբ Թուրք բընակչութեան, ազգային եւ կրօնական փոքրամասնութիւն կը կազմեն (ըլլալով Լուսաւորչական եւ Կաթոլիկէ դաւանանքին պատկանող քրիստոնեաներ): Եթէ ուզենք յօդուածին տրամաբանութեան հետեւիլ, ինչո՞ւ համար « ազգային փոքրամասնութիւն » չենք առել նաեւ իտալացիները բաղդատմամբ 800 միլիոն Չինացիներուն:

2· Յօդուածին հեղինակը առանց խըզճահարութեան, ամբողջ հայ ժողովուրդը ոճրագործ կը նկատէ· որեւէ զանազանութիւն չի դներ այդ եղեռնափորձերու հեղինակ ահաբեկչական խումբին եւ անոնց անմասնակից եւ խաղաղ ամբողջ հայ ժողովուրդին մէջեւ: Այս տեսան– կիւնէն դիտելով, շատ իրաւացի պիտի ըլլար նաեւ հետեւեալ նմանօրինակ արտայայտութիւնը թէ « Իտալացիք չա՛տ վճռական են իրենց պայքարին մէջ· 1979ի ընթացքին հանրային ապահովութեան 9 ներկայացուցիչներ սպաննեցին...:

3· Պատմական յերիւրանք մը.—

Թրքական կառավարութեան հրահան– գով գործադրուած հայկական ցեղա– սպանութիւնը քսաներորդ դարու պատ– մական իրականութիւնն է եւ ոչ թէ Հայերու կողմէ եղած « ամբաստանութիւն » մը: 1915էն 1918ի ժամանակամիջոցին, « Երիտասարդ Թուրքերու » կառավարութեան օրով, Թուրքիա բնակող չուրջ մէկուկէս միլիոն Հայեր սիսթեմաթիք կերպով տեղահանուեցան եւ աքսորուե– ցան Թուրքիոյ ներքին գաւառները եւ ճամբու ընթացքին բնաջնջուեցան: Գո– յութիւն ունին փաստեր, թրքական ար– խիւներէ վաւերագրեր, հայ եւ օտար ականատես վկաներ (ասոնց կարգին՝ Տրապիզոնի այն առեւնուան իտալացի հիւպատոս Ճաքոմօ Կորինիի 1915 Դեկտ· 25ին Մէսաճէրօ օրաթերթին ըրած յայտարարութիւնը որու մէջ կը հրապարակէր կատարուող ցեղասպանութիւնը): Այսօր սակայն արդիւնաւէտ էհօսիլ տեղահանութեան մասին, եւ տակաւին թարմ է Թուրք կառավարութեան վերաբերումը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան հանդէպ երբ արդելք հանդիսացաւ 1915– 1918ի ցեղասպանութեան պաշտօնապէս ճանաչման, սպառնալով դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել այն Պետութիւններուն հետ որոնք արդելք պիտի հանդիսանային այդ ուղղութեամբ կատարած իր մեքենայութիւններուն:

4· Յօդուածին հեղինակին տգիտութիւնը.—

« Հայկական Հարցը » ներկայացուած է քանի մը տողերու մէջ որոնք անհե– թեթութեան եւ անճշդութեան աներեւա– կայելի խառնուրդ մը կը կազմեն: Հոն կը յիշուի հայկական Սով· Հանրապե– տութիւնը, լոկ ըսելու համար որ ան կապ չունի այդ անցուդարձերուն հետ· արդարանալու տարօրինակ ճիգ մը որ անըմբռնելի կը մնայ մեզի: Հոս տեղին է յիշեցնել թէ 1923 Յուլիս 24ին « Հայկական Հարցը » լուծարքի ենթարկուեցաւ Լոզանի դաշնագրով որ կը ճանչնայ դոյութիւնը Երեւանի մէջ հիմնուած հայկական Հանրապետութեան, յետագային խորհրդային գարձած, եւ որ գործնականին մէջ Թուրքերուն ձեռքը կը ձգէ արեւելեան նահանգներու Հայերը առանց եւրաքաւորութեան եւ պաշտպանութեան:

Հետեւաբար, ներկայ գրութիւնը տարաբաղդները ստիպողաբար կը խնդրեն այդ ճշդումին հրատարակութիւնը, սըրբագրելու համար 1979 Նոյ· 27ի թիւին մէջ հրատարակուած յօդուածին տեղե– կութիւնները եւ աւելի պատմական ու լրագրական լրջութեամբ հետապնդելու համար « Հայկական Հարց »ին քննութիւ– նը, քան մը որ պարտականութիւն պէտք է սեպուի որեւիցէ ժողովրդավար օր– կանի մը համար:

Ստորագրուած՝

Գանթուի Գիտական Պետական Լիսէի խումբ մը աշակերտուհիներուն, վերա– տեսուչին եւ դասատուներու կողմէ:

(*) Ինարօ Մոնթանէլլիի խումբին կողմէ հրատարակուած «Իլ Ժիորնալէ» օրաթերթին մէջ երեւցած նամակին թարգմանութիւնը:

×

Վերջապէս, ինչպէս հաղորդած էինք Դեկտ· 13ի մեր թիւով, Իտալիոյ Հայոց Վարչութիւնը յաջուկ հաղորդագրութիւն մը ղրկած էր հեռատեսիլի տնօրէնու– թեան եւ մամուլի Անսա գործակալու– թեան, որու մէջ բացարձակապէս կը մերժէր Հայերու եղած վերագրումը, Հոմի եղեռնափորձերուն առթիւ (Դեկ– տեմբեր 9): Հաղորդագրութեան մէջ կը չեշտուէր.— « Նկատի առնելով որ 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը: գործուած « Երիտ· Թուրքերու » կառավարութեան կողմէ Օսմանեան կայսրութեան մէջ, առաջին համաշխարհային պատե– րազմի ընթացքին, Թուրքիոյ գաւառնե– րու հայ քնակչութենէն խլելով աւելի քան մէկուկէս միլիոն զոհ, երբեք չէ ճանչ– ցուած Թրքական յաջորդական կառավարութիւններու կողմէ, եղեռնափորձերը, որոնք կը կատարուին ինքնութիւնը չճանաչուած տարրերու կողմէ Թըրքական հատուածութեանց դէմ, չընդուն– ուելով եւ չարդարանալով հանդերձ, բացատրելի են: Որեւէ համոզիչ արդարացում չենք գտներ այն կողմնակալ լու– րերուն տարածուած լրագրական գործակալութեանց կողմէ, որոնք վիճելի հեռաձայներու հիման վրայ, « Հայկ· Ազգատագրական Բանակ »ի կամ ամբողջ հայ ժողովուրդին կը վերագրեն »: Եզրակացութեան մէջ, Հաղորդագրութիւնը կ'ըսէ·— « Ամէն պարագայի մէջ, Սփիւռքի Հայութիւնը եւ ի մասնաւորի Իտալիոյ հայ գաղութը չեն վաւերացներ բացար– ձակօրէն այս ոճրային եւ անիմաստ ա– րարքները, գործուած խմբակներու եւ դէպքերէ սպասարկութեանց կողմէ, որոնք չեն ունին վարկաբեկելու Հայերը »:

Ցանուն Իտալիոյ Հայոց Վարչութեան, Հաղորդագրութիւնը ստորագրած է նախագահը՝ Օննիկ Մանուկեան:

ՀԱՅԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԱՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ· ՄԻՈՒ – ԹԵԱՆ 25ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԷՆ ԵՏՔ

—o—

ՄԱՐՍԷԼ·— Վասպուրականի Հայր· Միութեան Կեդր· Վարչութիւնը յապա– դումով ստացաւ Ամերիկայի Համավաս– պուրականի Հայր· Միութեան 25րդ պատգամաւորական ժողովի որոշումները, զոր կը փոխանցենք Ֆրանսա բնակող մեր հայրենակիցներուն, ի գիտութիւն:

Ժողովը գումարուած է Տիթրօյթի մէջ, 25 իրաւասու պատգամաւորներու ներկայութեամբ: Որոշուած է՝

— Պէյրութի ճեմարանին մէջ դարձեալ պահել չորս սաներ:

— Միացեալ Նահանգներու ութ սաներու թիւը պահել անփոփոխ:

— Նիւթական յատկացում կատարել յառաջադէմ աշակերտներու, Մանրէական Հօմի դպրոցին եւ Միացեալ Նահանգներու ամէնօրեայ հայկ· վարժարաններուն:

Հայաստանի մէջ Վասպուրականի հեռաստամարտի յուշարձանի չինութեան աշխատանքները յառաջ կը տարուին Աշտարակէն դուրս՝ Լենինական տանող ճամբուն վրայ: Հաւանաբար վերջ պտնէ յառաջիկայ ամառ: Կեդր· Վարչութիւնը իր ատենին տեղեակ կը պահէ բոլոր հայրենակիցները՝ յուշարձանի բացման առըն– չութեամբ: Միութիւնը զերոբս մեքենայ մըն ալ նուիրած է Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէին:

Ի գիտութիւն յայտնենք, որ համավասպուրականի Հայր· Միութեան 26րդ պատգամաւորական ժողովը կը գումարուի 1980 Յունիս 18ին, Լոս Անճելըս: Ֆրանսայէն այդ ժողովին կը մասնակցի Միութեանս քարտուղարը՝ Պ· Սիմոն Աւտոյեան:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ· ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վէպ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Է·

Առանց ուշադրութիւն ընելու շարու– նակեց·

Vient des fois nous surprendre ici bas
En cueillant des lilas...

Մէկէն ի մէկ fոնսիւլթասիոնի սրահին դուռը բացուեցաւ եւ գայեակը խիստ ե– բեւոյթով յանդիմանեց·

– Զէ՞ք ամչնար, այսպէս աղմուկ կ'ընէք, ներսը կիներ կան որ կը տանջուին:

Դուռը գոցուեցաւ:

– Ահաւասիկ Սէնթ Նիքուշ մը:

– Որ բաւական փափաք ունէր խըն– դալու:

Ուրիշ բանի ալ փափաք ունենալու ձեւ ունէր:

– Լաէ՛, Մարսէ՛լ:

– Այս օրիորդները որ մեզի հպարտութիւն կը ծախեն, թերեւս մեր տեղը ըլլալ պիտի ուզէին:

– Անտարակոյս, մենք սէրը ունինք:

– Եւ հարուածները:

Ցաւի կոչ մը՝ սուր եւ ողբագին՝ լըսելի եղաւ:

– Տղաքներ, անդին գործը կը քալէ կոր:

Տիկին Լըռու անշուշտ յիշելով իր դեռնախնճորները սկսաւ նորէն զանգատիլ:

– Ի՞նչ դժուար բան է այսպէս սպասել, հիմա կէսօր կ'ըլլայ, մարդս ուտելու բան չունի:

– Ի՞նչ կ'ընես, Լէօնթինը այսպէս է, չատախօսութիւնը չի լմննար:

– Աբդէն հոգն ալ չէ որ իրեն սպասող կայ:

Մարսէլ տարօրինակ բան մը պատմելու վրայ էր իր քովի կնոջը· խղդուած ձայնով մը կը խնդային· Մարսէլի աչքերը կը փայլէին եւ շրթունքը հաճոյքէ խոնաւ էին· ձեռքերը մէջքին հասակը կ'օրօրէր անանկ ձեւով մը որ անպատկառ ու գրեթէ լիրբ ձեւ մը կ'առնէր: Իվա թէեւ ներքնապէս վիրաւորուած այս երկդիմի դրացնութենէն երբեմն կը ժըպտէր· բայց այս անգամ չափազանց պայթակղած անշուշտ Մարսէլի խօսքերէն որ մինչեւ իրեն կը հասնէին, Տիկին Լըռուին քով եկաւ: Անիկա գոնէ պարկեշտ կին մըն էր, գործաւորի կին եւ անոր քով սեղմուած իրենք ալ կը խօսէին ցած ձայնով երկուքն ալ ջանալով ծածկել իրենց մէնաժին յուսահատական անձկութիւնը:

– Այսպէս ամուսինս երկու ամիս է որ չաշխատիր· չինութեանց համար գործերու դադարման եղանակն է· մեզի համար չատ դժուար եկաւ այս տարի:

– Ահ այո՛, Տիկին Լըռու, կը հասկնամ:

– Եւ դեռ գոհ ըլլալու է երբ մարդ առողջ է:

Իվա կրակոտ իրեն կը նայէր:

– Ճիշդ, կ'ըսէիք որ ձեր ամուսինը տըկար էր:

Իվան մէկէն իր ներքին ցաւը արտայայտելու պէտքէն մղուած ամէն բան պատմեց: Անոտէին հիւանդութիւնը, անձկութեան դիշերը, իր վախերը: Զափազանց յուզուելով, անիկա ներքին սարսուռ մը կը զգար որ երբեմն խօսքը կ'ընդհատէր, ասիկա կարծես թէ անձրեւ մըն էր հոգւոյն մէջ ցուրտ եւ աչնային անձրեւը՝ ինչպէս դուրսը մշուշոտ քաղաքին վրայ: Այդ միջոցին Լէօնթինն հասաւ· աչքը պտըտցուց սրահին մէջ, պարապ դիշերը համբելով եւ մէկէն արտասովոր զուարթութենէ մը բռնուեցաւ Մարսէլը տեսնելով·

– Բարեւ Տիկին Մարսէլ, լա՞ւ էք:

– Ինչպէս միշտ, ազուորս:

(Շար·– 30)

« Ց Ա Ռ Ա Ջ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՈՐՏՕ.— Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գոնեալեան 90 ֆր. կը նուիրեն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Երեքշաբթի, Մնունդ, ժամը 9·30ին Ա· կայանէն՝ Հայերը եւ Ռումանիա:

MARANE - Մ Ա Ռ Ա Ն

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Ճոխ եւ ընտիր տեսակներ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Կ'արժէ այցելել

MARANE épicerie orientale
1 bis, rue de l'Arbalète, 75005 Paris tél. 535 - 85 - 26
métro Censier-Daubenton, sur la rue Mouffetard

ESCAPADE SUR L'ARARAT
Premier 33T instrumental
de
Bernard Dededjian
en vente : région parisienne
TELE CONDORCET
175, Av. Jean Jaurès, CLAMART
VIDEO-SON
49 rue Victor Hugo
ALFORTVILLE
LIBRAIRIE PALOUYAN :
9, rue de Trévise — Paris (9e)
Rest. ANOUCH :
12, rue Cadet — Paris (9e)

Pour les fêtes de fin d'année offrez à vos amis français le captivant livre de HAGOP-KRIKOR
"LES ARMÉNIENS CONNUS ET INCONNUS"
(de Noé à nos jours)
deuxième édition
C'est un livre qui se lit d'une traite comme un reportage. Mais quel reportage !
LE MERIDIONAL
Editions de
LA PENSEE UNIVERSELLE
Paris 4e
Prix : 20 F. 50
Դիմել.— H. K. Djirdjirian
3, Rue du Gén. Lasalle
75019 PARIS

ԳՈՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՍՏՈՒՆ
ԱՐՄԻՆ
ուր պիտի գտնէք արեւելեան չաւագոյն գորգերը, մատչելի գիներով
ARMINE
les plus beaux Tapis d'Orient
importation directe, prix, choix, qualité
acheter un tapis chez Armine. est un placement sur et agréable
ARMINE
ANTIQUITÉS - TAPIS
73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS
tél. 878 80 13 métro Cadet

CELIGNY *POUR LES FETES DE FIN D'ANNEE OFFREZ*
LE BEAU FOULARD
'ALPHABET ARMENIEN'
EN VENTE AU PRIX DE FRS. 75,00 *CHEZ*
M. S. DER BALIAN, 221, rue Saint-Honoré, Paris 1er
Librairie PALOUYAN, 9, rue de Trévise, Paris 9e
Maison de la Culture Arménienne, 9, rue de Madrid, Alfortville
Par correspondance :
Contre-remboursement Celigny *s.a.r.l.* B.P. 9, 94130 Nogent-sur-Marne

Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՏՕՆԸ
ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ

Մարսէյլի կրօնական ժողովոյ դիւանը կը տեղեկացնէ մերազն հաւատացեալներուն, թէ Ս· Ստեփանոսի տօնը կը կատարուի Սէն Ժեռոմի Ս· Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ Դեկտ· 25, Երեքշաբթի, որուն կը մասնակցին բոլոր եկեղեցիներու վարչութեանց ներկայացուցիչները հոգեւոր հովիւներ եւ սարկաւագներ:
Հանդիսութեանց կը նախագահէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
եւ կը քարոզէ: Պատարագը կը մատուցանէ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ· ՊԵՓՃԵԱՆ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻՆՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Դեկտ· 24ին ժամը 21ին Ձրագալոյցի պատարագ կը մատուցուի Ֆրանսացի քոյրերու Քարմելի մատրան մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
Կոմիտաս Վրդ· Զարբհանեան

Maison de la Culture
Arménienne d'Alfortville
9, Rue de Madrid, Tél. 376-55-89
SOIREE SPECIAL JEUNES
SAMEDI 22 DEC. à partir de 20 h.
BAR — BUFFET

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ· Օտառյի Թաղական Խորհուրդը ստացած է հանդուցեալ Արաքսի Սարդիսեանի թաղման առթիւ հետեւեալ նուէրները.— Սարգիսեան ընտանիք, Տաբօն – Տուրուբերանի Հայր· Մնխութիւն 100ական, Տիկ· Պաժան 50, Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան, Տէր եւ Տիկ· Փափազեան 20ական, Տէր եւ Տիկ· Կոնոյեան, այրի Տիկ· Կոնոյեան, Տէր եւ Տիկ· Կոթիէ 10ական, Տէրտէրեան եւ Անտոնեան քոյրեր 100 ֆր·:

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՒԻ ԿԱՑԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

Վ Ա Ր Ո Ւ Ժ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻՆ
FERMÉ LE LUNDI

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի, Ագնիւ Մարկոսեանի (ծն· Թէօլէօլեան) մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկ· Մինաս Թէօլէօլեան (Պոսթըն) 6–0 ֆր·, Տէր եւ Տիկ· Վրէժ Ելթովանեան, Տէր եւ Տիկ· Գէորգ Զալըգեան 100ական, Տէր եւ Տիկ· Զարմայր Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկ· Միհրան Նազարեան, Տէր եւ Տիկ· Մկրտիչ Պապուչեան, Տէր եւ Տիկ· Կարապետ Գոզայեան 50ական, Տէր եւ Տիկ· Ցարուհի Թիւն Կիրակոսեան, Տիկ· Նարդուհի Պապուչեան, Տէր եւ Տիկ· Ռոպէռ Շէլէլէկեան 30ական, Տէր եւ Տիկ· Պօղոս Յով–սէփեան, Տէր եւ Տիկ· Պօղոս Գուլումճեան 20ական ֆր·:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Աւրիներու Միութեան 49րդ տարեկան ցերեկոյթը կիրակի, Մարտ 2ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Շիմիլի սրահը:

×

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
GEORGE V
AUTEUIL ET VENDOME
սրահներուն մէջ Փետր· 17ին

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան չաբաթօրեայ դպրոցի տօնածառը՝ կիրակի, Յունուար 13, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի, Դեկտ· 24 Ձրագալոյց Ծնունդեան: *Ժամը 17ին, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ մարգարէական թուղթերու ընթերցում: Ժամը 18ին, ճայնաւոր պատարագ: Կը մատուցանէ*
ՀԱՑՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ· ԱԳԼՂԵԱՆ
(Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի)
Երեքշաբթի, Դեկտ· 25, Ծնունդ Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: *Ժամը 11ին, Հայրապետական պատարագ զոր կը մատուցանէ*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
(Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի)
Երեքշաբթի, Յունուար 1, կաղանդ, տօն տնօրէնութեան Քրիստոսի: *Ժամը 11ին, ճայնաւոր պատարագ:*
Կիրակի, Յունուար 6, Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն Քրիստոսի: *Ժամը 11ին, Հայրապետական պատարագ եւ կարգ մկրտութեան Քրիստոսի զոր կը կատարէ*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
(Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն· Միութիւնը ընդհակառակ ամենայն ակնկալութեան ստացաւ 1979–80 տարեշրջանին համար հետեւեալ նուէրները· Պր· Թ· Զուլաքեան 500, Պր· Ս· Սանճեան (Լիոն) 250, Տիկ· Շ· Պետրոսեան եւ Տիկ· Մարտիկեան 200ական, Պր· Գ· Կազարեան 150, Տիկ· Ճէնազեան 100 Տիկին Գարամաթոսեան եւ Տիկ· Ստեփանեան 100 Ֆրանք, Ն· Բարսեղեան, Տիկին Ա· Պազըրճեան, Օրիորդ Ա· Պազըրճեան, Պր· Ժ· Փէչտմալճեան, Պր· Ն· Սանճեան (Լիոն) 50ական, Տոքթ· Ե· Գարպօնէլ 30, Պր· Յ· Խազարեան 20, Տիկ· Զպուքճեան 10 Ֆր·:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
22-23
SAMEDI-DIMANCHE
22-23 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.542

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.542

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ՈՐՈՇԱԾ Է ԴԵՌ «ՀԱՄԲԵՐԵԼ»

—o—

Հինգշաբթի իրիկուն Թեհրանէն հասած էր լուր մը, որու համաձայն Ղոմի մէջ, Ցեղափոխութեան Խորհուրդը նիստ մը գումարած էր եւ հոն որոշում մը տըրուած էր պատանդներուն մասին, բայց ինչ որոշում, ծանօթ չէր: Կը մնար սպասել եւ յուսալ եւ մանաւանդ դեռ համբերել ինչ որ որոշումն է նաեւ Ուաշինկթընի, որ այս ձեւով ընդառաջ կ'երթայ Վալոհայմի դիմումին:

Տեղւոյն վրայ, ամէն պարագայի մէջ, ուսանողներու եւ իշխանութեանց տարակարծութիւնները կը չեշտուին: Շուէյտի իրանի դեսպանը ձերբակալուեցաւ երբ Թեհրան կանչուած էր խորհրդակցութեան համար: Ուսանողները փաստաթուղթեր գտած կ'ըլլան ամերիկեան դեսպանատունը, ըստ որոնց իրանցի դեսպանը Սէ. Ի. Ա.ի հաշուոյն կ'աշխատէր:

X Խռովութիւններ կան նաեւ Պալուչիստան:

X Իրանցի համաւորները կը շարունակեն Դամասկոս հասնիլ, Հարաւ – Լիբանան անցնելու համար բայց այս «հակասիոնիստ եւ հակաշխարհակալ» կամաւորները դեռ արտօնութիւն չեն ստացած Լիբանան երթալու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԱՔԱՍԻ ժողովը վերջացաւ, բայց ձախողութիւն մը կը նկատուի: Հակառակ երկարաձգումին, որեւէ հասարակաց գիծի շուրջ համաձայնութիւն կարելի չէ ըլլալ գոյացնել: Այլ խօսքով Սաուտի Արաբիա չյաջողեցաւ իր չափաւորական տեսակէտները պարտադրել: Այս անյաջողութեան գլխաւոր պատասխանատուները կը նկատուին Իրան եւ Լիբիա: Այլեւս ով ինչ պիտի ուզէ կրնայ դնել, սկզբունքով տակաւ՝ 24էն 34 տոլարի միջեւ: Ֆրանսայի հաշուեցոյցը 1980ին հարիւր միլիառը պիտի անցնի: Կախում ունի առաւելաբար Սաուտի Արաբիայէն, Իրաքէն, Իրանէն նաեւ աւելի քիչ քանակութեամբ, Նիժերիա, Ապու–Տհապի, Քաթար, Ալժերիա, Լիբիա, Քուէյթ, Վենեցուելա եւ Ինտոնեզիա:

ՔԱՆԱՌ ԱՆՇԷՆԷ երդիծական չաբաթաթերթին տնօրէնը՝ Ռոժէ Ֆրէսոզ եւ խմբագրապետը Քլօտ Անժելի ամբաստանութեան տակ առնուեցան գողցուած փաստաթուղթեր օգտագործողի ամբաստանութեամբ: Պարզ է որ եղած ամբաստանութիւնը չի վերաբերիր աղամանդներու հարցին, այլ ուրիշ «յանցանք մը» պտնուած է տուրքերու յայտարարութեան (Նախագահին) հրատարակութիւնը: Ակնկալուած է ըսել թէ փարիզեան բովանդակ մամուլը, Ուբքաթ առաու իր վրդովմունքը կը յայտնէր: Շարփի չէր վարաներ դրեթէ թէ գերմանական գրաւումէն ի վեր նման բան չէ տեսնուած Ֆրանսայի մէջ: Տոմինիք Ժամէ Քոթիտիէն տը Փարիի մէջ չատ բուռն յօդուած մը տորպեդած է, ուր կ'ըսէ թէ բուն ամբաստանողը դատաւորը չէ այլ՝ կառավարութիւնը, քանի որ հետապնդումը կը կատարուի Հանրապետութեան դատախազին դիմումին վրայ: Հետաքրքրական է անշուշտ նկատել թէ նման քայլ չէր առնուած Շապան – Տելմասի առուքներու յայտարարութեան պատճէնի հրատարակութեան առթիւ բայց յստակ է որ այս «յանցանքը» ընտրուած է, փոխանակ ադամանդներու պատմութեան: Ժամէ կ'եզրակացնէ. «Ամէն պարագայի մէջ, վարնոց հարուած մը տալը մաշկոտն կենդանիի մը ոչ մէկ մարդ մեծցուցած է: Ամբաստանուած գանատը ազատ կը մնայ երկրի մը մէջ, ուր արդարութիւնը սակայն չղթայուած է»:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ 19 գաւառներու մէջ հրաւիրուած պաշտպան վիճակը Մարաշի արիւնալի դէպքերէն ի վեր (1978) երկու ամսուան համար երկարաձգուեցաւ Խորհրդարանին կողմէ դրեթէ միաձայնութեամբ:

ՀԱՑՖԱՑԻ Բարբունական դատարանը, առջի օր, ամուսին մը «դատապարտած» է սեռային յարաբերութիւն ունենալու կնոջը հետ, այլապէս պիտի ենթարկուի շատ ծանր տուգանքի մը: «Զոհը» 32 տարեկան դասատու մըն է, որ ութ ամիս է «պաք» բռնած է այդ ճիւղին մէջ ու կինը բողոք ներկայացուցած է: Բարբունական դատաւորները իրենց վճիռը արձակելու համար հիմնուած են Թալմու– տին վրայ, ուր չեշտուած է թէ ամուսինները պարտաւոր են յարատեւ սեռային յարաբերութիւններ ունենալ: Եւ Քրիս – տոսէ 600 տարի առաջուան երուսաղէմի Թալմուդը 36 ոսկեդրամ կը նախատեսէ պատիժը: Ցանցաւորը ի պաշտպանու– թիւն յայտարարած է թէ այլեւս չի բաղձար իր կինը բայց դատարանը չէ համոզուած եւ պահանջած է որ զոյգը կրկին ներկայանայ երեք ամիսէն եւ «կացութեան մասին մանրամասն զեկուցում մը տայ.»...:

ՇԱՐԱՆԿԱՐ

«Վուի Լիւմիէռ» մրցանակը կը տրուի Ա. Մալաքեանի՝ «Ի... ինչպէս Իզար» փիլմին

Հինգշաբթի օր, Շարժանկարի Լուի Լիւմիէռ մրցանակը չնորհուեցաւ Անրի Վերնէօյի «Ի ինչպէս Իզար» ժապաւէնին, վեց ձայնով մինչ չորս ձայն կը սատնար կարմիր Փիլ–ովըրը (որու պլխաւոր դերասանն է՝ Սերժ Աւետիքեան):

«Ի ինչպէս Իզար» հրապարակ չելած իսկ կոչուհած էր տարեվերջի «մեծ դէպքն ըլալու» եւ մամուլ, ձայնասփիւռ ու հեռատեսիլ իրարմէ կը խլէին Վերնէօյն ու Մոնթանը տեսակցութիւններու համար:

Ֆիլմին «Փարիզեան առաջինը» կը տրուէր Երեքշաբթի գիշեր աւելի քան հազար հրաւիրեալներու համար: Չորեքշաբթի օր ժամը 17ին, Աչոտ Մալաքեան Ֆրանս – էնթէռի վրայ հիւրն էր ժաք Շանսէլի Ռատիոսմոիիին:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Որ ցաւով լմացանք թէ Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին Պէյրութի մէջ իր մահկա – նացուն կնքած է ընկ. Յովհաննէս Շահինեան, վաստակաւոր Հ. Մ. Ը. Մ.ական եւ լիբանահայ ազգ. կեանքի երկարամեայ նուիրեալ անդամ մը:

Մեր բարեկամը, ծնած էր 1901ին Սեբաստիա: Դեռ պատանի 12 – 13 տարեկանին ընտանիքին հետ կը բռնէ տա – րագրութեան ճամբան, բայց Տէր–Զօր չհասած հայրը կը սպանուի, ապա Համայի մէջ մայրը կը մեռնի թիֆիւսէն: Եղբօրը հետ, տասը ամիս կը մնայ Համայի որբանոցը յետոյ հինգ տարիներու երկայնքին կ'անցնի որբանոցէ որբանոց մինչեւ 1920 երբ բազմաթիւ այլ որբերու հետ կը մտնէ Ճըպէյլի Թռչնոց Բոյնը: Հոն է որ կը կազմուի Յովհաննէս Շահինեան Ս. Տարոնունիի եւ Հ. Քէշիշեանի պազափարապաշտ չունչին տակ: Այդ տարիներուն արդէն Շահինեան կը յայտնաբերէ մարզիկի բացառիկ յատկութիւնները: 1924ին կը մտնէ Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի դեղագործական ճիւղը: Նոյն տարին հիմը կը դրուէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէյրութի մասնաճիւղին, Ֆութպոլի խումբով, որու կը հրաւիրուի մաս կազմելու եւ կը դառնայ անոր առաջին փառքը կերտողներէն: Քանի մը տարի ետք կ'ընդունուի Պէյրութի առաջին վարչութեան անդամ եւ երկու տարի յաջորդաբար կը մասնակցի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպած ոլիմպիական խաղերուն, չհելով օրուան ախոյեանութիւնը: 1929ին չրջանաւարտ է ամերիկեան համալսարանէն որպէս դեղագործ ու կը մեկնի, դործով Պաղեստին, Նազարէթ եւ Հայֆա:

1932ին կը վերադառնայ Պէյրութ ուր կը հաստատուի վերջնապէս: Ու կը վերսկսի իր գործօն մասնակցութիւնը բերել Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Կը մտնէ նաեւ Հ. Ց. Դ. Հարքերը, որու հաւատարիմ ծառայողը պիտի մնար մինչեւ իր մահը, մասնակ – ցելով շրջանի ժողովներուն: 1954էն 1975 վարած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեանատենապետի պաշտօնը, արժանանալով բոլորին սիրոյն ու յարգանքին:

Իր բեղուն գործունէութեան եւ մարզական վաստակին համար, ընտրուեցաւ Լիբանանի Ֆութպոլի Ֆետերասիոնի անդամ 1942ին եւ 1954ին ալ՝ Սփորի Ազգ. Կոմիտէութեան: Մասնակցած է Լիբանանի Ֆութպոլի Ֆետերասիոնի կողմէ Պէռնի ժողովին: Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ ընդհանուր ծառայութեանց համար Պետութիւնը զինքը երկու անգամ վարձատրած է նախ 1956ին Մերիք Լիպանէզով, ապա 1968ին՝ Մայրիներու Կարգի չքանչանով: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն ալ իրեն չնորհած է իշխանի ոսկի խաչը իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր բարձրագոյն չքանչանը՝ առաջին կարգի ոսկի մետալը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է երեքշաբթի, Դեկտ. 18ին: Դամբանականներ խօսած են Լիբանահայութեան առաջնորդական տեղապահ Սրբազ. Քհյ. Քհյ. Գեղարդ (յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի) եւ ընկ. Անդրանիկ Ուրֆալեան:

×

Յովհ. Շահինեանը ճանչցանք առաջին անգամ 1948ին երբ Փարիզէն կ'անցնէր ներկայ ըլլալու համար Լոնտոնի միջազգային ոլիմպիականներուն: Այդ թուականէն մինչեւ 1968, ներկայ եղած է բոլորին, կանոնաւոր թղթակցութիւններ ապահովելով «Ազդակ»ի եւ «Յառաջ»ի: Մտաւելը եղած է իր հաւատոյ հանգանակը: Նոյնիսկ իր արհեստին մէջ, իբրեւ դեղագործ եղած է նուիրեալ ու հանդուրժող միշտ հեռու՝ առեւտրական ըմբռնում – ներէ:

Իր մահով Հ. Մ. Ը. Մ.ը մնաւանդ, այլեւ Հ. Ց. Դ. կը կորնչցնեն մէկը այն անձնուէր հոգիներէն, որոնք Սփիւռքի մէջ, պահեցին հայկ. ոգին ու հաւատարիմ մնացին իրենց խոչալին:

Մեր խոր ցաւակիցները իր այրիին՝ սիրելի Շաքէին եւ զաւակներուն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 7–17)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԸ ՓՐՈՖ. Ա. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ադրբեջանի խորհրդային Հանրապետարանի 3րդ հատորին մէջ, որ նոր լոյս տեսած է Պաքու, յօդուածով մը ներկայացուած է նաֆթի մեքենաշինութեան մեծ մասնագէտ, Փրոֆ. Արամայիս Դանիէլեանի կենսագրութիւնը: 72ամեայ գիտնականը ուսարտած է Պաքուի Բազմարուեստից Հիմնարկը: Հինդ տարուան ընթացքին երիտասարդ ճարտարագէտը ստեղծած է հորատման սարքաւորումներու, սարքերու 15 կայաններ եւ հանդոյց, որոնք մեծ հռչակ ապահոված են հեղինակին: Նշանակուած է Պաքուի նաւային մեքենաշինութեան գիտա – հետազօտական Հիմնարկի գլխաւոր ճարտարագէտ, ապա՝ տնօրէն: Արամայիս Դանիէլեան երեք տասնամեակ վարած է այդ հիմնարկը, որ դարձած է նոր թեքնիքի մշակման եւ նաֆթի արդիւնաբերութեան մէջ անոր արմատաւորման մեծագոյն կեդրոնը: Փրոֆեսէօրը կը համարուի նաֆթի գիտնականներու եւ ճարտարագէտներու ամբողջ համաստեղութեան մը «կնքահայրը»: Գրած է հարիւրէ աւելի գիտական աշխատութիւններ, որոնց կարգին՝ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու համար 12 դասագիրքեր: Ներկայիս կը դասախօսէ Պաքուի Նաֆթի Հիմնարկին մէջ: Հայ գիտնականը մասնակցած է Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ, Ռումանիոյ, Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու մէջ դումարուած միջազգային գիտական ժողովներու եւ իր կարդացած զեկուցումները հրատարակուած են այդ ժողովներու հատորներուն մէջ, զանազան լեզուներով:

×

ՀԱՑ ՄԱՆՐԱՓՈՐԱԳՐԻՉԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պելկրատի «Վեչերնի Նովոստի» թերթը «Հրաշագործը» վերնագրով յօդուած մը հրատարակած է, նուիրուած՝ երեւանցի մանրափորագրիչ Եդուարդ Ղազարեանի: Հայ արուեստագէտը վերջերս Զագրէպի մէջ մասնակցած է համաշխարհային տօնավաճառ – ցուցահանդէսին, ուր ներկայացուած էին իր վերջին շրջանին ստեղծած վեց գործերը, անոնց շարքին՝ Թիթոյի նուիրուած աշխատանքը, բրինձի կէս հատիկի մը վրայ, որ կը ներկայացնէ Բ. Աշխարհամարտին մասնակցող ազատագրական բանակը, Թիթոյի առաջնորդութեամբ: Ներկայիս Եդ. Ղազարեան կը պատրաստէ «Ոլիմպիական 80»ի նուիրուած գործ մը, որ կը ներկայացուի յառաջիկայ Մայիս – Սեպտեմբեր ամիսներուն Մոսկուայի Բազմարուեստից Թանգարանին մէջ: Արուեստագէտը մազի մը ծայրը պիտի քանդակէ մարգանքի բոլոր ձեւերը:

ԾՆՈՒՆԴԸ՝
ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԼՈՑՍԻՆ ՏԱԿ

Մարդուն կեանքը ունի երկու երես՝ մին ծիծաղ միւսը՝ լաց։

Ունի երկու բեւեռ՝ մէկ կողմը սպիտակ-լոյս, միւսը՝ կարմիր-արիւն։

ՄՍՈՒՐ եւ ԳՈՂԳՈԹԱ

Եթէ Մուրը ուրախութեան խոստումն Գողգոթան է զայն չհողը... ցաւն է ուրախութեան խողովակը։

Յարութիւն, Նոր կեանք, Անմահու-թիւն՝ Աւազ Ուրբաթի ծածկուած երեսին մէջն է։

Բանաւոր մարդը, որ՝ միայն թէ նա-խապաշարումներ չունենայ, աստուածա-մարդուն ծննդեան եւ յայտնութեան մեծ-ճաւոր ծոներուն առթիւ՝ պէտք է լրջո-րէն խորհրդածէ այն ճշմարտութիւննե-րուն վրայ՝ որոնք Մարդացեալ Աստուծոյ սոսկալի խորհուրդին մէջ պարունակուած են, անոնցմով մեր երկրաւոր կեանքը պայմանաւորուած է, եւ օր մը՝ երբ երկ-բաւոր կեանքի թելը հատնի — ուզելով չուզելով — պիտի ընկղմի մարդ անոնց ծոցին մէջ... ինչպէս արեւմուտքին՝ ա-րեւին սկաւառակը կ'ընկղմի հորիզոնի անսահմանութեան մէջ։

Մարդեղութեան — աստուածայայտնու-թեան խորհուրդը, Քրիստոսի կուսական, եզական ծնունդը՝ յայտնուեցաւ հոգե-ղէններու աւետաբեր երգերով, ընծայա-բեր հովիւներու երկրպագութեամբ, Բեթղէհէմի կիներուն եւ աղջիկներուն ցնծութեան աղաղակներով։

Ծնունդ՝ որուն մէջն էր ամենամեծ նուաստացումի եւ զրկանքի խորհուրդը։ Հոն է ամենազօր, ամենազէտ խոնարհած Աստուած... մահկանացուներու մէջ իբր մահկանացու։ Հոն է Անստեղծ լոյսը՝ աշ-խարհի խաւարին մէջ իջած... Կոյս մօրմէն նորածին՝ ախոռի մը անկիւնը, նիւթապէս եւ հոգեպէս աղքատներու թշուառութեան հետ նոյնացած, անոնց սորո, տկար քնութիւնը հագած՝ որ — պէտք էր երկրաքարշ մարդը բժշկէ, նորոգէ եւ աստուածացնէ։

Մարիամի որդին Քիստոս, « մարդու որդին » (1), անքննելի խորհուրդն է մարդուն՝ որ Աստուած է։ Աստուածա-կան բարձրութիւն՝ յեսին խոնարհու-թեան մէջ ծածկուած...։

Որին խորհո՛ւրդ, որուն առջեւ մար-դուն միտքը կ'ապշի, կը մոլորի խաւա-րած... եթէ հաւատքի լոյսը օգնութեան չհասնի։

Հաւատացեալին համար ցնծութեան խորհուրդ՝ որ յոյսի, սիրոյ, խաղաղու-թեան, անմահութեան աղբիւր է։

« *Վասնզի Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը որ մինչեւ անգամ իր Միածին Որդին տուաւ, որպէսզի ով որ հաւատայ Անոր չկորսուի, այլ ընդունի յաւիտենա-կան կեանքը* » (2)։

17 *դարերէ ի վեր, Ծնունդի եւ Աստ-ուածայայտնութեան տօներուն՝ հայ հա-ւատացեալը իր Ս. Հայրերուն յօրինած դրական ամենաշքեղ ձեւերու եւ աստ-ուածաբանական խոր մտքերու մէջ պա-րունակուած հաւատքով կ'աղօթէ, կ'երգէ եւ կը փառաւորէ Քրկիչը։*

Այդ փառաբանական երգերը՝ մեր շա-րականներն են, հոգեկան եւ զրական խա-կական գոհարներու ցոլքերը, որոնք կը մեկնաբանեն Մարդեղութեան եւ Քրկա-գործութեան խորհուրդները։

Ստորեւ կուտանք, աշխարհաբարով՝ այդ շարականներէն կտորներ։

« *Անյայտ, ծածուկ անճառելի խոր-հուրդ որ՝ յայտնուեցաւ աշխարհին հրեշ-տակապետին Մարիամ կոյսին այցելու-թեամբ։*

« *Անժամանակն Աստուած մարմնացաւ, իջաւ երկիր։ Ուրախացիր Սրբուհի Դաբ-րիէլին բերած աւետիսով, ան երկնքի թագաւորին զալստեան լուրը բերաւ...։*

« *Ողջոյն քեզ Մարիամ, Ս. Հոգին պի-տի իջնէ վրադ եւ Բարձրեալին զօրու-թիւնը պիտի ծածկէ զքեզ։*

« *Ուրախացիր եւ ցնծա ամենաստուրբ կոյս, որ պիտի ծագես աշխարհի արդա-րութեան արեւը, մարդկային ցեղին Ցոյ-սը եւ Քրկիչը։*

« *Ուրախացիր Աստուածածին, դուն խորան եղար Ս. Հոգւոյն, յղացար եւ մարմնով ծնար՝ հզօր, անմահ Բանին Աստ-ուած, եւ մեր նախամօր Եւային անէծքին դառնակնիքը ջնջեցիր՝ անախտաբար ծնա-նելով։*

« *Երկինքը եւ երկիրը ստեղծողը՝ մար-դասիրապէս կոյսին արգանդին մէջ ամ-փոփուեցաւ, ծառայական խոնարհ կերպարանք առաւ։*

« *Որհո՛ւրդ մեծ եւ սքանչելի, յայտ-նուեցաւ այսօր, հովիւները հրեշտակնե-րուն հետ՝ աշխարհի աւետիս կուտան... Նոր թագաւոր ծնաւ Բեթղէհէմ քաղաքին մէջ։*

« *Ադամի որդիներ, օրհնեցէք, երգեցէք Փառք ի բարձունս Աստուծոյ»... որով-հետեւ մեզի համար մարմնացաւ։*

« *Փա՛ռք քեզ արեգակդ արդարութեան, մարմնացար Կոյսէն՝ անսկիզբ էակից Հօր Բանդ Աստուած։ Եկար արարածներուդ փրկութեան համար, մնալով միշտ ան-բաժան Հօրմէդ՝ ծնար Կոյսէն, երեւեցար մեզի, լուսաւորեցիր տիեզերքը եւ ապա-կանած Ադամը վերստին նորոգեցիր։*

« *Դուն Աստուած, երկրի վրայ երեւ-ցար եւ մարդոց հետ շրջեցար եւ զմեզ փրկեցիր նախահօր Ադամի անէծքէն։*

« *Հոգով եւ Հրով մաքրեցիր մեր աղտե-ղութիւնը, ջախջախեցիր Յորդանանի ջուրերուն մէջ վիշապին գլուխը, եւ փըր-կեցիր տիեզերքը ամենազօր իշխանու-թեամբ* » (3)...։

×

Ահա մեր հայրերուն հաւատքի հնոցէն պայծառ բոցերու նմոյշներ՝ որոնց մէջ մարդացեալ Աստուծոյ հանդէպ յոյսի եւ սիրոյ ջերմութեան աստիճանութիւնը այն-քան զօրաւոր է որ՝ դարերը հալեցուցած եւ մեզի հասած է նոյնքան ջերմ, եւ դեռ սերունդէ սերունդ սրտերը պիտի բոցա-վառէ, մտքերը պիտի լուսաւորէ, հոգի-ները պիտի զօրացնէ, եւ առօրեայ դառ-նութիւնները՝ արիութեամբ տանելի պի-տի դարձնէ։

Հ. ՍԵՐՈՎԲԻ ԱԳԼԼԵԱՆ

(1) Աւետարան։

(2) Յովհ. Գ. 16։

(3) Շարականիք։ Աւետման, Ծննդեան եւ Մկրտութեան տօներու։

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՏԱՂ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ

Այսօր տօն է սուրբ Ծննդեան, աւետիս,
Տեառն մերոյ եւ յայտնութեան, աւետիս։

Այսօր արեւն արդարութեան, աւետիս,
Երեւեցաւ ի մէջ մարդկան, աւետիս։

Այսօր խաւարն անգիտութեան, աւետիս,
Հալածեցաւ ի մէջ մարդկան, աւետիս։

Այսօր Սուրբ Կոյսն անապական, աւետիս,
Ծնաւ երեր զանման արբայն, աւետիս։

Մելխոն, Գասպար և Պաղտասար, աւետիս,
Ոսկի զմուռս բերին նմա, աւետիս։

Ցնծա՛, ցնծա՛ Դաւիթ արբայ, աւետիս,
Հնչեա գինար էո և խայտա, աւետիս։

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՋԱՎԱԽՔԻ ԼԵՌՆԱՎԱՀԱՆԸ

Ջավախքի լեռնավահանը համանուն բարձրաւանդակը արեւելքէն եզերող ճուռաճեւ հրաբխային լեռնակոյտ մըն է, որ կը սկսի Թրիալէթի լեռներուն (Վը-րաստան) մաս կազմող Գիժ սարի բար-ձունքներէն, ապա երկարելով մէջօրէա-կանի ուղղութեամբ, իր կեդրոնական մասը Լեզլի գագաթէն սկսեալ կը մտնէ Հայաստանի սարածուխեան մէջ եւ չա-րունակուելով մօտ 20 քիլոմեթր, մինչեւ Փարախաչի լեռնանցքը, իրարմէ կը բաժնէ Լոռիի դաշտը եւ Աչոցքի սարա-հարթը։ Ամէնէն բարձր գագաթն է Աչ-քասարը՝ 3196 մեթր։ Երեք հազար մեթ-րի սահմանը կ'անցնի նաեւ Լեզլին՝ 3157 մեթր։ Լեռնավահանի լանջերը մեղմաթեք են, քիչ մը անհամաչափ։

Արեւելեան լանջերը կարուած են աւելի խոր հովիտներով, քան արեւ-մտեանը։ Քարէ բլուրներուն աւելի յա-ճախ կը հանդիպինք արեւմտեան լանջե-րուն, ուր դոնուող Սաղամօ լերան հես-տահէտ ցածցող լանջերը մեծ մասամբ կը վերջանան քարքարոտ բլրաթումբերով։ Այնտեղները հոն առատ են՝ տարեկան 900 – 1000 միլիմեթր։ Մեծ մասամբ կը տեղան ամառը։

Ջավախքի լեռները կը կոչուին նաեւ Մթին, ըստ երեւոյթին այն պատճառով, որ յաճախ ծածկուած են ամպերով եւ մառախուղով։ Ի դէպ, ծանօթ է նաեւ ուրիշ անունով մը՝ Կէչուտի լեռներ։ Ջավախքի կլիման բարեխառն է, կարճ ժամանակով զով՝ ամառները եւ ցուրտ ու ձիւնառատ՝ ձմեռները։

Ջավախքի լեռներու գագաթը վահա-նաձեւ է։ Լեռնավահանը Փամբակի, Արե-գունի եւ Սեւանի լեռնաշղթաներու հետ միասին ջրբաժան է Կուր եւ Արաքս գե-տերու աւազաններուն միջեւ։ Հարաւէն Բազումի լեռնաշղթայէն կ'անջատուի Փա-րախաչի լեռնանցքով, ուրկէ կ'անցնի Շիրակի դաշտն ու Աչոցքի սարահարթը Լոռիի դաշտին կապող Լենինական – Կա-լինինօ կառուցին։ Արեւելքէն Ջավախքի լեռնավահանը Վիրահայոց լեռներու Լո-քի զանգուածէն կը բաժնուի Դայլի Ղը-րունք լեռնանցքով։ Հիւսիս – արեւմուտ-քը կը միանայ Սամսարի լեռնաշղթային, որուն Աբուլ գագաթը (3301 մ.) Ջավախ-քի բարձրաւանդակի ամէնէն բարձր լեռն է։ Անիկա յանգած հրաբուխ է՝ ծած-կուած քարակարկառներով ու ալպեան մարզագետիններով։ Ջավախքի բարձրա-ւանդակը կը գտնուի համանուն լեռներէն արեւմուտք եւ կ'ընդգրկէ գլխաւորաբար Փարուանայ գետին աւազանը։

Ջավախքի լեռնավահանէն դէպի արեւ-մուտք կը տարածուին քանի մը լեռնա-բազուկներ։ Անոնցմէ Մաղաթափայի լեռները, որ ջրբաժան են Ախուրեանի ու Փարուանայի միջեւ եւ Աչոցքի սարա-հարթը կ'անջատեն Ջավախքի բարձրա-ւանդակէն, կ'երկարին մինչեւ Ջրլուբերի լեռները։ Հակառակ բարեխառն կլիմային եւ առատ խոնաւութեան, Ջավախքի լեռ-ները անտառազուրկ են. սակայն միւս կողմէ, հարուստ են փարթամ մարգա-գետիններով։ 2000 – 2700 մ. բարձրու-թեան վրայ լեռնալանջերը ծածկուած են ենթալպեան մարզագետիններով, որոնք կը ծառայեն իբրեւ արօտավայրեր։ Հոն ալրագետող բոյսի տեսակներն են դեղին հրանունկը, կապտա-մանուշակագոյն ան-մոռուկը, ճերմակ հոմածաղիկը, վար-դագոյն թթվիճը, կղմուխը, կտաւատը, ցորնուկը, մանուշակագոյն գարին, դաշ-տավլուկը եւայլն։

2700 մեթրէն վեր կը տարծուին ալպե-ան գորգերը։ Հոն բնութիւնը խիստ է։ Նոյնիսկ ամառը դիչերները յաճախ տա-նամանիքներ կ'ըլլան եւ ձիւն կը տեղայ։ Բուսածածկոյթը ալպեան մարզագետին-ներու մէջ խիտ է ու գեհնատարած։ Ամառը յաջորդաբար կը բացուին երփնե-րանգ ծաղիկները՝ մարզագետիններուն տալով գունագեղ գորգի տեսք։ Այս լեռ-ները յատուկ հմայք ունին բազմերանգ ծաղիկներու առատութեամբ։ Արեւմըտ-եան լանջերը գրեթէ զուրկ են հոսող ջուրերէ։ Տեղացող անձրեւները կը նո-ծծուին հրաբխային ծակոտկէն ապար-ներու մէջ եւ դուրս կ'ելլեն լերան լան-ջերէն՝ յատաջացնելով աղբիւրներ, ջե-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆ ՏՈՒՆԸ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

ՀՐԱՉԵԱՑ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

– *Այ ապրես, հիմա էլ բարձրացիր ըն-կուզենու վրայ ու գոռա՝ ես ծախու տուն չունեմ։ Մարթ տունդ, կրակը վառիր, խոզ մարդիկ իմանան, որ դուն ծախու տուն չունես։*

Ծերունի Մանուկը յանկարծ նայեց Թոռանը, որ հայհոյքով սրսում էր մեծ ընկուզենու ճիւղերին թառած թռչուն-ներն ու աչխարհից վերացած՝ զարմա-նում էր յայտնագործութիւնից, «պահ» էր անում զարմացած ու ծափ տալիս։ Աւետին մինչ այս պահը Թուացել էր, թէ հօր ամէն քայլն ու խօսքը գիտի կէս չշուկից։ Բայց ահա եկել ու, տես, էս տուն ծախողի կողմից է։ Ծերունիների միտքը ջրհոր է, յատակքան չես հասկա-նայ։ Քիչ կեանք է մնում, չեն ուզում, թէկուզ փոքրիկ սխալ թոյլ տալ։

– *Վաղարշակ, խելքդ բուռդ հաւաքիր, դու քո՛ տունը չես ծախում, զղուշա-ցիր...*

– *Հայրիկ, ես ձեր յոյսով չաւերին եմ ասել՝ ես ծախու տուն չունեմ։ Հիմա փողը տալու, տունն առնելու փոխարէն դուք ինձ եկել էք՝ խելք էք խրատ տա-լիս։*

– *Այ ապրես, ում ասել ես, որ ծախու տուն չունես, հող ու այգի չունես, էդ խօսքը ասա նաեւ ինձ, իմ աղային, իմ Թոռանը։ Աւա՝ բարով էք եկել, բայց ես ծախու տուն չունեմ։ Աւա՝ դուք սխալ համրով էք եկել։*

Դու, Վաղարշակ, սովոր ես մաքուր օ-դի, դու բժիշկներ չես բերել քո երե-խաների համար, ամէն պահ չես դո-ղում, թէ ի՞նչ եղաւ, ո՞նց եղաւ, ա-զատ ապրում են, դու էլ կարծում ես դա քո հունարն է։ Սա է քո տունը, ի-մացա՞ր։ Սա քո պապի տունն է, ական-ջիդ օզ արա։ Սա հին արմատով տուն է, սա քո հօր տունն է, նրա երազանքի տունն է։ Վեց երեխայի էս տնից հանում ես, որ ի՞նչ։ Դու գնա քեզ համար տուն սարքի ու երբ որ ուզենաս, խելքիդ փչի՝ ծախի։ Այ, եղբայրներդ հողամաս են վերցրել, տուն են կառուցել ու թէ ու-զենան՝ կը ծախեն։ Բայց ինչո՞ւ պիտի ուզենան, խելքները հօ հայի հետ չէ՞ն կերել։ Պապի դրած հիմքով տունը դու իրաւունք չունես ծախելու, իմացա՞ր...

Վաղարշակը որդիաբար ծերունի Մա-նուկին հրաւիրեց եղբօր տուն։

– *Թէկուզ մի բաժակ սառը ջուր,– ա-սաց։*

Մի բաժակ սառը ջուրը կարդին կեր ու խում դարձաւ։ Հարազատների աչք-ունքն էլ բացուեց Վաղարշակի նոր մտքի ու համոզման համար։

– *Միւս անգամ իմ օջախում ենք հա-ւաքւում, Մանուկ հայրիկ,– ասաց Վա-ղարշակը։*

(Շար. – 3)

տեր, լիճեր ու ճահիճներ: Ջավախքի լեռնավահանէն սկիզբ կ'առնեն Զորագետը իր քանի մը վտակներով, Խրամ, Փարուանա եւ Ախուրեան գետերու բազմաթիւ վտակները: Արեւելեան սոորոա – ներէն բխող աղբիւրներէն կը զոյանան կարգ մը լիճեր ու լճակներ՝ Փարուանա, Մաղաթափա, Սաղամօ եւայլն:

Առնցմէ ամէնէն ծանօթը Փարուանան է, որ կը գտնուի Վրաստան՝ Ջավախքի բարձրաւանդակին մէջ: Մակերեսը 37,5 քառակուսի քիլոմեթր է, մինչեւ խորութիւնը՝ 2,4 մեթր (առաւելագոյնը՝ 3,3 մեթր): Մովէն 2074 մ. բարձր է: Լիճին յառաջացման համար վերաբերեալ աւանդութիւն մը կայ, զոր մշակած է Ցովհ. Թումանեան: Ըստ աւանդութեան՝ Թամզաւոր մը շատ դեղեցիկ աղջիկ մը կ'ունենայ: Երբ կը հասնի զինք ամուսնացնելու ժամանակը, հայրը կ'ըսէ՝ աղջիկս կուտամ այն կարիճին, որ կարենայ բերել անչէջ կրակը: Շատեր կը փորձեն կատարել Թագաւորին պահանջքը, սակայն ի զուր: Բոլորն ալ կ'իյնան կրակի մէջ եւ կ'այրին: Կ'ըսուի թէ կրակի շուրջ դարձող թիթեռնիկները, որ Փարուանա կը կոչուին, այն քաջերն են որ զոհած էին անչէջ հուրը բերելու: Իսկ լիճը, իբր թէ, յառաջացած է աղջկան արցունքներէն, որ ծածկած են քաղաք ու ամբոց: Թումանեանի գրուածքին մէջ այսպէս նկարագրուած է Փարուանան.

Ծածկեց, կորաւ, ինձմ էլ հետը. —
Այժմ էնտեղ տըրտմաշուք
Խոր Փարուանա լիճն է ծըփում,
Ցըստակ՝ ինչպէս արտասուք:
Ու էն վըճիտ ջըրերի տակ
Ցոյց են տալի մինչ էսօր
Ծեր արքայի ներմակ ամրոցն
Ու շէնքերը փառաւոր:

Փարուանա լիճէն սկիզբ կ'առնէ համանուն գետը, որ հոսելով Գանձա գիւղի մէջէն (Վահան Տէրեանի ծննդավայրը) կը թափի Կուր գետը: Գետի խառնուրդէն քիչ մը վեր, Կուրի բարձրադիր ձախ ափը կը գտնուին Թմկաբերդի աւերակները: Թմկաբերդը կամ Թմբկաբերդը Ջավախքի բարձրաւանդակի ամէնէն հրաշակաւոր դղեակ – ամրոցներէն եղած է: Ունեցած է 150 մ. երկայնք եւ 30 մեթր լայնք: Պարիսպներն ու աշտարակները կառուցուած են սրբատաշ քարով եւ ունեցած են 1,5 մ. հաստութիւն: Բերդին մէջ կայ մատուռի մը աւերակը, որուն պատերուն վրայ պահպանուած են որմնկարներու հետքեր: Կայ նաեւ մինչեւ կուր գետ իջնող ստորերկրեայ անցք մը: Բերդին անունը գոյացած է Թմբուկ գիւղին, որուն գերեզմանատունը կան հայկական արձանագրութիւններով բազմաթիւ տապանաքարեր ու խաչքարեր: Գիւղի աւերակներուն մէջ կայ 4,5 մ. բարձրութեամբ կոթող մը: Դղեակը ծանօթ է հինէն եւ մեծ դեր ունեցած է Զաքարեաններու տիրապետութեան օրով (ԺԲ – ԺԳ դարեր):

Բերդի գրաւման մասին գոյութիւն ունի աւանդութիւն մը: Ժամանակին Թմկաբերդին կը տիրէր հայ իշխան մը: Պարսից Թագաւորը կուգայ, կը պաշարէ բերդը, սակայն չի կրնար երկար ատեն դիմադրել: Իշխանին կինը կը սիրահարի Պարսից արքային: Շահը կը խոստանայ ամուսնանալ անոր հետ, եթէ ան սպաննէ իր ամուսինը եւ յանձնէ բերդը: Այս ձեւով բերդին տիրանալէ ետք շահը կը հարցնէ մանիչ իշխանուհիին. « Ե՞ս եմ պեղեցիկ, թէ ամուսինդ»: Երբ իշխանուհին կը պատասխանէ որ ամուսինը պեղեցիկ էր, շահը կը հրամայէ կապել զինք ձիու պոչէն եւ քաշկռտել մինչեւ մահ՝ ըսելով. « Եթէ ամուսինդ չահէն պեղեցիկ էր, հապա ինչո՞ւ սպաննեցիր զինք... »:

Այս աւանդութեան հիման վրայ Ցովհ. Թումանեան գրած է ծանօթ « Թմկաբերդի առումը » պոէմը: Թմուկի տիրուհիին դեղեցկութիւնը նկարագրելուն բանաստեղծը վարպետօրէն կ'օգտագործէ Ջավախքի բնապատկերը.

Ծով են աչքերը Ջավախի դըստեր,
Ու կորչում է մարդ նըրա հայեացքում,
Ճակատը՝ ներմակ էն ձիւնից էլ դեռ,
Որ բարձր Արուլի գագաթն է ծածկում:

Ջավախքի լեռնավահանը հին ժամանակ պտնուած է Մեծ Հայքի Գուգարք նահանգի Վերին Ջավախք, Թռեղք, Կանդարք եւ Տաշիրք գաւառներու տարածութեան վրայ: Ներկայիս լեռնավահանի հիւսիսային կէսը Վրաստանի, իսկ հարաւայինը՝ Հայաստանի մաս կը կազմեն:

1829 – 30 թուականներուն կարինէն, ինչպէս նաեւ Արտահանէն, Խնուսէն, Սալմաստէն հազարաւոր Հայեր կը հաստատուին օտար ազատականութիւններու հետեւանքով ամայացած Ջավախքի լեռնաշխարհը, որ կոչուած էր Ռուսիոյ: Գանդուած հին քաղաքին տեղ կը հիմնուի Ախալքալաքը, ինչպէս նաեւ՝ հինգ տասնեակ գիւղեր: 1856ին հոն կը կառուցուի Ս. Խաչ եկեղեցին, որուն գաւիթին մէջ բանած են ծխական Ս. Մեսրոպեան արական եւ Ս. Սանդուխտեան իգական դպրոցները: Քաղաքին չրջակայքը կը գտնուին Աբուլի եկեղեցին (ժ. դար), Զրեսկի անապատը, Բարալէթի եկեղեցին (ԺԱ. դար), Կառնուտը, Ախալքալաքի ամրոցը եւայլն: Գանձա գիւղին չրջակայքը եւս կը պահպանուին կարգ մը յուշարձաններ՝ Քէօրօղլիի բերդը, Ս. Ցովհաննէս մատուռը, Ս. Սարգիս կաթնաքարը, Ս. կարապետ եւ Քանդած ժամ եկեղեցիները: Գանձայի մէջ կը գտնուի Տէրեանի տունը – թանգարանը, ուր բանասեղծին ծննդեան տարեդարձներուն աւանդաբար տեղի կ'ունենան բանաստեղծութեան երեկոյթներ: Ախալքալաքը հայ գրականութեան ուրիշ գաւառական դէմքի մը՝ Դերենիկ Դեմիրճեանի ծննդավայրն է, ուր բարձրացած է իր յուշարձանը:

ՅԱՋՈՂ ՉԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Շաբաթ, Դեկտ. 1, տեղի ունեցաւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանի անդրանիկ ժողովրդային ճաշ – պարահանդէսը, նախագահութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ Ժ. Ֆրանչեսքիի, գաղութին հովիւ Հայր Ներսէհ Փապուճեանի ինչպէս նաեւ Սիլվա Կապուտիկեանի:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ յաջող հանդիսութիւն մըն էր, մանաւանդ կըրնանք ըսել, շատ յաջող, տրուած ըլլալով որ վրցաւ մեծ հետաքրքրութիւն ըտեղծել ժողովուրդին մէջ, հայկական մանկապարտէզի մը գոյութեան չուրջ, առանց մոռնալու, մանաւանդ, որ մանկապարտէզը ձրի է:

Որքա՜ն ցանկալի պիտի ըլլար որ ինչպէս ուրիշ հայ գաղութներու մէջ, կիրակուան ազգային տուրքի դրութիւն մը, հիմնուելով Ալֆորվիլի հայ քուէարկուներու ցանկին համաձայն. հասոյթը զնահատելի կ'ըլլար:

Ուրախութեամբ տեղեկացանք որ մատակարար մարմինին նուիրատուութիւնները (հասոյթը) իրենց սպասածէն շատ աւելի եղած է թէ՛ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս:

Կը մաղթենք որ ամէն տարի սովորութիւն մը ըլլայ Փարիզի հայ կեանքին մէջ, Ս. Մեսրոպ Կրթարանի ճաշ – պարահանդէսը:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԸ՝ «ԹՈՒԻՉՔՆ ՍԿՍԻՈՒՄ Է ԳԵՏՆԻՑ»

«Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ ա – ւարտելու վրայ են «Թռչիչքն Սկսում է Գետնից» գեղարուեստական նոր շարժանկարի աշխատանքները: Բեմադրիչը՝ Ներսէս Ցովհաննիսեան, որ ծանօթ է իր «Հարսնացու Հիւսիսից», «Մրցոյթի Էին Եկել Խոհարարները» եւ այլ շարժանկարներով, «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին խօսած է իր նոր ժապաւէնի մասին: Շարժանկարը նուիրուած է օդաչուներուն: Երկու ընկերներու հանդիպումէն (դերերը ստանձնած են Արմէն Ջիզարխանեան եւ Խորէն Աբրահամեան) սկիզբ կ'առնէ պարզ, սովորական նիւթը: Իր հունով կ'ընթանայ փոքրիկ քաղաքին օդակայանի առօրեան: Սենարիօն գրած է Ա. – զասպ Այվազեան: Բեմադրութեան օգնած են հայ անուանի օդաչուներ Դմիտրի Ալթաչեան եւ Սէրգէյ Խաչատրեան: Երաժշտութիւնը կը գրէ Առնօ Բաբաջանեան: Դերեր ստանձնած են Վերջալոյս Մխիթարեան, Արմէն Յոստիկեան, Լիւսիա Ցովհաննիսեան, Գէորգ Ասլանեան: Նոր շարժանկարը կը պատրաստուի Մոսկուայի հեռատեսիլի պատուէրով:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ

—o—

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս Կապոյտ Խաչի Իսիի մանաճիւղն իր աւանդական այցելութեամբ պատուեց Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը:

Հակառակ աննպաստ օդին, մեր ժրաջան խաչուհիները կրկին խուռներամ փութացած էին՝ ծանրաբեռնուած Մինըզեան ծրարներով:

Ժամը 3ին, հանդէսին բացումը կատարեց՝ մանաճիւղի նախագահուհին՝ Տիկ. Տիգրանուհի Ցովսէփեան: Հակիրճ կերպով անդրադառնալէ յետոյ իրենց ազգանուէր գործունէութեան, հրաւիրեց մանաճիւղի մէօրեայ դպրոցի տասնեակ մը աշակերտ – աշակերտուհիներու պարա – խումբը, որ տոհմիկ տարազներով մի քանի ելոյթներ ունենան, գնահատուելով ներկաներէն՝ որպէս ապագայ խոստացող պարողներ:

Ապա օրուան հանդիսավարը՝ Բարսեղ Հապէչեան, յաջորդաբար բեմ հրաւիրեց Հանգստեան Տան տնօրէն՝ Տոքթ. Ցակոբ Գրիգորեաշարեանը, Յ. Արթինեանը, Միհրան Քեհէեանը եւ Անկուլէմի քաղաքապետի կոյրդ՝ Պ. Մարտինեանը:

Ընդհանուր առմամբ բոլոր խօսողներն ալ անդրադարձան ու գնահատեցին կանանց կազմակերպութեանց ազգօգուտ գործունէութիւնը՝ ըլլայ Ֆրանսա թէ այլուր, մաղթելով միաժամանակ, որ անոնք չանտեսեն հին սերունդի աւան – դոյթներն ու զգացումները փոխանցել նոր սերունդներուն:

Մէջ ընդ մէջ մեներգեցին ու արտասանեցին Տիկիններ Թ. Դանիէլեան, Սոնիա Քեհէեան եւ պատասպարեալներէն՝ Վահան Պալեան:

Մինդեան ծրարներու բաշխումէն եւ աւուր պատշաճի հիւրասիրութենէ յետոյ, մեր հիւրերն ու հիւրընկալները հրաժեշտ առին իրարմէ՝ յաջորդ տարուան լաւագոյն մաղթանքներով:

Այս առթիւ, պարտ ու պատշաճ կը նկատենք մեր ջերմագին շնորհակալութիւնները յայտնել Իսիի մեր քոյրերուն, որոնք տասնեակ տարիներէ ի վեր անխոնջ ու անվհատ, անտեսելով իրենց առօրեայ ամէն տեսակ տաղտուկները, չեն դադրած գալ ու ջերմացնել մեր բախտակից մայրերուն ու հայրերուն ցրտահար սրտերն ու հոգիները:

Բ. Հ.

Ալթաչեան եւ Սէրգէյ Խաչատրեան: Երաժշտութիւնը կը գրէ Առնօ Բաբաջանեան: Դերեր ստանձնած են Վերջալոյս Մխիթարեան, Արմէն Յոստիկեան, Լիւսիա Ցովհաննիսեան, Գէորգ Ասլանեան: Նոր շարժանկարը կը պատրաստուի Մոսկուայի հեռատեսիլի պատուէրով:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Է.

– Այսօր դո՞ւն եկար կաթերը առնելու:
– Մարդս գնաց:
– Եւ դուք զուարթ էք, ինչպէս բան մը եղած չըլլար:
– Է՛հ, նոր մը կայ ինծի մխիթարելու համար:
– Աստուածա, Աստուածա, ի՛նչպէս կը յարմարցնես:
– Պէտք է, ի՞նչ ընես, մեր տունը ամէն բան չուտով կ'ըլլայ:
– Է՛հ, ինչպէ՞ս զիրար ձգեցիք:
– Շատ սրտայոյզ ձեւով մը, սիրելիս: Encore un baiser veux - tu bien? Un baiser qui n'engage a rien....
– Ձիշդ չէ, իրարու հետ ծեծկուելցաք, ապահով եմ:
– Բայց մէկը միւսը չարգիլեր, ապո՛ւշ: Շատ չարժումով մը թեւը սոթեց եւ նորէն ցոյց տուաւ հարուածի մը հետքը, ուռած եւ արիւնոտ վէրքերու պէս:
– Ասիկա վերջաբանն էր:
– Ա՛հ, Աստուածա, ի՞նչ հրէշ, շատ բան քաշած ըլլալու էք, խեղճ Մարսէլ:
– Խե՛ղճ Մարսէլ...

Անիկա կը կապկէր Լէօնթինի ձայնը:

– Խեղճուկ ձեւերդ վերջացա՞ն:
– Ինդալու փափաք չկայ:

Լէօնթին նայուածքովը կը ցուցնէր էվան, աեն մը անցաւ երբ կինները կաթը ծառայել կու տային, երբեմն Լէօնթինի ձայնը միայն կը լսուէր.–

– 7 շիշ 75 կրամնոց, ահաւասիկ, ինծի նայեցէք, շիշերդ աղտոտ են, գարշելի բան է, հիմա ձեզի եմ:

Տիկին Լըռու անհամբերութենէն կ'եռար:

– Վերջացուցի՞ք գանգատնիդ... ի՞նչ անչնորհք կիներ էք:

– Ձեզի ժամէ մը ի վեր կը սպասեմ:
– Աւելի դէշ ձեզի համար:

Լըռու չրթունքը խածաւ, Լէօնթին դանդաղութեամբ կը ծառայէր, կար կարող գործաւորուհի մը՝ անոր հետ արդուզարդի վրայ խօսելով.

– Սամարիթէնէն մեռաքսեայ քրէմ շըմիզէթ մը գնեցի. բայց գիտէ՞ք, բան մը կայ որ չերթար կոր. ես չեմ հասկնար:

Պահ մը եռքը գործաւորուհին հարցուց անփութօրէն:

– Թեւերո՞ւն վրայ է պակասութիւնը:
– Ոչ, թեւերը շատ աղէկ են, թեւերուն տակն է եղածը, վերջապէս կողմտաերուն վրայ թերեւս, չեմ կրնար ձեզի ըսել, պէտք է տեսնել, եթէ դուք հոս ըլլայիք ի՞նչ դիւրին պիտի ըլլար:
– Անշուշտ:
– Այսօր հրաման ունիմ դուրս ելլելու:
– Եկէք ինծի, ձեր քրէմ շմիզէթը բերէք եւ կը նայիմ անգամ մը:
– Շատ չնորհակալ կ'ըլլամ Տիկին, առէք չիշ մը կաթ եւս. միւսներուն բան մի ըսէք:

Միւսները շատ աղէկ կը տեսնէին ասիկա. յետոյ կարգը Մարսէլին եկաւ. նորէն լկտի խօսքեր, խնդալէ կը մարէին կողերնին բռնած. մէկէն Մարսէլ լրջութեան կեղծ երեւոյթ մը առաւ եւ բաւ.

– Ա՛հ կը տեսնեմ անցնիլը...
– Ո՞ւր:

Ամէնքը կը նայէին:

– Կը տեսնեմ, անցնիլը, անցնիլը Պարոն Վալօնին...

Էվա մէկէն չառաջնեցաւ մինչեւ ականջները... Լէօնթինը միշտ նայուած – քովը զայն կը ցուցնէր. այն ատեն Մարսէլ չարունակեց.

– Պզտիկ – մայր, կը տեսնեմ Պարոն Վալօնը եւ Պարոն Բրացը որ կ'անցնին:

Այս վերջին բառերը ուղղուած էին էվային. անիկա չպատասխանեց բայց կարմրութիւնը կը յամառէր, ջղային չարժումով մը մազերը կը չոկէր ճակատին վրայ քիչ մը դէմքը ծածկելու համար. այլ ապարդիւն ինքզինքը չկրցաւ արգիլել նայելու եւ տեսաւ Բրացը որ կ'անցնէր պարտէզէն, իր սովորական երեւոյթովը Վալօնին քովէն. նորէն սրտին մէջ հարուած մը զգաց մտածելով որ անիկա բոլորովին անտարբեր մնացեր էր մինչ ինքը այնքան այլափոխուած էր յուզումէն: Լէօնթին գաղտնօրէն կը խնդար, մինչդեռ Մարսէլ, ներքնապէս լաւ աղջիկ մը՝ փղձկուած կը զգար ինքզինքը:

– Ինծի նայեցէ՛ք, պզտիկ – մայր, պէտք է խնդալ եւ միշտ, միշտ...

(Շար. – 31)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հմայեակ Աչճեան, զաւակները ու թոռները, Կիւրեղեեան, Մանուրեան եւ Աչճեան (Պոլիս) ընտանիք – նները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԱՇՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14, Rue St. Bazile

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԳՕՆՔ
Դեկտ· 31 ժամը 22էն սկսեալ

REVEILLON
de la St. Sylvestre
Mardi 31 Décembre de 22 h. à l'aube
animé par l'orchestre JACKY DAY
Menu de Réveillon, ambiance,
Cotillons
—— Prix 220 F. ——
Réservation MCA (91) 50-15-09

ouvert depuis le jeudi 30 novembre

PARIS-PARIS

CABARET GREC
Direction HOVANESSIAN

30, AVENUE GEORGE V TEL. 720 27 33 720 28 60

ambiance grecque

UN NOUVEAU CABARET DE GRANDE CLASSE

ՆՈՒԷՐ

Տիկ· Պայծառ Քիւրէճեան կը նուիրէ 100 ֆր· Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին իր ամուսնոյն Յակոբ Քիւրէճեանի հոգեհանգստեան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր կայանին.— Ալֆորվիլի մասնաճիւղ 20 հազար ֆր·, Վիէննի մասնաճիւղ 600, Կիւլպէնկեան Ֆոնտ 1000 ֆր· մանուկներու օրուան համար։

RESTAURANT ARMENIEN
NORAïR
DINER DANSANT
Orchestre sabra
24 RUE RODIER 75/1280 1584 Ouvert tous les jours
24, rue Rodier
75009 Paris
tél. 280-35-84

DANSES et CHANSONS
avec
GRICHA GRINN
Pianiste virtuose et chanteur
arménien - russe - tzigane - blatnoï
de 20h.30 à 2h. (fermé le dimanche)
menu à 37 F — Hors-d'œuvres variés avec brochette ou petites volailles en grillade
MARIAGE - BANQUET (50 couverts)
PARKING 7 rue Rodier 75009 Paris

REVEILLONS
St. Sylvestre et Noël Arménien
Mardi 31 Déc. et Samedi 5 Janvier
Menu spécial : 200 F.
Danses et chants folkloriques

restaurant **EREVAN** ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

reveillons
LES LUNDIS 24 ET 31 DECEMBRE
Avec
LE DUO HARTAR
VICKEN et HAROUT

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՑ։

NOEL ARMENIEN
DANS LES SALONS DE SOFITEL — SEVRES
Organisé par la Croix Bleue Arménienne d'Issy les Moulineaux
GRAND DINER DANSANT
Animé par l'orchestre
DES GAIDZAG'S
le Samedi 5 JANVIER 1980 à partir de 20 h. 30 jusqu'à l'aube
Réservation : 642-20-49 — 645-37-08 — 642-46-71

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկ· Հախնազարեան 2000 ֆ· ի նպաստ դպրոցին, խումբ մը բարեկամներ 350 ֆր·, եւ Տիկ· Մարթա Գարագեան 100 ֆր· ողբ· Եղիշէ Մերանկիւլեանի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

Երկուշաբթի, Դեկտ· 24 Ճրագալոյց Ծննդեան։ *Ժամը 17ին, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ մարգարէական թուղթերու ընթերցում։ Ժամը 18ին, ճայնաւոր պատարագ։ Կը մատուցանէ*
ՀԱՅՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ՎՐԴ· ԱՒԼԼԵԱՆ
(Տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի)
Երեքշաբթի, Դեկտ· 25, Ծնունդ Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ *Ժամը 11ին, Հայրապետական պատարագ զոր կը մատուցանէ*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
(Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի)
Երեքշաբթի, Յունուար 1, Կաղանդ, տօն տնօրէնութեան Քրիստոսի։ *Ժամը 11ին, ճայնաւոր պատարագ։*
Կիրակի, Յունուար 6, Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն Քրիստոսի։ *Ժամը 11ին, Հայրապետական պատարագ եւ կարգ մկրտութեան Քրիստոսի զոր կը կատարէ*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
(Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Խաչի Սէն Ժեռմի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Տէր եւ Տիկ· Կ· Ճանիկեանի իրենց քրոջ եւ քենիի՝ ողբ· Զապէլ Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ։

Նաեւ չնորհակալութեամբ ստացած է ողբ· Մարգար Մարգարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Մանուկ Մարգարեաններ 100 ֆր·, Յակոբ Մարգարեան եւ Զինիճեան ընտանիքէ 50ական ֆր·։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ· Խաչի Սէն – Ժեռմի մասնաճիւղին տարեկան ճաշը Յունուար 27ին։

×

Հայ Արիւներու Միութեան 49րդ տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի, Մարտ 2ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Շիմիի սրահներուն մէջ Փեռր· 17ին

×

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
GEORGE V
AUTEUIL ET VENDOME
սրահներուն մէջ Փեռր· 17ին

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան չաբաթօրեայ դպրոցի տօնածառը՝ Կիրակի, Յունուար 13, ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՏՕՆԸ ՍԷՆ ԺԵՌՄ

Մարսէյլի Կրօնական Ժողովոյ դիւանը կը տեղեկացնէ մերաշէն հաւատացեալներուն, թէ Ս· Ստեփանոսի տօնը կը կատարուի Սէն Ժեռմի Ս· Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ Դեկտ· 25, Երեքշաբթի, որուն կը մասնակցին բոլոր եկեղեցիներու վարչութեանց ներկայացուցիչները հոգեւոր հովիւներ եւ սարկաւագներ։

Հանդիսութեանց կը նախագահէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
եւ կը քարոզէ։ Պատարագը կը մատուցանէ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ· ՊԵՔՃԵԱՆ։

Sous le haut Patronage de
Le Prince Souverain et
la Princesse de Monaco
en présence de Son Excellence
M. André Saint-Mleux ,Ministre
d'Etat de la Principauté
et de M. Pierre Lambertin
Préfet des Alpes Maritimes
FORUM ART GALLERY
présente

carzou

toiles, aquarelles, dessins, lithographies, livres, céramiques, sculptures
du 13 Décembre 1979 au 13 Janvier
Le Bahia - Bord de Mer
39 Avenue Pincesse Grace
Monte - Carlo
Tél. . 30-12-42

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ
Alimentation Générale
Produits D'Orient
ARARAT
118 BIS, RUE ETIENNE DOLET
94140 ALFORTVILLE
TEL. 376. 27. 62 - 376.51.28
LIVRAISONS A DOMICILE
ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ - ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
du Journal « Haratch »

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
25
MARDI
25 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.543
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.543

EDITORIAL

CET ENFANT DE L'ESPOIR

Voilà près de deux millénaires, qu'un enfant venait au monde pour apporter l'espoir à l'homme. Un espoir de justice et de fraternité. Voilà près de deux millénaires, qu'on fête sa naissance dans une joie toujours renouvelée, même si l'espoir s'est estompé au cours des siècles et qu'aujourd'hui plus encore qu'hier, le noir soleil du désespoir règne un peu partout, depuis les goulags d'un fascisme rouge ou noir jusqu'aux visages sans sourire des enfants du Cambodge.

Un procès à Prague, des otages à Téhéran, du pétrole à Caracas, un centenaire dans le monde communiste meublent l'actualité de cette fin d'année, où dominent cependant, les yeux vides de ces gosses sans regard, qui ne semblent même plus troubler la conscience de l'homme. L'ironie avait pourtant voulu que cette année soit baptisée celle de l'enfance, alors que l'enfant n'est plus roi depuis Deir-el-Zor jusqu'au Cambodge et que l'homme continue sa conquête de l'espace avant d'avoir pu simplement conquérir la paix sur terre.

Il devient, certes, difficile, en ce jour de Noël de chasser le pessimisme qui nous envahit, quand des centaines de millions d'hommes, de Pekin à Tirana et de Moscou à Tbilissi, oubliant le paisible charpentier de Bethléem, célèbrent un autre Joseph, de sinistre mémoire et qui ne finit pas de mourir depuis 1953.

Un petit enfant dans une humble crèche apporte l'espoir, le centenaire d'un despote sanguinaire, rappelle le désespoir de la nuit sibérienne.

Noël 79. La violence, un peu partout. L'homme qui reste un loup pour l'homme. Le massacre des innocents, aux frontières de la Thaïlande. Une terreur sournoise, qui se faufile alors que les 9 Thermidor ne viennent pas toujours apaiser les haines. Et en cette année de l'enfance, le père Noël des petits Yankees, leur a même inventé un jouet très « in », et qui s'appelle « panoplies persanes », excusez du peu ! mais il fallait bien que ces otages américains de Téhéran servent aussi à ne pas faire oublier à leurs compatriotes que tout est bon quand il s'agit de gagner quelques dollars de plus.

Et pourtant ! Et pourtant malgré tout la foi en l'homme ne doit pas disparaître. L'enfant de Bethléem doit vaincre et sa victoire doit être tout d'abord celle de l'enfant. Car s'il reste au monde un seul enfant qui a faim et qui n'a jamais souri, tout reste à faire. Homme, où est ta victoire, si face à une seule mère Teresa, continuent de vivre ou de revivre les Pol Pot, les Pinochet, les Staline et tous leurs acolytes.

Il faut pourtant qu'en ce jour de la Nativité, notre foi en l'homme reste intacte, malgré tout et que l'enfant de Bethléem, reste celui de l'espoir.

« HARATCH »

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՇԱՆ Ջ'ԷԼԻԶԷԻ ՎՐԱՅ

թուրք դիւանագէտին ապաւինական տէր եղած է Հայկական Շարժում մը

ԵԼԵՒՆԱՓՈՐՁ ՄԸՆ ԱԼ՝ ԱՄՍԹԵՐՏԱՄ

Շաբաթ օր, ժամը 11ին Ֆուէեցի զիմաց պտնուող կրպակէն, Շան ք'Էլիզէի վրայ իր թերթերը կը գնէ թրքական զբօսաշրջիկութեան գրասենեակի տնօրէնը՝ Եըլմազ Զոլֆան, 31 տարեկան, ամուսնացած եւ երկու զաւակի հայր։ Հազիւ կը հեռանայ կրպակէն, երբ երիտասարդ մը հրացանաձիգի երեք հարուածով գետին կը փռէ Թուրքը, որ տեղն ու տեղը մեռած է գնդակներէն մին սառնալով դանկին մէջ, միսը՝ փորը եւ երբորդը ձախ գիստին։ Նոյն օրը, Շաբաթ հեռատեսիլ եւ ձայնասփիւռ լայն տեղ կուտային այս նոր մահափորձին որու տէր եղած էր « Հայերու Ցեղասպանութեան արդարադատներու » զօրագունդը։

Կը Մոնտ քանի մը տողով միայն լուրը տալու հասած էր նոյն երիկունը մինչ ձայնասփիւռէն կ'լսուէր թէ « այդ ժամուն կրնար իսկական Ջարդ մը տեղի ունենալ »։ Անշուշտ կրկին կը յիշուի 1915ը, զանազան ձեւերով։ Կիրակնօրեայ երեք օրաթերթերը՝ Ֆիկարօ, Ֆրանս – Սուար եւ Փունտնալ տիւ Տիմանշ կ'անդրադառնային ահաբեկումին։ Այս վերջինը « Հայերը չեն մոռնար 1915ը » խորագրին տակ կը յիշէր Զոլֆանի պաշտօնը՝ անօրէն Թուրք Զբօսաշրջիկութեան եւ Լրատուութեան գրասենեակին, որ Շան ք'Էլիզէ կը գտնուի եւ ուրկէ նոր դուրս ելած էր ենթական, որ նաեւ մամուլի կցորդ է դեսպանատունը։ Ապա, կը գրէր ։— « Շան ք'Էլիզէի ոճիրը պարզ ոճիր – արկած մը չէ, այլ իսկական պատմական հաշուե – յարդար մը, որու դրդապատճառները կուգան 1915էն։ Այդ շրջանին, Թուրքիոյ Ներքին նախարարը, Ապրիլ 24ին տառապագրած հրովարտակով մը տեղահանումը կը հրահանգէր Հայերու որոնք պիտի առաջնորդուէին Սուրիա եւ Մ'Իջագետք։ Արդ այդ մէկ միլիոն տեղահանուածները Ջարդուեցան, ք'ամբաստանեն երէկուան եւ այսօրուան Հայերը։ Այդ ցեղասպանութիւնը միշտ ուրացուած է Թուրքերուն կողմէ եւ ապարդիւն կերպով է որ հայկ. երկու կազմակերպութիւն – ներ՝ Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակը եւ Ցեղասպանութեան Արդարադատները Յանացած են որ ՄԱԿը տէր ըլլայ այս հարցին։ Ոչ միայն կը պահանջեն « ցեղասպանութեան » պաշտօնական դատապարտումը, այլեւ Թուրքերու կողմէ 1915էն ի վեր գրաւուած Հայկ. հողերու վերադարձումը։ Թուրք դեսպանատան խորհրդատուին սպանութիւնը առանձնուած է«Ցեղասպանութեան դէմ Հայ Արդարադատներու Կոմանտոյին » կողմէ։ Նոյն առեն եղեռնափորձ մը գործուած էր Ամստերտամ, Թըրքիոյ Ներքին նախարարը, Ապրիլ 24ին տառապագրած հրովարտակով մը տեղահանումը կը հրահանգէր Հայերու որոնք պիտի առաջնորդուէին Սուրիա եւ Մ'Իջագետք։ Արդ այդ մէկ միլիոն տեղահանուածները Ջարդուեցան, ք'ամբաստանեն երէկուան եւ այսօրուան Հայերը։ Այդ ցեղասպանութիւնը միշտ ուրացուած է Թուրքերուն կողմէ եւ ապարդիւն կերպով է որ հայկ. երկու կազմակերպութիւն – ներ՝ Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակը եւ Ցեղասպանութեան Արդարադատները Յանացած են որ ՄԱԿը տէր ըլլայ այս հարցին։ Ոչ միայն կը պահանջեն « ցեղասպանութեան » պաշտօնական դատապարտումը, այլեւ Թուրքերու կողմէ 1915էն ի վեր գրաւուած Հայկ. հողերու վերադարձումը։ Թուրք դեսպանատան խորհրդատուին սպանութիւնը առանձնուած է«Ցեղասպանութեան դէմ Հայ Արդարադատներու Կոմանտոյին » կողմէ։ Նոյն առեն եղեռնափորձ մը գործուած էր Ամստերտամ, Թըրքիոյ էմ-ալյնզ օդանաւային ընկերութեան դէմ, անոր ալ տէր եղած էր Հայկ. Դիմադրութեան Շարժում մը։ Զորս տարի է, հայ դիմադրականները բազմապատկած են արիւնալի հարուածները քիչ մը ամէն տեղ (Աւստրիա, Ֆրանսա, Վատիկան, Լիբանան, Սպանիա) եւ կը հռչակեն իրենց որոշումը առանց դադարի շարունակելու պայքար մը, որ 65 տարուան հնութիւն ունի »։

Ֆիկարոյի մէջ, մահափորձը առիթ կուտայ նաեւ առանձին վիճակագրութեան մը, ուր ժաք կիլըմէ – Պրիւլոն չեչոը կը դնէ « քաղաքական սպանութեանց մտահոգիչ ցանկին վրայ, որու թատերաբեմն է առենէ մը ի վեր մեր երկիրը »։ Նոյն էջին մէջ (7, բայց քանի մը տողով լուրը յայտարարուած էր Ա. էջն ալ) Ալէն Ամար նկարագրութիւնը տալէ ետք մահափորձին, կ'լսէ թէ ըստ ականատեսի մը՝ « ոչ ոք փորձած է մարդասպանը բռնել, կը հասկնաք, զինուած էր եւ ուրիշ գնդակ ալ պէտք է ըլլար զէնքին մէջ »։

Ֆրանս – Սուար, Շրդ էջին վրայ նկար մը կը հրատարակէ ու յօդուածը կը խորագրէ՝ « Թուրք խորհրդատուն Հայկ. Դիմադրութեան զոհը եղաւ »։ Իւաւական երկար նկարագրելէ ետք արարքը, առանձին, քանի մը տողով կը ծանրանայ « 1915ի ցեղասպանութեան » վրայ, կրկնելով Փունտնալ տիւ Տիմանշի տեղեկութիւնները այդ մասին։

Երկուշաբթի, Դեկտ. 24 փարիզեան մամուլը հետեւեալ պատկերը կը պարզէր ։— Օռոռ լուրին գլուխը կը յայտնէր թէ հայկ. քոմանտոները կրկին կը հարուածեն եւ թէ Հռոմի եղեռնափորձէն, որ ինը հոգի վիրաւորած էր, 15 օր ետք Շան ք'Էլիզէի վրայ գարկին Թրքական Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին տնօրէնը։ Արարքին նկարագրութենէն ետք, յօդուածագիրը կ'լսէ։ « Հայաստանի Ազատագրական Բանակին պատկանի, հայ արդարադատներուն թէ Հայկական Նոր Դիմադրութեան, այս դաշտանի կազմակերպութեանց ահաբեկիչները այս տարի բազմապատկեցին բռնութեան արարքները » ու կ'եզրակացնէ ։— « Լատեղեակ շրջանակներու համաձայն, ինչ որ սկիզբը հայկ. վէնտէթա մըն էր Թուրքերուն դէմ, այսօր կը ներմուծուի միջազգային ահաբեկչութեան ծոցը եւ կը հնազանդի նոյն կանոններուն՝ սպաննել, կրկին սպաննել, միշտ սպաննել »։

Կը Մաթէն, ամբողջ էջ մը նուիրած է երեք առանձին գրութիւններով, որոնց առաջինը կը վերաբերի բուն դէպքին բայց կուտայ նաեւ այլ տեղեկութիւն մը, ըստ որուն մահափորձին տէր եղած է, ոչ միայն « Արդարադատներու Քոմանտոն » այլեւ (երկրորդ հեռաձայնը եղած է Ութշաբերի) « Հայկ. Նոր Դիմադրութիւնը »։ Յօդուածագիրը կը յիշէ Ջարդերը, ապա կ'ոգեկոչէ Վարվարա Պաս – մաճեանի դերգոյկը։ Ասկէ զատ « 1915ի ցեղասպանութիւնը ՝ կիներն ու երախաներն ալ » խորագրին տակ աւելի մանրամասն կը ծանրանայ Ապրիլեան եղեռնի վրայ, յիշելով Թալաթի հեռագիրը, Իթթիհատականները « որոնց անխոհեմօրէն գինակցեցան քանի մը հայկ. յառաջդէմական չարժումներ » եւ որոնք փանթուրանական իրենց յեղափոխութեան համար չէին կրնար հանդուրժել հայ զօրաւոր գաղութը եւ անոր քրիստոնէական մշակոյթը։ Կուտայ թիւեր Ջարդերուն, հաստնելու համար այսօրուան կացութեան։ Երեք միլիոն Հայեր կ'ապրին Խորհ. Հայաստան եւ մօտ չորս միլիոն ցրուած աշխարհի մէջ, կը դրէ Մաթէն, որ չեչոը կը գնէ Հայաստանի վրայ եւ կ'անդրադառնայ գնդակահարուած երեք Հայերուն եւ Պարաճանովի, Ասիկա՝ ներսի Հայերուն վիճակն է, իսկ միւսներուն Սփիւռքի համար, վատթարագոյնը լռութիւնն է։ Ցաջորդական բոլոր թրքական կառավարութիւնները կը տգնին ուրանալու ցեղասպանութեան գոյութիւնը։ Ցետոյ կայ երրորդ դրութիւնը, թղթակիցի մը, որ Ռիւ տը Թրէվիզ պտըտած է քաղելու համար Հայերու տպաւորութիւնները։ Խանութպանը պատմեր է թէ ինք Լիբանան ծնած է, 54 տարեկան է, « լաւ ծանօթ է քաղաքականութեան » ուրեմն ըսեր է « Հայերուն համար ազգային քանի մը կազմակերպութիւններ կան։ Կայ Դաշնակցութիւնը, աւելի՝ աջ, միւսը՝ Հընչակեանները՝ աւոնք ընկերվարական են։ Բայց անկախութեան տեսակէտէն, բոլորը Հայերը իրարու զօրավիգ են։ Երբ արտաքին թշնամի մը երեւայ, պիտենք մենք զմեզ պաշտպանել, նոյնիսկ երբ ճիշդ է որ երբեմն կը պատահկտուինք հարցերու շուրջ, որ մեզի հարազատ են »։ Խօսակցութիւնը ըսած է նաեւ թէ դէմ է ահաբեկչութեան, որ բանի մը չի ծառայեր։ Ուրիշ առաւետրական մը մերժած է խօսիլ բայց հայ կին մը շատ վրդոված է որ իր հայրենակիցներէն ոմանք քաղաքական նպատակներու համար պայթուցիկներ գործածեն, ու հարց կուտայ «վատա՞հ էք որ Հայ են, կը զարմանամ »։

Ռոթիսէն տը Փարի կէս էջ նուիրած է, ուր մահափորձէն զատ, « Ի՞նչ է Հայաստանը » խորագրով պատմական հակիրճ տեղեկութիւններ կուտայ, քիչ անդին ալ մահափորձերու եւ եղեռնափորձերու ցանկը։

Ինքերնէշընըլ Հերըլտ, այս առթիւ կը յիշէ 1915ի Ջարդերը ու նաեւ վերջին ահաբեկումները։ Ամստերտամի Թրէիշ Էուլայնզի դէմ եղած եղեռնափորձին մասին կ'լսէ թէ վնասները մեծ են բայց ոստիկանութիւնը կ'լսէ թէ ոչ ոք տէր եղած է արարքին։ Իմանիթէ կարճ ձեւով լուրը տալէ ետք, քանի մը տողով ալ կը յիշէ 1915ի տեղահանութեան հրովարտակը չուրջ մէկ միլիոն Հայու բնաջնջումը։ Լիպերասիոն իւրայատուկ ոճով կը նկարագրէ մահափորձը, իւմուռ դնելով հոն ուր քնաւ անհրաժեշտ չէ՝ «ժամը 11ն է, Զոլֆան թերթեր գնեց բայց կարգալու ժամանակ չունեցաւ»։ Թերթը աւելի մանրամասն կուտայ Ա. էֆ. Փէ.ի եղած հեռաձայնը, որու մէջ « Արդարադատները » չեչոած կ'ըլլան թէ համայնավար չեն։ Թերթը կ'լսէ՝ այս յայտարարութիւնով կ'ուզեն «հեռու» մնալ միւս երկու հայկ. չարժումներէն բայց քիչ ետք, ուրիշ հեռաձայնով մը Հայկ. Դիմադրութիւնն է որ տէր կ'ըլլայ այս թուրք « հանրածանօթ փաշիստ »ին սպանութեան։ Լիպերասիոն նաեւ կուտայ ցանկը սկսելով Եանըգեանէն։

Ֆիկարօ կրկին կ'անդրադառնար եւ այս անգամ « քննութեան » ձեւին տակ։ Նախ կ'անդրադառնայ Տէմիրէլի եւ Լրատուութեան նախարարին յայտարարութեանց, որոնք համոզուած են թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը « կարելին պիտի ընէ վերջ դնելու համար բարբարոս ահաբեկումներուն », բայց ոճրային ոստիկանութեան պետին կցորդը կ'լսէ թէ չատ դժուար կ'ըլլայ Զոլֆանի մարդասպանը գտնել, որովհետեւ «պաշտպանութեան տակ առնուած է իր կազմակերպութեան կամ կը յաղորդի հալիլ Փարիզ ապրող 70 հազար Հայերուն մէջ »։ Ապա, կրկին կը նկարագրէ մահափորձը եւ կը յիշէ թէ երկու կազմակերպութիւններ տէր եղած են արարքին։ Առանձին շրջանակի մէջ առնուած կայ ուրիշ գրութիւն մը խորագրուած « Սարսափելի տարիները, մէկուկէս միլիոն մեռեալ 1915էն 1922 » եւ ուր կը յիշուի նախ Թալաթի հեռագիրը (որ Խօսֆի վերածուած է թէեւ Ֆիկարօի մէջ) ու մանրամասնութիւններէ ետք կուտայ նաեւ ցանկը այն գիրքերուն, որոնք կը նկարագրեն պատահածը, կարտոնէն Լեփսիուս, նաեւ Ժ. Մ. Գառզու, Թերնոն։

× Հռոմէն հասած լուրերու համաձայն, երեք եղեռնափորձեր ալ կատարուած են իտալական մայրաքաղաքը, կիրակի իրիկուն՝ Փն Ամերիքընի, Թի – Տըպլըեու Էյ եւ Էն–Ֆրանսի դէմ, որոնց տէր եղած է « Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակը »։

ՇՆՈՒՆԴԻ առթիւ «Ցառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Զորեքշաբթի Դեկտ. 26ի թիւ)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի, Դեկտ. 27։

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՀԻՆ ԷՋ ՄԸ

ԽՈՐԱՆԻՆ ՍՈՒՐԲԸ

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ

Մոռնալ, անկարելի բան է, մանկու – թեան օրերու թեթեւ, վճիտ այն տպաւո– րութիւնները, որոնք լինքնին կուգային, տեղ կը գրաւէին մոքի վրայ ու սրտի վրայ ալ, տարիներու ընթացքով իրենց ծաղկաթոյր սիրանքէն չէյնալու պայմա– նաւ: Կը հաւատայի թէ ժամուն խորանին տեւ Ս. Ստեփանոսը կայ, կանգնած ուղղաձիգ, այնպէս ինչպէս անոր պատ– կերը կը տեսնէի ամէն օր, սիւնէն կախ– ուած՝ հին ջրջանակի մը մէջ, գլխուն վրայ դեղինով լուսապսակ ու թեւերը հորիզոնաձեւ քիչ մը դէպի վեր, բիբերու արտայայտութիւնը այն ձեւով ու այն– քան վառ, զգայնիկ՝ որ չարունակ իմ վրայ կը դամուէին կը մնային՝ ո՛ր կողմ ալ դիրքս փոխել ուզէի: Այդ կերպով՝ մօտէն ալ, հեռուէն ալ՝ Ս. Ստեփանոսը չեշտ լինձի կը նայէն միայն. անոր առջեւ՝ ակնածանքի պէս բան մը կը խաղար հո– գիս, եւ շա՛տ աւելի վախի զգացումին կը նմանէր, սաոր ալ տակ՝ դժոխքի ար– հաւիրքներուն սոսկումը ծրարուած:

Շատ անգամ, անոր առջեւ, քանի մը ուրիշ ընկերներով վէճի կը բռնուէինք: Ո՛չ, քեզի չի նայիր, այդ աչքերը ուղ – ղակի լինձի են, իմ եռեւէս կուգան, հեռ– ուէն ալ միա՛յն կը տեսնեն: Նոյն խօսքերն ու պնդումները՝ ընկերներուս բերնին մէջ եւ աւելի յամառ չեշտերով: Եաքը եաքը այն համոզման կուգայինք թէ՝ Ս. Ստեփանոսը մեր գիւղին սուրբն է. ժամը, իր անունով չինուած, իր տունն ըսել է. մենք բոլորս ալ անոր տղաքն ենք, բնական է որ ան բոլորիս ալ վրայ հա – ւասար նայուածք պահէ, ինչպէս գորո– վազեղ հայու մը աչքերը իր թոռնիկնե – րուն վրայ: Ամէնուս ալ երեսը ճառա – գայթում մը կը չորար այս հաւատապա– տիւ եղբայրակցութեան գաղափարէն, վէճը կը դադրէր, ու ցասկոտուն, զը– ւարթ՝ դուրս կ'ելլէինք:

Դուրս կ'ելլէինք. բայց ես պատերուն ու ծառերուն թողած չուքի երկարացում– ները կը չափէի՝ հասկնալու համար թէ ե՞րբ իրիկուն պիտի դայ, ժամկոչը ձեռքը զանգակին երկնցնէ, մէկ ոստումով անոր քով թռչիմ, մինակ ըլլամ հեռը:

Խորանին եաեւի սուրբին տղան ալ կը սիրեմ. պզտիկ է, ձեռքի ու ոտքի մատ– ները իմինէս պզտիկ ու չատ մանկային. միայն դէմքն է որ կը խրտչեցնէ ու կը չփոթէ հաշիւներս. իմ հասակակիցս ճի՛շդ, բայց տարբեր հանդերձով. կար– միր չապիկ մը հագած է մինչեւ ոտքին երեսը: Այդ կարմիրը՝ մոմի կաթիլներէն աղտոտած ու չատ ալ սեւցած՝ լուացող մը չունենալուն, ու ոտքերն ալ՝ բոպիկ ձգուած ըլլալու դժբախտութեանը կը խորհիմ ու կը կարեկցիմ ալ սրտով: Ինչ կրնամ ընել. սուրբը մօրուք ունի, թաւ պեխ մըն ալ ահա. կը զատուիմ անկէ: Ան սուրբ մը՝ ես մարդ մը կը մնամ նո– րէն. բայց ա՛լ այնքան յաճախ կ'այցելէի իրեն, — քանի որ օր մըն ալ սրդոզած չտեսայ ինձմէ, — որ համարձակած էի հետը տեսակ մը խորհրդաւոր ընտանու– թիւն հաստատել:

Կը յիշեմ թէ, իրիկուն մը, միս մինակ էի ժամուն մէջ, ամառ իրիկուն մը՝ ուր մարդ ոտք չի դներ սեմէն ներս՝ լուերէն վախնալով. եկողը բակը կ'աղօթէ ու կ'անցնի: Այն իրիկուններըը, չատ հեղ, տէրտէրներն ալ չեն երեւար տեղերնին: Կամացուկ մը դռնէն ներս կ'անցնիմ, սուրբին ներողութիւնը կը հայցեմ:

— Ես դիտմամբ չըրի, Սո՛ւրբ Ստե – փանոս, ճամբան ինկած էր, մեղքս եկաւ, վեր առի, ծոցս դրի, մինչեւ տուն եկայ՝ մեռած էր: Եթէ ա՛լ չարութիւն չտեսես, խօսք կուտամ որ անգամ մըն ալ ծառի մը, բոյնի մը քով չերեւամ բնաւ:

Այն օրը թռչունի ձագ մը գտած եմ պարտէզին տուն դառնալու ճամբուս վը– րայ, ծիծեռնիկի ձագ մը՝ կարծեմ. դե– ղին ու ցանցառ աղուամազ մը բուսեր՝ չէ բուսեր վրան. կարմիր ու լղար մխի բրդոն մը՝ քիչ մը երկայնկեկ, որուն մէկ կողմը խոշոր ու տգեղ կտուց մը տարօ– րինակ անկնկալ մը ըլլայ. միւս կողմէն՝ ծղօտի բարակութեամբ վարդագոյն սը– րունքներ, թել ճանկերով եզերուած: Մի– ծեռնիկի աղաղուն ձագ մը վերջապէս՝ որ հաւկիթէն նոր դուրս ելած ըլլալ կ'ե– րեւայ. աչքերը լման չեն բացուիր, կը հեւայ, չես դիտեր ինչո՛ւ, տաքէ՞ն թէ ցաւէն: Բոյնէն գետին ինկած է ուժգնու– թեամբ ու գլխի տորտրանքով մը ինծի նչան կ'ընէ, ընդհատ ու չլսուելու աս– տիճան նուաղկոտ վայրինով մը նոյնիսկ իմ անունս կուտայ կարծես, որ գինք վեր առնեմ տեղէն, բոյնը տանիմ, եթէ կրնայ ըլլալ այնպէս:

Կը համակերպիմ անմիջապէս, մերկ ծոցս կը դնեմ, հոգ չէ որ անոր պզտիկ ճկլտացն ու ճանկռտուքը գիս վեր թռցը– նեն. արտօրանքով տուն կը վազեմ, որ անկէ վերջը խորհիմ ընելիքս: Տուն կը հասնիմ ու խեղճ կենդանին ծոցիս մէջ չնչահեղձ ու դէշ կերպով ալ տրորուած կը գտնեմ:

Երկար մը վրան նայելէ ու ափիս մէջ չբմբղնելէ ետք, դուրս չի զար խղճիս, ի՞նչպէս ոտքի տակ նետել. պզտիկ փոս մը բանալով կը թաղեմ. կակուղ՝ մինի– նիկ գերեզման մը, բոյնէն ալ հանդիման:

Ու յետոյ, ազէ՞կ էր ըրածս, կը հար– ցընեմ ինքնուիլ. մինչեւ իրիկուն տարու– բերումներ: Այն օրը՝ նաւած տեղս կը մնամ, բերանս չի բացուիր: Եթէ չվեր– ցընէի, իմ ձեռքս չղպնար՝ նորէն պիտի չմեռնի՞ր: Ո՛չ, չարութիւն չկայ ըրածիս մէջ, իր մահուան պատճառը կա՛մ ինքն է՝ որ բոյնէն դուրս սողկտալու անհար– կիւթիւնը ընելով ինքզինք գետինն է նե– տեր, կամ այն անհոգի կաչաղակը՝ որ խղճալ չի գիտեր, սովոր է միշտ ուրիշ – ներուն բոյնը երթալ գտնել իր անունդը:

Սակայն ո՛ր եղերքի վրայ ալ տանիմ հաստատեմ ինդիրը՝ իմ նախապաշարումս է թէ անկէ մաս մըն ալ անտարակոյս ինծի բաժին կ'ելլէ: Չէ՞ը ըլլար որ ար– ուրանքով տուն չվազէի, ափիս մէջ բռնելու զգուշութիւնը ինչո՞ւ մոռցայ, որքան անկեղծ էր այդ անասնիկը իր բոյնը դնելու դիտաւորութիւնս. անկէ առաջ, ինչո՞ւ պիտի չխորհէի թէ գուցէ՝ չկրնամ իսկ ճանչնալ իր ծնողքին կայքը: Շիտակը այն է թէ մեղսակից մըն եմ. ես գինք վեր առի՝ սիրած բանս գտածի մը բնազդով. ծոցս դրի որ դուրսէն տեսնող մը չպատահի. սեղմեցի որ ձայն ճիկ չհանէ. արտօրանքով տուն վազեցի որ հայթայթեմ անոր պէաք եղածը ու վեր– ջը ինծի մտերիմ խաղընկեր մը ընեմ:

Ձիշդն ալ աս էր, ու կը հաստնայի թէ սուրբին ըրած խոստովանանքս ա՛յնքանը միայն ճշմարիտ էր որ կ'ըսէր. « Դիտ – մամբ չըրի այն չարութիւնը »: Միւս – ները՝ ի՞նչպէս կրնայի թէ արդար յայտ– նութիւններ էին: Չէ՞ որ սուրբ մըն է, մաքէ անցած ու բերնով չըսուածն անգամ կրնայ վերլուծել:

Այն իրիկունը, ժամուն լուին ամայու – թեանը մէջ, վերջալոյսէն մոռցուած բո– սոր ու նօսր չերտեր արագ արագ կը հա– լէին, ու մութը կուգար վրայ: Սուրբին երեսը — առաջուանէն աւելի մռայլ երե– ւոյթի մը մէջ, — ահռելի խռովքի ծա– մածռութիւններ կը նշմարէի. քէն պա – հողի ու արդոզածի մը պէս աչքերը կո– պիճներէն դուրս կը պոռթկային: Ընդոստ դուրս կը նետուիմ վախէս՝ որ հարուածը վրիպեցնեմ: Ինծի կ'ըսեն թէ սուրբին ուսերուն քովերը երեւցող քարերը մե– ղաւորներուն համար դրուած են, հինգ հատ եւ ընկոյզի մեծութեամբ, յատկա – պէս չարերուն համար պատրաստուած:

Բայց, այն առեն, ի՛նչպէս կը մոռնայի զարմանալ թէ այն քարերը ամէն օր ալ իրենց տեղը կը մնային, միշտ հինգ հա– տուկ. օ՛ր մըն ալ անոնց մէկ հատը չտե– սայ, մէկու մը գլխուն նետուած ու.փըշ– րուած: Տարուան մէջ գոնէ երկո՞ւ մարդ ալ մեղք չէր գործեր այդ դիւղը, ուր չա– րունակ երկու տէրտէր կ'ապրէին, երկու տէրտէր՝ ամէն օր իրենց նորանոր ա– րարքներով, երկու տէրտէր՝ զատ զատ ի– րենց կուսակցութիւններով ու ժողովուր– դը բարոյապէս սպանելու ընթացքով. երկուքն ալ հայհոյիչ եւ իրարու դէմ յա– վազի վրէժներով պինուած: Ես այն առեն՝ ի՛նչ կար որ այնքան չարաչար կերպով ոճրագործի մը երկաթ անուրը զգացի վզիս: Նոյնիսկ եթէ ես ինքս մեռցուցած ըլլայի ձագ ծիծեռնիկը, նոյն արժէ՞քն ունին մարդն ու ծիծեռնիկը, կամ ժողո– վուրդն ու ճնճղուկը: Վերջնին արժէքին համար ըսուած չէ՞ թէ երկու հատը մէ– կանց մէկ դանկի կը վաճառուին: Մար– դերու վրայ բարոյական սպանութիւն գործող այն ճառագէմ տէրտէրները ին– չո՞ւ ազատ մնացին պատիժէ:

ԼԵՒՈՆ ՍԱՆՈՍԵԱՆ՝ Ի ՊԱՏՈՒԻ

(ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԷՋ՝ ՍԱՑԵԱՆ)

Փարիզի մշակութային կեանքը (Ակա– ւեմի Բիւլթիւրէլ սը Փարի) վերջերս ընդունեց Լեւոն Սանոսեանի «Ծոքթոր Հոնորիս քաուզա» վկայականը, մշա – կութային եւ յատկապէս գեղարուեստա– կան – երաժշտական ասպարէզի մէջ բազ– մատեսակ իր ձեռնարկներուն համար եւ ծանրակչիռ նպաստին՝ իբր համակրանքի եւ դնահատանքի յոյց:

Հակառակ անոր որ ժամանակին ան– դրադարձած ենք, « Յառաջ »ի մէջ Լե– ւոն Սանոսեանի մասին, այսօր առիթը կ'առնենք անգամ մը եւս խօսելու իր մա– սին, որովհետեւ ինք հայազգի այն հազ– ուադիւտ մշակներէն է, որոնք կը զոր– ծեն ի սփիւռս աշխարհի չանուն Արուես– տին եւ Մշակոյթին, եւ որոնք իրենց անունով և հայ ցեղի պատկանելիութեան իսր գիտակցութեամբ վառ կը պահեն ազգերու գիմաց այն ինչ որ գրպան արտայայտութիւնն է հայ ցեղին, պար– տադրելով իրենք գիրենք օտարին, քա – լելով համահաւասար եւ մերթ նոյնիսկ գերազանցելով ուրիշները ստեղծելով գործունէութիւն մը առաջինը մինչեւ իսկ իր տեսակին մէջ:

Արդարեւ, Լեւոն Սանոսեան վճռական ու կամքի տէր անձնաւորութիւն մըն է, այսպէս կ'որակէ գինք Անորէ Թիւպէօֆ « Լը Փուէն » շաբաթաթերթին մէջ եր– կարօրէն խօսելով իր մասին: Նախ քան իր այսօրը ապրած է տասնեակ մը տա– րիներ Միացեալ Նահանգներու մէջ: Զբաղած է չատ մը գործերով եւ հուսկ հան՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ հան– գիսկելով Շարլ Ազնաւուրին կը դառնայ անոր մտերիմ գործակիցը, իբրեն անձնա– կան քարտուղարը եւ ջրջապտոյտներու մատակարարը, բեմադիրը եւ գործակա– տարը:

Լեւոն Սանոսեան օփերայի բուռն սի– րահարն է: Հակառակ անոր որ ունէր ծանր պատասխանատուութիւն Ազնաւու– րի կողքին եւ ստիպուած էր երկար ժա– մանակով բացակայիլ Ֆրանսայէն, Լեւոն Սանոսեան օժտուած ըլլալով դեղեցիկ թենոր ձայնով, կը յաջողի ձայնագրել երեք երգասնակ Ր. Ս. Ա.ի մօտ, երգե– լով հատուածներ « Քարմէն » օփերայէն (Տոն Ժոզէի դերով), « Ֆաուստ »էն (Ֆաուստի դերով), « Ռիկոլէթթօ »էն (Մանթովայի դուքսի դերով): 1973ին անխոնջ աշխատող Լեւոն Սանոսեան կը գառնայ աշխարհահռչակ թենոր Մարիո Լէ Մոնաքոյի գեղարուեստական ձեռ – նարկներու պատասխանատուն եւ նոյն տարին, Սեպտ. 29ին, տասը տարիներու բացակայութենէ ետք, մեծ թենորը, Սա– նոսեանի ձեռնարկով կ'երգէ աննախընթաց յաջողութեամբ Սալ Փլեյէլի մէջ:

Լեւոն Սանոսեան, տակուն կամքի եւ յարատեւ աշխատողի յատկութիւններու կողքին կը յայտնէ, նաեւ ուրիշ առա– քինութիւններ՝ մարդասիրութիւն, վեհ – անձնութիւն, ուրիշին օգտակար ըլլալու մաքուր զգացումով: Այս նպատակով վե– րոյիշեալ Սալ Փլեյէլի երեկոյթի ամ – բողջական նպաստը յատկացուեցաւ Նախ– կին Ռազմիկներու Միութեան մը: Դեռ աւելին. քանի մը օրեր ետք Լեւոն Սա– նոսեան կը ներկայացնէ Մարիօ տէլ Մո– նաքօն Մարսէյլի օփերան եւ այս անգամ ի նպաստ « միօփաթի »ի հիւանդութեան դէմ պայքարող Ֆրանսական միութեան մը:

Ահա իսկապէս անձ մը, որ գիտէ միա– ցնել գեղարուեստական վայելքն ու ըն – կերային պահանջները. եւ արդարեւ, նոյն « միօփաթի » հիւանդութեան դէմ պայքարող Ֆրանսական ընկերութեան ի նպաստ, Լեւոն Սանոսեան կը կազմակեր– պէ, այս անգամ Փարիզի Օփերա Քոմիքի մէջ երգահանդէս մը, երգիչ Լէօ Ֆերէի հետ, երկու ամիսներէ աւելի տեւող յայ– տագրով մը:

Լեւոն Սանոսեան, սակայն, կը մնայ օփերայի մեծ սիրահարը, երաժշտական այդ սեռին հանդէպ ունի յատուկ կիրք եւ գերագանց դնահատանք:

1976ին կը ստեղծէ Փարիզի մէջ առա– ջին միջազգային ցուցահանդէսը օփերա– յի ժապաւէններու (Ֆիլմ) նուիրուած:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆ ՏՈՒՆԸ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

ՀՐԱՉԵԱՑ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

Որեւէից որեւէ Մանուկը յիշեց եր – կրացի Ներսէսին:

– Մի օր էլ Ներսէսի տուն եմ գալու:

– Ներսէսը, հա, լաւ մարդ է, որ իմանայ տուն եմ ծախում, էլ նրանից պրծում չկայ:

– Նա իմ մեծ ախպերն է,– լուրջ ու խիստ ասաց Մանուկը,– նրանից պրծնես էլ, լինձնից չես պրծնի: Իմ տղայ, իմացած եղիր, որ ես քո տուն ու տեղը չատ հաւանեցի, սրտի հովանոք տեղ էր: Ես չառայ: Եւ քանի ողջ եմ, դու տուն չես ծախի: Հասկացա՞ր:

Ծերունի Մանուկը խմեց, խմեց, ըզ – գաց, որ էս աշխարհում վերջապէս մի մարդավարի գործ է արել, Թոռանն ա – սաց՝ տես, թէ աշխարհում ինչեր կան, ասաց, որ ինքն էս գիւղում լքուած մի տուն կ'առնի, ինքը կը զուգի, կը զար – զարի ու աչքով, ունքով կը նայի, որ Վաղարշակը տունը չծախի:

Աւետը այստեղ, ուրիշի սեղանի չուրջ անծանօթ մարդկանց չրջապատում, գի– նով ու խղճով հունցուած այս պահի մէջ զգաց, թէ որքան է սիրում հօրը, չատ է սիրում, հօր համար ինքը մի յոգնած խրճիթ կ'առնի, ճիւղատարած ընկուզե – նով, թող այս գիւղի մարդկանց հետ նստի, խօսի, պատմի:

Աւետը հասկացաւ, փորձեց հասկանալ հօր խենթութիւնը, մտածեց, որ իրենք մեծերի հետ դժուար են ապրում, բայց յիշեց, որ իրենք էլ կը մեծանան, ժըպ– տաց, գրկեց իր փոքրիկ Մանուկին ու համբուրեց: Իսկ երբ գլուխը բարձրաց– րեց, չզարմացաւ, որ հօր աչքերը ար – ցունքով լցուած տեսաւ: Եւ արցունքների միջից ժպտում էր, ո՞ւմ՝ չհասկացաւ:

– Խմիր,– ասաց Աւետին,– գիշերը ես այստեղից գնացողը չեմ: Գիշերով մար– դու անից չեն գնայ: Խմիր,– գինու լի բաժակը մեկնեց որդուն,– առաւօտ չուտ կը գնաս ուզա կը բերես: Վաղը ես վա– ղինակի էն մեծ ընկուզենու տակ ուրա – խութիւն եմ անելու:

Յետոյ լռեց երկար ու տխուր...

Ծերունի Մանուկը տաք լաւաշների մի– ջից, ճաշերի գոլորշու միջից, մեղրի գոյների միջից փորձում էր տեսնել ի – րենց հին, պապական տունը...

(Շար. 4 և վերջ)

Աւելի քան 25 ժապաւէնները ցուցադրուեցան, համաշխարհային օփերայի աշխարհը ներկայացնելու համար։ Լեւոն Սանոսեան չատ փափաքեցաւ բայց հակառակ իր բուռն ջանքերուն չյաջողեցաւ ունենալ հայկական օփերայի մը ժապաւէնը, ներկայացնելու համար զայն, նոյն այդ ցուցահանդէսին միջազգային համբաւ վայելող ուրիշ օփերաներու զուգահեռ։

Համաշխարհային չափանիշով այդ ցուցահանդէսը յատկանշական երեւոյթ մըն էր եւ առաջինը իր տեսակին մէջ, որ տեղի ունեցաւ Փարիզի Փալէ տէ Ֆոն – կրկի սրահներուն մէջ։ Յաջողութիւնը այնքան մեծ էր որ 1977ին տեղի կ'ունենար երկրորդ ցուցահանդէսը, նոյնին, այս անգամ « «Քառէ Մարիներ» մէջ Շան դ'Էլիզէի վրայ։ Ցուցահանդէսը նախատեսուած երեք շաբթուան համար, բայց կը տեւի երկու շաբաթ եւս երկարաձգել զոհացնելու համար դիմում կատարողները։

Մեծ յաջողութիւն էր լսկապէս ասիկա մշակութային գետնի վրայ, ուր Սանոսեան սիրելի կը դարձնէր օփերան նոյնիսկ երիտասարդ նոր սերունդին։

Գործելով միշտ նոյն հունին մէջ, Լեւոն Սանոսեան կը ստեղծէ նոր անուն մը երգասրնակի արտադրութեան աշխարհին մէջ «Լեւոն Ռեքորաս» տիտղոսով, ուր կ'արտադրուին ուրիշներու կարդին, Վերթի «Այտա»ն իր ամբողջութեանը մէջ, ուրիշ շարք մը երգասրնակներու նուիրուած Մարիօ տէլ Մոնաքոյի « Երեսուն տարի բեմի վրայ » խորագիրով։

Լեւոն Սանոսեան կ'ընդարձակէ իր ձեռնարկները եւ կը դառնայ երգիչ Փոպ Թուտորոյի, օփէրէթի մեծ վարպետին, գեղարուեստական ելոյթներու պատասխանատուն։ Փոպ Թուտորօ երկար ժամանակով կ'երգէ մեծ յաջողութեամբ Շաթլէի թատերասրահին մէջ։

Հարկ էր օփերայի եւ քնարական երաժշտութեան այս ասպարէզին տիրանալ ամբողջապէս։ 1977 Յունիսին Լեւոն Սանոսեան, Տիրան Կառավարենցի եւ Արթի Թաքեանի հետ կը գնեն « Օփերա » պարբերաթերթը, որուն վարիչը կը դառնայ ու կուտայ նոր անուն « Մակազին Օփերա Ենթերնասիոնալ », համանուն ընկերութեան Փ. Տ. Ժ.ն ըլլալով։

Այսօր չնորհիւ Լեւոն Սանոսեանի միջազգային համբաւ վայելող այս պարբերաթերթը, միակը իր տեսակին մէջ, եւ հեղինակաւոր իր կարծիքներով, մեծ ազդեցութիւն ունեցող քնարական երաժշտական միջազգային գետնի վրայ, կը պատկանի երեք Հայերու։ Ահա կարեւոր հանդրուան մը, ազգ. վերելքի իսկական արտայայտութիւնը ուր ազգասիրական հասարակ բառերու հոլովումէն անդին կայ դրական գործ մը ի նպաստ ազգային գոյութեան եւ յառաջխաղացումին։

Յաջողութենէ յաջողութիւն անցնելով, Լեւոն Սանոսեան Պետնար Լըֆօռի խընդրանքով (այժմեան տնօրէն – վարիչը Փարիզի օփերային, այնատեն Էքս–ան–Փրովանսի երաժշտական փառատօնի վարչի) 1978 եւ 1979ին օփերայի ժապաւէններու ցուցահանդէսը կը փոխադրէ Էքս–ան–Փրովանս։ Յաջողութիւնը մնայուն է եւ գնահատանքը գործին՝ ամէն կողմէ։ Փարիզ մայրաքաղաքը կը սպասէ որ 1980ին այդ փառատօնը, օփերայի ժապաւէններու, անգամ մը եւս կը կրկնուի իր գեղարուեստական ու մշակութային ձեռնարկներու գոհացում եւ ամբողջացում տալու համար։

Լեւոն Սանոսեան հիւրն էր երկար ատեն հեռատեսիլի, իվ Մուրուզիի « Բարի առաւօտ » ծրագրի սփռումին, մեկնաբանելով եւ ներկայացնելով հատուածներ անկից։

Այսքան դրական ու ծաւալուն ընդարձակութիւն ունեցող գործունէութեան հանդէպ, Փարիզի Մշակութային Ձեմարանը չէր կրնար անտարբեր մնալ — « Պէտք էր պատուել մէկզ Անձը, որ այնքան նուաճումներ կատարած էր արուեստի ասպարէզին մէջ, և ես ինքս հմայուած եմ, սիրելի Լեւոն, կ'ըսէ հրամանատար Ռոլան Ալրիա (որ յանուն Փարիզի Մշակութային Ձեմարանին կը խօսէր այդ օրը, եւ կը յանձնէր պատուոյ վկայականը) այս երեկոյ մինչ կը յանձնեմ քեզի այս վկայականը, հոս, քու բնակարանիդ մէջ ուր ապրեցաւ ժամանակին քու ամէնէն մտերիմ բարեկամդ՝ Շարլ Ազնաւուր »։

Հ. Ռ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ինը – տաս տարեկան մի տղայ, նման բոլոր իր հասակակիցներին։

Զբնաղ մի անտառ սարալանջն ի վեր։ Տեղ – տեղ բացատներ փարթամ բուսա – կանութեամբ ու ծաղիկներով ողողուած։ Անձրեւից յետոյ է։ Տեզատարափ, լեռնային անձրեւ։ Շանթ ու որոտով, պո – ռում – գոչիւնով լեռների գլխին անակընկալ յայտնուող եւ նոյնքան անակնկալ անհետացող անձրեւ, որ գալիս է կարծես միայն արթնացնելու արեւի տապից ու պայծառ լոյսից չշմած ծառ ու ծաղկին, հաւք ու միջատին, մարդուն, կենդանուն, հողին ու քարին։

Թրջուել է տղան, սակայն չի մրսում։ Անձրեւաջրի տաք կաթիլները դեռ կաթում են քթից, մազերից, հոսում ծոծրակին ի վար։ Քայլում է տղան մինչեւ ցօտկատեղն հասնողն խոտերի միջով, հեռանալով գլուխներն աստիճանաբար վեր բարձրացնող ծաղիկներով, հաստաբուն ծառերով, որոնց ճիւղերի վրայ իրենց ընդհատուած երգն են վերսկսում անձրեւից պահ մտած թռչունները։

Նայում է տղան իր մանկական վճիտ աչքերով։ Նայում է զմայլուած, ծառից ծառ վազում, ծաղկից ծաղիկ, ապա յոտնկայնով կանգնում, մոլորուած չորս կողմը նայում։

Զորում գիւղն է, ծուարած իր կարմիր կղմինտրէ տանիքների տակ, որոնք անձրեւից լուացուած կարծես աւելի են կարմրել։ Անտառի արարածների նման անձրեւից պահ մտած գիւղի բնակիչներն էլ կամաց – կամաց դուրս են գալիս իրենց թաքստոցներից։ Տղայի ականջին են հասնում շների ծանօթ հաչոցը, հաւերի կղկղոցը, մարդկանց ձայները։

Նայում է տղան գիւղին, չողացող աբեւին ու կապոյտ երկնքին։ Նայում է, ապա նստում մի թաց կոճղի վրայ ու երազում...։

Մեծացել է ինքը, հասուն մարդ դարձել։ Անցնում է այս նոյն անտառով, հասնում սարերից այն կողմ գտնուող երկաթուղու կայարանին։ Գնացք է նստում, ու մեկնում հեռո՛ւ, հեռո՛ւ ուրիշ երկիրներ, ուրիշ քաղաքներ։

Կարծես թեւ է առնում տղայի հոգին։ Սրտիկը սկսում է ուժգին տրոփել, ասես դուրս պիտի թռչի իր տեղից։ Այնքան թեթեւ է, որ կարծում է ծառերից վեր բեւ, անտառից վերեւ, սաւառնելու է դէպի անհուն հեռուն, դէպի լեռները...։

Վեր է ցատքում տղան յանկարծ նըստած տեղից, վազում խենթօրէն դէպի ներքեւ, դէպի գիւղը։ Վազում է մի մեծ յաւտնագործութիւն արածի նման, երջանկութիւնից ուզում է ճչալ, յայտնել աշխարհին իր ուրախութիւնը։

Շնչակտուր տուն է ընկնում, ուր բազմոցին թիկնած պապը իր Տէր–ողորմեան է ծուլօրէն համբուրում։

— Պապիկ ջան, պապիկ, մեծանալու եմ, գնացք պիտի նստեմ, հեռո՛ւ, հեռո՛ւ պիտի գնամ։

Ժպտում է պապը թաւ յօնքերի տակ։

— Մեծանալու ես որդիս, մեծանալու ես, գնալու ես, հեռու ես գնալու ու չյաւում է տղայի թաց դանդուրները...։

ՍԻՐԱԲԻ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ԵՆԻԳԱԲՈՒԻ (Պոլիս) Ս. Թաղէոս եւ Բարթուղիմէոս Եկեղեցւոյ անուան տօնը նշուած է կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութեամբ, Դեկտ. 2ին։ Պատարագած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան, որ քարոզով մը պարզած է Հայց. Եկեղեցւոյ Առաքելականութիւնը եւ անոր դերը մեր պատմութեան ընթացքին։ Ցաւարտ պատարագէն, յարակից սրահին մէջ սարքուած է սիրոյ սեղան, զոր վարած է Յակոբ Սվաճեան։ Եղած են նուէրներ ի նպաստ եկեղեցւոյ։ Շահան Եպիսկ.ի վակման խօսքով վերջ գտած է հանդիսութիւնը։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հայ Աւետարանական Ընկերակցութիւնը, Նոյ. 17ին, ճաշով մը նշած է իր հիմնադրութեան երկրորդ տարեդարձը։ Խօսք առած են Տոքթ. Սաուլֆօ Գայեան (սպաներէն) եւ Իսահակ Շատարեւեան (հայերէն) պատմականը տալով Ընկերակցութեան եւ չեշտելով անոր դերը։ Հայ Աւետարանական Ընկերակցութիւնը հիմնուած է 1918ին՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ, օգնութեան հասնելու նպատակով հայ ռասանողներու, որբերու եւ անկարներու։ Անցնող տաս – նամեակներուն Ընկերակցութիւնը օգնած է Թուրքիոյ, Պարսկաստանի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ այլ գաղութներու հայ կարիքաւորներուն։ 1955ին հիմնած է Պէյրութի Հայկազեան գոլէճը։ Արժանթինի մասնաճիւղը հիմնուած է երկու տարի առաջ եւ ունի իր սեփական հաւաքավայրը։ Մասնաճիւղեր կան նաեւ Սան Փաւլօ եւ Մոնթեվիտէօ։ Հանդիսութեան խօսք առած են նաեւ « Արմենիա » օրաթերթին կողմէ Պետրոս Հաճեան եւ հիւրաբար քարոզչութ պետրոս Նահանեան։

×

ԳՈՐՏՈՊԱՁԻ (Արժանթին) « Լուա ի Ցուէբսա » սրահին մէջ, Նոյ. 9ին, տեղի ունեցած է Պուէնոս Այրէսի « Կոմիտաս » երգչախումբին համերգը, տեղւոյն Հայկ. Միութեան 54րդ տարեդարձի հանդիսութեանց շրջագիծին մէջ։ Բացման խօսքը կատարած է Միութեան անունով Սուրէն Թորգոմեան՝ անդրադառնալով Գորտոպայի Հայկ. գաղութի կազմութեան եւ աւելի քան 50ամեայ կեանքին։ Երգչախումբը, նախ հիմնադիր Լեւոն Վարդապետեանի եւ ապա ներկայի խմբավար Մաքրուհի Էօլմէսէքեանի ղեկավարութեամբ, մեկնաբանած է Հայկ. ժողովրդական եւ ազգային երգեր։ Ցայտագրին մասնակցած է նաեւ երգչուհի Նուրիձա Գասապեան մեկնաբանելով Ալէմշահի, Սաթեանի, Կանաչեանի եւ Տիգրանեանի երգերը։ Գաղութին հոգեւոր հովիւ Տաթեւ Մ. Վրդ. Ղարիբեանի խօսքերով վերջ գտած է հանդիսութիւնը։

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ կաթողիկոսարան այցելած է (Դեկտ. 8ին) Լիբանեւամերիկեան Լիկայի պատուիրակութիւնը՝ գլխաւորութեամբ Լիկայի նախագահ Ռասլըթ Պասիլի, եւ ընդունուած Ամրէն Ա. եւ Գարեգին Բ. կաթողիկոսներու, Լիբանանի Հայոց առաջնորդական տեղապահ Արամ Վրդ. Քէշիշեանի, Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան եւ Քաղաքական Ժողովի ներկայացուցիչներուն կողմէ։ Մէկ ժամ տեւած հանդիպումի ընթացքին, ներկաները քննած են լիբանանեան տագնապի զանազան երեսները եւ անկէ դուրս ելլելու միջոցները։

Նոյն օրը, Հայրապետները եւ առաջնորդական տեղապահը այցելած են Պըքերքէ եւ մարոնի եկեղեցւոյ պետ Ամբէյճ Պատրիարքին հետ կարծիքներու փոխանակում ունեցած Լիբանանի ներկայ կացութեան մասին։

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Է.

Ասոր վրայ առաւ «Փիլէ»ն եւ մեկնեցաւ չուռով դեռ մրմնջելով սանթիմանթալ ոսմանեաններ որ այնքան զարմանալիօրէն կը հնչէին իր զրզռոզ եւ վաւաշոտ կնոջ բերնին մէջ, վարժուած՝ փողոցներու անկիւնը մարդեր որսալու։

– Բացարձակ վուայու մըն է, ըսելիք չըկայ։

– Նորէն ինչ որ է, մանչուկը կը սիրէ։

– Ատիկա, այո՛, երբեք չուզեց զայն լքել։

– Վերջապէս այդ պզտիկը տարօրինակ բաներ տեսնելու է. միշտ հարուածները պինով մօրը եւ անոր պրիւք մարդերուն մէջտեղ։

– Դեռ ի՛նչ նոր թիփեր պիտի տեսնայ։ Մէկիկ – մէկիկ կաթ առնող կիները մեկնեցան. նոր հասնողները կը չսա – պէին, Էվա եւ Լըռու անկիւն մը կը ըսպասէին միշտ. դեռ սպասման սրահը լեցուն էր. տղու դէմքեր կ'երեւէին ժըլտուն կամ լալկան եւ անհամբեր կիներ մեկնելու իրենց ճաշին. Մաթէրնիթէի ժամացոյցը կէսօր հնչեց։

– Տիկիններ, չտապեցէ՛ք...

Քանի մը վայրկեանէն սրահը պարապ էր. ալ մինակ Էվան եւ Լըռուն մնացած էին. սանդուխներուն վրայ քայլերու աղմուկը մարեցաւ, հեռացաւ։

– Զեզի համար կաթ չմնաց վերջա – պէս ըսաւ Լէօնթին, հիմակ կ'երթամ կը բերեմ։

Բան մը չըսին դիտնալով որ անօգուտ էր, Լէօնթին մեկնեցաւ եւ երկուքն ալ նստեցան նստարանին վրայ. Լըռու ինքզինքէն ելած կ'ըսէր.

– Անկէց ի վեր որ չեմ կրնար իրեն 10 սունօցներ տալ, ինծի հետ այսպէս է սա

Իրարու հետ պահ մը խօսեցան ընդհատուած երկայն լռութիւններով որուն մէջտեղին իրարու կը նայէին չկրնալով խօսք մը արտասանել եւ փոխադարձաբար անհանգիստ՝ իրենց դրութենէն։

– Պզտիկը աղէ՞կ է. Անտռէ՞ն...

Բառերը դժուարաւ կը հնչուէին, բայց այս վերջին հարցերը թելադրիչ եղան Էվային եւ մէկէն սկսաւ խօսիլ չտապելով։ Սատարօֆի լսելով Անտռէի տկարութեան նկարագրութիւնը հետզհետէ յօնքերը կը պռատէր եւ ճակատին մէջտեղէն ուղիղ խորշոմ մը կ'ակօսուէր. առանց բան մը պատասխանելու ժամացոյցին նայեցաւ եւ քիչ մը մտածելէ ետքը ըսաւ Էվային.

– Դեռ քիչ մը ժամանակ ունիմ Տիկին Էվա, կրնամ ճեղի հետ գալ։

Պուլըվառին վրայէն կը յառաջանային. երբեմն Էվա կը հարցնէր անձկանօք.

– Կը կարծէ՞ք որ ծանր բան մը ըլլայ։

– Ձեմ գիտեր, Տիկին, պէտք է տես – նեմ։

(Շար.– 32)

(Շար. Ա. Էջէն)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

Թեշրմանէն հասած լուրերու համաձայն ամերիկացի պատանդներէն երեքը ազատ արձակուած են եւ 48 մնացեալներն ալ քանի փոխադրուած: Պարսկական մայրաքաղաքը փութացած են երեք ֆըրանսացի խորհրդարանականները, որոնք լաւատես են միւսներուն համար եթէ Ուաշինկթըն « սխալ » մը չգործէ: Իշխանութիւնները արտօնած են նաեւ որ կաթողիկէ քահանաները եւ պատուելիները երթան եւ Մնունդի առթիւ պատանդներուն այցելեն: Առանց կարգին կայ Ալժէի արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Տ'Իւվալ, ինչ որ ըսել կուտայ Քոթիտիէնի « կարմիր կարդինալը սեւ իմամին երկիրը »:

Թրքիոյ էմլաճնէյի օդանաւ մը ճզզ – մուած է: Սամսոն – Անգարա պիծը ապահովոզ այս Ֆոքեր 28ը 43 հոգի ուներ, որոնց չորս հոգին փրկուած են: Կը կարծուի որ արկածը մշուշի հետեւանք է:

Տարիվ Զանիւքի Հոլիվուտի չարժա – նկարի մեծերէն մէկը մեռաւ առջի օր 77 տարեկանին:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Ա. Պաամաճեան իր մօր՝ Տիկին Էլիզ Մանուկ Ալաճեանի *մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ 100 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:*

×

Երուանդ Յարութիւնեանի յիշատակին *Տիկ. Յարութիւնեան կը նուիրէ 100 Ֆր. Դպրոցասէրին, 50 Ուսանողներու Օգն. Միութեան (ստանալ Յառաջէն) եւ 50 Ֆ. «Ցառաջ»ին:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ԵՐԳԱՀԱՒՄԲԻ ՓՈՐՁԵՐ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկե – ղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ներկայիս կը հաղորդէ թէ ամէն Շաբաթ-Կիրակի երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ պատարագի բազմաձայն երգեցողութեան փորձեր կը կատարուին: Ամէն անոնք որ կը փափաքին մաս կազմել երգչախումբին, կրնան գալ եւ արձանագրուիլ:

ԳՈՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՍՏՈՒՆ

ԱՐՄԻՆ

ուր պիտի գտնէք արեւելեան լաւագոյն գորգերը, մատչելի գիներով

ARMINE

les plus beaux Tapis d'Orient

importation directe, prix, choix, qualité

acheter un tapis chez Armine. est un placement sur et agréable

ARMINE

ANTIQUITÉS - TAPIS

73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS

tél. 878 80 13 métro Cadet

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի կրօն. Ընկերակցութիւնը ըստացած է, Գրիգոր Վարդանեանի թաղման առթիւ (24–11) փոխան ծաղկեպատկի.— Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Ժամագործեան, Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Սահիւանեան, Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Քիրէճեան 50ական ֆր., Վալանսի Առաք. Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը 200, Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւն 50, Թընկըրեան քոյրեր, Տէր եւ Տիկ. Սէմէրճեան Մամբրէ, Տէր եւ Տիկ. Մուշեղ Ճերան – եան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Աւագ Ժամագործեան, Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Փափազեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Եդուարդ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկ. Մարք Գոհարեան 100ական ֆր.:

Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
du Journal « Haratch »

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլ.— Պր. Հայկազ Սարգիս – եան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեան, Պր. Խաչիկ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Սարգիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ֆրետերիք եւ Մարթին Տէրտէրեան, այրի Տիկին Էրիքնազ Մկրտիչեան, Տէր և Տիկին Նիքոլա Մկրտիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մկրտիչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Յակոբեան եւ զաւակները, Պր. Տաճէս Պետրոսեան եւ զաւակները, եւ համայն Սարգիսեան, Մկրտիչեան, Տէրտէրեան, Յակոբեան, Պետրոսեան, Յանոյեան կը յանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 30, Մարսէյլի Պլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, զաւկին, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, զոքանչին, կեսուրին, հարսին, հօրեղբօր կնոջ, մօրեղբօր կնոջ, մօրեղբօր աղջկան, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՐԱՔՍԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Մկրտիչեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

SPECIAL NOEL

LA CAPPADOCE

Saint Sylvestre - Noël Arménien

MENU SPECIAL A 200 F plus service

ORCHESTRE CAPPADOCE
DUO GREC ACROPOLIS
DANSEUSE ORIENTALE

*

LIDYA VERKIN
MARTEN YORGANTZ

DISCOTHEQUE APRES 2 h. DU MATIN

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՑԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

ՎԱՐՈՒԺ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT

49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES

Tél. 793-64-02

Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻՆ
FERMÉ LE LUNDI

YORGANTZ

NOUVEAU !
MAXI 45 t. INTERNATIONAL
est paru

DISCOTCHARI REGGAE

Cappadoce Productions 3750530

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սէն – Փեռոմի մասնաճիւղին տարեկան ճաշը Յունուար 27ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան 49րդ տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի, Մարտ 2ին, կ'սկսի վերջ ժամը 14·30ին Շիմիի սրահին մէջ:

×

ՀԱՑ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունուար 6, Յայտնութիւն եւ Մկրտութիւն Քրիստոսի: *Ժամը 11ին, Հայրապետական պատարագ եւ կարգ մկրտութեան Քրիստոսի զոր կը կատարէ*
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
(Առաջնորդ Կաթողիկէ Հայոց Ֆրանսայի)

×

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
GEORGE V
AUTEUIL ET VENDOME
սրահներուն մէջ Փետր. 17ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Յարութիւն եւ Մայրամ Աճէմեանի հոգեհանգստեան Տիկ. Անահիտ Ազարեան 20, Մաքրուհի Եազմաճեանի հոգեհանգստեան Պր. Օհաննես 50, Յասմիկ Շալճեանի հոգեհանգստեան Տիկ. Հ. Միսքճեան 20, Կարապետ Բէլէքեանի թաղման առթիւ Տիկ. Ս. Մկրեան, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Մկրեան 50ական, Անթիքաճեան եւ Գէօրլոն ընտանիք, Զրբաչեան, եւ Տիրատուրեան ընտ. 100ական, Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ Գերլեխ 20, Տէր եւ Տիկ. Եղիայեան 100, Տիկ. Անոյշ Քասքասեան 50, Փառանճեմ Էլպիսեանի թաղման առթիւ տուն 200, Գրիգոր Փանոսեանի թաղման առթիւ այրի Տիկ. Թոնկուրեան 100, Հռիփսիմէ Ունճեան 20, Տէր եւ Տիկ. Սահակ Տօրումեան 50, ի յիշատակ իր ամուսնոյն Տիկ. Դարբինեան վ. 75 Ֆր.:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ԳԻՐՔ ՆՈՒԻՐԵՑԷ'Ք

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՑԱՌԱՋ» *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՑԱՌԱՋ»*

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 50 Ֆ.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՄ»
(25 Ֆ.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

«ՑԱՌԱՋ 50» (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ *«ՑԱՌԱՋ»Ի ՑԻՄՆԱՄԵՑ ՀԱՒԱՔԱՑՈՆԵՐԻՆ*
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ **ԳԱՌԱՋՈՒ**
100 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

Թղտատարի ծախքերուն համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ:

Դիմել՝ «ՑԱՌԱՋ»ի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
27
JEUDI
27 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.544
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.544

après les attentats

NDLR.— Nous reproduisons ci-dessous l'intéressante chronique, que «Le Monde» a publiée dans son numéro du 25 Décembre (page une) à la suite de l'attentat des Champs-Elysées, qui coûta la vie à un diplomate turc. Dans ce même numéro, cette fois en page 6, « Le Monde » publie également, outre des détails concernant les attentats, une « correspondance » non datée du Gérard Chaliand, mais qui, semble avoir été envoyée au lendemain des attentats du 18 Novembre. Nous reproduisons, aussi, à la suite de l'article du « Monde », cette lettre, où Gérard Chaliand fait une judicieuse analyse des faits:

×

BULLETIN DE L'ETRANGER

LE DESESPOIR DES ARMENIENS

Quel fanatisme religieux ou quelle revendication d'une patrie perdue animent les terroristes qui, depuis cinq ans, ont assassiné douze diplomates turcs ? Tous ces meurtres ont été revendiqués par des « résistants » arméniens, appartenant à des organisations de colorations idéologiques différentes, mais toutes résolues à pratiquer une violence délibérement aveugle.

En aucune occasion, les assassins ne se sont découverts. Des voix anonymes au téléphone ont affirmé leur appartenance au peuple arménien. Si bien qu'on ne peut exclure l'hypothèse qu'il s'agisse d'exécutants obscurs d'une entreprise qui, sous le couvert de la cause arménienne, vise purement et simplement à provoquer en Turquie une « déstabilisation » dont d'autres signes démontrent qu'elle est mise en œuvre avec persévérance.

S'il s'agit bien d'Arméniens — et la réaction générale des survivants exilés à travers le monde ne met pas en doute cette allégation, — le désespoir des commandos de terroristes favorise évidemment cette opération, et l'insertion des minorités non musulmanes dans la vie publique turque risque toujours par répercussion d'être remise en cause. Car la question arménienne n'a pas perdu de son actualité, même si la commission des droits de l'homme de l'ONU s'est refusée, le 15 Mars dernier, sur l'intervention de la Turquie, à qualifier de « génocide » le massacre d'un million et demi d'Arméniens en 1915.

Le représentant français, le professeur Soyer, avait cependant affirmé à juste titre : « S'agissant de l'histoire du peuple arménien comme de celle de tous les peuples, les faits sont les faits. Il n'est dans le pouvoir de quiconque de les modifier ou de les faire oublier ! ».

Après plusieurs siècles où les minorités non musulmanes de l'empire turc avaient joui d'un statut particulier et tolérant, elles devinrent à la fin du dix-neuvième siècle les cibles d'un processus de « turquification » radicale, qui inspira aussi bien Abdul Hamid, le « sultan rouge », que ses successeurs Jeunes Turcs. De Noël 1895, où trois mille Arméniens furent enfermés dans la cathédrale d'Ourfa et brûlés, au printemps 1915, où les populations arméniennes furent déportées et massacrées par les Kurdes et par l'armée turque ou abandonnées à la misère, il y eut un dessein d'« extermination », nettement discerné par les diplomates allemands qui en étaient les témoins, alors alliés de la Turquie.

Devant la conférence de la paix, le 17 Juin 1919, le grand vizir Damad Ferid Pacha déclara au nom de son pays qu'il écartait « la pensée de travestir ces forfaits qui sont de nature à faire pour toujours tressaillir d'horreur la conscience humaine ». Un tel aveu ressemblait, toutes proportions gardées, au geste du chancelier Brandt s'agenouillant, en 1970, devant le monument aux victimes du ghetto de Varsovie.

Ce qu'aujourd'hui les jeunes générations d'Arméniens nés en exil demandent à la Turquie, c'est au moins un geste ou une parole semblable, la reconnaissance d'une culpabilité collective. Il n'est pas question, certes, de voir renaître une Arménie indépendante, à cheval sur l'Union soviétique et la Turquie. Elle n'eut, en 1920, qu'une existence éphémère, abandonnée par les vainqueurs qui l'avaient créée.

Mais aucun dirigeant turc, quel que soit son parti, ne peut prononcer des mots qui reviendraient à désavouer Kemal Ataturk et ceux qui bâtirent un Etat laïc sur les seuls fondements d'un nationalisme vigilant qui ne se refusa aucun moyen. Les minorités y subsistent aujourd'hui, dans la mesure où elles acceptent de ne pas exister en tant que telles.

Les puissances qui s'indignent du silence turc ne sont-elles pas elles-mêmes bien muettes sur les génocides qu'elles ont commis ? Cette hypocrisie n'enlève rien à l'horreur du crime perpétré contre un diplomate assurément innocent. Elle ne contribue pas non plus à faire rendre justice aux Arméniens.

———×———

CORRESPONDANCE

TERRORISME PUBLICITAIRE ET DEBILITE POLITIQUE

M. Gérard Chaliand nous écrit :

Trois attentats commis à Paris, dimanche 18 Novembre, contre les sièges des compagnies aériennes Turkish Airlines, K .L. M. (Pays-Bas) et Lufthansa (Allemagne fédérale), ont été revendiqués par une organisation qui se dénomme « Armée secrète de libération de l'Arménie ». Si ces actions ont été effectivement commises par une organisation arménienne, celles-ci relèvent, tout particulièrement en ce qui concerne la K.L.M. et la Lufthansa, de la débilité politique.

C'est un fait que le génocide des Arméniens, organisé par le gouvernement Jeune Turc en 1915, n'est toujours pas reconnu par l'Etat turc. La Turquie s'est même opposée à ce que l'existence de ce génocide soit mentionnée, il y a quelque mois à peine, par l'Organisation des Nations Unies, dans le cadre d'un paragraphe relatif au crime de génocide. C'est un fait également que la presse mentionne les actes de violence toujours, les protestations mesurées rarement. A cet égard, si le génocide des Arméniens est aujourd'hui connu de l'opinion publique, c'est, si regrettable que soit le fait, à cause d'attentats commis contre des membres du corps diplomatique turc depuis quelques années. Mais les actions de ce type ne peuvent pas constituer un programme politique, ni prétendre sensibiliser l'opinion à un crime contre l'humanité, surtout en frappant des compagnies qui, de près ou de loin, n'ont aucune responsabilité dans le génocide. En imitant des organisations qui n'ont pas fait preuve dans un passé récent d'une maturité politique particulière, ce genre d'activisme finit par desservir la cause qu'il voudrait servir.

ԷՏՈՒԱՐ ՍԱՓԼԻԷ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՄԱՀԱՓՈՐՁԵՐԸ ԵՒ ՉՕՊԱՆԵԼԸ Կ'ԱՊԵԿՈՂԷ

Չորեքշաբթի Դեկտ. 26ին, Փրանս – Ինթեռէն ժամը 8·25ին Էտուար Սապլիէ իր ամէնօրեայ էրոնիէը նուիրեց Հայէ – րուն : Քալ ծանօթ Մ.Լին Արեւելեան հարցերուն եւ Հայ Դատին, լրագրողը անդրադառնալով Թուրք դիւանագէտնե – րու դէմ մահափորձերուն, ըսաւ թէ վեր – ջինին տէր եղած էին « Հայկ. երկու շար – ժումներ, արդէն՝ մրցակից» ու բաղդա – տական մը ըրաւ՝ հայ եւ հրեայ ժողո – վուրդները կ'ապրին բազմաթիւ փոկրոմ – ներու յիշատակով :Ապա ծանրացաւ գլխա – ւորաբար « 1916ի սարսափելի կոտորա – ծին » վրայ ուր չարդուեցան մէկ միլիոն եւ աւելի Հայեր : Վերապրողները իրենց փրկութիւնը կը պարտին անապատին մէջ փախուստի մը : « Հայերը երբեք չեն մոռ – ցած » աւելցուց Սապլիէ, « եւ ահա թէ իրենց անունով, ահաբեկչական կազմա – կերպութիւնները կ'ուզեն զոհերուն վրէժը լուծել : Բայց, անոնց վրէժը լուծել որո՞ւ դէմ : Օսմանեան կայսրութիւնը անհետա – ցած է, ու այսօրուան ղեկավարները չեն տեսներ թէ ինչո՞ւ իրենց հաշուոյն պիտի առնեն արարքները վարչակարգի մը զոր ամբողջութեամբ կ'ուրանան » : Սապլիէ կ'ընդունի որ Հայը Նիւրանպերկ չէ ունեցած եւ անհատական պատասխա – նատուութիւնները չեն ճշդուած, բայց չարդարացներ մահափորձերը : Երեք սե – րունդ անցած է կ'ըսէ, մարդկային ոչ մէկ օրէնք կրնայ պատժել տալ այսօր – ուան մարդիկը, ոճիրներու համար, զոր – ծուած 64 տարի առաջ, ուրիշ ժամանակ – ներու մարդոց կողմէ եւ ուրեմն կը չեշ – տէ Սապլիէ « ոճիր մը, Շաբաթ օրուան ոճիրին պէս, միայն կրնայ արիւնոտել հայ համայնքին համբաւը » : Ցիշելէ ետք Զոլփանը, իրրեւ անոյշ բնաւորութեան տէր մէկը, Սապլիէ աւելցուց թէ ինք եւս պատասխանելով հայ պարագլուխ՝ Զօ – պանեանի կոչին, զօրավիգ կեցած է Հայ Դատին, մաս կազմելով ապաքաղաքական յանձնախումբի մը, որ կը համախմբէր Մարսէլ Քաշէնէն մինչեւ Զօր. Պրեմոն, պատերազմի վաղորդայնին, այդ իսկ պատճառով չատ աւելի «դիւրին է ըսել այն գարշանքը զոր կը զգանք նման ոճիր – ներու ի տես և ես ինծի հարց կուտամ թէ ի՞նչ պիտի ըսէր անոյշ բանաստեղծը՝ Զօպանեան՝ ինք որ կ'ըսէր օր մը ինծի՝ « այնքան տառապած ենք դարերէ ի վեր, որ երբեմ չենք ըլլար կողմին ամուց՝ ո – րոնմ կը տապալցնեն » :

protestations mesurées rarement. A cet égard, si le génocide des Arméniens est aujourd'hui connu de l'opinion publique, c'est, si regrettable que soit le fait, à cause d'attentats commis contre des membres du corps diplomatique turc depuis quelques années. Mais les actions de ce type ne peuvent pas constituer un programme politique, ni prétendre sensibiliser l'opinion à un crime contre l'humanité, surtout en frappant des compagnies qui, de près ou de loin, n'ont aucune responsabilité dans le génocide. En imitant des organisations qui n'ont pas fait preuve dans un passé récent d'une maturité politique particulière, ce genre d'activisme finit par desservir la cause qu'il voudrait servir.

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԿՐԷ – ԵՐԿԻՐ

———o———

ՖՐԱՆՍԱ

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՆՈՒԷՐ ՄԸ՝
ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌԻ

1958էն ի վեր, այսինքն՝ իր ծնունդէն ե. Հանրապետութիւնը չէր հանդիպած այսքան դէշ անակնկալի մը : Արդարեւ, Սահմանադրական Խորհուրդը հակասահ – մանադրական դատ. 1980ի պիւտճէին վա – ւերացման եղանակը, Ազգ. ժողովին կող – մէ եւ ուրեմն մերժեց ընդունելի նկատել որոշումը : Ի՞նչ էր պատահած : Ծանօթ է որ Հ.Հ.Ն որոշ բարեփոխումներ պահանջած էր 1980ի պիւտճէին մէջ, զոր կառավարութիւնը մերժած էր : Ներկա – յիս Սահմանադրական Խորհուրդը կը հիմնուի այն օրէնքին վրայ, որ պիւտ – ճէին Բ. մասը՝ ծախքերը, քննուած եւ վաւերացուած էին մինչ Ա. մասը՝ մուտ – քը չէր քուէարկուած : Արդարեւ, Կօլիսա – ները չէին ուզած ընդունիլ Ելմտական Օրէնքին թիւ 25 յօդուածը, որ կը սահ – մանէ պիւտճէին ընդհանուր հաւասարա – կշռութիւնը եւ ժողովը անցած էր Բ. մա – սին : Ընկերվարականները առարկած էին թէ տրամաբանական չէ ծախքի մասին խօսիլ երբ մուտքը քուէարկուած չէ բայց ժողովին դիւանը որոշած էր չարունա – կել : Ցետագային Շապան Տէլմաս ալ, Ընկերվարականներն ալ Դեկտ. 20ին կը դիմէին Սահմանադրական Խորհուրդին, որ իր վճիռը տայ : Տուաւ Ծնունդի պի – չերը եւ ուրեմն երկիրը, ներկայիս, 80ի պիւտճէ չունի : Կառավարութեան կը մը – նայ Ազգ. ժողովի արտակարգ նիստ մը հրաւիրել (ժողովին նստաշրջանը վերջա – ցած է մինչեւ Ապրիլ 2) որպէսզի պիւտ – ճէն քուէարկուի : Ցիշենք, որ Սահմա – նադրական Խորհուրդը նորութիւնն է ե. Հանրապետութեան, պաշտօնն է յարգել տալ որ օրէնքը հպատակի Սահմանադ – րութեան : Կազմուած է նշանակովի ինը անդամներէ՝ Ռոժէ Ֆռէ (նախագահ), Ռոսթ – Ֆլօրէ, Կաստըն Մոներվիլ, Լ. Կռօ, Պրույէ, Ա. Փերեթի, Լ. Ժոքս, Կոկել եւ Սեկալա :

× ԱՌԻԱՆ վերջապէս ճամբայ ելաւ, Ծնունդի նախօրեակին, ի գոհունակու – թիւն բոլորին :

———×———

ՀՌՈՄ

ՊԱՊԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ : ԾՆՈՒՆԴԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՑ ՆԱԵԻ, ՀԱՑԵՐԷՆ

300 հազար հոգի համախմբուած էին Ս. Պետրոս հրապարակը լսելու համար Պա – պին պատգամը : Ցովհ. – Պօղոս Բ. առա – ւելաբար ծանրացաւ մանուկին վրայ « վասնզի, ըսաւ, մանուկը գերզգայուն այն կէտն է որու չուրջ կը կազմուի կամ կը փշրուի ընտանիքներու բարոյականը եւ ուրեմն՝ համայն ազգերու եւ ընկերու – թիւններու բարոյականը » : Պապը չի ծածկեր նաեւ թէ « ամբողջական բնա – ջնջման մը սպառնալիքը կայ բոլոր երա – խաներուն վրայ » : Ուրպի էք օրպի օրհ – նութիւնը տալէ առաջ, Պապը չուրջ 30 լեզուներով շնորհաւորեց Ծնունդը ու հա – յերէն ալ ըսաւ «Շնորհաւոր Ծնունդ եւ Նոր Տարի » : (Քանի Ծնունդի կ'անդրա – դառնանք, յիշենք թէ երկուշաբթի պիչեր ժամը 22·30էն կէս պիչեր, հեռատեսիլի Բ. կայանը չատ գեղեցիկ յայտագիր մը

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՍՏԱԼԻՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ա.

Հարիւր տարի առաջ 1879 Դեկտ. 21ին, Վրաստանի Գորի քաղաքին մէջ կը ծնէր Իոսիֆ Վիսսարիոնովիչ Ջուղաշվիլի: Այն, որ զրեթէ երեք տասնամեակները շարունակ, Լենինի մահէն (1924 Յունուար 21, Գորկի, Մոսկուայի մօտ) մինչեւ իր մահուան օրը՝ 1953 Մարտ 5, միահեծան արիւնակալ սիրակալը սիրէ մնար խորհրդային լայնատարած կայսրութեան:

Ստալին եօթը – ութ տարեկան էր, երբ կը յաճախէ իր ծննդավայրին հոգեւոր ուսումնարանը, ապա կ'ընդունուի Թիֆլիսի ուղղափառ դպրեվանքը, սեմիները: 1899ին կը վտարուի իբրեւ խռովարար: Սորհրդային մեծ Հանրագիտարանին համաձայն, կուսակցութեան չարքերը մուտք կը գործէ 1898ին: Առ ի ծանօթութիւն արձանագրենք, որ նոյն տարուան Մարտին էր, որ « Պայքարի միութիւններ »ուն Պետերբուրգի, Մոսկուայի, Կիեւի, Եկատերինոսլավի եւ Բունդի (*) ինը ներկայացուցիչներ, ի բացակայութեան Լենինի, որ Սիպերիա աքսորուած էր, Մինսկ հաւաքուելով կեանքի կը կոչեն Ռուսաստանի Սոցիալ – Դեմոկրատական բանուորական Պարտիայի (ՌՍԴԲՊ) անդրանիկ համագումարը: «Համամիութենական կոմունիստական պարտիայի պատմութեան» դիրքին մէջ (**) կը կարդանք.— « 1898 թուականին իրականացուեց մարքսիստական սոցիալ – դեմոկրատական կազմակերպութիւնները որպէս պարտիա միաւորելու առաջին, քեպէտեւ չյաջողուած փորձը, — կայացաւ ՌՍԴԲՊ Ա. Համագումարը: Բայց այդ Համագումարը դեռ եւս պարտիա չստեղծեց. չկար պարտիայի ոչ ծրագիր, ոչ կանոնագրութիւն, ոչ մէկ կեներոնից ցոյց տրուող դեկավարութիւն, չկար համաբեա ոչ մի կապ մարքսիստական առանձին խմբակների եւ խմբերի միջեւ » (էջ 36):

Ստալինի յեղափոխական – ընդյատակեայ գործունէութիւնը կը ծաւալի Պաթումի մէջ: 1902 Ապրիլ 5ին կը ձերբակալուի եւ կ'աքսորուի Նովայա Ուդա, Սիբիրեան Սիպերիա: Երկու տարի անց փախուստ կուտայ եւ Թիֆլիս հաստատուելով անդամ կը դառնայ Անդրկովկասի սոցիալ – դեմոկրատ կոմիտէի: Գործունէութեան դաշտը կ'ընդգրկէ Պաթումէն Պաքու: Զինեալ յարձակումներ կը կազմակերպէ պետական դրամատուներու եւ այլ հիմքերու վրայ: Զեռք ձգած գումարները կ'ուղարկէ արտասահման՝ Լենինի: Ստալինի լաւագոյն գործակիցը կ'ըլլայ Կամօ, Սիմոն Տէր – Պետրոսեան, լեգենդար ինչպէս կ'ըսեն իրաւամբ Հայաստանի մէջ:

1905ի խռովութիւններուն իր լայն մասնակցութիւնը կը բերէ Անդրկովկասի մէջ: *Թիֆլիսի մէջ կը հեշտէ.*— « Ի՞նչ է մեզ հարկաւոր իրօք յաղթելու համար: Դրա համար երեք բան է հարկաւոր. առաջին՝ սպառազինութիւն, երկրորդը՝ սպառազինութիւն, երրորդը՝ դարձեալ եւ դարձեալ սպառազինութիւն »:

Պատգամաւորի հանդամանքով յաջորդաբար կը մասնակցի 1905 Դեկտեմբերին Տամմերֆոսի (Ֆինլանտա) խորհրդաժողովին. հոն է, որ առաջին անգամն ըլլալով կը հանդիպի Լենինի, ապա Սթոքհոլմ գումարուած ՌՍԴԲՊ 4րդ Համագումարին: Ապիկա, Ռուսիոյ Համայնավար կուսակցութեան պատմութեան մէջ կը նկատուի « միաւորիչ » Համագումարը, թէեւ փաստօրէն բաժանումը միշտ ակնյայտնի կը մնայ մենշեւիկներուն եւ բոլշեւիկներուն միջեւ, կուսակցութեան ընդյատակին մէջ: Վերջապէս, ներկայ կը գտնուի, միշտ իբրեւ պատգամաւոր, 1907 Մայիսին Լոնտոն գումարուած 5րդ Համագումարին: Ստալին, իր « Դեղեցկագի նոթեր »ուն մէջ կ'արձանագրէ.— « Ամբողջ Ռուսաստանի առաջաւոր բանուորների փաստական միաւորումը, որպէս միասնական համառուսաստանեան պարտիա, ռեւոլուցիոն սոցիալ – դեմոկրատիայի դրօշի տակ, — այս է Լոնտոնի Համագումարի իմաստը, այս է ընդհանուր քնոյթը »:

Յամենայն դէպս, բաժանումը բոլշեւիկներուն եւ մենշեւիկներուն միջեւ, միշտ բացայայտ իրականութիւն կը մնայ:

1908էն 1909 երկու անգամ կը ձերբակալուի եւ կ'աքսորուի: Առաջին առիթով նախ կը յաջողի փախուստ տալ, իսկ երկրորդ անգամ երեք տարի կը մնայ Վոլոգդա, Եւրոպական Ռուսիոյ հիւսիսը, մինչեւ 1912:

Լենինի՝ 1912 Յունուարին, Համառուսաստանեան 6րդ Խորհրդաժողովը կը կազմակերպէ: Նպատակը կ'ըլլայ վերջնական ձեւով կեանքի կոչել Համայնավար կուսակցութիւնը՝ զուրս հանելով մենշեւիկները: Խորհրդաժողովին կ'որոշուի Ռուսաստանի սոցիալ – դեմոկրատական բանուորական պարտիա անուանակոչուիլ (ՌՍԴԲՊ) վերջ աւելցնել բոլշեւիկներու պիտակը փակագիծերու մէջ. ասկա գործածական կը մնայ մինչեւ 1918: Փրակայի ժողովը կ'ընտրէ կեդրոնական կոմիտէն. կազմին մէջ կը մտնեն Լենին, Ս. Օրջոնիկիձէ, Սուրէն Սպանդարեան, Մալինովսկի (յետագային մէջտեղ կ'ելլէ, թէ ցարական Օխրանայի հաշուոյն կը գործէր), Ինչպէս նաեւ Ստալին եւ Սվերդլով, այս երկուքը իբրեւց բացակայութեան: Կը ստեղծուի այսպէս կոչուած « պրակտիկ կենտրոն »ը՝ կենտկոմի Ռուսական Բիւրոն՝ Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւնը ղեկավարելու համար: Ստալինի հետ Բիւրոյի կազմին մէջ կը մտնեն եւ. Սվերդլով, Ս. Սպանդարեան, Ս. Օրջոնիկիձէ, Մ. Կալինին:

Փրակայի խորհրդաժողովին մասին Ստալին կը գրէ.— « Այդ կոնֆերանցիան մեր պարտիայի պատմութեան մէջ մեծագոյն նշանակութիւնն ունեցաւ, որովհետեւ նա սահման քաշեց բոլշեւիկների ու մենշեւիկների միջեւ եւ ամբողջ երկրում բոլշեւիկեան կազմակերպութիւնները միաւորուեցին որպէս մի միասնական բոլշեւիկեան պարտիա »:

Լենին ապա կը մտադրէ հիմնել ամէնօրեայ թերթ մը: Ստալինի, Օլմինսկի եւ Պոլետայեւի նախաձեռնութեամբ, 1912 Ապրիլ 22ին, Պետերբուրգի մէջ լոյս կը տեսնէ « Պրաւդա »ն: Ստալին, որ նախապէս կ'աշխատակցէր « Զվեզդա » շաբաթաթերթին, դիտել կուտայ, թէ «1912 թուականի Պրաւդան այն հիմքն էր, որ դրուեց բոլշեւիզմի 1917 թուի յաղթանակի համար » (***):

1912ին Կրակովի մէջ, նախապէս Աւստրիա, ուր Լենին Փարիզէն հոն հաստատուած էր, տեղի կ'ունենան խորհրդակցական նիստեր՝ կեդրոնական կոմիտէի անդամներուն միջեւ: Ստալին կը մասնակցի:

Վերադարձին՝ Բեռերբուրգի մէջ կը ձերբակալուի կեդրոնական կոմիտէի անդամներէն Մալինովսկիի մատնութեամբ (Օխրանայի գործակալ էր): Ստալին կ'աքսորուի Հիւսիս. Սիպերիա, Եակուտ, ուր կը մնայ մինչեւ 1916 Հոկտեմբեր: Ազատ արձակուելէ ետքն իսկ կը հարկադրուի չհեռանալ Սիպերիայէն:

Բեռերբուրգ կը ժամանէ 1917 Մարտ 25ին, Յեղափոխութենէն (1917 Փետր. 27, նոր տոմարով Մարտ 25) քիչ ետք: Սկիզբները կամենալով, Ռիկովի եւ ուրիշներու հետ կուսակցութեան եւ Պրաւդայի քաղաքականութիւնը կը դարձնէ « վերահսկողութեան » ճամբով զօրավիգ կենալ ժամանակաւոր կառավարութեան: Լենին արտասահմանէն խստիւ կը քննադատէ:

Շուտով համակարծիք կ'ըլլայ Լենինի, երբ այս վերջինը Պետերբուրգ կը ժամանէ Ապրիլ 3ին եւ կը հրապարակէ այսպէս կոչուած Ապրիլեան Թեզիսները: Հիմնական տեսակէտը հետեւեալը կ'ըլլայ.— « Ռուսաստանում ընթացիկ մոմենտի առանձնայատկութիւնը անցումն է ռեւոլուցիայի առաջին էտապից, — որը պրոլետարիատի բաւականաչափ գիտակից եւ կազմակերպուած չլինելու պատճառով իշխանութիւնը տուեց բուրժուազիային, — նրա երկրորդ էտապին, որն իշխանութիւնը պէտք է տայ պրոլետարիատի եւ գիւղացիութեան ամենաչքաւոր խաւերի ձեռքը: Ո՛չ քէ պառլամենտական ռեսպուբլիկա... այլ բանուորական, բատրակային (վարձու մշակներ) եւ գիւղացիական դեպուտատների Սովետների ռեսպուբլիկա ամբողջ երկրում, վարից մինչեւ վեր »:

Ստալին կեդր. կոմիտէի տեղեկագիրը կը կարդայ կուսակցութեան 6րդ Համագումարին, ի բացակայութեան Լենինի: 1917 Ապրիլ 24ին կը գումարուի բոլշեւիկներու 7րդ Խորհրդաժողովը, ծանօթ նաեւ Համառուսաստանեան Ապրիլեան Կոնֆերանցիա անունով: Հոն է, որ կը մշակուի կուսակցութեան ուղեգիծը օրուան հիմնական հարցերուն շուրջ՝ ժամանակաւոր Կառավարութիւն Խորհուրդներ, հողային, ազգային հարցեր եւայլն: Զեկուցումները կը կատարէ Լենին: Ազգային հարցին մասին կը խօսի Ստալին, որ ի դէպ նոյն Խորհրդաժողովին կ'ընտրուի կեդր. կոմիտէի անդամ: Այդ պաշտօնին գլուխը կը մնայ մինչեւ 19րդ Համագումար:

Ազգային հարցը, որուն կեցուցաբերը կ'ըլլայ Ստալին, Յառաջի ընթերցողներուն համար կրնայ հետեւանութիւն ներկայացնել, իբրեւ պատմական փաստ: Ստորեւ հիմնական հատուածները.—

— « Ռուսաստանի կազմի մէջ մտնող բոլոր ազգերին պէտք է ազատ անջատման եւ ինքնուրոյն պետութիւն կազմելու իրաւունք վերապահուի, Այդպիսի իրաւունքը ժխտելը եւ դրա պրակտիկ իրագործելիութիւնն ապահովող միջոցներ ձեռք չառնելը հաւասարազօր է յափրնչտակումների կամ անեխսիաների բաղաքականութեանն աջակցելուն... »: *Ապա անմիջապէս գործնական վերապահութիւնը, այնքան յատկանշական, երկրմիմ.* — « Ազգերի ազատ անջատման իրաւունքի հարցն անքոյլատրելի է շփոթել այս կամ այն ազգի այս կամ այն մոմենտում անջատուելու նպատակայարմարութեան հարցի հետ: Պրոլետարիատի պարտիան այս վերջին հարցը իւրաքանչիւր դէպքում պէտք է լուծի միանգամայն ինքնուրոյն կերպով, ամբողջ հասարակական զարգացման շահերի եւ սոցիալիզմի համար պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի շահերի տեսակէտից »: (*Հատուածները Համկ (բ) Պ–ն բանաձեւերէն*):

Հոկտեմբերեան Յեղափոխութենէն անմիջապէս առաջ կը գումարուի՝ Հոկտ. 25 – 26, Սմոլնիի մէջ Խորհուրդներու Համառուսաստանեան Բ. Համագումարը: Կը կազմուի Խորհրդային Ա. կառավարութիւնը՝ ժողովրդական կոմիսարներու Սովետը, կրճատուած՝ ժողկոմսովետը: Նախագահը կը դառնայ Լենին: Արտաքին կոմիսարը՝ Տրոցկի: Ազգային Գործերու կոմիսար՝ Ստալին: 1919էն 1922 կը վարէ նաեւ Պետական Հսկողութեան (գոսկոնտրոլ) ժողովրդական կոմիսարիատը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Շար. 1)

(*) Հրէական ընդհ. բանուորական միութիւն: Գործունէութիւնը կը կեդրոնանայ յատկապէս հրեայ աշխատաւորութեան շրջանակին մէջ: Հիմնուած է

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾԱՄՕՐ

ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

...Ամենայն ուրախութեամբ դարձեալ կը գայի Խորհ. Միութիւն, բայց անելիք շատ ունեմ: Մեր վիպասանները փրան – սացի հրատարակիչների համար փնտռուած հեղինակներ են: Պէտք է,– հրաժեշտ տալով ասաց թուրք առաջադէմ գրողը (նա հակամերիկեան թրքական շարժման գործուն մասնակիցներից է),– վերջացնեմ ձեռքիս գործը եւ սկսեմ աշխատանքը վաղուց մտածուած մի գրքի վրայ, որ լինելու է բանական թուականներին իմ ժողովրդի վարած ազգային – ազատագրական պատերազմի մասին:

×

Քան թուականներին նրա ազգային – ազատագրական բանակը Շիրակում ո – չընչացրեց երկու հարիւր հազար Հայ: Միլիոնատիրոջ որդի է, ուժեղ երկրի ներկայացուցիչ է, Թուրքիայի յետա – մընացութիւնը այս արագ քաններորդ դարում այսօր – վաղը լուծուող հարց է, երեսուներեք միլիոն են եւ աճում են, յիսուն միլիոն են,– ի՞նչ է ասելու այս Նէֆզատ Ուսանունը իր ազգային – ազատագրական բանակի վայրագութեան մասին. ասելու է «երկու հարիւր հազար զաւթի՞չ ոչնչացրին», մէկ միլիոնից երկու հարիւր հազարս զինուո՞ր էինք: Ասելու է «չենք ոչնչացրել, իրե՞նք են մեզ ոչնչացրել», ասելու է «լա՞ւ ենք արել»: Դու եւ քո խիղճը, Նէֆզատ Ուսանուն, դու եւ քո խիղճը, ուրիշ ոչ ոք քեզ ոչինչ չի կարող ասել:

Ազնիւ Օֆիոփերիձէն (հօրենական ազգանունամբ՝ Խաչատրովմասեանը) փնտռում է հօրը՝ Համազասպ, մօրը՝ Արուսեակ, եղբայրներին՝ Անդրանիկ, Պողոս, Անուշավան, Մանուկ, Յարութիւն, Համբարձում, Գառնուկ (Ազնիւը Գառնուկը իսկական անունով լաւ չի յիշում, ընտանիքի երեխաները նրան Գառնուկ էին ա – սում), քոյրերին՝ Արփէն, Մարիամ, Շուշան Խաչատրովմասեաններին (ծնուած 1895 – 1913 թուականներին, Արեւմտեան Հայաստանի Բիթլիս քաղաքում), հօ – րեղբայրներին՝ Արշակ, Սարգիս, Խաչատուր, նրանց զաւակներին՝ Աշոտ, Արտաշէս, Արտավազդ, Յակոբ, Գալուստ, Միւս Շուշան, Գուրգէն, Սուրէն, Ազաթանգեղոս, Ոսկի, Թումխանուկ Խաչատրովմասեաններին, ծնուած նոյն քաղաքում: Անհետ կորել են 1915ին: Ազնիւին փրկել է մի լեհ սպայ: Լուրեր կան, որ Ազնիւի հարազատները կենդանի են եւ ապրում են Արգենտինա, Աւստրալիա կամ գուցէ Ռուսաստան: Ազնիւենց տունը վանքի ետեւն էր, տան ու վանքի արանքում այգին էր, այգում ջրհոր կար: Տեղեկութիւններն ուղարկել Երեւան, Ալավերդեան փողոց, 37, «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի խմբագրութեանը:

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ՄԱՅՐԵՐԻՆ «ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԱՅՐ» ՊԱՏՈՒԱՒՈՐ ԿՈՉՈՒՄ ՇՆՈՐՀԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ· — « Հերոսուհի Մայր» պատուաւոր կոչում շնորհել եւ «Հերոսուհի Մայր» շքանշաններ ու ԽՍՀՄ Գերագոյն Խորհրդի շնորհագրեր յանձնել տասը երեխայ ծննդաբերած եւ դաստիարակած հետեւեալ մայրերին·

1·– Ֆրանգիզ Սուլթան կըզի ԱՐԴՈՒԼԱՒՅԻՆ – տնայրի տնտեսուհի, Սիսիանի շրջանի Դաստակերտ աւան:

2·– Լուսիկ Համոյի ԱՐԱԲԵԱՆԻՆ – սովխոզի բանուորուհի, Արագածի շրջան:

. . . . . .

«Աշխարհի տասնչորս երկրներից, որպէսզի բնութագրեն գալակտիկաներում կատարուող անկայուն երեւոյթներին վերաբերող մի շարք հարցեր, երեւան են ժամանել հօթանասուն խոշորագոյն աստղադիտարաններ· դրանց մէջ են Լէյդէնեան աստղադիտարանի վարիչ, ԽՍՀՄ գիտութիւնների ակադեմիայի արտասահմանեան անդամ պրոֆեսէօր Եան Օօրտը (Հոլանդիա), արտաքին գալակտիկաների ականաւոր հետազօտող Բերքիչի ամուսինները, պրոֆեսէօրներ Յվեկին եւ Միլկովսկին (ԱՄՆ), միջազգային ռադիոկապի փոխ – նախագահ դոկտոր Լեֆիոն (Յրանսիա), ակադեմիկոս Զիլդովիչի (ԽՍՀՄ), պրոֆեսէօր Ֆուգիմեւոճ (Ճապոնիա) Պրոֆ· Ուխտէլ (ԳԴՀ), պրոֆեսէօր Սերսիկը (Արգենտինա) եւ ուրիշներ:

Գիտաժողովում բացման խօսքով հանդէս եկաւ ակադեմիկոս Վիկտոր Համբարձումեանը· ողջունելով միջազգային գիտաժողովի մասնակիցներին եւ հիւրերին, նա նշեց խիստ կարեւորութիւնը անկայուն երեւոյթների յետագայ հետազօտութեան, որի նպատակն է յայտնաբերել հեռաւոր գալակտիկաների կառուցուածքի եւ նրանց բաղադրած նիւթերի դեռեւս անյայտ յատկութիւնների գիտական պատկերացումները:

Գիտաժողովի մասնակիցները վաղը կ'իջնեն Բիւրականի աստղադիտարանում, Մեծամօրի պեղումնավայրերում, ինչպէս նաեւ Էջմիածնում եւ Զուարթնոցում»:

(Շար· – 1)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԿԱՐԱՊԵՏ ՃԱՆԻԿԵԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՒԼ («Ցառաջ»).— Հարաւային Ֆրանսայի թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը պատուեց իր ամէնէն հին եւ վաստակաւոր անդամներէն՝ կարապետ Ճանիկեանը:

Մխիթեանց ներկայացուցիչներու, ազգայիններու, բարեկամներու եւ ընկերներու լայն շրջանակ մը լեցուցած էր Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահը: Պատուոյ սեղանին, մեծարեալին շուրջ, տեղ գրաւած էին՝ Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան՝ ժողովրդապետ հայ կաթողիկէ համայնքին, Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան, Նշան Քհնյ. Գուլումճեան, Ազգ. Առաջնորդարանի անդամներ, Պօմոնի, Պուլ. Օտտոյի, Սէն Լուի, Սէնթ Մար – կրիթի եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ քոմիսէր Գրիգորեան:

Սեղանօրհնութիւնը կատարեց Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան, նոյն առեն ընդգծելով ընորհաւորութեան եւ բարի մաղթանքի խօսքեր ուղղուած Կարապետ Ճանիկեանի:

Հայկերոյթի բացման խօսքը ըրաւ Կարօ Յովսէփեան չեշտելով ձեռնարկին իմաստը: Յարգել, պատուել անձ մը որ տասնեակ ու տասնեակ տարիներ ազգային, եկեղեցական, կրթական ու հասարակական կարեւոր եւ պատասխանատու պաշտօններով ու գործունէութեամբ բեղնաւորած, արդիւնաւորած է իր կեանքը: Ապրած է իր հայ մարդու կեանքը: Կարօ Յովսէփեան ըսաւ թէ հանրային կեանքին մասնակցիլը ու ծառայելը կը նշանակէ միայն ու միայն իր անձէն տալ յանուն ազգային իդէալներու, գաղափարներու իրականացման, յանուն հոգեկան գոհունակութիւններու: Քիչերուն վիճակուած է այս վճռակամութիւնն ու պատրաստակամութիւնը, գոհունելու, տալու դիտակցութիւնը ու այդ քիչերէն է կարապետ Ճանիկեան, արժանի օրուան պատիւին:

Ազգ. Առաջնորդարանի փոխ – նախագահ՝ վիրաբոյժ Զաւէն Գաբրիէլեան, ֆրանսերէնով, նչեց վաւերագրերը, կոնդակները, նամակները թիւերով եւ թուականներով, ընդգծելով Հարաւային Ֆրանսայի թեմի վաւերականութիւնը եւ անկէ բխող կառոյցը տրուած ըլլալով ոմանց անգիտութիւնը, թերահաւատութիւնը մինչեւ իսկ ժխտումը: Ապա, վեր առաւ օրուան մեծարեալին տարիներու աշխատանքը Ազգ. Առաջնորդարանէն ներս յայտնելով իր յարգանքի ջերմ զգացումները:

Նշան Քհնյ. Գուլումճեան վերագծեց կարապետ Ճանիկեանի կեանքի ուղին, Սեբաստիայէն՝ Պոլիս, Կեսարիա դար – ձեալ Պոլիս ուր քսանական թուականներուն արդէն կը մանէ ազգային գործերուն մէջ, ապա 1923ին կ'անցնի Յունաստան ու նոյն տարին կը փոխադրուի Ֆրանսա: Ժամանակ մը կ'ապրի Թուլուզ եւ ի վերջոյ Մարսէյլ: 1927 թուականէն ի վեր որպէս հոգաբարձու, որպէս երեսփոխան Ազգ. Առաջնորդարանի եւ ապա անդամ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, որպէս անդամ կրթական յանձնախումբերու եւ որպէս անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կը բերէ իր գործօն մասնակցութիւնը հանրային կեանքին: Տէր Հայրը նախ տուաւ իր նկարագրի յատկանշական գիծերը՝ ջրջահայեաց, համեստ, բարեացակամ բայց նոյն առեն բծախնդիր: Իր խօսքի աւարտին Նշան Քհնյ. Գուլումճեան, Ազգ. Առաջնորդարանի անունով յանձնեց մեծարանքի ոսկէ մետալ մը:

Կարապետ Տէրտէրեան, նախագահ՝ ծաղումով հայ կամաւոր Ռազմիկներու ու Դիմադրականներու Միութեան, իր Միութեան կողմէ չքանչանով մը պատուեց մեծարեալը արտասանելով չնորհաւորութեան ջերմ խօսքեր:

Իր գաղափարակից ընկերներէն Ասատուր Քէօսէեան ճիշդ խօսքերով վեր առաւ Ճանիկեանի եւ Ճանիկեաններու վաստակը այս ափերուն վրայ: Դժուար պայմաններու մէջ, ազգին համեստ այս գին-ուորագրեալները չինեցին ու չէնցուցին այս գաղութը, տուին ազգին իրենց լաւագոյնը: Ասատուր Քէօսէեան գոհունակութեամբ դիտել տուաւ որ երիտասարդները յարգելով իրենց երէց ընկերները, ապահովութիւնը կուտան թէ, դեռ այս գաղութը կրնայ տեւել իր հարազատ դիմագիծով:

Վարդեվառ Գամպէրեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հայաստան խումբի անունով բերաւ չնորհաւորութեան եւ բարի մաղթանքի խօսքեր:

Իր կարգին, Կարապետ Ճանիկեան, յայտնապէս յուզուած, իր սրտագին չնորհակալութիւնները յայտնեց կազմակերպիչ յանձնախումբին, ներկաներուն, բոլոր անոնց որոնք յարգեցին իր համեստ անձը եւ աւելցուց. «Թէպէտ 60 տարիներէ ի վեր աշխատած եմ հանրային կեանքին մէջ, բայց երբեմն փառք չեմ հետապնդած, այլ աշխատած եմ շուքի մէջ, ըրած եմ միայն ինչ որ կրցած եմ, ոչ թէ միայն ինչ որ ուզած եմ: Մեր դժբախտ սերունդը դպրոց չէ տեսած եւ հայ գիրը ու ազգային աւիշը առած է առօրեայէն, աշխատանքով, կամքով եւ գոհաբերութեամբ»: Կարապետ Ճանիկեան իր խօսքը վերջացուց մէկ մաղթանքով՝ տեսնել Հարաւային Ֆրանսայի թեմը միակամ եւ միահամուռ, վերակենդանացած կառոյց ունենալ եւ լծուած գրական ու չինարար աշխատանքի ի շահ եւ ի փառս համայն գաղութին:

Այս մեծարանքի հայկերոյթի վրկան խօսքը արտասանեց՝ Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան, որ չնորհաւո-րեալ օրուան մեծարեալը եւ յիշեալ եռք հանդուցեալ Աւետիս Մելգոնեանը, նախագահ Ազգ. Վարչութեան, որ այնքան ուրախ պիտի ըլլար այս պահուն, բացատրեց թեմ բառին իմաստը եւ տարողութիւնը որպէս Ազգային եւ եկեղեցական պետական կառոյց մը Պետութեան մէջ, ուր ժողովուրդը կը վայելէ համայնական լայն իրաւունքներ, ինչպէս է պարագան Միջին Արեւելքի հայկեղերոն երկիրներու մէջ: Ազատ ընտրութեամբ կը կազմուի երեսփոխանական ժողով ու անկէ բխող Ազգ. Կեդր. Վարչութիւն որուն պլուխը կը գտնուի թեմի մը ընտրեալ եկեղեցականը, առաջնորդ անունով: Տէր – Հայրը թուեց Ազգ. Կեդր. Վարչութեան մը առաքելութիւնը եւ առաջնորդարանի մը կարեւորութիւնը վարչական թուղթերու համար ու վերջացուց ըսելով՝ «ձիշդ է որ այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, նոյն համայնական իրաւասութիւնները չեն տրուած մեզի, բայց փրանսական կառավարութիւնը երբեմ միջամուխ չէ եղած մեր եկեղեցիներու ներքին յարաբերութեան, բարոյական եւ վարչական գործակցութեան եւ մանաւանդ միութեան հակառակ»:

Կարղացուեցան չնորհաւորական դիրեր հասած Փարիզէն Թէ Մարսէյլէն: Այս առթիւ եղան նուիրատուութիւններ Ազգ. Առաջնորդարանին որոնց գումարը բարձրացաւ 6·800 Ֆ·ի: Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր մանաւանդ երգերով: Երգեցին՝ Սիմոն Աւտոյեան, Սիրանոյշ Կարապետեան, Վարդան Առաքելեան, ինչպէս նաեւ Տէր Շահան եւ Նշան քահանաները: Ճաշին պատրաստութիւնը եւ սպասարկութիւնը արժանի էր գնահատանքի: Մասնակցեցան Կապոյտ Ծաչի եւ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Միութեան անդամուհիներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Ես գտայ Նոյի տապանը»,

Գրեց՝ Ֆերնան Նաւառա

Ֆրանսերէն բնագրէն Թարգմանեց՝ Ցակոբ – Գրիգոր

1897ին, Վիլնոյի Համագումարին: 1898ի Ա. Համագումարին կը մասնակցի «որպէս աւտոնոմ կազմակերպութիւն, որը ինքնուրոյն է միայն յատկապէս հրեայ պրոլետարիատին վերաբերող հարցե – րում»:

(**) Հայպետհրատ, Երեւան, 1946:

(***) «Պրաւդա» հիմնուած է 1905ին ուկրէն Մենշեւիկներու կողմէ: 1908ին Տրոցկի կը ստանձնէ խմբագրութիւնը: Կը բողոքէ անունին գործածութեան դէմ, երբ Լենին համանուն թերթը կը հիմնէ:

Ժ. Մ.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Տօնածառի փառաւոր հանդէս՝ բառին իսկական իմաստով, Դեկտ. 16ին:

Բացառիկ պեղեցկութեամբ զարդարուած սրահի մէջ:

Մաքուր եւ ճաշակով դասաւորուած սեղաններու չուրջ՝ ծայրէ ծայր լեցուած հանդիսականներով:

Վարժարանի Ծնողական Միութեան դիւանի անձնուէր ժպտադէմ տիկիններու եւ պարոններու կողմէն ջերմ հիւրասիրութիւն՝ համադամ կերակուրներով:

Աշակերտներու բառաչեզուեան ցնծագին երգերով եւ արտասանութիւններով գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն արտակարգ չքեղութիւն եւ փայլ բերին՝ «Նաւասարդ» պարախումբի գեղադէմ մանչերու եւ աղջիկներու ուժեղ եւ նրբին պարերը: Նորայրի մոգական կիթառը եւ հաճելի ձայնը. Սուրէնի աշուղական երգերը. հուսկ օրուան հիւրերէն՝ երգիչներ՝ Ասխ Հարմանտեան եւ Մարթէն Եորկանց հանդիսականներուն փափաքին գոհացում տուին ազգային խանդավառ երգերով:

Զեռք բերուած մեծ յաջողութիւնը՝ արդիւնք է վարժարանի Տեսչութեան եւ Ծնողական Միութեան դիւանի ժրաջան եւ ազգանուէր անդամներու համադործակցութեան:

Ահա մեծապէս մխիթարական երեւոյթ մը գաղութային կեանքի բեմին վրայ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳՈՂՈՒԹԻՆ ԳՈՂՈՒԹ

ԹՐԻՓՈԼիի (Լիբանան) Ազգային վարժարանի սրահին մէջ, Դեկտ. 9ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյն մասնաճիւղին յիսնամեակին նուիրուած հանդիսութիւնը: Բացման խօսքը կատարած է առենապետը՝ եղբ. Վաչէ Հարմանտեան, չեշտելով Մխիթեան դերը ընդհանրապէս հայ ժողովուրդին եւ մասնաւորաբար գաղութին կեանքին մէջ: Երիտասարդութեան խօսքը փոխանցած է եղբայր Սրա Ալպարեան: Բանախօսած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. Վարչութեան առենապետը՝ եղբ. Վարդգէս Տէր – Կարապետեան, տալով Մխիթեան պատմականը եւ չեշտելով անոր դերը Սփիւռքի տարածքին վրայ: Քառասուն գայլակնոցներու խոստման եւ 13 ակառուներու արենոյշներու երդման արարողութենէն ետք խօսք առած է Մխիթեան Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը՝ եղբայր Սրա Յակոբեան, գնահատելով Թրիփոլիի մասնաճիւղին աշխատանքները:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Ը.

Ավրնիւ որ Կոպըլէնի վրայ էվա սոխուեցաւ կենալ մանր մունր բաներ գնելու իրենց ճաշին համար. խանութներուն դռանը առաջ Սատարօ– կը սպասէր մատոկոտ երեւոյթով մը եւ ամէն անգամ որ Էվա իր քովը կը վերադառնար, յանկարծակի սթափելու երեւոյթ մը կ'առնէր եւ կը չարունակէր ճամբան անչշուկ. Էվա մէկ կողմէն վարժուած բարեկամին տարօրինակ ձեւերուն միւս կողմէ ինքն ալ զարմացած զանազան մտահոգութիւններ, ուշադրութիւն չըրաւ Սատարօֆին: Այսպէս հասան մինչեւ Սիբիօն փողոցը եւ Էվայի բնակած տանը սանդուխներուն վրայ միայն Սատարօֆ հարցուց դանակի պէս հատու ձայնով մը.

– Այս օրերս մեր ծանօթներէն մարդ տեսա՞ք:

– Այս առաւօտ միայն Ալէքսանդրը հանդիպեցաւ վայրկեան մը:

Սատարօֆ պահ մը վարանեցաւ եւ ետին կը նայէր արդէն բարձրացած աստիճաններուն. մէկէն կորովի ձեւով մը դարձաւ եւ վազեց դէպի վեցերորդը:

Էվա դեռ սանդուխներուն վրայ չըն – չասպառ՝ լսեց իրենց սենեակին բացուելը եւ աղջկանը լալու ազմուկը, միեւնոյն առեն Անտռէի խռպոտ ձայնը որ հեռուէն աւելի խղդուկ՝ բոլորովին չարագուշակ հանգամանք մը ունէր: Էվա աւելի չտապով բարձրացաւ մնացած յարկերը եւ երբ իր սենեակը հասաւ, տեսաւ Անտռէն որ չարժումներով կը խօսէր. յաճախ ընդհատուելու ստիպուած. անկողնէն ելեր էր եւ արդէն կէս մը հագուած կը պտըտկէր սենեակին մէջ, ջուր – ղաղրիւս, սրտնեղ: Ջերմոցը վառուած էր բարերախտաբար եւ Էվա հազիւ թէ իր բեռէն թեթեւցած՝ տղեկը առաւ գիրկը եւ նստեցաւ ջերմոցին մօտիկ, աչքերովը Սատարօֆը հարցափորձելով: Ա – նիկա անթափանցելի արտայայտութիւն մը ունէր որ աւելի վախ ազդեց Էվային եւ ինքն ալ ղղոտցած չէր դիտեր ըրած չարժումները եւ կ'ուշանար տղուն կաթը տալու: Մանկիկը միշտ կու լար եւ ատոր վրայ այր ու կին անհամբեր ու սրտնեղ խօսքեր փոխանակեցին: Անտռէ մանաւանդ առանց դիտնալու չարաչար կը վիրաւորէր իր կինը:

– Չեմ դիտեր թէ ի՞նչ ունիս այսքան ուշ մնալու. ժամը մէկն է արդէն:

– Բայց բարեկամս, սպասուցին ինծի:

– Թող չսպասէիր... վերջապէս, չես կրնար ինծի հաւատացնել թէ կաթին համար մնացիր մինչեւ հիմա:

– Որո՞ւ համար կը կարծես թէ Մաթէրնիթէն մնացած ըլլամ մինչեւ հիմա:

Անտռէ չպատասխանեց. տեսնելով արդէն կնոջը աչքերը լեցուած. Սատարօֆ առանց միջամտելու մտիկ կ'ընէր եւ կարծես չէր հասկնար ըսուած խօսքերուն նշանակութիւնը: Երբ պզտիկը վերջապէս հանդարտեցաւ, Սատարօֆ մանրամասնաբար հարցուց Անտռէին զգացած ցաւերը եւ տկարութիւնները: Երբեմն գլուխը կը ցնցէր եւ մտահոգութեամբ կը նայէր անոր տենդագին աչքերուն. քանի մը անգամ հազը խեղդեց Անտռէի պատասխանը որու միջոցին էվա եւ Սատարօֆ իրարու կը նայէին սեւեռած եւ անհանդիստ նայուածքով մը. մէկէն Անտռէ ուժգին չարժումով մը չապիկին կոճակները քակեց եւ կուրծքը բացաւ. ու չըսելու պատրաստ, առանց խօսքի ձեռքերը դրաւ կուրծքին վրայ ու ծռեցաւ բոլոր հասակովը, դէմքը ծամածռելով ուժով ցաւի մը արդեցութեան ներքեւ:

– Անտռէ, կուրծքդ պոչէ, պիտի մախ:

– Ախ, չէ, չէ, բոլոր ատնք կը ճնշեն կոր կուրծքս, ալ չեմ կրնար, չեմ կրնար:

Սատարօֆ տեսնելով որ իր հարցումները զայն կը զգաղրզուէին եւ չափազանց կը յոգնէր պատասխանելու համար, դադրեցաւ ուղղակի խօսք ուղղելէ: Պահ մը ամէնքն ալ լուռ մնացին եւ մեքենաբար կը լսէին ֆօֆը որ կը վառէր ջերմոցին մէջ, կորուկ եւ չոր ազմուկով մը:

(Շար.– 33)

(Շար. Ա. Էջէն)

սփռեց վանքէ մը, ուր երաժշտութիւն եւ բանաստեղծութիւն զիրար կը լրացնէին: Բանաստեղծութիւններու չարքին, Միշէլ Փիքոլի արտասանեց Գրիգոր Նարեկացին):

———×———

ԹՈՒՐՔԻԱ

11 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՀԱՋԱՐԱԻՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐԱՇԻ ՋԱՐԴԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս չարդը, անգամի մը համար, կապ չունէր Հայերուն հետ, այլ պատահած էր Դեկտ. 78ին Սիւննի եւ Շիի համայնքներու միջեւ: Ա. տարեդարձը, հակառակ ձեռք առնուած բացառիկ միջոցներուն, նշուեցաւ չատ բուռն եւ արիւնալի բախումներով երկրին ամբողջ տարածքին վրայ: Հինգ հոգի սպանուած էր եւ երեք վիրաւոր կար Անգարայի արուարձանը: Բախումները իրարու դէմ հանած էին ուսանողներ, շիի աշակերտներ (ձախ) եւ ապահովութեան ուժերը: Պոլսոյ մէջ 500 երիտասարդ հարցապնդուած են եւ բարձրագոյն վարժարանի մը դասատուն ըսպանուած է: Բազմաթիւ եղեռնափոր ձեր ալ տեղի ունեցած են քիչ մը ամէն կողմ, կուսակցական կեդրոնատեղիներու եւ սենեակներու մէջ: Զորեքշաբթի օրուան լուրերու համաձայն, Անգարա եւ Պոլիս 4850 հոգի ձերբակալուած են, 11 մեռեալ կայ: Հինգ լիսէ փակուած են Անգարա մինչեւ Ճունուար 2, Պոլսոյ 24 վարժարաններու մէջ միջադէպեր պատահած են: Իշխանութիւնները արգիլած են ուսուցիչներու Թոփ – Տեր մխութիւնը (ձախ) բայց ալ ուսուցիչներու կեդրոններն ալ փակուած են: Երկուշաբթի օրուան համար՝ Թերեհւման կը խորագրէ « Կարմիր սարսափ », Միլլիէթ՝ « Անիշխանութիւն »: Միջադէպեր պատահած են Անգարայէն եւ Պոլսէն զատ Իզմիր, Մարաշ, Պալիքէշիր, Կարս, Այնթապ:

———×———

ԻՐԱՆ

ՊԱՏԱՆԴ ԿԸ ՊԱԿՍԻ

Ծնունդը եկաւ բայց ոչ արձակում պատանդներու, ոչ ալ որեւէ փոխադրութիւն ինչպէս ըսուած էր նախապէս: Միակ նորութիւնը, որ կայ եւ ան ալ քաջալերական բնոյթ չունի այն է որ Դեկտ. Տիւվալ եւ ամերիկացի երեք կրօնաւորները, որոնք այցելեցին պատանդներուն, միայն 43 հոգիի հանդիպած են: Եօթը պատանդ կը պակսի: Եկեղեցականները միայն խումբ – խումբ կրցած են տեսնել եւ ոչ ամբողջը միասին:

× Պատանդներուն իր մաղթանքները գացած ներկայացուցած է այաթոլա Մոնթազերի, Ճեղափոխութեան Խորհուրդին նախագահը: Ըսած է թէ պիտի ուզեր զիրենք ազատ տեսնել բայց Գարթըրի յանցանքն է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պր. Հայկազ Սարգիս – եան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեան, Պր. Յակիկ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Սարգիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ֆրետերիք եւ Մարթին Տէրտէրեան, այրի Տիկին Էրիքնազ Մկրտիչեան, Տէր և Տիկին Նիքոլա Մկրտիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մկրտիչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Ճակոբեան եւ զաւակները, Պր. Տագէս Պետրոսեան եւ զաւակները, եւ համայն Սարգիսեան, Մկրտիչեան, Տէրտէրեան, Ճակոբեան, Պետրոսեան, Յանոյեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդըստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 30, Մարսէյլի Պլ. Օտտոյի Ս. Ճակոբ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, զաւկին, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, զոքանչին, կեսուրին, հարսին, հօրեղբօր կնոջ, մօրեղբօր կնոջ, մօրեղբօր աղջկան, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՐԱՔՍԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Մկրտիչեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զապէլ Ս. Ճերմակեան, զաւակները ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Դեկտ. 30, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՍՈՒՐԻՆ ՄԱՔՍ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին, ինչպէս նաեւ ՓԱՓԱՋԵԱՆ եւ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ ընտանիքներու համայն ննջեցեալց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ «ԾԱՌԱՋ» ԿԸ ԼուսԻրեւ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Բաֆֆի Սոլաքեան մէկ տարեկան « Ծառաջ » կը նուիրէ իր մեծ հայրիկին՝ Խորէն Համբարձումեանի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Խորէն Համբարձումեան իր կնոջ՝ Սաթենիկ Համբարձումեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ 100 ֆր. կը նուիրէ սիրելի « Ծառաջ »ին:

restaurant
EREVAN
ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

reveillon
LE LUNDI 31 DECEMBRE
Avec
LE DUO HARTAR
VICKEN et HAROUT

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

1926 — ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԿԻՍԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ — 1979

Կը շնորհաւորէ իր յարգոյ բարեկամ եւ յաճախորդներուն Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը, եւ այս առթիւ կը յիշեցնէ թէ, այս տարի եւս ճոխ պատուհաններու, միրգերու, անուշեղէններու եւ ըմպելիներու այլազան տեսակներով պատրաստ է սպասարկելու եւ զարդարելու Ամանորի իրենց սեղանները:

N. NIGOGHOSSIAN
121, Ave. Henri-Barbusse — 95400 Arnouville - les - Gonesse
Tél. : 985-04-46

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14, Rue St. Bazile
ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԿՈՆՔ
Դեկտ. 31 ժամը 22էն սկսեալ
REVEILLON
de la St. Sylvestre
Mardi 31 Décembre de 22 h. à l'aube
animé par l'orchestre JACKY DAY
Menu de Réveillon, ambiance,
Cotillons
—— Prix 220 F. ——
Réservation MCA (91) 50-15-09

– ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է –

ՅՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻԻՆ «ԾԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ ՓԱԿ Է ՇԱԲԱԹ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋԵՐԸ:

CELIGNY
POUR LES FETES DE FIN D'ANNEE
OFFREZ
LE BEAU FOULARD
'ALPHABET ARMENIEN'
EN VENTE AU PRIX DE Frs. 75,00 CHEZ
M. S. DER BALIAN, 221, rue Saint-Honoré, Paris 1er
Librairie PALOUYAN, 9, rue de Trévise, Paris 9e
Maison de la Culture Arménienne, 9, rue de Madrid, Alfortville
Par correspondance :
Contre-remboursement Celigny s.a.r.l. B.P. 9, 94130 Nogent-sur-Marne

MARANE - ՄԱՌԱՆ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
ձոխ եւ ընտիր տեսակներ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Կ'արժէ այցելել
MARANE épicerie orientale
1 bis, rue de l'Arbalète, 75005 Paris tél. 535 - 85 - 26
métro Censier-Daubenton, sur la rue Mouffetard

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան 49րդ տարեկան ցերեկոյթը կիրակի, Մարտ 2ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին Շիմիլի սրահին մէջ:

Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
du Journal « Haratch »

ՈՒՐԲԱԹ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
28
VENDREDI
28 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.545
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.545

«ՕՓԵՓ»Ը Կ'ԱՊՐԻ ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՀԵՐ

Գրեց՝ ՊԵՏՐՈՍ ԹԷՐԶԵԱՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Վերջին օրերու ևիւթերու առատութեան պատճառով, միայն այսօր կրցանք հրատարակել այս այժմէական քղթակցութիւնը, զոր «Յառաջ»ին Փարաէէն ղրկեց Պետրոս Թէրզեան, որ ներկայ եղաւ ՕՓԵՓի վերջին համագումարին.—

×

ՔԱՐԱՔԱՍ.— ՕՓԵՓի 55րդ համաժողովը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 17էն 20 1979ին, այդ կազմակերպութեան մօտ քառասնամեայ պատմութեան ամէնէն տագնապալիներէն մին եղաւ անկասկած, ինչպէս նաեւ ամէնէն երկարը, ամէնէն յոգնեցուցիչը: ՕՓԵՓի անդամ 13 երկիրներէն չուրջ հարիւր պատգամաւորներ մասնակցեցան այս համաժողովին, ներառեալ այդ երկիրներու քարիւղի նախարար – ները: Աւելի քան 300 թղթակիցներ, աշխարհի չորս ծագերէն եկած, հետեւեցան համաժողովի աշխատանքներուն: Հետաքրքրական է յիշել նաեւ, որ հոն կային չորս Հայեր՝ երեք թղթակիցներ ու մէկ թարգմանիչ ՕՓԵՓի անդամ երկիրներէն մէկուն հետ եկած, որ ներկայ եղաւ համաժողովի նիստերուն:

Համաժողովին բացումը կատարուեցաւ երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 17ի առաւօտեան ժամը 10ին Վենեզուէլայի մայրաքաղաք Քարաքասի՝ Թամանաքօ պանդոկի սրահներուն մէջ:

Վենեզուէլայի նախագահ Լուիս Հերբերտա Քամբինզ արտասանեց բացման ճառը՝ չեշտը դնելով անհրաժեշտութեան վրայ նախ՝ միացեալ կեցուածք որդեգրելու քարիւղի գիներու հարցին նկատմամբ, երկրորդ՝ զօրացնելու կապերը ՕՓԵՓի անդամ երկիրներուն եւ թերաճ աշխարհի միւս երկիրներուն միջեւ:

Նախագահ Քամբինզի յոյսերը ի զերեւ ելան սակայն: Համաժողովը այս երկու կէտերուն չուրջ ալ անբաւարար արդիւնքներու յանգեցաւ: Ու երկու պարագաներուն ալ Սաուտական Արաբիան խփանարար դեր մը խաղաց, որուն հետեւանքները կրնան ծանր ըլլալ կազմակերպութեան ապագային համար:

Համաժողովը սկզբունքով երկու օր տեւելու ծրագրուած էր: Ան տեւեց սակայն երեքուկէս օր, ու հանդիսացաւ ամէնէն երկարը ՕՓԵՓի համաժողովներէն: Առաջին օրը, առաւօտեան բացման արարողութենէն ետք, բուդիճային կարգ մը որոշումներ տրուեցան, ինչպէս օրինակի համար 55րդ նստաշրջանի նախագահի ընտրութիւնը, կազմակերպութեան 1980 թուականի պիւտճէի քուէարկութիւն, եւայլն: Կէսօրէ ետքը յատկացուեցաւ զանազան պատուիրակութիւններու առաջարկներու ներկայացումին, ինչպէս նաեւ Տնտեսական Յանձնախումբի տեղեկագրութեան ընթերցումին:

Հոն վիճաբանութիւնները սկսան երկրորդ օրը: Երեք գլխաւոր հարցեր քննուեցան:

Ա.) Առաջարկուեցաւ Պարսկաստանի պատուիրակութեան կողմէ, որ ՕՓԵՓի անդամ երկիրները քարիւղի արտադրութեան 1980ի մակարդակի չուրջ միացեալ ծրագիր մը մշակեն ու կիրարկեն, որպէսզի քարիւղի աւելորդ քանակութիւնները չուկայի վրայ չհասնեն պահանջի եւ մատուցման հաւասարակշռութիւնը: Արտադրութեան փլանաւորման ձգտող նման առաջարկ մը նորութիւն չէ, ՕՓԵՓը իր հիմնադրութեան առաջին օրէն իսկ այս հարցը իր առջեւ ունեցած է, առանց բնաւ վաւերացնելու զայն: Այս պատճառաւ է, օրինակ, որ 1960ական թուականներուն ՕՓԵՓը չկրցաւ գիները բարձրացնել, քանի օտար ընկերութիւնները, որ կը տնօրինէին արտադրութեան մակարդակը, այդպէսով կը յաջողէին միշտ յաւելեալ քանակութիւններ չուկայ դնել, գիներու վրայ ճնշելով: Այս անգամ ալ, սակայն, Սաուտական Արաբիոյ պատուիրակութիւնը մերժեց նման ծրագրի ընթացք տալ: Իւրաքանչիւր երկիր ի՛նք պիտի որոշէ ուրեմն թէ որքան քարիւղ կ'ուզէ արտադրել 1980ին: Այս անորոշութիւնը վտանգաւոր է սակայն ու քարիւղի մատուցումը կրնայ չհամապատասխանել պահանջին՝ զալ տարուան ընթացքին:

Բ) Վենեզուէլա եւ Ալժերիա առաջարկեցին որ ՕՓԵՓի նախաձեռնութեամբ 20 միլիառ տոլարի դրամագլուխով դրամատուն մը ստեղծուի, որուն նպատակն ըլլայ զարկ տալ թերաճ երկիրներու արդիւնաբերական զարգացումին: Ըստ այս առաջարկին, ՕՓԵՓի անդամ երկիրները պիտի տրամադրէին կէսը այս դրամագլուխին, այսինքն 10 միլիառ տոլար, մնացեալ կէսը գոյանալով թէ՛ կարգ մը թերաճ երկիրներու թէ ալ կարգ մը ճարտարարուեստականացած երկիրներու մասնակցութեամբ: Այս ծրագրին նպատակն էր նաեւ Համաշխարհային Դրամատան նման ֆինանսական հաստատութիւն մը ստեղծել որ ըլլայ թերաճ երկիրներուն հակակշիռ տակ, փոխանակ Միացեալ Նահանգներու ու այլ հարուստ երկիրներու կողմէ ղեկավարուելու: Ապա, այս նոր հաստատութիւնը կրնար մնայուն գործակցութեան մը ծիր ստեղծել ՕՓԵՓի եւ երրորդ Աշխարհի միւս երկիրներուն միջեւ: «Մենք առանց երրորդ Աշխարհին ոչինչ ենք, ճարտարարուեստականացած երկիրները կը կլլեն մեզ» կ'ըսէր ալժերական պատուիրակութեան անդամներէն մին: Ուրիշ առաւելութիւն մըն ալ կրնար ըլլալ այն, որ աւելորդ դրամագլուխները ունեցող ՕՓԵՓի երկիրները, փոխանակ այդ դրամագլուխները արեւմտեան դրամատուներու արկղներուն մէջ զետեղելու, կրնային այսպէս զանոնք տրամադրել թերաճ երկիրներու զարգացումին:

Այս ծրագիրը սակայն մերժուեցաւ Սաուտի Արաբիոյ եւ Քուէյթի պատուիրակութիւններուն կողմէ: Փախուստի ճամբայ մը որդեգրելով, անոնք առաջարկեցին որ «յաւելեալ ուսումնասիրութիւններ» կատարուին այս հարցի շուրջ: Անոր փոխարէն, ժողովը որոշեց 1,6 միլիառ եւս յատկացնել ՕՓԵՓի «Մանուր Սնտուկին» որուն դրամագլուխը այսպէսով կը հասնի ուրեմն չորս միլիառ տոլարի: Յիշեցնենք որ այս Սնտուկը ստեղծուեցաւ 1974ին 800 միլիոն տոլարի դրամագլուխով մը: Այս «Մանուր Սնտուկը» առանց տոկոսի կամ չատ ցած տոկոսով փոխ դրամ կուտայ թերաճ երկիրներուն, որոնք դժուարութիւն կը կրեն միաժամանակ սուղ գիներ վճարելու քարիւղին ու իրենց տնտեսական զարգացումի ծրագիրները իրագործելու:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱՁԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Շան գ'էլիզէի մայթին վրայ, հոն, ուր սպաննուած էր Շաբաթ առաւու Երմաղ Զոլփան, ծաղկեպսակ մը դրուած է, որու վրայ ծռած դիւանապէտին այրիին ու աղջկան նկարը «առաջինը» կ'ընէր, Զորեքշաբթի առաւու «Ֆրանս – Սուար»ի «իրենց ամէնէն տխուր Ծնունդը» «տըպաւորիչ» խորագիրի մը դիւտն ալ ընելով, ինչ որ իսկապէս դիւտաւոր է երբ խօսքը կը վերաբերի մահմետական ընտանիքի մը...:

Թրքական մամուլն ալ կիրակի եւ երկուշաբթի լայն տեղ կուտար մահափորձին: Հիւրրիէթը առաջին էջին վրայ կը խորագրէր «ՀԱՅԵՐՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԱՐԻՒՆԸՆ ՉԵՆ ԿՇՏԱՆԱՐ» ու փարիզի իր թղթակիցը կէօքչէն Սիփահիօղլու կը նկարագրէր մահափորձին պարագաները, ապա թերթը կը գրէր.— «Պատահարին տեղեակ ըլլալէ վերջ, Զոլփանի կինը՝ Իւլքիւ Զոլփան, խիստ ցնցուած եւ անմխիթար՝ հետեւեալները կ'ըսէ. «Զօրաշրջիկութեան դրասենեակը նախապէս ալ ռումբ դրուած էր: Դեսպանութեան այդ առթիւ կառավարութեան ներկայացուցած ապահովութեան միջոցներու բազմապատկումի պահանջը ապարդիւն մնացած էր: Չեմ հասկնար թէ, անմեղ անձեր սպաննելով ոճրագործները ի՞նչ նպատակի հասնիլ կ'ուզեն»:

«Սոյն մահափորձին տէր եղած են հայկական երեք տարբեր կազմակերպութիւններ՝ «Ցեղասպանութեան դէմ Հայ Փոխվրէժի Յանձնախումբեր», «Հայկական Ազատագրական Միութիւն» եւ «Հայկական Նոր Ընդդիմութիւն»ը: Սակայն, Ֆրանսական ոստիկանութիւնը յայտնած է, թէ մահափորձը հաւանաբար կատարուած ըլլայ «Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակ»ին կողմէ, եւ թէ միւս երեքը հաւանաբար միայն հարցաքննութիւնները չփոթեցնելու համար է որ պատասխանատուութիւն ստանձնած ըլլան»:

Միլլիէթի փարիզի թղթակիցը՝ Միւհէլ Փէրլմանի կուտայ լուրին մանրամասնութիւնները եւ արձագանգ կը հանդիսանայ Ա. Ֆ. Փ.ի եղած հեռաձայնին: Իսկ Թէրճիման առաւելաբար կը ծանրանայ Պ. Պ. Սի.ի հաղորդումին ու կը գրէ.—

«Անգլիական Պ. Պ. Սի.ն առաջին անգամ ըլլալով, խիստ լեզուով մը դատապարտած է հայ ահաբեկիչներու արտասահմանի թուրք պաշտօնեաներու եւ թրքական հաստատութիւններու դէմ կատարած եղեռնափորձերը եւ ըսած է. «Հայ ազգայնականները իրենց եւ Հերետեաներու դատին միջեւ նմանութիւն մը կը ստեղծեն: Օսմանեան կայսրութիւնը աւելի քան յիսուն տարի առաջ վերջ գտած է, եւ սակայն, Հայերը տակաւին կը փափաքին այդ օրերուն պատահած դէպքերու հաշուեյարդարը չարունակել: Մինչ այդ, կը մոռնան այն իրողութիւնը թէ համաշխարհային Ա. պատերազմի ընթացքին Հայերը իրենց եղածները փոխադարձեցին չատ աւելի խժդժօրէն, թուրք ժողովուրդը հաւաքաբար խեղդամահ ընելով»:

«Մոլեռանդ անմտութիւնը, այսօր, հայ ահաբեկիչներու եղեռնափորձերուն մէջ բացարձակապէս ի յայտ կուգայ, եւ որով կը կարծուի թէ, անցեալի դէպքերէն չատ տարիներ ետք աշխարհ եկող անձերու դէմ գործուող յարձակումներով իրենց սպաննուած ծնողքներու վրէժը կը լուծեն»:

×

Հռոմի եղեռնափորձերը, որոնց տէր եղած էր «Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակը» մեծ արձագանգ չգը-

ԹԵՀՐԱՆ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԸ

Թեհրանէն հասած լուրերէ եւ մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Դեկտ. 19ի թիւէն (որ յատուկ յաւելուած էջ մը ունի այս առթիւ) կը տեղեկանանք թէ անախորժ դէպքեր պատահած են Դեկտ. 17ին երբ «Մի խումբ հակայեղափոխականներ, իմպերիալիստներուն ու սիոնիստներուն գործակալներ չփոթ ու սարսափ ստեղծելու համար հայ ժողովրդի մէջ, անցեալ գիշեր յարձակուել եւ գրաւել էին Առաջնորդարանը»: Կը պարզուի որ առաջնորդը՝ Արտակ Աբգ. եւ Թեմական խորհուրդը գիշեր մը պատանդ բռնուած են: Այս արարքին դէմ է որ Դեկտ. 18ին Թեհրանի Հայութիւնը բողոքի ցոյց մը ըրած է: Նոյն օրը «Արարատ» դպրոցը տեղի ունեցած բախումներու ընթացքին երեք հոգի վիրաւորուած է:

«Ալիք» հրատարակած է բազմաթիւ բողոքներ, Հ. Յ. Դ. մարմիններէ, Ռոստոմ Երիտ. Միութենէն, եւն., եւն.:

Աւելի մանրամասնութիւններ այս անախորժ դէպքերու մասին՝ յետագային:

տան մամուլին մէջ: Երկուշաբթի օր, Քոռիէռէ տէլլա Սեռա լուրը կուտար, յայտնելով Կիրակի իրիկուն բուռն պայթում մը տեղի ունեցած էր Վիա Վենեթօ, Լա-Ֆրանսի գրասենեակին առջեւ եւ բազմաթիւ ապակիներ ջարդուփշուր եղած էին: Ուրիշ ռումբ մը պայթած է Վիա Փրինչիփէ Ամէոէօ, վեց յարկնոց չէնքի մը առջեւ, հուսկ երրորդ մը՝ Սալիթա Սան Նիքոլօ տա Թոլենթինօ: Երեքշաբթի օր, Մաքէն, իր վերջին էջին վրայ արձագանգ կը հանդիսանար այս 3 եղեռնափորձերուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՎԻ

ԱՆԳԱՐԱ – ՈՒԱՇԻՆԿԹՕՆ բանակցութիւնները զինուորական կայաններուն մասին կը վերսկսին գալ շաբթու Անգարա, ուր կը հասնին երկու Ամերիկացի – ներ, Պաշտպանութեան նախարարութեթենէն: Պէտք է վերջ գտնեն ամէնէն ուշը մինչեւ Ճունուար 9:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մէջ կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ եւ յստակ է որ ընդդիմութիւնը բաւական զօրաւոր է եւ Մոսկուա կրկին զանգուածային ուժ ղրկած է իր վարչակարգը պաշտպանելու համար:

ՂՈՄԻ մէջ, Խոմէյնի այս անգամ ալ թերթախ առած է Ճուվհ.—Պետրոս Ք.ը եւ ըսած իրեն այցելող ամերիկացի պատուելիներուն՝ «Պարոն Պապը կ'անպիտանա՞յ Գարթըրի եւ Միացեալ Նահանգներու միւս նախագահներուն ոճիրները»:

ՌՈՒՏԻ ՏՈՒՉՔԻ Արեւմտեան Գերմանիոյ տրոցկիստ ուսանողներուն նախկին պարագլուխը մեռած է անցեալ օր գանատական Եուքլանտ քաղաքը 40 տարեկանին: Մեռած գտնուած է բաղնիքը: Կը կարծուի թէ անհանգստութեան մը հետեւանքով գլուխը զարկած է իննած պահուն:

ՅՈՎՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ

«Հանրապետական պատերազմի տևողության մասին» հրամանագրի նախագիծը ներկայացնելիս Ստալինի ելույթից հետո ամենուրեք ժողովուրդը սկսեց ակտիվորեն քննարկել այդ կարևորագույն փաստաթուղթը։ Ամենուրեք ժողովուրդը ոգևորությամբ ընդունեց այդ հրամանագրի նախագիծը։ Ընդհանուր ոգևորության մթնոլորտում անցան նաև Մոսկվայի գրողների ակումբի ժողովները, որոնց մասնակցում էին ակումբի անդամներ՝ գրողներ, գրականագետներ, արվեստագետներ։ Ելույթ ունեցողները հայտնեցին իրենց անսահման ուրախությունը, որ Ստալինի ղեկավարությամբ Խորհրդային Միությունը հաղթանակ է տանելու։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի յինանմեակի տարին յաջողութեամբ փակուեցաւ Մարսէյլի մէջ: Զորս մասնաճիւղերը՝ քաղաք, Պլ. Օտտօ, Սէն Ժեռոմ եւ Պօմոն միասնաբար կազմակերպեցին, կիրակի, Դեկտ. 16ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ յինանմեակի ոճնակատարութիւնը որ դառաւ ժողովրդական մեծ արձագանգ: Վատպուրական սրահը լեցուն էր ծայրէ ծայր: Զեռնարկը կը վայելէր պատուոյ նախագահութիւնը կապոյտ Խաչի վաստակաւոր երէց անդամ – մուհիներէն՝ Տիկիններ Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի եւ Հռիփսիմէ Պաղտասարեանի: Ներկայ էր Մարսէյլի երեսփոխան Ժ. Փ. Կօտէնի ներկայացուցիչը՝ Պր. Տըփրա:

Օրուան նախագահուհին՝ Վարսենիկ Ֆէօսէեան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան ամփոփուելու առ յաւէտ բաժնուած բոլոր անդամուհիներու յիշատակին, անանուն թէ անուանի, որոնք իրենց լաւագոյնը տուին այս կազմակերպութեան: Շեշտելէ վերջ թէ գաղթականութեան ամէնէն գժուար օրերուն է որ Կապոյտ Խաչը ծնունդ առաւ պատասխանելով այսպէս ազգային կարիքի մը, Վ. Ֆէօսէեան օրինակներով եւ նաեւ պատկերներով ցոյց տուաւ Կապոյտ Խաչու – հներու կատարած սեւ բայց օրքան վսեմ աշխատանքը: Հիւանդին, տկարին, կարկինին, ծերին օգնել, մխիթարել: Նորահաս սերունդներուն ջամբել հայեցի դաստիարակութիւն հոս ու հոն վառելով հոգի. միօրեայ զպրոցի մը ճրագը: Առիթ տալ պատանիներուն ֆիզիքապէս կազդուրուիլ եւ հոգեպէս լեցուիլ հայկական մասնաւոր կայանով: Վ. Ֆէօսէեան ըսաւ. « Կապոյտ Խաչը գուրկ է նիւթական մեծ հասոյթներէ: Իր լաւագոյն թիկունքը հայ ժողովուրդն է: Ինչ որ ժողովուրդը կուտայ, Կապոյտ Խաչը կը վերադարձնէ ժողովուրդին »:

Տօնակատարութեան պատուոյ նախագահուհի՝ Տիրուհի Սէրէնկիւլեան հակիրճ կերպով ըրաւ Կապոյտ Խաչի պատմականը: Կարմիր Խաչի օրերէն մինչեւ Ցունուար 1928, երբ նուիրեալներու փաղանգի մը նախաձեռնութեամբ եւ գործնական ճիգերով հիմը կը դրուէր Կապոյտ Խաչին Մարսէյլի մէջ, եւ մինչեւ Սեպտ. 1928 Ա. Պատգամաւորական Ժողով: Իր հինգերկուքնէն տարի մը վերջ Կապոյտ Խաչը կը հաշուէր 400 անդամուհիներ բաժնուած 13 մասնաճիւղերու մէջ: Ապա տարիներու ընթացքին Կապոյտ Խաչը դարձաւ կուռ եւ ծաւալուն կազմակերպութիւն մը: Տիրուհի Սէրէնկիւլեան ներկայացուց ընդհանուր հաշուեկշիռ մը Կապոյտ Խաչի գործունէութեան՝ բարեսիրական եւ կրթական ու մասնաւորա – պէս ծանրանալով հայապահպանման գժուար գործին վրայ ըսաւ՝ « եղունգ – ներով պէտք է մաքառիլ այս դժուարու – թեանց դէմ, պահելու համար մեր լեզուն որ մեր միակ փրկութիւնն է: Երիտա – սարդ մայրե՛ր, հայերէն սորվեցուցէք ձեր զաւակներուն »: Ապա, կոչ ընելով խաչուհիներուն աւելցուց. « միշտ այս նոյն նուիրումով շարունակեցէք աշխատիլ »:

Իր կարգին օրուան բանախօսը, Մէթր Յովիկ Եղիազարեան, հայերէնով եւ ապա ֆրանսերէնով նախ քնարոշեց հայ կնոջ դերը մեր պատմութեան մէջ: Հայ կինը ճգնաժամային րոպէներուն միշտ իր զօրաւոր դրոշմը դրած է մեր ժողովուրդի պայապայքարին մէջ, մանաւանդ յեղափոխական շրջանին, արի կեցուածք ցուցաբերեց քաջալերելով, ներշնչելով, բարոյապէս զինելով այր մարդը: Հիւսեց դրուատիքը հայ կնոջ առաքինութիւններուն որ եղած է միշտ ամուր պաշտպանը մեր լեզուին, ազգային աւանդութիւններուն եւ ընտանեկան սրբութիւններուն: Կապոյտ Խաչը կը պատկանի հայ կնոջ այս դասին որպէս նոր օրերու « Մեծ Տիկին Հայոց Անահիտ »: Բանախօսը անդրադարձաւ Կապոյտ Խաչի հիմնադրութեան օրերուն երբ դեռ Հայը մոլորած էր այս ափերուն վրայ, անհաղորդ էր միջավայրին, ըսելով թէ օրքան քաջութիւն եւ յանդգնութիւն պէտք էր դիմադրաւելու համար հանապազօրեայ դժուարութիւններ, ստեղծելու համար կանոն կազմակերպութիւն մը որ այսօր հիսուն տարի վերջ կը ներկայանայ որպէս ծաւալուն շարժում մը, փայլուն անցեալով: Յովիկ Եղիազարեան հետեւեալ բառերով բնորոշեց Կապոյտ Խաչի գաղափարականը՝ « օգնութիւն, քարեսիրութիւն, եղբայրութիւն եւ հայեցի դաստիարակութիւն մեր գոյապայքարի նամբուն վրայ »: Իսկ ամառնային օգափոխութեան կայանը որակեց՝ « Կապոյտ Խաչի հունձքը »: Ընդգծելէ յետոյ Սփիւռքի Հայութեան համար միասնականութեան ոգիի անհրաժեշտութիւնը պահպանելու համար իր իրաւունքները եւ իրականացնելու համար մեր ազգային խոհերը, իր խօսքի աւարտին բանախօսը յայտարարեց՝ « Կապոյտ Խաչը արժանի է մեծարանքի որպէս Սփիւռքի Հայութեան յոյսի եւ լոյսի վառարաններէն մին եւ որքան ատեն որ տեսէ Սփիւռքը, այնքան ատեն կայ ու կը մնայ Կապոյտ Խաչը, պատրաստ նորանոր նուաճումներու »:

×

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի չորս մասնաճիւղերը, միութեան զինանշանը կրող ոսկէ մետալով մը պատուեցին իրենց ղոյզ պատուոյ նախագահուհիները՝ Տիրուհի Սէրէնկիւլեան եւ Հռիփսիմէ Պաղտասարեան: Աւելցնենք որ եղան ինքնաբուխ նուիրատուութիւններ:

×

Գեղարուեստական բաժինը ունէր որակ եւ ճաշակ: Տիկին Ալիս Պիւլկիւրեան, իր յատուկ ոճով, արտասանեց Պ. Սեւակէն « Մենք քիչ ենք բայց Հայ ենք » ազգաշունչ քերթուածը խլելով բուռն ծափահարութիւններ: Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան « Անի » պարախումբը հանդէս եկաւ հայկ. պարերու գեղեցիկ յայտագրով մը: Ելոյթէ ելոյթ պարախումբը կ'արձանագրէ յառաջդիմութիւններ, որոնք կուգան պսակելու պարուսոյց Ելա Արզուեանի ջանքերը: Շարժումներու ներդաշնակութիւնը, ճշդութիւնը եւ ժուժկալութիւնը ձեւերու արդիւնքն են որոշ պարագրութեան մը փնտռտուքի: Խումբը դեռ նոր է ու երիտասարդ, հետեւաբար կատարելագործելի մանաւանդ բազմապատկելով իր անդամներու թիւը:

Երգչուհի Անժէլ Կարապետեան հանդէս եկաւ հայկ. մեղեդիներու յայտագրով մը, մեկնաբանելով յատկապէս՝ Կոմիտասի, Ալէմշահի եւ Կանաչեանի ստեղծագործութիւններէն: Կատարեալ վայելք մը: Լիոնէն Ցիւրիխի երաժշտանոցները եւ ապա Վիէննայի երաժշտանոցը երգչուհին կատարելագործած է իր սոփրանօ ձայնը եւ բեմարուեստը: Վճիտ եւ հաղորդական ձայն մը, կատարեալ հնչակնութիւն մը: Անժէլ Կարապետեան կ'ապահովէ իր արդար տեղը գեղարուեստի կալուածէն ներս Ֆրանսահայ այլ երգչուհիներու կողքին: Անժէլ Կարապետեան ելոյթը ջերմ ու երկարատեւ ծափերով ողողեցին սրահը: Յայտագրի Ա. մասին դաշնակի վրայ ընկերացաւ յայտնի արուեստագէտ Ա. Սիրանոսեան, աւելի փայլ տալով ելոյթին, իսկ Բ. մասին Ռոմանի նուագախումբը, գեկավարութեամբ Ա. Սիրանոսեանի: Ռոմանի երաժշտական խումբը առանձին յայտագրով մը մասնակցեցաւ գեղարուեստական բաժնին: Մեկնաբանեց հայ երգահաններու գործեր: Ա. Սիրանոսեանի արժանիքը կրկնակի է: Նախ որպէս տաղանդաւոր երաժիշտ եւ խմբավար եւ ապա որպէս հայ երաժշտութիւնը, երգը եւ մշակոյթը տարածող Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու բեմերուն վրայ: Խումբը ունեցաւ յաջող մեկնաբանութիւններ եւ երկար ծափահարութիւններ որով գնահատուեցաւ:

Յիանմեակի այս ոճնակատարութիւնը վարեց Տիկին Ալիս Պիւլկիւրեան:

Յաջող ձեռնարկ մը որ պատիւ կը բերէ Կապոյտ Խաչին եւ գաղութին:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒՄ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Ինչպէս նախորդ տարիները, Հայ Արիներու Միութեան փարիզեան շրջանը այս տարի ալ կազմակերպած էր իր շրջանային հանդէս – ոճնածառը Ալֆորվիլի քաղաքապետին կողմէ տրամադրուած լայն սրահի մը մէջ, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի Դեկտ. 16ին: Ալֆորվիլի շրջանն էր հիւրասիրողը եւ տեղւոյն գայլիկները, թեւիկները, արենոյշներն ու արիները, մեծ ուրախութեամբ ընդունեցան փարիզեան շրջանի միւս խումբերը, եւ կ'առաջնորդէին զանոնք դէպի ոճնածառը:

Հաւաքոյթը սկսաւ Ալֆորվիլի Շրջ. պետ Վարուժան Գալֆաեանի բարի գալուստի խօսքերով, ուղղուած Միութեան ընդհ. պետին, Միութեան Գործադիր Մարհուրդի անդամներուն եւ բոլոր մասնակցողներուն:

Հանդէսը չարունակուեցաւ նոր արիներու եւ արենոյշներու խոստումով որոնք ստացան իրենց նշանակները: Ցետոյ բոլոր մասնակցող խումբերը ներկայացուցին իրենց պատրաստած երգերը, երգիծական ներկայացումները եւ խաղերը:

Միութեան ընդհ. պետ Գուրգէն Մեծատուրեան տուաւ նոր տարուան իր ուղերձը, չեշտելով 1979ի փայլուն գործունէութիւնը բանակումներով, արշաւներով, տարեկան հանդէսով եւ համաշխարհային ձեմպօրիին փայլուն մասնակցութեամբ: Շնորհաւորեց Միութեան բոլոր անդամներուն սկաուտական ոգին եւ օրինակելի գործունէութիւնը: Շեշտեց յառաջիկայ տարուան յայտագիրը, նոյնքան կարեւոր եւ նոյնքան օգտակար, եւ մաղթեց որ բոլորն ալ բերեն իրենց բաժինը, աշխատանքին եւ ճիգերուն, որպէսզի Հայ Արիներու Միութիւնը ունենայ չատ մը նոր գայլիկներ, արենոյշներ, թեւիկներ եւ արիներ, կազմելու համար նոր խումբեր: Ցիշեց նաեւ 1980 Մարտ 2ի 49րդ տարեկան հանդէսը որուն պատրաստութիւնը արդէն սկսած է եւ մաղթեց չատ փայլուն եւ յաջող ցերեկոյթ մը: Մեր Միութեան կեանքին 52րդ տարին կը սկսինք, որ վստահ եմ պիտի ըլլայ նոյնքան կենսունակ ինչպէս նախորդները: Շնորհաւորեց նոր եւ հին խմբապետները եւ խմբապետուհիները եւ վերջացուց ջերմագին մաղթանքներով Հայ Արիներու Միութեան վարիզեան եւ միւս բոլոր շրջաններուն:

Ընդհ. պետին ուղերձէն վերջ ժամանեց Կաղանդ պապան, որ իր շնորհաւորութիւններէն յետոյ բոլորին բաժնեց չատ գեղեցիկ նուէրներ: Եւ բոլորը հաւաքուեցան նախընթերիքի սեղաններուն չուրջ, եւ մասնակցութեամբ ծնողքներուն ու պետերուն երգեցին եւ պարեցին, եւ հազար մաղթանքներէ վերջ, բաժնուեցան այս գեղեցիկ հանդէսէն, ցտեսութեան երգերով... մինչեւ յառաջիկայ հանդիպումը:

Հ. Ա.

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
(Վ Է Պ)
= ՋԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Ը.

Անկողինին եզերքին նստած Անտէ զոյնի նայուածքներ կ'ուղղէր թէ՛ կնոջը եւ թէ Սատաւրօֆին, անոնց դէմքին վրայէն կարդալու համար կարծես իրեն պատահարութիւնը. մէկէն կռնակին վրայ իյնալով սկսաւ խնդալ, չար, ջրնզդրիւկ խնդուածքով մը. եւ երբ Իվա եւ Սատաւրօֆ զայն վերցուցին այտերը ոդղուած տեսան արցունքներով: Այսպէս տեւեն մը անցաւ լալու եւ խնդալու փոփոխակի տագնապներու մէջ, որուն մէջ ջոջին դէմքին մկանունքները կը կծկուէին եւ անհասկնալի բառեր կ'արտասանէր որոնց նշանակութիւնը կը հասկնային միմիայն անոր աչքերուն սարսափի արտայայտութենէն:

Դժուարաւ կրցան զինքը հանդարտեց-նել մինչեւ որ յաջողեցան վերջապէս հանուրցնել եւ անկողինը դնել: Քիչ մը ատենէն անիկա թաղուեցաւ կէս քունի թմրութեան մը մէջ որուն միջոցին Իվա եւ Սատաւրօֆ ցած ձայնով կը խօսակցէին. հետզհետէ Իվայի դէմքը իր կարգին վախի, ըմբռնացումի եւ համակերպութեան արտայայտութիւններ առաւ, երբեմն գլուխը կը կռթնցնէր վառարանին եւ խոր մտածումի մէջ կ'իյնար մինչ Սատաւրօֆ կը համոզէր զայն:

– Դուք չէք կրնար զայն խնամել, անկարելի է, պէտք է ճարը գտնել եւ զայն հիւանդանոց փոխադրել:

– Մ՛իս, Պարոն Սատաւրօֆ, ինչպէ՞ս կարելի է:

– Բայց Տիկին, անհրաժեշտութիւն մըն է այլեւս, վարանիլը աւելորդ է:

Պահ մը կեցաւ. յետոյ աւելցուց.

– Փիքիէ հիւանդանոցին մէջ ներքին բժիշկ մը կը ճանչնամ, կ'երթամ կը խօսիմ, հոն կը փոխադրենք, ամէն օր կ'երթանք զինքը տեսնելու, ուրիշ ճար չկայ:

Քանի մը աստիճան սանդուխներէն իջած էր արդէն երբ նորէն էվային դարձաւ.

– Քալութի՛ւն, Տիկին Էվա, ես չեմ ուզանար գալու, ցտեսութիւն:

Թ.

Թրամուէյը արագութեամբ կ'անցնէր էնվալիտներէն. խոնաւ գետնին վրայ րէվերպէրները կը ցոլանային երկայն լուսեղէն ղիծեր չինելով եւ երբեմն մէյն հեռուէն ուրիշ թրամուէյի մը կարմիր լապտերը արագութեամբ կ'անցնէր պահ մը չառագունելով դիւերուան մըշուչը որ հիմա սեւ չղարչի մը պէս թեւ կը սաւուերէր պուլվարին ծառերը և արարքըմանները. Սատաւրօֆ թրամուէյին վրայ՝ հագիւ թէ պատապարուած էր իր երկայն վերարկուին մէջ. երբեմն ջանքեր կ'ընէր ալ աւելի ծածկուելու եւ կ'երեւայ թէ առանց արդիւնքի, որով – հետեւ կը ցնցուէր բոլոր մարմնովը ցուրտէն եւ ի զուր կը ջանար հանդարտ դիրք մը առնել կարենալ խորհելու համար:

(34 – Շար.)

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Յունուար 6, կիրակի ժամը 15·30էն սկսեալ՝ հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՓ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ արտասանութիւն
ՃՈՒ ԹԷՑԱՍԵՂԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ
ԵՒ ԾՆՆԴԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ
ՓԱՐԻԶ
Ս· ՑՈՒԼՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Երեքշաբթի, Յունուար 1, կաղանդ, տարեմուտ, Գ· օր Ծննդեան պահոց: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

ouvert depuis le jeudi 30 novembre

PARIS-PARIS

CABARET GREC

Direction HOVANESSIAN

30, AVENUE GEORGE V TEL. 720 27 33 720 28 60

ambiance grecque

UN NOUVEAU CABARET DE GRANDE CLASSE

Nouveau Disco
NORAIR

33 Tours

En vente :
TELE CONDORCET
175, Av. Jean Jaurès, CLAMART
VIDEO-SON
49 rue Victor Hugo
ALFORTVILLE
LIBRAIRIE PALOUYAN :
9, rue de Trévise — Paris (9e)
Restaurant NORAIR :
24, rue Rodier — 75009 PARIS

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
87, Rue Tronchet — 69006 Lyon

Երեքշաբթի, Յունուար 1, կաղանդ, առաւօտեան ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ· ՂԱԶԱՐԵԱՆ
Կիրակի, Յունուար 6, Տօն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի, առաւօտեան ժամը 11ին հանդիսաւոր պատարագ Սէն Սիբլ Ս· Գրիգոր Նարեկացի մատրան մէջ:

SPECIAL NOEL
LA CAPPADOCE

Saint Sylvestre - Noël Arménien

MENU SPECIAL A 200 F plus service

ORCHESTRE CAPPADOCE
DUO GREC ACROPOLIS
DANSEUSE ORIENTALE
*
LIDYA VERKIN
MARTEN YORGANTZ

DISCOTHEQUE APRES 2 h. DU MATIN

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

Հայկական Ծնունդ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Մշակոյթի Տան վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի մանակցութեամբ Հայկ· Ծնունդի առթիւ՝ մանուկներու համար կը կազմակերպուի մանաւանդ հանդիսութիւն մը Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ, Յունուար 5, ժամը ճիշդ 3ին:

Կը ներկայացուի խամաճիկներու միջոցաւ « Աւարայրի պատերազմը եւ վարդան Մամիկոնեան »:

Ներկայացումէն անմիջապէս յետոյ, նախընթրիք ժամը 17·30ին, բոլոր մանուկները կ'առաջնորդուին Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, ուր պիտի պատարագէ Հ· Ներսէհ Բապուճեան:

YORGANTZ

NOUVEAU !
MAXI 45 t. INTERNATIONAL
est paru

DISCOTCHARI
REGGAE

Cappadoce Productions 3750530

RESTAURANT ARMENIEN
NORAïR
DINER DANSANT
Orchestre sabra
24 RUE RODIER 75009 Paris Ouvert tous les jours

24, rue Rodier
75009 Paris
tél. 280-35-84

DANSES et CHANSONS
avec
GRICHA GRINN
Pianiste virtuose et chanteur
arménien - russe - tzigane - blatnoï
de 20h.30 à 2h. (fermé le dimanche)

menu à 37 F — Hors-d'œuvres variés avec brochette ou petites volailles en grillade

MARIAGE - BANQUET (50 couverts)
PARKING 7 rue Rodier 75009 Paris

REVEILLONS

St. Sylvestre et Noël Arménien
Mardi 31 Déc. et Samedi 5 Janvier
Menu spécial : 200 F.
Danses et chants folkloriques

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը սոսկած է հետեւեալ նուէրները, Յակոբ Քիւրէճեանի հոգեհանդիստին առթիւ·— Տիկ· Պայծառ Քիւրէճեան 100 Ֆր·, Նշան Քիւրէճեան 100 100 Ֆր· եւ զաւրոցին 100, Սահակ Քիւրէճեան 100, Տէր եւ Տիկ· Ժանօ Ծուխանէսեան, Տէր եւ Տիկ· Կրուսոն 50ական, Տիկ· Սեֆէռ 10 Ֆր· Այլ նուէրներ·— Պօղոս Հայթայեան 40, Զապէլ Գուլումճեան 100, Ովաննա Գուլումճեան 50, Ալիս Սեմէրճեան 50 (ուխտի մը առիթով):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ· Խաչի Կրօնական Մանաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր· 23ին, Ալր Օթէլի մէջ:

NOEL ARMENIEN

DANS LES SALONS DE SOFITEL — SEVRES
Organisé par la Croix Bleue Arménienne d'Issy les Moulineaux

GRAND DINER DANSANT

Animé par l'orchestre
DES GAIDZAG'S

le Samedi 5 JANVIER 1980 à partir de 20 h. 30 jusqu'à l'aube
Réservation : 642-20-49 — 645-37-08 — 642-46-71

UGAB - JEUNE

TENNIS DE TABLE

Le Comité des Jeunes de l'UGAB annonce la création de son Club de Tennis de Table ouvert à tous ses sympathisants.

Des cours seront organisés chaque Jeudi de 19 h. à 22 h. L'entraînement libre aura lieu chaque Samedi de 14 à 19 h. environ, au Centre Culturel Alex Manoogian : 118, rue de Courcelles, Paris 17e.

Le Club dispose d'un entraîneur, une jeune française d'origine arménienne appartenant à une sélection des meilleurs joueurs de France, ainsi que d'installation adéquates.

Les participants apporteront leurs raquettes.

Pour tout renseignement complémentaire, prendre contact avec Mlle Hermine BARGUIRDJIAN, le matin avant 10 h. Tél. 333-60-52.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս· Մեսրոպ Կրթարանը չնորհակալութեամբ ստացած է·—

Տէր եւ Տիկ· Երամեան (Վիլմոմպլը) 1000 Ֆր· Պր· Մանուկեան (Փալէզօ) 750, Տիկ· Զէննոզեան (Ռիւէյ Մալմէզոն) 500 փոխան ծաղկեպսակի Գասպարեանի մահուան առթիւ, Պր· Եղեկիւլեան, Պր· Նազարեան (Սիլէվիս Հաստ·), Պր· Ոսկեբիչեան, Թոմմասեան Կարպիս, Խտ· Թոմմասեան, Երամեան Վաղէն, Պարսիկեան Ալէն, Խուպէսէրեան Փաթրիք, Տէր եւ Տիկ· Սալմասեան 500ական, Տէր եւ Տիկ· Ղազէրեան 400, Պ· Զրնօզեան փոխան ծաղկեպսակի Գասպարեանի մահուան առթիւ, Եան'ցէն խումբ մը, Տէր եւ Տիկ· Գարակիւլեան 300ական:

(Շար·)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14, Rue St. Bazile

ԱՄԱՆՈՐԻ ՅԱՅԳՕՆՔ

Դեկտ· 31 ժամը 22էն սկսեալ

REVEILLON

de la St. Sylvestre

Mardi 31 Décembre de 22 h. à l'aube
animé par l'orchestre JACKY DAY
Menu de Réveillon, ambiance,
Cotillons
—— Prix 220 F. ——
Réservation MCA (91) 50-15-09

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ·— Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ա.րշալոյս Ալթունեանի, Տէր եւ Տիկ· Վ· Գալուստեանի, Տէր եւ Տիկ· Կարապետեանի, Տէր եւ Տիկ· Պօնպուճի, Տէր եւ Տիկ· Կիւլէզեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին, ողբացեալ Պաղտասար Ալթունեանի մահուան տխուր առթիւ:

Այս առթիւ կարգ մը ընկերուհիներ, փոխան ծաղիկի, կը նուիրեն 20ական Ֆր· եւ ընդհ· գումարը 580 Ֆր· կը յատկացնեն, 280 Ֆր· կայանին, 150 Ֆր· Լիոնի « Հայկազեան » վարժարանին եւ 150 Ֆր· « Ցաւաջ »ին:

Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ այս առթիւ այրի Տիկ· Ա.րշալոյս Ալթունեանէ եւ Տէր եւ Տիկ· Ս· Կիւլէզեանէ (Փարիզ) 50ական Ֆր·, Տէր եւ Տիկ· Տ· Զէպիեանէ 50 Ֆր· պարահանդէսին առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կրընոպլի մէջ կը տօնուի Յունուար 6ին, նախաճեռնութեամբ Կապ· Խաչի:

Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
du Journal « Haratch »

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
29-30
SAMEDI-DIMANCHE
29-30 DECEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ներսում՝ Տար. 300 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.
Ֆրանսա՝ Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.546
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.546

«ՕՓԵՓ»Ը Կ'ԱՊՐԻ ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՀԵՐ

Գրեց՝ ՊԵՏՐՈՍ ԹԷՐԶԵԱՆ

(Բ. և վերջ)

Գ) Ապա ժողովը անցաւ իր օրակարգի ամէնէն կնճռոտ հարցի քննարկումին՝ պիներուն: Ներկայ 13 պատուիրակու – թիւնները չուտով երեք խումբերու բաժ – նուեցան: Առաջին խումբը, բաղկացած Սաուտական Արաբիայի, Քաթարի, Ա – պու Տապիի եւ Վենեզուէլայի կողմէ, պնդեց որ պիներու հիմ ընդունուի արա – բական թեթեւ քարիւղի համար տակառը 24 տոլարի պին մը: Երկրորդ խումբը՝ կազմուած Պարակատանէ ու ՕՓԵՓի ե – րեք ափրիկեան անդամներէն (Ալժերիա, Նիժերիա եւ Լիպիա), պահանջեց 30 տո – լարէն վեր պին մը տակաւ պլուխ: Մը – նացեալ հինգ երկիրները, այս երկու խումբերուն միջեւ միացեալ դեսին մը գտնելու աշխատեցան: Ոչ մէկ համաձայ – նութիւն գոյացաւ տակայն: Երկրորդ օր – ուան նիստը վակուեցաւ երեկոյեան ժա – մը 8ին, նախարարները ընթրիքի հրաւիր – ուած ըլլալով Վենեզուէլայի նախագահին մօտ: Այս վերջինը, համաժողովը ձախո – ղութենէ փրկելու ճիգ թափելով, ջերմօ – րէն հրաւիրեց նախարարները որ համա – ձայնութեան կէտեր գտնեն միացեալ պի – նի մը շուրջ:

Երկրորդ օրուան աշխատանքները ա – պարդիւն մնացած ըլլալով, որոշուեցաւ գտնիլ նիստի հրաւիրել նախարարները յաջորդ օրը, Դեկտ. 19ին: Այս գտնիլ նիստը սկսաւ առաւօտեան ժամը 9ին ու վերջ գտաւ երեկոյեան ժամը 11·30ին, գրեթէ առանց դադարի: Աւելի քան 14 ժամուան այս անընդհատ նիստը ոչ մէկ համաձայնութեան յանգեցաւ տակաւ: Միակ « զիջումը » որ Սաուտցիները ըն – դունեցան, այն էր թէ պատրաստ էին իրենց քարիւղին պինը 26 տոլարի բար – ձրացնելու, պայմանաւ որ միւս երկիր – ները, որոնք արդէն մօտ 28 – 29 տոլարի հասցուցած էին իրենց պինները, ընդու – նին զեղչել ու վերահաստատել « դասա – կան տարբերութիւնները » իրենց պինե – րուն եւ արաբական թեթեւ քարիւղին պի – նին միջեւ: Այս « դասական տարբերու – թիւնները » մէկ–երկու տոլարով կը չափ – ուին, մինչ գոյութիւն ունեցող պիներու տարբերութիւնները չորսէն հինգ տոլարի կը հասնէին: Ո՛չ առաջին խումբը 29–30 տոլարի բարձրանալու պատրաստ ըլլա – լով, ոչ ալ երկրորդ խումբը 27–28 տո – լարի իջնելու տրամադիր ըլլալով, համա – ժողովը որոշեց... որոշում չտալ ու պիները թողուլ իրենց ճակատագրին: Ցանձնախումբ մը պաշտօն ստացաւ պի – ները ժողով դումարել ու մինչեւ ցերեկ պատրաստել եզրափակիչ բանաձեւ մը, որ նախարարներուն կողմէ վաւերացուե – ցաւ յաջորդ առաւօտ, Դեկտ. 20ին:

×

Կարելի է ուրեմն ըսել, որ ՕՓԵՓի 55րդ համաժողովը կատարեալ ձախողութիւն մը եղաւ: Անդամ երկիրներու անհա – մաձայնութեան պատճառաւ, որուն եաին քաղաքական ազդակները դերակշիռ եղան անշուշտ, ՕՓԵՓը ոսկի առիթ մը կոր – սընցուց կարգ ու կանոն վերահաստա – տելու քարիւղի շուկաներուն վրայ:

Ամէն ինչ կախում ունի հիմա մատու – ցումի եւ պահանջի զարգացումէն: Այս մէկը անշուշտ կախարդական բան մը չէ: Տրուած ըլլալով որ քարիւղի մեծ ընկե – րութիւնները տիրապետող դեր կը խա – ղան շուկայի վրայ, ամէն ինչ, ուրեմն, կախում ունի իրենցմէ: Եթէ ուզեն, ա – նոնք կրնան զարձեալ իրարանցում առեղ – ծել շուկայի վրայ, այնպէս ինչպէս երբեմն արդէն 1979ի երկրորդ կէսին:

Արդ, այս ընկերութիւնները չեն կըր – նար նկատի չառնել իրենց մայր երկիր – ներուն քաղաքականութիւնները: Եթէ այս վերջինները ու գլխաւորաբար Միացեալ Նահանգները վերջապէս ընդունին սանձ մը դնել քարիւղի սպառումի աճին, ու կիրարկումի չօշափելի միջոցներ ձեռք առնեն, այս նպատակաւ այն առեն քա – րիւղի պահանջը կը նուազի, կամ գոնէ նոր աճ մը չարձանագրեր, ու պիները վերսին առիթը կ'ունենան հաւասարա – կշռութեան մը հասնելու:

Այս համաժողովը կրնայ սակայն ծանր հետեւանքներ ունենալ ՕՓԵՓի ապագայ զարգացումին վրայ: Այս կազմակերպու – թիւնը վտանգ տուաւ թէ տպնապի ժա – մանակ անկարող է սանձելու պիներն ու արտադրութեան մակարդակը: Ան տա – կաւին կը փնտռէ նաեւ գործակցութեան հետեւողական ձեւեր երրորդ Աշխարհի միւս երկիրներուն հետ, առանց կարենալ այս ուղղութեամբ յստակ քաղաքականու – թիւն մը մշակելու: Այս գերութեան գլա – խաւոր պատճառը անշուշտ Սաուտական Արաբիան է, որ ՕՓԵՓէն ներս ամերիկ – եան քաղաքականութեան հաւատարիմ թարգմանը կը շարունակէ հանդիսանալ:

Արդ, մինչեւ ե՞րբ ՕՓԵՓի անդամ միւս երկիրները պիտի հանդուրժեն այս կա – ցութիւնը: Կարելի չէ՞ երեւակայել օր մը ՕՓԵՓ մը առանց Սաուտական Արաբիոյ:

Միւս կողմէ, մինչեւ ե՞րբ Սաուտական ներկայ վարչակարգը պիտի յաջողի երկ – րին ղեկը իր ձեռքը պահել, մինչ իր ժողովուրդը օր ըստ օրէ աւելի կը դըժ – գոհի անոր քաղաքականութենէն, մաս – նաւորաբար քարիւղի պահանջուածէն ա – ւելի մեծ քանակութիւններ արտադրելու քաղաքականութենէն որ արագընթաց կը հատցնէ երկրի նաֆթի պահեստները:

Ամերիկացի մասնագէտի մը հետ խո – սակցութեան մը ընթացքին Թամանաքայի արահներուն մէջ, զարմանքով իմացայ իրմէ սա արտայայտութիւնը. « Եթէ Սաուտական ներկայ վարչակարգը ան – փոփոխ չարունակէ քարիւղի պիներու եւ արտադրութեան ներկայ իր քաղաքակա – նութիւնը, ան կրնայ օր մը ենթարկուիլ Պարսկաստանի Շահին ճակատագրին »:

Եթէ Ամերիկացիներն անդամ սկսած են մտահոգուիլ, ալ մեզի բան չի մնար ըսե – լիք:

Գալիքը բարով ըլլայ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳ ՄԸ
ԲԻՉ ՄԸ ԱՒԵԼԻ ԵՆԹԱԿԱՑ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ

Աֆղանիստանի վարչակարգը արդէն խորհրդայնամիտ էր եւ նախագահ Հա – ֆիզուլահ Ամին Մոսկուայի « մարդը » կը նկատուէր ընդդէմ իսլամական ըմ – բոստական շարժումներու, որոնք ան – հուշա չէին կրնար չմտահոգել Կրեմլինը: 1973էն ի վեր է որ Աֆղանիստան անկա – խութեան վիճակի մէջ էր: Երկիրը շուրջ 650 հազար քառ. քիլոմեթր է եւ սահմանա – կից է Խորհ. Միութեան, Իրանի, Փա – քիստանի եւ Չինաստանի: Իր պատմու – թեան ընթացքին թատերաբեմ եղած է մեծ նուաճումներու. Ալեքսանդրէն Թե – մարլէնկ չմոռնալով ճէնկիզ Խանը: Անգ – լիոյ նկատմամբ իր անկախութեան տի – րացած է 1919ին: Աղքատ է, միայն քիչ մը ածուխ եւ կազ ունի: 17 միլիոնի հաս – նող բնակչութիւնը (որու երկուքուկէս միլիոնը վրանաբնակ է) բաժնուած է զա – նազան ցեղախումբերու (Փաշտու, Տաճիկ, Ուզբեկ, Թիւրքմէն), ամբողջութեամբ մահմետական է (70 առ հարիւր սիւննի եւ 30՝ շիի): Վերջին շրջանին մանաւանդ, Խորհ. Միութիւնը չէր դադրեր զօրք ղըր – կելէ, հաւանաբար համաձայն՝ « ուրիշ երկիրներու ներքին գործերուն միջամտե – լութեան սկզբունքին » որու կիրարկումը ծանօթ է արդէն Փեշտայէն Փրակա: Վեր – ջին զեկավարը, որ Մոսկուայի հլու հնա – զանդ մըն էր, ըստ երեւոյթին հարկ ե – ղածին չափ չէր եւ ուրեմն քիչ մը աւելի « պապական » մը գտած է Մոսկուա յան – ձին Պապրաք Քարմալի: Նախորդը՝ Ա – մին, վար առնուած, ձերբակալուած, դատուած, գտապարտուած եւ գնդա – կահարուած է « ստալինովեան » արա – գութեամբ: Մոսկուա, 1978էն ի վեր « տեղաւորուած » է Քապուլ եւ քալ պիտ – նալով որ Ուաշինկթըն Թեհրանեան հո – գերով զբաղած չի կրնար Աֆղանիստանով ալ զբաղիլ, ազատ բեմ գտած է ուզածը ընելու, տրուած ըլլալով որ իր քիմին տակ Իրանը կը բաւէ իր մահմետական շարժումներով եւ պէտք է զգպէ նման շարժում մը Աֆղանիստանի մէջ, նախ քան ծաւալ առնելը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ Սենեքալին (որու անդամ է «Ցառաջ») նախագահը՝ Տէզիրէ Կոտին մեռաւ առջի օր, զոհ սրտի տագնապի մը: Փայլուն գործունէութիւն ունեցած էր դիմադրութեան մէջ: Մա – մուլի բաժնի վարիչ եղած էր Տեղեկա – տուութեան նախարարութեան մէջ նախ քան Ֆրանս – Սուար մտնելը, 1974ին իբ – րեւ ընդհ. վարիչ: 71 տարեկան էր եւ գալ տարի պիտի քաշուէր Փարիզեան Մա – մուլի նախագահի պաշտօնէն:

Ա.Զ.Գ. ԺՈՂՈՎի արտակարգ նիստը գու – մարուեցաւ Հինգշաբթի եւ երեսփոխան – ները որոնք արձակուրդէ եկած էին կար – գադրութիւն մը գտան կրկին կարենալ մեկնելու համար: Արդարեւ Ծնունդի 7ին թուականը որոշուեցաւ քննելու համար 80ի պլուտճէն եւ քուէարկելու բայց նա – խապէս անմիջապէս ձեռամբարձ քուէար – կուեցաւ օրէնք մը (եւ հիմա ալ քուէար – կեց) թոյլ տալու համար կառավարու – թեան որ 80ի տուրքերը կարենայ գանձել քանի որ այդ իրաւունքը չունէր այլեւս երբ Սահմանադրական Խորհուրդը չնչեց 80ի պլուտճէին վաւերացումը, զոր ապօ – րինի նկատեց: Հիմա կրկին պլուտ չքուէ – արկէ եթէ Պառ տեղի չտայ եւ երկու մի – լիառի խնայողութիւն չընէ բայց կառա – վարութիւնը անդամ մը եւս արտօնեց որ օգտագործէ 49րդ յօդուածը, որ տեւա – կանօրէն թոյլ կուտայ կառավարութեան չխնայելու: Այս կէտն է որ կ'ապահովէ ե. Հանրապետութեան կայունութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ խռովութիւնները եւ սպանութիւնները չեն դադրած: Նախ Պոլսոյ պաշարման վիճակի հրամանա – տարութիւնը ձերբակալել տուած է Տիշէի (Բանուորական Ցառաջդիմական Դաշ – նակցութիւն) նախկին նախագահը՝ Քե – մալ Թիւրքէշը: Նոյն շարժումին պատ – կանող ուրիշներ ալ ձերբակալուած էին անցեալ շաբթու, որովհետեւ ժողովի մը ընթացքին էնթեռնասիոնալը երգած էին փոխանակ Թրքական փառերգին: Ասկէ գատ ծայրայեղ ազգայնական կուսակ – ցութեան մէկ շարքայինը սպանուած է, որ եղբայրն էր կուսակցութեան խորհըր – դատու փաստաբանին՝ Սեւքէթ Եահնի – գիի:

ՈՍԿԻՆ կը շարունակէ բոլոր մրցանիշ – ները կոտրել: Զոյլ ոսկին 70 հազար Ֆը – րանքի հասած էր Հինգշաբթի օր:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Նախարարաց հերթական Խորհուրդին, Նախագահ Ժիսքար տ'Էս – թէն գատապարտեց պատանդներու հա – ցը, չեշտելով « Ֆրանսա, որ ծագումէն իսկ, ընդունեցաւ իրանեան յեղափոխու – թեան իրականութիւնները, իր օժանդա – կութիւնը պիտի բերէ մինչազգային հա – ւաքականութեան կանքերուն ձեռք ձգելու համար պատանդներու ազատ արձակու – մը »: Տեղւոյն վրայ, կացութիւնը անո – րոշ է բայց միշտ կարծր: Խոմէյնի յայ – տարարած է թէ պէտք է պատերազմի պատրաստուիլ: Ոչ ոք ի վիճակի կը թուի ճշդելու պատանդներուն թիւը եւ նոյն – ինքն Արտաքին նախարար՝ Ղոթպզատեհ ըսաւ որ չի պիտեր, ընդունելով նաեւ թէ ներգաշնակ գործունէութիւն չկայ իշխա – նութեանց եւ ուսանողներուն միջեւ:

ԹՐՔԱԿԱՆ դրամը 4–7,8 առ հարիւր արժեզրկուեցաւ կառավարութեան որո – շումով: Ըստ այս նոր կարգադրութեան դերմանական մառքին արժէքը կը բար – ձրանայ 27,21 ոսկիի: Թրքականին բաղ – դատմամբ միւս երկիրներու դրամներու արժէքը հետեւեալն է.— Աւստրիական շիլինը ամէնէն բարձր մակարդակին կը հասնի 7,1 առ հարիւր յաւելումով, կը յաջորդեն՝ մառքը, պելժիականը, Ֆրան – սականը, Ֆլորինը եւն., եւն:

ԱՆՏԻՈՔի պատրիարքը՝ Գերպ. Խըրէյ – եան խիստ պատգամով արտայայտուած է Ծնունդի առթիւ, չհնայելով մանաւանդ Լիբանանի քաղաքական դէմքերը: « Լի – բանանի մէջ մարդը ծագրի առարկայ է, ենթկայ է վատթարագոյն չարչարանքնե – րուն, տունը բռնաբարուած է, ինչքերը կողոպտուած, ազատ արձակումը սակար – կութեան նիւթ»: Խըրէյ չէ ծամած բա – ռերը « ատենը չէ՞ զօրավիղ կենալու օրի – նաւորութեան, ընդդէմ միևի – պետու – թիւններու, որոնք տուրք կը գանձեն, ի – րենք իրենց նաւահանգիստները, գաղտնի ոստիկանութիւններ, գատարաններ, մար – զումի եւ արգելափակման կայաններ կը չնորհեն »: Ընդհանուր կարծիքն այն թէ ցարդ ոչ ոք համարձակած էր այսքան քա – ջարար արտայայտուիլ:

Ծանր կորուստ

ՆԱՅՈՒԻ

ՆԱՄԱԿԱՆԻ ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ԿԱՄ ՁԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՕՐԱԳԻՐ

«Զ. ԵՍԱՅԵԱՆ ԳԵՐԱԶԱՆՑ ՏԻՊԱՐՆ Է ՄՏԱԽՈՐԱԿԱՆԻՆ, ՈՐ ՏՈԳՈՐՈՒԱԾ Է ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՆԴԷՊ ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԳՏՆՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄՈԶՈՒՄՈՎ»

Գրեց՝ ԳԵՂԱՄ ՖԻՆԷՐՃԵԱՆ

Ա.

Զապէլ Եսայեանի նամակներու այս հատորը կարելի է կոչել նաեւ ճամբորդական օրագրութիւն մը: Իր անուանական կայանը Փարիզ է, բայց իր օրերը տեւական տեղաշարժ մըն են: Միշա կայ պատճառ մը որ զինքը կը տանի երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք: Միշա կայ կընճիռ մը զոր պէտք է լուծէ, տագնապ մը զոր պէտք է հարթէ, կայ օգնութիւն մը զոր պէտք է ընծայէ: Իրեն համար բացայայտ է որ իր ներկայութիւնը անհրաժեշտ է այնտեղ ուր Հայութիւնը ունի մեծ կամ պզտիկ խնդիր մը:

Բայց պէտք չէ սխալիլ: Ոչ մէկ յանձնաստանութիւն իր նուիրումին մէջ, ոչ մէկ յաւակնութիւն, ոչ մէկ մարմաջ երեւալու եւ փայլելու: Զ. Եսայեան գերազանց սիպարն է մտաւորականին որ տոզորուած է իր ժողովուրդին հանդէպ յանձնառութեան մէջ գտնուելու համո զումով: Իր ժողովուրդին պատմութիւնը գարձած է իր անձնական գործը:

Այս նամակները որոնք հրատարակուեցան 1977ին Երեւանի մէջ, Գրականու թեան եւ Արուեստի Թանգարանին կողմէ, կ'ընդգրկեն 29 տարի, 1906էն 1935: Պէտք չէ հետեւիլ հատորին սկիզբը գրուած նեբածականին որ գանոնք կը տարածէ քառասուն տարուան վրայ: 1895էն թուա զրուած աննշան տոմսակ մը, որով կը սկսի գիրքը, չի կրնար մեզի չահեցնել 11 տարի:

Առաջին նամակները մեզ կը տանին Եգիպտոս, Փարիզէն Աղեքսանդրիա տաժանելի ճամբորդութենէ մը ետք: 1906ին Եգիպտոս գարձած էր Պոլսոյ նախագուռը կամ սպասման օրահը արեւմտահայ տարագիր մտաւորականութեան համար, որ այնտեղ հաւաքուած էր կամ կ'անցնէր այնտեղէն: Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա կը գառնային մշակութային կորիզներ, երբեմն աւելի գործօն քան ընկճուած եւ ընկրկած Պոլիսը: Բարեգործականի ծրագիրը կը խմորուէր եւ Պօղոս Նուպարի տուները կը տարածուէր Արեւմտահայութեան վրայ: Զ. Եսայեան կուգար գրական եւ լրագրական մեծ ու անորոշ ծրագիրներով, որոնք աւելի մեծցան բայց մնացին աւելի անորոշ մինչեւ իր մեկնումը Պոլիս: Այստեղ, համիտեան վերջին օրերուն, կը վերապահէ իր ծնընդավայրը իբր նորութիւն մը զոր չէր դիտցած ճանչնալ: Կ'ենթարկուի անոր երկդիմի հրապոյրներուն, կ'երազէ «քըրբական թաղերուն մէջ թափառիլ, կոր – սուիլ, ի'նչ անօրինակ եւ չպատուած գեղեցկութիւններ, ի'նչ անկիւններ»: «Ինծի կը թուի թէ, կ'եզրակացնէ, շատ լաւ ըրի գալով»:

Կը վերապառնայ սակայն Փարիզ, կարճ ժամանակի համար. Սահմանադրութիւն հռչակուած էր Պոլիս: Զ. Եսայեան չէր կրնար հեռուէն դիտել Հայութեան առջեւ բացուած նոր հորիզոնները: Կը մեկնի դարձեալ Պոլիս ուր կուգան զինքը դիմաւորելու Սիրքէճիի կայարանը, « եւ ես Զարդարեանին հետ գացի աղբարիկներուն մօտ, ինծի շատ լաւ ընդունեցան եւ ուրախութիւննին չափ չունէր »:

Դաշնակցական եղած էր: «Ազբարիկները», Զ. Եսայեանի գրչին տակ այն առեն կը նշանակէր «ընկերները»: Այդ օրերուն ուրիչ նամակի մը մէջ կ'ըսէ. «Դաշնակցութիւնը սմանչելի կերպով կազմակերպուած է. բանի գիրեներ մօտէն կը ճանչնամ, այնքան հիացումս կը մեծնայ»: Կը կարծէր վերջապէս գտած ըլլալ գործի բեղուն դաշտ մը: Կ'ապրի անդադար օրեր: Բանախօսութիւնները, դասախօսութիւնները իրարու կը յաջորդեն: Հայուհիացները, Դպրոցասէրները, ամէն տեսակ կրթասիրացները թող են իր առջեւ: Տոգորուած է անայլայլ լաւատեսութեամբ: Օտարուհիի մը հետ կը մշակէ ծրագիրը Օսմանցի Տիկիններու Լիկայի մը, որուն պիտի մասնակցին ամէն ազգէ ներկայացուցիչներ, կը կազմէ կանոնագիրը Արքայական Կոմիտէի մը, նախագահութեամբ գահաժառանգին, որ հետզհետէ պիտի գառնայ, կը յուսայ, այնքան վիթխարի կազմակերպութիւն մը որքան Ֆրանսական Ասիսքաւնս Փիւպլիքը, ոչ պակաս: Կը ներկայանայ իշխան Սապահէտտինի, կ'այցելէ Քիւչիւք Սայիտ փաշային, չնորհաւորական հեռագիր կը ղրկէ Ահմէտ Րիզայի, հիմնադիրը Ժէօն – Թիւրքերուն, Սահմանադրութեան առաջին տարեդարձին առթիւ: Միշտ նախաձեռնութիւն մը ունի, միշտ քայլ մը կայ զոր պէտք է առնել: «Ես Պոլիս ե – զած ատենս օրը 20 – 30 մարդ կը տեսնէի» կը գրէ իր ամուսինին զոր կ'ուզէ գործի մղել:

Ցաջորդ տարին գործունէութեան նոր ասպարէզ մը բացուեցաւ իր առջեւ, ոչ այն տեսակէն զոր երազած էր: Ուղարկուեցաւ Կիլիկիա, «աւերակներու մէջ»: Կիլիկիոյ առաջին կտտորածն էր: Այնքան մեծ եղաւ իր հիասթափութիւնը որքան մեծ և սրտաբուխ եղած էր իր խանդավառութիւնը: Զլատիչ ամիսներ, ուր չի գադրիր կռուիլ. «Կուսակալին հետ կուրծք կուրծքի պայքար մը ունեցանք»: Եւ երբ ժամանակը կու գայ ձգելու ազէատի երկիրը «սիրտը չուզեր» մեկնիլ, «այնքան գործ կայ ընելիք եւ այնքան փիչ մարդ կայ»:

Այնուհետեւ մինչեւ 1915ի վերջին ամիսները մնաց Պոլիս, քանի մը կարճատեւ բացակայութիւններով: Բաղդատաբար երկար այս շրջանին վրայ կարելի չէ չատ տեղեկութիւն քաղել ներկայ նամակներէն: Նոյն տարւոյն վերջը պինքը կը գտնենք Պուլկարիա, «հրաշքով» ազատած դժոխքէն, ինչպէս կ'ըսէ: Իր մասին կարելի չէ խօսք ընել «ընտանեկան կեանք»ի. ինքն ալ պիտակցութիւնը ունի ատոր: Այդ պահուն է որ Պուլկարիայէն կը ղրկէ իր քրոջ. «Գլխաւոր ծրագիրս այն է՝ այլեւս ամէնքս միանանք եւ այլեւս իրարմէ չբաժնուինք, մէյ մը երկու զաւակներս միասին քովս ունենամ, ուրիչ բան չեմ ուզեր»: Քանի մը տարի առաջ ղրած էր իր ամուսինին. «Այսպէս իրարմէ հեռու մնալը խենթ բան է, իմաստ չունի»: Կը մտածէ Պուլկարիայէն Զուիցերիա երթալ, հաւաքելով իրենները: Բայց կ'անցնի Կովկաս, ուր աւելի գործ կար:

Կովկաս, այսինք Թիֆլիզ եւ Պաքու, բայց նաեւ Մոսկուա եւ Փեթրոկրատ, կը կատարէ բանախօսութիւններ, կը ղրկէ յօդուածներ, կը տեսնէ օտար թերթերու թղթակիցներ, կը պատմէ Թրքահայութեան մեծ ողբերգութիւնը Հայերուն եւ Ռուսերուն: Կ'ուզէ որ տեղեկատու «մնայուն ղրասենեակ» մը հաստատուի, կը ջանայ հաւաքել վկայութիւնները վերապրողներուն, որոնք կը հասնին ամէն անկէ: Բայց մանաւանդ օգնութեան գործընն է որ կը ճնշէ իր վրայ: Մղձաւանջ մը կը գառնայ իրեն համար թշուառութիւնը նահատակուած ծանօթ եւ անծանօթ մտաւորականներու, ուսուցիչներու, խմբագիրներու կիներուն եւ զաւակներուն որոնք յաջողած են խոյս տալ գեհենէն: «Անհանգուրժելի ջղային տրամադրութեան մը մէջ եմ», կ'ըսէ բացատրելով գժբախտ մօր մը անձկութիւնը: «Ես չեմ կրնար ամպրանոց երթալ եւ հանգստանալ մինչեւ որ չգիտնամ թէ բոլոր այդ տիկիները գոնէ համեմատաբար հանգիստ են»:

Իր երկրորդ առաքելութիւնը Կիլիկիա, այն առեն Ֆրանսական գրաւման տակ, նուազ սրտաբեկիչ չեղաւ քան առաջինը: Երբ այնտեղ հասաւ առաջին օրերու խանդավառութիւնը սկսած էր մարիլ, սկզբնական յոյսերը սկսած էին տեղի տալ խռովիչ տարակոյսներու: «Այն քաոսը որ կը տիրէ Ատանայի մէջ... այն գլխիվայր եւ էֆզալէթ քաղաքականութիւնը որ բըռներ ենք այստեղ մեզ ուղղակի կը տանի դէպի կորուստ...», կը գրէ Ա. Զօպանեանին: Հայերու եւ Ֆրանսացիներու միջեւ հետզհետէ կը բացուէր անջրպետ մը. «պիտցէք որ ամբողջ Կիլիկիոյ մէջ Հայերը եւ Ֆրանսացիները գիւրաւ թշնամի կոմմներ կը համարեն...» կը գրէ դարձեալ Զօպանեանին: Հայերու մէջեւ ձգտումը նուազ ծանր չէ. փոխադարձ անվստահութիւն, նախատելի վերաբերմունք մէկ եւ միւս կոմմանէ սովորական բաներ են»: Բաղաքները, գիւղերը եւ միթինկները երբեմն ըմբոստութեան ձեւեր կ'առնեն. «Ի՞նչ միամիտ եւ խակ ժողովուրդ. անկարելի է երեւակայել. գեկավարող շրջանակին կարծիքը այն է որ երբ Ֆրանսացիք մեկնին աւելի լաւ իրենք կը պաշտպանեն Ատանան... կը գուշակէք մնացեալը», կը գրէ միշտ Ա. Զօպանեանին որ այդ օրերուն իր գլխաւոր թղթակիցն էր: Եւ գեռ 1920ին կ'եզրակացնէ. «Իմ տպաւորութիւնս այն է որ Միլլիները պիտի յաղթանակեն»:

Բայց իր գլխաւոր խնդիրը Կիլիկիոյ մէջ որբերն էին: Մնացեալին համար գիտող մը եւ խորհրդատու մըն էր: «Ես իմ վրաս առեր եմ որբերու և տարագիրներու փրկութեան գործը եւ ճիշդը ըսելով միայն կարողացայ գրաղիլ որբերով, որոնց ընդհանուր թիւը 10·000ի կը հասնի...»: Հետզհետէ կը տեսնէ անհրաժեշտութիւնը գանոնք փոխադրելու աւելի ապահով վայրեր, ինչպէս Կիպրոս ի մէջ այլոց: Այս գործին մէջ իր նամակներէն ի յայտ կուգան իր վճռականութիւնը և հեղինակութիւնը, իշխանութիւններու հետ վարուելակերպին մէջ իր նրբամտութիւնը, և իր ուշադրութիւնը ամենամանր մանրամասնութիւններուն, ինչպէս տղայոց արուեստիք տոպրակները, անոնց մէջ գրուելիք իրեղէնները, հացը եւ օճառը:

(Շար. – 1)

Դեկտ. 28ին Փորթօ – Ռիքօ մեկնեցան « Նաւասարդ » պարախումբի շուրջ 45 անդամներ, մասնակցելու համար Ֆոլքլորիք Միջազգային Փառատօնին:

Նաւասարդ խումբը մեծ յաջողութիւն գտած էր անցեալ տարի Լոնտոն, եւ հոն է արդէն որ ուշադրութիւնը գրաւած էր չատերու ինչ որ պատճառ եղաւ Փորթօ-Ռիքօ հրաւիրուելու:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾԱՄՕՐ

ՀՐԱՆՏ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Թուխ ու Ջղային մարդկանց մի ցեղ, որ իրեն Հիքսոս էր կոչում, հիւսիսի Աբարատ երկրում զինուեց Մեծամօրի պողպատէ սրով, մարտակառքի անուաձաղերը յղկեց Արեգունու կէնի ծառից, որ մեռաղի կարծրութիւն ունի... Ցորնա – Թուխ եւ եռանդուն մարդկանց մի ցեղ, որ երկաթը քարից զատում էր ֆոսֆորի մազութեամբ, իսկ ֆոսֆորը գտել էր ոչխարի ու տաւարի ոսկորի մէջ եւ առհասարակ ոսկորի մէջ՝ լինի տաւարի թէ մարդու...

Թուխ ու Ջղային մարդկանց մի ցեղ, որ իրեն Հայ ու իր երկիրը Հայք էր կոչում, Հեթթիներին ոռնաստակ տալով հիւսիսից իջաւ Աասրիք, սուրաց ու փըշրեց երկաթով բրոնզէ բանակներն ու...

Թուխ ու Ջղային մարդկանց երկու ցեղ, որ իրենց Հայ ու յոյն էին կոչում, պինուեցին սաղաւարտով, նիզակով, թրով, զրահավորուեցին իրենք եւ զրահապատեցին իրենց նժոյգը, միացան, գարձան Հայ – Ցոյն միակուռ սպառ, եւ Մա – բաթոնից զինգոցով եկաւ սպառը... Արեւելքից գալիս էր արտ ու արօտ տը – բորելով Ակէա – կօյունլու ոչխարի հօտը... Զրնգոցով գնաց սպառը, խփեց ու խրուեց Ակէա – կօյունլու հօտի մէջ եւ տառապեց ու ելնել չկարեցաւ բրդի փափուկ նեղուածքից, եւ նրա զրահը բուրդի մէջ էր զինգում... Եւ հովիւը մահակը թափահարեց ու քշեց նրան էլ հօտի հետ մինչեւ Մարաթօն ու Հէր – կիւլէսեան սիւները: Եւ նա մոռացել էր, որ ինքն սպառ էր եւ Ակէա – կօյունլու հօտի մէջ մայում էր:

Քո բոլոր ճակատամարտերն այլեւս տանուլ են տրուած: Քո երկրից յաղթանակ տարած ոչ մի զօրավար չի մեծարուել յաղթականարով: Ոչնչացուել են կռուողների քո փոքրիկ խմբերը լեռներում ու կիրճերում: Դու ոչ մի յաղթանակ չունես: Քո պարզած սպիտակ դրօշները թշնամու մէջ չեն խաղացրել սրտառուչ յարդանք եւ հաշտութեան քո բանագնացները խեղդուել թաց հոհոռոջի մէջ: Քո երկիրը մտել են ոչ թէ փառանդների կուռ սպառնալիքով կորզելու հաւատարի քո դաշինքը կամ գնելու քո մեծահոգի չէզոքութիւնը, այլ թափթըփուած խուժանի խմբերով են եկել՝ կնիկ, ճարմանդ, կարպետ, ձի խլելու, արտ հրդեհելու: Պատառոտուել են նոր գընդեր գումարելու քո ծրագրերը: Բարձախեղդ է արուել որեւէ ելք փնտռելու քո մտմտուքը: Ուրկից որ գուցէ հանկիր զրոյցի հրեղէն թուրը՝ ճզմել են քո գանգի այդ մասը: Դու չախչախուած բանակի միաւոր ես: Դու պիտի այն անես, ինչ անում են պարտուած բանակները: Պարտուած բանակները յաղթողների համար կանգնեցնում են իրենց պարտութեան յուշարձանը:

Եռանդուն մարդկանց մի ցեղ, որ իրեն հիքսոս էր կոչում, հիւսիսի Աբարատ երկրում պողպատը... – Ոչ, մի պարծեցիր:

Ազնիւ Դիլբասին փնտռում է 1915ին անհետ կորած իր Համազասպ հօրը, Սուսեակ մօրը, երկու միլիոն եղբայր – ներին ու... – Մի նվնվա:

Մէկ – երկու տարի չանցած թանգարաններ կը գառնան Մեծամօրը, Հաւլիճը, Շէնգաւիթը, Սեւանի ջրերից ազատուած տարածութիւնները եւ, ամենայն հաւանականութեամբ, ազատուելիք տարածութիւնները նոյնպէս: Զէ՞ որ օտարները մեր Հանրապետութիւնը կոչում են թանգարան բաց երկնքի տակ: – Մի հեգնիր:

– Լաւ:

ա. Եւ երկրի վրայ քառասուն օր ջրհեղեղ եղաւ, եւ ջրերը չատացան ու տապանը վերցրին, եւ տապանը գետնից կըտրուեց: բ. Եւ ջրերը զօրացան ու խիստ չատացան երկրի վրայ, եւ տապանը ջրերի երեսին տարուբերում էր: գ. Եւ ջրերը ամբողջ երկնքի տակ ծածկեցին բոլոր գագաթները եւ գագաթներից բարձրացան գարձեալ տասնըհինգ կանգուն: դ. Եւ ջրերը երկրի վրայ մոլեգնեցին 150 օր, եւ կայծակը գարկում էր ջրերին եւ կայծակի տակ փայլում էին միայն ջրերը: ե. Եւ ապա գոցուեցին երկրի պղտոր ակունքները ջրերի տակ եւ գոցուեցին երկնքի պատուհանները նոյնպէս: զ. Եւ ջրերը երկրի վրայ դանդաղ նուազել սկսեցին: է. Եւ եօթերորդ ամսին, եօթերորդ ամսի տասնեօթերորդ օրը, տապանը նստեց Աբարատ լեռան վրայ: ը. Եւ Նոյը սպասեց գարձեալ եօթ օր, եւ խոր գիշերուայ մէջ երկիրը հանգարտ ներքաշում էր ջուրը, արծաթէ հին կնիքի փայլով չողում էին արարատեան բարդիները, տագնապոտ գիշերուայ պոռի պէս դնում էր սահմանային Աբաքը, /երկնքում մի կանաչ հրթիռ կախուեց, նրա անկենդան լոյսերի մէջ դէսուդէն նետուեց մի նապաստակ, եղեռնաւոր սլսլաց ու ծուարեց փոքրիկ քամին:

(Շար. – 3)

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գրեց՝ Հ. ԳՐ. ՀԷՊՈՅԵԱՆ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍ (Ցառաջ).— Շուրջ երկու ամիսներէ ի վեր Լոս Անճելըսի բոլոր հայկական թերթերն ու պարբերական — կանները — առանց բացառութեան — յայտարարեցին ըրեմ ամէն օր՝ Դեկտ. 2ին տեղի ունենալիք ոգեկոչման մեծ համերգը, նուիրուած Արամ Խաչատրեանի յիշատակին, անոր մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Նոյն օրը երեկոյեան՝ 2300 հաւատի վրայ փութացած էին Փասատինայի Սիվիկ Օպիթորիումի սրահը, յարգելու յիշատակը իրենց աշխարհահռչակ անմահ երգահանին: Համերգին յաղող ելքը՝ արդարացուցած էր յայտարարութեան յամախանքը:

Շնորհակալ ենք երաժշտագէտ — իմբրաւոր եղուարդ Հոշարեանի եւ իր գնահատելի ձեռնարկը նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերող ազնիւ ազգայիններու, որոնք երաժշտական առաջնակարգ վարոտօնի մը արժանացուցին Լոս Անճելըսի մեր հայ գաղութը:

×

Մեր հիացումն ու խոր յարգանքը սակայն կ'երթայ նախ՝ Արամ Խաչատրեանի, որ ոչ միայն մեր ազգային երաժշտութիւնը բարձրացուց դասական մեծագոյն վարպետներու ստեղծագործութիւններու մակարդակին, այլ եւ ինքն անձամբ պարձաւ հայ անունին խորհրդանիշը, քաղաքակիրթ ազգերու արուեստի պատմութեան մէջ արձանագրել տալով իր անունը՝ որպէս մնայուն արժէք:

Արամ Խաչատրեան, անունով — մականունով, սիրտով ու հոգիով զտարիւն հայ է: Սակայն իր երաժշտութեամբ թէ՛ հայ եւ թէ համաշխարհային քաղաքացի: Ինչպէս ինչպէս գերմանացի Պախն ու Պեթհովէնը, աւստրիացի Մոցարտն ու Շուպէրթը, իտալացի Վերտին ու Ռոսինին կամ նման ուրիշ հանճարներ՝ մի'այն իրենց ազգերուն չեն պատկանիր, այլ համայն մարդկութեան: Խաչատրեան իր ազգային գիծը պահելով հանդերձ՝ դարձաւ միջազգային: Իր երաժշտութեան լեզուն խօսեցաւ ո՛չ միայն իր ցեղակիցներուն, այլ նաեւ օտարներու սրտին ու մտքին: Այս պատճառաւ քաղաքակիրթ աշխարհը բարձր գնահատեց զինքը եւ դասեց՝ իրենց ստեղծագործութիւններով մեծերու շարքին:

Ահա այսպիսի պատկառելի երգահանի մը յիշատակին էր, որ ոգեկոչել ուզեց եղուարդ Հոշարեան, անոր ամէնէն սիրուած ժողովրդական ու դասական ստեղծագործութիւնները հայ հասարակութեան հրամցնելու ծանր պարտականութիւնը յանձն առնելով, իբրեւ յարգանքի տուրք անմահ վարպետին:

Հոշարեան՝ տարիներէ ի վեր արդէն քաջավարժ ըլլալով հայ երգահաններու բարձրարուեստ գործերով համերգներ տալու Լոս Անճելըսի մէջ, այս տարի եւս նոյն եռանդով ու պատասխանատուութեան դիտակցութեամբ ձեռնարկեց իր համերգին՝ գործակցութեամբ 80 հոգինոց Հայ Ֆիլհարմոնիք Նուագախումբին: Ջանաց տալ իր լաւագոյնը նուագագոյն փորձով եւ նուագածուներու կրճատուած թիւով (65), մանաւանդ լարային բաժնին մէջ: Անշուշտ աւելին կը ստացուէր՝ առաւելագոյն փորձով եւ միատարը, լիաթիւ նուագախումբով: Սակայն այն ինչ որ արուեցաւ, գնահատելի է արդէն եւ արժանի ամէն քաջալերանքի:

Խաչատրեանի մը նուագախմբային գործերուն բարդ կշռոյթը, տիպամիզմը, հակընդդէմ «մոթիվ»ներու այլազան երանգաւորումները, ճշգրիտ մեկնաբանութեան ըմբռնում եւ կարողութիւն կը պահանջեն: Հոշարեան ունէր ե՛ւ մին ե՛ւ միւսը, որուն համար ջերմօրէն կը շնորհաւորենք զինքը:

×

Յայտագիրը ճոխ էր եւ հետաքրքրական: Առաջին մասին մէջ լսեցինք Մասքարատ պարահնուագը (պալէ) իր հինգ հատուածներով՝ Վալս, Նոքթիւրն, Մազուրքա, Ռոմանս եւ Կալոփ, մին քան միւսը գրաւիչ եւ հրավառ. մանաւանդ վերջին հատուածը, որ ունկնդիրները ելեկտրականացուց...

Ապա յաջորդեց նոյն թափով ու խանդով աշխարհահռչակ Գայանէ պարահնուագը՝ իր զոհար հատուածներով, խօսող՝ բոլոր ազգերու սրտին, որուն համար հեղինակին համբաւը աշխարհը հրդեհած էր 1942էն ի վեր... մինչ, տակաւրինակօրէն, Խաչատրեան ինքը իր այդ գործով այնքան չէր խանդավառուեր: Որովհետեւ Գայանէի գտած ժողովրդական ջերմ ընդունելութեան չէին արժանացած իր աւելի բարդ, դասական բարձրարուեստ ստեղծագործութիւնները — Սպարտակ պարահնուագը, երկու Համանուագները, երեք Քոնչերթօները եւն.:

Յայտագրի երկրորդ մասին մէջ Խաչատրեանի դաշնակի համբաւաւոր Քոնչերթօն իր արժանի մեկնաբանը գտաւ յանձին Օր. Բաթրիշիա Միքայէլեանի, որ յատուկէն հրաւիրուած էր Նիւ Եորքէն: Քոնչերթոյին երեք մասերն ալ կատարուեցան խոր ըմբռնումով եւ զգայատրուեցան խոր ըմբռնումով եւ զգայատրուեցան խոր ըմբռնումով եւ զգայատր

Նոր Տարուան Առթիւ
„ՅԱՌԱՋ"
կը նուիրեմ
Մխիթեալ Նահանգներէն՝ Պ. Կարապետ Գումուշքճեան մէկ տարեկան « Յառաջ » կը նուիրէ Տոքթ. Զարեհ Տէմիրճեանի :

U. G. A. B.

Sous le haut patronage de
Mgr SEROPE MANOUKIAN
Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens
et la présidence de
M. NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'U. G. A. B.
La section des Dames de l'U.G.A.B. de Paris organise un DINER TRADITIONNEL à l'occasion du

Noël Arménien

le Samedi 5 Janvier à 20 h. au Centre Culturel Alex Manoogian, 118 rue de Courcelles, Paris 17ème
PARTIE ARTISTIQUE
AMBIANCE ARMENIENNE
Pour la réservation des places s'adresser à :
U.G.A.B 11 Square Alboni, Paris 16
Tél. : 520.03.18

MARANE - ՄԱՌԱՆ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՃԱՌՈՒԱԾՔԻՆԸ

Ճոխ եւ ընտիր տեսակներ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Կ'արժէ այցելել

MARANE épicerie orientale
1 bis, rue de l'Arbalète, 75005 Paris tél. 535 - 85 - 26
métro Censier-Daubenton, sur la rue Mouffetard

Odyssée d'un Enfant Arménien
par Khoren Margossian
Ed. La Pensée Universelle
Prix 26 F. 50
En vente dans toutes les librairies
Ainsi qu'à la Librairie Samuelian, 51, rue M. le Prince, 75006 Paris
H. Palouyan, 9 rue de Trévise 75009 Pris.

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է տօնածառի հանդէս մը կիրակի, Յունուար 6, կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին Սալ ոչ Ֆէթի մէջ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը քաջալերելու Դաւիթեան դպրոցի աշակերտները :

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
87, Rue Tronchet — 69006 Lyon
Կիրակի, Յունուար 6, Տօն Յայտնու-թեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի, առաւօտեան ժամը 11ին հանդիսաւոր պատարագ Սէն Սէբի Ս. Գրիգոր Նարեկացի մատրան մէջ :

restaurant
EREVAN
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

reveillon
LE LUNDI 31 DECEMBRE
Avec
LE DUO HARTAR
VICKEN et HAROUT
FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՁԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵԻ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊԱՐԱՆՔԻ ՎՐԱՑ :

ԳՈՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՍՏՈՒՆ
ԱՐՄԻՆ
ուր պիտի գտնէք արեւելեան յատկոյն գորգերը, մատչելի գիներով
ARMINE
les plus beaux Tapis d'Orient
importation directe, prix, choix, qualité
acheter un tapis chez Armine. est un placement sur et agréable
ARMINE
ANTIQUITÉS - TAPIS
73, RUE LA FAYETTE, 75009 PARIS
tél. 878 80 13 métro Cadet

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՍՋԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Յունուար 6, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գասպար Իփէկեան սրահը : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Կպ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունուար 5, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը : Շատ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ
ԵՒ ԾՆՆԴԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ
ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
Երեքշաբթի, Յունուար 1, Կաղանդ, տարեմուտ, Գ. օր Ծննդեան պահոց : ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի :

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՄԻՆ
Կիրակի, Դեկտ. 30, առաւօտեան պատարագ Ամանորի առթիւ Տէմինի Հայոց եկեղեցին :
Շաբաթ, Յունուար 5, Ճրագալոյց կէսօրէ հաք ժամը 4·30ին :
Կիրակի, Յունուար 6, առաւօտեան Ս. Ծնունդի պատարագ եւ Ջրօրհնէք :

×

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՏՈՒԻ
ՍԷՆ ՌԱՖԱԷԼ
Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան, Ծննդեան ոճին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Ս. Յովհաննէս մատրան մէջ, Ուրբաթ, Յունուար 4 ժամը 17ին :

×

ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
Կիրակի, Դեկտ. 30, պատարագ ժամը 10ին, Հոգեհանգիստ 11·45ին վասն՝ բարերարաց եկեղեցւոյս՝ Տիգրան Զամբէրճեանի, Գալուստ եւ Նուարդ Կիւլպէնկեանի Հոգւոց :
Շաբաթ, Յունուար 5, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան. ժամերգութիւն ժամը 16ին, պատարագ 17ին :
Ընթերցուածները պիտի կարդան Հայ դպրոցի աշակերտները :

Հայկական Ծնունդ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Մշակոյթի Տան վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի մասնակցութեամբ Հայկ. Ծնունդի առթիւ՝ մանուկներու համար կը կազմակերպուի մասնաւոր հանդիսութիւն մը Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ, Յունուար 5, ժամը ճիշդ 3ին :

Կը ներկայացուի խամաճիկներու միջոցաւ « Աւարայրի պատերազմը եւ Վարդան Մամիկոնեան » :

Ներկայացումէն անմիջապէս յետոյ, նախընթրիք ժամը 17·30ին, բոլոր մանուկները կ'առաջնորդուին Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուր պիտի պատարագէ Հ. Ներսէհ Բապուճեան :

ՏՕՆԱԾԱՌ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Յունուար 6, կիրակի ժամը 15·30ին սկսեալ՝ Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԻ Ա.ՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի
Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ արտասանութիւն
ՃՈՒ ԹԼՑԱՍԵՂԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ
ԱՆԻԷՒՒԻ ԿԱՑԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ
ՎԱՐՈՒԺ
VAROUJ
PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻՆ
FERMÉ LE LUNDI

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանը չնորհակալութեամբ ստացած է.—

Պր. Անդրէասեան Լորիս, իր կնքահայրութեան առթիւ 250, Արմենակ Թալար 200, Տէր եւ Տիկ. Սրմաքէշեան փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Գասպարեանի մահուան առթիւ 200, ոմն Եան'ցէն 200, Տիկ. Ճրճրեան, Տիկ. Ճանաւարեան, Տիկ. Պետրոսեան Ժանին, Պր. Ֆէյտի, Տէրէպեան 100ական,

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աստուր անուն Ալֆորվիլահայ մը 500 Ֆր. կը յատկացնէ տեղւոյս Ս. Մեսրոպ կրթարանին, վաստակաւոր քննադատ՝ Յակոբ Օշականի մահուան 30ամեայ տարելիցին առիթով :

Ճաշ — պարահանդէսի առթիւ, Ալֆորվիլի Կայ. Խաչէն չնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր., իսկ փոխան ծաղկեպսակի Տէրվանեան եւ Պանոէզեան ընտանիքներէ 500 Ֆր. ողբ. Հմայեակ Թաշճեանի յիշատակին :

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935